DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

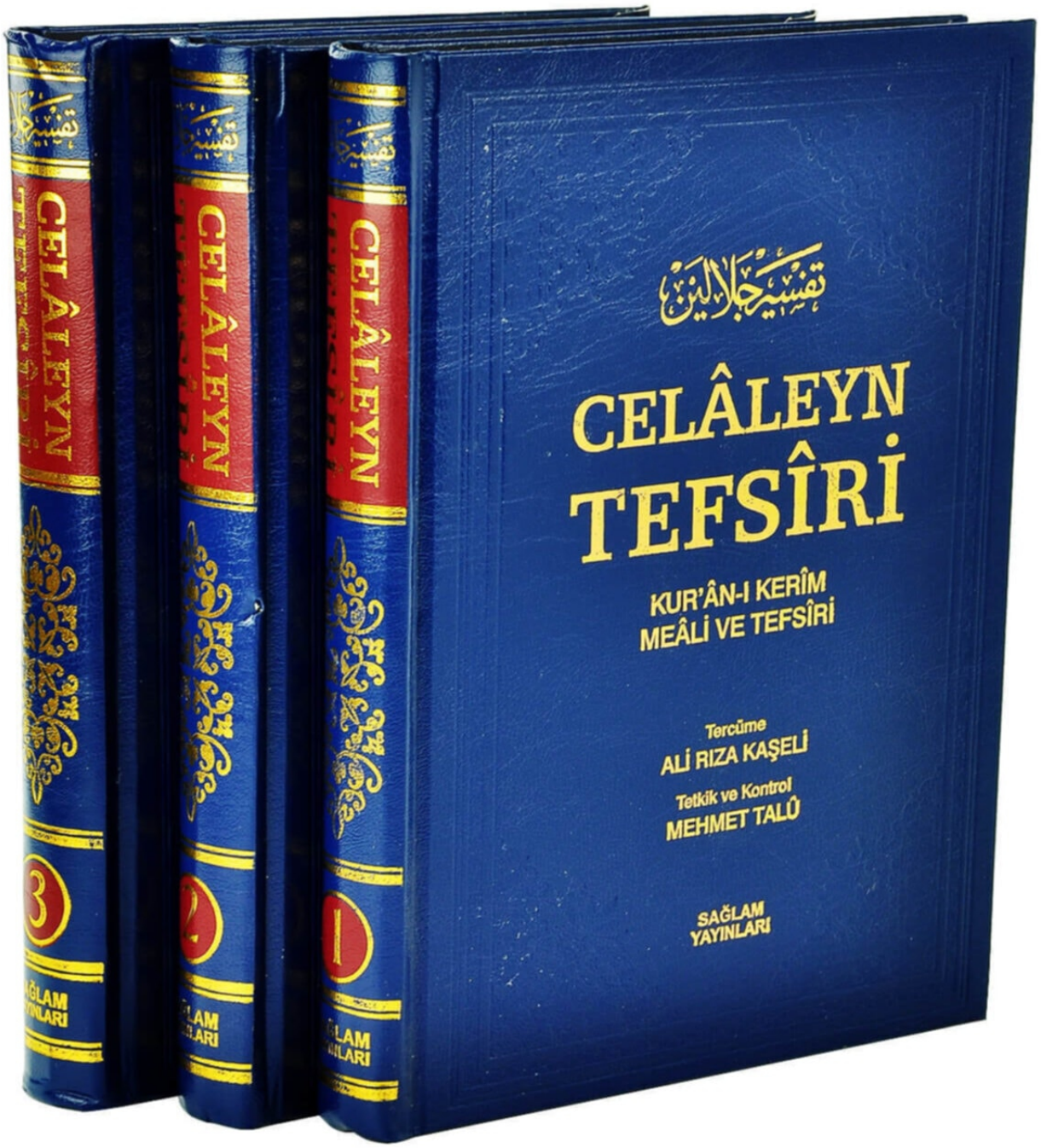
RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

تفسير جلالين
CELÂLEYN
TEFSÎRİ
KUR'ÂN-I KERÎM
MEÂLİ VE TEFSÎRİ
Tercüme
ALİ RIZA KAŞELİ
Tetkik ve Kontrol
MEHMET TALÛ
SAĞLAM
YAYINLARI
CELÂLEYN
3
2
1

تفسير جلالين

CELÂLEYN TEFSİRİ

3. CİLT

Tercüme:
ALİ RIZA KAŞELİ
İBRAHİM SERDAR
YUSUF ŞENSOY

Tetkik ve Kontrol:
MEHMET TALÛ

© CELÂLEYN TEFSÎRİ
Bu eserin tüm hakları Sağlam Yayınevi'ne aittir. İzinsiz iktibas edilemez.

Sertifika No:16248
ISBN: 978-975-9180-63-8
Baskı: Ekim 2020 / İstanbul

Baskı: Lord Matbaacılık
Davutpaşa Emintaş Mat. San. Sit. No: 430 Topkapı/İST

SAĞLAM YAYINEVİ
Çatalçeşme Sk. No:19/1 D:4 Cağaloğlu/İST
Tel: 212 527 52 79 Faks: 212 513 67 70
www.saglamyayinevi.com
saglam@saglamyayinevi.com

تفسير جلالين

CELÂLEYN TEFSİRİ

3. CİLT

Tercüme:
ALİ RIZA KAŞELİ
İBRAHİM SERDAR
YUSUF ŞENSOY

Tetkik ve Kontrol:
MEHMET TALÛ

SAĞLAM YAYINEVİ

سُورَةُ الْاَحْزَابِ
AHZÂB SÛRESİ

Medine'de nâzil olup, 73 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

يَآ اَيُّهَا النَّبِىُّ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًاۙ ﴿١﴾

1. Ey Peygamber! Allah'tan kork, kâfirlere ve münafıklara boyun eğme. Elbette Allah her şeyi bilmekte ve yerli yerince yapmaktadır.

Açıklaması:

1- Ey Peygamber! Allah'tan kork! O'ndan korkmaya devam et! Şeriatına muhalif olan işlerde **kâfirlere ve münafıklara itaat etme. Şüphesiz Allah** var olan her şeyi var olmadan önce **hakkıyla bilendir.** Yaratmakta olduğu şeylerde **hikmet sahibidir.**

وَاتَّبِعْ مَا يُوحٰٓى اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًاۙ ﴿٢﴾

2. Rabbinden sana vahyedilene uy. Şüphesiz Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

Açıklaması:

2- Rabbinden sana vahyolunana yani Kur'an'a **uy. Muhakkak ki Allah onların bütün yaptıklarından haberdardır.**[1]

وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۗ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾

3. Allah'a güven. Vekîl olarak Allah yeter.

---

1 Ayet-i kerimede yer alan "ya'melüne" lafzı, bir kıraatta "ta'melüne" şeklinde okunmuştur.

Açıklaması:

3- Bütün işlerinde **Allah'a tevekkül et. Vekil olarak,** koruyucu olarak sana **Allah yeter.** Tüm bu hitaplarda ümmeti de ona tâbidir.

مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِى جَوْفِهٖ ۚ وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمُ الّٰٓـِٔى تُظٰهِرُونَ مِنْهُنَّ اُمَّهٰتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَآءَكُمْ اَبْنَآءَكُمْ ۭ ذٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِاَفْوَاهِكُمْ ۭ وَاللّٰهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى السَّبِيلَ ﴿٤﴾

4. Allah, bir adamın içinde iki kalp yaratmadığı gibi, "zıhâr" yaptığınız eşlerinizi de analarınız yerinde tutmadı ve evlâtlıklarınızı da öz oğullarınız olarak tanımadı. Bunlar sizin ağızlarınıza geliveren sözlerden ibarettir. Allah ise gerçeği söyler ve doğru yola O eriştirir.

Açıklaması:

4- Allah, bir insanın içinde iki kalp yaratmamıştır. Müşriklerden: Muhammed'in aklından fazla olarak iki kalbe sahip olduğunu ve her biriyle idrak edebildiğini savunan kişiye (Ebu Muammer'e) reddiye olarak nazil olmuştur. **Kendilerine zıhar yaptığınız** -Zıhar: Örneğin bir kocanın karısına "Sen bana annemin sırtı gibisin" demesi ile olur **karılarınızı da analarınız yapmamıştır.** Yani cahiliyye de boşama sayılan bu sözle, haramlık noktasında onları analarınız gibi yapmadı. Ancak Mücadele suresinde de zikredildiği üzere geri dönmek şartıyla bu sözü söylemekle kefâret gerekir. **Evlatlıklarınızı da** öz **oğullarınız olarak tanımadı. Bu, sizin** yani Yahudilerin ve münafıkların**ağzınızla söylediğiniz bir sözünüzdür.** Hz. Peygamber'in (s.a.v.) evlat edindiği Zeyd b. Harise'den boşanan, Zeyneb bint-ü Cahş'la Hz. Peygamber evlenince bunu söylemişlerdi. Onların söylediği şuydu: «Muhammed oğlunun hanımıyla evlendi.» Fakat Allahü teâlâ bu konuda kendilerini tekzib etti. **Allah ise** bu noktada **gerçeği söylüyor ve o yolu,** hak yolu **gösteriyor.**[2]

اُدْعُوهُمْ لِاٰبَآئِهِمْ هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ ۚ فَاِنْ لَّمْ تَعْلَمُٓوا اٰبَآءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ فِى الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ ۭ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ اَخْطَاْتُمْ بِهٖ ۙ وَلٰكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥﴾

2 Ayet-i kerimede yer alan "ellâi" lafzı hemzeli, ya'lı ve ya'sız olarak okunmuştur. Ayrıca ayette yer alan "tezzahharûne" lafzı, ha'dan önce elif'li ve elif'siz, siganın aslında bulunan ikinci ta zı'ya idgam edilerek okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "ed'iya" lafzı, "deiyyün" kelimesinin çoğuludur. De'iyy: Aslen babası olmayan kimse için, "Onun oğlu" diye çağrılan kişiye denir.

5. Onları (evlât edindiklerinizi) babalarına nisbet ederek çağırın. Allah yanında en doğrusu budur. Eğer babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, bu takdirde onları din kardeşleriniz ve görüp gözettiğiniz kimseler olarak kabul edin. Yanılarak yaptıklarınızda size vebal yok; fakat kalplerinizin bile bile yöneldiğinde günah vardır. Allah bağışlayandır, esirgeyendir.

Açıklaması:

5- Fakat **onları babalarının adıyla çağırın. Allah katında bu, daha doğrudur,** daha adildir. **Eğer babalarını bilmiyorsanız, dinde kardeşleriniz ve mevlâlarınız** amca oğullarınızdırlar. **Bununla beraber** bu konuda **hata ettiklerinizde üzerinize bir günah yoktur. Fakat kalplerinizin bile bile yöneldiği şeyde günah vardır.** Bu da yasaklandıktan sonrası için söz konusudur. **Allah,** söz konusu yasaklamadan önce sudur eden sözleriniz için **çok bağışlayıcı,** size karşı bu konuda **çok merhametlidir.**

اَلنَّبِیُّ اَوْلٰی بِالْمُؤْمِنِیْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهٗۤ اُمَّهٰتُهُمْ ؕ وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰی بِبَعْضٍ فِیْ كِتٰبِ اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ وَالْمُهٰجِرِیْنَ اِلَّاۤ اَنْ تَفْعَلُوْۤا اِلٰۤی اَوْلِیٰٓـئِكُمْ مَّعْرُوْفًا ؕ كَانَ ذٰلِكَ فِی الْكِتٰبِ مَسْطُوْرًا ﴿۶﴾

6. Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır. Eşleri, onların analarıdır. Akraba olanlar, Allah'ın Kitabına göre, (mirasçılık bakımından) birbirlerine diğer müminlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar; ancak, dostlarınıza uygun bir vasiyet yapmanız müstesnadır. Bunlar Kitap'ta yazılı bulunmaktadır.

Açıklaması:

6- Peygamber, mü'minleri bir şeye davet ediyor, nefisleri de bunun tersine davet ediyorsa O, **mü'minlere kendi nefislerinden evlâdır. Zevceleri de** onlarla nikahlanmak mü'minlere haram olması bakımından **onların anneleridir. Neseben yakın hısım olanlar,** akraba olanlar **da Allah'ın kitabında, birbirlerine** miras hususunda **diğer mü'minlerden ve muhacirlerden** yani İslâm'ın ilk yıllarında geçerli olup, sonradan neshedilen; iman ve hicret sebebiyle mirasçı olmaktan **daha evlâdır. Ancak,** lâkin **dostlarınıza** vasiyet bırakmak suretiyle **bir iyilik yapmış olmanız ayrı.** Bu, caizdir. Bu, yani iman ve hicret sebebiyle mirasçı olmakla neshedileceği **kitapta yazılıdır.** Bu iki yerde zikredilen "kitap"tan, Levh-i Mahfuz kastedilmiştir.

وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِیّٖنَ مِیْثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُّوْحٍ وَّاِبْرٰهِیْمَ وَمُوْسٰی وَعِیْسَی ابْنِ مَرْیَمَ ۪ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّیْثَاقًا غَلِیْظًا ۙ ﴿۷﴾

7. Hani biz peygamberlerden söz almıştık; senden, Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan da. (Evet) biz onlardan pek sağlam bir söz aldık.

Açıklaması:

7- (Habibim), hatırla ki, **bir zamanlar,** Adem'in sulbünden zerreler -"Zerretün" kelimesinin çoğuludur. Zerre; karıncaların en küçüğüdür.- misâli çıkartıldıkları zaman **peygamberlerden** yalnız Allah'a ibadet edecekleri ve insanları O'na ibadete davet edecekleri hususunda **söz almıştık; senden, Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan da.** (Evet) **biz onlardan** yüklendikleri görevi yerine getireceklerine dair **ağır,** pek sağlam **bir söz aldık.** O da Allahü teâlâ adına yemin etmeleridir.[3]

لِيَسْـَٔلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ ۚ وَاَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا اَلِيمًا ۝٨

8. Allah bu sözü doğruları doğruluklarıyla sorumlu kılmak için aldı. Kâfirler için de çok acıklı bir azap hazırladı.

Açıklaması:

8- Sonra onlardan söz aldık ki, Allahü teâlâ **doğrulara,** onları inkâr edenlerin çenelerini kapamak için, risaleti tebliğ hususundaki **doğruluklarından sual etsin.** O peygamberleri **inkâr edenler için de elîm,** elem verici **bir azap hazırladı.**[4]

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَآءَتْكُمْ جُنُودٌ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا ۚ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ۚ ۝٩

9. Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; hani size ordular saldırmıştı da, biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah ne yaptığınızı çok iyi görmekteydi.

Açıklaması:

9- Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani Hendek kazdığınız günlerde **size** kâfirlerden toplanıp bir araya gelmiş **ordular gelmişti. Biz de onların üzerine bir rüzgâr ve** meleklerden **sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah sizin ne yaptığınızı kemâliyle görendir.**[5]

---

3 Ayet-i kerimede hasseten beş peygamberin zikredilmesi, "Hass'ın, "Amm" üzerine atfı kabilindendir.

4 Ayet-i kerimede yer alan "eâdde..." cümlesi, "eheznâ" cümlesi üzerine atfedilmiştir.

5 Ayette geçen "ta'melüne" lafzı, ta'lı ve ya'lı olarak okunmuştur. Tâ'lı okununca "sizin hendek kazışınızı" mânâsında, Ya'lı okununca da, "Müşriklerin ordular teşkil etmelerini" mânâsındadır.

اِذْ جَآؤُكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ اَسْفَلَ مِنْكُمْ وَاِذْ زَاغَتِ الْاَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللّٰهِ الظُّنُونَا ﴿١٠﴾

10. Onlar hem yukarınızdan hem aşağı tarafınızdan (vâdinin üstünden ve alt yanından) üzerinize yürüdükleri zaman; gözler yıldığı, yürekler gırtlağa geldiği ve siz Allah hakkında türlü türlü şeyler düşündüğünüz zaman;

Açıklaması:

10- O vakit kâfirler, hem üstünüzden hem alt tarafınızdan, vadinin üst tarafından ve alt tarafından, yani doğudan ve batıdan **size gelmişlerdi. Ve o vakit gözler kaymış,** her şeyi bırakıp, her taraftan etraflarını kuşatan düşmana meyletmiş; **yürekler** korkunun şiddetinden **gırtlaklara dayanmıştı. Siz, Allah'a türlü türlü** zafer ile ümitsizlik arasında değişen **zanlarda bulunuyordunuz.**[6]

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾

11. İşte orada iman sahipleri imtihandan geçirilmiş ve şiddetli bir sarsıntıya uğratılmışlardı.

Açıklaması:

11- İşte burada mü'minler samimi olanlar, olmayanlardan ayrılsın diye **imtihan olunmuş,** denenmiş ve korkunun şiddetinden **şiddetli bir surette zelzeleye tutulmuşlardı,** sarsılmışlardı.

وَاِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ اِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾

12. Ve o zaman, münafıklar ile kalplerinde hastalık (iman zayıflığı) bulunanlar: Meğer Allah ve Resûlü bize sadece kuru vaadlerde bulunmuşlar! diyorlardı.

Açıklaması:

12- Hatırla, (Habibim)! **O vakit münafıklarla kalblerinde hastalık,** inanç zayıflığı **bulunanlar, «Allah ve Resûlü bize** zafer namına **ancak kuru,** boş **vaadde bulunmuş» diyorlardı.**

وَاِذْ قَالَتْ طَآئِفَةٌ مِنْهُمْ يَا اَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ

6 Ayette yer alan "henacire" lafzı, "henceretün" kelimesinin çoğuludur. Hencere, boğazın uç noktası (gırtlak) demektir.

النَّبِيَّ يَقُولُونَ اِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ اِنْ يُرِيدُونَ اِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾

13. Onlardan bir grup da demişti ki: Ey Yesribliler (Medineliler)! Artık sizin için durmanın sırası değil, haydi dönün! İçlerinden bir kısmı ise: Gerçekten evlerimiz emniyette değil, diyerek Peygamber'den izin istiyordu; oysa evleri tehlikede değildi, sadece kaçmayı arzuluyorlardı.

Açıklaması:

13- Ve yine o vakit onlardan yani münafıklardan **bir grup «Ey Yesrib** -Yesrib Medine topraklarıdır- **halkı! Artık sizin için durmanın sırası değil. Haydi dönün** Medine'deki evlerinize!» **diyorlardı.** Bunlar, savaşa katılmak gayesi ile Sel'a -Medine dışında bir dağın ismidir- kadar Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte çıkmışlardı. **Onlardan bir fırka da** geri dönmek için **peygamberden izin istiyor, «Hakikaten evlerimiz açıktır,** emniyette değildir. (Bu sebeple) hırsızlara karşı tehlikededir» **diyorlardı.** Allahü teâlâ buyuruyor ki; **Halbuki evleri açık değildi. Onlar ancak** savaştan **kaçmak istiyorlardı.**[7]

وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ اَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَاٰتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَآ اِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾

14. Medine'nin her yanından üzerlerine saldırılsaydı da, o zaman savaşmaları istenseydi, şüphesiz hemen savaşa katılırlar ve evlerinde pek eğlenmezlerdi.

Açıklaması:

14- Eğer oraya yani Medine'ye **tarafından,** her yanından **üzerlerine gidilse de sonra kendilerinden fitne,** eş koşmaları **istenilse, derhal onu vereceklerdi. Ve burada pek az duraklayacaklardı.**[8]

وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْاَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللّٰهِ مَسْئُولًا ﴿١٥﴾

15. Andolsun ki daha önce onlar, sırt çevirip kaçmayacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdi. Allah'a verilen söz mesuliyeti gerektirir!

Açıklaması:

15- Andolsun ki, bundan evvel, sırt çevirip kaçmayacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdi. Halbuki Allah'a verilen sözün sahibi, sözünde vefa göstermekten **mesuldür.**

---

7 Ayet-i kerimede yer alan "yesrib" lafzı, alemiyyet vezn-i fiilden dolayı gayri munsariftir. Ayet-i kerimede yer alan "lukâme" lafzı, ikâmet mânâsında mim'in zammesi ile, ism-i mekân olarak mim'in fethası ile okunmuştur.

8 Ayet-i kerimede yer alan "atevha" lafz,ı medli -"Vereceklerdi", mânâsında- ve kısa-medsiz "yapacaklardı", mânâsında- olarak okunmuştur.

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ اِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ اَوِ الْقَتْلِ وَاِذًا لَا تُمَتَّعُونَ اِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾

16. (Resûlüm!) De ki: Eğer ölümden veya öldürülmekten kaçıyorsanız, kaçmanın size asla faydası olmaz! (Eceliniz gelmemiş ise) o takdirde de, yaşatılacağınız süre çok değildir.

Açıklaması:

16- De ki, «Eğer ölümden veya öldürülmekten kaçıyorsanız, firar size asla fayda vermez. Hem o taktirde, eğer kaçmış olsanız, kaçtıktan sonra dünyada **ancak pek az,** hayat sürelerinizden kaldığı kadar **istifade ettirilirsiniz.**

قُلْ مَنْ ذَا الَّذِى يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللهِ اِنْ اَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾

17. De ki: Allah size bir kötülük dilerse, O'na karşı sizi kim korur; ya da size rahmet dilerse (size kim zarar verebilir)? Onlar, kendilerine Allah'tan başka ne bir dost bulurlar ne de bir yardımcı.

Açıklaması:

17- De ki, «Eğer size bir fenalık, helak ve hezimet **dilerse sizi Allah'tan kim masum kılabilir,** koruyabilir? **Yahut** eğer Allah **size bir rahmet** hayır **murad etse** size kim bir kötülük yapabilir? **Onlar, kendilerine Allah'ın dışında** yani O'ndan başka, kendilerine fayda verebilecek **hiçbir dost ve** kendilerinden zararı def edebilecek **hiçbir yardımcı bulamazlar.**

قَدْ يَعْلَمُ اللهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَآئِلِينَ لِاِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ اِلَيْنَا ۚ وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ اِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾

18. Allah, içinizden (savaştan) alıkoyanları ve yandaşlarına: "Bize katılın" diyenleri gerçekten biliyor. Zaten bunların pek azı savaşa gelir.

Açıklaması:

18- Allah içinizden alıkoyanları, geri bırakanları **ve kardeşlerine, «Bize gelin» diyenleri pekâlâ biliyor. Bunlardan ancak pek azı** riya ve desinler için **harbe,** savaşa **geliyorlardı.**[9]

9 Ayet-i kerimede yer alan "helümme" lafzı, "teâlev" mânâsında (ism-i fiil)dir.

اَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۚ فَاِذَا جَآءَ الْخَوْفُ رَاَيْتَهُمْ يَنْظُرُوْنَ اِلَيْكَ تَدُوْرُ اَعْيُنُهُمْ كَالَّذِىْ يُغْشٰى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۚ فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوْكُمْ بِاَلْسِنَةٍ حِدَادٍ اَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ ۭ اُولٰۗىِٕكَ لَمْ يُؤْمِنُوْا فَاَحْبَطَ اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْ ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرًا ﴿١٩﴾

19. (Gelseler de) size karşı pek hasistirler. Hele korku gelip çattı mı, üzerine ölüm baygınlığı çökmüş gibi gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. Korku gidince ise, mala düşkünlük göstererek sizi sivri dilleri ile incitirler. Onlar iman etmiş değillerdir; bunun için Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır. Bu, Allah'a göre kolaydır.

Açıklaması:

19- (Gelseler de) size **karşı** yardımlaşma konusunda **çok cimri ve hasistirler. Derken korku hali gelince, onları gördün ki, üzerine ölüm baygınlığı** yani ölüm sarhoşlukları **çöken kimsenin** bakışı yahut gözlerinin deveran etmesi **gibi gözleri deveran ederek sana bakıyorlardı. Nihayet korku gidip** ganimetler taksim edilince **hayra** yani ganimete **düşkünlük göstererek** ve onu elde etme arzusuyla **keskin dilleriyle sizi üzdüler.** Size eziyet ettiler yahut sizi dövdüler. **İşte bunlar** gerçekten **iman etmediler. Allah da amellerini boşa çıkardı. Bu** amellerini boşa çıkarma işi **Allah'a göre kolaydır.**

يَحْسَبُوْنَ الْاَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوْا ۚ وَاِنْ يَّاْتِ الْاَحْزَابُ يَوَدُّوْا لَوْ اَنَّهُمْ بَادُوْنَ فِى الْاَعْرَابِ يَسْـَٔلُوْنَ عَنْ اَنْۢبَاۗىِٕكُمْ ۭ وَلَوْ كَانُوْا فِيْكُمْ مَّا قٰتَلُوْٓا اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٢٠﴾

20. Bunlar, düşman birliklerinin bozulup gitmedikleri evhamı içindedirler. Müttefikler ordusu yine gelecek olsa, isterler ki, çölde göçebe Araplar içinde bulunsunlar da, sizin haberlerinizi (uzaktan) sorsunlar. Zaten içinizde bulunsalardı dahi pek savaşacak değillerdi.

Açıklaması:

20- Kâfirlerden oluşan **birliklerin** onlardan çok korktukları için, Mekke'ye geri **gitmediklerini sanıyorlardı. Eğer o birlikler,** bir daha geri **gelecek olsa, severlerdi ki,** arzu ederlerdi ki **bedeviler içinde bulunsalardı,** yani çölde olsalardı da, kâfirlerle beraber **sizin haberlerinizi sorsalardı.** Bu defa **içinizde kalacak olsalar da** riya amacıyla ve ayıplanmak korkusuyla **pek azı harp ederdi.**

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِىْ رَسُوْلِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيْرًا ﴿٢١﴾

21. Andolsun ki, Resûlullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir.

Açıklaması:

21- Yemin olsun! Sizin için: Allah'ı ve ahiret gününü reca (ümit) **edenler,** korkanlar **ve Allah'ı çok zikredenler için** -Bu vasıflara sahip olmayanlar için değil- **Allah'ın peygamberinde pek güzel bir örnek,** savaşmak ve bulunduğu noktada sebat etme konusunda ona uymak **vardır.**[10]

وَلَمَّا رَاَ الْمُؤْمِنُونَ الْاَحْزَابَ ۙ قَالُوا هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهٗ وَصَدَقَ اللّٰهُ وَرَسُولُهٗ ۫ وَمَا زَادَهُمْ اِلَّا اِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ۟ ﴿٢٢﴾

22. Müminler ise, düşman birliklerini gördüklerinde: İşte Allah ve Resûlü'nün bize vaad ettiği! Allah ve Resûlü doğru söylemiştir, dediler. Bu (orduların gelişi), onların ancak imanlarını ve Allah'a bağlılıklarını arttırdı.

Açıklaması:

22- Mü'minler kâfirlerden oluşan **birlikleri gördükleri zaman, «İşte Allah ve Resûlü'nün bize vaad ettiği** zafer ve imtihan **budur. Allah ve Resûlü** vaadinde **sadakat gösterdi» dediler. Bu; ancak onların imanlarını,** Allah'ın vaadini tasdik etmelerini ve O'nun emrine **teslimiyetlerini artırdı.**

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ ۚ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضٰى نَحْبَهٗ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ ۫ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ۙ ﴿٢٣﴾

23. Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var. İşte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir.

Açıklaması:

23- Mü'minlerden öyle adamlar vardır ki, Hz. Peygamber'le (s.a.v.) birlikte sebat edeceklerine dair **Allah'a verdikleri sözde doğru çıktılar. Kimi adağını ödemiş,** Allah yolunda ölmüş veya öldürülmüş **kimi de** bunu **bekliyor. Onlar,** verdikleri sözde **hiçbir surette değişiklik yapmadılar.** Bunlar, münafıkların sergiledikleri tavrın tam tersi bir tavra sahiptirler.

لِيَجْزِيَ اللّٰهُ الصّٰدِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنٰفِقِينَ اِنْ شَٓاءَ اَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ اِنَّ اللّٰهَ

10 Ayet-i kerimede yer alan "isvetün" lafzı, hemzenin kesresi ile de zammesi ile de okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "liman" lafzı, "leküm"den bedeldir.

كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٢٤﴾

24. Çünkü Allah sadâkat gösterenleri sadâkatları sebebiyle mükâfatlandıracak, münafıklara -di-lerse- azap edecek yahut da (tevbe ederlerse) tevbelerini kabul edecektir. Şüphesiz Allah, bağışlayandır, esirgeyendir.

Açıklaması:

24- Çünkü Allah doğruları, doğrulukları sebebiyle mükâfatlandıracak; münafıklara da dilerse kendilerini münafıklıkları üzerinde öldürmek suretiyle **azap edecek, yahut tövbelerini kabul buyuracaktır. Muhakkak ki Allah,** tevbe edenlerin günahlarını **çok bağışlayıcı,** onlara karşı **çok esirgeyicidir.**

وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا ۚ وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾

25. Allah, o inkâr edenleri hiçbir fayda elde edemeden öfkeleri ile geri çevirdi. Allah (ın yardımı) savaşta müminlere yetti. Allah güçlüdür, mutlak galiptir.

Açıklaması:

25- Allah o kâfirleri, yani düşman birliklerini **hiçbir** hayra muradları olan mü'minlere karşı zafer kazanmaya **elleri ermeden, öfkeleriyle geri def etti. Ve böylece Allah,** gönderdiği rüzgâr ve meleklerin yardımıyla **mü'minlere harbde kâfi geldi. Allah** muradını gerçekleştirecek kadar **kavidir, azizdir,** kararında galiptir.

وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾

26. Allah, Ehl-i kitaptan, onlara (müşrik ordularına) yardım edenleri kalelerinden indirdi ve kalplerine korku düşürdü; bir kısmını öldürüyor, bir kısmını da esir alıyordunuz.

Açıklaması:

26- Kitap ehlinden olup onlara yardım edenleri yani Beni Kurayza'yı **Allah kalelerinden indirdi ve kalplerine ru'b,** korku **ilka eyledi.** Onlardan **bir kısmını** -Bunlar savaşanlarıdır- **öldürüyorsunuz,** onlardan **bir kısmını da** yani kadınlarını da **esir alıyordunuz.**[11]

11 Ayet-i kerimede yer alan "sayasi" lafzı, "saysayatün" kelimesinin çoğuludur. "Saysaya",

وَاَوْرَثَكُمْ اَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ وَاَرْضًا لَّمْ تَطَـُٔوْهَا ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرًا ﴿٢٧﴾

27. Allah, onların yerlerine, yurtlarına, mallarına ve ayak basmadığınız topraklara sizi mirasçı yaptı. Allah'ın her şeye gücü yeter.

Açıklaması:

27- Onların yerlerini, yurtlarını ve mallarını, bir de henüz **ayak basmadığınız diğer yeri** -Bu yer Hayber'dir. Hayber, Kurayza'dan sonra fethedilmiştir- **size miras verdi. Allah her şeye kâdirdir.**

يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّاَزْوَاجِكَ اِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِيْنَتَهَا فَتَعَالَيْنَ اُمَتِّعْكُنَّ وَاُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيْلًا ﴿٢٨﴾ وَاِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَالدَّارَ الْاٰخِرَةَ فَاِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْمُحْسِنٰتِ مِنْكُنَّ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿٢٩﴾

28. Ey Peygamber! Eşlerine şöyle söyle: Eğer dünya dirliğini ve süsünü (refahını) istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim de, sizi güzellikle salıvereyim.

29. Eğer Allah'ı, Peygamberini ve ahiret yurdunu diliyorsanız, bilin ki, Allah, içinizden güzel davrananlar için büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

Açıklaması:

28- Ey Peygamber! Kadınlarına de ki, -Bunlar, dokuz tane olup Hz. Peygamber'den; yanında bulunmayan dünyevi ziynet talep etmişlerdi- **«Eğer siz, dünya hayatını ve ziynetini arzu ediyorsanız, haydi gelin size mut'a** yani boşama bedeli **vereyim. Ve sizi güzellikle salıvereyim,** hiçbir zarar vermeden sizi boşayayım.

29- Yok eğer Allah'ı, Peygamberini ve ahiret yurdunu yani Cennet'i **istiyorsanız, bilin ki Allah,** ahireti istemek suretiyle **içinizden iyilik edenlere pek büyük bir ecir** yani Cennet **hazırlamıştır.»** Bunun üzerine zevcat-ı tâhirât, ahireti dünyaya tercih ettiler.

يٰنِسَآءَ النَّبِيِّ مَنْ يَّأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُّضٰعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۗ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرًا ﴿٣٠﴾

30. Ey peygamber hanımları! Sizden kim açık bir hayâsızlık yaparsa, onun azabı iki katına çıkarılır. Bu, Allah'a göre kolaydır.

---

kendisiyle korunulan şey demek olup, burada kale mânâsındadır.

Açıklaması:

30- Ey Peygamber hanımları! Sizden kim belgelenmiş bir hayasızlık yaparsa onun azabı iki kat, onların dışındaki kadınların azabının iki katı yani iki misli **artırılır. Bu, Allah'a göre kolaydır.**[12]

وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُّؤْتِهَآ اَجْرَهَا مَرَّتَيْنِۙ وَاَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾

31. Sizden kim, Allah'a ve Resûlüne itaat eder ve yararlı iş yaparsa ona mükâfatını iki kat veririz. Ve ona (cennette) bol rızık hazırlamışızdır.

Açıklaması:

31- Sizden kim Allah'a ve peygamberine kunut eder. İtaat eder **ve amel-i salihte bulunursa, ona da mükâfatını iki kat,** yani onların dışındaki kadınların sevabının iki misli olarak **veririz.** Hem buna ilâveten ona cennette **cömertçe bir rızık hazırlamışızdır.**[13]

يَا نِسَآءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ مِنَ النِّسَآءِ اِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِى فِى قَلْبِهٖ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًاۚ ﴿٣٢﴾

32. Ey Peygamber hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer (Allah'tan) korkuyorsanız, (yabancı erkeklere karşı) çekici bir eda ile konuşmayın; sonra kalbinde hastalık bulunan kimse ümide kapılır. Güzel söz söyleyin.

Açıklaması:

32- Ey Peygamber hanımları! Siz diğer kadınlardan herhangi biri, bir topluluk **gibi değilsiniz. Eğer** Allah'tan **korkarsanız** şüphesiz (ecir bakımından) daha büyük olursunuz. **Şu halde sözü** yabancı erkeklere karşı **yumuşak söylemeyin ki, kalbinde hastalık,** nifak **bulunan kimse kötü bir ümide kapılmasın. Sözü maruf ölçüde,** yumuşatmadan söyleyin.

وَقَرْنَ فِى بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْاُولٰى وَاَقِمْنَ الصَّلٰوةَ وَاٰتِينَ الزَّكٰوةَ

12 Ayet-i kerimede yer alan "mübeyyenetin" lafzı, ya'nın fethası ve kesresi ile -yani "beyan edilmiş, belgelenmiş" yahut "kendiliğinden açık olan" mânâlarında- okunmuştur. Ayrıca ayet-i kerimede yer alan "yudâ'af lafzı da bir kıraatta "Yudaaf' şeklinde -şeddeli olarak- diğer bir kıraatta da "nudaif' şeklinde -şeddeyle birlikte Nun ile beraber ve "el-azâbü" lafzının nasbı ile- okunmuştur.

13 Ayet-i kerimede yer alan "ta'mel" ve "nü'ti" lafızları bir kıraatta "ya'mel" ve "yü'ti" şeklinde okunmuştur.

وَاَطِعْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ۗاِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا ﴿٣٣﴾

33. Evlerinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.

Açıklaması:

33- Hem evlerinizde oturun ve evvelki yani İslâm öncesi **cahiliyye de olduğu gibi açılıp saçılmayın.** Cahiliyye açılıp saçılması, kadınların zinetlerini erkeklere göstermeleridir. İslâm sonrası göstermenin hükmü ise, "…. Zinetlerini açmasınlar! Ancak bunlardan görünen kısımlar (yüzler ve eller) müstesnadır..." (Nur, 31) mealindeki ayet-i kerimede zikredilmiştir. **Namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Allah'a ve Peygamberine itaat edin.** Ey **Ehl-i beyt!** Yani Peygamber (s.a.v.) hanımları! **Allah, sizden sadece kiri,** günahı **gidermek ve sizi** günahtan **tertemiz yapmak istiyor.**[14]

وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى فِىْ بُيُوْتِكُنَّ مِنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ وَالْحِكْمَةِ ۗاِنَّ اللّٰهَ كَانَ لَطِيْفًا خَبِيْرًا ﴿٣٤﴾

34. Evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah, her şeyin iç yüzünü bilendir ve her şeyden haberi olandır.

Açıklaması:

34- Evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini, Kur'an'ı **ve hikmeti,** sünneti **düşünün. Hiç şüphe yok ki, Allah** dostlarına karşı **latiftir,** mahlûkatının tümünden **haberdardır.**

اِنَّ الْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمٰتِ وَالْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ وَالْقٰنِتِيْنَ وَالْقٰنِتٰتِ وَالصّٰدِقِيْنَ وَالصّٰدِقٰتِ وَالصّٰبِرِيْنَ وَالصّٰبِرٰتِ وَالْخٰشِعِيْنَ وَالْخٰشِعٰتِ وَالْمُتَصَدِّقِيْنَ وَالْمُتَصَدِّقٰتِ وَالصَّآئِمِيْنَ وَالصّٰٓئِمٰتِ وَالْحٰفِظِيْنَ فُرُوْجَهُمْ وَالْحٰفِظٰتِ وَالذّٰكِرِيْنَ اللّٰهَ كَثِيْرًا وَّالذّٰكِرٰتِ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ مَّغْفِرَةً وَّاَجْرًا عَظِيْمًا ﴿٣٥﴾

14 Ayet-i kerimede yer alan "karne" lafzı, kaf'ın fethası ve kesresi ile okunmuştur. Bu lafız "karar" kökünden gelir. Aslı; "ikrirne" -ra'nın kesresi ve fethası ile, "karirtü" fiilinden gelir ki, burada da ra'nın kesresi ve fethası ile okunabilir- idi. Ra'nın harekesi kaf'a nakledilmiş ve ra, hemze-i vasıl ile birlikte hazfedilmiştir. Ayrıca ayet-i kerimede yer alan "teberracne" lafzı, siganın aslında bulunan iki ta'dan birinin terki ile okunur.

35. Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar, taata devam eden erkekler ve taata devam eden kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevazi erkekler ve mütevazi kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve (ırzlarını) koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

Açıklaması:

35- Gerçekten Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mü'min erkekler ve mü'min kadınlar, taata devam eden erkekler ve taata devem eden kadınlar, itaatkâr kadınlar, imanlarında doğru erkekler ve doğru kadınlar, ibadetlere karşı sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, huşu içinde bulunan erkekler, mütevazi erkekler ve huşu içinde bulunan kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını haramdan koruyan erkekler ve koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve çok zikreden kadınlar. (İşte) Allah, bunlar için günahlarına bir mağfiret ve taatlarına büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُولُهٗٓ اَمْرًا اَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ ۗ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهٗ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا ﴿٣٦﴾

36. Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.

Açıklaması:

36- Allah ve Peygamberi bir işe hüküm verdiği zaman erkek-kadın hiçbir mü'min için kendi işlerinde Allah ve Peygamberinin emirlerinin hilafına, **seçme hakkı** yani muhayyerlikleri **yoktur.** Bu ayet-i kerime Abdullah b. Cahş ve kız kardeşi Zeyneb hakkında nazil olmuştur. Şöyle ki: Hz. Peygamber (s.a.v.) Zeyneb'e, Zeyd b. Harise adına dünür gitmişti. Ancak bu iki sahabi o ana kadar Hz. Peygamber'in kendi adına Zeyneb'e talip olduğunu zannetmişlerdi. Bu sebeple dünürlüğün Zeyd adına olduğunu öğrendiklerinde hadiseyi hoş karşılamadılar. Ancak daha sonra bu ayet-i kerime nazil olunca rıza göstermişlerdir. **Kim Allah'a ve Peygamberine isyan ederse, muhakkak mübin,** apaçık **bir sapıklığa düşmüş olur.** Ve Hz. Peygamber (s.a.v.) Zeyneb'i Zeyd ile evlendirdi. Ne var ki bir zaman sonra Hz. Peygamber'in gözü Zeyneb'e ilişti. Ve Hz. Peygamber'in içine Zeyneb'in sevgisi, Zeyd'in içine ona karşı bir isteksizlik geldi. Bir zaman sonra Zeyd Hz. Peygamber'e: «Zeyneb'den ayrılmak istiyorum» dedi.

Onun bu isteğine karşı Peygamber'in cevabı ise «Zevceni nikâhında tut» şeklinde oldu. Allahü teâlânın ifade buyurduğu gibi. (Bu uydurma izahatından dolayı Allah müfessiri affetsin. M. Talû), (Konuyla ilgili geniş bilgiyi tefsirin sonunda bulabilirsiniz.)

وَاِذْ تَقُولُ لِلَّذِىٓ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاَنْعَمْتَ عَلَيْهِ اَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللّٰهَ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا اللّٰهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ ۚ وَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشٰيهُ ۗ فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَىْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِىٓ اَزْوَاجِ اَدْعِيَآئِهِمْ اِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا ۗ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾

37. (Resûlüm!) Hani Allah'ın nimet verdiği, senin de kendisine iyilik ettiğin kimseye: Eşini yanında tut, Allah'tan kork! diyordun. Allah'ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana lâyık olan Allah'tır. Zeyd, o kadından ilişiğini kesince biz onu sana nikâhladık ki evlâtlıkları, karılarıyla ilişkilerini kestiklerinde (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir.

Açıklaması:

37- Hatırla ki, kendisine hem Allah'ın İslâm'ı nasip etmekle **nimet verdiği hem de senin** azad etmekle **nimet verdiğin zata,** -Bu zat Zeyd b. Harise'dir. Cahiliyye esirlerindendi. Rasûlullah (s.a.v) Peygamberliğinden önce kendisini satın alarak hürriyetine kavuşturmuş ve onu oğul edinmişti.- **«Zevceni nikâhında tut,** onu boşaman hususunda **Allah'tan kork!» diyordun. İçinden ise, Allah'ın İbda edeceği,** açığa vuracağı şeyi: Ona karşı sevgini ve şayet Zeyd ondan ayrılırsa onunla evleneceğine dair fikrini **gizliyordun.**[15] **Ve insanların,** «Oğlunun zevcesi ile evlendi.» dedikodusunu yapmalarından **korkuyordun. Hâlbuki Allah,** her konuda **kendisinden korkmana daha layıktır.** Onunla evlen! Bu konuda aleyhine söylenecek hiçbir söz yoktur. Sonra Zeyd onu boşadı ve iddeti sona erdi. Allahü teâlâ buyurdu ki **Zeyd ondan vatarını,** ihtiyacını **giderince biz onu sana nikahladık** -Bu vahyin gelmesi ile Hz. Peygamber (s.a.v.) hiç izin istemeden Hz. Zeyneb'in yanına girdi ve (velime yemeği olarak) Müslümanlara ekmek ve et yedirdi- **ki, oğullukların ihtiyaçlarını giderdikleri zevcelerini almakta mü'minlere bir darlık olmasın. Allah'ın emri,** hükmü **yerine getirilmiştir.**

Ayette yer alan "İz" lafzı, "Üzkür" fiili ile mansubdur.

15 Bundan dolayı da Allah müfessirimizi affetsin. (M. Talû)

مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللّٰهُ لَهُ سُنَّةَ اللّٰهِ فِى الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ﴿٣٨﴾

38. Allah'ın, kendisine helâl kıldığı şeyde Peygamber'e herhangi bir vebâl yoktur. Önce gelip geçenler arasında da Allah'ın âdeti böyle idi. Allah'ın emri mutlaka yerine gelecek, yazılmış bir kaderdir.

Açıklaması:

38- Allah'ın kendisi için farz buyurduğu, helal kıldığı **bir şeyi yerine getirmekte peygambere hiçbir vebal yoktur. Bundan önce** geçenler: Peygamberler **arasında da Allah'ın kanunu böyledir** yani evlenme konusunda kendilerine bir kolaylık sağlamak gayesi ile bu konuda (Oğulluklarınının zevceleriyle evlenmeleri konusunda, üzerlerine bir vebal olmamıştır. **Allah'ın emri, işi biçilmiş,** hükme bağlanmış **bir kaderdir.**[16]

اَلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللّٰهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ اَحَدًا اِلَّا اللّٰهَ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾

39. O peygamberler ki Allah'ın gönderdiği emirleri duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah (herkese) yeter.

Açıklaması:

39- O Peygamberler ki, Allah'ın gönderdiklerini tebliğ ederler ve O'ndan korkarlar, Allah'tan başka kimseden korkmazlardı. Yani Allah'ın kendilerine helal kıldığı işlerde halkın dedikodusundan çekinmezlerdi. **Hasib olarak,** yarattıklarının yaptıkları ve onları muhasebe için, gözetici olarak **Allah yeter.**[17]

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَآ اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيّٖنَ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

40. Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

16 Ayet-i kerimede yer alan "sünnetellahi" lafzı, "kesünnetillahi" takdirinde olup harf-i cerrin hazfedilmesi ile mansub olmuştur.

17 Ayet-i kerimede yer alan "ellezine" lafzı, bir önceki ayette geçen "ellezine"den sıfattır.

Açıklaması:

40- Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Şu halde Zeyd'in de babası yani neseb cihetinden babası değildir. Dolayısıyla onun zevcesi olan Zeyneb'le evlenmek, kendisine haram değildir. **Lâkin O, Allah'ın bir Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur.** Bundan dolayıdır ki, kendisinden sonra Peygamber olacak bir oğlu olmayacaktır. **Allah, her şeyi en iyi bilendir.** O'ndan sonra Peygamber olmayacağı da Allah'ın bildiği her şey arasındadır. Hz. İsa Efendimiz inince, O'nun şeriatıyla hükmedecektir.[18]

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثِيرًاۙ ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَاَصِيلًا ﴿٤٢﴾

41. Ey inananlar! Allah'ı çokça zikredin.

42. Ve O'nu sabah-akşam tesbih edin.

Açıklaması:

41- Ey iman edenler! Allah'ı çok zikredin.

42- Ve O'na sabah-akşam, gündüzün evvelinde ve sonunda **tesbih eyleyin!**

هُوَ الَّذِى يُصَلِّى عَلَيْكُمْ وَمَلٰٓئِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِۜ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾

43. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize rahmetini gönderen O'dur. Melekleri de size istiğfar eder. Allah, müminlere karşı çok merhametlidir.

Açıklaması:

43- Sizi karanlıklardan yani küfürden **aydınlığa** yani imana **çıkarmak için,** sizi çıkarmasını devam ettirmek için **üzerinize salat eden** yani size rahmet eden **O'dur, bir de melekleridir.** Yani onlar da sizin için istiğfar ederler.

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌۚ وَاَعَدَّ لَهُمْ اَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾ يَآ اَيُّهَا النَّبِىُّ اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًاۙ ﴿٤٥﴾

44. Kendisine kavuştukları gün, Allah'ın onlara iltifatı, "selâm" dır. Allah onlara çok değerli mükâfat hazırlamıştır.

18 Ayet-i kerimede yer alan "hatime" lafzı, bir kıraatta ta'nın fethasıyla okunmuştur. Buna göre Hz. Peygamber (diğerlerine oranla) mühür âletine benzetilmiştir. Yani, tüm peygamberler onunla mühürlenmiştir.

45. Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.

Açıklaması:

44- O'na kavuşacakları gün mü'minlerin Allahü teâlâdan (görecekleri) **iltifatları,** meleklerin dilinden **"selam"dır. Allah, onlar için çok değerli bir mükâfat hazırlamıştır.** O da, cennettir.

45- Ey Peygamber! Biz seni gönderildiğin kimseler üzerine **bir şahit,** seni tasdik edenleri cennet ile **bir müjdeci ve** seni tekzib edenleri ateş ile **bir nezir,** uyarıcı **olarak gönderdik.**

وَدَاعِيًا اِلَى اللّٰهِ بِاِذْنِهٖ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾

46. Allah'ın izniyle, bir davetçi ve nûr saçan bir kandil olarak (gönderdik).

Açıklaması:

46- Hem Allah'ın izniyle, emriyle O'na itaate **bir davetçi ve nur saçan bir kandil olarak** yani kendisi ile hak yolu bulmakta bir kandil misali..

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِاَنَّ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ اَذٰيهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾

47. Allah'tan büyük bir lütfa ereceklerini müminlere müjdele.

48. Kâfirlere ve münafıklara boyun eğme. Onların eziyetlerine aldırma. Allah'a güvenip dayan, vekîl ve destek olarak Allah yeter.

Açıklaması:

47- Mü'minlere müjdele! Kendilerine Allah'tan büyük bir mükâfat vardır. O da, cennettir.

48- Şeriatına muhalif olan işlerde **kâfirlere ve münafıklara boyun eğme. Onların ezalarını (şimdilik) bırak,** terket. Ve onlar hakkında bir şeyle emrolununcaya kadar ezalarından dolayı onları cezalandırma. **Allah'a tevekkül et.** Çünkü O, sana kâfidir. **Vekil olarak,** kendisine havale edilen olarak **Allah yeter.**

يٰٓاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۚ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾

49. Ey iman edenler! Mümin kadınları nikâhlayıp da, henüz zifafa girmeden onları boşarsanız, onları sayacağınız bir iddet süresince bekletme hakkınız yoktur. O halde onları (bir bağışla) memnun edin ve onları güzel bir şekilde serbest bırakın.

Açıklaması:

49- Ey iman edenler! Mü'min kadınları nikâh edip de sonra onlara dokunmadan boşarsanız, sizin için onların üzerinde kurlarla ve onların dışındaki usullerle **i'tidad edeceğiniz,** sayacağınız **bir iddet yoktur. Bu taktirde onları hemen metalandırınız,** onlara faydalanabilecekleri şeyler veriniz. Yani şayet kendileri için mehir tayin edilmemişse... Yok eğer mehir tayin edilmiş ise bu taktirde onlara tayin edilen mehrin yarısı verilir. Bunu İbni Abbas nakletmiş ve İmam Şafii esas almıştır. **Ve onları, güzel bir şekilde gönderin,** kendilerini zarara uğratmadan onları serbest bırakın.[19]

يَآ اَيُّهَا النَّبِىُّ اِنَّآ اَحْلَلْنَا لَكَ اَزْوَاجَكَ الّٰتِى اٰتَيْتَ اُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّآ اَفَآءَ اللّٰهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الّٰتِى هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَاَةً مُؤْمِنَةً اِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِىِّ اِنْ اَرَادَ النَّبِىُّ اَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِى اَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٠﴾

50. Ey Peygamber! Mehirlerini verdiğin hanımlarını, Allah'ın sana ganimet olarak verdiği ve elinin altında bulunan cariyeleri, amcanın, halanın, dayının ve teyzenin seninle beraber göç eden kızlarını sana helâl kıldık. Bir de Peygamber kendisiyle evlenmek istediği takdirde, kendisini peygambere hibe eden mümin kadını, diğer müminlere değil, sırf sana mahsus olmak üzere (helâl kıldık). Kuşkusuz biz, hanımları ve ellerinin altında bulunan cariyeleri hakkında müminlere neyi farz kıldığımızı biliriz. (Bu hususta ne yapmaları lâzım geldiğini onlara açıkladık) ki, sana bir zorluk olmasın. Allah bağışlayandır, merhamet edendir.

Açıklaması:

50- Ey Peygamber! Biz sana ecirlerini, mehirlerini **verdiğin zevcelerini, Allah'ın sana** Safiyye ve Cüveyriye gibi kâfirlerden esir etmek suretiyle **ganimet olarak ihsan buyurduklarından kendi mülkün olan cariyelerini, amcalarının kızlarından, halalarının kızlarından, dayılarının kızların-**

19 Ayet-i kerimede yer alan "temessühünne" lafzı, bir kıraatta, "tümâsühüne" şeklinde okunmuştur. Buna göre mânâ "Onlarla cinsî ilişkiye girmeden...." şeklindedir

dan, teyzelerinin kızlarından seninle beraber hicret etmiş olanları helal kıldık. Hicret etmeyenleri değil. **Bir de mümin bir kadın, kendini peygambere hibe ederse, peygamber istinkâhını** yani mehirsiz olarak onunla evlenme talebini **arzu ettiği taktirde,** mehirsiz olarak hibe lafzıyla nikâh etmek **başka mü'minlere değil de sadece sana mahsus olmak üzere onu da sana helal kıldık. Onlara** yani mü'minlere **zevceleri hakkında neyi farz kıldığımızı biliyoruz.** Bunlar, dört kadından fazlasıyla evlenemeyecekleri ve yalnızca veli, şahitler ve mehir ile evlenebileceklerine dair şer'i hükümlerdir. Satın alarak ve benzeri yollarla **sağ ellerinin mâlik oldukları şeyler:** cariyeler **hakkında da** (neyi farz kıldığımızı biliyoruz). Bu da, cariyenin -semavi dinlere mensub olan cariye gibi- sahibine helâl olan kimselerden olması- Mecusi ve putperest cariye sahibine helal değildir- ve cinsi ilişki öncesi rahimini önceki sahibinin erlik suyundan temizlemesine dair hükümlerdir. **Bunlar, sana** evlenme konusunda **hiçbir zorluk,** darlık **olmasın diyedir. Allah** sakınılması zor olacak konularda **çok bağışlayıcıdır,** bu konuda onlara genişlik tanımak suretiyle de **çok merhametlidir.**

تُرْجِی مَنْ تَشَآءُ مِنْهُنَّ وَتُـْٔوِیْٓ اِلَیْكَ مَنْ تَشَآءُ ؕ وَمَنِ ابْتَغَیْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَیْكَ ؕ ذٰلِكَ اَدْنٰٓی اَنْ تَقَرَّ اَعْیُنُهُنَّ وَلَا یَحْزَنَّ وَیَرْضَیْنَ بِمَآ اٰتَیْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ؕ وَاللّٰهُ یَعْلَمُ مَا فِیْ قُلُوْبِكُمْ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِیْمًا حَلِیْمًا ﴿۵۱﴾

51. Onlardan dilediğini geriye bırakır, dilediğini de yanına alırsın. Boşadığın hanımlarından arzu ettiğini tekrar yanına almanda, senin üzerine bir günah yoktur. Böyle yapman onların mutlu olmalarına, üzülmemelerine ve hepsinin, senin verdiklerine razı olmalarına daha uygundur. Allah, kalplerinizde olanı bilir. Allah hakkıyla bilendir, halîmdir.

Açıklaması:

51- Onlardan yani zevcelerinden **dilediğini** nöbetinden **irca eder,** geri bırakır, onlardan **dilediğini de yanına alırsın,** kendine katarsın ve ona gidersin. **Kendilerini** sıraya koymaktan **beri tuttuğun kadınlardan arzu ettiğin** istediğin **varsa,** onu arzu etmen konusunda **üzerinde bir vebal yoktur.** Fakat daha önce sıralarını gözetmenin sana vacib olduğunu göz önünde bulundurarak onu tekrar yanına alman, senin için daha hayırlıdır. **Bu** muhayyer oluşun, **onların gözlerinin aydın olup, üzülmemelerine ve kendilerine verdiğin** sözü edilen; şahsının muhayyer olduğu uygulama **ile hepsinin hoşnut olmalarına en elverişli** en yakın **olandır. Allah,** kadınlar konusunda **kalblerinizde bulunanı** ve onların bir kısmına olan meylinizi **bilir.** Onlar hakkında seni muhayyer kıldık ki, arzu ettiğin her konuda sana kolaylık sağlayalım. **Allah** yaratıklarını

hakkıyla bilendir, onları cezalandırmayacak kadar **hilim sahibidir.**[20]

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَآءُ مِنْ بَعْدُ وَلَآ اَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ وَلَوْ اَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ اِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ رَقِيبًا ﴿٥٢﴾

52. Bundan sonra artık başka kadınlarla evlenmen, elinin altında bulunan cariyeler hariç, güzellikleri hoşuna gitse bile, bunların yerine başka hanımlar alman sana helâl değildir. Allah her şeyi gözetler.

Açıklaması:

52- Bundan sonra, seni tercih eden bu dokuz kadından sonra **kadınlar sana helal olmaz.** Örneğin onların tamamını yahut bir kısmını boşayıp, boşadığın kadının yerine bir başkasını nikahlaman sureti ile **onları başka zevcelerle değiştirmen de olmaz. Velev ki güzellikleri hoşuna gitmiş olsun. Meğer ki** cariyelerden **sağ elinin mâlik olduklarından ola!** Bunlar sana helaldir Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) mevcut hanımlarından sonra Hz. Mâriye'ye mâlik olmuş ve ona oğlu İbrahim'i dünyaya getirtmiştir. Ne var ki Hz. Peygamber'in bu oğlu, onun sağlığında vefat etmiştir. **Allah, her şeye Rakibdir,** gözcüdür.[21]

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِىِّ اِلَّآ اَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ اِنٰىهُ وَلٰكِنْ اِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ ۚ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِى النَّبِىَّ فَيَسْتَحْىٖ مِنْكُمْ ۖ وَاللّٰهُ لَا يَسْتَحْىٖ مِنَ الْحَقِّ ۚ وَاِذَا سَاَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْـَٔلُوهُنَّ مِنْ وَرَآءِ حِجَابٍ ۚ ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ ۚ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللّٰهِ وَلَآ اَنْ تَنْكِحُوٓا اَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهٖٓ اَبَدًا ۚ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾

53. Ey iman edenler! Siz zamanını gözetlemeksizin, bir yemeğe davet edilmedikçe, Peygamber'in evlerine girmeyin. Ancak davet edildiğiniz vakit girin. Yemeği yediğinizde hemen dağılın, sohbete dalmayın. Çünkü bu hareketiniz Peygamber'i üzmekte, fakat o (size bunu söylemekten) utanmaktadır. Ama Allah, hakkı söylemekten çekinmez. Peygamber'in hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır. Sizin Allah'ın Resûlünü üzmeniz ve

20 Ayet-i kerimede yer alan "türciü" lafzı, hemzeli olarak ve hemzenin yerine ya'lı olarak okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "küllühünne" lafz-ı "yardayne" fiilinin failinden tekiddir.

21 Ayet-i kerimede yer alan "tebeddele" lafzında, sığanın aslında bulunan iki ta'dan biri hazfedilmiştir.

kendisinden sonra onun hanımlarını nikâhlamanız asla caiz olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük (bir günah) tır.

Açıklaması:

53- Ey iman edenler! Peygamberin evlerine girmeyin! Meğer ki, yemeğe davet ile girmenize **izin verilmiş ola!** Bu durumda girebilirsiniz. **Ancak Onun erişmesini** pişmesini **beklemeyin. Fakat çağrıldığınız vakit girin. Yemeği yediğinizde de hemen dağılın** Birbirinizden dinleyeceğiniz **sözlere kulak vermek için dahi beklemeyin. Çünkü bu** bekleyişiniz, **Peygamberi üzüyor, fakat O,** sizi çıkartmak için **sizden utanıyordu. Ama Allah gerçekten,** sizi çıkartmaktan **utanmaz.** Yani onu beyan etmeyi terketmez. **Hem o kadınlardan** yani Peygamberin zevcelerinden **bir** şey **istediğiniz zaman, hicab,** perde **arkasından isteyin. Böyle yapmanız hem sizin kalbleriniz, hem de onların kalbleri için** töhmet altında bırakan kötü düşüncelerden **daha temizdir. Allah'ın peygamberine, sizin** hiçbir şekilde **eziyet etmeye hakkınız yoktur. Ondan sonra, zevcelerini de ebediyyen nikâh edemezsiniz! Böyle yapmanız, Allah katında pek büyük** bir günah **olmaktadır.**[22]

اِنْ تُبْدُوا شَيْـًٔا اَوْ تُخْفُوهُ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾

54. Bir şeyi açığa vursanız da, gizleseniz de şüphe yok ki Allah, her şeyi gayet iyi bilmektedir.

Açıklaması:

54- Siz **bir** şeyi açıklasanız **da, onu** -ki o da peygamberden sonra hanımlarını nikâh etme düşüncesidir- **gizleseniz de şüphe yok ki, Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir.** Ve taşıdığınız düşünceye göre karşılığınızı verecektir

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِىٓ اٰبَآئِهِنَّ وَلَآ اَبْنَآئِهِنَّ وَلَآ اِخْوَانِهِنَّ وَلَآ اَبْنَآءِ اِخْوَانِهِنَّ وَلَآ اَبْنَآءِ اَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ ۚ وَاتَّقِينَ اللّٰهَ ۚ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٥﴾

55. Onlara (Peygamber'in hanımlarına), babaları, oğulları, kardeşleri, kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kadınları (mümin kadınlar) ve ellerinin altında bulunan câriyelerinden dolayı bir günah yoktur. (Ey Pey-gamber hanımları!) Allah'tan korkun; şüphesiz Allah, her şeye şahittir.

22 Ayet-i kerimede yer alan "inâ" lafz-ı "enaye'ni" fiilinin mastarıdır. Ayet-i kerimede yer alan "yestahyi" lafzı bir ya ile de okunmuştur.

Açıklaması:

55- Onlar (Peygamberin zevceleri) üzerine babaları, oğulları, kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kadınları yani mü'min kadınlar **ve sağ ellerinin malik oldukları:** cariyeleri ve kölelerinin kendilerini görmeleri ve onlarla arada perde olmadan konuşmaları **hakkında bir günah yoktur. Bununla beraber** (Ey Peygamber hanımları!) emrolunduğunuz hususlarda **Allah'tan korkun! Çünkü Allah, her şeye şahittir,** O'na hiçbir şey gizli kalmaz.

اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ عَلَى النَّبِيِّۗ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا صَلُّوْا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا ﴿٥٦﴾

56. Allah ve melekleri, Peygamber'e çok salevât getirirler. Ey müminler! Siz de ona salevât getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin.

Açıklaması:

56- Gerçekten Allah ve melekleri Peygambere, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) **salat ederler. Ey iman edenler! Siz de ona salat edin ve tam bir teslimiyetle selam edin** yani "Allahümme salli âlâ Muhammedin ve sellim" deyin.

اِنَّ الَّذِيْنَ يُؤْذُوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِيْنًا ﴿٥٧﴾

57. Allah ve Resûlünü incitenlere Allah, dünyada ve ahirette lânet etmiş ve onlar için horlayıcı bir azap hazırlamıştır.

Açıklaması:

57- Şüphesiz ki Allah'a ve Rasûlüne eziyet edenler var ya! Bunlar, Allah'a, O'nun münezzeh olduğu çocuk ve eş yakıştırıp Peygamberini tekzib eden kâfirlerdir. **Allah bunlara hem dünyada hem de ahirette lanet etmiştir.** Onları (rahmetinden) uzak tutmuştur. **Ve onlar için mühin,** alçaltan **bir azap hazırlamıştır.** Bu da cehennem ateşidir.

وَالَّذِيْنَ يُؤْذُوْنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوْا فَقَدِ احْتَمَلُوْا بُهْتَانًا وَّاِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿٥٨﴾

58. Mümin erkeklere ve mümin kadınlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, şüphesiz bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.

Açıklaması:

58- Mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara iktisab etmedikleri bir şeyden dolayı eza edenler, onlara yapmadıkları şeyleri isnad edenler **hiç şüphesiz bir iftira,** yalan **ve mübin,** apaçık **bir günah ihtimal etmişlerdir,** yüklenmişlerdir.

يَآ اَيُّهَا النَّبِىُّ قُلْ لِاَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٩﴾

59. Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) dış örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah bağışlayandır, esirgeyendir.

Açıklaması:

59- Ey Peygamber! Kadınlarına, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına söyle de cilbablarını sımsıkı örtünsünler. Cilbab: kadını tepeden tırnağa kapatan çarşaf demektir. Yani ihtiyaçlarını görmek için dışarı çıktıkları zaman, çarşaflarının bir kısmıyla, sadece bir gözleri açık kalacak şekilde yüzlerini kapatsınlar. **Bu, onların** hür oldukları yönünde **tanınmalarına ve böylece** kendilerine yönelik herhangi bir sataşmayla **rahatsız edilmemelerine daha elverişlidir,** daha yakındır. Oysa cariyelerin durumları farklıdır; onlar yüzlerini kapamadıkları için, münafıklar kendilerine sataşıyorlardı. Allah onların geçmişte tesettürü terketmelerini **çok bağışlayıcı,** onları örttüğü itibariyle de onlara karşı **çok merhametlidir.**

Ayet-i kerimede yer alan "Celâbi" lafzı, "Cilbab" kelimesinin çoğuludur.

لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِى الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ اِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَلْعُونِينَ ۚ اَيْنَ مَا ثُقِفُٓوا اُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾

60. Andolsun, iki yüzlüler, kalplerinde hastalık bulunanlar (fuhuş düşüncesi taşıyanlar), şehirde kötü haber yayanlar (bu hallerinden) vazgeçmezlerse, seni onlara musallat ederiz (onlarla savaşmanı ve onları şehirden sürüp çıkarmanı sana emrederiz); sonra orada, senin yanında ancak az bir zaman kalabilirler.

61. Hepsi de lânetlenmiş olarak nerede ele geçirilirlerse, yakalanır ve mutlaka öldürülürler.

Açıklaması:

60-61- Yemin olsun ki, eğer münafıklar, nifaklarından, **kalplerinde** zina **marazı bulunanlar ve** "düşman sizi basmış, seriyyeleriniz öldürülmüş yahut hezimete uğramış" gibi sözlerle **Medine'de** müminlere **kötü haber yayanlar** da bu davranışlarından **vazgeçmezlerse mutlaka seni tepelerine bindiririz,** seni başlarına musallat ederiz. **Sonra seninle o şehirde az bir zamandan fazla komşu kalamazlar,** seninle hemşehri olamazlar. Daha sonra da **lanetlenmiş olarak** rahmetten kovulmuş olarak oradan çıkartılırlar. **Nerede rastgetirilirlerse,** bulunurlarsa **yakalanırlar ve büsbütün öldürülürler.** Yani onlar hakkında, emir ifade eden bir uslübla, hüküm budur.

Ayet-i kerimede yer alan "lam" kasem içindir.

سُنَّةَ اللّٰهِ فِى الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ ۖ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

62. Allah'ın önceden geçenler hakkındaki kanunu budur. Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.

Açıklaması:

62- Allah'ın kanunudur yani Allah bunu kanun edinmiştir, **bundan evvel** geçmiş ümmetlerden **geçenler için** ve onların müminlere kötü haber yayan münafıkları hakkında... **Sen Allah'ın kanunu için** onun tarafından **bir değiştirmeye asla rastlayamazsın.**

يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ ۖ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾

63. İnsanlar sana kıyametin zamanını soruyorlar. De ki: Onun bilgisi Allah katındadır. Ne bilirsin, belki de zamanı yakındır.

Açıklaması:

63- İnsanlar yani Mekkeliler **sana kıyametten** onun ne zaman kopacağından **soruyorlar. De ki, "Onun ilmi ancak Allah katındadır. Sen onu nereden bileceksin?** Yani sen onu bilemezsin **Belki de kıyamet yakın olur,** bulunur.

اِنَّ اللّٰهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَاَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾

64. Şu muhakkak ki, Allah kâfirleri rahmetinden kovmuş ve onlara çılgın bir ateş hazırlamıştır.

Açıklaması:

64- Şu muhakkak ki, Allah kâfirleri lânetlemiştir. Onları (rahmetinden) kovmuştur, **ve onlar için sair,** şiddetli bir ateş **hazırlamıştır.**

خَالِدِينَ فِيهَآ اَبَدًاۚ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًاۚ ﴿٦٥﴾

65. (Onlar) orada ebedî olarak kalacaklar, (kendilerini koruyacak) ne bir dost ne de bir yardımcı bulacaklardır.

Açıklaması:

65- Oraya, **orada ebedi kalıcı oldukları halde,** ebedi kalacakları takdir edilmiş olduğu halde gireceklerdir. Ne kendilerini o ateşten koruyacak **bir dost bulabilirler, ne de** onu kendilerinden uzaklaştıracak **bir yardımcı.**

يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَآ اَطَعْنَا اللّٰهَ وَاَطَعْنَا الرَّسُولَا ﴿٦٦﴾

66. Yüzleri ateşte evrilip çevrildiği gün: Eyvah bize! Keşke Allah'a itaat etseydik, Peygamber'e de itaat etseydik! derler.

Açıklaması:

66- O gün, yüzleri ateş içinde çevrilirken «Ah, keşke Allah'a itaat etseydik, Peygambere itaat etseydik» derler.[23]

وَقَالُوا رَبَّنَآ اِنَّآ اَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَاَضَلُّونَا السَّبِيلَا ﴿٦٧﴾

67. Ey Rabbimiz! Biz reislerimize ve büyüklerimize uyduk da onlar bizi yolda saptırdılar, derler.

Açıklaması:

67- Ve, onlar yani içlerinden tâbi durumunda olanlar, «Ey **Rabbimiz! Biz, beylerimize ve büyüklerimize itaat ettik. Onlar da bizi yoldan** hidayet yolundan **saptırdılar.**[24]

رَبَّنَآ اٰتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًاۤ ﴿٦٨﴾

68. Rabbimiz! Onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lânetle rahmetinden kov.

---

23 Ayet-i kerimede yer alan "ya" tenbih içindir.

24 Ayet-i kerimede yer alan "sâdetenâ" lafzı bir kıraatta "sâdâtine" şeklinde okunmuştur. Bu durumda çoğulun çoğulu olmuş olur.

Açıklaması:

68- Ey Rabbimiz! Onlara azabın iki katını yani bize verdiğin azabın iki mislini **ver ve kendilerini** sayısı **çok olan bir lanetle lanete uğrat,** onlara azap eyle **derler.**[25]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ ءَاذَوْا۟ مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُوا۟ ۚ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾

69. Ey iman edenler! Siz de Musa'ya eziyet edenler gibi olmayın. Nihayet Allah onu, dedikleri şeyden temize çıkardı. O, Allah yanında şerefli idi.

Açıklaması:

69- Ey iman edenler! Sizler, örneğin «Musa sadece husyeleri şişik olduğu için bizimle beraber yıkanmıyor» demek suretiyle **Musa'ya eza edenler gibi olmayın. Sonunda Allah Onu, onların söylediklerinden temize çıkardı.** Şöyle ki Hz. Musa yıkanmak için soyunup elbiselerini taşın üstüne bırakmıştı. Taş, Hz. Musa'nın elbisesiyle birlikte yuvarlanıp gitti ve nihayet İsrailoğulları'ndan bir topluluğun bulunduğu yerde durdu, derken Hz. Musa yetişip elbisesini aldı ve onunla kendini örttü. İşte burada gördüler ki, ondan husye şişikliği hastalığı yoktur. -Üdre, husyede bulunan şişiklik demektir. **O, Allah katında vecih,** mevki sahibi idi. Bizim Peygamberimiz'in (s.a.v.) maruz kaldığı ezalardan bir tanesi şöyle gelişmiştir: Bir gün Hz. Peygamber ashab-ı kiram arasında bir bölüştürmede bulunur. Ve bir adam, «Bu, Allahü teâlânın rızası arzu olunmayan bir bölüştürmedir» der. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) bu hareket karşısında gazaba gelir ve: "Allah Musa'yı esirgesin. Yemin olsun ki, O, bundan daha çok ezaya maruz kalmış ve sabretmiştir» buyurur. -Buhari-

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾

70. Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin.

Açıklaması:

70- Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve sedid, doğru **söz söyleyin.**

يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾

71. (Böyle davranırsanız) Allah işlerinizi düzeltir ve günahlarınızı bağış-

25 Bâ ile "kebiren" şeklinde okunmuştur. Buna göre, "büyük bir lanetle..." mânâsındadır.

lar. Kim Allah ve Resûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur.

Açıklaması:

71- Ki, Allah amellerinizi sizin için ıslah eylesin, onları kabul buyursun. **Ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, o muhakkak büyük bir kurtuluşa ermiş olur.** Hedefinin zirvesine ulaşmış olur.

اِنَّا عَرَضْنَا الْاَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ اَنْ يَحْمِلْنَهَا وَاَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْاِنْسَانُ ۖ اِنَّهٗ كَانَ ظَلُوْمًا جَهُوْلًا ﴿٧٢﴾

72. Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yüklendi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir.

Açıklaması:

72- Şüphesiz biz, emaneti, beş vakit namazı ve yapılmasında sevap, terkinde ceza olan diğer ibadetleri **göklere, yere ve dağlara** -öncelikle onlarda anlayış ve konuşma kabiliyeti yaratılması suretiyle- **teklif ettik de, onlar bunu yüklenmekten çekindiler ve ondan korktular. İnsan,** Adem ise kendisine teklif edildikten sonra **onu yüklendi. Hakikaten o,** yüklenmiş olduğu emanet sebebiyle kendine **çok zulmeden ve** ona karşı **çok cahildir.**

لِيُعَذِّبَ اللّٰهُ الْمُنٰفِقِيْنَ وَالْمُنٰفِقٰتِ وَالْمُشْرِكِيْنَ وَالْمُشْرِكٰتِ وَيَتُوْبَ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿٧٣﴾

73. (Allah bu emaneti insana vermek sûretiyle), münafık erkeklere ve münafık kadınlara, müşrik erkeklere ve müşrik kadınlara azap edecek, inanan erkeklerin ve inanan kadınların da tevbesini kabul buyuracaktır. Allah bağışlayandır, merhamet edendir.

Açıklaması:

73- Çünkü Allah, emaneti zayi eden **münafık erkeklere ve münafık kadınlara, eş koşan erkeklere ve eş koşan kadınlara azap edecek ve Allah** emaneti eda eden **inanan erkeklerin ve inanan kadınların da tevbesini kabul buyuracaktır. Allah** inananlar için **çok bağışlayıcı,** onlara karşı **çok merhametlidir.**[26]

26 Ayet-i kerimede yer alan "liyüazzibe" lafzı üzerindeki lam, üzerine Adem'in emaneti yüklenmesi, terattüb eden "arezna" fiiline tealluk etmektedir.

سُورَةُ سَبَإٍ

SEBE SÛRESİ

Mekke'de nâzil olup, 54 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِى الْاٰخِرَةِ ۭ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١﴾

1. Hamd, göklerde ve yerde bulunanların hepsinin sahibi olan Allah'a mahsustur. Ahirette de hamd O'na mahsustur. O, hikmet sahibidir, (her şeyden) haberi olandır.

Açıklaması:

1- Hamd O Allah'a mahsustur ki, göklerde ve yerde ne varsa mülkiyet ve yaratma bakımından **hepsi O'nundur.** Allahü teâlâ zatını bu sözle övmüştür. Bundan maksat bu sözün içermiş olduğu, güzel ile vasfetmekten ibaret olan Allahü teâlâ için (ezelde) sabit olan hamd ile zatını övmesidir. (Ortaya koymasıdır.) Dünyada olduğu gibi **Ahirette de hamd O'nundur.** Dostları cennete girdiklerinde yine O'nu överler. O, yaptığında **hikmet sahibidir.** Yarattıklarından **haberdardır.**

يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۭ وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾

2. Yerin içine gireni ve ondan çıkanı; gökten ineni, oraya çıkanı bilir. O, esirgeyendir, bağışlayandır.

Açıklaması:

2- Yere gireni, örneğin su vesaireyi, **yerden çıkan** bitki ve benzeri şeyleri, **gökten inen** rızık ve diğer şeyleri **ve göğe çıkan** amel vesaireyi **bilir. O,** dostlarını **çok esirgeyen,** onları **çok bağışlayandır.**

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلٰى وَرَبِّى لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ ۚ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ وَلَآ اَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ اَكْبَرُ اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ ۙ ﴿٣﴾

3. İnkârcılar: Kıyamet bize gelmeyecek, dediler. De ki: Hayır! Gaybı bilen Rabbim hakkı için o, mutlaka size gelecektir. Göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile O'ndan gizli kalmaz. Bundan daha küçük ve daha büyüğü de şüphesiz, apaçık kitaptadır (yazılıdır).

Açıklaması:

3- Kâfirler, «Bize kıyamet gelmez!» onlara **de ki: «Öyle değil. Gaybı bilen Rabbim hakkı için, O size mutlaka gelecektir. Göklerde ve yerde zerre miktarı** ağırlığı en küçük karınca kadar bir şey bile **ondan kaçmaz. Bundan daha küçük ve daha büyük ne varsa hepsi muhakkak açık bir kitaptadır.** O da Levh-i Mahfuzdur.[27]

لِيَجْزِىَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ۭ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾

4. Allah, inanıp iyi işler yapanları mükâfatlandırmak için (her şeyi açık bir kitapta tesbit etmiştir). Onlar için büyük bir mağfiret ve güzel bir rızık vardır.

Açıklaması:

4- Çünkü iman edip de güzel amellerde bulunanları kıyamette **mükâfatlandıracaktır. İşte bunlar için bir mağfiret ve** cennette **güzel bir rızık vardır.**

وَالَّذِينَ سَعَوْ فِىٓ اٰيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلِيمٌ ﴿٥﴾

5. Âyetlerimizi hükümsüz bırakmak için yarışırcasına uğraşanlar için de, en kötüsünden, elem verici bir azap vardır.

27 Ayet-i kerimede yer alan "Alimi'l-gaybi" cer ile okunduğunda sıfat, ref ile okunduğunda, mubteda'nın haberi olur. Mecrur olarak da "Allamin" şeklinde okunmuştur.

Açıklaması:

5- Bizi **aciz bırakacaklarını sanarak ayetlerimiz** Kur'an'ın iptali **hakkında,** tekrar dirilmek yok, azap yok sanarak bizden kurtulmak için **yarışanlar var ya! Onlar için pek kötü ve acıklı bir azap vardır.**[28]

وَيَرَى الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِٓى اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقَّ ۙ وَيَهْدٓى اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٦﴾

6. Kendilerine bilgi verilenler, Rabbinden sana indirilenin (Kur'an'ın) gerçek olduğunu bilir; onun, mutlak galip ve övgüye lâyık olan (Allah'ın) yoluna ilettiğini görürler.

Açıklaması:

6- Kendilerine ilim verilmiş olan Abdullah b. Selam ve arkadaşları gibi Ehl-i kitaptan iman etmiş olanlar **biliyorlar ki, Rabbinden sana indirilen** yani Kur'an **hakkın ta kendisidir. Ve aziz, hamde layık olanın dosdoğru olan yoluna iletmektedir.** Yani hamde layık olan, izzet sahibi Allah'ın yoluna...

Ayet-i kerimede yer alan "Hüve" zamir-i fasıl'dır.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ اِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۙ اِنَّكُمْ لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ ۚ ﴿٧﴾

7. Kâfir olanlar (kendi aralarında) şöyle dediler: Çürüyüp paramparça olduğunuz vakit yeniden dirileceğinizi söyleyerek haber veren kişiyi gösterelim mi?

Açıklaması:

7- O kâfirler hayret yoluyla birbirlerine **dediler**: «Siz **didik didik parçalanıp dağıldığınız vakit, tekrar yeni bir yaratılışta bulunacağınızı size haber vermekte olan bir kişiyi gösterelim mi?»** İşte O Muhammed'dir.

اَفْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَمْ بِهٖ جِنَّةٌ ۗ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ فِى الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ﴿٨﴾

28 Ayet-i kerimede ve surenin sonunda ayeti kerimede yer alan "mu'cizin" kelimesi bir kıraatta "mu'acizin" şeklinde okunmuştur, Yani (birinci veya ikinci kıraat) bizimle yarışırcasına. Yine ayet-i kerimede yer alan "elim" kelimesi "ricz"in sıfatı olarak mecrur, "azab"ın sıfatı olarak da merfu' okunmuştur.

8. “Acaba o, yalan yere Allah’a iftira mı etmiştir? Yoksa onda delilik mi var?” (dediler). Hayır! Ahirete inanmayanlar azaptadırlar ve derin bir sapıklık içindedirler.

Açıklaması:

8- O, bu konuda **Allah’a karşı yalan yere iftira mı etti? Yoksa kendisinde** söylediği şeyleri kendisine tahayyül ettiren (gösteren) **bir delilik mi var?** Bunun üzerine Allahü teâlâ şöyle buyurdu: **«Hayır! Doğrusu** tekrar dirilmeyi ve azabı içine alan **ahırete inanmayanlar** ahirette **azapta** dünyada da haktan **uzak bir sapıklık içindedirler.**[29]

اَفَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ ۭ اِنْ نَشَاْ نَخْسِفْ بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَآءِ ۭ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ﴿٩﴾

9. Onlar, gökte ve yerde önlerine ve arkalarına bakmıyorlar mı? Dilesek onları yere batırırız, ya da üzerlerine gökten parçalar düşürürüz. Şüphesiz bunda (Rabbine) yönelen her kul için bir ibret vardır.

Açıklaması:

9- Onlar, gökten ve yerden üstlerinde ne var altlarında ne var bakmadılar mı? Eğer biz dilersek onları yere geçiririz» yahut üzerlerine gökten parçalar düşürürüz! Şüphesiz bu görünenlerde Rabbine **yönelen her kul için** Allahü teâlânın tekrar diriltmeye ve dilediğini yapmaya kudreti olduğuna delalet eden bir **ibret vardır.**[30]

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوٗدَ مِنَّا فَضْلًا ۭ يٰجِبَالُ اَوِّبِىْ مَعَهٗ وَالطَّيْرَ ۚ وَاَلَنَّا لَهُ الْحَدِيْدَ ﴿١٠﴾

10. Andolsun, Davud’a tarafımızdan bir üstünlük verdik. “Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin” dedik. Ona demiri yumuşattık.

Açıklaması:

10- Yemin olsun, biz Davud’a tarafımızdan bir fazilet nübüvvet ve kitap **verdik.** Ve dedik ki: «Ey **dağlar ve kuşlar onunla birlikte** tesbihi **tekrarlayın. Ona demiri de yumuşattık.** Hatta elinde hamur gibi olurdu.[31]

---

29 Ayet-i kerimede yer alan “eftera” kelimesi istifham hemzesiyle fethe olarak okunup bununla iktifa edilerek hemzeyi vasıl’a gerek kalmadı.

30 Ayet-i kerimede yer alan “kısfen” kelimesi bir kıraatta “sin”in fethasıyle "kisefen" şeklinde okunmuştur. Yine bir kıraatta üç fiilde “ya” ile okunmuştur.

31 Ayet-i kerimede yer alan “ve't-teyre” “el-ilbal” kelimesinin mahalli üzerine atfedilerek mansub okunmuştur. Yani onları, onunla birlikte tesbihte bulunmaya çağırdık.

اَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِى السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًاۗ اِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١﴾

11. Geniş zırhlar imal et, dokumasını ölçülü yap. (Ey Davud hanedanı!) İyi işler yapın. Kuşkusuz ben, yaptıklarınızı görmekteyim, diye (vahyettik).

Açıklaması:

11- Onu giyen kimse onu yerden sürükleyecek şekilde demirden mükemmel **geniş zırhlar yap. Ve dokumasını ölçülü yap!** Yani zırhların örgüsünü intizamlı yap» buyurduk. Zırh yapan kişiye "Serrad" denilir. Yani zırhı örmede halkaları birbirine uygun gelecek şekilde ölçülü yap. **Siz de** Ey Davud ailesi onunla birlikte **iyi işler yapın. Çünkü ben yaptıklarını hakkıyla görenim.** Ve size onların karşılığını vereceğim.

وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌۚ وَاَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِۜ وَمِنَ الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِاِذْنِ رَبِّهٖۜ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ اَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿١٢﴾

12. Sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü yine bir aylık mesafe olan rüzgârı da Süleyman'a (onun emrine) verdik ve onun için erimiş bakırı kaynağından sel gibi akıttık. Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, onun önünde çalışırdı. Onlardan kim emrimizden sapsa, ona alevli azabı tattırırdık.

Açıklaması:

12- Süleyman'a da rüzgârı musahhar kıldık, **ki sabah gidişi bir ay akşam gidişi de bir ay idi.** Yani rüzgârın sabah vaktinden öğlen vaktine kadar aldığı mesafe bir ay. Süleyman'ın (a.s.) şeriatında böyle resimler yapmak haram değildi.

Yine ayet-i kerimede yer alan "Lifan" lefne kelimesinin çoğuludur.

Yine ayet-i kerimede yer alan "cevab" cabiye kelimesinin çoğuludur. Gabiye ise, büyük havuz demektir. Havuz büyüklüğünde olan bir çanak etrafında bin kişi toplanıp ondan yerlerdi.

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَٓاءُ مِنْ مَحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍۚ اِعْمَلُٓوا اٰلَ دَاوُۥدَ شُكْرًاۜ وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِىَ الشَّكُورُ ﴿١٣﴾

13. Onlar Süleyman'a kalelerden, heykellerden, havuzlar kadar (geniş) leğenlerden, sabit kazanlardan ne dilerse yaparlardı. Ey Davud ailesi! Şükredin. Kullarımdan şükreden azdır!

Açıklaması:

13- Vaktâ ki O'na Süleyman'a **ölümü hükmettik.** Yani Süleyman (a.s.) öldü ve yaklaşık olarak bir sene değneğine dayanmış olarak ayakta durup kaldı. Cinler, O'nun ölümünden habersiz olarak önceden olduğu gibi o zor işleri yapmaya devam ettiler. Nihayet yer kurdu (güve) Süleyman'ın (a.s.) asasını yedi de Süleyman (a.s.) yere düştü. **Ölümü onlara ancak değneğini yiyen güve farkettirdi.** Ölü olarak **yere yıkılınca** onlar için **ortaya çıktı ki cinler gaybı bilmiş olsalardı,** -ki onların bilemediği Süleyman'ın (a.s.) ölümü de gaybi işlerden biridir- **öyle horlayıcı bir azap** kendilerini sıkıntıya sokan iş **içinde kalmazlardı.** Çünkü onlar gaybı bildiklerini sanmalarının aksine (bir zanla) Süleyman'ın (a.s.) sağ olduğunu sanmışlar. Süleyman'ın (a.s.) vefatından sonra meselâ, güvenin asa'dan bir gün ve bir gecede ne kadar yediği hesab edilerek bunun bir sene olduğu anlaşılmıştır.

Ayet-i kerimede yer alan "El-Erz" kelimesi meçhul kip olan "Urizetil-Haşebetu" fiilinin mastarıdır. Yani asa'yı güve yedi. Öğleden akşama kadar da aldığı mesafe bir aylık yoldu. **Hem ona erimiş bakır pınarını sel gibi akıttık,** yani bakır madenini onun için erittik. Nitekim (Yemen'de) üç gün üç gece suyun akışı gibi akıtıldı. İnsanların bugüne kadar devam edegelen (bakır işleme) sanatı, Süleyman'a (a.s.) verilen kerametlerden biridir.

Rabbinin emriyle elinin altında cinlerden deçahşan vardı. Onlardan kim Süleyman'a itaat **emrimizden saparsa, O'na** ahirette **ateş azıbından tattırırız.** Bir görüşe göre dünya da tattırırdık. Şöyle ki, melek ona ateşten bir kırbaç vurur, onu yakardı.[32]

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلٰى مَوْتِهٖٓ اِلَّا دَآبَّةُ الْاَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَاَتَهٗۚ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ اَنْ لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِى الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿١٤﴾

14. Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun öldüğünü, ancak değneğini yiyen bir ağaç kurdu gösterdi. (Sonunda yere) yıkılınca anlaşıldı ki cinler gaybı bilselerdi, o küçük düşürücü azap içinde kalmazlardı.

Açıklaması:

14- Onlar, merdivenle kendisine çıkılan pek yüksek **kalelerden, heykellerden, havuz gibi çanaklardan ve** ayakları olup yerlerinden kımıldamayan, Yemen'de dağlarda kurulan ve merdivenle kendisine çıkılan **sabit kazanlardan her ne isterse yaparlardı.** Ve biz öyle buyurduk? «Ey **Davud hanedanı** size verdiği şeylere karşılık olarak Allah'a **şükretmek için** O'na itaata **çalı-**

32 Ayet-i kerimede yer alan "ve li-Süleymane'rrihe" (mahzuf mübteda olan) teşhir kelimesinin takdiri ile (mukaddem haber olarak) merfu okunmuştur.

şın. Mamafih kullarımın içinde nimetime şükretmek için bana itaata çalışıp **şükreden pek azdır.**[33]

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِى مَسْكَنِهِمْ اٰيَةٌ ۚ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ ۚ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهٗ ۚ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾

15. Andolsun, Sebe' kavmi için oturduğu yerlerde büyük bir ibret vardır. Biri sağda, diğeri solda iki bahçeleri vardı. (Onlara:) Rabbinizin rızkından yeyin ve O'na şükredin. İşte güzel bir memleket ve çok bağışlayan bir Rab!

Açıklaması:

15- Yemin olsun ki Yemen'deki **Sebe' kavmi için oturdukları yerde** Allahü teâlânın kudretine delalet eden **bir ibret vardı.** Vadilerinin sağında ve solunda kalan **sağlı sollu iki bahçe!** Onlara **«Rabbinizin rızkından yeyin de,** Sebe şehrinde size nimet olarak verdiği rızıklardan dolayı **O'na şükredin. Çok güzel bir belde.** Öyle bir beldeki orada ne bir gübre, ne bir sivrisinek, ne bir sinek ne bir pire, ne bir akrep ve ne de bir yılan var, oradan, elbisesinde pire bulunan bir yolcu geçecek olsa pire derhal ölüverir. Çünkü şehrin havası çok temiz. Allah **ne de çok bağışlayıcı bir Rab!...** denildi.[34]

فَاَعْرَضُوا فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَىْ اُكُلٍ خَمْطٍ وَاَثْلٍ وَشَىْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾ ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا ۚ وَهَلْ نُجَازِىٓ اِلَّا الْكَفُورَ ﴿١٧﴾

16. Ama onlar yüz çevirdiler. Bu yüzden üzerlerine Arim selini gönderdik. Onların iki bahçesini, buruk yemişli, acı ılgınlı ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki (harap) bahçeye çevirdik.

17. Nankörlük ettikleri için onları böyle cezalandırdık. Biz nankörden başkasını cezalandırır mıyız!

Açıklaması:

16- Fakat onlar, ona şükretmekten **yüz çevirdiler.** Ve kâfir oldular. **Biz de üzerlerine arim selini gönderiverdik.** Arîm: İhtiyaç zamanına kadar suyu tutan bina (baraj) ve (vadi gibi) buna benzer şeye denir. Yani bahsedilen barajda toplanmış bulunan vadilerinin selini gönderip bahçelerini ve mallarını sular al-

33 Ayet-i kerimede yer alan "temasil" timsal kelimesinin çoğuludur. Timsal, canlı cansız bir şeyin biçimine benzetmiş olduğun herhangi bir şeydir (şekildir). Yani bakırdan, camdan ve mermerden yapılan resimlerdir.

34 Ayet-i kerimede yer alan "sebe" kelimesi munsarıf ve gayr-ı munsarıf olarak okunmuştur. Sebe kabilenin adıdır. (Buna binaen gayr-ı munsarıf.) Araplardan olan atalarının ismiyle tesmiye edilmiştir. Yine ayet-i kerimede yer alan "Cennetani" bedeldir.

tına aldı. **Ve onların iki bahçesini,** acı, tiksindirici, **burak yemişli, ılgınlık ve az** bir şey de Arabistan kirazından (olmak üzere) **iki bahçeye çevirdik.**[35]

17- İşte onlara verdiğimiz bu tebdil **cezası inkârlarından dolayıdır. Nankör olandan başkası cezalandırılır mı?** Yani sadece kâfir hesaba çekilir.

Ayet-i kerimede yer alan "Yucaza" fiili "za"nın kesresiyle birlikte "nün" ile ve de "el-kefûr" kelimesinin mansub okunmasıyla okunmuştur.

وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِى بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ ۖ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِىَ وَاَيَّامًا اٰمِنِينَ ﴿١٨﴾

18. Onların yurdu ile, içlerini bereketlendirdiğimiz memleketler arasında, kolayca görünen nice kasabalar var ettik ve bunlar arasında yürümeyi konaklara ayırdık. Oralarda geceleri, gündüzleri korkusuzca gezin dolaşın, dedik.

Açıklaması:

18- Yemen'deki **Sebeliler'le,** su ve ağaçla **bereket verdiğimiz memleketler** -ki bunlar da ticaret etmek üzere yolculuk yaptıkları Şam kasabalarıdır- **arasında sırt sırta** Yemen'den Şam'a kadar bitişik **şehirler meydana getirdik. Ve oralarda** yolculukları sona erene kadar öğleyin bir köyde dinlenip geceyi başka bir köyde geçirecekleri şekilde **muntazam gidiş-geliş düzenledik.** Ve yolculukları esnasında beraberlerinde azık ve su taşıma gereği duymazlardı. Yani Biz **«Buralarda geceler ve gündüzler korkusuz gezin, dolaşın»** gece ve gündüz korkmadan dolaşın! dedik.

فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ اَسْفَارِنَا وَظَلَمُٓوا اَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ اَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾

19. Bunun üzerine: Ey Rabbimiz! Aralarında yolculuk yaptığımız şehirlerin arasını uzaklaştır, dediler ve kendilerine yazık ettiler. Biz de onları, ibret kıssaları haline getirdik ve onları büsbütün parçaladık. Şüphesiz bunda, çok sabreden ve çok şükreden herkes için ibretler vardır.

Açıklaması:

19- Buna karşı onlar, «Ey Rabbimiz! Şam'a doğru yapılan **seferlerimizin arasını uzaklaştır!»** Bu araları sahra ve çöller haline getir. (Bu sözleri), binek-

35 Ayet-i kerimede yer alan "arîm" kelimesi Arime'nin çoğuludur. Yine ayet-i kerimede yer alan "Zevatey" kelimesi müfred olan zevat'ın aslı üzere tesniyedir. (Bak-Cemel.) Yine ayet-i kerimede yer alıp me'kûl mânâsında olan "ukûl" kelimesinin izafe edilmesi ve edilmemesi şeklinde okunmuş ve "eslin" kelimesi üzerine atfedilmiştir.

lerine binip yanlarında azık ve su taşıyarak fakirlere karşı şımarık bir tavır sergilemek için **dediler.** Böylece kendilerine verilen nimete şımarmış oldular **ve** nankörlük yapmakla **kendilerine zulmettiler.** Bu sebeple **Biz de onları** kendilerinden sonra gelen nesiller için **masallara çevirdik. Ve kendilerini darmadağın ettik,** onları çeşitli memleketlere dağıtarak darmadağın ettik. Şüphesiz **ki bu** anlatılanda, nimetlere **çok şükreden** günahlardan uzak kalmada **çok sabırlı olan herkes için ibretler vardır.**

وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ اِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ اِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾

20. Andolsun İblis, onlar hakkındaki tahminini doğruya çıkardı. İnanan bir zümrenin dışında hepsi ona uydular.

Açıklaması:

20- Yine yemin ederim ki, iblis, onlar yani kâfirler -ki Sebe halkı da onlardan biridir- **hakkındaki** iğva vermek suretiyle onların kendine uyacaklarına dair **zannını doğruladı da mü'minler fırkası hariç olmak üzere O'na uydular.**[36]

وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْاٰخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِى شَكٍّ ۗ وَرَبُّكَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾

21. Halbuki şeytanın onlar üzerinde hiçbir nüfuzu yoktu. Ancak ahirete inananı, şüphe içinde kalandan ayırdedip bilelim diye (ona bu fırsatı verdik). Rabbin gerçekten her şeyi koruyandır.

Açıklaması:

21- Hâlbuki O'nun insanlar üzerinde hiçbir kuvveti tasallutu **yoktur. Lakin biz ahirete imanı olanla, ondan şüphe edeni ayırt etmek için senin Rabbin her şeyi gözetleyendir.**

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ ۚ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾

36 Ayet-i kerimede yer alan "sedeke" fiili şeddeli olarak da okunmuştur. "Sedeke fi zannihi" veya "seddeke zannehu" yani "zannını doğru buldu". Yani şeddesiz okunduğunda zanne kelimesi harf-i cerrin başından alınmasıyla mansub, şeddeli okunduğunda meful-u bih olur. Ayet-i kerimede yer alan "illa" kelimesi lâkin mânâsında kullanılmıştır. Ve yine ayet-i kerimede yer alan "mine'l-mü'minin"deki "min" beyan içindir. Yani onlar şeytana uymayan bütün mü'minlerdir. (Biz de meali bu mânâya göre verdik.)

22. (Müşriklere) de ki: Allah'tan başka tanrı saydığınız şeyleri çağırın! Onlar ne göklerde ne de yerde zerre ağırlığınca bir şeye sahiptirler. Onların buralarda hiçbir ortaklığı yoktur, Allah'ın onlardan bir yardımcısı da yoktu.

Açıklaması:

22- Ey Muhammed Mekke kâfirlerine **de ki: «Allah'ı bırakıp da** kendilerini ilahlar olarak **iddia ettiklerinize** inancınız üzerine sizlere yarar sağlamaları için **yalvarın durun!** Allahü teâlâ onlar hakkında şöyle buyurdu, **onların ne göklerde, ne de yerde** hayır ve serden **zerre miktarı güçleri yetmez. Onların, buralarda hiçbir ortaklığı bulunmadığı gibi O'nun** Allahü teâlânın **da onlardan** ilahlardan **bir yardımcısı yoktur!»**

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهٗٓ اِلَّا لِمَنْ اَذِنَ لَهٗ حَتّٰٓى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوْبِهِمْ قَالُوْا مَاذَاۙ قَالَ رَبُّكُمْۗ قَالُوا الْحَقَّۚ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيْرُ ﴿٢٣﴾

23. Allah'ın huzurunda, kendisinin izin verdiği kimselerden başkasının şefaati fayda vermez. Nihayet onların yüreklerinden korku giderilince: Rabbiniz ne buyurdu? derler. Onlar da: Hak olanı buyurdu, derler. O, yücedir, büyüktür.

Açıklaması:

23- Putların Allah katında şefaat etme yetkisine sahip olduklarına dair iddialarını reddetmek için bu ayet nazil oldu. **O'nun nezdinde** ahirette **kendisine izin verdiği kimselerden başkasının şefaati fayda vermez. Nihayet** şefaat konusunda izin çıkıp da **kalplerinden korku giderildiği zaman** neşelenerek birbirlerine «Bu konuda **Rabbimiz ne buyurdu? derler. Hak** sözü söyledi. Yani şefaate izin verdi.» **derler. O,** galebeyle yarattıklarının üstünde **çok yüce, çok büyüktür.**[37]

قُلْ مَنْ يَّرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِۗ قُلِ اللّٰهُۙ وَاِنَّآ اَوْ اِيَّاكُمْ لَعَلٰى هُدًى اَوْ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٢٤﴾

24. (Resûlüm!) De ki: Göklerden ve yerden size rızık veren kimdir? De ki: Allah! O halde biz veya siz, ikimizden biri, ya doğru yol üzerinde veya açık bir sapıklık içindedir.

Açıklaması:

24- De ki: «Size göklerden yağmuru **ve yerden** çıkan bitkiyi **rızık** (olarak) **veren kimdir? De ki: «Allah'tır.** Her ne kadar bunu demeseler de. Çünkü

37 Ayet-i kerimede yer alan "ezine" fiili hemzenin zammesiyle de okunmuştur. Yine ayet-i kerimede yer alan "fuzzi'e" fiili malûm olarak da okunmuştur.

bundan başka bir cevap yoktur. **Herhalde** ya **biz ya siz** yani iki gruptan biri. **Mutlak biri hidayet üzerinde, yahut apaçık bir sapıklık içindeyiz!»** sözü kapalı bırakmakta onlara karşı nezaketçe bir davranış gözükmektedir. Bu da muvaffak oldukları takdirde iman etmelerine sebep olacaktır.

قُلْ لَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّآ اَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾

25. De ki: Bizim işlediğimiz suçtan siz sorumlu değilsiniz; biz de sizin işlediğinizden sorulacak değiliz.

Açıklaması:

25- De ki: «Siz, bizim yaptığımız günahlardan mes'ul değilsiniz. Biz de sizin yaptıklarınızdan sorulmayız!» Çünkü biz sizlerden uzağız.

قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ ۖ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾

26. De ki: Rabbimiz hepimizi bir araya toplayacak, sonra aramızda hak ile hükmedecektir. O, en âdil hüküm veren, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Açıklaması:

26- De ki: «Rabbimiz kıyamet gününde **hepimizi bir araya toplayacak; sonra aramızda hak ile hükmedecek** hak yolda gideni cennete, batıl yolda gideni de cehenneme sokacaktır. O, verdiği hükmü **kemaliyle bilen mutlak hakimdir.**

قُلْ اَرُونِىَ الَّذِينَ اَلْحَقْتُمْ بِهِۦ شُرَكَآءَ كَلَّا ۖ بَلْ هُوَ اللّٰهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

27. De ki: O'na (Allah'a) kattığınız ortaklarınızı bana gösterin. Hayır! Bilakis, yegâne galip ve her şeyi hikmetle idare eden ancak Allah'tır.

Açıklaması:

27- De ki: «O'na, ibadette **ortak diye koştuklarınızı bana bildirin. Hayır!** Bu onları, Allah'a ortak itikad etmekten reddetmektedir. **Bilakis** emrinde **mutlak galip** mahlûkatını idare etme hususunda **hikmet sahibi olan ancak Allah'dır.»** Binaenaleyh, mülkünde onun asla ortağı olmaz.

وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا كَآفَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

28. Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bunu bilmezler.

Açıklaması:

28- Biz, seni ancak bütün insanlara mü'minleri cennet ile **müjdeleyici ve** kâfirleri azap ile **uyarıcı olarak peygamber gönderdik. Lâkin insanların çoğu** yani Mekke kâfirleri bunu **bilmezler.**[38]

وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٩﴾

29. Eğer sözünüzde doğru iseniz bu vaad ettiğiniz (kıyamet) ne zaman kopacak? derler.

Açıklaması:

29- Onlar: «Eğer sözünüzde **doğru söyleyenlerseniz bu** azabla ilgili **vaad ne zaman?» derler.**

قُلْ لَكُمْ مِيعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾

30. De ki: Size öyle bir gün vaad edilmiştir ki, ondan ne bir saat geri kalabilirsiniz, ne de ileri geçebilirsiniz.

Açıklaması:

30- De ki: «Size vaad olunan öyle bir gündür ki siz ondan bir an geri de kalamazsınız, onun **önüne de geçemezsiniz.** O da kıyamet günüdür.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَلَا بِالَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَآ اَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾

31. Kâfir olanlar dediler ki: Biz hiçbir zaman bu Kur'an'a ve bundan önce gelen kitaplara inanmayacağız. Sen o zalimleri, Rablerinin huzurunda tutuklanmış, birbirlerine söz atarlarken bir görsen! Zayıf sayılanlar, büyüklük taslayanlara: Siz olmasaydınız, elbette biz inanan insanlar olurduk, derler.

Açıklaması:

31- Mekke halkından **küfredenler: «Biz ne bu Kur'an'a inanırız, ne de ondan öncekine»** yani ondan önce geçen öldükten sonra dirilmeyi bildiren Tevrat ve İncil gibi kitaplara inanmayız, **dediler.** Çünkü kendileri tekrar dirilmeye inanmamaktadırlar.

38 Ayet-i kerimede yer alan "kaffe" kelimesi "en-nas" kelimesinden haldir. Önemine binaen önce zikredilmiştir.

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا اَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدٰى بَعْدَ اِذْ جَآءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾

32. Büyüklük taslayanlar, zayıf sayılanlara (kıyamet gününde): Size hidayet geldikten sonra sizi ondan biz mi çevirdik? Bilakis siz suç işliyordunuz, derler.

Açıklaması:

32- Onlar hakkında Allahü teâlâ şöyle buyurdu? Ey Muhammed! **Sen bir görsen, o zalimler,** kâfirler **Rablerinin huzurunda durduruldukları vakit, birbirlerine laf atarak, zayıf sayılan** tâbi olanlar, **büyüklük taslayanlar** önderlere: «Siz **olmasaydınız** bizi iman etmekten alıkoymasaydınız **biz mutlaka** peygambere **iman eden kişiler olurduk!» diyeceklerdir.**

Büyülük taslayanlarda zayıf sayılanlara; «Size hidayet geldikten sonra biz mi sizi ondan çevirdik? Hayır! **Bilakis siz** kendiniz **suçlu idiniz!» diyeceklerdir.**

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ اِذْ تَأْمُرُونَنَآ اَنْ نَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَنَجْعَلَ لَهٗٓ اَنْدَادًاۜ وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَۜ وَجَعَلْنَا الْاَغْلَالَ فِٓى اَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُواۜ هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾

33. Zayıf sayılanlar da büyüklük taslayanlara: Hayır! Gece gündüz (işiniz) tuzak kurmaktı. Çünkü siz daima Allah'ı inkâr etmemizi, O'na ortaklar koşmamızı bize emrederdiniz, derler. Artık azabı gördüklerinde, için için yanarlar; biz de o inkâr edenlerin boyunlarına demir halkalar takarız. Onlar ancak yapmakta oldukları günahları yüzünden cezalandırılırlar.

Açıklaması:

33- Yine zayıf sayılanlar büyükük taslayanlara: «Hayır! Gece gündüz (işiniz) **dolap çevirmekti,** yani sizin tarafınızdan gece gündüz bize karşı vaki olan hile. (Buna sebep olmuştur) **Çünkü bize Allah'ı inkâr etmemizi, O'na ortaklar koşmamızı emrediyordunuz» derler. Bunlar** yani iki grup da **azabı gördükleri anda içlerinden** Allah'a inanmayı terk etmelerinden **pişmanlık getirirler.** Yani ayıplanma endişesiyle herkes arkadaşından pişmanlığını saklayacaktır. **Biz de o küfredenlerin** cehennemde **boyunlarına demir halkalar geçiririz. Onlar ancak** dünyada **yaptıklarının cezasını çekerler.**

وَمَآ اَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآۙ اِنَّا بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كَافِرُونَ ﴿٣٤﴾

34. Biz hangi ülkeye bir uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıklı ve şımarık kişileri: Biz, size gönderilmiş olan şeyi inkâr ediyoruz, demişlerdir.

Açıklaması:

34- Biz hiçbir beldeye bir uyarıcı göndermemişizdir ki, o beldenin refah sahipleri kodoman kişileri: **«Biz sizin gönderildiğiniz şeyleri inkarcılarız» demiş olmasınlar.**

وَقَالُوا نَحْنُ اَكْثَرُ اَمْوَالًا وَّاَوْلَادًا ۙ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِيْنَ ﴿٣٥﴾ قُلْ اِنَّ رَبِّيْ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَآءُ وَيَقْدِرُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٦﴾

35. Ve dediler ki: Biz malca ve evlâtça daha çoğuz, biz azaba uğratılacak da değiliz.

36. De ki: Rabbim, dilediğine bol rızık verir ve (dilediğinden) kısar; fakat insanların çoğu bilmezler.

Açıklaması:

35- Bir de: «Biz malca ve evlatça iman eden kimselerden **daha fazlayız; biz asla azap olunmayız» dediler.**

36- De ki: «Hiç şüphesiz Rabbim imtihan etmek için **dilediğine rızkı genişletir;** yine imtihan etmek için dilediğine rızkı **daraltır. Lakin insanların çoğu** yani Mekke kâfirleri bunu **bilmezler.**

وَمَآ اَمْوَالُكُمْ وَلَآ اَوْلَادُكُمْ بِالَّتِيْ تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفٰٓى اِلَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ۡ فَاُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوْا وَهُمْ فِي الْغُرُفٰتِ اٰمِنُوْنَ ﴿٣٧﴾

37. Sizi huzurumuza yaklaştıracak olan ne mallarınızdır ne de evlâtlarınız. İman edip iyi amelde bulunanlar müstesna; onlara yaptıklarının kat kat fazlası mükâfat vardır. Onlar (cennet) odalarında güven içindedirler.

Açıklaması:

37- Sizi huzurumuza yaklaştıracak olan mallarınız ve çocuklarınız değildir. Ancak iman edip de salih amel işleyenler müstesna. İşte bunlar var ya! Yaptıklarına karşılık onlara kat kat mükâfat vardır. Yani yapılan amelin karşılığı, meselâ bir iyiliğe karşılık on misli ve daha fazla sevap verilir.

Ve onlar cennetin **yüksek makamlarında** ölüm ve benzeri şeylerden **emniyet içinde olacaklardır.**[39]

39 Ayet-i kerimede yer alan “el-gurufat” kelimesi bir kıraatta çoğul mânâsında olarak "ğurfe" şeklinde okunmuştur.

وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِىٓ اٰيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ اُولٰٓئِكَ فِى الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾

38. Ayetlerimizi boşa çıkarmaya çalışanlara gelince, onlar da azapla yüz yüze bırakılacaklardır.

Açıklaması:

38- Bizi aciz bırakıp bizden **kurtulacaklarını sanarak ayetlerimiz** Kur'an(ın) iptali **hakkında koşanlar ise azap içinde bırakılacaklardır.**

قُلْ اِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ لَهٗ وَمَٓا اَنْفَقْتُمْ مِنْ شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهٗ ۚ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٣٩﴾

39. De ki: Rabbim, kullarından dilediğine bol rızık verir ve (dilediğinden de) kısar. Siz hayıra ne harcarsanız, Allah onun yerine başkasını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

Açıklaması:

39- De ki: «Gerçekten Rabbim kullarından imtihan etmek için **dilediğine rızkı yayar ve** yaydıktan sonra **ona** veya dilediğine imtihan etmek için **kısar.** Hayır namına **ne harcarsanız onun yerini doldurur. O rızık verenlerin en hayırlısıdır»** «Her insan bakmakla yükümlü olduğu kimseleri besler» denilir. Yani Allah'ın vermiş olduğu rızıktan besler demektir. (Yani rızık veren Allah'tır. Kul vasıtadır.)

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اَهٰٓؤُلَٓاءِ اِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾

40. O gün Allah, onların hepsini toplayacak; sonra meleklere: Size tapanlar bunlar mıydı? diyecek.

Açıklaması:

40- Hatırla o gün (Allah) **onların** yani müşriklerin **hepsini mahşerde toplayacak, sonra meleklere: «Bunlar mıydı size tapanlar?» diyecektir.**

Ayet-i kerimede yer alan "Ehaulai iyyakum" terkibi iki hemzenin tahkiki, birincisinin "ya" harfine ibdali ve iskati ile okunmuştur.

قَالُوا سُبْحَانَكَ اَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ ۚ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ ۖ اَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾

41. (Melekler de:) Sen yücesin, bizim dostumuz onlar değil, sensin. Belki onlar cinlere tapıyorlardı. Çoğu onlara inanmıştı; diyecekler.

Açıklaması:

41- (Melekler) «Seni ortaktan **tenzih ederiz. Bizim velimiz onlar değil, sensin.** Yani onlarla aramızda bizim tarafımızdan herhangi bir dostluk, velilik yoktur. **Bilakis onlar cinlere,** şeytanlara **tapıyorlardı.** Yani bize tapmaları hususunda onlara itaat ediyorlardı, **ve çoğu** kendilerine dedikleri hususlarda **onlara inanmışlar** ve tasdik etmişlerdir» **diyecekler.**

Ayet-i kerimede yer alan "Bel" (Kendisinden önceki kelimeden vazgeçildiği, sonrakine dönüş yapıldığını ifade eden) intikal ifade eden bir edattır.

فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّاۗ وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِى كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾

42. Bugün birbirinize ne fayda, ne de zarar vermeye gücünüz yeter. Biz zalim olanlara, yalanlamakta olduğunuz ateş azabını tadın! diyeceğiz.

Açıklaması:

42- Bunun üzerine Allahü teâlâ: **«İşte bugün birbirinize** yani tapılanlarla tapanlar birbirlerine **fayda** şefaat **veya zarar** azap etmeye **gücünüz yetmeyecek.»** buyurur. **Biz de o zulmeden kâfirlere, «Tadın bakalım yalanladığınız ateşin azabını» diyeceğiz.**

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هٰذَآ اِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ اَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَآؤُكُمْۚ وَقَالُوا مَا هٰذَآ اِلَّآ اِفْكٌ مُفْتَرًىۭ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْۙ اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٤٣﴾

43. Onlara apaçık âyetlerimiz okunduğu zaman demişlerdi ki: Bu, sizi babalarınızın taptığı (putlardan) çevirmek isteyen bir adamdan başkası değildir. Ve yine bu (Kur'an) da uydurulmuş bir yalandan başka bir şey değildir, dediler. Hak kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler de: Bu, apaçık bir büyüden başka bir şey değildir, dediler.

Açıklaması:

43- Onlara elçimiz Muhammed'in (s.a.v.) lisanı üzere **apaçık ayetlerimiz,** Kur'an **okunduğu vakit, «Bu, atalarımızın tapmakta devam ettikleri** putlardan **sizi vazgeçirmek isteyen bir adamdan başkası değildir.» dediler. Ve yine: «Bu** Kur'an Allah'a karşı **sırf uydurma** (ve) yalan **bir iftiradan başka bir şey değil» dediler. O küfredenlere hak** Kur'an **gelince «Bu, apaçık sihirden başka bir şey değil» dediler.**

وَمَآ اٰتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَآ اَرْسَلْنَآ اِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ ﴿٤٤﴾

44. Halbuki biz onlara okuyacakları kitaplar vermediğimiz gibi senden önce onlara bir uyarıcı (peygamber) de göndermemiştik.

Açıklaması:

44- Bunun üzerine Allahü teâlâ: **«Hâlbuki biz onlara okuyacakları kitaplar vermediğimiz gibi onlara senden evvel bir uyarıcı da göndermedik.»** buyurdu, durum böyle iken seni nasıl yalanlıyorlar?

وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۙ وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَآ اٰتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِى فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾

45. Onlardan öncekiler de (peygamberlerini) inkâr etmişlerdi. Bunlar, öncekilere verdiklerimizin onda birine erişmemişlerdi. (Böyle iken), peygamberimi yalanladılar; ama benim karşılık olarak verdiğim nasıl olmuştu!

Açıklaması:

45- Onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Hem de bunlar, onlara verdiklerimiz kuvvet, uzun ömür ve çok malın **onda birine erememişlerdir. Böyle iken** kendilerine gönderilen **peygamberlerimizi yalanladılar. Ama** (bak) azab etmek ve helak etmek suretiyle onlara **cezam nasıl oldu.** Yani Tam yerinde (adil) olmuştur.

قُلْ اِنَّمَآ اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ ۚ اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنٰى وَفُرَادٰى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ ۚ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾

46. (Resûlüm! Onlara) de ki: Size bir tek öğüt vereceğim: Allah için ikişer ikişer ve teker teker ayağa kalkın, sonra da düşünün! Arkadaşınızda (peygamberde) hiçbir delilik yoktur! O ancak şiddetli bir azap gelip çatmadan evvel sizi uyaran bir peygamberdir.

Açıklaması:

46- De ki: «Ben size sadece bir tek nasihat edeceğim, o da şudur: **Allah için, ikişer ikişer ve teker teker kalkarsınız, sonra düşünüp bileceksiniz ki arkadaşınız** Muhammed **de delilikten eser yoktur. O, ancak** kendisine karşı geldiğiniz takdirde, ahirette **şiddetli bir azapdan önce sizi uyarandır.»**

قُلْ مَا سَاَلْتُكُمْ مِنْ اَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۚ اِنْ اَجْرِىَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾

47. De ki: Ben sizden bir ücret istemişsem, o sizin olsun. Ücretim yalnız Allah'a aittir. O, her şeye şahittir.

Açıklaması:

47- Onlara **de ki: «Benim sizden** uyarı ve tebliğden dolayı **herhangi bir ücret istersem, o sizin olsun.** Yani buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. **Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir. O her şeye şahittir.»** Benim doğru olduğumu bilir.

قُلْ اِنَّ رَبِّی یَقْذِفُ بِالْحَقِّۚ عَلَّامُ الْغُیُوبِ ﴿٤٨﴾

48. De ki: Kuşkusuz, Rabbim gerçeği ortaya koyar. Çünkü O, gaybı çok iyi bilendir.

Açıklaması:

48- De ki: «Gerçekten benim Rabbim, hakkı peygamberlerine **verir. O,** mahlûkatının göklerde ve yerde bilmediği **bütün gaybları bilir.»**

قُلْ جَآءَ الْحَقُّ وَمَا یُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا یُعِیدُ ﴿٤٩﴾

49. De ki: Hak geldi; artık bâtıl ne bir şeyi ortaya çıkarabilir ne de geri getirebilir.

Açıklaması:

49- De ki: «Hak İslâm **geldi. Artık batıl,** küfür **ne bir şey ortaya çıkarabilir. Ne de geri getirebilir.** Yani küfrün hiçbir eseri kalmamıştır.

قُلْ اِنْ ضَلَلْتُ فَاِنَّمَآ اَضِلُّ عَلٰی نَفْسِیۚ وَاِنِ اهْتَدَیْتُ فَبِمَا یُوحِٓی اِلَیَّ رَبِّیؕ اِنَّهُ سَمِیعٌ قَرِیبٌ ﴿٥٠﴾

50. De ki: Eğer (haktan) saparsam, kendi aleyhime sapmış olurum. Eğer doğru yolu bulursam, bu da Rabbimin bana vahyettiği (Kur'an) sayesindedir. Şüphesiz O, işitendir, yakındır.

Açıklaması:

50- De ki: «Ben haktan **saparsam, ancak kendi namıma sapmış olurum.** Yani sapmamın günahı bana aittir. **Doğru yolu bulursam, bu da Rabbimin bana vahyetiği** Kur'an ve hikmet **sayesindedir. Çünkü O,** duaları **hakkıyla işitendir, yakın olandır.**

وَلَوْ تَرٰٓی اِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَاُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِیبٍۙ ﴿٥١﴾

51. (Resûlüm!) Telaşa düştükleri zaman, bir görsen! Artık kurtuluş yoktur, yakın bir yerden yakalanmışlardır.

Açıklaması:

51- Ey Muhammed! **Onları** tekrar dirilirken **telaşa düştükleri vakit bir görsen!..** Elbette büyük bir iş görürsün. **Artık** onların bizden **kaçacak yerleri yoktur.** Yani bizden kurtulamazlar. **Ve yakın bir yerden** yani kabirlerinden **yakalanmışlardır.**

وَقَالُوٓا اٰمَنَّا بِهٖۚ وَاَنّٰى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍۚ ﴿٥٢﴾

52. (İş işten geçtikten sonra:) "Ona inandık" demişlerdir, ama uzak yerden (dünya hayatı gelip geçtikten sonra) imana kavuşmak onlar için nasıl mümkün olur?

Açıklaması:

52- «O'na Muhammed'e veya Kur'an'a **iman ettik» dediler. Fakat onlar için** (dünyaya) **uzak** (bulunan) **bir mahalden el uzatmak nerede?** Yani iman almak nerede? Çünkü orası ahirettir. İmanın yeri ise dünyadır.[40]

وَقَدْ كَفَرُوا بِهٖ مِنْ قَبْلُۚ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾

53. Hâlbuki daha önce onu (hakkı) inkâr etmişlerdi. Uzak bir yerden gayb hakkında atıp tutuyorlardı.

Açıklaması:

53- Hâlbuki evvelce dünyada **O'na küfretmişlerdi. Uzak yerden gayba taş atıyorlardı,** yani ilmi kendilerine son derece meçhul olan şey hakkında atıp tutuyorlardı. Çünkü, peygamber hakkında «Sihirbaz, şair, kahin, Kur'an hakkında sihir, şiir ve kehanet» diyorlardı.

وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِاَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُۜ اِنَّهُمْ كَانُوا فِى شَكٍّ مُرِيبٍ ﴿٥٤﴾

54. Artık, bundan önce benzerlerine yapıldığı gibi, kendileriyle arzu ettikleri şey arasına perde çekilmiştir. Şüphesiz onlar, kendilerini endişeye düşüren bir korku içindeydiler.

40 Ayet-i kerimede yer alan "tenavuş" kelimesi "vav"ın yerine hemze ile de okunmuştur.

Açıklaması:

54- Artık kendileriyle iman yani imanlarının kabul edilmesi **arzularının arasına set çekilmiştir. Nitekim bundan** yani onlardan **evvel** küfürde **emsallerine de böyle yapılmıştı. Çünkü onlar** şu anda ettikleri iman hususunda kendilerini **kuşkuya düşüren bir şüphe içinde idiler.** (Şimdi iman ettiler) hâlbuki dünyada O'nun (apaçık) delillerini hiç de önemsemediler.

سُورَةُ فَاطِرٍ

FÂTIR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olup, 45 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا اُولِٓى اَجْنِحَةٍ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ ؕ يَزِيدُ فِى الْخَلْقِ مَا يَشَآءُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾

1. Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah'a hamdolsun. O, yaratmada dilediği arttırmayı yapar. Şüphesiz Allah, her şeye gücü yetendir.

Açıklaması:

1- Allah'a ham dolsun! Sebe sûresinin başında beyan edilen hikmete binâen burada da Allahü teâlâ zatını övmüştür. **O ki, göklerin ve yerin fâtırı,** onları daha önce hiç örneği bulunmadan yaratan, **melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı** peygambere **elçiler yapandır. Yarattıklarında,** meleklerde ve diğer yaratıklarda **dilediği kadar ziyade eder. Şüphesiz Allah, her şeye kadirdir.**

مَا يَفْتَحِ اللّٰهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۚ وَمَا يُمْسِكْ ۙ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهٖ ؕ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾

2. Allah'ın insanlara açacağı herhangi bir rahmeti tutup hapseden olamaz. O'nun tuttuğunu O'ndan sonra salıverecek de yoktur. O, üstündür, hikmet sahibidir.

Açıklaması:

2- Allah'ın rızık ve yağmur gibi **insanlara açacağı bir rahmeti tutacak**

yoktur. O'nun bu rahmetten **tuttuğunu da O'ndan sonra** yani O'nun tutmasından sonra **salıverecek yoktur. O, azizdir,** işine galiptir, davranışında **hikmet sahibidir.**

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ ۬ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللّٰهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ ۭ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ فَاَنّٰى تُؤْفَكُوْنَ ﴿٣﴾

3. Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; Allah'tan başka size gökten ve yerden rızık verecek bir yaratıcı var mı? O'ndan başka tanrı yoktur. Nasıl oluyor da (tevhidden küfre) çevriliyorsunuz!

Açıklaması:

3- Ey insanlar! Yani ey Mekkeliler! Sizi Harem'de oturtması ve baskınları sizden men etmesi sureti ile **Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Sizi gökten** -yağmur ile- **ve yerden** -bitki ile-**rızıklandıracak Allah'tan başka bir yaradan var mı?** İstifham takrir içindir. Yani O'ndan başka yaratan ve rızıklandıran yoktur. **O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O halde nasıl oluyor da çevriliyorsunuz,** Allah'ın yegâne yaratıcı ve rızıklandırıcı olduğunu kabullenmenize rağmen, nasıl O'nu tevhid etmekten döndürülüyorsunuz?[41]

وَاِنْ يُّكَذِّبُوْكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِكَ ۭ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُوْرُ ﴿٤﴾

4. Eğer seni yalanlıyorlarsa (üzülme); senden önceki peygamberler de yalanlanmıştır. Bütün işler yalnızca Allah'a döndürülecektir.

Açıklaması:

4- Ey Muhammed! Eğer tevhidi, tekrar dirilişi, hesabı ve azabı getirmen konusunda **seni yalanlıyorlarsa senden önceki peygamberler de** bu konuda **yalanlanmışlardır.** Şu halde onların sabrettiği gibi sen de sabret. Ahirette **bütün işler ancak Allah'a döndürülecek** ve yalanlayanları cezalandırıp Müslümanlara yardım edecektir.

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۪ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُوْرُ ﴿٥﴾

5. Ey insanlar! Allah'ın vaadi gerçektir, sakın dünya hayatı sizi aldatmasın ve o aldatıcı (şeytan) da Allah hakkında sizi kandırmasın!

41 Ayet-i kerimede yer alan "min" lafzı, zaide, "halikin" lafzı da mübtedadır. Ayet-i kerimede yer alan "gayrü" lafzı, merfu ve mecrur olarak okunmuştur. "Halikin" lafzına sıfat olup, lafzına ve mahaline tâbidir. Mübtedanın haberi ise "yerzuguküm" cümlesidir.

Açıklaması:

5- Ey insanlar! Muhakkak Allah'ın tekrar diriliş ve diğer konulardaki **vaadi haktır. O halde sakın dünya hayatı buna** inanmaktan **sizi aldatmasın. Sakın ola çok aldatıcı,** şeytan **sizi,** yumuşaklığı ve fırsat tanıması sebebiyle **Allah ile aldatmasın!**

اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّاۗ اِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهٗ لِيَكُوْنُوا مِنْ اَصْحٰبِ السَّعِيْرِ ۭ ﴿٦﴾

6. Çünkü şeytan, sizin düşmanınızdır, siz de onu düşman sayın. O, kendi taraftarlarını ancak ateş ehlinden olmaya çağırır.

Açıklaması:

6- Çünkü şeytan sizin düşmanınızdır. Siz **de onu** Allah'a itaat etmek suretiyle **düşman edinin.** Ve ona itaat etmeyin. **Çünkü o hizbini,** küfürdeki taraftarlarını, **ancak sair,** çılgın ateş **ashabından olmaları için çağırır.**

اَلَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ۭ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّاَجْرٌ كَبِيْرٌ ﴿٧﴾

7. İnkâr edenler için şüphesiz çetin bir azap var, iman edip iyi işler yapanlara da mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır.

Açıklaması:

7- O kâfirler var ya! Onlar için çok çetin bir azab vardır. İman edip salih ameller işleyenlere gelince, onlara da bir mağfiret ve büyük bir ecir vardır. Bu ayet-i kerime, şeytana uyum sağlayanların durumunu ve ona muhalefet edenlerin kazandıklarını beyan etmektedir.

اَفَمَنْ زُيِّنَ لَهٗ سُوْۗءُ عَمَلِهٖ فَرَاٰهُ حَسَنًا ۭ فَاِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَّشَاۗءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَاۗءُ ۠ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرٰتٍ ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِمَا يَصْنَعُوْنَ ﴿٨﴾

8. Kötü işi kendisine güzel gösterilip de onu güzel gören kimse (kötülüğü hiç istemeyen kimseye benzer) mi? Allah dilediğini sapıklığa yöneltir, dilediğini doğru yola iletir. O halde onlar için üzülerek kendini helak etme. Allah onların ne yaptıklarını biliyor.

Açıklaması:

8- Bu ayet-i kerime, Ebu Cehil ve onun gibiler hakkında nazil olmuştur:

Ya kötü ameli (Şeytan tarafından) güzelleştirilmek suretiyle **kendisine süslenip de onu güzel gören kimse de mi** Allah hidayet verdiği kimse gibi olacak? Hayır!.. **Şüphesiz ki, Allah dilediğini şaşırtır, dilediğine de hidayet verir. O halde canın onlara,** amelleri kendilerine süslenenlere **karşı** iman etmemeleri dolayısıyla üzüntüye kapılarak **hasretle yok olup gitmesin. Allah, onların bütün yaptıklarını çok iyi bilendir.** Dolayısıyla onlara bunun karşılığını verecektir.

Ayet-i kerimede yer alan "Men" lafzı, mübteda, mahzuf bir "Kemen hedâhüllâhü" cümlesi de haberdir. Ayetin devamı, buna delalet etmektedir.

وَاللّٰهُ الَّذِیْٓ اَرْسَلَ الرِّیٰحَ فَتُثِیْرُ سَحَابًا فَسُقْنٰهُ اِلٰی بَلَدٍ مَّیِّتٍ فَاَحْیَیْنَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاؕ كَذٰلِكَ النُّشُوْرُ ﴿۹﴾

9. Rüzgârları gönderip de bulutu harekete geçiren Allah'tır. Biz onu ölü bir bölgeye göndeririz de ölümünden sonra toprağa onunla hayat veririz. Ölülerin yeniden dirilmesi de böyle olacaktır.

Açıklaması:

9- Allah O'dur ki, rüzgârları gönderip bulutu hareket ettirmektedir. Geçmişteki halin hikâyesine binaen muzari (hal) kipiyle zikredilmiştir, yani gönderilen rüzgârlar onu yerinden oynatmaktadır. **Derken biz onu ölü,** bitkisi olmayan **bir beldeye göndeririz de, onunla** o beldeden olan **araziyi ölümünden,** kuruluğundan **sonra diriltiriz.** Yani orada ekin ve ot yeşertiriz. **İşte nüşür** yani öldükten sonra tekrar dirilip canlanma **da böyledir.**[42]

مَنْ كَانَ یُرِیْدُ الْعِزَّةَ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِیْعًاؕ اِلَیْهِ یَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّیِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ یَرْفَعُهٗؕ وَالَّذِیْنَ یَمْكُرُوْنَ السَّیِّاٰتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِیْدٌؕ وَمَكْرُ اُولٰٓئِكَ هُوَ یَبُوْرُ ﴿۱۰﴾

10.Kim izzet ve şeref istiyor idiyse, bilsin ki, izzet ve şerefin hepsi Allah'ındır. O'na ancak güzel sözler yükselir (ulaşır). Onları da Allah'a ameli sâlih ulaştırır. Kötülüklerle tuzak kuranlara gelince, onlar için çetin bir azap vardır ve onların tuzağı bozulur.

Açıklaması:

10- Her kim izzet istiyorsa, bilsin ki izzet tamamıyla yani dünyada da ahirette de **Allah'ındır.** Dolayısıyla ona ancak Allah'a itaatle erişilebilir. Şu halde (onu isteyen) O'na itaat etsin. **Hoş sözler, O'na yükselir.** Onları ancak O bilir.

42 Ayet-i kerimede yer alan "er-riyâha" lafzı, bir kıraatta "er-riha" şeklinde okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "süknâhü" lafzında gaibden mütekellime iltifat edilmiştir.

Hoş sözlerden maksat "La ilahe illallah" ve benzeri zikirlerdir. **Amel-i salihi de O yükseltir,** kabul buyurur. Darünnedve'de Peygambere **kötü** hilelerle **tuzak yapanlara gelince,** Bu hileler de, -Enfal sûresinde, zikredildiği gibi-Onu bağlamak, yahut öldürmek, ya da sürgün etmektir. **Onlara şiddetli bir azap vardır. Bunların düzenlediği tuzağın kendisi mahvolur,** helak olur (bozulur.)

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًا ؕ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖ ؕ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَّلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهٖۤ اِلَّا فِىْ كِتٰبٍ ؕ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرٌ ﴿۱۱﴾

11. Allah sizi (önce) topraktan, sonra meniden yarattı. Sonra sizi çiftler (erkek-dişi) kıldı. O'nun bilgisi olmadan hiçbir dişi ne gebe kalır ne de doğurur. Bir canlıya ömür verilmesi de, onun ömründen azaltılması da mutlaka bir kitaptadır. Şüphesiz bunlar, Allah'a kolaydır.

Açıklaması:

11- Hem Allah sizi, atanız Adem'i kendisinden yarattığı **bir topraktan, sonra** Adem'in neslini kendisinden yarattığı **bir nutfeden** yani meniden **yaratmıştır. Sonra sizi çiftler,** erkekler ve kadınlar **haline getirmiştir. Her dişinin gebe oluşu ve çocuğunu doğurması, ancak onun bilgisi iledir.** Yani O'na malûmdur. **Bir canlıya ömür verilmesi de** yani ömrü uzun olan bir kimsenin ömrünün artırılmış olması da **O'nun** yani kendisine ömür verilen bu canlının yahut başka bir canlının **ömründen azaltılması da mutlaka bir kitaptadır.** O kitap da Levh-i Mahfuz'dur. **Şüphe yok ki, bu Allah'a göre çok kolaydır,** çok basittir.

وَمَا يَسْتَوِى الْبَحْرٰنِ ۖ هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَآئِغٌ شَرَابُهٗ وَهٰذَا مِلْحٌ اُجَاجٌ ؕ وَمِنْ كُلٍّ تَاْكُلُوْنَ لَحْمًا طَرِيًّا وَّتَسْتَخْرِجُوْنَ حِلْيَةً تَلْبَسُوْنَهَا ۚ وَتَرَى الْفُلْكَ فِيْهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿۱۲﴾

12. İki deniz birbirine eşit olmaz. Bu tatlıdır, susuzluğu keser, içilmesi kolaydır. Şu da tuzludur, acıdır (boğazı yakar). Hepsinden de taze et (balık) yersiniz ve giyeceğiniz süs eşyası çıkarırsınız. Allah'ın lütfundan (nasibinizi) arayıp da şükretmeniz için gemilerin, denizi yarıp gittiğini görürsün.

Açıklaması:

12- Hem iki deniz bir olmaz. Şu, tatlıdır, füratdır, aşırı derecede tatlıdır, **içilmesi kolaydır. Şu ise tuzludur, ücacdır,** aşırı derecede tuzludur. **Bununla**

beraber o iki denizin **her birinden taze et** -taze etten maksat balıktır- **yersiniz ve** tuzlu olandan -bir görüşe göre; her ikisinden de- **ve bir zinet çıkarır giyinirsiniz.** Zinetten maksad, inci ve mercandır. **Onda,** o iki denizin her birinde **gemileri de** gözlerinle **görürsün ki, yarmaktadırlar.** Suyu yarıverirler. Yani aynı rüzgârla hem ileri hem de geri giderek suyun içinde akmak suretiyle onu yarıverirler. **Bu,** ticaret yapmak suretiyle Yüce **Allah'ın fazlından nasip aramanız,** talep etmeniz **içindir. Olur ki** buna mukabil Allah'a **şükredersiniz.**

يُولِجُ الَّيْلَ فِى النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِى الَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِى لِاَجَلٍ مُسَمًّى ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾

13. Allah, geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar; güneş ve ayı emri altına almıştır. Her biri belirtilmiş bir süreye kadar akıp gider. İşte (bütün bunları yapan) Rabbiniz Allah'tır. Mülk O'nundur. O'nu bırakıp da kendilerine taptıklarınız ise, bir çekirdek kabuğuna bile sahip değillerdir.

Açıklaması:

13- O, Allahü teâlâ, **geceyi gündüze katıyor,** girdiriyor ve böylece gündüz fazlalaşmış oluyor. **Gündüzü de geceye katıyor,** girdiriyor ve böylece de gece fazlalaşmış oluyor. **Güneşi ve ayı emri altına almış.** Onlardan **her biri, muayyen bir vakte kadar,** kıyamet gününe kadar kendi yörüngesinde **akıp gidiyor. İşte bunları yapan Allah, sizin Rabbinizdir. Mülk, O'nundur. O,'nun dışında** yani O'ndan başka **yalvardıklarınız,** taptıklarınız -ki onlar da putlardır- **bir kıtmire,** hurma çekirdeğinin zarına **bile sahip olamazlar.**

اِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ ۚ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۗ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾

14. Eğer onları (putları) çağırırsanız, sizin çağırmanızı işitmezler. Faraza işitseler bile, size cevap veremezler. Kıyamet günü de sizin ortak koşmanızı reddederler. (Bu gerçeği) sana, her şeyden haberi olan (Allah) gibi hiç kimse haber veremez.

Açıklaması:

14- Kendilerine yalvarsanız, dualarınızı işitmezler. Farz-ı muhal **işitseler size cevap veremezler,** size icabet edemezler. **Kıyamet gününde de sizin şirkinizi,** sizin onları Allah ile eş tutmanızı **inkâr ederler.** Yani sizden ve sizin onlara ibadetinizden berî olmaya çalışırlar. **Hakkıyla haberdar olan,**

âlim olan -ki O da Allahü teâlâdır- **gibi** dünya ve ahiretin hallerini **sana haber veren olmaz.**

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اَنْتُمُ الْفُقَرَآءُ اِلَى اللّٰهِ ۚ وَاللّٰهُ هُوَ الْغَنِىُّ الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾

15. Ey insanlar! Allah'a muhtaç olan sizsiniz. Zengin ve övülmeye lâyık olan ancak O'dur.

Açıklaması:

15- Ey **insanlar! Siz** her halinizde **Allah'a muhtaç kimselersiniz. Allah ise** yarattıklarından **kendisi ganidir, hamiddir,** onlara karşı tasarrufunda daima övülmüştür.

اِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ۚ ﴿١٦﴾ وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾

16. Allah dilerse sizi yok eder ve yerinize yeni bir halk getirir.

17. Bu da Allah'a güç bir şey değildir.

Açıklaması:

16- Dilerse sizi giderir de sizin yerinize **yeni bir halk getirir.**

17- Bu, Allah'a göre güç, zor bir iş değildir.

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى ۗ وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَىْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى ۗ اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ ۗ وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِهٖ ۗ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

18. Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez. Yükü (günahı) ağır gelen kimse onu taşımak için (başkasını) çağırsa, bu çağırdığı akrabası da olsa, onun yükünden bir şey yüklenmez. Sen ancak görmeden Rablerinden korkanları ve namazı kılanları uyarabilirsin. Kim temizlenirse o, kendi menfaatine temizlenmiş olur. Dönüş Allah'adır.

Açıklaması:

18- Hiçbir taşıyan, günahkâr kimse **başkasının,** başka bir kimsenin **günahını taşımaz.** Yani yüklenemez. Günah **yükü ağırlaşmış** bir kimse herhangi birini, yükünün bir kısmını taşısın diye günah **yüküne çağırsa da kendisinden bir şey taşınmaz. İsterse** çağrılan kimse, baba ve oğul gibi **yakını olsun.** Taşınılmaması, iki şıkta da Allah'ın bir hükmüdür. **Sen, ancak gayb halinde Rablerinden korkan kimseleri,** Yani O'nu görmedikleri halde, O'ndan korkan kimseleri **uyarırsın.** Çünkü- uyarıdan faydalanacak olanlar bunlardır. **Bir de**

namaz kılanları, namaza devam edenleri. **Her kim tertemiz olursa,** şirkten ve diğer günahlardan temizlenirse, **ancak kendi için temizlenir.** Çünkü kendi salâhı kendisine mahsustur. **Sonunda varış,** dönüş **Allah'adır.** Ve Allah, ahirette her amelin karşılığını verecektir.

وَمَا يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ﴿٢٠﴾ وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾

19. Körle, gören bir olmaz.

20. Karanlıkla aydınlık da bir olmaz.

21. Gölge ile sıcak da bir olmaz.

Açıklaması:

19-20-21- Körle gören, kâfir ile mü'min, **karanlıklarla,** küfürle, **aydınlık,** iman, **gölge ile sıcak,** cennetle cehennem **bir olmaz.**

وَمَا يَسْتَوِى الْاَحْيَآءُ وَلَا الْاَمْوَاتُ اِنَّ اللّٰهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَآءُ وَمَآ اَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِى الْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ اِنْ اَنْتَ اِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾

22. Dirilerle ölüler de bir olmaz. Şüphesiz Allah, dilediğine işittirir. Sen kabirlerdekilere işittiremezsin!

23. Sen sadece bir uyarıcısın.

Açıklaması:

22- Dirilerle ölüler, müminlerle kâfirler **de bir olmaz. Doğrusu Allah,** hidayetini **dilediği kimseye işittirir** ve bu kimse iman ederek O'na icabet eder. **Ama sen, kabirdekilere** yani kâfirlere -Allahü teâlâ kendilerini ölülere benzetmiştir- **işittirecek** ve onların icabet etmelerini sağlayarak **değilsin.**[43]

23- Sen sadece bir nezirsin, onları uyarıcısın. Ayet-i kerimede yer alan "İn", Ma'i nâfiye mânâsındadır.

اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَاِنْ مِنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾

24. Biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Her millet için mutlaka bir uyarıcı (peygamber) bulunmuştur.

43 Yukarıdaki ayet-i kerimelerin üç ayrı noktalarında bulunan "la"nın ziyadesi tekid içindir.

Açıklaması:

24- Muhakkak ki, biz seni hak ile, hidayet ile, ona icabet edenleri **müjdeci ve** ona icabet etmeyenleri **uyarıcı olarak gönderdik. Hiçbir ümmet de yoktur ki, içlerinde bir uyarıcı,** onları uyaran bir Peygamber **geçmiş olmasın.**

وَاِنْ يُّكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾

25. Eğer seni yalanlıyorlarsa (üzülme), onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. (Oysa ki) peygamberleri onlara açık âyetler (mucizeler), sahifeler ve aydınlatıcı kitap getirmişlerdi.

Açıklaması:

25- Eğer onlar yani Mekkeliler **seni yalanlıyorlarsa, onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Onların peygamberleri, kendilerine beyyinelerle,** mucizelerle, Hz. İbrahim'in sahifeleri gibi **sahifelerle ve aydınlatıcı kitapla** -ki o da Tevrat ve İncildir- **gelmişlerdi.** O halde, onların sabrettiği gibi, sen de sabret.

ثُمَّ اَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾

26. Sonra ben, o inkâr edenleri yakaladım. (Bak ki) cezam nasıl oldu!

Açıklaması:

26- Sonra ben o yalanmaları sebebiyle **küfredenleri yakaladım. Benim nekirim,** cezalandırmak ve helak etmek suretiyle onları inkâr edişim **nasıl olurmuş?** Yani o, büsbütün yerine oturmuştur.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجْنَا بِهٖ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا اَلْوَانُهَا ۭ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَّحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾

27. Görmedin mi Allah gökten su indirdi. Onunla renkleri çeşit çeşit meyveler çıkardık. Dağlardan (geçen) beyaz, kırmızı, degişik renklerde ve simsiyah yollar (yaptık).

Açıklaması:

27- Görmedin mi, bilmedin mi, **Allah gökten bir su indirdi. Biz onunla renkleri başka başka** -örneğin; yeşil, kırmızı, sarı ve diğer renklerde- **birçok meyveler çıkardık. Dağlardan da kırmızı, beyaz** ve sarı (olmak üzere) aşırılıkta ve zayıflıkta **birbirinden farklı renklerde yollar, hem kuzguni siyah**

şeyler yani simsiyah kayalar **yaptık.**[44]

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَآبِّ وَالْاَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهٗ كَذٰلِكَ ۗ اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا ۗ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾

28. İnsanlardan, hay-vanlardan ve davarlardan da yine böyle türlü renkte olanlar var. Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan (gereğince) korkar. Şüphesiz Allah, daima üstündür, çok bağışlayandır.

Açıklaması:

28- İnsanlardan, hayvanlardan ve davarlardan da tıpkı meyvaların ve dağların çeşitliliği gibi **çeşitli renkleri vardır. Allah'tan kulları içinde, sadece âlimler korkar.** Mekke kâfirleri gibi cahiller değil. **Şüphesiz ki Allah** mülkünde **azizdir,** mümin kullarının günahlarını **ziyade bağışlayıcıdır.**

اِنَّ الَّذِيْنَ يَتْلُوْنَ كِتٰبَ اللّٰهِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰهُمْ سِرًّا وَّعَلَانِيَةً يَّرْجُوْنَ تِجَارَةً لَّنْ تَبُوْرَ ۙ ﴿٢٩﴾

29. Allah'ın kitabını okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah için) gizli ve açık sarfedenler, asla zarara uğramayacak bir kazanç umabilirler.

Açıklaması:

29- Gerçekten Allah'ın kitabını tilavet edenler, okuyanlar, **namazı dosdoğru kılanlar,** ona devam edenler **kendilerine verdiğimiz rızıklardan gizli ve aşikâr** zekât olarak ve sadaka olarak **sarfedenler, asla zarar etmeyecek,** helak olmayacak **bir ticaret umabilirler.**

لِيُوَفِّيَهُمْ اُجُوْرَهُمْ وَيَزِيْدَهُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ ۗ اِنَّهٗ غَفُوْرٌ شَكُوْرٌ ﴿٣٠﴾

30. Çünkü Allah, onların mükâfatlarını tam öder ve lütfundan onlara fazlasını da verir. Şüphesiz O, çok bağışlayan, şükrün karşılığını bol bol verendir.

Açıklaması:

30- Çünkü Allah, onlara ecirlerini mezkûr amellerinin sevabını **tasta-**

44 Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "ahrecna" lafzında, gaibten mütekellime iltifat vardır. Ayetin devamında yer alan "cüdedün" lafzı, "cüddetün" kelimesinin çoğuludur. Cüdde, dağda ve başka yerlerde bulunan yol demektir. Ayrıca ayetin devamında yer alan "garabîbu sûdun" lafzı da "cüdedün" lafzı üzerine matuftur. Ekseri kullanımda "esved-ü ğirbib" şeklinde, az kullanımda da "girbibün esvedü" şeklinde kullanılır.

mam öder ve lütfundan onlara fazlasını da verir. Çünkü O, onların günahlarını **çok bağışlayandır,** itaatleri dolayısıyla da **karşılıklarını bol bol verendir.**

وَالَّذِىٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِعِبَادِهٖ لَخَبِيْرٌۢ بَصِيْرٌ ﴿٣١﴾

31. Sana vahyettiğimiz kitap, kendinden öncekini (semavi kitapları) doğrulayıcı olarak gelen gerçektir. Allah, kullarının (her halinden) haberdardır, görendir.

Açıklaması:

31- Kitaptan, Kur'an'dan **sana vahyettiğimiz, önündekileri,** kendinden önceki kitapları **doğrulayıcı olarak gelen gerçeğin ta kendisidir. Şüphesiz Allah kullarının bütün hallerinden haberdardır, her şeyi görendir.** Onların iç yüzlerini de dış yüzlerini de bilendir.

ثُمَّ اَوْرَثْنَا الْكِتٰبَ الَّذِيْنَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۚ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهٖ ۚ وَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ ۚ وَمِنْهُمْ سَابِقٌۢ بِالْخَيْرٰتِ بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيْرُ ﴿٣٢﴾

32. Sonra Kitab'ı, kullarımız arasından seçtiklerimize verdik. Onlardan (insanlardan) kimi kendisine zulmeder, kimi ortadadır, kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçmek için yarışır. İşte büyük fazilet budur.

Açıklaması:

32- Sonra biz o kitabı, Kur'an'ı **kullarımızdan seçtiklerimize** -ki onlar da senin ümmetindir- **miras verdik,** bahşeyledik. **Onlardan kimi** o kitapla amel etmekte kusur etmek suretiyle **kendine zulmeder, kimi orta gider,** çoğunlukla onunla amel eder, **kimi de Allah'ın izniyle,** O'nun iradesi ile **hayırlarda öne geçmek için yarışır,** ameline, bir de başkalarını öğretmeyi ve amel etmeleri için onlara yol göstermeyi katıverir. **İşte bu,** yani kitabın kendilerine miras verilmesi **büyük bir lütuftur.**

جَنّٰتُ عَدْنٍ يَّدْخُلُوْنَهَا يُحَلَّوْنَ فِيْهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّلُؤْلُؤًا ۚ وَلِبَاسُهُمْ فِيْهَا حَرِيْرٌ ﴿٣٣﴾

33. (Onların mükâfatı), içine girecekleri Adn cennetleridir. Orada altın bilezikler ve incilerle süslenirler. Orada giyecekleri elbiseleri de ipektir.

Açıklaması:

33- Adn, ikâmet **cennetlerine** bu üç kişi **gireceklerdir. Orada altından ve** altın içine işlenmiş **inciden bileziklerin** bir bölümünden **süslenecekler. Orada onların elbiseleri de ipek olacak.**[45]

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ ۖ اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾

34. (Cennette şöyle) derler: Bizden tasayı gideren Allah'a hamdolsun. Doğrusu Rabbimiz çok bağışlayan, çok nimet verendir.

Açıklaması:

34- Onlar, «Bizden üzüntüyü bütünüyle **gideren Allah'a hamd olsun! Gerçekten Rabbimiz,** günahları **çok bağışlayıcıdır,** ibadetlere **ziyadesiyle karşılık verendir.**

اَلَّذِى اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهٖ ۚ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾

35. O (Rab) ki lütfuyla bizi asıl oturulacak yurda (cennete) yerleştirdi. Artık orada bize ne bir yorgunluk dokunacak ne de orada bize bir usanç gelecektir.

Açıklaması:

35- O ki, lütfundan bizi mukâme yani yaşama **yurduna koydu, burada bize nasab,** yorgunluk **dokunmayacak; burada bize lüğub,** yorgunluktan kaynaklanan usanç **değmeyecektir.** Çünkü burada sorumluluk diye bir şey yoktur.» diyecekler. Aslında birincisine (yorgunluğa) tâbi olmasına rağmen ikincisinin (usancın) zikredilmesi, onun açıkça nefyedilmesine binâendir.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ ۚ لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا ۚ كَذٰلِكَ نَجْزِى كُلَّ كَفُورٍ ۚ ﴿٣٦﴾

36. İnkâr edenlere de cehennem ateşi vardır. Öldürülmezler ki ölsünler, cehennem azabı da onlara biraz olsun hafifletilmez. İşte biz, küfürde ileri giden her nankörü böyle cezalandırırız.

Açıklaması:

36- Kâfirlere gelince, onlara cehennem ateşi vardır. Haklarında ölümle hüküm olunmaz ki, ölsünler de dinlensinler. **Kendilerinden cehennemin aza-**

45 Ayet-i kerimede yer alan "yedhulüne" lafzı, malûm ve meçhul sigalarıyla okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "cenâtı" lafzı mübteda, "yedhulüne" lafzı (birinci) haber, "yühallevne" lafzı da ikinci haberdir.

bından bir göz açıp kapayacak kadar **da hafifletilmez. İşte biz, her kefûru,** kâfiri **böyle** tıpkı bunları cezalandırdığımız gibi **cezalandırırız.**

وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا ۚ رَبَّنَا اَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۗ اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ ۖ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿٣٧﴾

37. Onlar orada: Rabbimiz! Bizi çıkar, (önce) yaptığımızın yerine iyi işler yapalım! diye feryat ederler. Size düşünecek kimsenin düşünebileceği kadar bir ömür vermedik mi? Size uyarıcı da gelmedi mi? (Niçin inanmadınız?) Şimdi tadın (azabı)! Zalimlerin yardımcısı yoktur.

Açıklaması:

37- Onlar orada «Ey **Rabbimiz! Bizi** buradan **çıkar da eskiden yapageldiklerimizden başka salih amel işleyelim.»** diyerek **feryat ederler,** güçlük ve ızdırap içinde imdat isterler. Ve kendilerine, «Size, **düşünecek bir kimsenin düşüneceği kadar,** bir vakit **ömür vermedik mi? Hem size uyarıcı,** Peygamber **de geldi.** Ama siz icabet etmediniz. **O halde tadın** (azabı) **Çünkü zalimler,** kâfirler **için** kendilerinden azabı kaldıracak **hiçbir yardımcı yoktur.» denilir.**

اِنَّ اللّٰهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۗ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٣٨﴾

38. Allah, göklerin ve yerin gaybını bilir. O, kalplerin içinde ne varsa onu da hakkıyla bilendir.

Açıklaması:

38- Şüphesiz ki, Allah, göklerin ve yerin gaybını bilendir. Çünkü O, göğüslerin içinde olanları, kalplerde olanları **da bilicidir.** Şu halde; -insanların haline nisbetle- kalplerin dışında kalanları hayli hayli bilir.

هُوَ الَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى الْاَرْضِ ۚ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ ۗ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ اِلَّا مَقْتًا ۚ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ اِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾

39. Sizi yeryüzünde halifeler yapan O'dur. Onun için kim inkâr ederse, inkârı kendi zararınadır. Kâfirlerin küfrü, Rableri katında kendileri için ancak gazabı arttırır. Kâfirlerin küfrü, kendilerine ziyandan başka bir şey getirmez.

Açıklaması:

39- Sizi yeryüzünde halifeler yapan O'dur. Yani bazınızı bazınızın yerine geçiren O'dur. Artık sizden **kim küfrederse küfrü,** yani küfrünün vebali

kendi aleyhinedir. Kâfirlerin küfrü, onlara Rableri katında maktından, gazabından **başka bir şey artırmaz. Kâfirlerin küfrü** ahiret için **ziyandan başka bir şeyi çoğaltmaz.**[46]

قُلْ اَرَاَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ ۖ اَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى السَّمٰوَاتِ ۚ اَمْ اٰتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلٰى بَيِّنَتٍ مِنْهُ ۚ بَلْ اِنْ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا اِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾

40. De ki: Allah'ı bırakıp da taptığınız ortaklarınızı gördünüz mü? Gösterin bana! Onlar yerdeki hangi şeyi yarattılar! Yoksa onların göklerde mi bir ortaklıkları var! Yahut biz onlara, (bu hususta) bir kitap mı verdik de onlar, o kitaptaki bir delile dayanıyorlar? Hayır! O zalimler birbirlerine, aldatmadan başka bir şey vaad etmiyorlar.

Açıklaması:

40- De ki: «Söyleyin bana! Allah'ın dışında, yani O'ndan başka **yalvarmakta,** tapmakta **olduğunuz ortaklarınız** -ki onlar da Allahü teâlânın ortakları olduğunu idda ettiğiniz putlardır- **neyi yaratmışlardır? Gösterin,** bildirin **bana!» Yoksa onların gökleri** halketmede Allah ile beraber **bir ortaklığı mı,** bir hissesi mi **var? Yoksa kendilerine bir kitap vermişiz de** putların benimle ortaklıkları olduğuna dair **ondan bir beyyine,** delil **üzerinde mi bulunuyorlar?** Hayır! Bunların hiçbirinin aslı yok! **Aksine o zalimler,** kâfirler, putların kendilerine şefaat edeceklerini söylemekle **birbirlerine, aldatmadan,** boş şeylerden **başka bir şey vaad etmiyorlar.**[47]

اِنَّ اللّٰهَ يُمْسِكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ اَنْ تَزُولَا ۚ وَلَئِنْ زَالَتَآ اِنْ اَمْسَكَهُمَا مِنْ اَحَدٍ مِنْ بَعْدِهٖ ۚ اِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾

41. Şüphesiz Allah gökleri ve yeri, nizamları bozulmasın diye tutuyor. Andolsun ki onların nizamı eğer bir bozulursa, kendisinden başka hiç kimse onları tutamaz. Şüphesiz O, halîmdir, çok bağışlayıcıdır.

Açıklaması:

41- Hiç şüphe yok ki, gökleri ve yeri zeval bulmaktan Allah tutuyor. Yani onları zevalden O engelliyor. **Yemin olsun! Zeval bulurlarsa, onları O'ndan sonra** yani O'ndan başka **hiç kimse tutamaz. Gerçekten O,** kafirle-

46 Ayet-i kerimede yer alan "halaife" lafzı, "halifetün" kelimesinin çoğuludur.
47 Ayet-i kerimede yer alan "in" lafzı, ma-i nâfiye mânâsındadır.

rin cezasını geciktirmek hususunda **halimdir, bağışlayıcıdır.**[48]

وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَآءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ اَهْدٰى مِنْ اِحْدَى الْاُمَمِ ۚ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ اِلَّا نُفُورًا ۙ ﴿٤٢﴾

42. Kendilerine bir uyarıcı (peygamber) gelirse, herhangi bir milletten daha çok doğru yolda olacaklarına dair bütün güçleriyle Allah'a yemin etmişlerdi. Fakat onlara uyarıcı (Muhammed) gelince, bu, onların haktan uzaklaşmalarından başka bir şeyi arttırmadı.

Açıklaması:

42- Onlar yani Mekkeli kâfirler **var güçleriyle,** son gayretleriyle **Allah'a yemin ettiler ki, kendilerine bir uyarıcı,** bir Peygamber **gelirse, ümmetlerin,** Yahudilerin, Hıristiyanların ve bu ikisinin dışındakilerin **birinden,** yani bunların herhangi birinden **daha doğru yolda gideceklermiş!..** Bunu, Yahudi ve Hıristiyanların birbilerini tekzib ettiklerini görünce söylemişlerdi. Nitekim Yahudiler, "Hıristiyanlar güvenilir bir şey üzere değildir" demişlerdi. Hıristiyanlar da, "Yahudiler güvenilir bir şey üzere değildir" demişlerdi. **Fakat kendilerine uyarıcı,** Hz. Muhammed (s.a.v.) **gelince,** onun gelişi **onların nefretinden,** hak yoldan uzaklaşmalarından **başka bir şeyi artırmadı.**

اِسْتِكْبَارًا فِى الْاَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ ۚ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ اِلَّا بِاَهْلِهٖ ۚ فَهَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا سُنَّتَ الْاَوَّلِينَ ۚ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَبْدِيلًا ۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَحْوِيلًا ﴿٤٣﴾

43. Çünkü onlar yeryüzünde büyüklük taslıyor ve kötü tuzaklar kuruyorlardı. Halbuki kişi kazdığı kuyuya kendi düşer. Onlar öncekilerin kanunundan (onlara uygulanandan) başkasını mı bekliyorlar? Allah'ın kanununda asla bir değişme bulamazsın, Allah'ın kanununda kesinlikle bir sapma da bulamazsın.

Açıklaması:

43- Bu da, yeryüzünde imandan (yüz çevirip) **büyüklük taslamaları ve kötü** amellerinin **hileleri yüzündendi.** Ki o da eş koşmaları ve diğer kötü amelleridir. **Halbuki kötü hile, ancak sahibinin** -ki o da hilebazdır- **başına dolanır,** onu ihata eder. **O halde bunlar, evvelkilerin kanunundan,** Allah'ın onlar içindeki kanunundan **başka bir şey nazar etmiyorlar.** Beklemiyorlar. Ki o (kanun) da, peygamberlerini yalanlamaları sebebiyle onları azaplandırmaktır. **Sen, Allah'ın sünnetinde asla bir tebdil bulamazsın! Sen Allah'ın ka-**

48 Ayet-i kerimede yer alan "lam" kasem için "in", "ma-i nâfiye" mânâsında "emseke" fiili de "yümsikü" mânâsındadır.

nununda asla bir tahvil bulamazsın! Yani ne birinin yerine başkası azablandırır; ne de azap, müstehak olmayana çevrilir.[49]

اَوَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُٓوا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۗ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَىْءٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ ۭ اِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾

44. Bunlar yeryüzünde gezip de kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmediler mi? Hâlbuki onlar, bunlardan daha güçlü idiler. Ne göklerde ne de yerde Allah'ı âciz bırakacak bir güç vardır. O, bilendir, güçlüdür.

Açıklaması:

44- Yeryüzünde gezip bir bakmadılar mı? Kendilerinden öncekilerin akıbetleri nice olmuş? Hâlbuki onlar, bunlardan daha kuvvetli idiler. Ancak buna rağmen Peygamberlerini yalanlamaları sebebiyle Allah, kendilerini helak etti! Ne **göklerde ne yerde hiçbir şey Allah'ı aciz bırakamaz.** O'nu geçip kaçamaz. Çünkü O, eşyanın tamamını **hakkıyla bilendir.** Ve ona **gücü yetendir.**

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَآبَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى ۚ فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهٖ بَصِيرًا ﴿٤٥﴾

45. Eğer Allah, yaptıkları yüzünden insanları (hemen) cezalandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı yaratık bırakmazdı. Fakat Allah, onları belirtilmiş bir süreye kadar erteliyor. Vakitleri gelince (gerekeni yapar). Kuşkusuz Allah, kullarını görrmektedir.

Açıklaması:

45- Eğer Allah insanları, yaptıkları günahları **yüzünden hemen yakalayıverseydi, onun** yani yerin **sırtında hiçbir canlı,** yeryüzünde debelenen yaratık **bırakmazdı. Lakin onları belli bir müddete,** yani kıyamet gününe **kadar geciktirir. Nihayet ecelleri geldi mi Allah kullarını görmektedir.** Dolayısıyla; müminleri mükâfatlandırmak ve kâfirleri cezalandırmak suretiyle onlara yaptıklarının karşılığını verecektir.

49 Ayet-i kerimede yer alan "istikbâren" lafzı, meful-u leh'dir. Ayrıca "el-mekrus-seyyiü" lafzında, "el-mekrü"nün, "es-seyyiü" ile sıfatlanması asli bir istimaldir. Yukarıda bu kelimenin "es-seyyiü"ye izafe edilmesi ise ayrı bir istimaldir. Burada, mevsufun sıfatına izafesini önlemek amacıyla bir muzaf(un ileyh) takdir edilmiştir.

سُورَةُ يٰسٓ

YÂSÎN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olup 83 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

يٰسٓ ﴿١﴾

1. Yâsîn,

Açıklaması:

1- Yasin. Muradının ne olduğunu en iyi Allahü teâlâ bilir.

وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣﴾ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٤﴾ تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿٥﴾ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَّا اُنْذِرَ اٰبَآؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰٓى اَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾

2. Hikmet dolu Kur'an hakkı için,

3. Sen şüphesiz peygamberlerdensin.

4. Doğru yol üzerindesin.

5. (Bu Kur'an) üstün ve çok merhametli Allah tarafından indirilmiştir.

6. Ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için indirilmiştir.

7. Andolsun ki onların çoğu gafletlerinin cezasını hak etmişlerdir. Çünkü onlar iman etmiyorlar.

Açıklaması:

2- Hakim olan, hayrete mucib nazmı ve akıllara durgunluk veren mânâları

ile muhkem kılınan **Kur'an hakkı için.**

3-4- Muhakkak ki, sen Ya Muhammed, **sırat-ı müstakim üzere** yani, senden evvelki Peygamberlerin yolu olan; tevhid ve hidayet üzere **gönderilen Peygamberlerdensin.** Ayet-i kerimenin, kasem ve diğer tekid edatlarıyla tekidli olarak getirilmiş olması, kâfirlerin, «Sen Peygamber değilsin» sözlerini reddetmek içindir.[50]

5- (Bu Kur'an), mülkünde **Aziz ve** yarattıklarına karşı **çok merhametli (Allah) tarafından indirilmiştir.**[51]

6- O kitab sana, ataları fetret dönemi içerisinde **uyarılmamış bir kavmi uyarasın diye indirildi. Bu yüzden onlar** yani o kavim iman ve rüşd üzere olmaktan **gafildirler.**

7- Andolsun! Onların çoğu aleyhine azap ile **hüküm hak olmuştur,** vacib olmuştur. **Artık onlar** yani çoğu **iman etmezler.**

اِنَّا جَعَلْنَا فِىٓ اَعْنَاقِهِمْ اَغْلَالًا فَهِىَ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾

8. Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır.

Açıklaması:

8- Biz onların boyunlarına ellerini de katmak suretiyle -Çünkü demir halka, elleri de boynuna doğru birleştirir- **demir halkalar geçirmişiz; bunlar** yani elleri **çenelerine kadar** birleştirilmiştir. **Onun için kafaları yukarı kalkıktır,** başlarını yukarıya kaldırmışlardır ve onları aşağı doğru eğmeğe güç yetiremezler. Bu bir temsil olup maksat, onların imana yanaşmayacakları ve ona boyun eğmeyeceklerdir.[52]

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾

9. Önlerinden bir set ve arkalarından bir set çektik de onları kapattık, artık göremezler.

Açıklaması:

9- Hem önlerinden ve arkalarından bir set çekmişiz, onları sarmışızdır. Artık onlar, görmezler. Bu da bir önceki ayet gibi, onlara iman yollarının

50 Ayet-i kerimede yer alan "alâ" harf-i cerri, makablindeki "mürseline" lafzına tealluk etmektedir.

51 Ayet-i kerimede yer alan "tenzilü" lafzı, mukadder bir "el-Kur'ânü", mübtedasının haberi durumundadır.

52 Ayet-i kerimede yer alan "el-ezkân" lafzı, "zekenün" kelimesinin çoğuludur. "Zekan" iki sakalın birleştiği yer (çene) demektir.

kapalı olduğuna temsildir.[53]

وَسَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

10. Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar.

Açıklaması:

10- Ve kendilerini uyarsan da, uyarmasan da onlarca hep birdir; iman etmezler.[54]

اِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ ۚ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَاَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾

11. Sen ancak zikre (Kur'an'a) uyan ve görmeden Rahmân'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte böylesini, bir mağfiret ve güzel bir mükâfatla müjdele.

Açıklaması:

11- Sen ancak zikre, Kur'an'a **uyan ve gaybî olarak Rahman'dan korkan,** görmediği halde O'ndan korkan **kimseyi uyarırsın,** senin uyarın ancak bu kimseye fayda verir. **İşte onu hem bir mağfiretle, hem de cömertçe verilecek bir mükâfatla** -ki o da cennettir- **müjdele.**

اِنَّا نَحْنُ نُحْيِ الْمَوْتٰى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَاٰثَارَهُمْ ۗ وَكُلَّ شَيْءٍ اَحْصَيْنَاهُ فِيٓ اِمَامٍ مُبِينٍ ﴿١٢﴾

12. Şüphesiz ölüleri ancak biz diriltiriz. Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her izi yazarız. Biz, her şeyi apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) sayıp yazmışızdır.

Açıklaması:

12- Gerçekten ölüleri biz, (evet) ancak biz kabirlerinden kalkmak için **diriltiriz.** Karşılıklarını görsünler diye, hayatlarında hayır ve şer olarak **gönderdikleri amellerini ve bıraktıkları eserleri** kendilerinden sonra geride bıraktıkları ve insanlar tarafından sürdürülen şeyleri Levh-i Mahfuz'da **-toplamışızdır,** zabt etmişizdir.[55]

---

53 Ayet-i kerimenin iki ayrı yerinde bulunan "şedden" lafzı, sin'in fethası ve zammesi ile okunmuştur.

54 Ayet-i kerimede yer alan "eenzerte" lafzı; iki hemzenin tahkiki, ikincisinin elif'e ibdâli ve teshili, teshil edilen elif ile diğeri arasına başka bir elif'in idhali ve bunun terki ile okunmuştur.

55 Ayet-i kerimede yer alan "külle" lafzı, "ahseynâhü" fiilinin tefsir ettiği, mukadder bir fiil ile mansubdur.

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا اَصْحٰبَ الْقَرْيَةِ ۘ اِذْ جَآءَهَا الْمُرْسَلُوْنَ ۚ﴿١٣﴾

13. Onlara, şu şehir halkını misal getir: Hani onlara elçiler gelmişti.

Açıklaması:

13- Onlara şu şehir, Antakya **halkını misal getir,** (örnek) yap. **Hani oraya elçiler,** yani İsa'nın elçileri gelmişti.[56]

اِذْ اَرْسَلْنَآ اِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوْهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوْٓا اِنَّآ اِلَيْكُمْ مُّرْسَلُوْنَ ﴿١٤﴾

14. İşte o zaman biz, onlara iki elçi göndermiştik. Onları yalanladılar. Bunun üzerine üçüncü bir elçi gönderdik. Onlar: Biz size gönderilmiş Allah elçileriyiz! dediler.

Açıklaması:

14- Hani onlara iki elçi göndermiştik de ikisini de yalanlamışlardı. Bunun üzerine biz de bir üçüncü elçi ile o iki elçiyi **destekleyi verdik,** takviyede bulunduk. **Onlar (hep beraber), «Gerçekten biz size gönderilmiş elçileriz» dediler.**[57]

قَالُوْا مَآ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا ۙ وَمَآ اَنْزَلَ الرَّحْمٰنُ مِنْ شَيْءٍ ۙ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَكْذِبُوْنَ ﴿١٥﴾

15. Elçilere dediler ki: Siz de ancak bizim gibi birer insansınız. Rahmân, herhangi bir şey indirmedi. Siz ancak yalan söylüyorsunuz.

Açıklaması:

15- Onlar, «Siz, bizim gibi insandan başka bir şey değilsiniz. Rahman, hiçbir şey indirmemiştir. Siz, sadece yalan söylüyorsunuz» dediler.

Ayette yer alan "İn", Ma-i nâfiye mânâsındadır.

قَالُوْا رَبُّنَا يَعْلَمُ اِنَّآ اِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُوْنَ ﴿١٦﴾

16. (Elçiler) dediler ki: Rabbimiz biliyor; biz gerçekten size gönderilmiş elçileriz.

Açıklaması:

16- Elçiler, «Rabbimiz biliyor ki, biz gerçekten size gönderilmiş

56 Ayet-i kerimede yer alan "meselen" lafzı birinci meful, "ashabe" lafzı ikinci meful, "iz"de -ayetin sonuna kadar- "ashabül-karyeti"den bedel-i istimaldir.

57 Ayet-i kerimede yer alan "iz" lafzı, -ayetin sonuna kadar- birinci "iz"den bedeldir. Ayet-i kerimede yer alan "azzeznâ" lafzı, şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.

elçileriz.[58]

وَمَا عَلَيْنَآ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٧﴾

17. "Bizim vazifemiz, açık bir şekilde Allah'ın buyruklarını size tebliğ etmekten başka bir şey değildir" dediler.

Açıklaması:

17- Bize düşen, ancak belağ-ı mübindir, apaçık mucizelerle ortaya çıkan açık bir tebliğdir» **dediler.** Ortaya koydukları mucizeler; körü, abrası ve hastayı iyileştirmek ve ölüyü diriltmekti.

قَالُٓوا اِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ۖ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٨﴾

18. (Bunun üzerine onlar:) Doğrusu siz bize uğursuz geldiniz. Eğer bu işten vazgeçmezseniz, andolsun sizi taşlarız. Ve bizden size mutlaka fena bir kötülük dokunur, dediler.

Açıklaması:

18- Onlar, «Biz hakikaten sizin sebebinizle uğursuzlandık, sizin gelişiniz bize uğursuz geldi. Çünkü sizden dolayı yağmurumuz kesildi. **Yemin olsun! Eğer vazgeçmezseniz, sizi mutlaka** taşlarla **tepeleriz ve tarafımızdan mutlaka size elîm,** elem verici **bir azap dokunur» dediler.**[59]

قَالُوا طَٓائِرُكُمْ مَعَكُمْ ۗ اَئِنْ ذُكِّرْتُمْ ۗ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ﴿١٩﴾

19. Elçiler şöyle cevap verdi: Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. Size nasihat ediliyorsa bu uğursuzluk mudur? Bilakis, siz aşırı giden bir milletsiniz.

Açıklaması:

19- Elçiler, «Uğursuzluğunuz sizinle beraberdir, küfrünüz sebebiyledir. **Demek size nasihat edilse,** vaaz edilse ve korkutulsanız, bunu uğursuzluk sayacak ve inkâr edeceksiniz **Öyle mi? Hayır, siz müsrif,** şirk koşmanız sebebiyle haddi aşan **bir kavimsiniz.**

Ayet-i kerimede yer alan "Ein" lafzından istifham hemzesi, İn-i şartiyye üzerine dahil olmuştur. Şartın cevabı, aynı zamanda muhatabı azarlamak amacıyla zikredilen istifhamında mahalli olan mahzuf bir "Tetayyertüm ve kefer-

58 Ayet-i kerimede yer alan "Rabbünâ ya'lemü" cümlesi kasem hükmündedir. Elçilerin sözleri, bir önceki sözlerine oranla gerek bu cümle ile gerekse bir sonraki cümlede yer alan lam ile daha tekitli olarak getirilmiştir. Çünkü muhatab inkarını artırarak sürdürmüştür.

59 Ayet-i kerimede yer alan "lein" lafzındaki lam, kasem içindir.

tüm" cümlesidir.[60]

وَجَآءَ مِنْ اَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعٰى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَۙ ﴿٢٠﴾

20. Derken şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi. "Ey kavmim! dedi, bu elçilere uyunuz!"

Açıklaması:

20- O esnada şehrin ta öbür ucundan bir adam -Bu adam, Habib-i Neccar idi ve elçilere daha önce iman etmişti. Evi şehrin ucunda bulunuyordu- **koşarak,** kavminin elçileri yalandığını duyunca onlara nasihat etme hırsıyla hiddetlenerek **geldi ve:** «Ey **kavmim uyun bu elçilere!**

اِتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْـَٔلُكُمْ اَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢١﴾

21. "Sizden herhangi bir ücret istemeyen bu kimselere tâbi olun, çünkü onlar hidayete ermiş kimselerdir."

Açıklaması:

21- Uyun risaletlerine mukabil **sizden hiçbir ücret talep etmeyen bu zatlara! Çünkü onlar, hidayete ermiş kimselerdir.**

Ayet-i kerimede yer alan "İttebiu" lafzı, birincisinden tekiddir.

وَمَا لِيَ لَآ اَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾

22. "Bana ne olmuş ki, beni yaratana ibadet etmeyecekmişim! Halbuki, hepiniz O'na döndürüleceksiniz."

Açıklaması:

22- Bunun üzerine kavmi kendisine: «Sen de onların dinleri üzere misin?» diye sordular. Şöyle cevap verdi: **Ben, beni yaratana,** halk edene **niye kulluk etmeyeyim?** Yani O'na kulluk etmemi gerektirecek sebep ortada iken ona kulluk etmekten beni hiçbir şey alıkoyamaz. Sizin için de durum böyledir. **Hepiniz** öldükten sonra **O'na döndürüleceksiniz** ve inkâr etmeniz sebebiyle sizleri cezalandıracaktır.

ءَاَتَّخِذُ مِنْ دُونِهٖٓ اٰلِهَةً اِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا يُنْقِذُونِۚ ﴿٢٣﴾

60 Ayet-i kerimede yer alan "ein" lafzının hemzesinde; tahkik, teshil, tahkik ve teshil durumlarında onunla diğer hemze arasına başka bir elif'in idhali kıraatları bulunmaktadır.

23. "O'ndan başka tanrılar mı edineyim? O çok esirgeyici Allah, eğer bana bir zarar dilerse onların (putların) şefâati bana hiçbir fayda vermez, beni kurtaramazlar."

Açıklaması:

23- Hiç ben O'nun dışında yani O'ndan başka putları **ilahlar edinir miyim? Eğer O Rahman bana bir zarar vermek istese, onların,** varlığını iddia ettiğiniz **şefaati bana hiçbir fayda vermez. Ve onlar beni kurtaramazlar.**[61]

اِنِّی اِذًا لَّفِی ضَلٰلٍ مُّبِیۡنٍ ﴿۲۴﴾

24. "İşte o zaman ben apaçık bir sapıklığın içine gömülmüş olurum."

Açıklaması:

24- Şüphesiz o takdirde, yani şayet Allah'tan başka şeylere kulluk etsem **ben, mübin,** açık **bir sapıklık içinde olurum.**

اِنِّیۡۤ اٰمَنۡتُ بِرَبِّکُمۡ فَاسۡمَعُوۡنِ ﴿۲۵﴾

25. "Şüphesiz ben, Rabbinize inandım, beni dinleyin."

Açıklaması:

25- Hakikat şu ki, ben Rabbinize iman ettim, gelin beni dinleyin, yani sözüme kulak verin» **dedi.** Bu sözleri sonunda onu taşladılar ve öldü.

قِیۡلَ ادۡخُلِ الۡجَنَّۃَ ؕ قَالَ یٰلَیۡتَ قَوۡمِیۡ یَعۡلَمُوۡنَ ۙ﴿۲۶﴾ بِمَا غَفَرَ لِیۡ رَبِّیۡ وَجَعَلَنِیۡ مِنَ الۡمُکۡرَمِیۡنَ ﴿۲۷﴾

26. Ona: Cennete gir" denilince "Keşke, dedi, kavmim bilseydi!"

27. "Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını !"

Açıklaması:

26- Ölürken kendisine, **«Gir cennete!» denildi.** Bir görüşe göre diri olarak cennete girmiştir. **O, ah keşke kavmim bilselerdi!**

Ayet-i kerimede yer alan "Ya" tenbih harfidir.

27- Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikram olunanlardan kıldı-

61 Ayet-i kerimede yer alan "e-ettahizü" lafzındaki iki hemzede, geride geçen "e-enzertehüm" lafzındaki kıratların aynısı geçerlidir. Ayet-i kerimede yer alan istifham hemzesi, olumsuzluk mânâsındadır. Ayrıca "in yüridini'r-Rahmanü....." cümlesi, "aliheten" lafzına sıfattır.

ğını....

Ayet-i kerimede yer alan "Ma" masdariyye olup (cümlesiyle) "Bi-ğufrânihi" te'vilindedir.

وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلٰى قَوْمِهٖ مِنْ بَعْدِهٖ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَآءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِيْنَ ﴿٢٨﴾

28. Biz ondan sonra, onun milletini helâk etmek için üzerlerine gökten herhangi bir ordu indirmedik ve indirecek de değildik.

Açıklaması:

28- Biz onun ardından, ölümünün ardından **onun,** yani Habibin **kavmi üzerine, gökten hiçbir ordu,** yani onları helak etmek için melekler **indirmedik.** Hiç kimseyi helak etmek için melekler **indirecek de değiliz.**

Ayet-i kerimede yer alan "Ma", nafiyedir.

اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَاِذَا هُمْ خَامِدُوْنَ ﴿٢٩﴾

29. (Onları helâk eden) korkunç sesten başka bir şey değildi. Birdenbire sönüverdiler.

Açıklaması:

29- Onların cezası **ancak** Cibril'in kendilerine haykırdığı **bir sayhadan ibaret oldu. Bir de ne göresin; bir anda sönüvermişler,** sakinleşip ölmüşler.

يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ ۚ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٣٠﴾

30. Ne yazık şu kullara! Onlara bir peygamber gelmeyegörsün, ille de onunla alay etmeye kalkışırlar.

Açıklaması:

30- Ey burada sözü edilen ve bunlar gibi peygamberlerini yalanlayıp helak edilen **kullar üzerindeki hasret!** Hasret: Son derece hayıflanmak demektir. Onun nida edilmesi mecazidir. Yani: Bu an, senin ânın; gel.... Ne **zaman kendilerine bir Peygamber gelse, muhakkak onunla alay ediyorlardı.** Bu cümle, hasrete kapılmalarının sebebini beyan etmek için getirilmiştir. Çünkü bu cümle, onların helak edilmelerine yol açan; alay etmiş olmaları ifadesini bünyesinde barındırmaktadır ki, helak edilmelerinin neticesi de hasretten ibarettir.

اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُوْنِ اَنَّهُمْ اِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُوْنَ ﴿٣١﴾

31. Müşrikler görmüyorlar mı ki, onlardan önce nice kavimler helâk ettik.

Onlar tekrar dönüp de bunlara gelmezler.

Açıklaması:

31- Onlar yani Peygambere «Sen Peygamber değilsin» diyen Mekkeli kâfirleri **bilmediler mi** -Burada istifham, takrir içindir, yani bildiler- **ki biz onlardan önce nice,** birçok **kuşaklar,** ümmetler **helak etmişiz. Onlar,** yani helak edilenler **kendilerine,** yani Mekkeliler'e **dönüp gelmiyor?** Onlara bakıp ibret alsalar ya!..[62]

وَاِنْ كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَۚ ﴿٣٢﴾

32. Elbette onların hepsi (kıyamet gününde) karşımızda hazır bulunacaklar.

Açıklaması:

32- Ve mutlaka onların hepsi yani yaratılanların tamamı **toplanıp** tekrar dirilişin ardından mahşer meydanında **karşımıza,** huzurumuza, hesap vermek için **dikileceklerdir.**[63]

وَاٰيَةٌ لَّهُمُ الْاَرْضُ الْمَيْتَةُۚ اَحْيَيْنَاهَا وَاَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَاْكُلُونَ ﴿٣٣﴾

33. (Bu hususta) ölü toprak onlar için mühim bir delildir. Biz ona yağmurla hayat verdik ve ondan dane çıkardık. İşte onlar bundan yerler.

Açıklaması:

33- Onlara ölü yer de öldükten sonra tekrar dirilişe **bir alâmettir. Biz onu** yağmur ile **dirilttik de ondan** buğday gibi **taneler çıkardık. İşte onlar, bunlardan yerler.**[64]

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّنْ نَّخِيلٍ وَّاَعْنَابٍ وَّفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِۙ ﴿٣٤﴾ لِيَاْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهٖۙ وَمَا عَمِلَتْهُ اَيْدِيهِمْۜ اَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾

62 Ayet-i kerimede yer alan "kem" haberiyye olup "kesiren" mânâsındadır. Aynı zamanda mabadinin mefulü ve makablini amelden ta'lik eder durumdadır. Ayrıca ayette yer alan "ennehüm..." lafzı, söz konusu mânâya ("kesiren" mânâsına) riayetle, makablinden bedeldir.

63 Ayet-i kerimede yer alan "in", nâfiye veya muhaffefedir. Ayrıca "küllün" lafzı, mübteda, "cemiun", "mecmû'ûne" mânâsında mübtedanın (birinci) haberi,"muhdarûne" de ikinci haberidir. Ayet-i kerimede yer alan "Lemmâ" lafzı bir kıraate göre şeddeli -bu takdirde "illâ" mânâsındadır- bir kıraate göre de şeddesizdir. Bu takdirde de lam farika, ma da zaidedir.

64 Ayet-i kerimede yer alan "ayetün" lafzı, mukaddem haber, "el-ardü" lafzı da mübtedadır. Ayet-i kerimede yer alan "el-meytetü" lafzı, şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.

34. Biz, yeryüzünde nice nice hurma bahçeleri, üzüm bağları yarattık ve oralarda birçok pınarlar fışkırttık.

35. Ta ki, onların meyvelerinden ve elleriyle bunlardan imal ettiklerinden yesinler. Hâlâ şükretmeyecekler mi?

Açıklaması:

34- Orada hurmalıklardan ve üzümlüklerden bağlar, bahçeler **yaptık. İçlerinde de kaynak sulardan** yani bu suların bir kısmını **fışkırttık.**

35- Bunu, onun mahsullerinden, yani sözü geçen hurma ve üzüm bağlarının meyvalarından **yesinler diye yaptık. Oysa onları kendi elleri yetiştirmemiştir.** Yani sözü geçen mahsulleri onlar elleriyle yetiştirmemişlerdir. **Hâlâ,** Allahü teâlânın kendilerine ihsan buyurduğu nimetlerine **şükretmeyecekler mi?**

Ayet-i kerimede yer alan "Semerini" lafzı, "Sümürihi" şeklinde de okunmuştur.

سُبْحَانَ الَّذِى خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ وَمِنْ اَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾

36. Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah'ı tesbih ve takdis ederim.

Açıklaması:

36- Yerin bitirdiklerinden, tanelerden ve diğer mahsullerden **kendilerinden;** erkekli-dişili olarak **ve diğer bilmedikleri şeylerden,** akıllara durgunluk veren ve efsanevi yaratıklardan **çift çift** çeşit çeşit **yaratan zat, her türlü noksanlıklardan münezzehtir.**

وَاٰيَةٌ لَهُمُ الَّيْلُ ۖ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَاِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾

37. Gece de onlar için bir ibret alâmetidir. Biz ondan gündüzü sıyırıp çekeriz de onlar karanlıklara gömülürler.

Açıklaması:

37- Onlara gece de bu yüce kudrete **bir delildir. Ondan gündüzü sıyırırız,** ayırırız. **Bir de bakarlar ki karanlıklara gömülmüşler,** karanlıklar içinde kalmışlar.

وَالشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ۚ ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾

38. Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu, azîz ve alîm olan Allah'ın takdiridir.

Açıklaması:

38- Güneş de kendi karargâhına yani oraya kadar akıp gidiyor. Orayı aşması söz konusu olamaz. Ay da öyle. **İşte bu,** yani güneşin (ve ayın) akıp gitmesi, mülkünde **aziz ve** yaratıklarını **hakkıyla bilen Allah'ın takdiridir.**[65]

وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾

39. Ay için de birtakım menziller (yörüngeler) tayin ettik. Nihayet o, eğri hurma dalı gibi (hilâl) olur da geri döner.

Açıklaması:

39- Aya da seyri itibariyle **menziller,** her bir ayda **28** gece içinde **28** menzil **takdir ettik.** Eğer ay toplam **30** gün ise iki gece, **29** gün ise bir gece gizli kalır. **Nihayet** son menziline **döner de** gözle görüldüğünde **eski hurma salkımı gibi** yani hurma salkımlarının odunu eskiyince aldığı şekil gibi **olur;** Bu odun incelip kavislenir ve sararır.[66]

لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

40. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzerler.

Açıklaması:

40- Ne **güneşin aya yetişmesi** ve onunla gece içinde bir araya gelmesi **yaraşır,** kolay ve mümkün olur **ne de gece gündüzü geçer,** gündüz bitmeden geliverir. Güneş, ay ve yıldızlardan **her biri bir felekte,** yörüngede **yüzmeye,** akıp gitmeye **devam ederler.**[67]

وَاٰيَةٌ لَهُمْ اَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾

41. Onların zürriyetlerini dopdolu bir gemide taşımamız da onlar için büyük bir ibrettir.

---

65 Ayet-i kerimede yer alan "ve'ş-şemsü" lafzı ayetin sonuna kadar yukarıda geçen "ve ayetün lehüm" cümlesindendir, (Yani onun üzerine atfedilmiştir.) Yahut; başka bir ayettir. (Yani kendisi mübteda, "tecri" de haberdir.)

66 Ayet-i kerimede yer alan "el-kamer" lafzı, merfu ve mansub olarak okunmuştur, Bu takdirde, mabadinin tefsir ettiği mukadder bir fiil ile mansubdur.

67 Ayet-i kerimede yer alan "küllün" lafzının tenvini, muzafun ileyhten ivazdır. Ayrıca ayette zikredilen gezegenler, akıllılar yerine konularak ifade edilmişlerdir.

Açıklaması:

41- Onlara kudretimizi gösteren bir alamet de zürriyetlerini yani asılları olan atalarını **o meşhun,** dolu **gemide** yani Nuh'un gemisinde **taşımamız;**

Ayet-i kerimede yer alan "Zürriyyetehüm" lafzı, bir kıraatta "Zürriyâtihim" şeklinde okunmuştur.

وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهٖ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾

42. Onlar için, bunun gibi binecekleri başka şeyler de yarattık.

Açıklaması:

42- Ve kendilerine bunun gibi Yani Nuh'un gemisi gibi içine **binecekleri şeyleri yaratmamızdır.** Bunlar da aynı şekil üzere Allahü teâlânın öğretmesi ile yapmış oldukları küçüklü büyüklü gemilerdir.

وَاِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَۙ ﴿٤٣﴾

43. Dilesek onları suda boğarız. O zaman ne onların imdadına koşan olur, ne de onlar kurtarılırlar.

Açıklaması:

43- Dilersek onları gemiler icad etmelerine rağmen **boğarız da, o vakit kendilerine ne bir yardıma çağıran,** imdat isteyen **olurdu, ne de kurtarılırlardı.**

اِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا اِلٰى حِينٍ ﴿٤٤﴾

44. Ancak bizim tarafımızdan bir rahmet ve belli bir zamana kadar dünyadan faydalandırmamız müstesnadır.

Açıklaması:

44- Ancak tarafımızdan bir rahmet ve bir zamana kadar daha faydalandırmak için (kurtarılmaktadırlar) Yani onları, ancak onlara olan rahmetimiz ve yaşam süreleri sona erinceye dek kendilerini lezzetleri ile faydalandırmamız kurtarmaktadır.

وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ اَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾

45. Onlara yapmakta olduğunuz ve yapıp arkada bıraktığınız işlerde Allah'tan korkun; umulur ki size merhamet olunur denildiğinde (aldırmazlar).

Açıklaması:

45- Onlara, «Tıpkı diğer müminler gibi **önünüzdekinden** -ki dünya azabıdır- **ve arkanızdakinden** -ki ahiret azabıdır- **korkun ki esirgenesiniz!» denildiği zaman** yüz çevirirler.

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾

46. Onlara Rablerinin âyetlerinden bir âyet gelmeyedursun, ille de ondan yüz çevirmişlerdir.

Açıklaması:

46- Onlara, Rablerinin ayetlerinden hiçbir ayet gelmiyordu ki, ondan yüz çevirmiş olmasınlar.

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاۤءُ اللّٰهُ اَطْعَمَهُ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٤٧﴾

47. Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden hayra sarfediniz, denildiğinde, kâfirler müminlere dediler ki: Allah'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız? Siz gerçekten apaçık bir sapıklık içindesiniz.

Açıklaması:

47- Onlara, «Allah'ın size verdiği rızıklardan, mallarınızdan bize **infakta bulunun» denildiği zaman,** yani sahabenin fakirleri böyle söyleyince, **küfredenler,** dalga geçmek amacı ile **iman edenlere,** «Sizin bu inancınıza göre **Allah'ın dileseydi doyuracağı bir kimseyi biz mi doyuracağız? Siz,** bu inancınıza rağmen bu teklifi bize getirmekte **ancak mübin,** apaçık **bir şaşkınlık içindesiniz» dediler.** Bu sözleri sarfedenlerin küfürlerinin açıkça dile getirilmesinde büyük bir tehdit bulunmaktadır.

Ayet-i kerimede yer alan "İn", Ma-i nâfiye mânâsındadır.

وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٨﴾

48. Onlar: Eğer gerçekten doğru söylüyorsanız, bu tehdit ne zaman gerçekleşecektir? derler.

Açıklaması:

48- Bir de «Eğer doğru söyleyenlerden iseniz, öldükten sonra tekrar diriltileceğimize ilişkin **bu vaad, ne zaman?» diyorlar.** Allahü teâlâ buyuruyor ki:

مَا يَنْظُرُونَ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾

49. Onlar, birbirleriyle çekişip dururken kendilerini ansızın yakalayacak korkunç bir sesi bekliyorlar.

Açıklaması:

49- Onların nazar ettikleri yani bekledikleri **sadece bir tek sayhadır.** Ki bu da İsrafil'in birinci sur'a üflemesidir. **Onlar çekişip dururlarken,** yani onlar bu sayhadan bîhaber bir şekilde birbirleri ile çekişirlerken, alışveriş halinde iken, yiyip içerlerken ve sair dünya işleri ile meşgul olurlarken, **kendilerini yakalayıverir.**[68]

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَآ اِلٰى اَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾

50. İşte o anda onlar ne bir vasiyyette bulunabilirler, ne de ailelerine dönebilirler.

Açıklaması:

50- O zaman ne bir tavsiyeye yani vasiyet etmeye **güçleri yeter, ne de** çarşı pazarlarından ve meşguliyetlerinden **ailelerine dönebilirler.** Aksine oldukları yerde ölüp giderler.

وَنُفِخَ فِى الصُّورِ فَاِذَا هُمْ مِنَ الْاَجْدَاثِ اِلٰى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ ﴿٥١﴾

51. Nihayet Sûr'a üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler.

Açıklaması:

51- Sur'a üfürülür. Bu, Sur'a ikinci defa; tekrar diriliş için üfürmedir. İki üfürüş arası **40** yıldır. **Bir de bakarsın ki, onlar** yani kabirlerinde bulunanlar **kabirlerinden Rablerine doğru akın ediyorlar,** süratle çıkıp gidiyorlar.

قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَاۗ هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾

52. (İşte o zaman:) Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahmân'ın vaad ettiğidir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler! derler.

---

68 Ayet-i kerimede yer alan "yehassamune" -sad'ın şeddesi ile- aslında "yahtesimüne" idi: ta'nın harekesi hı'ya nakledilmiş ve (ta) sad'a idgam edilmiştir. Ayet-i kerimede yer alan "yehassamune" lafzı, bir kıraatta "yahsimüne" şeklinde -"yedribüne" gibi- gelmiştir. Yani, birbirleri ile çekişirlerken...

Açıklaması:

52- Onlar, yani içlerindeki kâfirler, **«Eyvah!** Helak olduk! **Bizi kim kaldırdı bu uyuduğumuz yerden?** -Çünkü onlar, iki sur arasında kabir azabı görmeksizin uykuya dalmışlardı- İşte Allah'ın kendisini **vaad buyurduğu ve** hakkında **Peygamberlerin doğru söylemiş oldukları** şey **bu** imiş! Gerçeği kabullendiler, fakat kabullenmenin işe yaramayacağı bir anda.. Bir görüşe göre ise, bu söz (melekler tarafından) kendilerine söylenecek.[69]

اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَاِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾

53. Olan müthiş bir sesten ibarettir. Bunun üzerine onların hepsi hemen huzurumuzda hazır bulunurlar.

54. O gün hiçbir kimse en ufak bir haksızlığa uğramaz. Siz orada ancak yaptıklarınızın karşılığını alırsınız.

Açıklaması:

53- Sadece bir sayhadan başkası değildir. Bakarsın hepsi, huzurumuza gelmişlerdir.

54- Artık bu gün hiçbir kimseye zerre kadar haksızlık edilmez. Sadece yaptıklarınızın karşılığıyla **cezalandırılacaksınız.**

اِنَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَاكِهُونَ ﴿٥٥﴾

55. O gün cennetlikler, gerçekten nimetler içinde safa sürerler.

Açıklaması:

55- Şüphesiz ki, cennetlikler, bugün, cehennemliklerin içinde bulundukları korkulu hallerden uzak, bakirelerin bekâretlerini gidermek gibi zevk alacakları türden **meşguliyet içindedirler.** Burada uğraşıp da yorgun düşecekleri bir meşguliyet kastedilmemiştir. Çünkü cennette hiçbir şekilde yorgunluk yoktur, (ve onlar) **yaşamaktadırlar,** zevk ve nimetler içinde safa sürmektedirler.[70]

هُمْ وَاَزْوَاجُهُمْ فِى ظِلَالٍ عَلَى الْاَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾

69 Ayet-i kerimede yer alan "ya" tenbih içindir. "Veylenâ", "helaknâ" mânâsında mastar olup lafzından fiili yoktur. Ayrıca, ayetin devamında yer alan "ma" mevsule olup aid zamirleri mahzuf "bi-hi ve fihi" zamirlerdir.

70 Ayet-i kerimede yer alan "şüğlin" lafzı, gayn'in sükûnu ile de, zammesi ile de okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "fâkihûne" lafz-ı, "İnne"nin ikinci haberidir. Birinci haberi ise "fi şüğlin" lafzıdır.

56. Onlar ve eşleri gölgeler altında tahtlara kurulurlar.

Açıklaması:

56- Kendileri ve zevceleri gölgelerdedirler. Yani güneş onlara isabet etmez. **Tahtların üzerine yaslanmışlardır.**

Ayet-i kerimede yer alan "Hum" lafzı, mübtedadır. "Fi zilâlin" lafzı, "Zülletün", yahut "Zillün" kelimesinin çoğulu olup mübtedanın haberidir. Ayrıca; "el-Eraik" lafzı, "Eriketün" kelimesinin çoğuludur. Erike: Gelin çadırında kurulu taht yahut döşek demektir. Bu kelime, aynı zamanda mübtedanın ikinci haberi ve "Ala"nın müteallakı durumundadır.

لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾

57. Orada onlar için her çeşit meyve vardır. Bütün arzuları yerine getirilir.

Açıklaması:

57- Orada her çeşit meyve, onlar içindir. Hem orada ne isterlerse, arzu ederlerse **hepsi onlar için mevcuttur.**

سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ ﴿٥٨﴾

58. Onlara merhametli Rabb'in söylediği selam vardır.

Açıklaması:

58- Sözlü selam da onları **esirgeyen Rableri tarafından gelir.** Yani kendilerine, «Selamün Aleyküm» der.[71]

وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾

59. "Ayrılın bir tarafa bugün, ey günahkârlar!"

Açıklaması:

59- Ve O, şöyle buyurur: **«Ayrılın bugün ey mücrimler!»** Yani müminlere karıştıklarında kendilerine, «müminlerden ayrılın» denilir.

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٦٠﴾

60. "Ey Adem oğulları! Size şeytana tapmayın, çünkü o sizin apaçık bir düşmanınızdır" demedim mi?

71 Ayet-i kerimede yer alan "selâmun" lafzı mübteda, "kavlen", "bi'l-kavli" takdirinde, "min Rabbin" de mübtedanın haberidir.

Açıklaması:

60- Ey Ademoğulları! Ben size elçilerim vasıtasıyla **demedim mi,** emretmedim mi **ki, «Şeytan'a kulluk etmeyin,** ona itaat etmeyin. **Çünkü o, size mübin bir düşmandır,** düşmanlığı açıktır.

وَاَنِ اعْبُدُونِىۜ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾

61. "Ve bana kulluk ediniz, doğru yol budur" demedim mi?

Açıklaması:

61- Bana kulluk edin, Beni birleyin ve bana itaat edin. **Doğru yol budur?»**

وَلَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًاۜ اَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾

62. Şeytan sizden pek çok milleti kandırıp saptırdı. Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz?

Açıklaması:

62- Böyle iken, yemin olsun ki O, sizin içinizden birçok kimseyi, insanı **yoldan çıkardı. O vakit sizler,** şeytanın düşmanlığını ve yoldan çıkarıcılığını, yahut yoldan çıkarmış olduğu kimselere inen azabı **akledemiyor muydunuz** ki, imana gelmiyordunuz?[72]

هٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِى كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾

63. İşte, bu size vaad edilen cehennemdir.

Açıklaması:

63- Ve ahirette kendilerine şöyle denilecek: **«İşte** kendisi ile **vaad oluna geldiğiniz cehennem budur.**

اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾

64. İnkârınız sebebiyle bugün oraya girin!

Açıklaması:

64- Küfrünüz sebebiyle bugün oraya girip dağlanın.»

اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ اَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾

72 Ayet-i kerimede yer alan "cüblen" lafzı, "kadimün" vezninde "cebilün" kelimesinin çoğuludur. Bir kıraatta ise, ba'nın zammesi ile (cübülen şeklinde) okunmuştur.

65. O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şahitlik eder.

Açıklaması:

65- O gün onların, yani «Rabbimiz Allah'a yemin olsun! Bizler dünyada müşrikler değil idik» diyecekleri için kâfirlerin **ağızları üzerine mühür basarız. Kazandıklarını bize elleri anlatır, ayakları** ve diğer uzuvları da **şahitlik eder.** Her uzuv, kendisinden sudur eden işi dile getirir.

وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلٰٓى اَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنّٰى يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾

66. Dilesek onların gözlerini büsbütün kör ederdik. O zaman doğru yolu bulmaya koşuşurlar, ama nasıl göreceklerdi?

Açıklaması:

66- Eğer dileseydik gözlerini büsbütün kör ederdik, onları üzerinden silme kör ederdik de her zaman olduğu gibi gitmek üzere **yola dökülür,** koyulur **kalırlardı. Fakat** böyle olunca **nasıl görecekler?** göremezler.

وَلَوْ نَشَآءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلٰى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾

67. Eğer dilesek oldukları yerde onların şekillerini değiştirirdik de ne ileriye gitmeye güçleri yeterdi ne de geri gelmeye!

Açıklaması:

67- Yine dileseydik, kılıklarını oldukları yerde maymunlara, domuzlara, yahut taşlara **çevirirdik de ne ileri gidebilirlerdi, ne de geri dönebilirlerdi.** Yani bu takdirde gidip gelmeye güçleri yetmezdi.[73]

وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِى الْخَلْقِ اَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾

68. Kime uzun ömür verirsek biz onun gelişmesini tersine çeviririz. Hiç düşünmüyorlar mı?

Açıklaması:

68- Bununla beraber biz kime ecelini uzatmak suretiyle **uzun ömür verirsek, yaratılışta** yani bünyesinin yaratılışında **onu ters çeviririz.** Böyle güçlü ve genç iken, zayıf ve ihtiyar olur. **Hâlâ** kendilerince malûm olan bu işe gücü yeten bir zatın, öldükten sonra onları tekrar diriltmeye de kadir olacağını

73 Ayet-i kerimede yer alan "mekânetihim" lafzı, bir kıraatta "mekânâtihim" şeklinde okunmuştur. Bu takdirde "mekân" mânâsında olan "mekanetün" kelimesinin çoğulu olup "evlerinde" mânâsındadır.

akledemiyorlar mı ki imana gelmiyorlar?[74]

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِى لَهٗ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ وَّقُرْاٰنٌ مُّبِيْنٌۙ ﴿٦٩﴾

69. Biz ona (Peygamber'e) şiir öğretmedik. Zaten ona yaraşmazdı da. Onun söyledikleri, ancak Allah'tan gelmiş bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır.

Açıklaması:

69- Biz ona, yani peygambere **şiir öğretmedik,** müşriklerin, «Muhammed'in getirdiği şey, şiirden başka bir şey değildir» sözlerine reddiye mahiyetindedir. **Hem onun için** şiir **yaraşmaz,** kolay olmaz da. (Çünkü kişinin öğrenmediği bir şeyi söylemesi, tabiata aykırıdır.- Çeviren.) O, O'nun getirdiği şey, **bir zikir,** öğüt **ve mübin,** hükümleri ve diğer şeyleri aydınlığa kavuşturan **bir Kur'an'dan başkası değildir.**

لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِيْنَ ﴿٧٠﴾

70. Diri olanları uyarsın ve kâfirler cezayı hak etsinler diye.

Açıklaması:

70- Onunla, muhatab olduğu şeyi akledebilecek **diriyi uyarmak,** -burada maksat mümin olanlardır- **kafirlere de** azap ile **hüküm olmak için** kâfirler, tıpkı ölüler gibidirler. Muhatap oldukları şeyi akledemezler.[75]

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِّمَّا عَمِلَتْ اَيْدِيْنَآ اَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُوْنَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوْبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُوْنَ ﴿٧٢﴾

71. Görmüyorlar mı ki, biz kudretimizin eseri olmak üzere onlar için birçok hayvan yarattık. Bu sayede onlar bunlara sahip olmuşlardır.

72. Bu hayvanları onların emrine verdik. Onların bazısını binek olarak kullanırlar, bazısını besin olarak yerler.

Açıklaması:

71- Şunu da görmediler mi, bilmediler mi **ki, biz** insanlar topluluğunda payları bulunan **onlar için kudretimizin meydana getirdiklerinden** yani, hiç ortaksız ve yardımcısız yaptıklarımızdan **bir takım davarlar** -ki onlar da

74 Ayet-i kerimede yer alan "nenküshü" lafzı, bir kıraatta şeddeli olarak "tenkis" kökünden okunmuştur. Ayrıca ayette yer alan "ya'kilûne" lafzı, bir kıraatta ta ile "ta'kilûne" şeklinde okunmuştur.

75 Ayet-i kerimede yer alan "yünzire" lafzı, ya'lı ve tâ'lı olarak okunmuştur.

deve, sığır ve koyundur- **yaratmışız da, onlara malik bulunuyorlar,** onları zaptedebiliyorlar.[76]

72- Ve onları kendilerine ram etmişizdir, amade kılmışızdır. **Onların bazısını binek olarak kullanırlar, bazısını da besin olarak yerler.**[77]

وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

73. Bu hayvanlarda onlar için nice faydalar ve içilecek sütler vardır. Hâla şükretmezler mi?

Açıklaması:

73- Bunlarda yünleri, yapağıları ve kılları gibi **kendileri için daha birçok menfaatler ve** sütlerinden **türlü türlü içecekler vardır. Hâlâ** bunca nimetleri kendilerine bahşeden Allah'a şükredip iman **etmeyecekler mi?** Yani henüz bunu yapmış değillerdir.[78]

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٧٤﴾

74. Onlar, yardım göreceklerini umarak Allah'tan başka ilâhlar edindiler.

Açıklaması:

74- Tuttular Allah'ın dışında, O'ndan başka **birtakım** putları **ilahlar edindiler** ve onlara tapmaktadırlar. **Güya yardım olunacaklar,** iddialarınca ilahlarının kendilerine şefaat etmeleri ile Allahü teâlânın azabından men olunacaklar.

لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾

75. Halbuki ilâhların onlara yardım etmeye güçleri yetmez. Aksine kendileri bunlar için yardıma hazır askerlerdir.

Açıklaması:

75- Onların yani ilahlarının -burada akıllılar yerine konulmuşlardır- **onlara yardıma güçleri yetmez. Hâlbuki onlar** yani putlardan olan ilahları, kendilerine yardım edeceklerini iddia etmeleri sebebiyle **kendileri için** cehennem ateşinde beraberce **hazır bulundurulan askerlerdir.**

---

76 Ayet-i kerimede yer alan istifham, takrir için, cümlenin başında bulunan vav da atıf içindir.

77 Ayet-i kerimede yer alan "rekûbühüm" lafzı, "merkûbühüm" lafzı mânâsın-dadır.

78 Ayet-i kerimede yer alan "meşâribü" lafzı, masdar yahut ism-i mekân mânâsında olan "meşrebün" kelimesinin çoğuludur.

فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ اِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾

76. (Resûlüm!) O halde onların sözleri sakın seni üzmesin. Kuşkusuz biz, onların gizlemekte olduklarını da, açığa vurduklarını da biliyoruz.

Açıklaması:

76- Şu halde onların sana, «Sen Peygamber değilsin» ve buna benzer **sözleri seni üzmesin. Çünkü biz gizlemekte olduklarını da** bu ve bunun gibi **açıklamakta olduklarını da biliyoruz** ve onlara bunun cezasını vereceğiz.

اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾

77. İnsan görmez mi ki, biz onu meniden yarattık. Bir de bakıyorsun ki, apaçık düşman kesilmiş.

Açıklaması:

77- İnsan -As b. Vail'dir- **görmedi mi,** bilmedi mi **ki, biz kendisini bir nutfeden,** meniden **yarattık** ve onu getirip getirip güçlü ve kuvvetli bir hale dönüştürdük. **Şimdi de kalkmış** bize karşı öldükten sonra dirilmeyi inkâr noktasında **açıkça bir hasım,** husumeti şiddetli (bir düşman) **kesilmiş.**

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾

78. Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: "Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?" diyor.

Açıklaması:

78- Meniden **yaratılışını unuttu da** bu konuda **bize bir de misal getirdi.** Oysa meniden yaratılmış olması, onun getirdiği misalden çok daha gariptir. **«Bu kemikler çürümüşken** yani çürüyüp toz halini almışken **onları kim diriltir?» dedi.** Rivayete göre As b. Vail, eline çürümüş bir kemik alır ve onu ufalayıp Hz. Peygamber'e (s.a.v.), «Sen şimdi bu kemiği, çürüyüp toz olduktan sonra Allah'ın tekrar dirilteceğini mi düşünüyorsun?» der. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.)': «Evet! Seni de cehennem ateşine sokacaktır.» buyurur.[79]

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي اَنْشَاَهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

79. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir.

79 Ayet-i kerimede yer alan "ramimün" lafzı, sıfat olmayıp isim olduğu için ta ile telaffuz edilmemiştir.

Açıklaması:

79- De ki: «Onları, ilk defa yaratan diriltir. Ve O, her yarattığı mahlûku toplu olarak da, detayıyla da, yaratmadan evvel de, yarattıktan sonra da **hakkıyla bilendir.**

اَلَّذِی جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا فَاِذَآ اَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾

80. Yeşil ağaçtan sizin için ateş çıkaran O'dur. İşte siz ateşi ondan yakıyorsunuz.

Açıklaması:

80- O (Allah) ki, size yeşil ağaçtan, Merh ve Afar ağaçlarından yahut misvak ağacın dışındaki bütün ağaçlardan **ateş yaptı da, şimdi siz onları yakıp,** tutuşturup **duruyorsunuz.** Bu bile Allahü teâlânın öldükten sonra tekrar diriltmeye kadir olduğunu göstermektedir. Çünkü Allahü teâlâ burada su, ateş ve odun üçlüsünü bir araya getirmiştir. Buna rağmen; ne su ateşi söndürmekte, ne de ateş odunu yakmaktadır.

اَوَلَيْسَ الَّذِی خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِقَادِرٍ عَلٰٓی اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ ؕ بَلٰی وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾

81. Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratmaya kadir değil midir? Evet! Elbette kadirdir. O, her şeyi hakkıyla bilen yaratıcıdır.

Açıklaması:

81- Bu gökleri ve yeri olanca büyüklüklerine rağmen **yaratan onların** yani insanların küçüklük bakımından **mislini yaratmaya kadir değil midir? Evet!** Yani O, buna kadirdir. Allahü teâlâ kendine cevap verdi. **Hem O, çokça yaratandır;** her şeyi **hakkıyla bilendir.**

اِنَّمَآ اَمْرُهٗٓ اِذَآ اَرَادَ شَيْـًٔا اَنْ يَقُولَ لَهٗ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾

82. Bir şey yaratmak istediği zaman Onun yaptığı "Ol" demekten ibarettir. Hemen oluverir.

Açıklaması:

82- Onun işi, şanı **bir şeyi,** yani bir şeyi yaratmayı **dilediği vakit ona sadece «Ol» demektir. O da oluverir.**[80]

80 Ayet-i kerimede yer alan "fe yükünü" lafzı, merfu olup mahzuf bir "hüve" mübtedasının haberidir. Ayet-i kerimede yer alan "yükünü" lafzı, bir kıraatta mansub olup "yekûle"

فَسُبْحَانَ الَّذِی بِیَدِهٖ مَلَكُوتُ كُلِّ شَیْءٍ وَاِلَیْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

83. Her şeyin mülkü kendi elinde olan Allah'ın şanı ne kadar yücedir! Siz de O'na döneceksiniz.

Açıklaması:

83- O halde her şeyin mülkiyet ve tasarrufu yani kudreti **elinde olan zat (noksan sıfatlardan) münezzehtir. Sizler** ahirette **ancak O'na döndürüleceksiniz.**[81]

lafzı üzerine matuftur.

81 Ayet-i kerimede yer alan "melekütü" lafzı, "mülkü" mânâsında olup, mübalağa ifade etmesi için vav ile ta ziyade edilmiştir.

سُورَةُ الصَّآفَّاتِ

SÂFFÂT SÛRESİ

Mekke'de nâzil olup, 182 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالصَّآفَّاتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا ﴿٢﴾ فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾ اِنَّ اِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ﴿٤﴾ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ ﴿٥﴾

1. Saf saf dizilenlere,

2. O haykırıp sürenlere,

3. Ve o zikir okuyanlara,

4. Yemin ederim ki, ilâhınız birdir.

5. O, hem göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbi, hem de doğuların Rabbidir.

Açıklaması:

1- Andolsun, veya kendilerine emredilecek şeyi bekler vaziyette havada kanatlarını gererek **saf bağlayıp duran** Meleklere

2- Bulutları **sevk ve idare edenlere**

3- Zikir okuyanlara yani Kur'an okuyan Kurralara.[82]

4- Ey Mekke halkı **Şüphesiz ki, sizin ilâhınız birdir.**

5- O, göklerle yerin ve aralarındakilerin Rabbidir. Doğuların da Rabbidir. Yani güneşin doğduğu ve battığı yerlerin Rabbidir. Güneşin her gün doğup battığı bir yeri vardır.

82 Ayet-i kerimede yer alan "zikr" kelimesi "taliyat" kelimesinin mânâsından meful-u mutlaktır.

اِنَّا زَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِۙ ﴿٦﴾ وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍۚ ﴿٧﴾ لَا يَسَّمَّعُونَ اِلَى الْمَلَاِ الْاَعْلٰى وَيُقْذَفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌۙ ﴿٩﴾ اِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَاَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾

6. Biz yakın göğü, bir süsle, yıldızlarla süsledik.

7. Ve (gökyüzünü) itaat dışına çıkan her şeytandan koruduk.

8. Onlar, artık mele-i a'lâ'ya (yüce topluluğa) kulak veremezler. Her taraftan taşlanırlar.

9. Kovulup atılırlar. Ve onlar için sürekli bir azap vardır.

10. Ancak (meleklerin konuşmalarından) bir söz kapan olursa, onu da delip geçen bir parlak ışık takip eder.

Açıklaması:

6- Biz, dünya semasını yıldızlar zinetiyle yani ışığıyla veya kendisiyle **süsledik.**[83]

7- Onu itaatten çıkan **her azgın şeytandan koruyarak.** Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "Hifzen" kelimesi mukadder bir fiille mansubdur. Yani dünya semasını (ateşli) Sihab yıldızıyla koruduk. Yine ayetteki "min-külli" car-mecruru mukadder olan fiile tealluk etmektedir.

8-9- Onlar yani şeytanlar semadaki **yüce** melekler **topluluğuna kulak verip dinleyemezler.** Şeytanların dinlemesi sözünden kastedilen, semanın dinlenmekten korunmuş olmasıdır, **onlar** yani şeytanlar şihab yıldızları ile semanın **her tarafından kovulmak için atılırlar.**[84] **Onlar için** ahirette **devamlı bir azap vardır.**[85]

10- Ancak bir çalıp çarpan olsa onu da delip geçen veya yakan veya aklını bozan parlak **bir yıldız takip eder.**[86]

---

83 Ayet-i kerimedeki izafet beyan (izah) içindir. Nitekim "el kevakib" kelimesi ile (atf-i beyan olarak) izah edilen "zinet" kelimesi tenvinli olarak da okunmuştur.

84 Ayet-i kerimede yer alan "la-yessemme'une" fiili müste'nef cümlesidir. Sema kelimesi ısğa (kulak verme) mânâsını tazammum ettiğinden dolayı "ilâ" harf-i cerri ile muteaddi kılınmıştır. Ayet-i kerimede yer alan ve bir kıraatta "la yessemme'une" diye okunan fiilin aslı yetesemme'une olup "ta" sin'e idgam yapılmıştır.

85 Dokuzuncu ayet-i celilede yer alan "duhur" kelimesi "deherehu" yani "o'nu kovdu, uzaklaştırdı" sözünün masdarı olup, mefulun leh'dir.

86 Ayet-i kerimede yer alan "el-hetfe" kelimesi işin bir kez yapıldığını ifade eden masdar (meful-u mutlak)dır. İstisna "yessemme'une" fiilinin zamirinden yapılmıştır. Yani sem'a dinlenilmez, ancak meleklerden bir kelime işiten şeytan hariç. Onu da derhal ışıklı bir yıldız yakalayıverir.

فَاسْتَفْتِهِمْ اَهُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمْ مَنْ خَلَقْنَاۗ اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِيْنٍ لَّازِبٍ ﴿١١﴾

11. Şimdi sor onlara! Yaratma bakımından onlar mı daha zor, yoksa bizim yarattığımız (insanlar) mı? Şüphesiz biz kendilerini yapışkan bir çamurdan yarattık.

Açıklaması:

11- İkrar ettirmek veya azarlamak için **şimdi onlara** Mekke kâfirlerine **sor. Yaratılışça kendileri mi daha kuvvetli, yoksa bizim yarattıklarımız** melekler, yedi kat göklerle yerler ve aralarındaki şeyler **mi? Biz kendilerini** yani onların aslı olan Adem'i ele yapışması lazım gelen **yapışkan bir çamurdan yarattık,** yani onların yaratılışı zayıftır. Bu nedenle çok basit olan helak edilmelerine götürecek peygamberi ve Kur'an'ı inkâr ederek kibre kapılmasınlar.[87]

بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُوْنَ ﴿١٢﴾ وَاِذَا ذُكِّرُوْا لَا يَذْكُرُوْنَ ﴿١٣﴾ وَاِذَا رَاَوْا اٰيَةً يَّسْتَسْخِرُوْنَ ﴿١٤﴾ وَقَالُوْٓا اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿١٥﴾ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ ﴿١٦﴾ اَوَاٰبَآؤُنَا الْاَوَّلُوْنَ ﴿١٧﴾ قُلْ نَعَمْ وَاَنْتُمْ دَاخِرُوْنَ ﴿١٨﴾ فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَّاحِدَةٌ فَاِذَا هُمْ يَنْظُرُوْنَ ﴿١٩﴾

12. Hayır, sen şaşıyorsun. Halbuki onlar alay ediyorlar.

13. Kendilerine öğüt verildiği vakit öğüt almazlar.

14. Bir mucize görseler alay ederler.

15. Bu ancak açık bir büyüdür, derler.

16. "Gerçekten biz öldüğümüz, toprak ve kemik olduğumuz zaman mı diriltileceğiz?"

17. "İlk atalarımızda mı (diriltilecek)?"

18. De ki: Evet, hem de hor ve hakir olarak (diriltileceksiniz).

19. O (diriltme) korkunç bir sesten ibaret olacak, o anda hemen onların gözleri açılıp etrafa bakacaklar.

Açıklaması:

12- Belki sen onların seni yalanlamalarına **şaştın,** onlar ise bu taaccub edişinle **alay ediyorlar.**[88]

87 Ayet-i kerimede tağlib sanatı vardır. Şöyle ki bütün yaratıklar "men" ile getirilerek akıl sahibi kimseler galip kılınmıştır.

88 Ayet-i kerimede yer alan "bel" bir maksattan diğerine intikali ifade eden bir edattır. Buradaki maksat Peygamberimizin ve onların durumunu haber vermektir. Yine ayet-i kerimede yer alan "acibte" "ta"nın fethasıyla okunarak Peygamberimiz'e (s.a.v.) hitap edilmektedir.

13- Kendilerine Kur'an ile **öğüt verildiği vakit, nasihat kabul etmiyorlar.**

14- Ay'ın yarılması gibi **bir mucize gördükleri vakit de onu eğlenceye alıyorlar.**

15- Mucize hakkında ise **«Bu, apaçık bir sihirden başka bir şey değil»**

16- Öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr edenler: **«Biz, ölüp de toprak ve bir yığın kemik olduğumuz vakit mi diriltileceğiz?»**[89]

17- Evvelki atalarımız da mı?» dediler.[90]

18- De ki: «Evet hepiniz zelil ve hakir olarak diriltileceksiniz.

19- O, bir naradan ibarettir. Bir de bakarsın ki onlar yani mahlûkat dirilerek kendilerine ne yapılacağını **beklemektedirler.**[91]

وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هٰذَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿٢٠﴾ هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِى كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾ اُحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَاَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَاهْدُوهُمْ اِلٰى صِرَاطِ الْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ وَقِفُوهُمْ اِنَّهُمْ مَسْؤُلُونَ ﴿٢٤﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾

20. (Durumu gören kâfirler:) Eyvah bize! Bu ceza günüdür, derler.

21. İşte bu; yalanlamış olduğunuz hüküm günüdür.

22. (Allah, meleklerine emreder:) "Zalimleri, onların aynı yoldaki arkadaşlarını ve tapmış olduklarını toplayın."

23. Allah'tan başka. Onlara cehennemin yolunu gösterin''.

24. Onları tutuklayın, çünkü onlar sorguya çekilecekler!

25. Size ne oldu ki birbirinize yardım etmiyorsunuz?

26. Evet, onlar o gün zilletle boyun eğeceklerdir.

Açıklaması:

20- Ve onlar, yani kâfirler **«Eyvah mahvolduk» derler.** Melekler de on-

89 Ayet-i kerimede yer alan "hemze" her iki yerde de tahkik ve iki vecih üzere aralarında elif getirmek ve terketmekle birlikte ikinci hemzenin teshili ile okunmuştur.

90 Ayet-i kerimede yer alan "eve-abaüna" "vav"ın sükûnu ile okunup "ev" ile atıf yapılmıştır. Yine vav'ın fethasıyla okunup hemze istifham için olup vav ile atıf yapılmıştır. Ma'tufun aleyh ise "inne" ve isminin mahallidir. Veya "le me'busün" kelimesindeki zamirdir. Aralarını ayıran ise istifham hemzesidir.

91 Ayet-i kerimede yer alan "hıye" müphem bir zamirdir. Devamındaki ayet onu izah etmektedir.

lara: **«Bu** hesap ve **ceza günüdür.»**[92]

21- Bu sizin yalanladığınız mahlûkat arasında **hüküm verme günüdür.»** derler.

22-23- Meleklere şöyle talimat verilir: «Şirk koşarak o kendilerine **zulmedenleri, onların** şeytanlardan olan **arkadaşlarını ve Allah'ı bırakıp da taptıkları** putlarını **hep bir araya toplayın da onlara cehennemin yolunu gösterin** ve sevk edin.

24- Ve onları yolda **tutun!** hapsedin. **Çünkü onlar** bütün söylediklerinden ve yaptıklarından **sorguya çekileceklerdir!»**

25- Sonra kınama ve azarlama yoluyla onlara: Ne **oldu size?** dünyadaki davranışınız gibi **birbirinize yardım etmiyorsunuz?»** denilir.

26- Onlar hakkında şöyle denilecek **«Hayır, bugün onlar** zeliller olarak **boyun eğmişlerdir.**

وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٧﴾ قَالُٓوا اِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ ﴿٢٨﴾ قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَۚ ﴿٢٩﴾

27. (İşte bu duruma düştükleri vakit) onlardan bir kısmı, diğerlerine yönelir, birbirlerini sorumlu tutmaya çalışırlar.

28. (Uyanlar, uydukları adamlara:) Siz bize sağdan gelirdiniz (sûreti haktan görünürdünüz) derler.

29. (Ötekiler de:) "Bilakis, derler, siz inanan kimseler değildiniz".

Açıklaması:

27- Ve birbirlerini kınayarak ve aralarında çekişerek **birbirlerine yönelmiş soruşurlar.**

28- Onlardan yardakçılar, öncülere, «Siz **bize sağdan** size güven duyduğumuz taraftan **gelirdiniz?»** Çünkü siz hak üzere olduğunuza yemin ettiğinizden size inandık ve peşinize takıldık. Yani siz bizi saptırdınız.» **derler.**

29- Onlar da, yani kendilerine uyulan öncüler, **«Hayır! Bilakis siz iman etmemiştiniz!** Şayet siz iman etmiş olsaydınız da bizden dolayı imandan vazgeçseydiniz ancak o zaman bizim saptırdığımız tasdik edilirdi (veya doğru olurdu).

وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍۚ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ ﴿٣٠﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا اِنَّا لَذَآئِقُونَ ﴿٣١﴾ فَاَغْوَيْنَاكُمْ اِنَّا كُنَّا غَاوِينَ ﴿٣٢﴾ فَاِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِى الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ

92 Ayet-i kerimede yer alan "veyl" kelimesi aynı lafızdan fiili olmayan masdardır.

﴿٣٣﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ اِنَّهُمْ كَانُوٓا اِذَا قِيلَ لَهُمْ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ يَسْتَكْبِرُونَۙ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ اَئِنَّا لَتَارِكُوٓا اٰلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَجْنُونٍۢ ﴿٣٦﴾ بَلْ جَٓاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾

30. "Bizim sizi zorlayacak bir gücümüz yoktu. Fakat siz kendiniz azgın bir toplum idiniz."

31. "Onun için Rabbimizin hükmü bize hak oldu. Biz (hak ettiğimiz cezayı) mutlaka tadacağız."

32. "Biz sizi azdırdık. Çünkü kendimiz de azmıştık."

33. Şüphesiz o gün onlar azapta ortaktırlar.

34. İşte biz, suçlulara böyle yaparız.

35. Çünkü onlara: Allah'tan başka tanrı yoktur, denildiği zaman kibirle direnirlerdi.

36. "Mecnun bir şair için biz tanrılarımızı bırakacak mıyız?" derlerdi.

37. Hayır! O, gerçeği getirdi ve peygamberleri de doğruladı.

Açıklaması:

30- Ve bizim size karşı kuvvet kudret ve **hakimiyetimiz de yoktu** ki, bize uymaya sizi cebredelim. **Fakat siz** bizim gibi **sapmış bir kavim idiniz.**

31- Onun için Rabbimizin azap **sözü** yani «Ben cehennemi insanlar ve cinlerden dolduracağım» sözü hepimizin **üzerine vacib oldu. Şüphesiz** bu söz gereğince hepimiz azabı **tadıcılarız.**

32- Onların **«Çünkü biz, sizi yoldan çıkardık** sözleri bu yargıdan kaynaklandı. Ki bu sözleri de **Gerçekten biz de azgınlardık»** sözlerinin neticesi olmuştur.

33- Bunun üzerine Allahü teâlâ **«Muhakkak o gün** kıyamet gününde **azabta ortaktırlar.** Çünkü onlar azgınlıkta ortak idiler.

34- İşte biz, bunlara yaptığımız gibi bunlardan başka **mücrimlere de böyle yaparız,** yani onların yardakçılarını da öncülerini de cezalandıracağız.

35- Çünkü onlar yani ayetin devamından da anlaşıldığı üzere şu kimseler **«Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur» denildiği vakit büyüklük taslarlardı.**

36- Ve, «Biz, bir mecnun şair için yani Muhammed'in sözünden dolayı **ilahlarımızdan vaz mı geçecekmişiz?» derler.**[93]

93 Âyet-i kerimede yer alan "einna" kelimesi önceden de ifade edildiği üzere iki hemzenin tahkiki ile okunmuştur.

37- Bunun üzerine Allahü teâlâ **«Hayır! O, hakkı getirdi. Ve** hakkı getiren **peygamberleri tasdik etti.** O hak da «Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur» sözüdür.

اِنَّكُمْ لَذَآئِقُوا الْعَذَابِ الْاَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ ﴿٤١﴾ فَوَاكِهُ وَهُمْ مُكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾ فِى جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٤٣﴾ عَلٰى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٤٤﴾ يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ ﴿٤٥﴾ بَيْضَآءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ ﴿٤٦﴾ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ ﴿٤٧﴾

38. Kuşkusuz siz acı azabı tadacaksınız.

39. Çekeceğiniz ceza yapmakta olduğunuzdan başka bir şeyin cezası değildir.

40. (Bu azaptan) Ancak Allah'ın hâlis kulları istisnâ edilecek.

41. Bunlar için bilinen bir rızık vardır.

42. (Türlü türlü) meyveler vardır. Ve onlar ağırlanırlar.

43. Naîm cennetlerinde .

44. Tahtlar üzerinde karşılıklı otururlar.

45. Onlara pınardan (doldurulmuş) kadehler dolaştırılır.

46. Berraktır, içenlere lezzet verir.

47. O içkide ne sersemletme vardır ne de onunla sarhoş olurlar.

Açıklaması:

38- Elbette siz o acıklı azabı tadacaksınız.[94]

39- Ve yaptığınız amellerden başka bir cezayla **cezalandırılmayacaksınız.**

40- Ancak Allah'ın ihlasa erdirilmiş yani mümin **kulları müstesna.**[95]

41- Bunlar için cennette sabah akşam olmak üzere **belli bir rızık vardır.**

42- Türlü meyveler... Ve onlar noksan sıfatlardan münezzeh olan Yüce Allah'ın mükâfatı ile **ikram edilmiş kimselerdir.**[96]

---

94 Gramer: Ayet-i kerimede iltifat sanatı vardır.

95 Ayet-i kerimedeki istisna, istisna-i munkatıdır. Yani Allahü teâlâ onların mükâfatını gelecek olan ayetlerde zikretti.

96 Ayet-i kerimede yer alan "fevakih" kelimesi bedel yahut rızkı beyan eden atf-ı beyandır. Meyve, lezzet almak için yenilen şey demektir. O sıhhati korumak, gıdalanmak için değildir. Çünkü cennetlik kimseler, bedenleri ebedi bir tarzda yaratıldığı için sıhhatlarını korumaktan müstağnidirler.

43- Naim cennetlerinde.

44- Birbirlerinin ensesini göremeyecek şekilde **karşılıklı tahtlar üzerinde.**

45- Onlara onlardan her birine su ırmakları gibi yerin üstünden akan şarap **pınarından kadehler dolaştırılır.** Kâse, içinde içecek olan kaba denir.

46- Bembeyaz. Beyazlık bakımından sütten daha beyaz. Dünya şarabının aksine **içenlere lezet veren** çok leziz bir içecektir. Dünya şarabı ise içim anında tiksindirici özelliğe sahiptir.

47- Onda sersemleten içenlerin aklını bozan gideren **bir şey yoktur. Ondan sarhoş da olmazlar.**[97]

وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾ كَاَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ ﴿٤٩﴾

48. Yanlarında güzel bakışlarını yalnız onlara tahsis etmiş, iri gözlü eşler vardır.

49. Onlar, gün yüzü görmemiş yumurta gibi bembeyazdır.

Açıklaması:

48- Yanlarında iri güzel **gözlü, bakışlarını kocalarına tahsis etmiş huriler!..** Kocaları onların nezdinde güzel olduğu için kocalarından başkasına bakmazlar.

49- Bunlar sanki renk olarak kendisine toz değmemiş, kuş tüyü ile örtülüp **saklanmış** deve kuşuna ait **yumurtalar gibidir,** sarıya çalar beyaz renk kadın renklerinin en güzel olanıdır.

فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَآئِلٌ مِنْهُمْ اِنِّى كَانَ لِى قَرِينٌ ﴿٥١﴾ يَقُولُ اَئِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ اَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾ فَاطَّلَعَ فَرَاٰهُ فِى سَوَآءِ الْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾ قَالَ تَاللّٰهِ اِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّى لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾ اَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ اِلَّا مَوْتَتَنَا الْاُولٰى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦٠﴾ لِمِثْلِ هٰذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ ﴿٦١﴾

50. İşte o zaman, birbirlerine dönerek (dünyadaki hallerini) soracaklar.

97 Ayet-i kerimede yer alan "yunzefun" fiili za'nın kesresi ile de okunmuştur. "Nezefe'şşaribu ve enzefe" sözünden gelmektedir. Yani dünya şarabının aksine sarhoş olmazlar.

51. İçlerinden biri: “Benim, bir arkadaşım vardı” der.

52. Derdi ki: Sen de (dirilmeye) inananlardan mısın?

53. Biz ölüp kemik, sonra da toprak haline geldiğimiz zaman (diriltilip) cezalanacak mıyız?

54. (O zât, dünyâda geçmiş olan hâdiseyi bu şekilde anlattıktan sonra Allahü teâlâ orada bulunanlara:) Siz işin gerçeğine vâkıf mısınız? dedi.

55. (İşte o zaman konuşan baktı, arkadaşını cehennemin ortasında gördü.

56. “Yemin ederim ki, sen az daha beni de helâk edecektin.

57. Rabbimin nimeti olmasaydı, şimdi ben de (cehenneme) getirilenlerden olurdum” dedi.

58. Birinci ölümümüz hariç, bir daha biz ölmeyecek miyiz?

59. Yalnız ilk ölümümüz, başka ölüm yok ve biz azâba da uğratılmayacağız ha?!”

60. Şüphesiz bu, büyük kurtuluştur.

61. Çalışanlar, böylesi bir kurtuluş için çalışsınlar.

Açıklaması:

50- Derken cennet ehli **birbirlerine dönerek** dünyada başlarından gelip geçen şeylerden **sorarlar.**

51- İçlerinden bir sözcü şöyle der: «Benim öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden **bir arkadaşım vardı.**

52- Azarlayarak bana: **«Gerçekten sen de** tekrar dirilmeye **inananlardan mısın?»**

53- Biz öldüğümüz ve toprakla bir yığın kemik olduğumuz vakit, gerçekten biz hesaba çekilip **cezalandırılacak mıyız?»** Bunları inkâr etmiş oldu.

Ayet-i kerimede yer alan “Eiza” ve “Einna” kelimeleri üç yerde de önceden de ifade edildiği gibi iki hemzenin tahkiki ile okunmuşlardır.

54- Yine o sözcü arkadaşlarına, «Siz benimle birlikte onun haline bakabilmek için cehennemi **görebilenler misiniz? der.** Onlar da «Hayır» derler.

55- Derken kendisi cennetin pencerelerinin birinden bakmış onu yani arkadaşını **cehennemin ortasında görmüştür.**

56- Kendi durumuna sevinerek ona **«Vallahi, sen az daha beni de** aldatarak **helak edecektin!**[98]

57- Eğer Rabbimin bana iman **nimeti olmayaydı, ben de** seninle birlikte cehennemde **hazır edilmişlerden olacaktım! der.**

98 Ayet-i kerimede yer alan “in” şeddeden tahfiflenmiştir.

58-59- Cennet ehli ise şöyle der: «Biz, ilk yani dünyadaki **ölümümüzden başka bir defa daha ölmeyecek, biz, azap da görmeyecek değil miymişiz?»**[99]

60- İşte bu, cennet ehli için anlatılan şey, **hiç şüphe yok ki, büyük kurtuluşun ta kendisidir.**

61- Çalışanlar, böyle (bir murad için) **çalışsınlar.** Bir görüşe göre bu sözler (Allah tarafından) kendilerine söylenecek. Yine bir görüşe göre bu sözleri kendileri söyleyeceklerdir.

اَذٰلِكَ خَيْرٌ نُزُلًا اَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ اِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظّٰالِمِينَ ﴿٦٣﴾ اِنَّهَا شَجَرَةٌ
تَخْرُجُ فِى اَصْلِ الْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾

62. Şimdi ziyafet olarak, cennet ehli için anılan bu nimetler mi daha hayırlı, yoksa zakkum ağacı mı?.

63. Biz onu (zakkumu) zalimler için bir fitne (imtihan) kıldık.

64. Zira o, cehennemin dibinde bitip yetişen bir ağaçtır.

Açıklaması:

62- Konukluk olarak bu mu cennetlikler için bahsedilen şeyler mi **daha hayırlı, yoksa** cehennemlikler için hazırlanmış olan **zakkum ağacı mı?** Nüzul: Misafir olan ve olmayan gelen kimse için hazırlanan yiyecek mânâsındadır. Zakkum ise; Tihame'de biten acı ve ağaçların en pisi olan, gelecek ayette belirtildiği şekilde Allahü teâlânın cehennemde bitirdiği bir ağacın ismidir.

63- Bu sebeple **biz onu zalimler için** yani Mekke halkından kâfir olan kimseler için **bir fitne yapmışızdır.** Çünkü onlar, «Ateş ağacı yakar, hal böyle iken onu nasıl bitirir.» demişlerdi.

64- O, bir ağaçtır ki cehennemin dibinde yani cehennemin çukurunda biter, meydana **çıkar.** Onun dalları cehenemin bütün tabakalarına kadar yükselir.

طَلْعُهَا كَاَنَّهُ رُؤُسُ الشَّيَاطِينِ ﴿٦٥﴾ فَاِنَّهُمْ لَاٰكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٦٦﴾ ثُمَّ
اِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ اِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَاِلَى الْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾ اِنَّهُمْ اَلْفَوْا
اٰبَآءَهُمْ ضَآلِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾

65. Tomurcukları sanki şeytanların başları gibidir.

99 Ayet-i kerimedeki istifham, Allah'ın nimeti olan azap görmemeyi konuşup ebedi hayat nimeti ile lezzetlenme istifhamıdır.

66. (Cehennemdekiler) ondan yerler ve karınlarını ondan doldururlar.

67. Sonra zakkum yemeğinin üzerine onlar için, kaynar su karıştırılmış bir içki vardır.

68. Sonra kesinlikle onların dönüşü, çılgın ateşe olacaktır.

69. Kuşkusuz onlar atalarını dalâlette buldular.

70. Şimdi de kendileri onların peşlerinden koşturuyorlar.

Açıklaması:

65- Hurma tomurcuğuna benzer **tomurcukları, şeytanların** aynı manzarası çok çirkin olan yılanların **başları gibidir.**

66- Muhakkak onlar yani kâfirler çok acıktıkları için çirkin olmasına rağmen **bundan yiyecekler de karınlarını ondan dolduracaklar!**

67- Sonra üzerine onlar için kaynar su ile karıştırılmış (içki) **vardır,** yani kaynar bir su vardır. Cehennem ehli o kaynar suyu içer de cehennemden yemiş olduğu şeyle karışıp kendisine bir katık olmuş olur.

68- Sonra da dönecekleri yer, şüphesiz yine cehennemdir.

Bu, kaynar suyun cehennemin dışında olduğunu ve onların kaynar su içmek üzere dışarı çıkarılacaklarını ifade eder.

69- Çünkü onlar, atalarını sapık kimseler bulmuşlardı da.

70- Kendileri de onlara uymaya sevk edilerek **onların izleri üzerinde** izlerine uymaya **koşuyorlardı.**

وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ اَكْثَرُ الْاَوَّلِينَۙ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنْذِرِينَ ﴿٧٢﴾ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَۙ ﴿٧٣﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَۚ ﴿٧٤﴾

71. Andolsun ki, onlardan önce eski milletlerin çoğu dalâlete düştü.

72. Kuşkusuz, biz onlara uyarıcılar göndermiştik.

73. Uyarılanların âkıbetinin ne olduğuna bir bak!

74. Allah'ın ihlâslı kulları müstesna.

Açıklaması:

71- Yemin olsun! Onlardan önce geçen ümmetlerin **çoğu da dalalette idi.**

72- Ve yemin olsun! Biz onlara, korkutucu Peygamberler **de gönderdik.**

73- Şimdi bak! O uyarılan kâfirlerin **akibeti** yani onların azabla biten akibeti **nice oldu?**

74- Ancak Allah'ın ihlasa erdirilmiş (samimi) yani mümin **kulları müstesna.** Çünkü onlar ibadetlerinde samimi ve ihlaslı oldukları için azabdan kurtuldular. (Bu mânâ Lam'ın kesre ile kıraatına göredir.) Veya Lam'ın fetha okunmasına binaen, Allahü teâlâ onları ibadette ihlasa erdirmiştir. Bu nedenle azabdan kurtuldular.

وَلَقَدْ نَادٰينَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَۚ ﴿٧٥﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِۖ ﴿٧٦﴾ وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَۚ ﴿٧٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى الْاٰخِرِينَۚ ﴿٧٨﴾ سَلَامٌ عَلٰى نُوحٍ فِى الْعَالَمِينَ ﴿٧٩﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ اَغْرَقْنَا الْاٰخَرِينَ ﴿٨٢﴾

75. Andolsun, Nuh bize yalvarıp yakardı. Biz de duayı ne güzel kabul ederiz!

76. Kendisini ve ailesini büyük felâketten kurtardık.

77. Biz yalnız Nuh'un soyunu kalıcı kıldık.

78. Sonradan gelenler için de ona iyi bir nam bıraktık

79. Bütün âlemlerden Nuh'a selam olsun!

80. İşte biz iyileri böyle mükâfatlandırırız.

81. Zira o, bizim inanmış kullarımızdan idi.

82. Nihayet ötekileri (inanmayanları) suda boğduk.

Açıklaması:

75- Yemin olsun! Nuh bize «Rabbim! Ben mağlubum. Artık (benim için) intikam al» sözüyle **niyaz etmişti de ona ne güzel icabet eylemiştik.** Bize kavmine karşı niyazda bulundu, biz de kavmini boğmak suretiyle helak ettik.

76- Biz, hem onu, hem ehlini o büyük sıkıntıdan yani boğulmaktan **kurtardık.**

77- Hem zürriyetini devamlı kalanların ta kendileri kıldık. Bütün insanlar Nuh'un neslindendir. Allah'ın selâmı onun üzerine olsun. Nuh'un (a.s.) üç tane oğlu vardı, bunlardan Sam, Arapların, İranlılar'ın ve Romalılar'ın atası, Ham, Sudanlılar'ın atası, Yasef ise Türklerin, Hazar (Tatar Türkleri), Ye'cuc ile Me'cuc ve orada bulunan kavmin atasıdır.

78- Nuh için, sonradan gelen Peygamber ve ümmetler **arasında** kıyamete kadar iyi bir nam **bıraktık.**

79- Alemler içinde Nuh'a selam olsun!

80- Biz, onları mükâfatlandırdığımız gibi **iyilik edenlere** (de) **böyle mükâfat veririz.**

81- Çünkü O, bizim mümin kullarımızdan idi.

82- Sonunda diğerlerini kavminden kâfir olanları (suda) **boğduk.**

وَاِنَّ مِنْ شِيعَتِهٖ لَاِبْرٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ اِذْ جَآءَ رَبَّهٗ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ اِذْ قَالَ لِاَبِيهِ وَقَوْمِهٖ مَاذَا
تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ اَئِفْكًا اٰلِهَةً دُونَ اللّٰهِ تُرِيدُونَ ﴿٨٦﴾ فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾

83. Şüphesiz İbrahim de onun (Nuh'un) milletinden idi.

84. Çünkü Rabbine kalb-i selîm ile geldi.

85. Hani o, babasına ve kavmine: Siz kime kulluk ediyorsunuz? demişti.

86. "Allah'tan başka birtakım uydurma ilâhlar mı istiyorsunuz?"

87. "O halde âlemlerin Rabbi hakkındaki görüşünüz nedir?"

Açıklaması:

83- Şüphesiz İbrahim de onun yolunda olanlardan biriydi. Yani dinin temel prensibinde O'na uyanlardan biriydi. Her ne kadar aralarında iki bin altı yüz kırk sene gibi bir zaman da olsa. Çünkü bu iki Peygamber arasında Hud ve Salih (a.s.) Peygamberler vardı.

84- Çünkü O, Rabbine şek ve buna benzer şeylerden arınmış (tertemiz) **bir kalple gelmişti,** yani tertemiz bir kalble gelişi vaktinde Nuh'a tâbi olmuştur.

85 Kendisi bu halette bulunduğu **o vakit** kınama yoluyla **babasına ve kavmine: «Siz nelere tapıyorsunuz?»**

86- Yalancılık etmek için mi Allah'tan başka ilahlar diliyorsunuz? Yani Allah'tan gayrısına ibadet etmek mi istiyorsunuz? İfk, en kötü yalan demektir.[100]

87- Ondan başkasına taparken **Alemlerin Rabbine zannınız nedir?** Sizi cezasız bırakacağını mı zannediyorsunuz? Hayır! Böyle bir zanna kapılmayın.

فَنَظَرَ نَظْرَةً فِى النُّجُومِ ﴿٨٨﴾ فَقَالَ اِنِّى سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ فَرَاغَ
اِلٰٓى اٰلِهَتِهِمْ فَقَالَ اَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ ﴿٩٢﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا
بِالْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ فَاَقْبَلُٓوا اِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ قَالَ اَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ

100 Ayet-i kerimede yer alan "eifk" kelimesi öncedende belirtildiği üzere iki hemzeyle okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "ifk" kelimesi meful-u leh, "alihe" ise, "turidune" fiilinin meful-u bihidir.

وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِى الْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾

88. Bunun üzerine İbrahim yıldızlara şöyle bir baktı.

89. Ben hastayım, dedi.

90. Ona arkalarını dönüp gittiler.

91. Yavaşça putlarının yanına vardı. (Oraya konmuş yemekleri görünce:) Yemiyor musunuz?

92. Neden konuşmuyorsunuz? dedi.

93. Bunun üzerine, yanlarına gelip sağ eliyle vurdu (kırıp geçirdi).

94. (Putperestler) koşarak İbrahim'e geldiler.

95. İbrahim: Yonttuğunuz şeylere mi ibadet edersiniz!

96. Oysa ki sizi ve yapmakta olduklarınızı Allah yarattı, dedi.

97. Onun için bir bina yapın ve derhal onu ateşe atın! dediler.

98. Böylece ona bir tuzak kurmayı istediler. Fakat biz onları alçaklardan kıldık.

Açıklaması:

88- Müneccim bir kavim idiler. Kendilerine ait bayram kutlamasına çıktıklarında yemeklerine bereket geleceğine inanarak yemeklerini putlarının yanına bırakırlar geri döndüklerinde ise o yemeği yerlerdi. (Bir gün) Peygamber İbrahim'e (a.s.), «Sen de bizimle birlikte çık» dediler. **Derken,** onların itimadını kazanmak için yıldızlara inandığını vehmettirmek maksadıyla **yıldızlara bir bakış baktı da.**

89- **«Ben hastayım»** yani ben hasta olacağım **dedi.**

90- O vakit ona arkalarını dönüp bayram yerine gitmek üzere **uzaklaştılar.**

91- Derken, gizlice **onların ilahlarına** yanlarında yemek bulunan putlarının yanına **yönelerek,** alay yoluyla, **«Yemez misiniz?»**

92- Putlar konuşmayınca Ne **oldu size, niye konuşmuyorsunuz? dedi.**

93- Cevap veremeyince **gizlice onlara yöneldi, sağ eliyle** kuvvetli **bir darbe indirdi.** Neticede putları kırınca bu haber bunu gören kimse tarafından kavmine ulaştırıldı.

94- Bunun üzerine kavmi koşarak ona geldiler, yani hızla koşarak İbrahim'e: «Biz bunlara tapıyoruz, sen ise onları kırıyorsun ha!» dediler.

95- (İbrahim) onları kınayarak: «Siz, taş vesaire şeylerden putlar haline getirerek **kendi yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz?**

96- Hâlbuki sizi de, amelinizi ve **yaptıklarını da Allah yaratmıştır.»** O halde yalnızca O'na ibadet ediniz» **dedi.**[101]

97- Onlar aralarında **«Onun için bir bina yapın da,** içini odun doldurup ateşe veriniz. Alevlendiğinde onu alevli **ateşe atın!» dediler.**

98- Böylece ona kendisini yok etmesi için ateşe atmak suretiyle **bir tuzak kurmak istediler. Biz kendilerini daha sefil** (ve) mağlup **kimseler kıldık,** İbrahim (a.s.) ise ateşten sağ salim olarak çıktı.

وَقَالَ اِنِّی ذَاهِبٌ اِلٰی رَبِّی سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾ رَبِّ هَبْ لِی مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠٠﴾ فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾

99. (Oradan kurtulan İbrahim:) "Ben Rabbime gidiyorum. O bana doğru yolu gösterecek".

100. O: "Rabbim! Bana sâlihlerden olacak bir evlat ver", dedi.

101. İşte o zaman biz onu uslu bir oğul ile müjdeledik.

Açıklaması:

99- (İbrahim) **«Ben** küfür diyarından ayrılarak **Rabbime gidiyorum. O beni** emrettiği yere varmaya **ulaştırır.** Ki orası da Şam'dır.

100- O Mukaddes yere ulaşınca şöyle dedi: «Ey **Rabbim! Bana iyilerden** bir oğul **ihsan buyur!»**

101- Biz de ona uysal yani çok uysal ve akıllı **bir oğul müjdeledik.**

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْیَ قَالَ يَا بُنَیَّ اِنِّی اَرٰی فِی الْمَنَامِ اَنِّی اَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرٰی قَالَ يَا اَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِی اِنْ شَاءَ اللّٰهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿١٠٢﴾

102. Babasıyla beraber yürüyüp gezecek çağa erişince: Yavrucuğum! Rüyada seni boğazladığımı görüyorum; bir düşün, ne dersin? dedi. O da cevaben: Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulursun, dedi.

Açıklaması:

102- Vakta ki, yanında koşmak çağına erişti, yani onunla beraber koşuşup O'na yardım edecek bir yaşa erişti ki bir görüşe göre bunun yedi yaş olduğu söylenmiştir. Bir görüşe de on üç yaş olduğu söylenmiştir. (Babası) **«Yavrucuğum! Ben, rüyamda seni kestiğimi görüyorum,** yani gördüm ki peygamberlerin rüyaları hak olup yaptıkları işler Allah'ın emri ile olmaktadır. **Artık bak**

101 Ayet-i kerimede yer alan "ma" masdar ma'sıdır. Bir görüşe göre mevsul, başka bir görüşe göre de mevsufdur.

sen ne dersin?» dedi. Boğazlanmayı yadırgamayıp bu konudaki emre boyun eğmesi için oğlunun görüşüne başvurdu.

Âyet-i kerimedeki "tera" fiili ru'yetten değil rey (görüş) kökündendir. (Çocuk) **«Babacığım! Sana edilen emir ne ise onu yap. İnşaallah beni** bu işe **sabredenlerden bulacaksın» dedi.**

Âyet-i kerimede yer alan "Ya-Ebeti" terkibindeki "ta" izafet ya'sından ivazdır. (Onun yerine gelmiştir.)

فَلَمَّآ اَسْلَمَا وَتَلَّهٗ لِلْجَبِيْنِۚ ﴿١٠٣﴾ وَنَادَيْنَاهُ اَنْ يّٰٓاِبْرٰهِيْمُۙ ﴿١٠٤﴾ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَاۚ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِيْنَ ﴿١٠٥﴾ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْبَلٰٓؤُا الْمُبِيْنُ ﴿١٠٦﴾ وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيْمٍ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى الْاٰخِرِيْنَ ﴿١٠٨﴾ سَلٰمٌ عَلٰٓى اِبْرٰهِيْمَ ﴿١٠٩﴾ كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِيْنَ ﴿١١٠﴾ اِنَّهٗ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١١١﴾ وَبَشَّرْنَاهُ بِاِسْحٰقَ نَبِيًّا مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿١١٢﴾ وَبٰرَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلٰٓى اِسْحٰقَۜ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَّظَالِمٌ لِّنَفْسِهٖ مُبِيْنٌ ﴿١١٣﴾

103. Her ikisi de teslim olup, onu alnı üzerine yatırınca:

104. Biz ona: "Ey İbrahim!" diye seslendik.

105. Rüyayı gerçekleştirdin. Biz iyileri böyle mükâfatlandırırız.

106. Bu, gerçekten, çok açık bir imtihandır.

107. Biz, oğluna bedel ona büyük bir kurban verdik.

108. Geriden gelecekler arasında ona (iyi bir nam) bıraktık:

109. İbrahim'e selam! dedik.

110. Biz iyileri böyle mükâfatlandırırız.

111. Çünkü o, bizim mümin kullarımızdandır.

112. Sâlihlerden bir peygamber olarak O'na (İbrahim'e) İshak'ı müjdeledik.

113. Kendisini ve İshak'ı mübarek (kutlu ve bereketli) eyledik. Lâkin her ikisinin neslinden iyi kimseler olacağı gibi, kendine açıktan açığa kötülük edenler de olacak.

Açıklaması:

103- Vakta ki, böylece ikisi de Allahü teâlânın emrine **teslim oldular, onu şakağı üzerine yatırdı,** oğlunu alnı üzere yıktı. Her insanın, iki tane şakağı olup aralarında alın bulunmaktadır. Bu olay ise Mina'da meydana geldi.

Bıçağı boğazına sürttü. Fakat ilahî kudretten gelen bir engelle bıçak hiçbir şey yapmadı.

104- Biz de ona nida ettik: «Ey İbrahim!

105- Gerçekten senin için mümkün olan kesme emrini yerine getirmek suretiyle **rüyana sadakat gösterdin,** yani bu senin için yeterlidir. **Şüphesiz** seni mükâfatlandırdığımız gibi emredileni yerine getirmek suretiyle kendi menfaatleri için **iyi iş yapanları** sıkıntılarını gidermek suretiyle **biz bu şekilde mükâfatlandırırız!»**[102]

106- Muhakkak ki emrolunduğu **bu,** kesme işi **açık bir imtihandı.**

107- Ve ona ani kesmekle me'mur olana bunun İsmail (a.s.) veya İshak (a.s.) olduğuna dair iki ayrı görüş vardır. Cennetten Kabil'in kurban olarak takdim etmiş olduğu **büyük bir** koçu **kurbanlık** (olarak) **fidye verdik.** Cibril'in (a.s.) getirdiği bu koçu Peygamber İbrahim (a.s) tekbir getirerek kesti.

108- O'na sonradan gelenler arasında iyi bir nam **bıraktık.**

109- İbrahim'e bizden **selam olsun!**

110- Biz O'nu mükâfatlandırdığımız gibi kendi menfaatleri için **iyilik edenlere böyle mükâfat veririz.**

111- Çünkü O, bizim mümin kullarımızdan idi.

112- Bir de ona salihlerden bir Peygamber olmak üzere İshak'ı müjdeledik. Bu ayet-i celileden anlaşıldığına göre kurban edilmek istenen zat İshak (a.s) değildi.[103]

113- Zürriyetini çoğaltarak **hem ona, hem** peygamberlerin çoğunu neslinden getirmek suretiyle oğlu **İshak'a bereketler verdik. Her ikisinin soyundan iyi de var,** mümin de var, **kendine zulmedeni** küfrü açık olan kâfiri **de var.**

وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلٰى مُوسٰى وَهٰرُونَۚ ﴿١١٤﴾ وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِۚ ﴿١١٥﴾ وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَۚ ﴿١١٦﴾ وَاٰتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَۚ ﴿١١٧﴾ وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَۚ ﴿١١٨﴾

114. Andolsun biz Musa'ya da Harun'a da nimetler verdik.

115. Onları ve kavimlerini o büyük sıkıntıdan kurtardık.

116. Kendilerine yardım ettik de galip gelen onlar oldu.

117. Her ikisine de apaçık anlaşılan bir kitabı (Tevrat'ı) verdik.

102 Ayet-i kerimede yer alan "nadeyna" cümlesi "lemma"nın cevabıdır. Vav ise zaiddir.
103 Ayet-i kerimede yer alan "nebiyyen" kelimesi hal-i mukaddederedir. Yani Peygamberliği takdir edilmiş olan.

118. Her ikisini de doğru yola ilettik.

Açıklaması:

114- Andolsun! Biz, Musa ile Harun'a da peygamberlik vermekle **ihsanda bulunduk.**

115- Ve hem kendilerini, hem kavimleri İsrailoğullarını **o büyük sıkıntıdan** yani Firavun'un onları köle olarak kullanmasından **kurtardık.**

116- Kıbtilere karşı **onlara yardım ettik. Bu suretle galip gelenler onlar oldu.**

117- İkisine de getirmiş olduğu hadleri, hükümleri ve diğer hususları son derece açık bir şekilde **açıklayan kitabı verdik.** Bu da Tevrat kitabıdır.

118- Kendilerini doğru yola ilettik.

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِى الْاٰخِرِينَ ﴿١١٩﴾ سَلَامٌ عَلٰى مُوسٰى وَهٰرُونَ ﴿١٢٠﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾ اِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٢﴾

119. Sonra gelenler için de, namlarına şunu bıraktık.

120. Musa ve Harun'a selam olsun.

121. Doğrusu biz, iyileri böylece mükâfatlandırırız.

122. Şüphesiz, ikisi de mümin kullarımızdandı.

Açıklaması:

119- Sonradan gelenler arasında onlara da iyi bir nam **bıraktık.**

120- Musa ile Harun'a bizden **selâm olsun!**

121- Biz, bu ikisini mükâfatlandırdığımız gibi **iyilik edenlere** (de) **böyle mükâfat veririz.**

122- Çünkü onlar,bizim mümin kullarımızdandı.

وَاِنَّ اِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ اَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ اَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ اَحْسَنَ الْخَالِقِينَ ﴿١٢٥﴾ اَللّٰهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ اٰبَآئِكُمُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَاِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٢٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى الْاٰخِرِينَ ﴿١٢٩﴾ سَلَامٌ عَلٰٓى اِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾

123. İlyas da şüphe yok ki, peygamberlerdendi.

124. (İlyas) milletine: (Allah'a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız?

125.Yaratanların en iyisini bırakıp da Ba'l'e mi taparsınız? demişti.

126. "Sizin de Rabbiniz, sizden önce gelen atalarınızın da Rabbi olan Allah'ı?"

127. Bunun üzerine İlyas'ı yalanladılar. Onun için onların hepsi (cehenneme) götürüleceklerdir.

128. Ancak Allah'ın ihlâslı kulları müstesna.

129. Sonra gelenler için de, kendisine bir ün bıraktık,

130. "İlyas'a selâm!" dedik.

131. Şüphesiz biz, iyileri işte böyle mükâfatlandırırız.

132. Çünkü o, bizim mümin kullarımızdandı.

Açıklaması:

123- Hakikat, İlyas da Peygamberlerden idi. Bir görüşe göre İlyas, Musa'nın (a.s.) kardeşi Harun'un (a.s.) yeğenidir. Bazılarına göre başkası olup Ba'lebek kavmine ve havalisine gönderilmişti.[104]

124- (Hatırla) **ki kavmine** «Siz Allah'tan **korkmaz mısınız?**

125- O en güzel yaratanı bırakıp O'na ibadet etmiyorsunuz **da "Bal"e mi tapıyorsunuz?** "Bal" altundan mamul olan putlarının adıdır. "Bek"e izafetle beldeye de alem olmuştur. Yani buna mı tapıyorsunuz?[105]

126- Allah, sizin de Rabbiniz, evvelki atalarınızın da Rabbidir!» demişti.[106]

127- Fakat onlar O'nu yalanladılar, bundan dolayı onlar elbette cehennemde **hazır bulundurulacaklardır.**

128- Allah'ın ihlâsa erdirilmiş yani ihlasa erdirilmiş mümin **kulları müstesna.** Zira onlar cehennemden kurtulmuşlardır.

129- Biz ona da sonradan gelenler için de iyi bir nam **bıraktık.**

130- İlyas'a bizden **selam olsun.** Bu önceden bahsi geçen İlyas'dır. Bir görüşe göre ise İlyas ve onunla birlikte iman eden kimselerdir. Tağlib yoluyla, onunla birlikte çoğul olarak ifade edildiler. Nitekim Muhelleb ve onun kavmine Muhallebun (Muhellebler) denmektedir.[107]

---

104 Ayet-i kerimede yer alan "İlyas" kelimesi bir kıraatta evvelindeki hemzenin terkiyle okunmuştur.

105 Ayet-i kerimede yer alan "iz" mukadder bir "üzkür" fiili ile mansubdur.

106 Ayet-i kerimede yer alan üç kelimede mukadder bir "huve"nin zamir kılınmasıyla birlikte merfu; "Ahsene"den bedel olarak da mansub okunmuşlardır.

107 Ayet-i kerimede yer alan "ilyasin" bir kıraatta med ile "Âl-i Yasin" şeklinde okunmuştur. Yani O'nun hanedanı.. Yasin'den de maksat yine İlyas'dır (a.s.)

131- Biz onu mükâfatlandırdığımız gibi **iyilik edenlere böyle mükâfat veririz.**

132- Çünkü O, bizim mümin kullarımızdandı.

وَاِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٣﴾ اِذْ نَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهٗٓ اَجْمَعِينَ ﴿١٣٤﴾ اِلَّا عَجُوزًا فِى الْغَابِرِينَ ﴿١٣٥﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْاٰخَرِينَ ﴿١٣٦﴾ وَاِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَبِالَّيْلِ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾

133. Lût da elbette peygamberlerdendi.

134. Hani biz Lût'u ve ailesinin hepsini kurtardık.

135. Ancak geridekiler arasında kalan yaşlı bir kadın dışında,

136. Sonra diğerlerini yok ettik.

137. (Ey insanlar!) Siz onların yanlarından geçip gidiyorsunuz: sabahleyin

138. Ve geceleyin. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?

Açıklaması:

133- Şüphesiz, Lut da Peygamberlerdendi.

134- Hani hatırla ki **onu ve ehlini toptan kurtarmıştık![108]**

135- Yalnız bir kocakarı azapta **kalanlar arasındaydı.**

136- Sonra diğerlerini kavminden kâfir olan kimseleri **helak ettik.**

137-138- Ve siz elbette, sabah yani sabah vakti yani gündüz **ve akşam** yolculuk yaparken **onların** kalıntılarına ve yurtlanna **uğruyorsunuz.** Ey Mekke halkı onların başına gelenleri **hâlâ anlamayacak** ve bundan ibret almayacak **mısınız?**

وَاِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾ اِذْ اَبَقَ اِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾ فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾ فَلَوْلَآ اَنَّهٗ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ لَلَبِثَ فِى بَطْنِهٖٓ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾ فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَآءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَاَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾ وَاَرْسَلْنَاهُ اِلٰى مِائَةِ اَلْفٍ اَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾ فَاٰمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ اِلٰى حِينٍ ﴿١٤٨﴾

108 Ayet-i kerimede yer alan "iz" mukadder bir "uzkür" fiili ile mansubdur.

139. Doğrusu Yunus da gönderilen peygamberlerdendi.

140. Hani o, dolu bir gemiye binip kaçmıştı.

141. Gemide olanlarla karşılıklı kur'a çektiler de kaybedenlerden oldu.

142. Yunus kendini kınayıp dururken onu bir balık yuttu.

143. Eğer Allah'ı tesbih edenlerden olmasaydı,

144. Tekrar diriltilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı.

145. Halsiz bir vaziyette kendisini dışarı çıkardık.

146. Ve üstüne (gölge yapması için) kabak türünden geniş yapraklı bir nebat bitirdik.

147. Onu, yüz bin veya daha çok kişiye peygamber olarak gönderdik.

148. Sonunda ona iman ettiler, bunun üzerine biz de onları bir süreye kadar yaşattık.

Açıklaması:

139- Gerçekten Yunus da Peygamberlerdendi.

140- Hani kavmine vaad ettiği azap başlarına gelmeyince onlara kızdığında **yüklü gemiye kaçmıştı.**

141- Gemiye binince gemi denizdeki dalgada durdu. Bunun üzerine gemicileri: «Burada efendisinden kaçan bir köle vardır. Kura atalım, kura onu meydana çıkarır.» diye karar verdiler. Gemidekiler **kur'a çektiler de** kura da **kaybedenlerden oldu.** Bunun üzerine O'nu denize atılar.

142- O, kınanmış bir halde iken yani Rabbinin izni olmadan denize gidip gemiye binmesinden dolayı kınanmış olduğu işi yapar iken **kendisini hemen balık yuttu.**

143- Eğer balığın karnında iken çokça «La ilahe illâ ente sübhaneke inni kuntu mine'z-zalimîn» diyerek **teşbih eden** zikredenlerden **olmasaydı.**

144- Elbette balığın karnında dirilecekleri güne kadar kalacaktı. Ve elbette kıyamete kadar balığın karnı onun için bir kabir olacaktı.

145- Biz onu hemen o gün yahut üç gün sonra, yahut yedi gün sonra, yahut yirmi gün sonra, yahut da kırk gün sonra balığın karnından (çıkarıp) **açık bir yere** yani sahile **bıraktık. O** tüyleri olmayan kuş yavrusu gibi **hasta haldeydi.**

146- Ve üzerine kabak cinsinden bir ağaç bitirdik. Bunun kabak olduğu söylenmiştir. Öyle ki kendisinin bir mucizesi olarak kabak da görülenin aksine gövdesiyle Yunus'u gölgelemekteydi. Bu esnada bir dağ keçisi sabah akşam kendisine gelir ve onun sütünü içerdi. Nihayet eski gücüne kavuştu.

147- Bundan sonra **biz onu** önceden de olduğu üzere Musul arazisindeki Ninova şehrinde bulunan bir kavme **yüz bin kişiye hattâ** yirmi bin, yahut otuz

bin, yahut yetmiş bin **ziyadesine Peygamber gönderdik.**

148- Nihayet kendilerine vaad edilen azabı aşikâre gördüklerinde **iman ettiler. Biz de** ecellerinin sona ereceği **bir zamana kadar** kendilerine ait nimetlerle faydalanmak üzere **onları** bırakıp **geçindirdik.**

فَاسْتَفْتِهِمْ اَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَۙ ﴿١٤٩﴾ اَمْ خَلَقْنَا الْمَلٰٓئِكَةَ اِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ ﴿١٥٠﴾ اَلَآ اِنَّهُمْ مِنْ اِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَۙ ﴿١٥١﴾ وَلَدَ اللّٰهُۙ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٥٢﴾ اَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَۜ ﴿١٥٣﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ اَفَلَا تَذَكَّرُونَۚ ﴿١٥٥﴾ اَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُبِينٌۙ ﴿١٥٦﴾

149. Putperestlere sor: Kızlar Rabbinin de erkekler onların mı?

150. Yoksa biz melekleri onların gözü önünde kız olarak mı yarattık?

151. Dikkat edin, kesinlikle yalan uydurup söylüyorlar ki;

152. "Allah doğurdu" diyorlar. Onlar şüphesiz yalancıdırlar.

153. Allah, kızları oğullara tercih mi etmiş!

154. Ne oluyor size? Nasıl hükmediyorsunuz?

155. Hiç düşünmüyor musunuz?

156. Yoksa sizin açık bir deliliniz mi var?

Açıklaması:

149- Şimdi kendilerini azarlayarak Mekke halkına sor, onlardan bilgi iste **bakalım:** onlar; «Melekler Allah'ın kızlarıdır» inancına kapılarak **kızlar Rabbinin de oğullar onların** (kendi itikadlarına göre) en şerefli olanı kendilerine seçip alıyorlar **öyle mi?**

150- Yoksa biz melekleri dişi yaratmışız da onlar yaratmamıza **şahit mi bulunuyorlarmış?** da böyle konuşuyorlar.

151-152- Haberin olsun ki onlar yalan söyleyerek, «Melekler Allah'ın kızlarıdır» sözleriyle **«Allah doğurdu» derler. Ve hiç şüphesiz onlar** bu sözlerinde **yalancılardır.**

153- Kızları oğullara tercih mi etmiş?[109]

154- Ne **oldu size? Nasıl** böyle fasit **hüküm veriyorsunuz?**

155- Noksanlıklardan münezzeh olan Allahü teâlânın çocuk edinmekten münezzeh olduğunu **hiç düşünmüyor musunuz?**[110]

109 Ayet-i kerimede yer alan "estefa" kelimesindeki hemze istifham içindir. Bunun bulunma nedeniyle hemze-i vasıla gerek kalmayıp hazfedildi. Yani tercih (mi) etti.

110 Ayet-i kerimede yer alan "tezekkerun" fiili "ta"nın "zal'a idgam edilmesiyle okunmuş-

156- Yoksa, sizin Allah'ın çocuğu olduğuna dair **açık bir hüccetiniz mi var?**

فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا ۚ وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ اِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ۙ ﴿١٥٨﴾ سُبْحَانَ اللهِ عَمَّا يَصِفُونَ ۙ ﴿١٥٩﴾ اِلَّا عِبَادَ اللهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾

157. Doğru sözlülerden iseniz, kitabınızı getirin!

158. Allah ile cinler arasında da bir soy birliği uydurdular. Andolsun, cinler de kendilerinin hesap yerine götürüleceklerini bilirler.

159. Allah, onların isnat edegeldiklerinden yücedir, münezzehtir.

160. Allah'ın ihlâsa erdirilmiş kulları müstesnadır (onlar azap görmeyeceklerdir).

Açıklaması:

157- O halde, bu konudaki sözlerinizde **doğru söyleyenlerdenseniz, getirin.** Tevrat **kitabınızı!** da orada bana bunları gösteriniz![111]

158- Onlar yani müşrikler **onunla** Allahü teâlâ ile **cinler** yani melekler **arasında** «Melekler Allah'ın kızlarıdır» sözleriyle **bir hısımlık uydurdular. Yemin olsun! Cinler** (melekler) **bilirler ki, onlar** yani bunu söyleyenler orada kendilerine azap edilmek üzere cehennemde **hazır edileceklerdir.** Ayeti kerimede Meleklerden cinler diye bahsedilmesi, gözle görülmemelerinden ileri gelmektedir.

159- Onların «Allah'ın çocuğu vardır» şeklinde **isnat ettikleri şeylerden Allah'ı tenzih ederiz.**

160- Lakin Allah'ın samimi yani mümin **kulları müstesna** (Bunlar gibi değil)[112]

فَاِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ۙ ﴿١٦١﴾ مَآ اَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ ۙ ﴿١٦٢﴾ اِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا مِنَّآ اِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَاِنَّا لَنَحْنُ الصَّآفُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَاِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾ وَاِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ ۙ ﴿١٦٧﴾ لَوْ اَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْاَوَّلِينَ ۙ ﴿١٦٨﴾

tur.

111 Doğrusu burada Tevrat kaydı olmaması gerekir. Zira hitap Mekke müşriklerine yapılmaktadır. Oysa Tevrat onlara savi inmemiştir.

112 Ayet-i kerimedeki istisna istisna-i munkatıdır. Zira müminler, Allah'ı, müşriklerin niteledikleri şeylerden tenzih ederler.

لَكُنَّا عِبَادَ اللهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾ فَكَفَرُوا بِهِۦ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾

161. Sizler ve taptığınız şeyler!

162. Hiçbiriniz, Allah'a karşı azdırıp saptıramazsınız.

163. Cehenneme girecek kimseden başkasını.

164. "(Melekler şöyle derler:) Bizim her birimiz için, bilinen bir makam vardır."

165. "Şüphesiz biz, orada sıra sıra dururuz."

166. "Ve şüphesiz Allah'ı tesbih ederiz."

167. "Putperestler şöyle diyorlardı."

168. "Eğer öncekilere verilenlerden bizde de bir kitap olsaydı",

169. "Mutlaka Allah'ın ihlâslı kulları olurduk!".

170. İşte şimdi onu inkâr ettiler. Ama ileride bileceklerdir!

Açıklaması:

161- Ne **siz, ne de tapmakda olduklarınız** putlar,

162- Siz onun aleyhinde yani taptıklarınıza karşı hiçbir ferdi **fitneye sevk edemezsiniz.**[113]

123- Meğer ki kendisi Allah'ın ilminde **cehenneme girecek kimse olsun.**

164- Cibril Peygamberimiz'e (s.a.v.) özellikle biz Melekler cemaatinden hiç kimse **müstesna olmamak üzere her biri için** göklerde Allah'a ibadet edip sınırlarını aşmadıkları **malûm bir makam vardır.**

165- Ve biz, evet gerçekten biz, namazda ayaklarımızı **saf bağlayanlarız.**

166- Ve biz, evet gerçekten biz, tesbih eden Allah'ı şanına yakışmayan şeylerden tehzih edenleriz» demiştir.

167- Doğrusu onlar yani Mekke kâfirleri **diyorlardı ki:**

168- «Eğer nezdimizde evvelkilerden yani evvelki ümmetlere inen kitablardan **bir kitab olsaydı,**

Ayet-i kerimede yer alan "İn" şeddeli (olan inne)den hafifletilmiştir.

169- Elbette biz de Allah'ın ibadeti kendisine halis kılan **samimi kullarından olurduk!**

113 Ayet-i kerimedeki "car-mecrur" "bi-fatinin" kelimesine taalluk etmektedir.

170- Fakat şimdi onu inkâr ettiler, yani kendilerine gelen kitabı. O da semavi kitaplar arasında en şerefli olan Kur'an'dır. **Ama ileride** inkârlarının akıbetini **bilecekler.**

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ اِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ وَاِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتّٰى حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَاَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾

171. Andolsun ki, peygamber kullarımıza söz vermişizdir:

172. Onlar mutlaka zafere ulaşacaklardır.

173. Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir.

174. Onun için sen bir süreye kadar onlara aldırma.

175. Onların halini gör, onlar da görecekler.

Açıklaması:

171- Yemin olsun ki, (peygamber olarak) **gönderilen kullarımız hakkında** zaferle ilgili **sözümüz geçmiştir,** o da şudur: «Elbette ben ve resullerim galip geleceğiz.

172- Veya şu vaad-i ilahidir. **Muhakkak onlar mansur** ve muzaffer **olacakların ta kendileridir!**

173- Ve şüphesiz bizim askerlerimiz yani müminler dünya da hüccet (delil) ve zaferle kâfirlere **galip geleceklerin ta kendileridir.** Her ne kadar müminlerden bir kısmı dünyada galip gelmese de mutlaka ahirette olacaktır.

174- Onun için onlarla savaşmakla emrolunacağın **bir zamana kadar onlardan yüz çevir,** yani Mekke kâfirlerine sataşma.

175- Azap başlarına geldiği vakit **onlara bak, onlar ileride** inkârlarının akibetini **görecekler.**

اَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَاِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَآءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتّٰى حِينٍ ﴿١٧٨﴾ وَاَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾

176. Azabımızı acele mi istiyorlar?

177. Azap yurtlarına indiğinde, uyarılanların (fakat yola gelmeyenlerin) sabahı ne kötü olur!

178. Sen bir zamana kadar onlara aldırma.

179. Onların halini gör, onlar da göreceklerdir.

Açıklaması:

176- Bunun üzerine onlar alay ederek: «Bu azabın inişi ne zamandır?» dediler. Allahü teâlâ da onları tehdit ederek şöyle buyurdu: **«Şimdi acele azabımızı mı istiyorlar?**

177- Ama onların sahasına kenar mahallelerine **indiği zaman,** sabah olarak **ne fenadır o uyarılanların sabahı..** İmam Ferra «Araplar, kavim yerine saha kelimesini kullanmakla yetinirler» demiştir.

Ayet-i kerimede ism-i zahir zamir yerinde kullanılmıştır.

178- Yine sen onlardan bir zamana kadar yüz çevir de.

179- Gör (Bakalım) onlar ileride girecekler!.. Bu ayet, onlara yapılan tehdidi kuvvetleştirmek ve Peygamberimiz'i (s.a.v.) teselli etmek için tekrarlanmıştır.

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٢﴾

180. Senin izzet sahibi Rabbin, onların isnat etmekte oldukları vasıflardan yücedir, münezzehtir.

181. Gönderilen bütün peygamberlere selam olsun!

182. Alemlerin Rabbi olan Allah'a da hamd olsun!

Açıklaması:

180- İzzet (ve) galebe **sahibi Rabbin, onların** Allah'ın çocuğu vardır şeklinde **vasfettiklerinden münezzehtir.**

181- Ve Allah adına tevhidi ve şeriat kanunlarını tebliğ eden **Peygamberlere selâm olsun.**

182- Ve Peygamberlerin zaferi kâfirlerin ise helaki üzerine **âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun!**

سُورَةُ صٓ

SÂD SÛRESİ

Mekke'de nâzil olup, 88 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

صٓ وَالْقُرْاٰنِ ذِى الذِّكْرِ ﴿١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِى عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ﴿٢﴾

1. Sâd. Öğüt veren Kur'an'a yemin ederim ki,

2. Küfredenler, (iddia ettiklerinin) aksine, bir gurur ve tefrika içindedirler.

Açıklaması:

1- Sâd: Bu harf ile neyi murad ettiğini en iyi Allahü teâlâ bilir. **Zikirle** yani beyanla yahut şerefle **dolu Kur'an'a yemin olsun ki,** hakikat, Mekkeli kâfirlerin iddia ettikleri gibi; ilâhların birden fazla olmasından ibaret değildir.[114]

2- Doğrusu Mekke ehlinden olan **o kâfirler,** imana karşı **bir izzet,** gurur ve üstünlük taslama ve Hz. Peygamber'e (s.a.v.) karşı **bir tefrika,** ayrılık ve düşmanlık **içindedirler.**

كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوْا وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ ﴿٣﴾

3. Onlardan önce nice nesilleri helâk ettik. O zaman feryat ettiler. Halbuki artık kurtulma zamanı değildi.

Açıklaması:

3- Biz onlardan önce nice kuşaklar, yani geçmiş ümmetlerden birçok ümmetler **helak ettik.** Kendilerine azap inince **çağrıştılar. Ama kaçış zamanı değildi.** Yani o vakit kaçıp kurtulma vakti değildi. Yani onlar (azabı gö-

114 Ayet-i kerimede yer alan kasemin cevabı mahzuftur.

rünce) çığlık atıp yardım istediler. Ne var ki içinde bulundukları an, ne kaçış zamanı idi ne de kurtuluş zamanı. Fakat yine de Mekkeli kâfirler, bunlara bakıp ibret almadılar.[115]

وَعَجِبُوٓا اَنْ جَآءَهُمْ مُّنْذِرٌ مِّنْهُمْ ۫ وَقَالَ الْكٰفِرُوْنَ هٰذَا سٰحِرٌ كَذَّابٌ ۚ ﴿٤﴾

4. Aralarından kendilerine bir uyarıcının gelmesine şaştılar ve kâfirler: Bu pek yalancı bir sihirbazdır!

Açıklaması:

4- Aralarından kendilerine bir uyarıcının, içlerinden çıkmış olan ve öldükten sonra tekrar dirilişin ardından girecekleri bir ateşe karşı onları uyarıp korkutan bir peygamberin **gelmesine şaştılar. Ve kâfirler: «bu bir sihirbazdır, bir yalancıdır.**[116]

اَجَعَلَ الْاٰلِهَةَ اِلٰهًا وَّاحِدًا ۚ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ﴿٥﴾

5. Tanrıları, tek tanrı mı yaptı? Doğrusu bu tuhaf bir şeydir! dediler.

Açıklaması:

5- (Bu kadar) ilâhları tek bir ilâh mı yapmış. -Zira; Hz. Peygamber onlara: «La ilahe illallah» deyin» demişti- yani; nasıl olur da bunca yaratığın tamamına bir ilâh yeterli olur? **Hakikaten bu, şaşılacak,** yani tuhaf bir şey» **dediler.**

وَانْطَلَقَ الْمَلَاُ مِنْهُمْ اَنِ امْشُوْا وَاصْبِرُوْا عَلٰٓى اٰلِهَتِكُمْ ۚ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ يُّرَادُ ۚ ﴿٦﴾

6. Onlardan ileri gelenler: Yürüyün, tanrılarınıza bağlılıkta direnin, sizden istenen şüphesiz budur.

Açıklaması:

6- (Kureyş'in) ileri gelenleri, ortaya atılarak «yürüyün» yani birbirlerine (dönüp) yürüyün **ve ilahlarınıza sabredin,** onlara tapmakta sebat edin. **Cidden** bizden **istenen bu,** sözü edilen tevhid düsturudur» **diye** söyleyerek, Ebu Tâlib'in yanında toplanıp Hz. Peygamberin «Lâ ilâhe illallah» deyin», sözünü işittikleri meclisten **kalkıp gittiler.**

---

115 Ayet-i kerimede yer alan "lâte" lafzında bulunan ta zaidedir. Cümle, "mâdev" fiilinin failinden haldir.

116 Ayet-i kerimede yer alan "ve kâle'l-kâfirûne" cümlesinde zamir yerine, zahir isim getirilmiştir.

مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِى الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِ ۚ اِنْ هٰذَآ اِلَّا اخْتِلَاقٌ ۚ ﴿٧﴾

7. Son dinde de bunu işitmedik. Bu, ancak bir uydurmadır.

Açıklaması:

7- «Biz bunu son dinde yani Hz. İsa'nın dininde **işitmedik. Bu bir uydurmadan,** yalandan **başka bir şey değildir.**[117]

ءَاُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا ۟ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِنْ ذِكْرِىْ ۚ بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِ ۟ ﴿٨﴾

8. Kur'an aramızdan Muhammed'e mi indirildi? diyerek kalkıp yürüdüler. Belki, bunlar Kur'an'ım hakkında şüphe içine düştüler. Hayır! Azabımı henüz tatmadılar.

Açıklaması:

8- Zikir, Kur'an **aramızdan ona,** Muhammed'e **mi indirilmiş?** Oysa O bizim ne en büyüğümüz, ne de en şereflimizdir! Yani ona inmemiştir» **dediler.** Allahü teâlâ buyuruyor ki: **Doğrusu onlar benim** zikrimden,vahyimden yani Kur'an'dan **şüphe içindedirler.** Çünkü onu getiren Peygamberimi tekzib etmişlerdir. **Doğrusu onlar, benim azabımı henüz tatmadılar.** Şayet onu tatmış olsalar, Hz. Peygamber'i (s.a.v.) getirdiği her konuda tasdik edecekler, fakat bu defa da tasdik etmelerinin kendilerine bir faydası olmayacak.[118]

اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ۚ ﴿٩﴾

9. Yoksa azîz ve lütufkâr olan Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mıdır!

Açıklaması:

9- Yoksa, aziz, her şeye galip **ve lütüfkâr olan Rabbinin ha zineleri** Peygamberlik ve diğer hazineler **onların yanında mıdır** ki, onu diledikleri kişiye verecekler?

اَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِى الْاَسْبَابِ ﴿١٠﴾

10. Yahut göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların hükümranlığı onların elinde midir? Öyleyse (göklerin) yollarında yükselsinler (görelim)!

117 Ayet-i kerimede yer alan "in", ma-i nafiye mânâsındadır.

118 Ayet-i kerimede yer alan "e, ünzile" lafzı, ki hemzenin tahkiki, ikincisinin teshili, tahkik ve teshil durumlarında aralarına elif'in dahil edilmesi ve bunun terki ile okunmuştur.

Açıklaması:

10- Yoksa, göklerle yerin ve aralarındakilerin mülkü, onların mıdır? Eğer bunu iddia ediyorlarsa **o vakit hemen** semaya ulaştıran **çarelere başvursunlar** da vahyi getirsinler ve onu diledikleri kimseye mahsus kılsınlar.[119]

جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْاَحْزَابِ ﴿١١﴾

11. Onlar, çeşitli guruplardan oluşmuş bir ordudur; işte şurada bozguna uğratılacaklardır.

Açıklaması:

11- (Evvelki) hiziplerden olan küçücük bir ordudurlar. Yani onlar, hiçbir değere haiz olmayan bir ordudurlar. **Ki işte orada,** yani seni tekzib ettikleri noktada **bozguna uğratılacaklardır.** Yani: bunlar, senden evvelki Peygamberlere karşı birleşen ordularla aynı mesabededirler. Onlar kahru perişan edildiler, bunlar da aynı şekilde perişan edilecekler.[120]

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْاَوْتَادِ ﴿١٢﴾

12. Onlardan önce Nuh kavmi, Âd kavmi, kazıklar sahibi Firavun da yalanladılar.

Açıklaması:

12- Onlardan önce Nuh kavmi ile Ad ve kazıklı Firavun -Firavun, her hışmına uğrayan kimse için yere dört kazık çaktırır ve bu kimseyi kollarından ve bacaklarından bu kazıklara bağlatarak işkence edermiş.[121]

وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَاَصْحَابُ لْـَٔيْكَةِ ۖ اُولٰٓئِكَ الْاَحْزَابُ ﴿١٣﴾

13. Semûd, Lût kavmi ve Eyke halkı da (peygamberleri) yalanladılar. İşte bunlar da (peygamberlere karşı) birleşen topluluklardır.

Açıklaması:

13- Semûd, Lut kavmi ve Eykeliler yani ormanlılar -Bunlar, Hz. Şuayb'in (a.s.) kavmidir- **yalanlamışlardı. İşte hizipler, bunlardı.**

اِنْ كُلٌّ اِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾

119 İki ayetin başında yer alan "em" lafzı, inkâr için olan hemze mânâsındadırlar.
120 Ayet-i kerimede yer alan "mehzûmün" lafzı, "cündün"den sıfattır, "Mine'l-Ahzâbi" lafzı da aynı şekilde "cündün"den sıfattır.
121 Ayet-i kerimede yer alan "kavmü" lafzı, mânâsına itibarla müennes olmuştur.

14. Onların her biri gönderilen peygamberleri yalanladılar da bu yüzden (kendilerine) azabım hak oldu.

Açıklaması:

14- Hiziplerden **her biri ancak Peygamberleri yalanladılar.** Çünkü onlar, Peygamberlerden bir tanesini yalanladıkları zaman, tamamını yalanlamış oluyorlardı, çünkü onların daveti hep aynı şeydi. Ki o da tevhide davet idi. **Bu sebeple azabım onlara hak oldu** vacib oldu.[122]

وَمَا يَنْظُرُ هٰٓؤُلَآءِ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ ﴿١٥﴾

15. Bunlar da ancak, bir an gecikmesi olmayan korkunç bir ses beklemektedirler.

Açıklaması:

15- Bunlar yani Mekkeli kâfirler **dahi ancak bir sayhayı bekliyorlar.** O da, kıyametin üfürüşü olup o vakit kendilerine azap inecektir. **Ama onun geri dönmesi söz konusu olamaz.**[123]

وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ﴿١٦﴾

16. Rabbimiz! Bizim payımızı hesap gününden önce ver, dediler.

Açıklaması:

16- Ve onlar, «O vakit kitabı sağdan verilen kimse (sevinerek) «Buyurun kitabımı okuyun!..» der.» (El-Hakka, 19-20) mealindeki ayet-i kerimeler nazil olunca «Ey **Rabbimiz! Bizim pusulamızı,** yani amellerimizin yazılı olduğu kitabı **hesap gününden önce ver!» dediler.** Bunu, istihza amacıyla söylediler. Allahü teâlâ buyurdu ki:

اِصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْاَيْدِ ۚ اِنَّهٗٓ اَوَّابٌ ﴿١٧﴾

17. (Resûlüm!) Onların söylediklerine sabret, kulumuz Davud'u, o kuvvet sahibi zatı hatırla. O, hep Allah'a yönelirdi.

Açıklaması:

17- Şimdi sen onların dediklerine sabret de kulumuz Davud'u, o güçlü, yani ibadetinde kuvvetli olan **zatı hatırla.** Kendisi gün aşırı oruç tutar, gecenin yarısını ibadetle geçirir, üçte birinde uyur ve altıda birinde yine kalkıp ibadet ederdi. **Çünkü o daima** Allah'ın razı olacağı şeye **yönelendi.**

122 Ayet-i kerimede yer alan "in", lafzı, ma-i nafiye mânâsındadır.
123 Ayet-i kerimede yer alan "fevâkin" lafzı, fa'nın fethası ve zammesi ile okunmuştur.

اِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِ ﴿١٨﴾

18. Biz, dağları onun emrine vermiştik. Akşam sabah onunla beraber tesbih ederlerdi.

Açıklaması:

18- Gerçekten biz, dağları onun emrine vermiş idik. Akşamleyin, yatsı namazı vaktinde **ve işrak vaktinde,** kuşluk namazı vaktinde -Kuşluk namazının vakti, güneş doğup ışığının çekildiği andır- **onunla beraber** onun tesbihi ile **tesbih ederlerdi.**

وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهٗٓ اَوَّابٌ ﴿١٩﴾

19. Kuşları da toplu halde onun emri altına vermiştik. Hepsi de ona uyarak zikir ve tesbih ederlerdi.

Açıklaması:

19- Kuşları da topluca, onunla beraber tesbih etmek üzere toplanmış olarak **onun emrine vermiş idik.** Dağlardan ve kuşlardan **her biri ona yönelmekte idi,** tesbihi ile ona itaate rücu etmekte idi.

وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَاٰتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ ﴿٢٠﴾

20. Onun hükümranlığını kuvvetlendirmiş; ona hikmet ve güzel konuşma vermiştik.

Açıklaması:

20- Biz onun saltanatını muhkem kılmıştık, onu, nöbetçilerle ve ordularla kuvvetlendirmiştik. Davud'un (a.s.) mihrabında her gece otuz bin kişi nöbet tutardı. **Kendisine hikmeti,** Peygamberliği ve kararlarında isabetli olma melekesini **ve fasl-ı hitab,** her maksadını olduğu gibi anlatabilme kabiliyeti **vermiş idik.**

وَهَلْ اَتٰيكَ نَبَؤُا الْخَصْمِ اِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾ اِذْ دَخَلُوا عَلٰى دَاوٗدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ ۚ خَصْمَانِ بَغٰى بَعْضُنَا عَلٰى بَعْضٍ فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَآ اِلٰى سَوَآءِ الصِّرَاطِ ﴿٢٢﴾

21. (Ey Muhammed!), Sana davacıların haberi ulaştı mı? Mâbedin duvarına tırmanmışlardı.

22.Davud'un yanına girmişlerdi de Dâvud onlardan korkmuştu. "Korkma! Biz birbirine hasım iki davacıyız, aramızda adaletle hükmet, haksızlık etme; bize doğru yolu göster" dediler.

Açıklaması:

21- Bir de Ya Muhammed! Davacı kıssası geldi mi sana? Buradaki istifhamın mânâsı, muhatabı hayrete düşürmek ve sonrasına kulak vermeye teşvik etmektir. **Hani duvardan tırmanıp mihraba,** Davud'un mihrabına yani mescidine **girmişlerdi.** Çünkü Davud (a.s.) ibadetle meşgul olduğu için kapıdan girmelerine müsaade edilmemişti. Yani onların haberleri ve kıssaları (sana ulaştı mı?)

22- O vakit Davud'un yanına girdiler de, onlardan ürktü. «Korkma! Biz, iki davacıyız. -Bunlar, aslında iki melek olup iki davacı suretinde gelmişlerdi. Söz konusu olayı ise Davud'u (a.s.) kendisinden sudur eden bir hataya karşı uyarmak maksadıyla, farazi olarak yaşamışlardı, (hata şuydu): Hz. Davud'un **99** tane hanımı vardı. Ancak yine de başka hanımı olmayan bir şahsın hanımına talip olmuş ve onunla evlenip gerdeğe girmişti.- **Birimiz, diğeri aleyhine tecavüz etti. Şimdi sen, aramızda adaletle hüküm ver. Aşırı gitme,** zulmetme. **Bizi yolun ortasına çıkar,** bize doğru yolun ortasını göster.» **dediler.**[124]

اِنَّ هٰذَآ اَخِی لَهٗ تِسْعٌ وَّتِسْعُوْنَ نَعْجَةً وَّلِیَ نَعْجَةٌ وَّاحِدَةٌ فَقَالَ اَكْفِلْنِیْهَا وَعَزَّنِی فِی الْخِطَابِ ﴿۲۳﴾

23. (Onlardan biri şöyle dedi:) Bu, kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benimse bir tek koyunum var. Böyle iken "Onu da bana ver" dedi ve tartışmada beni yendi.

Açıklaması:

23- (Biri) «Şu, benim kardeşimdir. Yani, dindaşımdır. **Onun doksan dokuz koyunu** -koyun, burada kadın için kullanılmıştır -**var, benim ise bir -tek koyunum var. Böyle iken onu da bana ver,** yani beni onun sahibi kıl **dedi ve söz söylemekte,** yani tartışmada **bana galip geldi» dedi** ve diğeri de onu bu hususta tasdik etti.

قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ اِلٰی نِعَاجِهٖ ؕ وَاِنَّ كَثِیْرًا مِّنَ الْخُلَطَآءِ لَیَبْغِیْ بَعْضُهُمْ

124 Ayet-i kerimede yer alan "hasmani" lafzı, bir görüşe göre; gerideki cemi zamirine mutabık olsun diye "iki fırkayız" mânâsında tefsir edilmiştir. Diğer bir görüşe göre ise, maksat iki kişidir. Gerideki zamir de tesniye mânâsındadır. Zaten "hasım" kelimesi, bir kişiye de birden fazla kişiye de kullanılmaktadır.

عَلٰى بَعْضٍ اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَقَلِيْلٌ مَّا هُمْ ۗ وَظَنَّ دَاوٗدُ اَنَّمَا فَتَنّٰهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهٗ وَخَرَّ رَاكِعًا وَّاَنَابَ ﴿٢٤﴾

24. Davud: Andolsun ki, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle sana haksızlıkta bulunmuştur. Doğrusu ortakçıların çoğu, birbirlerinin haklarına tecâvüz ederler. Yalnız iman edip de iyi işler yapanlar müstesna. Bunlar da ne kadar az! dedi. Davud, kendisini denediğimizi sandı ve Rabbinden mağfiret dileyerek eğilip secdeye kapandı, tevbe edip Allah'a yöneldi.

Açıklaması:

24- Davud «Yemin olsun ki, o senin koyununu kendi koyunlarına katmak **istemekle sana zulmetmiştir. Hakikat, ortakların çoğu birbirlerine haksızlık eder, yalnız iman edip salip amel işleyenler müstesna! Ama onlar da pek azdır.» dedi.** Bunun üzerine iki melek asıl suretlerinde semaya yükselerek, «Adam kendi aleyhine karar verdi» dediler. Ve Hz. Davud hadisenin farkına vardı. Allahü teâlâ buyuruyor ki: **Davud kendisini denediğimizi,** o kadını sevmekle kendisini fitneye yani imtihana uğrattığımızı **sandı,** yakinen anladı **da Rabbine istiğfar edip eğilerek,** yani secde ederek **yere kapandı ve tevbe ile Allah'a yöneldi.**

Ayet-i kerimede yer alan "Ma", azlık mânâsını tekid etmek içindir.

فَغَفَرْنَا لَهٗ ذٰلِكَ ۗ وَاِنَّ لَهٗ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ ﴿٢٥﴾

25. Sonra bu tutumundan dolayı onu bağışladık. Kuşkusuz yanımızda onun yüksek bir makamı ve güzel bir geleceği vardır.

Açıklaması:

25- Biz de onu bağışladık. Gerçekten onun bizim nazarımızda bir yakınlığı, dünyada ziyadesiyle hayr-u hasenatı **ve** ahirette **güzel akibeti,** dönüşü **vardır.**[125]

125 Müfessirimize Allahü teâlâ merhametiyie muamele etsin. Ancak onun Hz. Davud'un hatasıyla ilgili ayetlerin tefsirinde esas aldığı ve Hz. Davud'a isnad ettiği söz konusu olayın gerçekle alâkası olmayıp İsrailoğullarının uydurduğu kıssalardan biridir. Ulema peygamberlerin "İsmet" sıfatına ters düştüğü gerekçesiyle bu gibi uydurma kıssaları kabul etmemişlerdir. Başkasının namusuna göz dikmek Peygamberler için düşünülemeyecek kadar iğrenç bir harekettir ve onlar bu tür eksikliklerden münezzehtirler. Evet, iki meleğin insan suretinde geldikleri bir hakikattir. Ancak imtihanın sırrının ne olduğu konusunda ulema tarafından çeşitli yorumlar yapılmış olsa da, biz meselenin hakikatinin Allah'a bırakılmasının daha sağlıklı olacağını düşünüyoruz. Hz. Ali'nin (r.a.) «Kim Hz. Davud hakkında masalcıların uydurduğu sözü söylerse ona yüzaltmış değnek vururum, Peygamberlere iftira atmanın şer'i cezası budur» dediğini unutmayalım. -Mütercim-

يَا دَاوُدُ اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِى الْاَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

26. Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık. O halde insanlar arasında adaletle hükmet. Hevâ ve hevese uyma, sonra bu seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu Allah'ın yolundan sapanlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin bir azap vardır.

Açıklaması:

26- Ey Davud! Biz seni yeryüzünde insanların işleri ile ilgilenecek bir **halife yaptık. O halde, insanlar arasında adaletle hükmet. Hevaya,** yani nefsinin arzusuna **uyma ki, seni Allah yolundan,** yani onun birliğini savunmaya götüren delillerden **saptırmasın. Çünkü Allah yolundan,** yani Allah'a iman etmekten **sapanlar,** neticesi imanı terketmek olan -çünkü eğer hesap gününün varlığına yakinen inanmış olsalar, mutlaka dünyada iman edeceklerdi- **hesap gününü unutmalarına karşılık kendilerine pek şiddetli bir azap vardır.**[126]

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَآءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿٢٧﴾

27. Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri biz boş yere yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin zannıdır. Vay o inkâr edenlerin ateşteki haline!

Açıklaması:

27- Biz gök ile yeri ve aralarındakileri boşuna yani abesle iştigal için **yaratmadık. Bu,** yani adı geçen şeylerin maksatsız olarak -yaratıldığına ilişkin görüş, Mekke ehlinden **küfredenlerin zannıdır. Bu yüzden veyl,** cehennemde bir vadinin adıdır- **olsun ateşte küfredenlere.**

اَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِى الْاَرْضِ اَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾

28. Yoksa biz, iman edip de iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Veya (Allah'tan) korkanları yoldan çıkanlar gibi mi

126 Ayet-i kerimede yer alan "bimâ nesû" cümlesindeki "ma" masdariyye olup "bi nisyânihim" te'vilindedir.

sayacağız?

Açıklaması:

28- Yoksa iman edip salih ameller işleyenleri biz, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Veya takva, sahiplerini yoldan çıkanlar gibi mi sayacağız? Mekkeli kâfirler müminlere: «Ahirette sizlere verilecek olan ecir, bizlere de verilecek» deyince bu ayet-i kerime nazil olmuştur.

Ayet-i kerimede yer alan "Em" lafzı, inkâr için olan hemze mânâsındadır.

كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوْٓا اٰيٰتِهٖ وَلِيَتَذَكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٢٩﴾

29. (Resûlüm!) Sana bu mübarek Kitab'ı, âyetlerini düşünsünler ve aklı olanların öğüt almaları için indirdik.

Açıklaması:

29- Bu (Kur'an) hayır ve bereketi çok olan bir kitaptır. Onu sana, ayetlerini düşünsünler, mânalarını düşünüp iman etsinler **ve akıl sahiplerinin öğüt alması için indirdik.**[127]

وَوَهَبْنَا لِدَاوٗدَ سُلَيْمٰنَ ۭ نِعْمَ الْعَبْدُ ۭ اِنَّهٗٓ اَوَّابٌ ﴿٣٠﴾

30. Biz Davud'a Süleyman'ı verdik. Süleyman ne güzel bir kuldu! Doğrusu o, daima Allah'a yönelirdi.

Açıklaması:

30- Bir de Davud'a oğlu **Süleyman'ı ihsan ettik.** Süleyman **ne güzel kuldu. Doğrusu o,** bütün vakitlerinde tesbih ve zikir içerisinde **Allah'a yönelendi,** rücû edendi.

اِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصّٰفِنٰتُ الْجِيَادُ ۙ ﴿٣١﴾

31. Akşama doğru kendisine, üç ayağının üzerine durup bir ayağını tırnağının üzerine diken çalımlı ve safkan koşu atları sunulmuştu.

Açıklaması:

31- Hani ona öğlen sonrası -Aşiyy: Zevalden sonraki zaman, demektir- **safkan koşu atları, birer ayaklarını kasmış olarak arz olunmuşlardı!** Yani o atlar, frenlenmek istenince durur, koşturulmak istenince koşuverirlerdi. Hz. Süleyman'a, düşmanla cihad etmeyi arzu ettiği için öğlen namazını kıldıktan

127 Ayet-i kerimede yer alan "kitâbün" lafzı, mahzuf bir mübtedanm haberi olup "hazâ kitabün" takdirindedir. Ayrıca ayetin devamındaki "li yeddebberu'nun aslı, "liyetedebberu"dur. Ta, dâl'a idğam edilmiştir.

sonra arzolunmuş bin at vardı. Kendisine arzolunan atlar dokuz yüze ulaşınca güneş battı, ikindi namazını kılamadı ve bundan dolayı tasalandı ve:[128]

فَقَالَ اِنِّیۡۤ اَحۡبَبۡتُ حُبَّ الۡخَیۡرِ عَنۡ ذِکۡرِ رَبِّیۡ ۚ حَتّٰی تَوَارَتۡ بِالۡحِجَابِ ﴿۳۲﴾

32. Süleyman: Gerçekten ben mal sevgisini, Rabbimi anmak için istedim, dedi. Nihayet güneş battı. (O zaman:) Onları (atları) tekrar bana getirin, dedi. Bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı.

Açıklaması:

32- «Gerçekten hayır yani at **sevgisini Rabbimin zikrine bedel** yani ikindi namazına bedel **sevmişim** yani tercih etmişim **de nihayet** güneş, **perdenin arkasına gizlenmiş** yani kendisini gözlerden perdeleyen şeyle örtülmüş.

رُدُّوۡهَا عَلَیَّ ؕ فَطَفِقَ مَسۡحًۢا بِالسُّوۡقِ وَالۡاَعۡنَاقِ ﴿۳۳﴾

33. Süleyman: Gerçekten ben mal sevgisini, Rabbimi anmak için istedim, dedi. Nihayet güneş battı. (O zaman:) Onları (atları) tekrar bana getirin, dedi. Bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı.

Açıklaması:

33- Onları, yani arzolunan atları **bana getirin» dedi** ve atları ona götürdüler. **Derken** kılıçla **bacaklarını ve boyunlarını silmeye başladı.** Yani söz konusu atlar Hz. Süleyman'ı namazdan alıkoyduğu için, Allah'a yaklaşmak amacıyla onları boğazladı, (Kurban etti) ayaklarını kesti ve etlerini tasadduk etti. Ancak Allahü teâlâ ona, atların yerine, onlardan daha hayırlı ve daha çabuk olan bir şeyi; onun emriyle dilediği şekilde hareket eden rüzgârı bahşeyledi.[129]

وَلَقَدۡ فَتَنَّا سُلَیۡمٰنَ وَاَلۡقَیۡنَا عَلٰی کُرۡسِیِّہٖ جَسَدًا ثُمَّ اَنَابَ ﴿۳۴﴾

34. Andolsun biz Süleyman'ı imtihan ettik. Tahtının üstüne bir ceset bırakıverdik, sonra o, yine eski haline döndü.

Açıklaması:

34- Yemin olsun! Biz Süleyman'ı denedik, saltanatını elinden almak suretiyle onu imtihan ettik. Bunun sebebi; Hz. Süleyman'ın sevip evlendiği bir kadındır. Kadın "Hz. Süleyman'ın haberi olmadan onun evinde puta tapıyordu.

128 Ayet-i kerimede yer alan "es-sâfinâtü" lafzı, "sâfinetün" kelimesinin çoğuludur. Safine; üç ayağı üzerinde duran ve diğer ayağını tırnak ucu üzerinde bükük vaziyette tutan at demektir. Bu kelime, "safene, yasfinü, sufûnen" kökünden gelir. Ayrıca "el-ciyâdü" lafzı da "cevvad" kelimesinin çoğuludur. Cevvâd: "Safkan koşu yapan" mânâsındadır.

129 Ayet-i kerimede yer alan "es-sûki" lafzı, "sakün" kelimesinin çoğuludur.

Hz. Süleyman'ın saltanatı da yüzüğündeydi. Bir keresinde tuvalete gitmek için yüzüğünü çıkarmış ve onu her zamanki gibi Emine adındaki hanımına teslim etmişti. Ne var ki bir cin Hz. Süleyman'ın suretine girerek hanımına geldi ve yüzüğü ondan aldı. **Ve onun tahtına bir ceset koyduk.** Cesetten maksat, yukarıda sözü geçen cindir. Bu cin ya Sahr adındaki cindir veya bir başkasıdır. Gidip Hz. Süleyman'ın tahtına oturmuş, kuşlar ve diğer yaratıklar hep ona itaat etmişlerdi. Hz. Süleyman eski haletinden farklı olarak çıkageldi ve gördü ki cin tahtına oturmuş. Her ne kadar insanlara: «Ben Süleyman'ım» dediyse de (kendini kabul ettiremedi) ve onu inkâr ettiler. **Daha sonra (geri) döndü,** Süleyman günler sonra yüzüğe ulaşıp onu parmağına takmak suretiyle geri dönüp tekrar tahtına oturdu.

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِى وَهَبْ لِى مُلْكًا لَا يَنْبَغِى لِاَحَدٍ مِنْ بَعْدِىۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾

35. Süleyman: Rabbim! Beni bağışla; bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümranlık ver. Şüphesiz sen, daima bağışta bulunansın, dedi.

Açıklaması:

35- Dedi ki: «Ey Rabbim! Beni bağışla ve bana öyle bir mülk ver ki, benden sonra yani benden başka -Bu cümle, «Allah'tan sonra, yani Allah'tan başka, ona hak yolu kim gösterecek» ayeti ile aynı tarzda kullanılmıştır.- **kimsede bulunmasın.** Kimsenin olmasın. **Muhakkak bütün dilekleri veren sensin.»**

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِى بِاَمْرِهِ رُخَآءً حَيْثُ اَصَابَۙ ﴿٣٦﴾ وَالشَّيَاطِينَ كُلَّ بَنَّآءٍ وَغَوَّاصٍۙ ﴿٣٧﴾

36. Bunun üzerine biz rüzgarı onun emrine verdik. Onun emriyle istediği yere yumuşacık akardı.

37. Dalgıç ve yapı ustası şeytanları da.

Açıklaması:

36- Bunun üzerine rüzgârı, onun emrine verdik! Onun emri ile istediği yere yumuşakça akar giderdi.

37- Şeytanları da onun emrine verdik. Kimisi bina ustası, acayip binalar inşa ederlerdi, **kimisi de** inci çıkarmak üzere denize **dalıcı idi.**

وَاٰخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِى الْاَصْفَادِ ﴿٣٨﴾

38. Ve daha diğerlerini de zincirlerde bağlı olarak (Onun emrine verdik.)

Açıklaması:

38- Onlardan **başkaları da** elleri boyunlarıyla birleştirilerek **zincirlere vurulmuş,** bağlanmış **idi.**

هٰذَا عَطَآؤُنَا فَامْنُنْ اَوْ اَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾

39. "İşte bu bizim bağışımızdır. İster ver, ister (elinde) tut; hesapsızdır" dedik.

Açıklaması:

39- Biz ona buyurduk ki: **«Bu, bizim insanımızdır. Artık ister kerem et,** dilediğine ondan ver **ister** vermekten kendini **tut. Hesabı söz konusu değildir.** Yani bu konuda üzerine bir hesap yoktur.

وَاِنَّ لَهٗ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ ﴿٤٠﴾ وَاذْكُرْ عَبْدَنَآ اَيُّوبَ اِذْ نَادٰى رَبَّهٗٓ اَنِّى مَسَّنِىَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾

40. Doğrusu onun, bizim katımızda büyük bir değeri ve güzel bir yeri vardır.

41. (Resûlüm!) Kulumuz Eyyûb'u da an. O, Rabbine: Doğrusu şeytan bana bir yorgunluk ve eziyet verdi, diye seslenmişti.

Açıklaması:

40- Şüphesiz ki, ona bizim nezdimizde bir yakınlık ve güzel bir akibet vardır. Aynısı geride (25 nolu ayette) geçti.

41- Kulumuz Eyyûb'u da hatırla! Hani «Hakikaten şeytan bana güçlük, hastalık **ve azapla,** elemle **dokundu» diye Rabbine nida etmişti.** Evet, her ne kadar her şey Allah tarafından gelse de Hz. Eyyüb Allahü teâlâya olan nidasında edepte kusur etmemek için, hastalığını şeytana isnad etmiştir.[130]

اُرْكُضْ بِرِجْلِكَ هٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾

42. Ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içilecek soğuk bir su (dedik).

Açıklaması:

42- Kendisine **"ayağınla** yere vur" denildi. O da vurdu ve derhal bir su gözesi fışkırdı. Bunun üzerine kendisine **«İşte bu hem yıkanacak,** kendisi ile yı-

130 Ayet-i kerimede yer alan "enni" lafzı (üzerinden bâ harf-i cerri hazfedilmiş olup) "bi enni" takdirindedir.

kanacağın bir su **hem de içilecek,** kendisinden içeceğin **soğuk bir sudur»** denildi. Ve Hz. Eyyüb (a.s.), o sudan hem yıkandı, hem de içiverdi. Bunun üzerine gerek dahili hastalıkları ve gerekse harici hastalıkları yok olup gitti.

وَوَهَبْنَا لَهٗٓ اَهْلَهٗ وَمِثْلَهُمْ مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنَّا وَذِكْرٰى لِاُولِى الْاَلْبَابِ ﴿٤٣﴾

43. Bizden bir rahmet ve olgun akıl sahipleri için de bir ibret olmak üzere ona hem ailesini hem de onlarla beraber bir mislini bağışladık.

Açıklaması:

43- Tarafımızdan bir rahmet, nimet **ve akıl sahipleri için bir öğüt olmak üzere Eyyûb'a bütün ailesini ve beraberinde daha bir mislini hibe ettik.** Yani Allahü teâlâ, Hz. Eyyûb'un ölen çocuklarını diriltti ve ona bir o kadarını da nasip buyurdu.

وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِّهٖ وَلَا تَحْنَثْ ؕ اِنَّا وَجَدْنٰهُ صَابِرًا ؕ نِعْمَ الْعَبْدُ ؕ اِنَّهٗٓ اَوَّابٌ ﴿٤٤﴾

44. Eline bir demet sap al da onunla vur, yeminini böyle yerine getir. Gerçekten biz Eyyub'u sabırlı (bir kul) bulmuştuk. O, ne iyi kuldu! Daima Allah'a yönelirdi.

Açıklaması:

44- «Eline bir demet -ottan yahut yontulmuş dal parçalarından elde edilmiş bir tutam demektir- **al da onunla** zevcene vur -Hz. Eyyûb, bir gün zevcesinin gecikmesinden dolayı (hastalığı geçince) ona yüz sopa vuracağına dair yemin etmişti- ona vurmayı terketmekle **yeminini bozma»** (dedik). Bunun üzerine Hz. Eyyûb izhir ağacından veya başka bir ağaçtan yüz adet odun alarak onunla zevcesine bir defa vurdu. **Doğrusu biz onu sabırlı bulduk.** Eyyûb **ne güzel bir kuldu! O gerçekten** Allahü teâlâya **yönelici idi.**

وَاذْكُرْ عِبَادَنَآ اِبْرٰهِيمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ اُولِى الْاَيْدِى وَالْاَبْصَارِ ﴿٤٥﴾

45. (Ey Muhammed!), Kuvvetli ve basiretli kullarımız İbrahim, İshak ve Ya'kub'u da an.

Açıklaması:

45- İbadette **kuvvet ve** dünyada **görüş,** basiret **sahipleri olan kullarımız İbrahim'i, İshak'ı ve Yakûb'u da an!**[131]

131 Ayet-i kerimede yer alan "ibâdenâ" lafzı bir kıraatte "abdena" şeklindedir. Buna göre; "İbrahim'e" lafzı atf-ı beyan, diğerleri de "abdena" üzerine matuftur.

اِنَّآ اَخْلَصْنٰهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴿٤٦﴾

46. Biz onları özellikle ahiret yurdunu düşünen ihlâslı kimseler kıldık.

Açıklaması:

46- Çünkü biz onları temiz bir hasletle halis kıldık. Ki o haslet de ahiret **diyarını hatırlamaktır.** Yani onu hatırda tutup onun için çalışmaktır.[132]

وَاِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْاَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ وَاذْكُرْ اِسْمٰعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْاَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ هٰذَا ذِكْرٌ وَاِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَاٰبٍ ﴿٤٩﴾

47. Doğrusu onlar bizim katımızda seçkin iyi kimselerdendir.

48. İsmail'i, Elyesa'yı, Zülkifl'i de an. Hepsi de iyilerdendir.

49. İşte bu, bir hatırlatmadır. Doğrusu Allah'a karşı gelmekten sakınanlara güzel bir gelecek vardır.

Açıklaması:

47- Gerçekten onlar, bizim katımızda seçilmiş, tercih edilmiş **hayırlı kimselerdendi.**[133]

48- İsmail'i, Elyasa'ı -bu da bir Peygamberdir- **ve Zülkifl'i** -Peygamberliği konusunda ihtilaf vardır. Bir görüşe göre bu zat, öldürülmekten kaçıp kendisine sığınan yüz peygambere yataklık etmiştir- **de hatırla. Hepsi** yani bu Peygamberlerin hepsi de **hayırlılardandı.**[134]

49- Bu onlar için burada güzel bir övgü ile **bir anmadır. Elbette takva sahiplerinin,** amel eden kulların ahirette **dönüp varacağı yer, elbette güzel** (bir mevki)dir.

جَنَّاتِ عَدْنٍ مُفَتَّحَةً لَهُمُ الْاَبْوَابُ ﴿٥٠﴾

50. Kapıları yalnızca kendilerine açılmış Adn cennetleri vardır.

Açıklaması:

50- (Bu güzel yer) **Bütün kapılarının kendilerine açık olduğu halde** (oraya girecekleri) **Adn cennetleridir.**[135]

---

132 Ayet-i kerimede yer alan "bi halisatin" lafzı, bir kıraatte mabadine muzaaf olarak okunmuştur. Bu durumda izafet beyan içindir.

133 Ayet-i kerimede yer alan ""el-ahyârı" lafzı, "hayyir" -şeddeli- kelimesinin çoğuludur.

134 Ayet-i kerimede yer alan "elyesea" lafzı üzerindeki elif-lam zaidedir. Ayrıca ayette yer alan "el-ahyarı" lafzı, "hayrın" -şeddeli- kelimesinin çoğuludur.

135 Ayet-i kerimede yer alan "cennâti" lafzı, "hüsne meâbin" lafzından bedel yahut atf-ı beyandır.

مُتَّكِـِٕينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾

51. Onlar koltuklara yaslanıp kurularak orada birçok meyveler ve içecekler isterler.

Açıklaması:

51- Orada döşekleri üzerine **yaslanarak oturacaklar. Orada birçok meyveler ve içecekler isteyeceklerdir.**

وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ اَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾

52. Yanlarında, eşlerinden başkasına bakmayan, kendilerine yaşıt güzeller vardır.

Açıklaması:

52- Yanlarında gözlerini ayırmayan, gözlerini kocaları üzerine hapseden **birbirlerine yaşıt,** yaşları hep aynı olan **güzeller vardır.** Bunların yaşları hep otuz üçtür.[136]

هٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾

53. İşte, hesap günü için size vaad olunan şeyler bunlardır.

Açıklaması:

53- İşte bu zikredilen şeyler (var ya!) **Hesap günü için** yani bugün sebebiyle **size vaad olunan şeyler bunlardır.**[137]

اِنَّ هٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ ﴿٥٤﴾

54. Şüphesiz bu, bizim verdiğimiz rızıktır. Ona bitmek ve tükenmek yoktur.

Açıklaması:

54- İşte bu, bizim rızkımız! Ona tükenmek, kesilmek yoktur.[138]

هٰذَاۜ وَاِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَاٰبٍ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَۚ يَصْلَوْنَهَاۚ فَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٥٦﴾ هٰذَاۙ فَلْيَذُوقُوهُ

136 Ayet-i kerimede yer alan “etrâbün” lafzı, “tirbün” kelimesinin çoğuludur.
137 Ayet-i kerimede yer alan “tûadüne” lafzı gaib sigasıyla ve iltifat olarak muhatab sigasıyla okunmuştur.
138 Ayet-i kerimede yer alan “ma lehû min nefâdin” cümlesi, “rizkünâ” lafzından haldır Veya “inne”nın ikinci haberidir. Yani “devamlı olarak” veya“ devamlıdır.”

حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾ وَاٰخَرُ مِنْ شَكْلِهٖٓ اَزْوَاجٌ ﴿٥٨﴾ هٰذَا فَوْجٌ مُقْتَحِمٌ مَعَكُمْ ۚ لَا مَرْحَبًا بِهِمْ ۗ اِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ ﴿٥٩﴾ قَالُوا بَلْ اَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ ۗ اَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا ۚ فَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِى النَّارِ ﴿٦١﴾ وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرٰى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْاَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ اَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا اَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْاَبْصَارُ ﴿٦٣﴾ اِنَّ ذٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ اَهْلِ النَّارِ ﴿٦٤﴾

55. Bu böyle; ama azgınlara kötü bir gelecek vardır.

56. Onlar cehenneme girecekler. Orası ne kötü bir kalma yeridir.

57. İşte bu; kaynar su ve irindir. Onu tatsınlar

58. Buna benzer daha türlü türlü başkaları da vardır.

59. (İnkârcıların liderlerine:) İşte bu sizinle beraber cehenneme girecek topluluktur (denildiğin de, liderler:) Onlar rahat yüzü görmesin (derler) Onlar mutlaka ateşe gireceklerdir.

60. (Liderlere uyanlar ise:) Hayır, asıl siz rahat yüzü görmeyin! Onu bize siz sundunuz! Ne kötü bir yerdir! derler.

61. Yine onlar: Rabbimiz! Bunu bizim önümüze kim getirdiyse onun ateşteki azabını iki kat artır! derler.

62. (İnkârcılar) derler ki: Kendilerini dünyada iken kötülerden saydığımız kimseleri burada niçin görmüyoruz?

63. Alaya aldığımız onlar değil miydi? Yoksa (buradalar da) onları gözden mi kaçırdık?

64. İşte bu, cehennem ehlinin tartışması, şüphesiz bir gerçektir.

Açıklaması:

55- Bu zikredilenler, müminlere mahsustur. **Azgınlar için de cidden kötü bir dönüş yeri vardır.**[139]

56- Cehennem! Onlar buraya gireceklerdir. Orası ne kötü bir mihad, döşekdir.

57- İşte bunu yani -sonrasından anlaşılan- azabı (evet) **onu tatsınlar. Hamim** yani son derece yakıcı, kaynar bir su **ve irin,** cehennem ehlinin yaralarından çıkıp akan su![140]

58- O azap şeklinden yani zikredilen kaynar su ve irin gibi **başkası da**

139 Ayet-i kerimede yer alan "ve inne cümlesi, cümle-i istinâfiyedir.
140 Ayet-i kerimede yer alan "gassak" lafzı, şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.

var. Çifte çifte acılar... Yani kendilerine uygulanacak olan azap, farklı türlerdendir.

59- Kendilerine tâbi olanlarla birlikte cehenneme girerken onlara şöyle denir: **«İşte şunlar, sizinle birlikte** zorluk içinde cehennem ateşine **girecek olan bir güruh,** bir topluluk! Bunun üzerine elebaşları **«Onlara rahatlık olmasın,** yani genişlik yüzü görmesinler **onlar, ateşe gireceklerdir!»** derler.

60- Onlar da yani tâbi olanlar da, **«Hayır! Asıl size rahatlık olmasın onu,** yani küfrü, **siz bize takdim ettiniz. Bakın:** Cehennem ateşi gerek bizim için ve gerekse sizin için **ne kötü karargâhdır» derler.**

61- Yine tâbi olanlar **şöyle derler: «Ey Rabbimiz! Bunu bize kim takdim etti ise, onun cehennemdeki azabını bir kat daha** yani küfründen dolayı göreceği azabın bir misli daha **artır»**

62- Bir de Mekkeli kâfirler ateş içinde bulundukları sırada «Biz dünyada iken **kötülerden saydığımız birtakım adamları neye görmüyoruz?**

63- Onları eğlenceye almıştık. Yani biz dünyada iken onlarla eğlenirdik. Yani onlar ortadan kayıp mı oldular **yoksa gözlerimiz onlardan kaydı mı** ki onları göremedik.?» **derler.** Bunlar, Ammar, Bilal, Suheyb ve Selman gibi Müslümanların fakirleridir.[141]

64- Hiç şüphesiz bu haktır, mutlaka gerçekleşecektir. Ki o da **cehennemliklerin** yukarıda geçtiği gibi **birbirleriyle çekişmesidir.**

قُلْ اِنَّمَآ اَنَا۠ مُنْذِرٌ ۖ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾

65. (Resûlüm!) De ki: Ben sadece bir uyarıcıyım. Tek ve kahhâr olan Allah'tan başka bir tanrı yoktur.

Açıklaması:

65- Ey Muhammed! Mekkeli kâfirlere **de ki: «Ben ancak bir uyarıcıyım,** cehennem ateşi ile korkutucuyum. O tek **ve** yarattıkları için **kahhâr olan Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur.»**

رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيْزُ الْغَفَّارُ ﴿٦٦﴾

66. Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi (olan Allah) üstündür, çok bağışlayıcıdır.

Açıklaması:

66- O, göklerle yerin ve aralarındakilerin Rabbidir, Azizdir, işinde da-

141 Ayet-i kerimede yer alan "sihriyyen" lafzı, sin'in zammesi ve kesresi ile okunmuştur.

ima üstündür, dostlarının günahlarını **çok çok bağışlayandır.**

قُلْ هُوَ نَبَؤٌا عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ اَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾

67. De ki: "Bu büyük bir haberdir."

68. "Ama siz ondan yüz çeviriyorsunuz."

Açıklaması:

67-68- Onlara **de ki: «Bu,** yani size haber verdiğim ve içinde ancak vahiy ile bilinebilecek şeyleri getirdiğim Kur'an, **büyük bir haberdir.**

مَا كَانَ لِىَ مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَاِ الْاَعْلٰٓى اِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ اِنْ يُوحٰٓى اِلَىَّ اِلَّٓا اَنَّمَٓا اَنَا۠ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٧٠﴾

69. Onlar orada tartışırken benim mele-i a'lâ hakkında hiçbir bilgim yoktu.

70. Ben ancak apaçık bir uyarıcı olduğum için bana vahyolunuyor.

Açıklaması:

69- Allahü teâlâ, «Şüphesiz ben yeryüzünde bir halife yaratacağım» buyurduğunda **yüce divan** yani melekler, Adem hakkında **münakaşa ederlerken benim hiçbir ilmim yoktu.**

70- Bana yalnızca apaçık bir uyarıcı, uyarısı açık (olan bir peygamber) **olduğum vahyolunmaktadır.**[142]

اِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّى خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ ﴿٧١﴾ فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِى فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَٓ ﴿٧٣﴾ اِلَّٓا اِبْلِيسَ۟ اِسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ يَٰٓا اِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَىَّ۟ اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ اَنَا۠ خَيْرٌ مِنْهُ۟ خَلَقْتَنِى مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿٧٦﴾ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَاِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِى اِلٰى يَوْمِ الدِّينِ ﴿٧٨﴾ قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْنِى اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾ قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَٓ ﴿٨٠﴾ اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾

142 Ayet-i kerimede yer alan "enne mâene" lafzı, "enni" takdirinde (olup "yuha" fiilinin naib-i faili)dir.

71. Rabbin meleklere demişti ki: Ben muhakkak çamurdan bir insan yaratacağım.

72. Onu tamamlayıp, içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman, derhal ona secdeye kapanın!

73. Bütün melekler toptan secde ettiler.

74. Yalnız İblis secde etmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu.

75. Allah! Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni meneden nedir? Böbürlendin mi, yoksa yücelerden misin? dedi.

76. İblis: Ben ondan hayırlıyım! Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi.

77. Allah: Çık oradan (cennetten)! Sen artık kovulmuş birisin.

78. Ve ceza gününe kadar lânetim senin üzerindedir! buyurdu.

79. İblis: Ey Rabbim! O halde tekrar diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver, dedi.

80. Allah: "Haydi, sen mühlet verilenlerdensin.''

81. "O bilinen güne kadar" buyurdu.

Açıklaması:

71- Hatırla ki, **bir vakitler Rabbin meleklere şöyle demişti: «Ben, çamurdan bir insan yaratacağım** -ki o da Adem'dir-

72- Onu düzeltip, tamamlayıp **içine Ruhumdan üflediğim,** akıttığım ve böylece diri olduğu **zaman** -Ruhun Allahü teâlâya izafe edilişi, Hz. Adem'i teşrif içindir. Ruh: İçine nüfuz edilmek suretiyle insan, kendisi ile diri olan latif bir cisim, demektir- **hemen** onu tahrik gayesi ile, iki kat eğilerek **onun için secdeye kapanın!»**

73- Bunun üzerine, bütün melekler, toptan secde ettiler. Gramer: Ayet-i kerimede iki ayrı tekid bulunmaktadır.

74- Yalnız İblis müstesna. İblis; Cinlerin atası olup melekler arasında bulunmaktaydı. **O, kibirlendi ve** Allahü teâlânın (ezeli) ilminde **kâfirlerden oldu.**

75- (Allahü teâlâ) **«Ya İblis! Benim kendi kudretimle yarattığıma** yani yaratmasını üstlendiğime -Bu ifade Hz. Adem'i teşrif içindir. Yoksa her mahlûkun yaratılışını elbette Allahü teâlâ üstlenmiştir- **secde etmene ne mani oldu?** Şu esnada secde etmeyip **üstünlük mü tasladın? Yoksa yücelerden,** kibirlenenlerden **mi idin** ki onlardan olduğun için (şimdi) secde etmekten yüz çevirdin?» **buyurdu.**[143]

143 Ayet-i kerimede yer alan istifham tevbih (muhatabı azarlamak) içindir.

76- İblis, «Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın» dedi.

77- Allahü teâlâ: «Öyleyse hemen çık oradan yani Cennetten -Diğer bir görüşe göre ise, göklerden- **Çünkü sen, artık taşlanmışsın,** (rahmetimden) kavulmuşsun.

78- Ve din, ceza **gününe kadar lanetim senin üzerinde olsun!» buyurdu.**

79- İblis: «Ey Rabbim! Öyle ise bana, insanların **diriltilecekleri güne kadar mühlet ver» dedi.**

80-81- Allahü teâlâ: «İşte **sen malum olan vaktin** birinci sura üfürüş vaktinin **gününe kadar mühlet verilenlerdensin.» buyurdu.**

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾ قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾

82. İblis: Senin mutlak kudretine andolsun ki, onların hepsini mutlaka azdıracağım."

83. "Ancak onlardan ihlâslı kulların hariç" dedi.

84. Allah buyurdu ki, "O doğru ben hep doğruyu söylerim."

85. "Mutlaka sen ve sana uyanların hepsiyle cehennemi dolduracağım!."

Açıklaması:

82- İblis, «O halde senin izzetine yemin ederim ki, onları toptan azdıracağım!

83- Yalnız içlerinden ihlâsa erdirilmiş yani iman etmiş **kulların müstesna!» dedi.**

84- Allahü **teâlâ,** «İşte **hak! Ben hakkı söylerim.**[144]

85- Celâlime yemin ediyorum ki, cehennemi mutlaka zürriyetinle beraber **senden ve onlar** yani insanlar **içinden sana uyanların hepsi ile tıkabasa dolduracağım» buyurdu.**

144 Ayet-i kerimede yer alan "el-hakkü" lafızları ikisininde nasbi ile birincisinin refi ve ikincisinin nasbı ile okunmuştur. İkincisi, kendisinden sonra gelen fiil ile mansubdur. Birincisinin nasbı ise; bir görüşe göre mezkur fiil iledir, bir görüşe göre masdariyyet üzeredir -Masdariyyet üzere olunca "Ahükkü'l-Hakka" takdirindedir.- Bir görüşe göre de başından kasem harfinin çekilmesi üzeredir. Merfu okunuşu ise, haberi mahzuf bir mübteda olmak üzeredir. Buna göre cümle, "fe'l-hakkü minnî" takdirindedir. Diğer bir görüşe göre ise, "fe'-hakkü kasemî" takdirindedir. Kasemin cevabı da "le'emle" enne...." cümlesidir.

قُلْ مَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ وَمَآ اَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَاَهُ بَعْدَ حِينٍ ﴿٨٨﴾

86. (Resûlüm!) De ki: Buna karşılık ben sizden bir ücret istemiyorum. Ve ben olduğundan başka türlü görünenlerden de değilim.

87. Bu Kur'an, ancak âlemler için bir öğüttür.

88. Onun verdiği haberin doğruluğunu bir zaman sonra çok iyi öğreneceksiniz.

Açıklaması:

86- De ki: «Ben risaleti tebliğime karşı **sizden bir ücret,** bir iş karşılığı **istemiyorum. Ve ben mütekellifinden de,** Kur'an'ı, kendi yanımdan uydurandan da **değilim.**

87- O yani Kur'an **bütün âlemlere,** akıl sahibi olan insanlara ve cinlere -meleklere değil- **bir zikirden,** öğütten **başka bir şey değildir.**

88- Ve **andolsun ki,** Ey Mekke kâfirleri! **Onun haberini,** doğruluk haberini **bir zaman sonra** yani kıyamet günü **mutlaka öğreneceksiniz!»**[145]

145 Ayet-i kerimede yer alan "alime" maddesi, "arefe" mânâsında olup başında bulunan lam mukadder bir kasemin cevabıdır. Takdiri "Vallahi..." şeklindedir.

سُورَةُ الزُّمَرِ

ZÜMER SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 75 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾

1. Bu Kitap izzet ve hikmet sahibi Allah katından indirilmiştir.

Açıklaması:

1- Kitabın, Kur'an'ın **indirilişi** mülkünde **güçlü,** yaptıklarında **hikmet sahibi olan Allah'tandır.**[146]

اِنَّآ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللّٰهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴿٢﴾

2. (Resûlüm!) Şüphesiz ki Kitab'ı sana hak olarak indirdik. O halde sen de dini Allah'a has kılarak (ihlâs ile) kulluk et.

Açıklaması:

2- Ey Muhammed **Hiç şüphe yok ki, biz sana bu kitabı hak ile indirdik. O halde Allah'a, dini onun için** şirkten arındırarak **halisane tahsis ederek ibadet eyle,** yani Allah'ı birleyici olarak kendisine kulluk et.[147]

اَلَا لِلّٰهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ۚ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ اَوْلِيَآءَ ۘ مَا نَعْبُدُهُمْ اِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰى ۗ اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِى مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ

146 Ayet-i kerimede yer alan "Tenzilü'l-Kitab" mübteda olup "minellahi" haberidir.
147 Ayet-i kerimede yer alan "bil-hakkı" "enzele" fiiline taalluk etmektedir.

كَاذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٣﴾

3. Dikkat et, hâlis din yalnız Allah'ındır. O'nu bırakıp kendilerine birtakım dostlar edinenler: Onlara, bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz, derler. Doğrusu Allah, ayrılığa düştükleri şeylerde aralarında hüküm verecektir. Şüphesiz Allah, yalancı ve inkârcı kimseyi doğru yola iletmez.

Açıklaması:

3- Dikkat et! Halis din ancak Allah'ındır. Buna ondan başkası müstehak değildir. **O'nu bırakıp da birtakım** putları **dostlar edinenler** -ki bunlar da Mekkeli kâfirlerdir- derler ki **«Biz bunlara ancak bizi Allah'a daha fazla yaklaştırsınlar diye tapıyoruz.» Şüphesiz Allah, onlarla** müminler **arasında,** dinle ilgili **ihtilaf edegeldikleri şeyler hakkında hükmünü verecektir.** Neticede, müminleri cennete, kâfirleri ise cehenneme sokacaktır. **Şüphesiz** Allah'a çocuk isnat etmek hususunda **yalancı,** Allah'tan gayrısına tapmak suretiyle **kâfir olan bir kimseyi Allah doğru yola iletmez.**[148]

لَوْ اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ يَّتَّخِذَ وَلَدًا لَّاصْطَفٰى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۙ سُبْحَانَهٗ ۚ هُوَ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٤﴾

4. Eğer Allah bir evlât edinmek isteseydi, elbette yarattıklarından dilediğini seçerdi. O yücedir. O, tek ve kahhâr olan Allah'tır.

Açıklaması:

4- Allah onların: «Rahman çocuk edindi» dedikleri gibi **bir evlat edinmek isteseydi, elbette yarattıklarından dilediğini seçerdi.** Melekler hakkında: «(Onlar) Allah'ın kızlarıdır, Uzeyr hakkında (O) Allah'ın oğludur. İsa hakkında da (O) Allah'ın oğludur» dediklerinden başka dilediğini evlat edinirdi. (Ne var ki böyle bir şey dilemedi.) O'nu evlat edinmekten **tenzih ederiz. O öyle Allah'tır ki birdir.** Yarattıklarına **hakimdir.**

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ يُكَوِّرُ الَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى الَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۭ كُلٌّ يَّجْرِيْ لِاَجَلٍ مُّسَمًّى ۭ اَلَا هُوَ الْعَزِيْزُ الْغَفَّارُ ﴿٥﴾

5. Allah, gökleri ve yeri hak ile yarattı. Geceyi gündüzün üzerine örtüyor, gündüzü de gecenin üzerine sarıyor. Güneşi ve ayı emri altına almıştır. Her biri belli bir süreye kadar akıp gider. Dikkat et! O, Azîzdir, ve çok bağışlayandır.

148 Ayet-i kerimede yer alan "zulfa" kelimesi masdar olup, takriben mânâsını taşımaktadır.

Açıklaması:

5- Gökleri ve yeri hak ile yarattı. Geceyi gündüzün üzerine getirip **sarıyor.** Bu suretle gece(nin saatleri) artıyor. **Gündüzü de gecenin üzerine** getirip **sarıyor.** Bu suretle de gündüz(ün saatleri) artıyor. **Güneşi ve ayı amade kılmıştır. Her biri muayyen bir vakit için** kıyamet gününe kadar yörüngesinde **akıp gider. Bilmiş ol ki** işlerine **galip** düşmanlarından intikam alan, dostlarını **esirgeyen O'dur.**[149]

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْاَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ ؕ يَخْلُقُكُمْ فِى بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِى ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍ ؕ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ ؕ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ ﴿٦﴾

6. Allah sizi bir tek nefisten (Âdem'den) yarattı, sonra ondan da eşini yarattı. Sizin için hayvanlardan sekiz eş meydana getirdi. Sizi de annelerinizin karınlarında üç katlı karanlık içinde çeşitli safhalardan geçirerek yaratıyor. İşte bu yaratıcı, Rabbiniz Allah'tır. Mülk O'nundur. O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyken nasıl oluyor da (O'na kulluktan) çevriliyorsunuz?

Açıklaması:

6- Sizi bir kişiden yani Adem'den **yarattı. Sonra ondan** eşini Havva'yı **yarattı. Sizin için** deve, sığır, koyun ve keçiden oluşan **davarlardan** En'am suresinde de belirtildiği üzere her birinden erkek ve dişi olarak ikişer olmak üzere **sekiz çift indirdi. Sizi analarınızın karnında üç karanlık içinde** -bunlar da karın karanlığı, rahim karanlığı ile cenin (döl yatağı) karanlığıdır- **hilkatten** (yaratılıştan) **hilkate** yani meniden pıhtılaşmış kana, ondan da bir çiğnem ete... **yaratıp duruyor. İşte Rabbiniz olan Allah (budur) Mülk Onun'dur. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde siz** O'na ibadet etmeyi bırakıp da O'ndan başkasına ibadet etmeye **nasıl olup da döndürülüyorsunuz?**

اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِىٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ ۚ وَاِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ ؕ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى ؕ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ؕ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾

7. Eğer inkâr ederseniz, şüphesiz Allah, size muhtaç değildir. Bununla beraber O, kullarının küfrüne razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizden bunu kabul

149 Ayet-i kerimede yer alan "bil-hakkı" "haleke" fiiline taalluk etmektedir.

eder. Hiçbir günahkâr diğerinin günahını çekmez. Nihayet hepinizin dönüp gidişi, Rabbinizedir. Yaptıklarınızı O size haber verir. Çünkü O, kalplerde olan herşeyi hakkıyla bilendir.

Açıklaması:

7- Eğer küfredenseniz, bilmiş olun ki Allah sizden müstağnidir. (Size muhtaç değildir) Her ne kadar bir kısmının küfrünü dilemiş de olsa **O, kullarının küfrüne razı olmaz. Eğer** Allah'a şükredip de iman **ederseniz, sizin hesabınıza O'na** yani şükretmenize **razı olur. Hiçbir günahkâr** kişi, **diğer kişinin günahını taşımaz. Sonra dönüşünüz Rabbinizedir. O da size bütün yaptıklarınızı haber verir. Çünkü O, kalblerin içinde olan şeyleri bilendir.**[150]

وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهٗ مُنِيبًا اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَا خَوَّلَهٗ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِىَ مَا كَانَ يَدْعُٓوا اِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهٖ ۭ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا ۚ اِنَّكَ مِنْ اَصْحٰبِ النَّارِ ﴿٨﴾

8. İnsanın başına bir sıkıntı gelince, Rabbine yönelerek O'na yalvarır. Sonra Allah kendisinden ona bir nimet verince, önceden yalvarmış olduğunu unutur. Allah'ın yolundan saptırmak için O'na eşler koşar. (Ey Muhammed!) De ki: Küfrünle biraz eğlenedur; çünkü sen, muhakkak cehennem ehlindensin!

Açıklaması:

8- İnsana yani kâfire **bir zarar dokunduğu vakit, Rabbine yönelerek,** dönerek **ona yalvarır. Sonra ona** ihsanda bulunmak için **kendinden bir nimet verdiği vakit, önceden kendine yalvardığı zatı unutur,** terkeder. O zat ise Allahü teâlâdır. **Onun yolu** İslâm Dini'nden **saptırmak için, Allah'a bir takım ortaklar koşmaya başlar. De ki: «Küfrünle** geri kalan ömrün bitinceye değin **biraz eğlenedur. Çünkü sen muhakkak cehennemliklerdensin!»**[151]

اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ اٰنَاۗءَ الَّيْلِ سَاجِدًا وَّقَاۗىِٕمًا يَّحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُوْا رَحْمَةَ رَبِّهٖ ۭ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِيْنَ يَعْلَمُوْنَ وَالَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ۭ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٩﴾

9. Yoksa geceleyin secde ederek ve kıyamda durarak ibadet eden, ahiretten çekinen ve Rabbinin rahmetini dileyen kimse (o inkarcı gibi) midir? (Resûlüm!)

---

150 Ayet-i kerimede yer alan "yerdehu" fiili "ha"nın sükûnu ile işba ve işba'sızla birlikte ha'nın zammesiyle okunmuştur.

151 Ayet-i kerimede yer alan "ma" lafzı men yerine kullanılmıştır. Ayet-i kerimede yer alan "li-yudille" fiili "ya"nın fethasıyla da okunmuştur.

De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür.

Açıklaması:

9- Yoksa o gece saatlerinde kulluk vazifelerini yapmak üzere **kalkıp secdeye kapanan** namazda **kıyamda duran, ahiretten sakınan** yani ahıretin azabından korkan **ve Rabbinin rahmetini** cennetini **uman kimse** küfür veya benzer bir davranışla asi olan kimse gibi **olur mu? De ki: «Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?** yani Alim ile cahil bir olmadığı gibi bunlar da bir değildir. **Ancak akıl sahipleri düşünüp ibret alır.**[152]

قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا فِى هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَاَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةٌ اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾

10. (Resûlüm!) Söyle: Ey inanan kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah'ın (yarattığı) yeryüzü geniştir. Yalnız sabredenlere, mükâfatları hesapsız ödenecektir.

Açıklaması:

10- De ki: «Ey **benim iman eden kullarım! Rabbinizden korkun.** Yani ona itaat etmek suretiyle azabından korkun. **Bu dünyada** ibadet ederek **iyi iş yapanlara güzel bir mükâfat vardır.** O da cennetir. **Allah'ın yeryüzü geniştir.** Buna göre kâfirlerin ve aşikâre işlenen kötü işler arasından çekilip geniş-lik olan yere hicret ediniz. **Ancak** ibadete ve gördükleri belalara karşı **sabredenlere mükâfatları** ölçüp tartmadan **hesapsız verilecektir.**

قُلْ اِنِّى اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴿١١﴾

11. De ki: Bana, dini Allah'a hâlis kılarak O'na kulluk etmem emrolundu.

Açıklaması:

11- De ki: «Ben dini O'na halis kılarak şirkten uzak olarak **Allah'a ibadet etmekle emrolundum.**

وَاُمِرْتُ لِاَنْ اَكُونَ اَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾ قُلْ اِنِّى اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣﴾

152 Ayet-i kerimede yer alan "emmen" terkibindeki "mim" şeddesiz olarak da okunmuştur. Diğer bir kıraatta "em-men" şeklinde okunmuş olup buna göre "em" bel ve hemze mânâsını taşımaktadır.

12. Bana Müslümanların ilki olmam emrolundu.

13. De ki: Rabbime karşı gelirsem, doğrusu büyük günün azabından korkarım.

Açıklaması:

12- Hem bu ümmetin içinden (Allah'a teslim olan) **Müslümanların ilki olmakla da emrolundum»**[153]

13- De ki: «Ben Rabbime isyan edersem, büyük bir günün azabından korkarım.»

قُلِ اللّٰهَ اَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهٗ دِيْنِىْۙ ﴿١٤﴾ فَاعْبُدُوْا مَا شِئْتُمْ مِّنْ دُوْنِهٖۗ قُلْ اِنَّ الْخٰسِرِيْنَ الَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلِيْهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۗ اَلَا ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِيْنُ ﴿١٥﴾

14. De ki: Ben dinimde ihlâs ile ancak Allah'a ibadet ederim.

15. (Ey Allah'a eş koşanlar!): Siz de O'ndan başka dilediğinize tapın! De ki: Gerçekten hüsrana uğrayanlar, kıyamet günü hem kendilerini, hem de ailelerini ziyana sokanlardır. Bilesiniz ki, bu apaçık hüsrandır.

Açıklaması:

14- De ki: «Ben dinimi şirkten uzak tutup **Allah'a halis kılarak O'na ibadet ederim.**

15- Siz de O'ndan başka dilediklerinize tapın» Bu, kâfirlere karşı bir tehdit ve onların Allahü teâlâya ibadet etmediklerini ilan etmektir. **De ki: «Asıl hüsrana düşenler, kıyamet günü** kendilerinin ebedi olarak cehennemde kalmasıyla **kendilerine ve** şayet iman etmiş olsalardı kendileri için hazırlanmış olan Cennet hurilerine kavuşmamakla da **mensublarına yazık etmiş olanlardır.» İyi bilin ki, apaçık ziyan işte budur!**

لَهُمْ مِّنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌۗ ذٰلِكَ يُخَوِّفُ اللّٰهُ بِهٖ عِبَادَهٗۗ يٰعِبَادِ فَاتَّقُوْنِ ﴿١٦﴾

16. Onların üstlerinde ateşten tabakalar, altlarında da (öyle) tabakalar var. İşte Allah kullarını bununla korkutuyor. Ey kullarım! Yalnızca benden korkun.

Açıklaması:

16- Onların üstlerinde ateşten tabakalar, altlarında ateşten **tabakalar vardır. İşte Allah, kullarını** yani müminleri **bununla korkutuyor** ki on-

153 Ayet-i kerimede yer alan "lam" ba mânâsında kullanılmıştır.

dan sakınsınlar. Ayetin devamı da bunu gösteriyor. **Ey kullarım! O halde benden korkun.**

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ اَنْ يَعْبُدُوهَا وَاَنَابُوا اِلَى اللّٰهِ لَهُمُ الْبُشْرٰىۚ فَبَشِّرْ عِبَادِۙ ﴿١٧﴾

17. Tâğut'a kulluk etmekten kaçınıp, Allah'a yönelenlere müjde vardır. Kullarımı müjdele:

Açıklaması:

17- Putlara ibadet etmekten sakınıp da Allah'a yönelenlere gelince, onlara cennetle **müjde vardır. Hemen kullarımı müjdele!**

اَلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ اَحْسَنَهٗۚ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ هَدٰيهُمُ اللّٰهُ وَاُولٰٓئِكَ هُمْ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿١٨﴾

18. O kullarımı ki, onlar sözü dinlerler, sonra da en güzeline uyarlar. İşte onlar, Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. Gerçek akıl sahipleri de onlardır.

Açıklaması:

18- O kullarım ki, söze kulak verirler de onun en güzeline uyarlar. En güzel söz de, hayırlarına olandır. **İşte Allah'ın hidayet verdiği kimseler onlardır. Ve işte bunlar kamil akıl sahipleri olanların ta kendileridir.**

اَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِۜ اَفَاَنْتَ تُنْقِذُ مَنْ فِى النَّارِۚ ﴿١٩﴾

19. (Resûlüm!) Hakkında azap hükmü gerçekleşmiş kimseyi ve ateşte olanı sen mi kurtaracaksın!

Açıklaması:

19- Üzerine azap kelimesi yani «elbette cehennemi cinlerden ve insanlardan dolduracağım» ayetinde ifade edilen bu söz **hak olmuş kimseyi mi? Ateş içinde bulunan şahsı sen mi çıkaracaksın?**[154]

لٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقِهَا غُرَفٌ مَبْنِيَّةٌۙ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۜ وَعْدَ اللّٰهِۜ لَا يُخْلِفُ اللّٰهُ الْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾

154 Ayet-i kerimede yer alan "efeente tunkizü men fi'n-nar" sözü sarfın cevabı olup zamir yerinde zahir isim kullanılmıştır. Hemze ise inkâr (red) içindir. Yani, ona hidayet etme gücüne sahip değilsin ki onu cehennem ateşinden kurtarasın.

20. Fakat Rablerinden sakınanlara, üstüste yapılmış, altlarından ırmaklar akan köşkler vardır. Bu, Allah'ın verdiği sözdür. Allah, verdiği sözden caymaz.

Açıklaması:

20- Lakin Rablerinden ona itaat etmeleri suretiyle **korkanlar için yüksek konaklar vardır ki, üzerlerine de köşkler yapılmış; altlarından** yani üstteki ve alttaki konakların altından **ırmaklar akmakta!** (Bu) **Allah'ın vaadi(dir) Allah vaadinden caymaz.**

Âyet-i kerimede yer alan "Va'dellah" mukadder bir fiille mansubdur.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَسَلَكَهٗ يَنَابِيعَ فِى الْاَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهٖ زَرْعًا مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهٗ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرٰيهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهٗ حُطَامًا ؕ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِاُولِى الْاَلْبَابِ ﴿۲۱﴾ اَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهٗ لِلْاِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهٖ ؕ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ ؕ اُولٰٓئِكَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿۲۲﴾

21. Görmedin mi? Allah gökten bir su indirdi, onu yerdeki kaynaklara yerleştirdi, sonra onunla türlü türlü renklerde ekinler yetiştiriyor. Sonra onlar kurur da sapsarı olduklarını görürsün. Sonra da onu kuru bir kırıntı yapar. Şüphesiz bunlarda akıl sahipleri için bir öğüt vardır.

22. Allah kimin gönlünü İslâm'a açmışsa o, Rabbinden bir nûr üzerinde değil midir? Allah'ı anmak hususunda kalpleri katılaşmış olanlara yazıklar olsun! İşte bunlar apaçık bir sapıklık içindedirler.

Açıklaması:

21- Görmedin mi bilmedin mi **ki, Allah gökten su indirdi de onu yerdeki kaynaklara** menba yerlerine **soktu. Sonra onunla çeşit çeşit renklerden ekinler çıkarıyor. Sonra ekin kuruyor da onu** meselâ yeşilliğin ardından **sararmış görüyorsun. Sonra da onu** kuru bir kırıntı **çöp yapıyor. Şüphesiz bunda,** bunları düşünebilen **kamil akıl sahipleri için bir öğüt** ve ibret **vardır.** Çünkü bunlar Allahü teâlânın birliğini ve kudretini göstermektedir.

22- Allah'ın İslâm için kalbini açıp da hidayet bulan **ve Rabbinden bir nur üzerinde olan kimse** kalbini mühürlediği kişi gibi **olur mu?** Ayetin devamı (bu takdiri) göstermektedir. **O halde vay O Allah'ın zikrinden** yani Kur'an'ı kabul etmekten **kalbleri katılaşmış olanlara! Onlar apaçık bir sapıklık içindedirler.**[155]

155 Ayet-i kerimede yer alan "veyl" azap ifade eden bir kelimedir.

اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِىَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِى بِهٖ مَنْ يَشَآءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾

23. Allah sözün en güzelini, birbiriyle uyumlu ve bıkılmadan tekrar tekrar okunan bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, bu Kitab'ın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri ve hem de gönülleri Allah'ın zikrine ısınıp yumuşar. İşte bu Kitap, Allah'ın, dilediğini kendisiyle doğru yola ilettiği hidayet rehberidir. Allah kimi de saptırırsa artık ona yol gösteren olmaz.

Açıklaması:

23- Allah, kelamın en güzelini, kitabı yani Kur'an'ı **birbirine benzer** yani dizilişi vesaire yönleri birbirine benzer, ve vaad ve tehditleri ve bunlara benzer konuları ikilenir şekilde **ikizli olarak indirdi. Öyle ki, Rablerindeıı korkanların derileri** tehditlerini tilavet ederken **ondan ürperir,** titrer. **Sonra derileri de, kalpleri de Allah'ın zikrine** yani ondaki güzel vaadleri okuduğunda yumuşar, sükûnet bulur, yatışır. İşte bu, yani bu kitap **Allah'ın hidayetidir ki, onunla dilediğini doğru yola iletir. Kimi de Allah şaşırtırsa, artık ona hidayet verecek yoktur.**[156]

اَفَمَنْ يَتَّقِى بِوَجْهِهٖ سُٓوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَقِيلَ لِلظّٰلِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾

24. Kıyamet gününde yüzünü azabın şiddetinden korumaya çalışan kimse (kendini ondan emin kılan gibi) midir? Zalimlere "Kazandığınızı tadın!" denilir.

Açıklaması:

24- Hiç kıyamet gününde, yüzü üzerine atılarak **azabın şiddetinden** yani elleri boynuna bağlı olarak cehenneme atılmak suretiyle en şiddetli azabdan **yüzünü koruyan kimse** cennete girip de o ateşten emin olan kimse gibi **midir? Zalimlere** yani Mekkeli kâfirlere **«Tadın bakalım kazandıklarınızın** cezasını» **denilir.**

كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَتٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾

25. Onlardan öncekiler (peygamberleri) yalanladılar da farkına varmadık-

156 Ayet-i kerimede yer alan "Kitab" kelimesi "ehsene"den bedeldir.

ları bir yerden onlara azap çattı.

Açıklaması:

25- Onlardan öncekiler de azabın gelmesi hususunda peygamberlerini **yalanladılar. Bunun üzerine ummadıkları** (ve) hatırlarına gelmeyecek **bir yönden kendilerine azap geliverdi.**

فَاَذَاقَهُمُ اللّٰهُ الْخِزْيَ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُ ۘ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

26. Bu suretle Allah, dünya hayatında onlara rezilliği tattırdı. Ahiret azabı daha büyüktür. Keşke bunu bilselerdi!

Açıklaması:

26- Böylece Allah onlara dünya hayatında suretlerin değişmesi, öldürülme ve daha başka şeylerden meydana gelen **zilleti** ve horluğu **tattırdı. Ahiret azabı ise, elbet daha büyüktür. Eğer onlar** yani yalanlayan kimseler ahiret azabını **bilselerdi.** Yalanlamazlardı.

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۚ ﴿٢٧﴾

27. Andolsun ki biz, öğüt alsınlar diye, bu Kur'an'da insanlara her türlü misali verdik.

Açıklaması:

27- Yemin olsun! Biz bu Kur'an'da insanlara her türlüsünden temsil getirdik. Olur ki düşünürler de nasihat alırlar.

قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِى عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾

28. Korunsunlar diye, pürüzsüz Arapça bir Kur'an indirdik.

Açıklaması:

28- Pürüzsüz yani karışıksız ve ihtilafsız **Arapça bir Kur'an olarak** (indirdik) Ta ki küfürden **sakınsınlar.**[157]

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاۤءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ۚ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾

29. Allah, çekişip duran birçok ortakların sahip olduğu bir adam (köle)

157 Ayet-i kerimede yer alan "Kur'an'en-Arabiyyen" hal-i müekkidedir.

ile yalnız bir kişiye bağlı olan bir adamı misal olarak verir. Bu ikisi eşit midir? Hamd Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu bilmezler.

Açıklaması:

29- Allah, müşrik ve muvahhid için **şöyle bir misal vermiştir. Bir adam ki, onda birtakım ortaklar var.** Kötü huylu olmalarından dolayı **çekişip duruyorlar. Başka bir adam da, hususi olarak** halisen **bir adama aittir. Hiç bu ikisinin hali bir olur mu?** Yani bir cemaata ait olan köle ile bir kişiye ait olan köle bir değildir. Zira birincisi, efendilerinin hepsi aynı anda kendisinden hizmet istediğinde onlardan hangisine hizmet edeceğini şaşırıp kalır. Bu misal müşrik kimsenin durumunu arz etmekte dir. İkinci köle ise Allah'a şirk koşmayan Muvahhidin örneğidir. Hamd bir olan **Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu** yani Mekke halkının çoğu varacakları azabı **bilmezler** de bu yüzden (Allah'a) ortak koşarlar.[158]

اِنَّكَ مَيِّتٌ وَاِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ﴿٣١﴾

30. Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler.

31. Sonra şüphesiz, siz de kıyamet günü, Rabbinizin huzurunda davalaşacaksınız.

Açıklaması:

30- Şüphesiz sen de öleceksin. Bu, Efendimiz'e (s.a.v.) yapılan bir hitabtır. **Muhakkak onlar da ölecekler,** sen yakında öleceksen onlar da ölecekler. O halde başkasının ölümüne sevinmek doğru değildir. Kâfirlerin, Peygamberimiz'in (s.a.v.) vefatını temenni ve beklemeleri üzerine bu ayet nazil oldu.

31- Sonra ey insanlar **kıyamet günü sizler,** aranızdaki haksızlıklar konusunda **Rabbinizin huzurunda birbirinizden davacı olacaksınız.** (Muhakemeye duruşacaksımz.)

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللّٰهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ اِذْ جَاءَهُ اَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾

32. Allah'a karşı yalan uyduran, kendisine gelen gerçeği (Kur'an'ı) yalan sayandan daha zalim kimdir? Kâfirlerin yeri cehennemde değil mi?

Açıklaması:

32- Allah'a ortak ve oğul nisbet ederek O'na **karşı yalan söyleyen ve**

158 Ayet-i kerimede yer alan "Resûlen" kelimesi "meselen"den bedeldir. Yine ayette yer alan "meselen" temyizdir.

doğru, Kur'an **kendisine geldiği vakit yalan sayan kimseden daha zalim kim olabilir?** Yani ondan daha zalim kimse yoktur. **Kâfirler için cehennemde bir yer** barınak **yok mu?** Evet, onların cehennemde barınak yerleri vardır.

وَالَّذِى جَآءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ أُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾

33. Doğruyu getiren ve onu tasdik edenler var ya, işte kötülükten sakınanlar onlardır.

Açıklaması:

33- Doğruyu getirene Hazreti Peygamber (s.a.v.) **ve onu tasdik eden** müminler **var ya,** işte şirkten **sakınanlar onlardır.**[159]

لَهُمْ مَا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾

34. Onlar için Rableri yanında diledikleri her şey vardır. İşte bu, iyilik edenlerin mükâfatıdır.

Açıklaması:

34- Onlar için Rableri katında, ne dilerlerse var. İşte iman ederek kendileri için **iyilik yapanların mükâfatı budur.**

لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِى عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ الَّذِى كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾

35. Böylece Allah, onların geçmişte yaptıkları en kötü hareketleri bile örtecek ve yaptıklarının en güzeline denk olarak mükâfatlarını verecektir.

Açıklaması:

35- Çünkü Allah, onların geçmişte yaptıkları kötü amellerini örtecek ve yaptıkları güzel amellerin mükâfatlarını kendilerine ihsan edecektir.[160]

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُۥ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾

36. Allah kuluna kâfi değil midir? Seni O'ndan başkalarıyla korkutuyorlar.

159 Ayet-i kerimede yer alan "ellezi" ellezine mânâsında kullanılmıştır.
160 Ayet-i kerimede yer alan "esveu" ile "ehsenu" kelimeleri es-Seyyi' ve el-Hesen mânâsındadır.

Allah, kimi saptırırsa artık onun yolunu doğrultacak biri yoktur.

Açıklaması:

36- Allah, kuluna yani Peygamberine **kâfi değil midir?** Evet kâfidir. **Seni ondan başkalarıyla** yani putlarının seni öldüreceklerinden veya aklını bozacaklarından **korkutuyor.** Buradaki hitap Peygamberimize aittir. **Allah, kimi saptırırsa artık ona hidayet verecek yoktur.**

وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ مُضِلٍّ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِعَزِيزٍ ذِى انْتِقَامٍ ﴿٣٧﴾

37. Allah kime de hidayet ederse, artık onu saptıracak yoktur. Allah, mutlak güç sahibi ve intikam alıcı değil midir?

Açıklaması:

37- Kime de Allah hidayet verirse, artık onu da şaşırtacak yoktur. Allah emrini icra etmede **galip** düşmanlarından **intikam alıcı değil midir?** Evet düşmanlarından intikam alma gücüne sahiptir.

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ ۚ قُلْ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَنِىَ اللّٰهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهٖٓ اَوْ اَرَادَنِى بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهٖ ۚ قُلْ حَسْبِىَ اللّٰهُ ۜ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾

38. Andolsun ki onlara: Gökleri ve yeri kim yarattı? diye sorsan, elbette "Allah'tır" derler. De ki: Öyleyse bana söyler misiniz? Allah bana bir zarar vermek isterse, Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, O'nun verdiği zararı giderebilir mi? Yahut Allah, bana bir rahmet dilerse, onlar O'nun bu rahmetini önleyebilirler mi? De ki: Bana Allah yeter. Tevekkül edenler, ancak O'na güvenip dayanırlar.

Açıklaması:

38- Yemin olsun ki onlar», «Gökleri ve yeri kim yarattı?» diye sorsan mutlaka, «Allah» derler. De ki: «O halde bana haber verin! Allah bana bir zarar dilerse, Allah'ı bırakıp da taptıklarınız putlar, **onun verdiği zararı giderebilir mi?** Hayır, gideremez. **Yahut bana bir rahmet dilerse, onlar O'nun bu rahmetini tutabilecek** (önleyebilecekler **midir?** Hayır. Önleyemezler. **De ki: «Bana Allah yeter. Tevekkül edenler, ancak O'na tevekkül ederler.** Güvenenler ancak ona güvenir.[161]

161 Ayet-i kerimede yer alan "lam" kasem lamı'dır. Ayet-i kerimede yer alan "kaşifat" ile "mumsikât" kelimeleri bir kıraatte izafet şeklinde okunmuşlardır.

قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنِّى عَامِلٌ ۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۙ ﴿٣٩﴾ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٤٠﴾

39. De ki: "Ey kavmim! Elinizden geleni yapın; doğrusu ben de yapacağım! Artık yakında bileceksiniz!".

40. "Kendisini rezil edecek azap kime geleceğini, ve sürekli bir azabın kimin üzerine konacağını."

Açıklaması:

39-40- De ki: «Ey **kavmim! Siz bulunduğunuz hal üzere çalışın. Elbet ben de** kendi usulüme göre **çalışanım. Artık kendisini rezil eden azabın geleceği kimseyi ve üzerine daimi bir azap** -ki o da cehennem azabıdır- **inecek olanı ileride bileceksi**niz. Nitekim Bedir'de Allahü teâlâ onları rezil rüsvay etmiştir.[162]

اِنَّٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ ۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾

41. (Resûlüm)! Şüphesiz biz bu Kitab'ı sana, insanlar için hak olarak indirdik. Artık kim doğru yolu seçerse kendi lehinedir; kim de saparsa ancak kendi aleyhine sapmış olur. Sen onların üzerinde vekil değilsin.

Açıklaması:

41- Biz sana bu kitabı, insanlar için hakla indirdik. Artık kim doğru yola gelirse, doğru yola gelmesi **kendi menfaatınadır. Kim de saparsa, ancak aleyhine sapmış olur. Sen, onların üzerine vekil değilsin.** Ki onları hidayete zorlayasın.

اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الْاَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِى لَمْ تَمُتْ فِى مَنَامِهَا ۚ فَيُمْسِكُ الَّتِى قَضٰى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْاُخْرٰٓى اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى ۭ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾

42. Allah, ölenin ölüm zamanı gelince, ölmeyenin de uykusunda iken canlarını alır da ölümüne hükmettiği canı alır, ötekini muayyen bir vakte kadar bırakır. Şüphe yok ki, bunda iyi düşünecek bir kavim için ibretler vardır.

Açıklaması:

42- Allah, canları ölümü zamanında alır ve ölmeyenin de uykusu sı-

162 Ayet-i kerimede yer alan "men" mevsul" olup ilmin mefulu'dür.

rasında alır. Yani ruhları uyku vaktinde alır. **Bu suretle üzerine ölüm hükmünü verdiği ruhları tutar. Diğerini belirli bir vakte kadar** yani öleceği vakte kadar **salıverir.** Salıverilen temyiz (idrak) canı olmadan yaşam canı bedende kalır fakat aksi böyle değildi (yani hayat canı olmadan temyiz cam bedende kalmaz). **Şüphesiz ki bu** anlatılanda **düşünen bir kavim için ibretler** (ve) alametler **vardır.** Tefekkür edip de bilirler ki bunlara kadir olan tekrar diriltmeye de kadirdir. Kureyş ise bunları düşünmemiştir.

اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ شُفَعَآءَ ۚ قُلْ اَوَلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا وَّلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾ قُلْ لِّلّٰهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا ۘ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۗ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾

43. Yoksa onlar Allah'tan başkasını şefaatçılar mı edindiler? De ki: Onlar hiçbir şeye güç yetiremezler ve akıl erdiremezlerse de mi (Şefaatçı edineceksiniz)?

44. De ki: Bütün şefâat Allah'ındır. Göklerin ve yerin hükümranlığı O'nundur. Sonra O'na döndürüleceksiniz.

Açıklaması:

43- Yoksa onlar Allah'tan başkasını yani putları inançlarına göre Allah katında **şefaatçılar mı edindiler?** Onlara **de ki: «Ya** şefaat ve daha başka **hiçbir şeye güç yetirmeseler ve** sizlerin kendilerine tapmakta olduğunuza **akıl erdiremez olsalar da mı?** Ve daha başka şeylere akıl erdiremez olsalar da mı? Buna rağmen mi şefaat edecekler? Hayır şefaat edemezler.[163]

44- De ki: «Bütün şefaat Allah'a mahsustur. Yani bu ancak O'na mahsustur, bu bakımdan O'nun izni olmadan hiç kimse şefaat edemez. **Göklerle yerin mülkü O'nundur. Sonra yalnızca O'na döndürüleceksiniz!»**

وَاِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَحْدَهُ اشْمَاَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ ۚ وَاِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهٖٓ اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾

45. Allah, tek olarak anıldığı zaman, ahirete inanmayanların içlerine sıkıntı basar. Ama Allah'tan başkası anıldığı zaman hemen yüzleri güler.

Açıklaması:

45- Allah, bir olarak anıldığı yani onların ilahları anılmadığı **vakit, ahirete iman etmeyenlerin kalpleri** nefret edip **tiksinir. Ama ondan başkası** yani putları **anıldı mı derhal yüzleri güler.**

163 Ayet-i kerimede yer alan "em" bel mânâsında kullanılmıştır. (Doğrusu onlar Allah'tan başkasını...)

قُلِ اللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾

46. De ki: Ey gökleri ve yeri yaratan, gizliyi de aşikârı da bilen Allah! Kullarının arasında, ayrılığa düştükleri şeyin hükmünü ancak sen vereceksin.

Açıklaması:

46- De ki: «Ey gökleri ve yeri yoktan var edip icad eden **yaratan, gizliyi de, aşikârı da bilen** görünmeyen ve görünen şeyleri bilen **Allah! Kullarının arasında, ayrılığa düştükleri** din işleriyle ilgili **şeyler hakkında hükmü sen vereceksin!»** İhtilafa düştükleri konuda hakkı bana göster.[164]

وَلَوْ اَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُٓوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۚ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾

47. Eğer yerde ne varsa hepsi ve onunla birlikte bir misli daha o zulmedenlerin olsaydı, kıyamet gününde azabın fenalığından (kurtulmak için) elbette bunları fedâ ederlerdi. Halbuki (o gün) onlar için, Allah tarafından, hiç hesaba katmadıkları şeyler ortaya çıkmıştır.

Açıklaması:

47- Eğer bütün yerdekiler, bir misli de beraber olmak üzere o zulmedenlerin olsaydı kıyamet gününde azabın kötülüğünden (kurtulmak için) onu mutlaka feda ederlerdi. Artık hesaba katmadıkları şeyler Allah tarafından onlar için açığa çıkmıştır.

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤٨﴾

48. Onların kazandıkları kötülükler (o gün) açığa çıkmış, alaya aldıkları şey, kendilerini sarmıştır.

Açıklaması:

48- Yaptıkları işlerin kötülükleri açığa çıkmış ve alay ettikleri şey yani azap inip **kendilerini sarıp kuşatmıştır.**

فَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَاۖ ثُمَّ اِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّاۙ قَالَ اِنَّمَآ اُوتِيتُهُ عَلٰى عِلْمٍۭ بَلْ هِىَ فِتْنَةٌ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾

164 Ayet-i kerimede yer alan “ellahümme” ya ellahu mânâsındadır.

49. İnsana bir zarar dokunduğu zaman bize yalvarır. Sonra, kendisine tarafımızdan bir nimet verdiğimiz vakit, "Bu bana ancak bilgimden dolayı verilmiştir" der. Hayır o, bir imtihandır, fakat çokları bilmezler.

Açıklaması:

49- İnsan sınıfına **bir zarar dokundu mu, bize yalvarır. Sonra kendisine** ihsanda bulunmak için **bir nimet verdik mi, «Bu, bana, ancak** Allah'tan buna layık olduğuma dair **bilgiden dolayı verilmiştir» der. Hayır! Bu** çeşit söz **bir imtihandır** ki kul bununla imtihan edilir. **Lakin onların çoğu** böyle bir nimetin verilmesinin istidrac ve imtihan olduğunu **bilmezler.**[165]

قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَآ اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾

50. Bunu onlardan öncekiler de söylemişti; ama kazandıkları şeyler onlara fayda vermedi.

Açıklaması:

50- Onlardan önceki ümmetler örneğin Karun ve onun (kendini beğenen) sözüne rıza gösteren kavmi **de bunu söylemişlerdi. Fakat kazandıkları kendilerine hiçbir fayda vermedi.**

فَاَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا ۗ وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هٰٓؤُلَآءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا ۙ وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٥١﴾

51. Bunun için yaptıkları kötülüklerin vebali onları yakaladı. Bunlardan da zulmedenlerin işledikleri kötülükler, başlarına gelecektir. Bu hususta Allah'ı âciz bırakamazlar.

Açıklaması:

51- Sonunda yaptıkları kötülükler yani kötülüklerinin cezası **başlarına geldi. Şunlardan** yani Kureyş'den **zulmedenlerin de yaptıkları başlarına gelecektir. Onlar** azabımızdan **kurtulamazlar.** Nitekim yedi sene kıtlık yüzü görmüşler daha sonra (istidrac olarak) kendilerine bolluk verilmiştir.

اَوَلَمْ يَعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

52. Bilmiyorlar mı ki Allah, rızkı dilediğine bol bol verir, dilediğinden de kısar. Şüphesiz bunda inanan bir kavim için ibretler vardır.

165 Ayet-i kerimede yer alan "el-insan" kelimesindeki "lam" cins ifade etmektedir.

Açıklaması:

52- Hâlâ bilmediler mi ki Allah, imtihan için **dilediğine rızkı genişletir,** imtihan için de dilediğine **kısar. Şüphesiz bunda** buna **iman eden bir kavim için ibretler vardır.**

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ ۟ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۟ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾

53. De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Açıklaması:

53- De ki: «Ey **kendilerinin aleyhinde haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah,** şirkten tevbe eden kimselerin **bütün günahlarını bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayanın, çok esirgeyenin ta kendisidir.**[166]

وَاَنِيبُٓوا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ ﴿٥٤﴾

54. Size azap gelip çatmadan önce Rabbinize dönün, O'na teslim olun, sonra size yardım edilmez.

Açıklaması:

54- Onun için size azap gelip çatmadan evvel Rabbinize dönün. Sonra amelinizi ihlâslı yaparak **O'na teslim olun.** Tevbe etmediğiniz takdirde onun azabından kurtulmak için **yardım olunmazsınız.**

وَاتَّبِعُٓوا اَحْسَنَ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ۙ ﴿٥٥﴾ اَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتٰى عَلٰى مَا فَرَّطْتُ فِى جَنْبِ اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ ۙ ﴿٥٦﴾

55. Siz farkında olmadan, ansızın başınıza azap gelmezden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline (Kur'an'a) tâbi olun.

56. Kişinin: Allah'a karşı aşırı gitmemden dolayı bana yazıklar olsun! Gerçekten ben alay edenlerdendim (diyeceği günden sakının)!

166 Ayet-i kerimede yer alan "teknetu" fiili "nun"un kesresi ile de okunur. Zammeyle de (şaz olarak) okunmuştur.

Açıklaması:

55- Geliş vaktinden önce **haberiniz olmayarak, ansızın azap gelmeden, Rabbinizden size indirilenin en güzeline** -ki o da Kur'an'dır- **uyun»**

56- Her nefis, «Allah yanında yani Allah'a itaat hususunda **işlediğim kusur ve eksikliklerden dolayı vay hasretime** vay pişmanlığıma. **Gerçekten ben** Allah'ın dini ve kitabı ile **alay edenlerden idim»** demesinden önce acele edin.[167]

اَوْ تَقُولَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰىنِى لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾ اَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ اَنَّ لِى كَرَّةً فَاَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾

57. Yahut şöyle diyecektir:" Allah bana hidayet verseydi, elbette sakınanlardan olurdum".

58. Veya azabı gördüğünde: Keşke benim için bir kez (dönmeye) imkân bulunsa da iyilerden olsam!" demesinden.

Açıklaması:

57- Yahut, «Eğer Allah bana taat ile **hidayet vereydi,** ben de hidayet bulur **elbet** azabından **sakınanlardan olurdum» demesi.**

58- Yahut, azabı gördüğü vakit, «Benim için dünyaya **bir dönüş daha olsaydı, ben de güzel işler yapanlardan** müminlerden **olsaydım» demesi.**

بَلٰى قَدْ جَاءَتْكَ اٰيَاتِى فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٥٩﴾

59. Hayır (dönemeyeceksin)! Âyetlerim sana gelmişti de sen onları yalanlamış, büyüklük taslamış ve inkârcılardan olmuştun.

Açıklaması:

59- Fakat Allah tarafından kendisine: **«Hayır! Sana benim ayetlerim** Kur'an -ki, Kur'an hidayet vesilesidir- **gelmişti de sen onları yalanladın;** ayetlerime iman etmekten **kibirlendin ve kâfirlerden oldun!»** denilecektir.

وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللّٰهِ وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ اَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾

60. Kıyamet gününde Allah hakkında yalan söyleyenlerin yüzlerinin kapkara

167 Ayet-i kerimede yer alan "ya hasreta» aslında -ya hasreti- idi. Yani "vay üzüntüm, pişmanlığım" demektir. Ayet-i kerimede yer alan "in" şeddeli inne'den hafifletilmiştir.

olduğunu görürsün. Kibirlenenlerin kalacağı yer cehennemde değil midir?

Açıklaması:

60- Kıyamet günü, Allah'a ortak ve oğul nisbet ederek **yalan iftira edenleri göreceksin, yüzleri simsiyah kesilecek!** iman etmekten **kibir taslayanlar için cehennemde bir yer mi** barınak mı **yok?** Evet var.

وَيُنَجِّى اللّٰهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوٓءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾

61. Allah, takvâ sahiplerini kurtuluşa erdirir. Onlara hiçbir fenalık dokunmaz. Onlar mahzun da olmazlar.

Açıklaması:

61- Allah şirkten **sakınanları iyi şeylere kavuşmalarından ötürü** yani nail oldukları cennetteki yerlerine girdirilmeleri suretiyle cehennemden kurtarıp **selamete erdirir. Onlara hiçbir fenalık dokunmaz. Onlar mahzun da olmazlar.**

اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾

62. Allah her şeyin yaratıcısıdır. O, her şeye vekîldir.

Açıklaması:

62- Allah her şeyin yaratanıdır. Ve O, her şeyi üzerine vekildir. Her şeyde dilediği şekilde tasarruf edendir.

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦٣﴾

63. Göklerin ve yerin anahtarları (mutlak hükümranlığı) O'nundur. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler var ya, işte onlar hüsrana uğrayanlardır.

Açıklaması:

63- Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur, yani göklerin ve yerin yağmur, nebat vesairenin hazinelerinin anahtarları O'nundur. **Allah'ın ayetlerini** Kur'an'ı **inkâr edenler** (var ya!) **İşte onlar hüsrana uğrayanların ta kendileridir.**[168]

قُلْ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَأْمُرُوٓنِّى اَعْبُدُ اَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ اُوحِىَ اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ اَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٥﴾

168 Ayet-i kerimede yer alan "vellezine kefeni" "ve yuneccillahu" diye devam eden ayet üzerine atfedilmiş olup, aralarındaki ayetler mu'terize cümlesidir.

64. De ki: Ey cahiller! Bana Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi emrediyorsunuz?

65. (Resûlüm!) Şüphesiz sana da senden öncekilere de şöyle vahyolunmuştur ki: Andolsun (bilfarz) Allah'a ortak koşarsan, işlerin mutlaka boşa gider ve hüsranda kalanlardan olursun!

Açıklaması:

64- De ki: «Ey cahiller, bana Allah'tan başkasına mı ibadet etmemi emrediyorsunuz?»[169]

65- Andolsun ki, sana ve senden öncekilere (şu) **vahyolunmuştur.** Ey Muhammed *faraza* Vallahi **eğer şirk koşarsan, muhakkak amelin boşa gider ve muhakkak zarar edenlerden olursun!»**

بَلِ اللّٰهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشّٰكِرِينَ ﴿٦٦﴾

66. Hayır! Yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol.

Açıklaması:

66- Bilakis sen tek olan **Allah'a ibadet et ve** Rabbinin sana olan ihsanına **şükredenlerden ol!»**

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖ وَالْاَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيّٰتٌ بِيَمِينِهٖ ۜ سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾

67. Onlar Allah'ı hakkıyla tanıyıp bilemediler. Kıyamet günü bütün yeryüzü O'nun tasarrufundadır. Gökler O'nun kudret eliyle dürülmüş olacaktır. O, müşriklerin ortak koşmalarından yüce ve münezzehtir.

Açıklaması:

67- Allah'ı gerektiği gibi takdir edemediler, (ve) O'nu hakkıyla tanıyamadılar. Veya ona gereği gibi saygı gösterip yüceltmediler. Çünkü başkasını O'na ortak koştular. **Hâlbuki kıyamet günü, yer** yani yedi kat yerler **tamamen O'nun kabzasıdır.** Yani O'nun mülkü ve tasarrufu altında toplanmış bulunacaktır. **Gökler de O'nun kudretiyle** toplanıp **dürülmüşlerdir** (dürüleceklerdir). **O, onların** kendisine **koştukları şirkten münezzehtir. Çok yücedir.**

وَنُفِخَ فِى الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَآءَ اللّٰهُ ۜ ثُمَّ نُفِخَ

169 Ayet-i kerimede yer alan "gayre" kelimesi en takdir edilerek "te'murunni" fiilinin ma'mulu olan "a'budu" fiili ile mensubdur. Ayet-i kerimede yer alan "te'muru" fiili idgamlı ve idgamsız olarak bir tek nun ve iki nunla okunmuştur.

فِيهِ أُخْرٰى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ﴿٦٨﴾

68. Sûr'a üflenince, Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince, bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar!

Açıklaması:

68- Birinci **Sur'a üfürülecek, Allah'ın diledikleri hariç olmak üzere göklerde ve yerde kim varsa hepsi düşüp ölecektir.** Ki istisna edilenler de huriler, gılmanlar ve sairedir. **Sonra tekrar Sur'a üfürülecek ve hemen onlar** yani ölmüş olan bütün mahlukât **ayağa kalkmış** kendilerine ne yapılacağını **bekliyorlar.**

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾

69. Yeryüzü, Rabbinin nûru ile aydınlanır, kitap konulur, peygamberler ve şahitler getirilir ve aralarında hakkaniyetle hüküm verilir. Onlara asla zulmedilmez.

Açıklaması:

69- Allah kulları arasında hükmetmek için tecelli ettiği zaman (mahşer) yer(i) **Rabbinin nuru ile aydınlanmış,** amel **kitapları** (defterleri) hesap için **konmuş; Peygamberlerle şahitler getirilmiş olacaktır.** Yani Muhammed (s.a.v.) ile onun ümmeti tebliğ ettiklerine dair bütün peygamberlerin lehine şahitlik edeceklerdir, **onlar arasında hak ile** yani adalet ile **hüküm verilecek, onlara** hiç **haksızlık edilmeyecektir.**

وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾ وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلٰى جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتّٰى إِذَا جَاءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧١﴾

70. Herkes ne yaptıysa, karşılığı tastamam verilir. Allah, onların yaptıklarını en iyi bilendir.

71. O küfredenler, bölük halinde cehenneme sürülür. Nihayet oraya geldikleri zaman kapıları açılır, bekçileri onlara: Size, içinizden Rabbinizin âyetlerini

okuyan ve bugüne kavuşacağınızı ihtar eden peygamberler gelmedi mi? derler. "Evet geldi" derler ama, azap sözü kâfirlerin üzerine hak olmuştur.

Açıklaması:

70- Ve herkese ne yaptıysa karşılığı **tamamen ödenecektir. O, onların yaptıklarını en iyi bilendir.** Yani bilen O'dur. Hiçbir şahide ihtiyacı yoktur.

71- Küfredenler kaba kuvvetle **bölük bölük** ayrı ayrı gruplar halinde **cehenneme sürülecektir. Nihayet oraya gelip de kapıları açılınca cehennem bekçileri onlara şöyle diyecek: «Size, içinizden Rabbinizin ayetlerini** Kur'an'ı ve diğer kitabları **okuyan ve bugüne kavuşacağınızı ihtar eden Peygamberler gelmedi mi?» Onlar: «Evet,** (geldi) **Lakin kâfirlerin üzerine azap kelimesi** yani «Elbette ben Cehennemi cinler ve insanlarla dolduracağım» (sözü) **hak oldu» diyeceklerdir.**[170]

قِيلَ ادْخُلُوٓا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَاۚ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾

72. Onlara: İçinde ebedî kalacağınız cehennemin kapılarından girin; kibirlenenlerin yeri ne kötü! denilir.

Açıklaması:

72- İçinde ebedi kalmanız takdir edilerek **ebedi kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Kibir taslayanların karargâhı** barınağı cehennem **ne kötüdür.» denilecektir.**

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ اِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًاۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُهَا وَفُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿٧٣﴾

73. Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise, bölük bölük cennete sevk edilir, oraya varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara: Selam size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya, derler.

Açıklaması:

73- Rablerinden korkanlar da gruplar halinde nezaketle **cennete sevk edilirler. Oraya vardıklarında kapıları açılır, cennet bekçileri onlara: «Selam size! Tertemizsiniz. Haydi ebedi kalmak üzere** ebedi kalmanız takdir edilmiş olduğu halde **girin oraya» derler.**[171]

---

170 Ayet-i kerimede yer alan "ve kale-lehum- hazenetaha» cümlesi "iza"nın cevabıdır.

171 Ayet-i kerimede yer alan "tıbtum" cümlesi haldir. Yine ayet-i kerimede yer alan "vav" ked kelimesi takdir edilerek hal ifade etmektedir. Yine ayet-i kerimede yer alan "iza"nın cevabı mahzuftur. Yani oraya girerler. Onlar sevkedilip gelişlerinden önce kapıların açılması kendilerine yapılan bir hürmettir. Kâfirlerin ise sevkedilip cehennem sıcağının on-

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ نَتَبَوَّاُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ ۚ فَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٧٤﴾

74. Onlar: Bize verdiği sözde sadık olan ve bizi, dilediğimiz yerinde oturacağımız bu cennet yurduna vâris kılan Allah'a hamdolsun. İyi amelde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş! derler.

Açıklaması:

74- (Oraya girerler ve) **«Bize** cennet **vaadinde sadık olan Allah'a hamd olsun! Bizi bu yere** yani cennet yurduna **mirasçı yaptı da cennetten istediğimiz yere konaklarız» derler.** Çünkü cennetin hiçbir yeri diğer yerine tercih edilmez. Cennet **amel işleyenlerin mükâfatı** (olarak) **ne güzeldir.**

وَتَرَى الْمَلٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ۚ وَقُضِىَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾

75. Melekleri görürsün ki, Rablerine hamd ile tesbih ederek Arş'ın etrafını kuşatmışlardır. Artık aralarında adaletle hükmolunmuş ve "alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun" denilmiştir.

Açıklaması:

75- Melekleri görürsün ki, Rablerine hamd ile birlikte **tesbih ederek** yani «Subhanellahi ve bi hamdihi» diyerek arşın her tarafını **kuşatmışlardır.** Tüm mahlûkatın **aralarında hak ile** yani adaletle **hüküm verilmiş** mü'minler cennete, kâfirler de cehenneme girer ve **«Alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun» denilir.** Her iki fırkanın yerlerine yerleşmesi melekler tarafından hamd edilerek tamamlanmıştır.[172]

lara devam etmesini sağlamak için geldikleri esnada kapılarının açılması da onlara ihanet ve horluk olması amacını taşımaktadır.

172 Ayet-i kerimede yer alan "haffine" kelimesi hal olup "yusebbihune" cümlesi ise haffine'deki müstetir zamir'den hal düşmektedir.

سُورَةُ الْمُؤْمِنِ

MÜ'MİN SÛRESİ

Mekke devrinde nazil olup, 75 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

حٰمٓ ﴿١﴾

1.Hâ. Mîm.

Açıklaması:

1- Ha, **Mîm.** Bu harflerden muradının ne olduğunu en iyi bilen Allah'tır.

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٢﴾

2. Bu Kitap mutlak galip, hakkıyla bilen, lütuf sahibi Allah tarafından indirilmiştir.

Açıklaması:

2- Bu kitabın, Kur'an'ın **indirilişi** mülkünde güçlü ve yarattıklarını **hakkıyla bilen.**[173]

غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾

3. O, günahı bağışlayan, tevbeyi kabul eden, azabı çetin, lütuf sahibi Allah'tandır ki. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur, dönüş ancak O'nadır.

Açıklaması:

3- Müminlere ait **günahı bağışlayan,** onlardan **tevbeyi kabul eden,**

173 Ayet-i kerimede yer alan "tenzîlü" lafzı mübteda, "minellahi" lafzı da haberidir.

kâfirler için **azabı şiddetli,** yani azabını çetinleştiren, **lütuf sahibi,** yani in'am ve ihsanı bol olan **Allah tarafındandır. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Varış,** dönüş **ancak O'nadır.**[174]

مَا يُجَادِلُ فِى اٰيَاتِ اللّٰهِ اِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِى الْبِلَادِ ﴿٤﴾

4. İnkâr edenler müstesna, hiç kimse Allah'ın âyetleri hakkında tartışmaz. Onların şehirlerde (rahatlıkla) gezip dolaşması seni aldatmasın.

Açıklaması:

4- Allah'ın ayetleri, Kur'an **hakkında, ancak** Mekke ehlinden **küfredenler mücadelede bulunur. Şimdi onların** rızık temini için, sağ-salim bir şekilde **beldelerine dönüp dolaşmaları, seni aldatmasın.** Çünkü akibette varacakları yer, cehennem ateşidir.

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَّالْاَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ ۖ وَهَمَّتْ كُلُّ اُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَاَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٥﴾

5. Onlardan önce Nuh kavmi ve bunlardan sonraki topluluklar da (peygamberlerini) engellemeye, her ümmet kendi peygamberini yakalamaya azmetmişti. Bâtılı hakkın yerine koymak için mücadele etmişlerdi. Bunun üzerine ben onları kıskıvrak yakaladım. İşte, cezalandırmamın nasıl olduğunu gör!

Açıklaması:

5- Onlardan önce Nuh'un kavmi ve onlardan sonra Ad ve Semûd gibi **hizibler de yalanlamışlardı. Ve her ümmet kendi Peygamberini yakalamak,** öldürmek **kastinde bulundu. Batılın mücadelesini verdiler ki, onunla hakkı devirsinler,** ortadan kaldırsınlar. **Nihayet ben de onları yakalayıverdim. Bak, nasıl oldu** onlara **azabım!..** Yani o, tam varacağı yere varmıştır.

وَكَذٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوٓا اَنَّهُمْ اَصْحَابُ النَّارِ ﴿٦﴾

6. İnkâr edenlerin cehennem ehli olduklarına dair Rabbinin sözü böylece gerçekleşti.

---

174 Ayet-i kerimede yer alan "et-tevbi" lafzı masdardır. Allahü teâlâ, ayet-i kerimede zikredilen sıfatların her biriyle sürekli muttasıftır. Dolayısıyla bu sıfatlardan iştikak eden lafızların izafeti marifelik kazandırmak içindir. Tıpkı sonuncu sıfatta olduğu gibi. (Yani söz konusu izafet, lafziyye olmayıp maneviyyedir. Bundan dolayı da bu lafızların marifeye sıfat vaki olmalarında bir sakınca yoktur. -Mütercim.)

Açıklaması:

6- İşte o küfredenlere Rabbinin sözü, yani «Celâlim hakkı için! Cehennemi mutlaka cinlerin ve insanların tamamından dolduracağım» vaadi, **böylece hak oldu. Onlar, cehennem ehlidirler.**[175]

اَلَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا ۚ رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٧﴾

7. Arş'ı yüklenen ve bir de onun çevresinde bulunanlar (melekler), Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na iman ederler. Müminlerin de bağışlanmasını isterler: Ey Rabbimiz! Senin rahmet ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe eden ve senin yoluna gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru! (derler).

Açıklaması:

7- Arş'ı taşıyanlar ve onun etrafındakiler, Rablerini hamd ile, hamde bürünerek **tesbihte bulunurlar.** Yani «Sübhanellahi ve bi hamdihi» derler. **Ve** gönülleri ile O yüce **zata iman ederler.** Yani O'nun vahdaniyyetini tasdik ederler. **Hem de iman edenlere mağfiret talebinde bulunurlar** ve, «Ey **Rabbimiz! Sen, rahmet ve ilim bakımından her şeyi kuşatmışsın.** Yani senin rahmetin de her şeyi kuşatmıştır, ilmin de her şeyi kuşatmıştır. Şirkten **tevbe edip senin yoluna,** İslâm dinine **tabi olanları hemen mağfiret buyur! Onları cehennem azabından koru!**[176]

رَبَّنَا وَاَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ اٰبَائِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ ۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٨﴾

8. Rabbimiz! Onları da, onların atalarından, zevcelerinden, nesillerinden iyi olanları da kendilerine vaad ettiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz azîz ve hakîm olan sensin!

Açıklaması:

8- Ey Rabbimiz! Onları da, onların atalarından, zevcelerinden, nesillerinden iyi olanları da kendilerine vaad ettiğin Adn, ikâmet **cennetlerine koy! Şüphesiz sen güçlüsün ve** tasarrufunda **hikmet sahibisin.**[177]

175 Ayet-i kerimede yer alan "ennehüm" lafzı, "Kelimetü"den bedeldir.
176 Ayet-i kerimede yer alan "ellezine" lafzı, mübteda, "men..." mübteda üzerine ma'tuf, "yüsebbihüne" de haberdir.
177 Ayet-i kerimede yer alan "men" lafzı, "ve edhilhüm" yahut "va'adtehüm" lafzındaki "hum"

وَقِهِمُ السَّيِّـَٔاتِۚ وَمَنْ تَقِ السَّيِّـَٔاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُۥۚ وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾

9. Bir de onları, her türlü kötülüklerden koru. O gün sen kimi kötülüklerden korursan muhakkak ki onu rahmetine mazhar etmiş olursun. Bu en büyük kurtuluştur.

Açıklaması:

9- Onları kötülüklerden, yani kötülüklerin azabından **koru! O gün** yani kıyamet günü **sen kimi kötülüklerden korursan, muhakkak onu rahmetine erdirmişsindir. İşte büyük kurtuluş da budur.»** diye dua ederler.

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللّٰهِ اَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ اِذْ تُدْعَوْنَ اِلَى الْاِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾

10. İnkâr edenlere şöyle seslenilir: Allah'ın gazabı, sizin kendinize olan kötülüğünüzden elbette daha büyüktür. Zira siz imana davet ediliyorsunuz, fakat inkâr ediyorsunuz.

Açıklaması:

10- O kâfirlere cehenneme girerlerken kendi kendilerine öfkelendikleri bir sırada melekler tarafından, **«Allah'ın** size olan **gazabı, elbette sizin kendinize olan gazabınızdan daha büyüktür. Çünkü siz,** dünyada iken **imana davet olunuyordunuz da küfrediyordunuz» diye nida olunacaktır.**

قَالُوا رَبَّنَآ اَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَاَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ اِلٰى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ ﴿١١﴾

11. Onlar: Rabbimiz, bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin. Biz de günahlarımızı itiraf ettik. Bir daha (bu ateşten) çıkmaya yol var mıdır? derler.

Açıklaması:

11- Onlar, «Ey Rabbimiz bizi iki defa öldürdün, iki defa da **dirilttin** çünkü onlar nutfe halinde iken ölü idiler, sonra diriltildiler. Sonra öldürüldüler, sonra haşir ve hesap için tekrar diriltilmiş olacaklardır- **şimdi günahlarımızı,** öldükten sonra tekrar diriltileceğimiz konusundaki inkârımızı **itiraf ettik. Acaba** cehennemden **çıkmaya** ve Rabbimize itaat etmemiz için dünyaya geri dönmeye **bir yol var mı?» diyecekler.** Kendilerine verilecek cevap, "Hayır" şeklinde olacaktır.

---

zamiri üzerine atfedilmiştir.

ذٰلِكُمْ بِاَنَّهٗٓ اِذَا دُعِىَ اللّٰهُ وَحْدَهٗ كَفَرْتُمْۚ وَاِنْ يُّشْرَكْ بِهٖ تُؤْمِنُواۗ فَالْحُكْمُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ ﴿١٢﴾

12. (Onlara denir ki:) İşte bunun sebebi şudur: Tek Allah'a ibadete çağrıldığı zaman inkâr edersiniz. O'na ortak koşulunca (bunu) tasdik edersiniz. Artık hüküm, yücelerin yücesi Allah'ındır.

Açıklaması:

12- Bu, yani içinde bulunduğunuz bu azap **şundan** yani şundan dolayıdır ki; dünyada iken **tek olan Allah'a davet edildiği vakit, siz** O'nun tekliğini kabullenmeyi **inkâr ettiniz. O'na şirk koşulursa,** O'nun için şerikin varlığından söz edilirse **inanırsınız,** şirk koşulmasını tasdik edersiniz. **İşte** azaplandıracağımıza ilişkin **hüküm, O** yarattıkları üzerine **üstün, o büyük,** azametli **Allah'ındır.**

هُوَ الَّذِى يُرِيكُمْ اٰيَاتِهٖ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَآءِ رِزْقًاۗ وَمَا يَتَذَكَّرُ اِلَّا مَنْ يُّنِيبُ ﴿١٣﴾

13. Size âyetlerini gösteren, sizin için gökten rızık indiren O'dur. Allah'a yönelenden başkası ibret almaz.

Açıklaması:

13- Size ayetlerini, O'ndan başka ilah olmadığına ilişkin delilleri **gösteren O'dur. Gökten size** yağmur sebebiyle **rızık indirir. Fakat (O'na) yönelenden,** şirki bırakıp geri dönenden **başkası ibret almaz,** öğütlenmez.

فَادْعُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿١٤﴾

14. Haydi, kâfirlerin hoşuna gitmese de Allah'a, Allah için dindar ve ihlâslı olarak dua edin!

Açıklaması:

14- O halde siz, dini Allah için şirkten **arındırıcılar olarak Allah'a yalvarın,** O'na ibadet edin. **İsterse kâfirler** sizin (dini) şirkten arındırmanızdan **hoşlanmasınlar.**

رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِۚ يُلْقِى الرُّوحَ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِۙ ﴿١٥﴾

15. Dereceleri yükselten, Arş'ın sahibi Allah, kavuşma günüyle korkutmak

için kullarından dilediğine iradesiyle ilgili vahyi indirir.

Açıklaması:

15- O, Rafiu'd-Derecât'dır. Yani Allahü Zülcelâl, sıfatlarıyla yücedir. Yahut; cennette müminlerin derecelerini yükseltendir. **Arşın sahibidir,** onun yaratıcısıdır. **Kullarından dilediğine emri** yani buyruğu **olarak ruhu,** vahyi **indirir ki,** o kendisine vahyolunan kimse insanları **kavuşma gününün,** kıyamet gününün sema ile yeryüzü sakinlerinin, Abid ile ma'budun,* zalim ile mazlumun bugün bir araya gelmesi dolayısıyla bugüne "Kavuşma günü" denmiştir- **dehşeti ile uyarsın,** korkutsun.[178]

يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ ۚ لَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْهُمْ شَىْءٌ ۗ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۗ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

16. O gün onlar (kabirlerinden) meydana çıkarlar. Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz. Bugün hükümranlık kimindir? Kahhâr olan tek Allah'ındır.

Açıklaması:

16- O gün meydana çıkarlar, kabirlerinden huruç ederler. **Onlardan hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. «Bu gün mülk kimin?»** Bu soruyu Allahü teâlâ soracak ve yine kendisi kendi sorusuna cevap verecek: **«Bir ve Kahhâr olan Allah'ın...**

اَلْيَوْمَ تُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ۗ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ ۗ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٧﴾

17. Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün haksızlık yoktur. Şüphesiz Allah, hesabı çarçabuk görendir.

Açıklaması:

17- Bugün herkes, kazandığı ile cezalandırılacaktır. Bugün zulüm yoktur. Şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir. Konuyla ilgili bir hadis-i şerifin delaletiyle; mahlûkatın tamamını, dünya günlerinden bir gündüzün yarısı kadar bir zaman zarfında muhasebe edecektir.

وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْاٰزِفَةِ اِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ ۚ مَا لِلظّٰلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾

18. Yaklaşan gün hususunda onları uyar! Çünkü o onda dehşet içinde yutkunurken yürekleri ağızlarına gelmiştir. Zalimlerin ne dostu ne de sözü dinlenir şefaatçısı vardır.

178 Ayet-i kerimede yer alan "et-telâk" lafzı, ya'nın hazfı ile de isbatı ile de okunmuştur.

Açıklaması:

18- (Habibim!) **Onlara yaklaşan günün,** kıyamet gününün **tehlikesini anlat! O vakit yürekler** korkudan **gırtlaklara dayanmış; dopdoludurlar,** gam ve hüzün ile dolmuşlardır. **Zalimler için ne bir dost,** seven **vardır, ne de sözü geçecek bir şefaatçi!** "sözü geçecek" ifadesinin mefhum-u muhalifi yoktur. (Yani bundan, sözü geçmeyecek şefaatçıları olacaktır" mânâsı anlaşılmaz.) Çünkü onlar için asla bir şefaatçi söz konusu değildir. Nitekim bir ayet-i kerimede «Bizim hiç de şefaatçılarımız yokmuş» duyurulmaktadır. Yahut müşriklerin şefaatçıları olduğu iddialarına binaen mefhum-u muhalifi vardır. Yani farz-i muhal şefaatçıları olsa da kabul görmez.[179]

يَعْلَمُ خَآئِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى الصُّدُورُ ﴿١٩﴾

19. Allah, gözlerin hain bakışını ve kalplerin gizlediğini bilir.

Açıklaması:

19- O, yani Allahü teâlâ gizliden gizliye harama göz atmak suretiyle **gözlerden hain olanları da sinelerin,** kalplerin **gizlediğini de bilir.**

وَاللّٰهُ يَقْضِى بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ لَا يَقْضُونَ بِشَىْءٍ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾

20. Allah, adaletle hükmeder. O'nu bırakıp taptıkları ise, hiçbir şeye hükmedemezler. Şüphesiz Allah, hakkıyla işiten ve görendir.

Açıklaması:

20- Allah, hak ile hükmeder. Onların yani Mekke kâfirlerinin **Allah'ı bırakıp da yalvardıkları,** taptıkları **şeyler** -ki onlar da putlardır- **ise hiçbir şeye hükmedemezler.** O halde nasıl Allah'a ortak olabilirler? **Hiç şüphesiz Allah** söylediklerini **hakkıyla işiten ve** yaptıklarını **ayrıntılarıyla görendir.**[180]

اَوَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَاٰثَارًا فِى الْاَرْضِ فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ ﴿٢١﴾

179 Ayet-i kerimede yer alan "el-azifeti" lafzı, yaklaşmak mânâsında olan "ezife'r-rahîlü" cümlesinden gelir. Ayrıca, ayetin devamında yer alan "kâzımine" lafzı, "el-kulûbü"den haldir. Akıl sahipleri muamelesini görerek ya ve nün ile cemilenmiştir.

180 Ayet-i kerimede yer alan "yedûne" lafzı, ya'lı ve tâ'li olarak okunmuştur.

21. Onlar, yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, kendilerinden öncekilerin âkıbetinin nasıl olduğunu görsünler! Onlar, kuvvet ve yeryüzündeki eserleri yönünden bunlardan daha da üstündüler. Böyleyken Allah onları günahları yüzünden yakaladı. Onları Allah'ın gazabından koruyan da olmadı.

Açıklaması:

21- Onlar yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, kendilerinden öncekilerin akibetlerinin nasıl olduğunu görsünler. Onlar, gerek kuvvet ve gerekse yeryüzündeki eserleri, su depolamak için eştikleri kuyuları ve yapmış oldukları köşkleri **itibariyle bunlardan daha üstün idiler. Böyle iken Allah, onları günahları yüzünden yakalayıverdi.** Onları helak ediverdi. **Ve kendilerini Allah'tan** O'nun azabından **bir koruyan da olmadı.**[181]

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانَتْ تَّاْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ اِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٢﴾

22. Bunun sebebi, peygamberleri kendilerine apaçık mucizeler getirdikleri halde, inkâr etmeleri idi. Allah da kendilerini tutup yakalayıverdi. Doğrusu O, kuvvetlidir; azabı da pek çetindir.

Açıklaması:

22- Sebebi şuydu: Onlara Peygamberleri beyyinelerle, apaçık mucizelerle **geliyorlardı da yine küfrettiler. Allah da onları yakalayıverdi. Çünkü O, çok kuvvetli, azabı çok çetindir.**

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٢٣﴾

23. Andolsun ki biz Musa'yı mucizelerimiz ve apaçık hüccetle, gönderdik.

Açıklaması:

23- Yemin olsun! Biz Musa'yı mucizelerimizle ve sultan-ı mübin, apaçık ve ortada olan bir delil ile,

اِلٰى فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾

24. Firavun'a, Hâmân'a ve Karun'a da onlar: "Bu, çok yalancı bir sihirbazdır! "dediler.

Açıklaması:

24- Firavun'a Hâmân'a ve Kârun'a gönderdik. Onlar, «Bu bir sihirbaz,

181 Ayet-i kerimede yer alan "minhüm" lafzı, bir kıraatta "minküm" şeklinde okunmuştur.

bir yalancı!» dediler.

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوٓا اَبْنَآءَ الَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَآءَهُمْ ۗ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ اِلَّا فِى ضَلَالٍ ﴿٢٥﴾

25. İşte o (Musa), tarafımızdan kendilerine hakkı getirince: Onunla beraber iman edenlerin oğullarını öldürün, kadınları sağ bırakın! dediler. Ama kâfirlerin tuzağı elbette boşa çıkar.

Açıklaması:

25- Bunun üzerine Musa onlara tarafımızdan hakkı, doğruyu **getirince «Onunla beraber iman edenlerin oğullarını öldürün de karılarını sağ bırakın,** geri kalmalarını sağlayın!» **dediler, ama kâfirlerin hilesi ancak boşa çıkar,** yok olur.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِىٓ اَقْتُلْ مُوسٰى وَلْيَدْعُ رَبَّهٗ ۚ اِنِّٓى اَخَافُ اَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ اَوْ اَنْ يُظْهِرَ فِى الْاَرْضِ الْفَسَادَ ﴿٢٦﴾

26. Firavun: Bırakın beni, dedi. Musa'yı öldüreyim; (Kurtarabilirse) Rabbine yalvarsın! Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden, yahut yeryüzünde fesat çıkaracağından korkuyorum.

Açıklaması:

26- Firavun, «Bırakın beni, Musa'yı öldüreyim -Çünkü oradakiler, onu öldürmekten alıkoyuyorlardı- **O Rabbine dua etsin** de Rabbi onu benden alıkoysun. **Çünkü ben, onun dininizi** bana tapmanızdan başka yöne **değiştirmesinden** böylece sizin ona tâbi olmanızdan **ve yeryüzünde fesat çıkarmasından,** adam öldürmek ve benzeri suçlar işlemesinden **korkuyorum!» dedi.**[182]

وَقَالَ مُوسٰٓى اِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٢٧﴾

27. Musa da: Ben, hesap gününe inanmayan her kibirliden, benim de Rabbim, sizin de Rabbinize sığındım, dedi.

Açıklaması:

27- Bu sözleri duyan **Musa da** kavmine dönerek **«Ben, hesap gününe inanmayan her kibirliden Rabbime ve Rabbinize sığınırım» dedi.**

182 Ayet-i kerimede yer alan "ve en yüzhira" lafzı bir kıraatta, "ev en yüzhira" şeklinde, diğer bir kıraatta da ya ile he'nin fethası ve ("el-fesâde"deki) dal'ın zammesi ile okunmuştur.

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ اِيمَانَهٗٓ اَتَقْتُلُونَ رَجُلًا اَنْ يَّقُولَ رَبِّىَ اللّٰهُ وَقَدْ جَٓاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَّبِّكُمْ ؕ وَاِنْ يَّكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهٗ ۚ وَاِنْ يَّكُ صَادِقًا يُّصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذِى يَعِدُكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿۲۸﴾

28. Firavun ailesinden olup, imanını gizleyen bir mümin adam şöyle dedi: Siz bir adamı "Rabbim Allah'tır" diyor diye öldürecek misiniz? Halbuki o, size Rabbinizden apaçık mucizeler getirmiştir. Eğer o yalancı ise yalanı kendisinedir. Eğer doğru söylüyorsa sizi tehdit ettiğinin (azâbın), bir kısmı olsun gelip size çatar. Şüphesiz Allah, haddi aşan, yalancı kimseyi doğru yola eriştirmez.

Açıklaması:

28- Firavun hanedanından olup imanını gizleyen mümin bir zat, -ki Firavun'un amcasının oğlu olduğu söylenir- «Siz **bir adamı Rabbim Allah'tır, dediği için öldürecek misiniz? Hem o size Rabbinizden beyyineler,** apaçık mucizeler **de getirmiş! Eğer yalancı ise, yalanı,** yani yalanının zararı **kendine. Ama doğru söylüyorsa, sizi kendisi ile uyardığı şeyin bir kısmı** -ki o da dünyada azaplandırılmalarıdır- **başınıza gelir. Muhakkak ki Allah, aşırı giden,** şirk koşan **yalancı,** iftiracı **olan kimseyi hidayete erdirmez.**[183]

يَا قَوْمِ لَكُمُ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِى الْاَرْضِ ۡ فَمَنْ يَّنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللّٰهِ اِنْ جَٓاءَنَا ؕ قَالَ فِرْعَوْنُ مَٓا اُرِيكُمْ اِلَّا مَٓا اَرٰى وَمَٓا اَهْدِيكُمْ اِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿۲۹﴾

29. Ey kavmim! Bugün, yeryüzüne hakim kimseler olarak hükümranlık sizindir. Ama Allah'ın azabı bize gelip çatarsa, kim bize yardım eder? Firavun: Ben size kendi görüşümü söylüyorum ve yine size ancak doğru yolu götseriyorum dedi.

Açıklaması:

29- Ey Kavmim! Bugün mülk sizin, bu topraklarda, Mısır topraklarında **yüze çıkmış,** galip **durumundasınız. Fakat** dostlarını öldürmeniz halinde **şayet Allah'ın azabı bize gelirse, kim bize yardım eder?** Yani hiç kimse bize yardım edemez.» **dedi. Firavun, «Ben size ancak kendi reyimi gösteriyorum** yani ben size ancak kendi kendime gösterdiğim çareyi göstermekteyim. -Ki o da Musa'yı öldürmektir- **Ve size ancak doğru yolu gösteriyorum» dedi.**[184]

---

183 Ayet-i kerimede yer alan "en yekûle" lafzı (üzerinden lam harf-i cerri hazfedilmiş olup) "lien" takdirindedir.

184 Ayet-i kerimede yer alan "Zahirine" lafzı, haldir.

وَقَالَ الَّذِىٓ اٰمَنَ يَا قَوْمِ اِنِّىٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْاَحْزَابِۙ ﴿٣٠﴾ مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْۜ وَمَا اللّٰهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ ﴿٣١﴾

30. İman etmiş olan dedi ki: "Ey kavmim! Doğrusu ben üzerinize önceki toplulukların günü gibi, bir günün gelmesinden korkuyorum."

31. "Nuh kavminin, Âd, Semud ve onlardan sonra gelenlerin durumu gibi, Allah, kullarına bir zulüm dileyecek değildir."

Açıklaması:

30- İman etmiş olan zat da dedi ki: «Ey **Kavmim! Gerçekten ben size eski kavimlerin günü gibi,** yani sırasıyla her bir kavmin günü gibi **bir günün gelmesinden korkuyorum.**

31- Nuh kavminin, Ad'ın, Semud'un ve daha sonrakilerin başlarına gelenler gibi. Yani sizden önce inkâr etmiş bulunanlara takib edilen cezalandırma yöntemi gibi ki, o da, onlara dünyada iken azap etmektir. **Allah kullarına zulüm murad edecek değildir.**[185]

وَيَا قَوْمِ اِنِّىٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِۙ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَۚ مَا لَكُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ عَاصِمٍۚ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾

32. "Ey kavmim! Gerçekten sizin için o bağrışıp çağrışma gününden, korkuyorum.

33. "O gün arkanıza dönüp kaçacaksınız. Fakat sizi Allah'tan (O'nun azabından) kurtaracak kimse yoktur. Allah kimi saptırırsa, artık onu doğru yola iletecek de yoktur."

Açıklaması:

32- Ey **kavmim! Gerçekten ben, sizin başınıza çağırışma gününden,** yani kıyamet gününden korkuyorum. Bugün cennetliklerin cehennemliklere, cehennemliklerin cennetliklere seslenişi çok olacak. Ayrıca, bahtiyar olanlar, bahtiyar diye, bedbaht olanlar da bedbaht diye çağrılacak. Ve daha birçok nida çeşitleri...[186]

33- Arkanızı dönüp hesap yerinden cehenneme doğru **uzaklaştığınız gün sizi Allah'tan** yani O'nun azabından **kurtaracak,** (onu) engelleyecek **hiçbir kimse yoktur. Allah kimi saptırırsa, artık onu hidayete erdirecek yoktur.**

185 Ayet-i kerimede yer alan "misle" lafzı, ondan önce geçen "misle"den bedeldir.
186 Ayet-i kerimede yer alan "et-tenadi" lafzı, ya'nın hazfı ile de, isbatı ile de okunmuştur.

وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ مِمَّا جَآءَكُمْ بِهٖ حَتّٰٓى اِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللّٰهُ مِنْ بَعْدِهٖ رَسُولاً كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ ﴿٣٤﴾

34. Andolsun ki, (Musa'dan) önce Yusuf da size açık deliller getirmişti ve onun size getirdiği şeyler hakkında şüphe edip durmuştunuz. Nihayet o vefat edince "Allah ondan sonra peygamber göndermez" dediniz. İşte Allah o aşırı giden şüphecileri böyle saptırır.

Açıklaması:

34- Andolsun ki bundan önce yani Musa'dan önce **Yusuf da size beyyinelerle,** apaçık mucizelerle **gelmişti.** Bir görüşe göre sözü geçen zat, Hz. Yakub'un oğlu Hz. Yusuf olup Hz. Musa zamanına kadar yaşamıştır. Veya, diğer bir görüşe göre de, Yakub oğlu, Yusuf oğlu, İbrahim oğlu Yusuf'dur. **Siz, onun getirdiği şeyler hakkında şüphe edip durdunuz. Hattâ o, vefat ettiğinde,** hiçbir deliliniz olmamasına rağmen **«Bundan sonra Allah, asla Peygamber göndermeyecektir» dediniz.** Yani böylece Yusuf'u da diğer Peygamberleri de inkâr etmeye devam ettiniz. **İşte Allah haddi aşan,** şirk koşan **ve** mucizelerle desteklenmiş konularda **şüphe eden kimseyi de böylece** yani tıpkı sizi saptırdığı gibi **saptırır.**

اَلَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِى اٰيَاتِ اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ اٰمَنُواْ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾

35. Kendilerine gelmiş hiçbir delil olmadığı halde Allah'ın âyetleri hakkında mücadele edenler gerek Allah yanında, gerekse iman edenler yanında büyük bir nefretle karşılanır. Allah, büyüklük taslayan her zorbanın kalbini işte böyle mühürler.

Açıklaması:

35- Kendilerine gelmiş bir hüccet, delil **olmaksızın Allah'ın ayetleri,** O'nun mucizeleri **hakkında mücadele edenler var ya! Gerek Allah katında, gerekse müminler nazarında** bu mücadeleleri, **öfke** (yi mucib olması) **bakımından büyümüştür. İşte Allah kibirlenen zorbanın kalbinin tamamını böylece** yani tıpkı bunları saptırdığı gibi sapıklıkla **mühürler.»**[187]

187 Ayet-i kerimede yer alan "ellezine" lafzı, mübteda, "kebüra" lafzı da haberidir. Ayet-i kerimede yer alan "kalb" lafzı, tenvinli de tenvinsiz de okunmuştur. (Tenvinli okununca, kibirlilik kalbe sıfat olacağından bunun illetini şöyle açıklıyor:) Ne zaman kalp kibirle-

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانُ ابْنِ لِى صَرْحًا لَعَلِّى اَبْلُغُ الْاَسْبَابَۙ ﴿٣٦﴾

36. Firavun:" Ey Hâmân, bana yüksek bir kule yap; belki yollara erişirim."

Açıklaması:

36- Firavun da, «Ey **Hâmân bana bir kule,** yüksek bir bina **yap. Belki yollara.**

اَسْبَابَ السَّمٰوَاتِ فَاَطَّلِعَ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوسٰى وَاِنِّى لَاَظُنُّهٗ كَاذِبًاۗ وَكَذٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُۤوْءُ عَمَلِهٖ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيْلِۗ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ اِلَّا فِى تَبَابٍ ﴿٣٧﴾

37. "Göklerin yollarına erişirim de Musa'nın Tanrısı'nı görürüm! Doğrusu ben onu, yalancı sanıyorum, dedi. Böylece Firavun'a, yaptığı kötü iş süslü gösterildi ve yoldan saptırıldı. Firavun'un tuzağı tamamen boşa çıktı.

Açıklaması:

37- Göklerin yollarına, göklere ulaştıracak yollara **ulaşırım da Musa'nın ilâhına muttali olurum. Muhakkak ben onu** yani Musa'yı, kendisinin benden başka ilâhı olduğuna dair iddiasında **yalancı sanıyorum!» dedi.** Firavun bu sözü halkın kafasını karıştırmak için söylemiştir. **İşte böylece Firavun'a kötü ameli süslü gösterildi de, yoldan,** hidayet yolundan **saptırıldı. Firavun'un hilesi ancak helake,** zarar etmeye **mahkûmdur.**[188]

وَقَالَ الَّذِىْٓ اٰمَنَ يٰقَوْمِ اتَّبِعُوْنِ اَهْدِكُمْ سَبِيْلَ الرَّشَادِۗ ﴿٣٨﴾

38. O iman eden kimse: Ey kavmim! dedi, siz bana uyun, sizi doğru yola götüreceğim.

Açıklaması:

38- İman etmiş olan zat dedi ki: «Ey kavmim. Bana uyun ki, size doğru yolu göstereceğim.

يٰقَوْمِ اِنَّمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَّاِنَّ الْاٰخِرَةَ هِىَ دَارُ الْقَرَارِ ﴿٣٩﴾

nirse, sahibi de kibirlenmiş olur. Bunun tersi de böyledir. Her iki kıraate göre de "kül" lafzı, dalaletin, kalbin tamamına şümulünü ifade etmek içindir. Yoksa kalplerin tamamına şümulünü ifade etmek için değil.

188 Ayet-i kerimede yer alan "fe'ettalia" lafzı, "ebluğu" fiili üzerine atfedilmek suretiyle merfu, "İbni" fiiline cevap vaki olduğu için de mansub olarak okunmuştur.

39. Ey kavmim! Şüphesiz bu dünya hayatı, geçici bir eğlencedir. Ama ahiret, gerçekten kalınacak yurttur.

Açıklaması:

39- Ey Kavmim! Bu dünya hayatı ancak bir meta'dır, yok olmaya mahkûm bir faydalanmadır. **Ahiret ise, gerçekten kalınacak yurttur.**

مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا ۚ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

40. Kim bir kötülük işlerse, onun kadar ceza görür. Kim de kadın veya erkek, mümin olarak faydalı bir iş yaparsa işte onlar, cennete girecekler, orada onlara hesapsız rızık verilecektir.

Açıklaması:

40- Kim bir kötülük işlerse, ancak onun misli ile cezalandırılır. Ve erkek kadın her kim mümin olarak iyi bir amel işlerse işte böyleleri cennete konulurlar. Orada hesapsız olarak, karşılığı söz konusu olmaksızın bol rızıkla **rızıklanırlar.**[189]

وَيَا قَوْمِ مَا لِٓى اَدْعُوكُمْ اِلَى النَّجٰوةِ وَتَدْعُونَنِٓى اِلَى النَّارِ ﴿٤١﴾

41. Ey kavmim! Nedir bu hal? Ben sizi kurtuluşa çağırıyorum, siz beni ateşe çağırıyorsunuz.

Açıklaması:

41- Ey kavmim! Nedir bu hal? Ben sizi kurtuluşa davet ediyorum, siz ise beni ateşe çağırıyorsunuz.

تَدْعُونَنِى لِاَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَاُشْرِكَ بِهٖ مَا لَيْسَ لِى بِهٖ عِلْمٌ ۖ وَاَنَا اَدْعُوكُمْ اِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ ﴿٤٢﴾

42. Siz beni, Allah'ı inkâr etmeye ve hiç tanımadığım nesneleri O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz. Ben ise sizi, azîz ve çok bağışlayan Allah'a davet ediyorum.

Açıklaması:

42- Siz beni, Allah'a küfretmeye ve hakkında hiçbir bilgim olmayan şeyi O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz. Ben ise sizi güçlü, işinde galip olan ve tevbe edenlerin günahlarını **çokça bağışlayana davet ediyorum.**

189 Ayet-i kerimede yer alan "yüdhalûne" lafzı, ya'nın zammesi ve hı'nın fethası ile de, bunun tersi ile de okunmuştur.

لَا جَرَمَ اَنَّمَا تَدْعُونَنِىٓ اِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِى الدُّنْيَا وَلَا فِى الْاٰخِرَةِ وَاَنَّ مَرَدَّنَآ اِلَى اللّٰهِ وَاَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ اَصْحَابُ النَّارِ ﴿٤٣﴾

43. Gerçek şu ki, sizin beni davet ettiğiniz şeyin dünyada da ahirette de davete değer bir tarafı yoktur. Dönüşümüz Allah'adır, aşırı gidenler de ateş ehlinin kendileridir.

Açıklaması:

43- Hiç inkâr götürmez, gerçek şu ki, kendisine tapmam için **sizin beni davet etiğiniz şeyin ne dünyada ne de ahirette hiçbir duası,** yani hiçbir duaya icabeti **yoktur. Ve dönüşümüz Allah'adır. Bütün müsrifler** kafirler **de cehennemliklerin ta kendileridirler.**

فَسَتَذْكُرُونَ مَآ اَقُولُ لَكُمْ ۚ وَاُفَوِّضُ اَمْرِىٓ اِلَى اللّٰهِ ۚ اِنَّ اللّٰهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٤٤﴾

44. Size söylediklerimi yakında hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a havale ediyorum. Şüphesiz Allah, kullarını çok iyi görendir.

Açıklaması:

44-Sizbenimsöylediklerimiyakında,azabıayanengördüğünüz vakit **hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a havale ediyorum. Muhakkak ki Allah kullarının bütün yaptıklarını görendir.»** Firavun'un adamları dinlerine muhalefet ettiği gerekçesiyle onu tehdit edince bu sözleri söylemiştir.

فَوَقٰىهُ اللّٰهُ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِاٰلِ فِرْعَوْنَ سُٓوءُ الْعَذَابِ ﴿٤٥﴾ اَلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ۚ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ اَدْخِلُٓوا اٰلَ فِرْعَوْنَ اَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿٤٦﴾

45. Nihayet Allah, onların kurdukları tuzakların kötülüklerinden bu zatı korudu, Firavun'un kavmini ise kötü azap kuşatıverdi.

46. Onlar sabah akşam o ateşe sokulurlar. Kıyametin kopacağı gün de: Firavun ailesini azabın en çetinine sokun (denilecek)!

Açıklaması:

45- Nihayet Allah, onların hakkında **kurdukları hilelerin kötülüklerinden** -ki o da onu öldürme planları idi- **onu korudu. Firavun'un adamlarına,** kavmine ise kendisi ile beraber **o kötü azap,** denizde boğulmak **iniverdi.**

46- Sonrası ise **ateş! Sabah-akşam ona arzolunur,** onunla yakılır **dururlar. Hele kıyamet koptuğu gün, «Ey Firavun hanedanı! Girin bakalım aza-**

bın en şiddetlisine, cehennem azabına» denilecektir.[190]

وَاِذْ يَتَحَاجُّونَ فِى النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ ﴿٤٧﴾

47. (Kâfirler) ateşin içinde birbirleriyle çekişirlerken zayıf olanlar, o büyüklük taslayanlara: Biz size uymuştuk. Şimdi ateşin birazını bizden savabilir misiniz? derler.

Açıklaması:

47- Ve hatırla ki, **o vakit onlar cehennemde birbirleri ile alışırlarken,** kâfirler birbiri ile çekişirlerken, **zayıf olanlar büyüklük taslayanlara, «Bizler size tabi idik. Şimdi siz bizden ateşin birazını,** bir parçasını **olsun savabiliyor,** uzaklaştırabiliyor **musunuz?» diyecekler.**[191]

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا اِنَّا كُلٌّ فِيهَآ اِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ﴿٤٨﴾

48. O büyüklük taslayanlar ise: Doğrusu hepimiz bunun içindeyiz. Şüphe yok ki Allah kulları arasında vereceği hükmü verdi, derler.

Açıklaması:

48- Büyüklük taslayanlar da, «Biz hepimiz onun içindeyiz. Allah kulları arasında hükmünü verdi. İman edenleri cennete, inkâr edenleri de cehenneme koydu.» **diyecekler.**

وَقَالَ الَّذِينَ فِى النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ﴿٤٩﴾

49. Ateşte bulunanlar cehennem bekçilerine: Rabbinize dua edin, bizden, bir gün olsun azabı hafifletsin! diyecekler.

Açıklaması:

49- Ateşte olanlar cehennemin bekçilerine, «Rabbinize yalvarın da bizden bir gün yani bir gün miktarı **olsun azabı hafifletsin!» derler.**

قَالُٓوا اَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ۟ قَالُوا بَلٰى ۟ قَالُوا فَادْعُوا ۚ وَمَا دُعٰٓؤُا الْكَافِرِينَ اِلَّا فِى ضَلَالٍ ﴿٥٠﴾

190 Ayet-i kerimede yer alan "udhulû" lafzı, bir kıraatta hemzenin fethası ve Hı'nın kesresi ile okunmuştur. Buna göre söz konusu cümle, meleklere bir emir niteliğindedir.

191 Ayet-i kerimede yer alan "tebe'an" lafzı, "tâbiun" kelimesinin çoğuludur.

50. (Bekçiler:) Size peygamberleriniz açık açık deliller getirmediler mi? derler. Onlar da: Getirdiler, cevabını verirler. (Bekçiler ise): O halde kendiniz yalvarın, derler. Halbuki kâfirlerin yalvarması boşunadır.

Açıklaması:

50- Onlar da yani cehennem bekçileri de tahakkümvari bir sözle **«Size peygamberleriniz beyyinelerle,** apaçık mucizelerle **gelmiyorlar mıydı?» diye sorarlar.** "Evet" **derler.** Yani onları inkâr ettiklerini söylerler. **«O halde** kendiniz **dua edin.** Çünkü bizler kâfirlere şefaat edemeyiz» **derler.** Allahü teâlâ buyuruyor ki: **Kâfirlerin duası ise hep çıkmazdadır,** yok olmaya mahkûmdur.

اِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ اٰمَنُوا فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْاَشْهَادُۙ ﴿٥١﴾

51. Şüphesiz peygamberlerimize ve iman edenlere, hem dünya hayatında, hem şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz.

Açıklaması:

51- Şüphesiz ki biz, peygamberlerimize ve iman edenlere hem dünya hayatında, hem de şahitlerin kıyam duracağı gün -Bunlar, melekler topluluğu olup peygamberlerin tebliğ ettiklerine dair lehlerine, kâfirlerin de yalanladıklarına dair aleyhlerine şahitlik edeceklerdir- **muhakkak yardım edeceğiz.**[192]

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظّٰلِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُٓوءُ الدَّارِ ﴿٥٢﴾

52. O gün zalimlere, özür dilemeleri hiçbir fayda sağlamaz. Artık lânet de onlarındır, kötü yurt da onlarındır!

Açıklaması:

52- O gün zalimlere -Özür dilemiş olsalar bile- **özür dilemeleri fayda vermeyecektir. Onlara lanet,** yani rahmet-i ilâhiden uzak kalmak **vardır ve onlara** ahiret **yurdunun kötüsü** yani azabının çetini **vardır.**[193]

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْهُدٰى وَاَوْرَثْنَا بَنِٓى اِسْرَآءِيلَ الْكِتَابَۙ ﴿٥٣﴾

53. Andolsun ki biz Musa'ya hidayeti verdik ve İsrailoğullarına, o Kitab'ı miras bıraktık.

Açıklaması:

53- Andolsun ki, biz Musa'ya hidayeti, Tevrat'ı ve mucizeleri **verdik ve İsrailoğulları'na da** Musa'dan sonra **kitabı,** Tevrat'ı **miras bıraktık.**

192 Ayet-i kerimede yer alan "el-eşhâd" lafzı, "şâhidün" kelimesinin çoğuludur.
193 Ayet-i kerimede yer alan "la yenfeu" lafzı, ya'lı ve tâ'lı olarak okunmuştur.

هُدًى وَذِكْرٰى لِاُولِى الْاَلْبَابِ ﴿٥٤﴾ فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ ﴿٥٥﴾

54. O, akıl sahipleri için bir öğüt ve doğruluk rehberidir.

55. (Resûlüm!) Şimdi sen sabret. Çünkü Allah'ın vaadi gerçektir. Günahının bağışlanmasını iste. Akşam-sabah Rabbini hamd ile tesbîh et.

Açıklaması:

54- Bunu akıl sahiplerine bir hidayet, hidayet rehberi **ve bir öğüt olsun diye yaptık.**

55- O halde Ya Muhammed, **sen sabret! Çünkü Allah'ın** dostlarına yardım edeceğine dair **vaadi haktır.** Sen ve sana uyanlar bu gruptansınız. **Günahına mağfiret dile** ki bu konuda senden örnek alınsın. **Akşam,** güneş zevale erdikten sonra, **sabah Rabbini, hamd ile** bürünerek **tesbih et,** beş vakit namazını kıl.

اِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِٓى اٰيَاتِ اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْ ۙ اِنْ فِى صُدُورِهِمْ اِلَّا كِبْرٌ مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ ۚ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ ۖ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٥٦﴾

56. Kendilerine gelmiş kesin bir delil olmaksızın, Allah'ın âyetleri hakkında münakaşa edenler var ya, hiç şüphe yok ki, onların kalplerinde, asla yetişemeyecekleri bir büyüklük hevesinden başka bir şey yoktur. Sen Allah'a sığın. Kuşkusuz O, işiten ve görendir.

Açıklaması:

56- Allah'ın ayetleri, Kur'an **hakkında kendilerine bir hüc**cet, delil **gelmiş değilken mücadele edenler var ya! Onların kalplerinde yetişemeyecekleri bir kibirden,** bir büyük olma hırsı ve senin üzerine çıkabilme arzusundan **başka bir şey yoktur.** Sen onların şerrinden **hemen Allah'a sığın. Çünkü O,** onların söylediklerini **hakkıyla işiten,** içinde bulundukları durumu **en iyi görendir.**

لَخَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾

57. Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir şeydir. Fakat insanların çoğu bilmezler.

Açıklaması:

57- Bu ayet-i kerime, öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr edenler hakkında

nazil olmuştur: **Elbette** daha ilk başından **gökleri ve yeri yaratmak, insanları** ikinci kez **yaratmaktan** -ki o da onların eski halleri ile yeniden yaratılmalarıdır- **daha büyüktür. Lakin insanların çoğu** yani Mekke kâfirleri bunu **bilmezler.** Bundan dolayıdır ki onlar âmâ gibi, bunu bilenler ise gören gibidir.

وَمَا يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِىٓءُ قَلِيلاً مَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾

58. Körle gören, inanıp iyi amellerde bulunanla kötülük yapan bir olmaz. Ne kadar az düşünüyorsunuz!

Açıklaması:

58- Görmeyenle gören, iman edip salih ameller işleyenlerle -ki buna biz iyilik yapan diyoruz- **kötülük yapan bir olmaz. Pek az düşünüyorlar;** öğütleniyorlar. Yani öğütlenmeleri pek azdır.[194]

اِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾

59. Kıyamet günü mutlaka gelecektir, bunda hiç şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar.

Açıklaması:

59- Kıyamet muhakkak gelecektir, onda hiç şüphe yoktur. Lakin insanların çoğu buna **inanmazlar.**

وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِىٓ اَسْتَجِبْ لَكُمْ اِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِى سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾

60. Rabbiniz şöyle buyurdu: Bana dua edin, kabul edeyim. Çünkü bana ibadeti bırakıp büyüklük taslayanlar aşağılanarak cehenneme gireceklerdir.

Açıklaması:

60- Rabbiniz, «Bana yalvarın ki icabet edeyim, yani bana ibadet edin ki sizlere sevabını vereyim. -Bu tefsirin karinesi, ayetin devamıdır- **Çünkü bana ibadeti bırakıp büyüklük taslayanlar, yakında hakir,** zelil **olarak cehenneme gireceklerdir.» buyurdu.[195]**

194 Ayet-i kerimede yer alan "vela'l-müsîü" lafzı üzerindeki "la" zaidedir. Ayet-i kerimede yer alan "yetezekkerûne" lafzı, ya'lı ve ta'lı olarak okunmuştur.

195 Ayet-i kerimede yer alan "yedhulûne" lafzı, ya'nın fethası ve Hı'nın zammesi, bir de bunun tam tersi ile okunmuştur.

اَللّٰهُ الَّذِی جَعَلَ لَكُمُ الَّیْلَ لِتَسْكُنُوا فِیهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًاؕ اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا یَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾

61. İçinde dinlenesiniz diye geceyi, görmeniz için de gündüzü yaratan Allah'tır. Şüphesiz Allah, insanlara karşı lütufkârdır. Fakat insanların çoğu şükretmezler.

Açıklaması:

61- Allah odur ki, içinde dinlenesiniz diye sizin için geceyi ve görür bir vaziyette gündüzü yarattı. Görme vasfının gündüze isnadı mecaz kabilinden olup içinde görülmesi illetine binaendir. **Gerçekten Allah, insanlara karşı ihsan sahibidir. Fakat insanların çoğu** Allah'a **şükretmezler.** Bundan dolayı da imana yanaşmazlar.

ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَیْءٍۚ لَّاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ﴿٦٢﴾

62. İşte O, her şeyin yaratıcısı olan Rabbiniz Allah'tır. O'ndan başka tanrı yoktur. O halde nasıl olup da döndürülüyorsunuz!

Açıklaması:

62- İşte O Allah, her şeyin yaratıcısı olan Rabbinizdir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde nasıl döndürülüyorsunuz? delil ortada iken nasıl oluyor da imandan çevriliyorsunuz?

كَذٰلِكَ یُؤْفَكُ الَّذِینَ كَانُوا بِاٰیَاتِ اللّٰهِ یَجْحَدُونَ ﴿٦٣﴾

63. Allah'ın âyetlerini inatla inkâr edenler işte (haktan) böyle döndürülür.

Açıklaması:

63- İşte böyle çevrilir, yani tıpkı bunların çevrilmesi gibi çevrildi **Allah'ın ayetlerini,** O'nun mucizelerini **inkâr edegelenler.**

اَللّٰهُ الَّذِی جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَآءَ بِنَآءً وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّیِّبَاتِؕ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْۚ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِینَ ﴿٦٤﴾

64. Yeri sizin için yerleşim alanı, göğü de bir bina kılan, size şekil verip de şeklinizi güzel yapan ve sizi temiz besinlerle rızıklandıran Allah'tır. İşte Allah, sizin Rabbinizdir. Alemlerin Rabbi Allah, yücelerden yücedir.

Açıklaması:

64- Allah O'dur ki, sizin için yeri bir karargâh, göğü bir bina, kubbemsi bir tavan yapmıştır. Size şekil vermiş; sonra şeklinizi güzelleştirmiş ve pak nimetlerden size rızık da vermiştir. İşte Rabbiniz bu Allah'tır. Alemlerin Rabbi olan Allah, ne yücedir.

هُوَ الْحَیُّ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِینَ لَهُ الدِّینُ ؕ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِینَ ﴿٦٥﴾

65. O daima diridir; O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O halde dinde ihlâslı ve samimi kişiler olarak O'na dua edin. Her türlü övgü âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

Açıklaması:

65- O, daima diridir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Şu halde dini şirkten arındırıp O'na halis kılarak O'na yalvarın, O'na ibadet edin. Hamd, Alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

قُلْ اِنِّی نُهِیتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذِینَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَمَّا جَآءَنِیَ الْبَیِّنَاتُ مِنْ رَبِّی وَاُمِرْتُ اَنْ اُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِینَ ﴿٦٦﴾

66. (Resûlüm)! De ki: Bana Rabbimden apaçık deliller gelince, sizin Allah'ı bırakıp o taptıklarınıza kulluk etmem bana yasaklandı ve bana âlemlerin Rabbine teslim olmam emredildi.

Açıklaması:

66- De ki: «Bana Rabbimden beyyineler, O'nun birliğini gösteren deliller geldiği vakit ben, o sizin Allah'ı bırakıp yalvardıklarınıza, taptıklarınıza ibadet etmekten kesin olarak men edildim. Ve âlemlerin Rabbine teslim olmakla emrolundum.

هُوَ الَّذِی خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ یُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا اَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُیُوخًا ۚ وَمِنْكُمْ مَنْ یُتَوَفّٰی مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوٓا اَجَلًا مُسَمًّی وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

67. Sizi topraktan, sonra meniden, sonra alakadan (aşılanmış yumurtadan) yaratan sonra bebek olarak çıkaran, sonra sizi güçlü kuvvetli bir çağa erişmeniz, sonra da ihtiyarlamanız -ki içinizden daha önce vefat edenler de vardır- ve belli bir vakte ulaşmanız için sizi yaşatan O'dur. Umulur ki düşünürsünüz.

Açıklaması:

67- O öyle bir zatdır ki, sizi topraktan yarattı, (evvelâ) atanız Adem'i ondan yaratmak suretiyle. **Sonra bir nutfeden,** meniden **ve sonra bir alakadan,** kan pıhtısından., **sonra sizi bir bebek olarak** yani bebekler olarak (annelerinizin karnından) **çıkarmakta, sonra sizi güç kuvvet çağına,** kuvvetinizin kemâle erdiği çağa -ki o da otuzla kırk yaş arasıdır- **erişmeniz için, sonra da ihtiyarlar olmanız için** hayatta bırakmaktadır. **İçinizden kimi de daha evvel,** yani güç-kuvvet ve ihtiyarlık çağından evvel **öldürülmektedir.** Bütün bunları, yaşamınızı sürdüresiniz **ve muayyen bir ecele,** belirli bir vakte **eresiniz diye** başınıza getirdi. **Bir de olur ki** O'nun birliğini gösteren delilleri **akledersiniz** de imana gelirsiniz.[196]

هُوَ الَّذِى يُحْىٖ وَيُمِيتُۚ فَاِذَا قَضٰٓى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾

68. O, hem dirilten hem de öldürendir. O, herhangi bir işin olmasını dilediği zaman yalnız "Ol!" der, o da oluverir.

Açıklaması:

68- O, hem diriltir, hem öldürür, O, herhangi bir işe karar verdi mi, bir şeyi yaratmayı diledi mi, **ona sadece "ol" der, o da oluverir** yani iradenin hemen ardından o şey meydana gelir ki burada zikredilen "Ol der" ifadesinden kastedilen de budur.[197]

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِى اٰيَاتِ اللّٰهِۜ اَنّٰى يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾

69. Allah'ın âyetleri hakkında tartışanlara bakmadın mı? Nasıl döndürülüyorlar (onu tasdike yanaşmıyorlar)!

Açıklaması:

69- Bakmaz mısın, Allah'ın ayetleri, Kur'an **hakkında mücadele edenlere?** İmandan **nasıl çevriliyorlar?**

اَلَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَآ اَرْسَلْنَا بِهٖ رُسُلَنَاۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَۙ ﴿٧٠﴾

70. Onlar, Kitab'ı ve peygamberlerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlardır. Onlar yakında (gerçeği) anlayacaklar!

196 Ayet-i kerimede yer alan "şüyûhan" lafzı, şın'ın zammesi ile de, kesresi ile de okunmuştur.

197 Ayet-i kerimede yer alan "fe yekûnu" lafzı, nun'un zammesi ile de, -bir en-i nasibe takdir ederek- fethası ile de okunmuştur.

Açıklaması:

70- Bu kitabı, Kur'an'ı **ve Peygamberimizle gönderdiğimiz şeyleri** -ki onlar da tevhid ve öldükten sonra tekrar dirilişdir- **yalanlayanlar var ya!** -ki onlar da Mekke kâfirleridir- **Artık onlar ileride** yalanlamalarının sonu ne olacak **bileceklerdir.**

اِذِ الْاَغْلَالُ فِىٓ اَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُۜ يُسْحَبُونَۙ ﴿٧١﴾ فِى الْحَمِيمِ ثُمَّ فِى النَّارِ يُسْجَرُونَۚ ﴿٧٢﴾

71. O zaman boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde, sürüklenecekler,

72. Kaynar suda, sonra da ateşte yakılacaklardır.

Açıklaması:

71-72- O vakit ki boyunlarında halkalar ve zincirler olduğu halde (önce) Hamime yani cehenneme **sürüklenecekler,** yani o zincirlerle (cehenneme doğru) çekilecekler **sonra da ateşte yakılacaklardır.**[198]

ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَۙ ﴿٧٣﴾ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْـًٔاۜ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ الْكَافِرِينَ ﴿٧٤﴾

73. Sonra onlara: Allah'ı bırakıp da koştuğunuz ortaklar nerededir? denilecek.

74. O Allah'tan başka (taptıklarınız). Onlar da: "Bizden uzaklaştılar, zaten biz önceleri hiçbir şeye tapmıyorduk", diyecekler. İşte Allah kâfirleri böyle şaşırtır.

Açıklaması:

73-74- Sonra onlara, kendilerini azarlamak kasdıyla, **«Allah'ı bırakıp da** O'nunla beraber **ortak toştuğunuz şeyler** -ki onlar da putlardır- **nerede?» denilecek. Onlar, «Bizden kayboldular.** Bu yüzden onları göremiyoruz. **Daha doğrusu, biz bundan önce hiçbir şeye tapar değildik» diyecekler.** Önce putlara taptıklarını inkâr edecekler. Daha sonra putları da yanlarına getirilecek. Nitekim yüce Allah «Muhakkak siz ve Allah'ı bırakıp taptıklarınız (put-

198 (İlk) ayet-i kerimede yer alan "iz" lafzı, "iza" mânâsındadır. Ayrıca ayetin devamındaki "es-selâsilü" lafzı, "el-ağlâlü" üzerine atfedilmiş olabilir. Bu durumda "zincirler de boyunlarındadır" mânâsındadır. Yahut haberi mahzuf mübteda da olabilir. Buna göre "zincirler de ayaklarında olduğu halde.." mânâsındadır. Veya mübtedanın haberi "yüshabûne" cümlesidir.

lar) cehennem odunu -yani yakıtlarısınız» (Enbiya: **98**) buyurmaktadır. **İşte Allah kâfirleri de böyle** yani tıpkı bu yalanlayanları saptırdığı gibi **saptırır.** Ayrıca Onlara;

ذٰلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾

75. Bu, sizin yeryüzünde haksız olarak şımarmanızdan ve aşırı derecede sevinip böbürlenmenizden ötürüdür.

Açıklaması:

75- Bu (karşı karşıya olduğunuz) azap **şundandır: Çünkü siz, yeryüzünde haksızlıkla,** Allah'a eş koşmak ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmekle **seviniyordunuz ve çünkü siz şımarıyordunuz,** bu sevincinizi daha da ileriye götürüyordunuz.

اُدْخُلُوٓا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾

76. İçinde ebedî kalmak üzere cehennemin kapılarından girin! Kibirlenenlerin dönüp gidecekleri yer ne çirkindir!

Açıklaması:

76- İçinde ebedi kalmak üzere, cehenneme kapılarından girin! Kibirlenenlerin yeri, sığınağı **ne kötüdür.**

فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِى نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾

77. Onun için (Resûlüm), sen sabret! Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir. Onlara söz verdiğimiz azabın bir kısmını ya sana gösteririz, yahut seni daha önce vefat ettiririz. Nasıl olsa onlar bize döneceklerdir.

Açıklaması:

77- Onun için sen sabret! Elbette Allah'ın onları azaplandıracağına ilişkin **vaadi haktır. Artık onlara vaad ettiğimizin** -ki o da azabdır- **bir kısmını eğer** hayatında **sana gösterirsek,** bunu yapmış oluruz. **Veya** onları azaplandırmadan evvel **seni kendimize alırsak o zaman da sadece bize döndürüleceklerdir** ve biz onlara azabın en çetinini uygularız.[199]

199 Ayet-i kerimede yer alan "imma" lafzında, in-i şartiyye ("ma"ya) idgam edilmiştir. Ma, zaide olup fiilin evvelindeki şart mânâsını, nün da fiilin sonunu tekid etmektedir. Şartın cevabı ise mahzuf bir "fezake" cümlesidir. Ayrıca ayetin devamında zikredilen "Fe ileynâ..." cümlesi, sadece ma'tufa ait bir cevaptır.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ۗ وَمَا كَانَ لِرَسُوْلٍ اَنْ يَّأْتِيَ بِاٰيَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۚ فَاِذَا جَآءَ اَمْرُ اللّٰهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُوْنَ ﴿٧٨﴾

78. Andolsun, senden önce de peygamberler gönderdik. Onlardan sana kıssalarını anlattığımız kimseler de var, durumlarını sana bildirmediğimiz kimseler de var. Hiçbir peygamber Allah'ın izni olmaksızın herhangi bir âyeti kendiliğinden getiremez. Allah'ın emri gelince de hak uygulanır ve o zaman bâtılı seçenler hüsrana uğrayacaklardır.

Açıklaması:

78- Yemin olsun.! Biz, senden önce birçok Peygamberler gönderdik. Onlardan kiminin kıssasını sana haber verdik, kimini de anlatmadık. Rivayete göre Allahü teâlâ sekiz bin Peygamber göndermiştir. Bunların dört bini İsrailoğulları'ndan, dört bini de sair insanlardandır. **Allah'ın izni olmadıkça** onlardan **hiçbir peygamber bir mucize getiremez.** Çünkü onlar, Allah'ın sevk-i idaresi altında bulunan kullardır. **Allah'ın,** azabın kâfirlere inmesine ilişkin **emri gelince de** peygamberler ile onları yalanlayanlar arasında **hak ile hükmedilmiş olur. Ve işte burada bâtılın safında bulunanlar hüsrana uğrar.** Yani burada Allah'ın (ezelde) vermiş olduğu hüküm ve (peygamberleri tekzib eden) insanların zararı ortaya çıkar. Yoksa onlar daha önce bile, her zaman hüsrandadırlar.

اَللّٰهُ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَنْعَامَ لِتَرْكَبُوْا مِنْهَا وَمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ﴿٧٩﴾ وَلَكُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوْا عَلَيْهَا حَاجَةً فِيْ صُدُوْرِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُوْنَ ﴿٨٠﴾

79. Allah, kimine binesiniz, kimini yiyesiniz diye sizin için hayvanları yaratandır.

80. Onlarda sizin için daha nice faydalar vardır. Gönüllerinizdeki bir arzuya, onlara binerek ulaşırsınız. Onların ve gemilerin üstünde taşınırsınız.

Açıklaması:

79- Allah O'dur ki, sizin için davarları yarattı. Bir görüşe göre burada maksat sığır ve koyunlara da şamildir. **Bunu, onlardan bir kısmına binesiniz, bir kısmını da yiyesiniz diye yaptı.**

80- Sizin için onlarda daha birçok faydalar vardır. Örneğin sütlerinden, kıllarından, yapağılarından ve yünlerinden istifade etmek gibi **Bir de göğüslerinizdeki bir hacete ulaşmanız için** -ki o da yükleri şehirlere taşımak-

tır- **onlara binesiniz diye** (onları yarattı). **Ve** kara yolunda iken **hem onların üzerinde hem de** deniz yolunda iken **gemilerin üzerinde taşınırsınız.**

وَيُرِيكُمْ اٰيَاتِهٖ فَاَيَّ اٰيَاتِ اللّٰهِ تُنْكِرُونَ ﴿٨١﴾

81. Allah size âyetlerini gösteriyor. Şimdi, Allah'ın âyetlerinden hangisini inkâr edersiniz?

Açıklaması:

81- Size ayetlerini gösteriyor. Artık Allah'ın birliğini gösteren **ayetlerinden hangisini inkâr edebilirsiniz?**[200]

اَفَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُٓوا اَكْثَرَ مِنْهُمْ وَاَشَدَّ قُوَّةً وَاٰثَارًا فِى الْاَرْضِ فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾

82. Onlar yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, kendilerinden öncekilerin sonu nasıl olmuştur, görsünler! Öncekiler bunlardan daha çoktu, kuvvetçe ve yeryüzündeki eserleri bakımından da daha sağlam idiler. Fakat kazandıkları şeyler onlara asla fayda vermemiştir.

فَلَمَّا جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٨٣﴾

83. Peygamberleri onlara apaçık bilgiler getirince, onlar kendilerinde bulunan (beşeri) bilgiye güvendiler (onu alaya aldılar). Alaya aldıkları şey kendilerini boğuverdi.

Açıklaması:

82-83- O kâfirler yeryüzünde gezip bakmadılar mı, onlardan öncekilerin akibeti nice olmuş? Onlar, bunlardan sayıca daha çok, kuvvetçe daha metin ve yeryüzünde su hazneleri ve köşkler inşa etmek gibi **eserce daha üstün idiler. Öyle iken, kazandıkları şeyler kendilerini kurtaramadı.** Apaçık mucizelerle **gelince onlar** yani kâfirler, **onlardaki** yani peygamberlerdeki **ilimle** onu inkâr ederek, alay ve gülme ile karışık bir sevinçle **sevindiler Ama alay etmiş oldukları** şey, yani azap **tepelerine iniverdi.**

200 Ayet-i kerimede yer alan istifham, tevbih (azarlamak) içindir. "Eyyü" kelimesinin müzekker olarak kullanılması, müennes olarak kullanılmasından daha meşhurdur.

فَلَمَّا رَاَوْا بَأْسَنَا قَالُٓوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَحْدَهٗ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهٖ مُشْرِكِيْنَ ﴿٨٤﴾

84. Artık o çetin azabımızı gördükleri zaman: Allah'a inandık ve O'na ortak koştuğumuz şeyleri inkâr ettik, derler.

Açıklaması:

84- Hışmımızı yani azabımızın şiddetini **görünce, «Sadece Allah'a iman ettik ve ona ortak koştuğumuz şeyleri inkâr ettik» dediler.**

فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَاَوْا بَأْسَنَاۗ سُنَّتَ اللّٰهِ الَّتِيْ قَدْ خَلَتْ فِيْ عِبَادِهٖۚ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكٰفِرُوْنَ ﴿٨٥﴾

85. Fakat azabımızı gördükleri zaman imanları kendilerine bir fayda vermeyecektir. Allah'ın kulları hakkında süregelen âdeti budur. İşte o zaman kâfirler hüsrana uğrayacaklardır.

Açıklaması:

85- Fakat bizim azabımızı gördükleri vakit iman etmeleri, kendilerine bir fayda sağlayacak değildi. Allah'ın geçmiş ümmetlerdeki **kulları hakkında sürüp gelen sünneti budur.** Yani azabın inişi sırasında iman etmelerinin, kendilerine fayda sağlamayacağıdır. **İşte kâfirler burada hüsrana uğradılar.** Hüsran içinde oldukları her şahsa teker teker beyan oldu. Yoksa onlar daha önce de her zaman hüsranda idiler.[201]

201 Ayet-i kerimede yer alan "sünnete" lafzı, lafzından mukadder bir fiile masdar (meful-u mutlak) olmak üzere mansubdur.

سُورَةُ فُصِّلَتْ

FUSSİLET SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 54 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِۚ ﴿٢﴾ كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَۙ ﴿٣﴾

1. Hâ. Mîm.

2. (Kur'an) rahmân ve rahîm olan Allah katından indirilmiştir.

3. (Bu,) bilen bir kavim için, âyetleri Arapça okunarak açıklanmış bir kitaptır.

Açıklaması:

1- Ha, mim. Bununla neyi kasdettiğini Allah daha iyi bilir.

2-3- Rahman ve Rahim tarafından indirilmiş bir kitaptır. (Öyle bir kitap ki) ayetlerin tafsilatını anlayıp **bilen bir kavim için,** -ki onlar da Araplardır- **Arapça Kur'an olarak ayetleri** hükümler kıssalar ve öğütlerle son derece **açıklanmış** izah edilmiştir.[202]

بَشِيرًا وَنَذِيرًاۚ فَاَعْرَضَ اَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٤﴾

4. Bu kitap müjdeleyici ve uyarıcıdır. Fakat onların çoğu yüz çevirdi. Artık dinlemezler.

---

202 1. Ayet-i kerimede yer alan "tenzil" mübteda "Kitap" ise haberidir. İkinci ayette yer alan ise "Kur'an" sıfatı ile birlikte kitab'dan hal'dir. "Likavmin" ise "fussilet'e taalluk etmektedir.

Açıklaması:

4- Müjdeleyici ve uyarıcıdır. Fakat onların çoğu yüz çevirdi. Artık kabul kulağı ile **dinlemezler.**[203]

وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِى اَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَآ اِلَيْهِ وَفِى اٰذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ اِنَّنَا عَامِلُونَ ﴿٥﴾

5. Ve dediler ki: Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz kapalıdır. Kulaklarımızda da bir ağırlık vardır. Bizimle senin aranda bir perde bulunmaktadır. Onun için sen (istediğini) yap, biz de yapmaktayız!

Açıklaması:

5- Onlar Peygambere **"Senin bizi davet ettiğin şeyden bizim kalplerimiz örtüler içindedir. Kulaklarımızda da bir ağırlık, bizimle senin aranda bir perde** din konusunda ayrılık **vardır. O halde** dinine göre **amel et. Çünkü biz de** dinimize göre **amel edicileriz" dediler.**

قُلْ اِنَّمَآ اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحٰٓى اِلَىَّ اَنَّمَآ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوٓا اِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾

6. De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana ilâhınızın bir tek İlâh olduğu vahy olunuyor. Artık O'na yönelin, O'ndan mağfiret dileyin. Ortak koşanların vay haline!

Açıklaması:

6- De ki: "Ben ancak sizin gibi bir insanım, (yalnız) **Bana şu vahyolunuyor: sizin ilâhınız ancak bir ilâhtır. Onun için** iman ve taat üzere **O'na yönelin. O'ndan mağfiret dileyin. Vay müşriklerin haline,** onlara azap olsun. Ayet-i kerimede yer alan "Veyl" azap ifade eden bir kelimedir.

اَلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٧﴾

7. Onlar zekâtı vermezler; ahireti inkâr edenler de onlardır.

Açıklaması:

7- Ki onlar zekât vermezler. Onlar ahireti inkâr edenlerin ta kendileridir.[204]

203 Ayet-i kerimede yer alan "beşir" "Kur'an"ın sıfatıdır.
204 Ayet-i kerimede yer alan "hum" zamiri tekid ifade etmektedir.

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُوْنٍ ﴿٨﴾

8. Şüphesiz iman edip iyi iş yapanlar için tükenmeyen bir mükâfat vardır.

Açıklaması:

8- Muhakkak ki, iman edip salih amellerde bulunanlar için bitmez tükenmez bir ecir vardır.

قُلْ اَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُوْنَ بِالَّذِيْ خَلَقَ الْاَرْضَ فِيْ يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُوْنَ لَهٗٓ اَنْدَادًاۗ ذٰلِكَ رَبُّ الْعٰلَمِيْنَۚ ﴿٩﴾ وَجَعَلَ فِيْهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبٰرَكَ فِيْهَا وَقَدَّرَ فِيْهَآ اَقْوَاتَهَا فِيْٓ اَرْبَعَةِ اَيَّامٍۭ سَوَۤاءً لِّلسَّاۤئِلِيْنَ ﴿١٠﴾

9. De ki: Gerçekten siz, yeri iki günde yaratanı inkâr edip O'na ortaklar mı koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.

10. O, yeryüzüne sabit dağlar yerleştirdi. Orada bereketler yarattı ve orada tam dört günde isteyenler için fark gözetmeden gıdalar takdir etti.

Açıklaması:

9- De ki: 'Yeri pazar ve pazartesi olmak üzere **iki günde yaratanı siz mi inkâr ediyorsunuz? Ve O'na ortaklar koşuyorsunuz? O bütün âlemlerin Rabbidir.** Sahibidir"

Kıraat: Ayeti kerimede yer alan "Einneküm" ikinci hemzenin tahkiki ve ikincisi ile birincisi arasına iki vecih olmak üzere bir elif getirmek (ve terketmek)le birlikte ikinci hemzenin teshili ile okunmuştur.[205]

10- Orada sabit dağlar yarattı. Orada bol sular, ekinler ve memeli hayvan ile **bereketler husule getirdi. Orada** arzın ve içindekilerin yaratılış müddetini **soranlar için eşit olmak üzere** insanların ve hayvanların **rızıklarını tam dört günde yarattı** taksim etti; yani yeryüzünde sabit dağların yaratılması ve bununla birlikte mevzu bahis olan şeyler salı ve çarşamba günlerinde olmuştur. (Yerler ise pazar günü yaratılmış, böylece tamamı dört gün olmuş olur. Gökler de iki günde. Tamamı altı gün eder.)

Ayet-i kerimede yer alan "Ve-ceale" muste'nef cümlesidir. Yabancı bir fasıladan dolayı bu cümleyi "Ellezi'nin sılası üzerine atfedilmesi caiz değildir.[206]

---

205 Ayet-i kerimede yer alan "alemin" kelimesi âlem'in çoğuludur. Alem ise; Allahü teâlânın zatının ve sıfatlarının dışında olan her şeye denir. Akıl sahibi olanlar tağlib edilerek (üstün kılınarak) nevileri farklı olan bu kelime, ya ve nun ile çoğul yapılmıştır.

206 Bazı nüshalarda bu ibare yerine mu'terize geçmektedir. Bu görüş daha isabetli görülmüştür. Bak: Cemel.

Yine ayet-i celilede yer alan “Sevaen” kelimesi meful-u mutlak olmak üzere mensubtur. Yani eksik ve fazla olmaksızın tam denk dört gün.

ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى السَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًاؕ قَالَتَآ اَتَيْنَا طَآئِعِينَ ﴿١١﴾

11. Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yerküreye: İsteyerek veya istemeyerek, gelin! dedi. İkisi de “İsteyerek geldik” dediler.

Açıklaması:

11- Sonra yükselen **buhar halindeki göğe yöneldi de ona isteyerek veya istemeyerek “gelin” dedi. Onlar da** “ İçimizdekilerle birlikte **isteyerek geldik” dediler.**[207]

فَقَضٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فِى يَوْمَيْنِ وَاَوْحٰى فِى كُلِّ سَمَآءٍ اَمْرَهَاؕ وَزَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًاؕ ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿١٢﴾

12. Böylece onları, iki günde yedi gök olarak yarattı ve her göğe görevini vahyetti. Ve biz, yakın semâyı kandillerle donattık, bozulmaktan da koruduk. İşte bu, azîz, alîm Allah’ın takdiridir.

Açıklaması:

12- Bu surette onları yedi gök olmak üzere yedi günde perşembe ve cuma günlerinde **yarattı.** Yani onları yedi gök haline getirdi. Göklerin yaratmasını cuma gününün son saatinde tamamladı. Adem'i (a.s,) de cuma günü yarattı. Bu nedenle Allahü teâlâ burada “Sevaen” buyurmadı. Buradaki ayetlerin gösterdiği rakam göklerin ve yerin altı günde yaratılmasına muvafakat etti (uyum sağladı). **Her gökte** orada bulunanların emrolundukları itaat ve ibadetle ilgili **ona ait emrini vahyetti. Dünya semasını da kandillerle** yıldızlarla **süsledik. Ve** semayı şeytanların kulak hırsızlığı yapmasından şihap yıldızları ile **koruduk. İşte bu,** mülkünde **güçlü olan** yarattıklarını **hakkıyla bilenin takdiridir.**[208]

فَاِنْ اَعْرَضُوا فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾ اِذْ جَآءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَؕ قَالُوا لَوْ شَآءَ رَبُّنَا لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً فَاِنَّا

207 Ayet-i kerimede yer alan “tev’an “ hal konumundadır. Yani isteyiciler veya istemeyiciler olarak. Ayet-i celilede akıl sahibi müzekker galib bulunmuş veya kendilerine hitap edildiği için akıl sahibi müzekker mertebesine indirilmişlerdir.

208 Ayet-i kerimede yer alan “hıfzen” kelimesi mukadder bir fiil ile mansubdur.

بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كَافِرُوْنَ ﴿١٤﴾

13 Eğer onlar yüz çevirirlerse de ki: İşte sizi Ad ve Semûd'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırgaya karşı uyarıyorum!

14. Peygamberler onlara: Önlerinden ve arkalarından gelerek Allah'tan başkasına kulluk etmeyin, dedikleri zaman, "Rabbimiz dileseydi elbette melekler indirirdi. Onun için biz sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz" demişlerdi.

Açıklaması:

13- Eğer onlar yani Mekkeli kâfirler bu açıklamadan sonra imandan **yüz çevirirlerse "Ben sizi Ad ve Semud'un başına gelen yıldırım gibi bir yıldırımla** yani onları helak ettiği gibi sizi de helak edecek bir azabla **korkuttum" deyiver.**

14- Onlara "Allah'tan başkalarına tapmayın!" diye önlerinden ve arkalarından peygamberler geldiği vakit, yani peygamberlerden bir kısmı (Hud ile Salih) onlara doğru geldiler. Bir kısmı (Hud ve Salih'den önce gelen peygamberler) ise (tebliğ edip) onlardan ayrılıp gittiler de ileride geleceği şekilde yine de inkar ettiler. (Korkutulan) helak etme olayı sadece peygamberimizin zamanında olmuştur.

"Eğer Rabbimiz dileseydi, mutlaka üzerimize **melekler indirirdi. Onun için biz sizin** inancınıza göre **gönderildiğiniz şeylere inanmayız !" dediler.**

فَاَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوْا فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوْا مَنْ اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۗ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِىْ خَلَقَهُمْ هُوَ اَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۗ وَكَانُوْا بِاٰيٰتِنَا يَجْحَدُوْنَ ﴿١٥﴾

15. Ad kavmine gelince, yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve: Bizden daha kuvvetli kim var? dediler. Onlar kendilerini yaratan Allah'ın, onlardan daha kuvvetli olduğunu görmediler mi? Onlar bizim âyetlerimizi (mucizelerimizi) inkâr ediyorlardı.

Açıklaması:

15- Ad (kavmin)'e **gelince; onlar yeryüzünde haksız yere kibirlendiler ve** azap ile uyarıldıklarında " **Bizden daha kuvvetli kim var** ?" yani hiç kimse yoktur **dediler.** Onlardan bir kişi dağdan kocaman bir kaya parçasını koparıp onu istediği yere koyabilecek güce sahipti.

Onlar görüp bilmediler mi ki, kendilerini yaratan Allah onlardan daha kuvvetlidir. Yine de bizim ayetlerimizi mucizelerimizi **inkar ediyorlardı.**

فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيْحًا صَرْصَرًا فِىْٓ اَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيْقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِى الْحَيٰوةِ

الدُّنْيَاۚ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَخْزٰى وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٦﴾

16. Bundan dolayı biz de onlara dünya hayatında zillet azâbını tattırmak için o uğursuz günlerde soğuk bir rüzgâr gönderdik. Ahiret azabı elbette daha çok rüsvay edicidir. Onlara yardım da edilmez.

Açıklaması:

16- Bundan dolayı biz de, dünya hayatinde zillet azabını kendilerine tattırmamız için onlara karşı **uğursuz günlerde üzerlerine kavurucu soğuk** çok gürültülü yağmursuz bir rüzgar (bora) **gönderiverdik. Ahiret azabı ise elbette daha** şiddetli **rezil edicidir. Onlar** azabın kendilerinden kaldırılması için de **yardım olunmayacaktır.**[209]

وَاَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى الْهُدٰى فَاَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَۚ ﴿١٧﴾

17. Semûd'a gelince onlara doğru yolu gösterdik, ama onlar körlüğü doğru yola tercih ettiler. Böylece yapmakta oldukları kötülükler yüzünden alçaltıcı azabın yıldırımı onları çarptı.

Açıklaması:

17- Semud'a gelince, biz onlara doğru yolu **gösterdik de onlar körlüğü** küfrü **hidayete tercih ettiler. Onun için kazandıkları şeyler yüzünden kendilerini o aşağılayıcı azap yıldırımı yakalayıverdi.**

وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَۚ ﴿١٨﴾

18. İnananları kurtardık. Onlar (Allah'tan) korkuyorlardı.

Açıklaması:

18- (İçlerinden) **iman edip de** Allah'tan **korkanları** ise o azaptan **kurtardık.**

وَيَوْمَ يُحْشَرُ اَعْدَآءُ اللّٰهِ اِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾

19. Allah'ın düşmanları, ateşe sürülmek üzere toplandıkları gün, hepsi bir araya getirilirler.

209 Ayet-i kerimede yer alan "nehisat" kelimesi "ha"nın sükunu ile de okunmuştur.

Açıklaması:

19- Hatırla **o gün Allah'ın düşmanları** (evet onlar) **toplanıp ateşe** sürülüp **götürürler.**[210]

حَتّٰٓى اِذَا مَا جَآؤُهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ وَجُلُوْدُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٢٠﴾

20. Nihayet oraya geldikleri zaman kulakları, gözleri ve derileri, işledikleri şeye karşı onların aleyhine şahitlik edecektir.

Açıklaması:

20- Nihayet oraya geldikleri zaman onlar (dünyada) **ne yapıyor idiyseler, kulakları, gözleri, derileri kendilerinin aleyhinde şahitlik edecektir.**

Âyet-i Kerimede yer alan "Ma" zaittir.

وَقَالُوْا لِجُلُوْدِهِمْ لِمَ شَهِدْتُّمْ عَلَيْنَا ۭ قَالُوْٓا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِيْٓ اَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَّهُوَ خَلَقَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَّاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿٢١﴾

21. Derilerine: Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz? derler. Onlar da: Her şeyi konuşturan Allah, bizi de konuşturdu. İlk defa sizi o yaratmıştır. Yine O'na döndürülüyorsunuz, derler.

Açıklaması:

21- Derilerine "Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz" derler. Onlar "Her şeyi söyleten yani konuşmasını murat eden **Allah, bizi de söyletti. Sizi ilk defa o yarattı ve yine ancak ona döndürülüyorsunuz"** Bir görüşe göre bu söz derilerin konuşmalarına dahildir. Bir görüşe göre bundan sonraki ayet gibi bu da Allahü teâlânın sözlerindendir. Bu sözün münasebeti kendinden öncekine çok yakındır. Şöyle ki, sizi ilk önce yaratıp öldükten sonra tekrar diriltmeye kadir olan derilerinizi ve azalarınızı da konuşturmaya kadirdir.

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُوْنَ اَنْ يَّشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَآ اَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُوْدُكُمْ وَلٰكِنْ ظَنَنْتُمْ اَنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيْرًا مِّمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٢٢﴾

22. Siz ne kulaklarınızın, ne gözlerinizin, ne de derilerinizin aleyhinize şahitlik etmesinden sakınmıyordunuz, yaptıklarınızdan çoğunu Allah'ın bilmeyeceğini sanıyordunuz.

210 Ayet-i kerimede yer alan "yevme" kelimesi mukadder bir "uzkur" fiili ile mansubtur. Ayet-i kerimede yer alan "yuhşeru" fiili bir kıratta e'da kelimesindeki hemzenin fethası ile birlikte nun'un fethesi ile ve şın'ın zammesiyle okunmuştur.

Açıklaması:

22- Siz, kulaklarınız, gözleriniz ve derileriniz aleyhinize şahitlik eder diye çirkin işleri işlemekten **sakınmıyordunuz.** Çünkü siz tekrar dirilmeye kesin olarak inanmamıştınız.Lâkin insanlardan sakınırken **zannetmiştiniz ki Allah yaptıklarınızdan birçoğunu bilmiyor.**

وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِى ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ اَرْدٰيكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾

23. Rabbiniz hakkında beslediğiniz zan var ya, işte sizi o mahvetti ve ziyana uğrayanlardan oldunuz.

Açıklaması:

23- İşte Rabbinize beslediğiniz bu zannınız, sizi helak etti ve ziyana uğrayanlardan oldunuz.[211]

فَاِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ ۚ وَاِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ ﴿٢٤﴾

24. Şimdi eğer dayanabilirlerse, onların yeri ateştir. Ve eğer (tekrar dünyaya dönüp Allah'ı) hoşnut etmek isterlerse, memnun edilecek değillerdir.

Açıklaması:

24- Şimdi eğer azaba **sabredebilirlerse, onların meskeni** varacağı yer **ateştir. Eğer tekrar dönmek isterlerse** yani hoşnut etmeye (dünyaya geri dönüp de iman ve amel ederek kızdırmış oldukları Mevlayı hoşnut etmeyi isteyecek olsalar) **bu suretle onlar hoşnut edilecek değildirler.**

وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَآءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِى اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ ۚ اِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿٢٥﴾

25. Biz onlara birtakım arkadaşlar musallat ettik de onlar önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini bunlara süslü gösterdiler. Kendilerinden önce gelip geçmiş olan cinler ve insanlar için (uygulanan) azap onlara da gerekli olmuştur. Kuşkusuz onlar hüsrana düşenlerdi.

Açıklaması:

25- Biz onlara şeytanlardan **birtakım dostları musallat** sebep **etmiştik ki, onlar kendilerine hem önlerindeki** arzularına uyup dünya işlerini **hem de arkalarındakilerine** ahiretle ilgili "ne tekrar dirilme var ne de hesap" de-

211 Ayet-i kerimede yer alan "zalikum" mübteda, "zennukum" ondan bedel "ellezi" bedel, "erdakum" ise haberdir.

melerini **süslü gösterdiler. Cin ve insanlardan kendilerinden önce geçmiş** yok olup gitmiş **ümmetler içinde** arasında **bunlara karşı da** "Elbette cehennemi dolduracağım" ayetinde belirtilen azap sözü **hak olmuştur. Çünkü onlar hüsrana düşenlerdi.**

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾

26. İnkâr edenler: Bu Kur'an'ı dinlemeyin, okunurken gürültü yapın. Umulur ki bastırırsınız, dediler.

Açıklaması:

26- Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem Kur'an ayetlerini okurken **O küfredenler, "Bu Kur'anı dinlemeyin. Ve onun hakkında yaygara yapın!"** O Kur'an okuduğu zaman yükses sesle bağırıp gürültü ve benzeri şeyler yapın. **Umulur ki üstün gelirsiniz** de okumaktan vazgeçer" **dediler.**

فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَاَ الَّذِى كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ ذٰلِكَ جَزَآءُ اَعْدَآءِ اللّٰهِ النَّارُ ۚ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ ۖ جَزَآءً بِمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾

27. O inkâr edenlere şiddetli bir azabı tattıracağız ve onları yaptıklarının en kötüsüyle cezalandıracağız.

28. İşte bu, Allah düşmanlarının cezası ateştir. Ayetlerimizi inkâr etmelerinden dolayı, orada onlara ceza olarak ebedî kalacakları yurt (cehennem) vardır.

Açıklaması:

27- Bunun üzerine Allahü teâlâ onlar hakkında şöyle buyurdu **İşte biz o küfredenlere muhakkak ki en çetin bir azabı tattıracağız. Onları yaptıklarının en kötüsüyle** yani yaptıklarının karşılığının en kötüsüyle **cezalandıracağız.**

28- İşte bu şiddetli azap ve en kötü ceza **Allah'ın düşmanlarına olan cezasıdır ki, ateştir. Ayetlerimizi** Kur'anı **inkar etmelerinin cezası olarak, orada ebedilik yurdu vardır. Yani** orada kalıp oradan hiç ayrılmak yoktur.[212]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَآ اَرِنَا الَّذَيْنِ اَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ اَقْدَامِنَا

212 Ayet-i kerimede yer alan "cezau- a'daillahi" terkibi ikinci hemzenin tahkiki ve vav'a ibdali ile okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "en'nar" kelimesi "zalike"den haber düşen "ceza" kelimesinden atf-ı beyandır. Yine ayet-i kerimedeki "cezaen" kelimesi ise meful-u mutlak olmak üzere mukadder bir fiile mansubdur.

لِيَكُونَا مِنَ الْاَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾

29. Kâfirler cehennemde: Rabbimiz! Cinlerden ve insanlardan bizi saptıranları bize göster de aşağılanmışlardan olsunlar diye onları ayaklarımızın altına alalım! diyecekler.

Açıklaması:

29- Küfredenler: "Ey Rabbimiz! Cin ve insanlardan bizi yoldan çıkaranları yani küfür ve öldürme çığrını açan İblis ve Kabil'i **göster de onları** cehennemde **ayaklarımızın altına alalım. Ta ki en aşağıda kalanlardan** yani bizden daha şiddetli azap çekenlerden **olsunlar!" diyeceklerdir.**

اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِى كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾

30. Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vaad olunan cennetle sevinin! derler.

Açıklaması:

30- Gerçekten "Rabbimiz Allah'tır" deyip sonra tevhid ve bundan başka üzerlerine vazife olan şeylerde **dosdoğru olanlar** (var ya) **onların üzerine** ölüm anında **melekler** "Ölümden ve sonrasındaki şeylerden **korkmayın;** arkada bıratığınız aile ve evlattan dolayı **tasalanmayın.** Bu konuda biz sizin yerinizi alacağız. **Vaad olunduğunuz cennetle sevinin"** diye diye **inecektir.**

نَحْنُ اَوْلِيَآؤُكُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِى الْاٰخِرَةِ ۚ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِٓى اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾

31. Biz dünya hayatında da, ahirette de sizin dostlarınızız. Orada sizin için canlarınızın çektiği her şey var ve istediğiniz her şey orada sizin için hazırdır.

Açıklaması:

31- Biz, hem dünya hayatında, hem de ahirette sizin dostlarınızız, yani sizi dünyada koruyup ahirette de cennete girinceye değin sizinle birlikte olacağız. **Size burada canınızın çektiği her şey var. Size burada ne isterseniz var.**

نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ ﴿٣٢﴾

32. Gafûr ve rahîm olan Allah'ın ikramı olarak.

Açıklaması:

32- Bu çok bağışlayıcı çok esirgeyici yani Allah **tarafından hazırlanmış bir rızık olarak** verilmiştir.[213]

وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَآ اِلَى اللّٰهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ اِنَّنِى مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾

33. (İnsanları) Allah'a çağıran, iyi iş yapan ve "Ben Müslümanlardanım" diyenden kimin sözü daha güzeldir?

Açıklaması:

33- "Ben gerçekten Müslümanlardanım" deyip salih amel işleyen ve tevhid inancıyla **Allah'a davet eden kimseden daha güzel sözlü kim olabilir?** Yani ondan daha güzel sözlü kimse yoktur.

وَلَا تَسْتَوِى الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ اِدْفَعْ بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾

34. İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur.

Açıklaması:

34- Ne (her) **iyilik, ne de** (her) **kötülük** tâli konularında (tafsilatlarında) **bir olmaz.** Çünkü (kendi aralarında) bunların bir kısmı bir kısmının üzerinedir. (Daha üstün ve daha aşağı iyilikler vardır.) Sen kötülüğü **en güzel olan hareketle** en güzel hasletle , mesela öfkeyi sabırla, cahilliği ağırbaşlılıkla, kötülüğü af ile **sav! O vakit göreceksin ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, yakın bir dost gibi olacaktır.** Yani böyle yaptığın zaman düşmanın, (sana karşı) sevgi ve muhabbetinde samimi olan yakın arkadaşın gibi olacaktır.[214]

وَمَا يُلَقّٰىهَآ اِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقّٰىهَآ اِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾

35. Buna (bu güzel davranışa) ancak sabredenler kavuşturulur; buna ancak (hayırdan) büyük nasibi olan kimse kavuşturulur.

---

213 Ayet-i kerimede yer alan "nuzulen" kelimesi mukadder bir "cu' ile" mansubtur.

214 Ayet-i kerimede yer alan "ellezi" mübteda "keennehü" ise haberdir. "iza" ise teşbih manası için zarfdır.

Açıklaması:

35- Buna sabradenlerden başkası kavuşturulmaz. Yani bu en güzel haslet sadece sabredenlere verilir. **Buna ancak büyük nasip** büyük sevap **sahibi kavuşturulur.**

وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾

36. Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni dürtecek olursa, hemen Allah'a sığın. Çünkü O, işiten, bilendir.

Açıklaması:

36- Eğer seni şeytandan bir dürtme dürtecek olursa yani seni en güzel haslet ve diğer hayırlardan bir çeviren çevirirse **hemen Allah'a sığın. Çünkü O,** söylenenleri **işiten** yapılanları **bilendir.**[215]

وَمِنْ اٰيَاتِهِ الَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذِى خَلَقَهُنَّ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾

37. Gece ve gündüz, güneş ve ay O'nun âyetlerindendir. Eğer Allah'a ibadet etmek istiyorsanız, güneşe de aya da secde etmeyin. Onları yaratan Allah'a secde edin!

Açıklaması:

37- Gece, gündüz, güneş ve ay onun ayetlerindendir. Siz güneşe de, aya da secde etmeyin; onları yani dört tane alamet ve nişaneleri **yaratana secde edin. Eğer yalnız ona ibadat edecekseniz.**

فَاِنِ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْـَٔمُونَ ﴿٣٨﴾

38. Eğer insanlar büyüklük taslarlarsa (bilsinler ki) Rabbinin yanında bulunan (melekler) hiç usanmadan, gece gündüz O'nu tesbih ederler.

Açıklaması:

38- Eğer bir olan Allah'a secde etmekten **kibirlenirlerse, Rabbinin katında bulunanlar** yani melekler **gece, gündüz hiç usanmadan O'na tesbih ederler.** Gece gündüz hiç usanmadan O'na secde ederler.

---

215 Ayet-i kerimede yer alan "imma" kelimesindeki şart edatı olan "in"'in nunu zaid olan ma'ya idgam edilmiştir.Yine ayet-i kerimede yer alan "feste'iz-billah" şart cümlesinin cavabıdır. Emir (iste'iz-billah) fiilinin cevabı ise hazfedilmiştir. Yani (Allah'a sığın) ki onu senden def etsin.

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنَّكَ تَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً فَاِذَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَآءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْۗ اِنَّ الَّذِىْٓ اَحْيَاهَا لَمُحْيِ الْمَوْتٰىۗ اِنَّهٗ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٣٩﴾

39. Senin yeryüzünü kupkuru görmen de Allah'ın âyetlerindendir. Biz onun üzerine suyu indirdiğimiz zaman, harekete geçip kabarır. Ona can veren, elbette ölüleri de diriltir. O, her şeye kadirdir.

Açıklaması:

39- Onun ayetlerinden biri de arzı kupkuru bitkisiz bir halde **boynunu bükmüş görmendir. Fakat onun üzerine suyu indirdiğimiz vakit, o harekete gelir** şişer **kabarır. O'na hayat veren, elbette ölüleri de diriltir. Çünkü o, her şeye kadirdir.**

اِنَّ الَّذِيْنَ يُلْحِدُوْنَ فِىْٓ اٰيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَاۗ اَفَمَنْ يُّلْقٰى فِى النَّارِ خَيْرٌ اَمْ مَّنْ يَّاْتِىْٓ اٰمِنًا يَّوْمَ الْقِيٰمَةِۗ اِعْمَلُوْا مَا شِئْتُمْۗ اِنَّهٗ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿٤٠﴾

40. Ayetlerimiz hakkında doğruluktan ayrılıp eğriliğe sapanlar bize gizli kalmaz. O halde, ateşin içine atılan mı daha iyidir, yoksa kıyamet günü güvenle gelen mi? Dilediğinizi yapın! Kuşkusuz O, yaptıklarınızı görmektedir.

Açıklaması:

40- Yalanlamak suretiyle **ayetlerimiz** Kur'an **hakkında doğruluktan ayrılıp eğriliğe sapanlar bize gizli kalmaz.** Neticede biz onları cezalandıracağız, **o halde ateşe atılan mı daha hayırlıdır yoksa kıyamet günü emniyet içinde gelecek olan mı? Dilediğinizi yapın! Çünkü O, sizin yaptıklarınızı hakkıyla görendir.** Bu söz onlara bir tehdittir.

Ayet-i kerimede yer alan "Yulhidu" fiili Leheden (3.bab) de de gelmektedir.

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاۤءَهُمْۚ وَاِنَّهٗ لَكِتٰبٌ عَزِيْزٌۙ ﴿٤١﴾

41. Kendilerine Kitap geldiğinde onu inkâr edenler (şüphesiz bunun sonucuna katlanacaklardır). Halbuki o, eşsiz bir kitaptır.

Açıklaması:

41- Onlar ki Kur'an kendilerine geldiği vakit, onu inkar ettiler onları cezalandıracağız. **Hiç şüphe yoktur ki, O çok güçlü** (emsalsiz) **bir kitaptır.**

لَا يَاْتِيْهِ الْبَاطِلُ مِنْۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهٖۗ تَنْزِيْلٌ مِّنْ حَكِيْمٍ حَمِيْدٍ ﴿٤٢﴾

42. Ona önünden de ardından da bâtıl gelemez. O, hikmet sahibi, çok övülen Allah'tan indirilmiştir.

Açıklaması:

42- O'na ne önünden ne arkasından batıl yaklaşamaz gelemez. Yani ne kendisinden önce ne de kendinden sonra onu tekzip edecek hiçbir kitap yoktur. (O) hikmet sahibi, çok övülen yani bütün işlerinde övülen Allah **tarafından indirilmiştir.**

مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ ؕ اِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ اَلِيمٍ ﴿٤٣﴾

43. (Resûlüm!) Sana söylenen, senden önceki peygamberlere söylenmiş olandan başka bir şey değildir. Elbette ki senin Rabbin, hem mağfiret sahibi hem de acı bir azap sahibidir.

Açıklaması:

43- Tekzip etme konusunda **sana senden önceki peygamberlere söylenenlerden başka bir şey söylenmiyor** onlara söylenenlerin benzeri söylenmektedir. **Şüphesiz senin Rabbin** müminleri **bağışlayıcı ve** kafirler için de **acıklı azap sahibidir.**

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْاٰنًا اَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ اٰيَاتُهٗ ؕ ءَاَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ ؕ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَآءٌ ؕ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِٓى اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ؕ اُولٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾

44. Eğer biz onu, yabancı dilden bir Kur'an kılsaydık, diyeceklerdi ki: Ayetleri tafsilatlı şekilde açıklanmalı değil miydi? Arab'a yabancı dilden (kitap) olur mu? De ki: O, inananlar için doğru yolu gösteren bir kılavuzdur ve şifadır. İnanmayanlara gelince, onların kulaklarında bir ağırlık vardır ve Kur'an onlara kapalıdır. (Sanki) onlara uzak bir yerden bağırılıyor (da Kur'an'da ne söylendiğini anlamıyorlar).

Açıklaması:

44- Eğer biz, onu yani Zikri (Kur'anı) **yabancı** (bir dilden) **Kur'an yapsaydık, mutlaka "Ayetleri açıklanmalı** izah edilmeli **değil miydi** ki onun manasını anlayabileydik. **Arap** bir peygambere **Arapça olmayan** bir Kur'an **mı" diyeceklerdi. De ki: "O iman edenlere** delalete karşı **bir hidayet ve** cehalete karşı da şifadır (İlaçtır). **İman etmeyenlerin ise kulaklarında bir ağırlık vardır.** Bu sebeple onlar Kur'anı işitmezler. **O onlara karşı körlüktür.** Bu bakımdan onu anlamazlar. **Onlar** (sanki) **uzak bir yerden çağırılmaktadırlar.** Yani

uzaktan seslenilip de söyleneni duymayıp anlamayan kimse gibidir.[216]

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ ۗ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۗ وَاِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾

45. Andolsun biz Musa'ya Kitab'ı verdik, onda da ayrılığa düşüldü. Eğer Rabbinden bir söz geçmiş olmasaydı, aralarında derhal hükmedilirdi (işleri bitirilirdi). Onlar Kur'an hakkında derin bir şüphe içindedirler.

Açıklaması:

45- Yemin olsun ki, biz Musa'ya Kitabı Tevrat'ı **verdik de, onda** Kur'anda olduğu gibi (bir kısmı) tasdik etmek ve bir kısmı da tekzip etmek suretiyle **ihtilaf edildi. Eğer Rabbinden** mahlûkatın hesap ve cezasının kıyamet gününe kadar ertelenmesine dair bir **hûküm geçmiş olmasaydı** dünyada **aralarında** ihtilafa düştükleri şeyler hakkında **hüküm verilmiş bitmişti. Muhakkak ki onlar** yani Tevrat'ı yalanlayanlar **ondan şüpheye düşüren bir şekkin içindedirler.**

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾

46. Kim iyi bir iş yaparsa, bu kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa aleyhinedir. Rabbin kullara zulmedici değildir.

Açıklaması:

46- Kim yararlı iş yaparsa kendine yapmış olur. **Kim de kötülük işlerse bu da kendi aleyhinedir.** Yani suçun zararı kendi aleyhinedir. (Yoksa) **Rabbin kullarına zulümkâr** yani zulüm sahibi **değildir.** Zira Allahü teâlâ "Hiç şüphesiz Allah, zerre kadar zulüm yapmaz" buyurmaktadır.

اِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ اَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهِ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ اَيْنَ شُرَكَاءِي ۙ قَالُوا اٰذَنَّاكَ ۙ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ ۚ ﴿٤٧﴾

47. Kıyamet gününün bilgisi, O'na havale edilir. O'nun bilgisi dışında hiçbir meyve (çekirdeği) kabuğunu yarıp çıkamaz, hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Allah onlara: Ortaklarım nerede! diye seslendiği gün: Buna dair bizden hiçbir şahit olmadığını sana arzederiz, derler.

---

216 Ayet-i kerimede yer alan istifham onların inkarını ifade etmektedir. Ayet-i kerimede yer alan "fe'cemiyyun" kelimesi ikinci hemzenin elif'e kalbedilmesiyle okunmuştur.

Açıklaması:

47- Kıyametin ilmi ancak O'na havale edilir. Kıyametin ne zaman vuku bulacağını Allah'tan başkası bilemez.O'nun **ilmi olmaksızın meyvelerden hiçbiri tomurcuklarından çıkmaz. Hiçbir dişi de gebe kalmaz ve doğurmaz. Onlara "Benim ortaklarım nerede?" diye nida edeceği gün:" Sana** şu anda **arzettik** bildirdik **ki, bizden hiçbir şahit yoktur.** Yani senin ortağın olduğuna dair hiçbir şahit yoktur diyecekler.[217]

وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٤٨﴾

48. Böylece önceden yalvarıp durdukları onlardan uzaklaşmıştır. Kendilerinin kaçacak yerleri olmadığını anlamışlardır.

Açıklaması:

48- Önceden dünyada **taptıkları** putlar **kendilerinden kaybolup gitmişler ve onlar, kendilerine** azabtan **kaç(ıp** kurtul**)acak hiçbir yer olmadığını anlamışlardır.**[218]

لَا يَسْـَٔمُ الْاِنْسَانُ مِنْ دُعَاۤءِ الْخَيْرِۖ وَاِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَؤُسٌ قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾

49. İnsan hayır istemekten usanmaz. Fakat kendisine bir kötülük dokunursa hemen ümitsizliğe düşer, üzülüverir.

Açıklaması:

49- İnsan, hayır istemekten durmaz. Yani daima Rabbinden mal, sıhhat ve saire şeyler ister. **Ama kendisine** fakirlik, sıkıntı gibi **bir fenalık dokundu mu hemen mey'us olup** Allah'ın rahmetinden **ümidini keser.** Bu ve bundan sonraki vaziyet kafirin durumunu arzetmektedir.

وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاۤءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هٰذَا لِىۙ وَمَۤا اَظُنُّ السَّاعَةَ قَاۤئِمَةًۙ وَلَئِنْ رُجِعْتُ اِلٰى رَبِّىٓ اِنَّ لِى عِنْدَهُ لَلْحُسْنٰىۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾

50. Andolsun ki, kendisine dokunan bir zarardan sonra biz ona bir rahmet tattırırsak: Bu, benim hakkımdır, kıyametin kopacağını sanmıyorum, Rabbime

217 Ayet-i kerimede yer alan "semere" kelimesi bir kıratta "semerat" olarak okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "ekmam" kimmun kelimesinin çoğuludur.

218 Ayet-i kerimenin iki yerinde geçen menfilik (amili lefzen) amelden ibtal etmiştir. Menfi cümle ise (mahallen) iki meful yerinde bulunmaktadır.

döndürülmüş olsam bile muhakkak O'nun katında benim için daha güzel şeyler vardır, der. Biz, inkâr edenlere yaptıklarını mutlaka haber vereceğiz ve muhakkak onlara ağır azaptan tattıracağız.

Açıklaması:

50- Yemin olsun ! Eğer ona dokunan bir zarar sıkıntı ve belâdan **sonra kendisine** zenginlik ve sıhhat gibi **bir rahmet** verip tattırırsak, **mutlaka "Bu benim hakkımdır,** yani benim amelim sayesinde de olmuştur. **Kıyametin kopacağını zannetmiyorum. Andolsun Rabbime döndürülecek olsam bile, muhakkak onun nezdinde benim için daha güzel** yani cennet **vardır" der. Andolsun ki biz o küfredenlere yaptıklarını mutlaka haber vereceğiz. Ve yine andolsun onlara şiddetli bir azabtan tattıracağız.**[219]

وَاِذَآ اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهٖۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٍ ﴿٥١﴾

51. İnsana bir nimet verdiğimiz zaman (bizden) yüz çevirir ve yan çizer. Fakat ona bir şer dokunduğu zaman da yalvarıp durur.

Açıklaması:

51- İnsan cinsine **nimet verdiğimiz vakit** şükürden **yüz çevirir ve yan çizip uzaklaşır.** Çalım satarak omuz büker **Ama kendisine fenalık dokununca hemen enine boyuna duaya dalar.** Bol dua sahibi olur.[220]

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهٖ مَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِى شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾

52. De ki: Ne dersiniz, eğer o (Kur'an), Allah tarafından ise siz de onu inkâr etmişseniz o zaman (haktan) uzak bir ayrılığa düşenden daha sapık kim vardır?

Açıklaması:

52- De ki "Bana haber verin! Eğer o yani Kur'an peygamberin dediği gibi **Allah tarafından olup da sonra siz onu inkar etmişseniz** haktan **uzak bir muhalefette** terslikte **bulunanın ta kendisi olan** (siz)den **daha sapkın kim olabilir?** Yani hiç kimse olamaz. Onların halini açıklamak için minkum (sizler) yerine bu (men edellu) getirilmiştir

سَنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَا فِى الْاٰفَاقِ وَفِٓى اَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّۗ اَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ

219 Ayet-i kerimede yer alan "lein" kelimelerindeki lamlarla, fiilerdeki lamlar kasem içindir.

220 Ayet-i kerimede yer alan "nae" fiili bir kıraata "hemze'nin (elif'ten) önce gelmesiyle (nea) okunmuştur.

اَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾

53. İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki onun (Kur'an'ın) gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun. Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi?

Açıklaması:

53- Biz onlara hem ufuklarda gökler ve yer bölgelerinde bulunan kandilleri, bitkileri ve ağaçları **ve hem kendi nefislerinde** ki ince sanat ve eşsiz hikmet (olan) ayetlerimizi göstereceğiz ki, nihayet onun yani Kur'anın **hak olduğunu** tekrar dirilmeyi, hesabı ve cezayı bildirmek üzere Allah'tan indirilmiş olduğunu **anlayacaklardır.** Neticede ona ve onu getirene olan inkarlarından dolayı cezalarını çekeceklerdir. **Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi?**[221]

اَلَآ اِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ مِنْ لِقَآءِ رَبِّهِمْ ۗ اَلَآ اِنَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ مُحِيطٌ ﴿٥٤﴾

54. Dikkat edin; onlar, Rablerine kavuşma konusunda şüphe içindedirler. Bilesiniz ki O, her şeyi (ilmiyle) kuşatmıştır.

Açıklaması:

54- Dikkat et! Onlar Rablerine kavuşmaktan şüphe içindedirler. Çünkü onlar tekrar dirilmeyi inkar etmektedirler Dikkat et! O yüce Allah **her şeyi** ilmiyle kudretiyle **kuşatmıştır.** İnkarlarından dolayı onları cezalandıracaktır.

221 Ayet-i kerimede yer alan "birabbike" "yekfi" fiilinin faili olup sonra gelen cümle ise ondan bedeldir. Yani "senin doğruluğuna dair Rabbinizden hiçbir şeyin gizli kalmayacağı onlara yetmedi mi?"

سُورَةُ الشُّورٰى

ŞÛRÂ SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 53 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

حٰمٓ ﴿١﴾ عٓسٓقٓ ﴿٢﴾

1. Hâ. Mîm.

2. Ayn. Sîn. Kaf.

Açıklaması:

1- Ha, mim.

2- Ayn, Sîn, Kâf. Bu harflerden muradının ne olduğunu en iyi bilen Allah'tır.

كَذٰلِكَ يُوحِى اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ ۙ اللّٰهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾

3. Azîz ve hakîm olan Allah, sana ve senden öncekilere işte böyle vahyeder.

Açıklaması:

3- O mülkünde **aziz ve** tasarrufunda **hikmet sahibi olan Allah işte sana böyle** yani tıpkı burada vahyettiği gibi **vahyediyor. Ve senden evvelki peygamberlere de** (yine böyle) vahyetmişti.[222]

لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَلِىُّ الْعَظِيمُ ﴿٤﴾

4. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O yücedir, uludur.

222 Ayet-i kerimede yer alan "lafzatullah" "yûhî" fiilinin failidir.

Açıklaması:

4- Göklerde ve yerde ne varsa, gerek mülk, gerek yaratık ve gerekse kullar olarak **hepsi O'nundur. O** yaratıkları üzerine **yücedir, büyüktür.**

تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِى الْاَرْضِ ۗ اَلَآ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾

5. Neredeyse yukarılarından gökler çatlayacak! Melekler de Rablerini hamd ile tesbih ediyorlar ve yerdekiler için mağfiret diliyorlar. İyi bilin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Açıklaması:

5- Nerede ise gökler üstlerinden çatlayacaklar. Yani Allahü teâlânın azametinden neredeyse her bir gök bir sonrakinin üzerinde çatlayıverecek. **Melekler hamd ile,** yani hemde bürünür oldukları halde **Rablerini tesbih ediyorlar ve müminlerden yeryüzünde bulunanlara mağfiret diliyorlar. Dikkat edin! Hiç şüphe yok ki Allah,** dostlarının günahlarını **çok bağışlayıcı,** onlara karşı **çok merhametlidir.**[223]

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَآءَ اللّٰهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ ۗ وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿٦﴾

6. Allah'tan başka dostlar edinenleri Allah daima gözetlemektedir. Sen onlara vekil değilsin.

Açıklaması:

6- Allah'tan başka yani putları **dostlar edinenlere gelince, Allah** kendilerine yaptıklarının cezasını vermek için **onların üzerlerinde gözcüdür,** yaptıklarını zapta geçirmektedir. **Sen onların üzerine** kendilerinden isteneni onlardan koparacak **vekil değilsin.** Senin görevin sadece tebliğ etmektir.

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۗ فَرِيقٌ فِى الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِى السَّعِيرِ ﴿٧﴾

7. Şehirlerin anası (olan Mekke'de) ve onun çevresinde bulunanları uyarman ve asla şüphe olmayan toplanma günüyle onları korkutman için, sana böyle Arapça bir Kur'an vahyettik. (İnsanların) bir bölümü cennette, bir bölümü de

223 Ayet-i kerimede yer alan "tekadü" lafzı ya'lı ve ta'lı olarak okunmuştur. Ayrıca ayetin devamındaki "yenfatırne" lafzı nun ile okunmaktadır. Bir kıraatta ise ta'lı ve şeddeli olarak "yefefattarne" şeklinde okunmuştur.

çılgın alevli cehennemdedir.

Açıklaması:

7- Ve işte böylece yani tıpkı buradaki vahiy gibi **sana Arapça bir Kur'an vahyettik ki, şehirlerin anasını ve etrafındakileri** yani Mekkeliler ve diğer insanları **uyarasın,** korkutasın. **Bir de toplanma gününün** yani kıyamet gününün tüm yaratıklar bugün biraraya toplanacak- **dehşetiyle** insanları **korkutasın. Ki onda hiçbir şüphe yoktur.** Onlardan **bir fırka cennette, bir fırka da cehennemde,** ateşte **dir.**

وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَجَعَلَهُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَّلٰكِنْ يُّدْخِلُ مَنْ يَّشَآءُ فِىْ رَحْمَتِهٖ ؕ وَالظّٰلِمُوْنَ مَا لَهُمْ مِّنْ وَّلِىٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿٨﴾

8. Allah dileseydi onları bir tek millet yapardı. Fakat O, dilediğini rahmetine kavuşturur; zalimlerin ise hiçbir dostu ve yardımcısı yoktur.

Açıklaması:

8- Eğer Allah dileseydi bütün insanları tek bir ümmet yani aynı dinin mensupları **yapardı.** Ki o da İslam dinidir. **Lakin O dilediğini rahmetine koyuyor. Zalimlere,** kafirlere **ise ne bir dost vardır, ne de** kendilerinden azabı uzaklaştıracak **bir yardımcı.**

اَمِ اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖۤ اَوْلِيَآءَ ۚ فَاللّٰهُ هُوَ الْوَلِىُّ وَهُوَ يُحْىِ الْمَوْتٰى ۫ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ۚ ﴿٩﴾

9. Yoksa onlar Allah'tan başka dostlar mı edindiler? Halbuki dost yalnız Allah'tır. O ölüleri diriltir, her şeye kadirdir.

Açıklaması:

9- Yoksa O'ndan başka yani putları **dostlar mı edindiler!** Yani edindikleri şeyler haddi zatında dostlar olamaz! **İşte Allah! Gerçek veli,** yani müminlerin yardımcısı **ancak O'dur. Ölüleri o diriltir. O her şeye kadirdir.**[224]

وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيْهِ مِنْ شَىْءٍ فَحُكْمُهٗۤ اِلَى اللّٰهِ ؕ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبِّىْ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ اُنِيْبُ ﴿١٠﴾

10. Ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek, Allah'a mahsustur. İşte, bu Allah, benim Rabbimdir. O'na dayandım ve O'na yönelirim.

224 Ayet-i kerimede yer alan "em" lafzı munkatia olup intikal için olan "bel" ve inkar için olan hemze mânâsındadır. Ayrıca ayetin devamındaki "fellahü" lafzı üzerindeki "fa" sadece atıf içindir.

Açıklaması:

10- Kafirlerle dini ve dünyevi olarak **ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm Allah'a** kalmış **dır.** Kıyamet günü o aranızda hükmedecektir.Habibim! Onlara de ki: "**İşte bu Allah, benim Rabbimdir. Ben ancak O'na tevekkül ettim ve yalnız O'na yönelirim**'' dönerim.

فَاطِرُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَمِنَ الْاَنْعَامِ اَزْوَاجًا ۚ يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ ۭ لَيْسَ كَمِثْلِهٖ شَيْءٌ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١١﴾

11. O, gökleri ve yeri yoktan yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır. Bu suretle çoğalmanızı sağlamıştır. O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir.

Açıklaması:

11- O, göklerle yerin yaratanıdır, onların yoktan var edenidir. **Size kendinizden eşler yarattı.** Nitekim Hz. Havva'yı, Hz. Adem'in kaburgasından yarattı. **Davarlardan da** erkekli dişili çift**ler... Sizi burada,** bu zikredilen yaratma (biçimi) çerçevesinde **üretmektedir,** yaratmaktadır. Yani bu sebeple üreme yoluyla sizleri çoğaltmaktadır. **O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O** söyleneni **hakkıyla işiten** yapılanı **en iyi görendir.**[225]

لَهٗ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۚ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاۗءُ وَيَقْدِرُ ۭ اِنَّهٗ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾

12. Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Dilediğine rızkı bol verir, dilediğinden de kısar. O, her şeyi bilendir.

Açıklaması:

12- Göklerin ve yerin anahtarları yani göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları -örneğin yağmur bitki ve diğer şeyler- **O'nundur. Dilediğine** denemek için **rızkı bol verir. Ve** dilediğinden de imtihan için **kısar,** daraltır. **Çünkü O her şeyi hakkıyla bilendir.**

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّيْنِ مَا وَصّٰى بِهٖ نُوحًا وَّالَّذِيْٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهٖٓ اِبْرٰهِيْمَ وَمُوْسٰى وَعِيْسٰٓى اَنْ اَقِيْمُوا الدِّيْنَ وَلَا تَتَفَرَّقُوْا فِيْهِ ۭ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِيْنَ مَا تَدْعُوْهُمْ اِلَيْهِ ۭ اَللّٰهُ يَجْتَبِيْٓ اِلَيْهِ مَنْ يَّشَاۗءُ وَيَهْدِيْٓ اِلَيْهِ مَنْ يُّنِيْبُ ﴿١٣﴾

225 Ayet-i kerimede yer alan "küm" zamiri tağlib yoluyla insanlara ve davarlara şamildir. Ayrıca ayetin devamındaki "kemislihi" lafzında yer alan kaf, zaidedir. Çünkü Allahü teâlânın benzeri yoktur.

13. "Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin" diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı. Fakat kendilerini çağırdığın bu (din), Allah'a ortak koşanlara ağır geldi. Allah dilediğini kendisine (peygamber) seçer ve kendisine yöneleni de doğru yola iletir.

Açıklaması:

13- Nuh'a tavsiye ettiğini -ki Hz.Nuh, şeriat peygamberlerinin ilkidir- **sana vahiy buyurduğumuzu; İbrahim'e, Musa'ya, ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi size de şeriat yaptı, şöyle ki dini doğru tutun, orada ayrılığa düşmeyin.** İşte meşru kılınan tavsiye edilen ve Hz. Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) vahy buyurulan şeriat budur ki, bu da tevhidden ibarettir. **Müşriklere kendilerini davet ettiğin şey** -ki o da tevhiddir- **büyük,** ağır **geldi. Allah ona,** tevhide **dilediklerini seçecek ve** kendisine itaate **yönelenleri ona hidayet edecektir.**

وَمَا تَفَرَّقُوٓا اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۭ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَّبِّكَ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى لَّقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۭ وَاِنَّ الَّذِيْنَ اُوْرِثُوا الْكِتٰبَ مِنْۢ بَعْدِهِمْ لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيْبٍ ﴿١٤﴾

14. Onlar kendilerine ilim geldikten sonra, sadece aralarındaki çekememezlik yüzünden ayrılığa düştüler. Eğer belli bir süreye kadar Rabbinden bir (erteleme) sözü geçmiş olmasaydı, aralarında hemen hüküm verilirdi. Onlardan sonra kitaba vâris kılınanlar da onun hakkında derin bir şüphe içindedirler.

Açıklaması:

14- Onların yani dinlere mensup olan insanların bir kısmı tevhid ehli olup, bir kısmı da küfretmesi suretiyle, din hususunda **ayrılığa düşmeleri ise, kendilerine** tevhide dair **ilim geldikten sonra sırf** kafirler tarafından **dualarında** (oluşturulan) **çekememezlikten dolayıdır. Eğer Rabbinden muayyen bir ecele** kıyamet gününe **kadar** cezanın tehir edildiğine ilişkin **bir söz geçmiş olmasaydı, aralarında** kafirlerin dünyada iken azaplandırılması ile **hüküm verilmiş olurdu. Onlardan sonra kitaba varis kılınanlar da** -ki onlardan Yahudi ve Hırıstiyanlardır- **ondan,** Hz. Muhammed'den (sallallahu aleyhi ve sellem) **muhakkak şek verici,** tereddüte düşürücü **bir şüphe içindedirler.**

فَلِذٰلِكَ فَادْعُ ۚ وَاسْتَقِمْ كَمَآ اُمِرْتَ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاۗءَهُمْ ۚ وَقُلْ اٰمَنْتُ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ كِتٰبٍ ۚ وَاُمِرْتُ لِاَعْدِلَ بَيْنَكُمْ ۭ اَللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۭ لَنَآ اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ ۭ لَا حُجَّةَ

بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ ۖ اَللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا ۚ وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

15. İşte onun için sen (tevhide) dâvet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların heveslerine uyma ve de ki: Ben Allah'ın indirdiği Kitab'a inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz de sizedir. Aramızda tartışılabilecek bir konu yoktur. Allah hepimizi bir araya toplar, dönüş de O'nadır. (Âyette Hz. Peygamber'in insanları davet edeceği prensipler açıklanırken, uyacağı esaslar da beyan edilmiştir. Buna göre davete devam edilecek, inanmayanların teklif ve ısrarları dinlenmeyecektir.)

Açıklaması:

15- İşte bu tevhid **için** ey Muhammed **sen derhal** insanları **davet et ve emrolunduğun gibi** bu tevhid üzere **istikamet tut. Onların** onu terketmen hususundaki **hevalarına uyma ve de ki: "Ben, Allah'ın indirdiği kitaba iman ettim ve aranızda** hükmetmede **adil olmakla emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim amellerimiz bize, sizin ammeleriniz sizedir.** Dolayısıyla herkes yaptığının karşılığını görecektir. **Bizimle sizin aranızda hüccet,** husumet **yoktur.** -Bu hüküm, cihad ile emrolunmadan evvel geçerli idi. (Sonradan nesh edilmiştir.)- **Allah hepimizi bir araya toplayacaktır, varış,** dönüş **ancak O'nadır."**

وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِى اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾

16. Daveti kabul edildikten sonra, Allah hakkında tartışmaya girenlerin delilleri, Rableri katında boştur. Onlar için bir gazap, yine onlar için çetin bir azap vardır.

Açıklaması:

16- Mucizesinin zuhuru dolayısıyla **kendisine** iman ile **icabet olunduktan sonra Allah'ın dini hakkında** onun peygamberi ile **tartışmaya girenlere gelince** -ki onlar da Yahudilerdir- **onların delilleri, Rableri katında bâtıldır. Onların üzerlerine hem bir gazab vardır hem de kendileri için çetin bir azap vardır.**

اَللّٰهُ الَّذِى اَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ ۗ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴿١٧﴾

17. Kitab'ı ve mizanı hak olarak indiren Allah'tır. Ne biliyorsun, belki de kıyamet saati yakındır!

Açıklaması:

17- Allah kitabı, Kur'anı **ve mizanı** adaleti **hak ile indirendir. Ne bilirsin, belki de kıyamet** yani onun gelişi **yakındır.**[226]

يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا ۚ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا ۙ وَيَعْلَمُونَ اَنَّهَا الْحَقُّ ؕ اَلَآ اِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِى السَّاعَةِ لَفِى ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿۱۸﴾

18. Ona inanmayanlar, onun çabuk kopmasını isterler. İnananlar ise ondan korkarlar ve onun gerçek olduğunu bilirler. İyi bilin ki, kıyamet günü hakkında tartışanlar derin bir sapıklık içindedirler.

Açıklaması:

18- Onu acele isteyenler ise, ona inanmayanlardır. Çünkü bunlar kıyametin gelmeyeceğini sandıkları için "Kıyamet ne zaman gelecek?" derler.

İman edenler ise ondan korkarlar ve hak olduğunu bilirler. Dikkat edin! O kıyamet hakkında mücadele edenler uzak bir sapıklık içindedirler.

اَللّٰهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهٖ يَرْزُقُ مَنْ يَشَآءُ ۚ وَهُوَ الْقَوِىُّ الْعَزِيزُ ﴿۱۹﴾

19. Allah kullarına lütufkârdır, dilediğini rızıklandırır. O kuvvetlidir, güçlüdür.

Açıklaması:

19- Allah kulları(nı tamamı)na, itaatkâr olanlarına da, günahkar olanlarına da **çok lütufkârdır** ki günahları sebebiyle onları açlıktan helak etmemektedir. Onlardan her birinden de **dilediğini** dilediği kadar **rızıklandırır.** Muradı üzerine **kuvvetli, aziz,** işi üzerine galip **ancak O'dur.**

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْاٰخِرَةِ نَزِدْ لَهٗ فِى حَرْثِهٖ ۚ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهٖ مِنْهَا وَمَا لَهٗ فِى الْاٰخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ ﴿۲۰﴾

20. Kim ahiret kazancını istiyorsa, onun kazancını arttırırız. Kim de dünya kârını istiyorsa ona da dünyadan bir şeyler veririz. Fakat onun ahirette bir nasibi olmaz.

Açıklaması:

20- Her kim ameli ile **ahiret ekinini** yani kazancını -ki maksat sevaptır-

226 Ayet-i kerimede yer alan "bilhakki" lafzı "enzele" fiiline tealluk etmektedir. Ayrıca ayetin devamındaki "lealle" lafzı makablindeki fiili amelden talik etmiş ve mabadi iki mefulü yerine kaimdir.

arzu ederse onun için sevabında bir iyiliği on katına ve daha fazlasına kadar çıkarmak suretiyle **artırırız. Ve her kim de dünya menfaatini arzu ederse, ona da** hiçbir artırım yapmaksızın **dünyalıktan** payına düşen ne ise onu **veririz. Fakat ahirette ona hiçbir nasip yoktur.**

اَمْ لَهُمْ شُرَكٰٓؤُا شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّيْنِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللّٰهُ ۭ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۭ وَاِنَّ الظّٰلِمِيْنَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿٢١﴾

21. Yoksa onların, Allah'ın izin vermediği bir dini getiren ortakları mı var? Eğer erteleme sözü olmasaydı, derhal aralarında hüküm verilirdi. Şüphesiz zalimlere can yakıcı bir azap vardır.

Açıklaması:

21- Yoksa onların, Mekke kâfirlerinin **birtakım şerikleri var da, onlar** yani şerikleri **kendilerine,** o kâfirlere, geçersiz olan **dinden;** şirk koşmak ve tekrar dirilmeyi inkâr etmek gibi **Allah'ın izin vermediği şeyleri meşru mu kıldılar? Eğer o fasıl kelimesi** yani cezanın kıyamete bırakıldığına dair geçmiş hüküm **olmasaydı, muhakkak** kâfirler ile müminlerin **aralarında,** kâfirleri dünyada azaplandırmak ile **hüküm verilmiş idi. Şüphesiz o zalimler,** kâfirler **var ya!** (Evet) **onlar için pek acıklı,** elem verici **bir azap vardır.**

تَرَى الظّٰلِمِيْنَ مُشْفِقِيْنَ مِمَّا كَسَبُوْا وَهُوَ وَاقِعٌۢ بِهِمْ ۭ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فِيْ رَوْضٰتِ الْجَنّٰتِ ۚ لَهُمْ مَا يَشَاۗءُوْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيْرُ ﴿٢٢﴾

22. Yaptıkları şeyler başlarına gelirken zalimlerin, korkudan titrediklerini göreceksin. İman edip iyi işler yapanlar da cennet bahçelerindedirler. Rablerinin yanında onlara diledikleri her şey vardır. İşte büyük lütuf budur.

Açıklaması:

22- Kıyamet günü **o zalimleri** dünyada iken **kazanmış oldukları** günahlarından **dolayı,** onların cezasıyla karşılaşma endişesi ile **titrerlerken,** korku içerisinde **göreceksin. Hâlbuki o,** yani yaptıkları kötülüklerin cezası, kıyamet günü çaresi yok, **başlarına gelecektir. İman edip, salih ameller işleyenler ise, cennetlerin bahçelerinde,** dereceleri kendilerinden düşük olanlara nisbetle en nezih bahçelerdedirler. **Onlara Rableri katında ne isterlerse vardır. İşte büyük lütuf budur.**

ذٰلِكَ الَّذِيْ يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۭ قُلْ لَّآ اَسْـَٔـلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا

اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبٰى ۗ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهٗ فِيهَا حُسْنًا ۗ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾

23. İşte Allah'ın, iman eden ve iyi işler yapan kullarına müjdelediği nimet budur. De ki: Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum. Kim bir iyilik işlerse onun sevabını fazlasıyla veririz. Şüphesiz Allah bağışlayan, şükrün karşılığını verendir.

Açıklaması:

23- İşte bu (lütuf) dur **ki, Allah onu, iman edip salih ameller işleyen kullarına müjdeler. De ki: «Ben bu görevimden dolayı** yani risaleti tebliğ etmemden dolayı **sizden akrabalıkta sevgiden başka bir ücret istemem,** yani; lâkin ben sizden sadece benim akrabalığıma sevgi beslemenizi istiyorum ki, bu aynı zamanda sizin de akrabalığınızdır.» Nitekim Hz. Peygamber'in, Kureyş'in her koluyla bir akrabalığı vardır. **Kim bir hasene,** ibadet **kazanırsa, biz onun güzelliğini,** onun karşılığını kat kat vermek suretiyle **ziyadeleştiririz. Çünkü Allah** günahları **çok bağışlayıcı,** işlenen az iyiliklere **eksiksiz karşılık verici** ve ona kat kat mükâfat vermek suretiyle mukabele edicidir.[227]

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ۚ فَاِنْ يَشَاِ اللّٰهُ يَخْتِمْ عَلٰى قَلْبِكَ ۗ وَيَمْحُ اللّٰهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهٖ ۗ اِنَّهٗ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٤﴾

24. Yoksa onlar, (senin için) Allah'a karşı yalan uydurdu mu derler? Allah dilerse senin kalbini de mühürler. Ve Allah bâtılı yok eder; sözleriyle hakkı ortaya koyar. Şüphesiz O, kalplerde olanları bilendir.

Açıklaması:

24- Yoksa "Kur'an'ı Allahü teâlâya nisbet etmekle **Allah'a bir yalan iftira etti" mi diyorlar? Allah dilerse senin kalbini,** onların bu ve benzeri sözlerle yaptıkları ezalara karşı sabırla mukabelede bulunmaya **bağlar.** Ve nitekim öyle yapmıştır. **Allah,** onların söyledikleri **bâtılı mahveder ve** Pegyamberlerine indirilen **kelimeleri ile hakkı gerçekleştirir,** onu isbat eder.- **Çünkü O, sinelerdekileri,** kalblerdekileri **hakkıyla bilendir.**

وَهُوَ الَّذِى يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهٖ وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّـَٔاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾

25. O, kullarının tevbesini kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir.

227 Ayet-i kerimede yer alan "yübeşşirü" lafzı, beşaret kökünden olup şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "illa'l-meveddete" lafzındaki istisna, munkatidir.

Açıklaması:

25- O, kullarından tevbeyi kabul eder. Tevbe edilen **günahlardan af buyurur ve onların bütün yaptıklarını bilir.**[228]

وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهٖ ۭ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾

26. Allah, iman edip iyi işler yapanların tevbesini kabul eder, lütfundan onlara, fazlasını verir. Kâfirlere gelince, onlara da çetin bir azap vardır.

Açıklaması:

26- İman edip salih ameller işleyenlere arzu ettikleri şeylerde **icabette bulunur. Fazlından onlara ziyade ihsan eder. Kâfirlere gelince; onlar için pek şiddetli bir azap vardır.**

وَلَوْ بَسَطَ اللّٰهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهٖ لَبَغَوْا فِي الْاَرْضِ وَلٰكِنْ يُّنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاۗءُ ۭ اِنَّهٗ بِعِبَادِهٖ خَبِيْرٌۢ بَصِيْرٌ ﴿٢٧﴾

27. Allah kullarına rızkı bol bol verseydi, yeryüzünde azarlardı. Fakat O, (rızkı) dilediği ölçüde indirir. Çünkü O, kullarının haberini alandır, onları görendir.

Açıklaması:

27- Eğer Allah kullarının tamamına **rızkı bol bol verseydi, mutlaka onların** tamamı **yeryüzünde taşkınlık ederdi** yani azarlardı. **Lakin O, rızıklardan dilediği ölçüde indirir** ve onu dilediği birtakım kullarına bol bol veriyor, bir kısmına ise bol bol vermiyor; Rızkın bol bol verilmesinden de azgınlık sudur ediyor. **Şüphesiz O, kullarının bütün hallerinden haberdardır, her şeyi görendir.**

وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْۢ بَعْدِ مَا قَنَطُوْا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهٗ ۭ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيْدُ ﴿٢٨﴾

28. O, (insanlar) umutlarını kestikten sonra, yağmuru indiren, rahmetini her tarafa yayandır. O, hakiki dosttur, övülmeye lâyık olandır.

Açıklaması:

28- O, kullar ineceğinden ümitlerini kestikten sonra yağmuru indiren ve rahmetini saçandır, yağmurunu bol bol verendir. **Veli,** müminlere ihsanda bulunan **O, Hamid,** müminler nazarında daima övülen **O'dur.**

228 Ayet-i kerimede yer alan "yefâlûne" lafzı, ya'lı ve ta'lı olarak okunmuştur.

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِنْ دَآبَّةٍ ۚ وَهُوَ عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَآءُ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾

29. Gökleri, yeri ve bunların içine yayıp ürettiği canlıları yaratması da O'nun delillerindendir. O dilediği zaman bunları bir araya toplamaya da kadirdir.

Açıklaması:

29- O'nun ayetlerinden biri de gökleri ve yeri, bir de onlarda ürettiği, ayırıp yaydığı **her canlıyı** -Dabbe; yeryüzünde debeleyen canlı demektir. Bu, insana da diğer canlılara da şamildir-**yaratmasıdır. O, dilediği zaman,** haşr için **onları toplamaya da kadirdir.**[229]

وَمَآ اَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾ وَمَآ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِى الْاَرْضِ ۖ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾

30. Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir. (Bununla beraber) Allah çoğunu affeder.

31. Yeryüzünde (O'nu) âciz bırakamazsınız. Allah'tan başka bir dostunuz ve bir yardımcınız da yoktur.

Açıklaması:

30- Başınıza -Buradaki hitab, müminleredir- **her ne musibet,** bela ve güçlük **gelirse, hep kendi ellerinizin kazandığı yüzündendir.** Yani kendi kazandığınız günahlarınız yüzündendir. Çoğunlukla işler, eller kullanılarak görüldüğü için, eller ile tabir edilmiştir. **Böyle iken** onların **birçoğunu da bağışlar** ve onların cezasını vermez. Allahü teâlâ, dünyadaki cezayı ahirette tekrar etmeyecek kadar lütuf ve kerem sahibidir. Günahkâr olmayan kimselere gelince; bunların dünyada başlarına gelen musibetler, ahiretteki derecelerini yükseltmek içindir.

31- Ey müşrikler **siz yeryüzünde** kaçarak Allah'ı **aciz bırakacak** ve böylelikle O'n(un hışmın)dan kurtulacak **değilsiniz. Ve sizin için Allah'ın dışında** yani O'ndan başka, **hiçbir veli ve** O'nun azabını başınızdan savabilecek **hiçbir yardımcı yoktur.**

وَمِنْ اٰيَاتِهِ الْجَوَارِ فِى الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ ﴿٣٢﴾

32. Denizde dağlar gibi akıp gidenler (gemiler) de O'nun (varlığının) delillerindendir.

229 Ayet-i kerimede yer alan "hum" zamirinde, akıl, gayr-ı akile tağlib edilmiştir.

Açıklaması:

32- Denizde büyüklük bakımından **dağlar gibi akıp giden** gemiler **de O'nun ayetlerindendir.**

اِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلٰى ظَهْرِهٖ ؕ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُوْرٍ ۙ﴿۳۳﴾

33. Dilerse O, rüzgârı durdurur da onun (denizin) üstünde kalakalırlar. Elbette bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır.

Açıklaması:

33- Dilerse rüzgârı durduruverir de gemiler suyun üstünde durakalırlar, sabit olup akamaz olurlar. **Şüphesiz bunda, çok sabırlı ve çok şükredenler için birçok ibretler vardır.** Maksat mümindir. Mümin; zorluk anında sabreder, bolluk anında şükreder.

اَوْ يُوْبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوْا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيْرٍ ۙ﴿۳۴﴾

34. Yahut yaptıkları yüzünden onları helâk eder. Birçoğunu da affeder (kurtarır).

Açıklaması:

34- Yahut kazandıkları yüzünden onları helak eder. Yani o gemileri, içindekilerin işledikleri günahlar sebebiyle bir kasırga çıkararak içindekilerle birlikte batırır. **Ama Allah** onlardan **çoğunu bağışlar** ve sahiplerini boğmaz.[230]

وَيَعْلَمَ الَّذِيْنَ يُجَادِلُوْنَ فِىْۤ اٰيَاتِنَا ؕ مَا لَهُمْ مِّنْ مَّحِيْصٍ ﴿۳۵﴾

35. Böylece âyetlerimiz üzerinde tartışanlar, kendilerine kaçacak bir yer olmadığını bilsinler.

Açıklaması:

35- Ayetlerimiz hakkında mücadele edenler bilmelidir ki, kendileri için azaptan **kaçacak bir yer yoktur.**[231]

---

230 Ayet-i kerimede yer alan "yûbikhünne" lafzı, (bir önceki ayette geçen) "yüskin" üzerine atfedilmiştir.

231 Ayet-i kerimede yer alan "ya'lemü" lafzı, merfu okunabilir. Bu durumda cümle-i istinafiyedir. Mansub da okunabilir. Bu durumda da mukadder bir ta'lil cümlesi üzerine matufdur. Buna göre mânâ şöyledir (meâlen): «Allah onları boğar ki, onlardan intikam alsın, bir de ayetlerimiz hakkında mücadele edenler....» Ayet-i kerimede yer alan nefi cümlesi "Ya'lemü" fiilinin iki mefulü yerine kaimdir. Nefi edatı onu amelden talik etmiştir.

فَمَآ اُوْتِيْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ ۚ ﴿٣٦﴾

36. Size verilen şey, yalnızca dünya hayatının geçimliğidir. Allah'ın yanında bulunanlar ise daha iyi ve daha süreklidir. Bu mükâfat iman edenler ve Rablerine dayanıp güvenenler içindir.

Açıklaması:

36- Hasılı, size -bu hitap, iman edenlere de etmeyenlere de şamildir- dünya malından **verilen şey, yalnızca dünya hayatının metâıdır.** Dünyada iken ondan faydalanılır, sonra ise yok oluverir. **Allah katındaki** sevap **ise; iman edenler ve yalnızca Rablerine tevekkül edenler için daha hayırlı ve daha kalıcıdır.**

وَالَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ كَبَآئِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَاِذَا مَا غَضِبُوْا هُمْ يَغْفِرُوْنَ ۚ ﴿٣٧﴾

37. Onlar, büyük günahlardan ve hayasızlıktan kaçınırlar; kızdıkları zaman da kusurları bağışlarlar.

Açıklaması:

37- Hem onlar ki, büyük günahlardan ve açık rezaletlerden, haddi gerektiren suçlardan **kaçınırlar. Öfkelendikleri vakit de onlar bağışlayıverirler,** gördükleri kusurları affederler.[232]

وَالَّذِيْنَ اسْتَجَابُوْا لِرَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ ۖ وَاَمْرُهُمْ شُوْرٰى بَيْنَهُمْ ۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُوْنَ ۚ ﴿٣٨﴾

38. Yine onlar, Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da harcarlar.

Açıklaması:

38- Onlar ki Rablerine icabet etmekte, kendilerini çağırdığı tevhid ve ibadet noktasında O'na icabet etmekte, **namazı dosdoğru kılmaktadırlar.** Onu kılmaya devam etmektedirler. Akıllarına gelen **işleri de hep aralarında danışmadır.** Yapacakları iş konusunda birbirleri ile görüş alışverişinde bulunurlar ve çabuk karar vermezler. **Kendilerine verdiğimiz rızıktan da** Allah'a itaat yolunda **sarfederler.** Buraya kadar zikredilenler, bir gruptur.

---

232 Ayet-i kerimede yer alan "ellezine" lafzı, bir önceki ayette zikri geçen zevat üzerine matuftur. Ayrıca ayetin devamındaki "Ve'l-fevahişe" lafzı, cüz'ün kül üzerine atfı kabilindendir.

وَالَّذِينَ اِذَآ اَصَابَهُمُ الْبَغْىُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾

39. Bir haksızlığa uğradıkları zaman, yardımlaşırlar.

Açıklaması:

39- Onlar ki, kendilerine haksızlık, zulüm **isabet edince yardımlaşırlar.** Bunlar da bir diğer gruptur. Yani kendilerine zulmedenlerden aynı ölçüde intikam alırlar. Tıpkı Allahü teâlânın buyurduğu gibi:

وَجَزٰٓؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا ۚ فَمَنْ عَفَا وَاَصْلَحَ فَاَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ ۗ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾

40. Bir kötülüğün cezası, ona denk bir kötülüktür. Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, onun mükâfatı Allah'a aittir. Doğrusu O, zalimleri sevmez.

Açıklaması:

40- Kötülüğün cezası da, onun gibi kötülüktür. Şekil itibariyle birincisine benzemesi dolayısıyla ikincisine de "kötülük" denmiştir. Yaralama cinayetlerinde uygulanmakta olan kısasta bu durum ortaya çıkmaktadır. Bazı âlimlere göre; biri kendisine, «Allah belanı versin» demiş olsa, buna mukabil «Allah belanı versin» cevabını verir. **Fakat her kim** kendisine zulmedeni **bağışlar da** kendisi ile bağışlanan kimse arasındaki dostluğu **onarırsa, artık onun mükâfatı Allah'a kalmıştır.** Yani kuşkusuz Allahü teâlâ kendisini mükâfatlandıracaktır. **Şüphesiz O, zalimleri** yani zulmü başlatanları **sevmez.** Bundan dolayı da O'nun azabı üzerlerine terettüb eder.

وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهٖ فَاُولٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤١﴾

41. Kim zulme uğradıktan sonra hakkını alırsa, artık onlara yapılacak bir şey yoktur.

Açıklaması:

41- Elbette kim zulme uğradıktan sonra yani bir zalim kendisine zulmettikten sonra **öcünü alırsa, artık böyleleri aleyhine bir yol,** mesuliyet **yoktur.**

اِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۗ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٤٢﴾

42. Ancak insanlara zulmedenlere ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere ceza vardır. İşte acıklı azap bunlaradır.

Açıklaması:

42- Yol, ancak insanlara zulmedenler ve yeryüzünde haksızlıkla ileri gidenler, günah işleyenler **üzerinedir. İşte onlar için acıklı,** elem verici **bir azap vardır.**

وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ اِنَّ ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ ﴿٤٣﴾

43. Kim sabreder ve affederse şüphesiz bu hareketi, yapılmaya değer işlerdendir.

Açıklaması:

43- Her kim de sabreder de öç almaya teşebbüs etmez ve bağışlarsa, affederse, **işte bu** sabır ve af, **azmedilecek** yani yapılmaya değer **işlerdendir.** Yani şer'an istenilen şeylerdendir.[233]

وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهٖ وَتَرَى الظّٰلِمِينَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ اِلٰى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤٤﴾

44. Allah kimi saptırırsa, bundan sonra artık onun hiçbir dostu yoktur. Azabı gördüklerinde zalimlerin: Dönecek bir yol var mı? dediklerini görürsün.

Açıklaması:

44- Kimi de Allah şaşırtırsa, artık bundan sonra onun için hiçbir veli yoktur. Yani Allahü teâlâ kendisini şaşırttıktan sonra hidayetini üstlenecek hiç kimse yoktur. **Zalimleri göreceksin ki, azabı görünce «Acaba** dünyaya **geri dönmeye bir yol var mıdır?» diyeceklerdir.**

وَتَرٰيهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوٓا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَلَآ اِنَّ الظّٰلِمِينَ فِى عَذَابٍ مُقِيمٍ ﴿٤٥﴾

45. Ateşe arz olunurlarken onların, zilletten başlarını öne eğerek göz ucuyla gizli gizli baktıklarını göreceksin. İnananlar da: İşte asıl ziyana uğrayanlar, kıyamet günü kendilerini ve ailelerini ziyana sokanlardır, diyecekler. Kesinlikle biliniz ki, zalimler, sürekli bir azap içindedirler.

233 Ayet-i kerimede yer alan "lemin azmi'l-umûri" lafzındaki masdar, ism-i meful mânâsındadır.

Açıklaması:

45- Onları göreceksin ki, oraya yani ateşe **atılırken zilletten boyunlarını bükerek,** korku ve tevazu içinde o ateşe doğru **göz ucuyla gizli gizli,** zayıf bir bakışla alttan alttan **bakarlar. İman etmiş olanlar da, «Gerçekten hüsrana uğrayanlar, kıyamet günü hem kendilerine** -onları ebedî ateşe duçar ederek- **hem de mensuplarına** iman etmeleri halinde cennette kendileri için hazırlanacak olan hurilere vasıl olmamakla- **yazık edenlermiş!» diyeceklerdir. Dikkat edin! Hakikaten zalimler,** kâfirler **kalıcı** daimi **bir *azap* içindedirler.** Bu son cümle, Allahü teâlânın kelâmındandır.

وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ اَوْلِيَآءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ ۗ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾

46. Onların Allah'tan başka kendilerine yardım edecek hiçbir dostları yoktur. Allah kimi saptırırsa artık onun kurtuluşa çıkan bir yolu yoktur.

Açıklaması:

46- Onların Allah'ın dışında yani O'ndan başka **kendilerine yardım edecek,** Allah'ın azabını onlardan savabilecek **dostları da yoktur. Her kimi de Allah saptırırsa, artık onun için;** dünyada iken hakka varan, ahirette iken cennete varan **bir yol yoktur.**

اِسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ ۗ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ ﴿٤٧﴾

47. Allah'tan, geri çevrilmesi imkânsız bir gün gelmezden önce, Rabbinize uyun. Çünkü o gün, hiçbiriniz sığınacak yer bulamazsınız, itiraz da edemezsiniz.

Açıklaması:

47- Rabbiniz için isticâbette bulunun, tevhid ve ibadet ile O'nun davetine icabet edin, **Allah'tan, reddine çare olmayan bir gün** -ki o da kıyamet günüdür- **gelmeden evvel...** Yani Allahü teâlâ o günü bir getirdi mi bir daha onu geri çevirmez. **O gün sizin için ne** kendisine iltica edebileceğiniz **bir sığınacak yer vardır ne de** günahlarınızı **inkâra çare!...**

فَاِنْ اَعْرَضُوا فَمَآ اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ اِنْ عَلَيْكَ اِلَّا الْبَلَاغُ ۗ وَاِنَّآ اِذَآ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا ۖ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ فَاِنَّ الْاِنْسَانَ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾

48. Eğer yüz çevirirlerse, bilesin ki biz seni onların üzerine bekçi göndermedik. Sana düşen sadece duyurmaktır. Biz insana katımızdan bir rahmet tattırdığımız zaman ona sevinir. Ama elleriyle yaptıkları yüzünden başlarına bir kötülük gelirse, işte o zaman insan pek nankördür!

Açıklaması:

48- Onlar yine icabet etmekten **yüz çevirirlerse, biz de seni onlara bekçi göndermedik** ki, yaptıklarını kendilerinden istenene muvafık olacak şekilde gözetesin! **Sana düşen, ancak tebliğdir.** Bu hüküm, cihad ile emrolunmadan evvel yürürlükte idi! **Bir de biz insana tarafımızdan bir rahmet,** zenginlik ve sıhhat gibi bir nimet **tattırdığımız vakit, ona sevinir. Fakat onlara ellerinin takdim ettikleri yüzünden** -yani kendilerinin takdim ettikleri yüzünden. -Çoğu işler eller kullanılarak görüldüğü için eller ile tabir edilmiştir-**bir kötülük,** bela **isabet etse, o vakit insan** nimete karşı **tam bir nankör kesilir.**[234]

لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ؕ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ؕ يَهَبُ لِمَنْ يَّشَآءُ اِنَاثًا وَّيَهَبُ لِمَنْ يَّشَآءُ الذُّكُوْرَ ۙ ﴿٤٩﴾

49. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder.

Açıklaması:

49- Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini yaratır; çocuklardan **dilediğine kızlar, dilediğine de erkekler bahşeder.**

اَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَّاِنَاثًا ۚ وَيَجْعَلُ مَنْ يَّشَآءُ عَقِيْمًا ؕ اِنَّهٗ عَلِيْمٌ قَدِيْرٌ ﴿٥٠﴾

50. Yahut onları, hem erkek hem de kız çocukları olmak üzere çift verir. Dilediğini de kısır kılar. O, her şeyi bilendir, her şeye gücü yetendir.

Açıklaması:

50- Yahut onları, hem erkek hem de kız çocuklar olmak üzere çift verir. Yani onları (çift) yaratır. **Dilediğini de kısır bırakır.** Böylelikle bu kimse ne çocuk doğurabilir, ne de ondan çocuk olabilir. Çünkü O, ne yaratacağını **hakkıyla bilendir,** diledikleri üzerine **gücü yetendir.**

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُّكَلِّمَهُ اللّٰهُ اِلَّا وَحْيًا اَوْ مِنْ وَّرَآئِ حِجَابٍ اَوْ يُرْسِلَ رَسُوْلًا فَيُوْحِيَ بِاِذْنِهٖ مَا يَشَآءُ ؕ اِنَّهٗ عَلِيٌّ حَكِيْمٌ ﴿٥١﴾

234 Ayet-i kerimede yer alan "in", ma-i nâfiye mânâsındadır. Ayrıca ayetin devamındaki "hum" zamiri, cinse itibarla "insan"a racidir.

51. Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur, yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder. O yücedir, hakîmdir.

Açıklaması:

51- Hiçbir insanla Allah (doğrudan doğruya) **konuşacak değildir. Ancak** rüyada yahut ilham yoluyla **vahiy ile** kendisine vahy olunarak, **veya** ancak **perde arkasından;** yani zatını görmediği halde -Hz. Musa (a.s.) örneğinde olduğu gibi- ona kelâmını işittirerek **yahut** ancak **bir elçi,** Cibril gibi bir melek **göndererek, kendi,** yani Allah'ın **izni ile,** o elçinin gönderildiği kimseye Allah'ın **dilediğini vahyetmesi,** yani onunla konuşması **sureti ile olur. Çünkü O,** yaratılanların sıfatlarından **çok yüce,** tasarrufunda **hikmet sahibidir.**

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ رُوحًا مِنْ اَمْرِنَاۜ مَا كُنْتَ تَدْرِى مَا الْكِتَابُ وَلَا الْاِيمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِى بِهٖ مَنْ نَشَآءُ مِنْ عِبَادِنَاۜ وَاِنَّكَ لَتَهْدِٓى اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍۙ ﴿٥٢﴾

52. İşte böylece sana da emrimizle Kur'an'ı vahyettik. Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola eriştirdiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz ki sen doğru bir yolu göstermektesin.

Açıklaması:

52- Ve işte Ey Muhammed! **Sana aynen bunun gibi** yani tıpkı senin dışındaki peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana vahyetmekte olduğumuz **emrimizden bir ruh vahyettik.** Ruhtan maksat, Kur'an-ı Kerim'dir; Onun sayesinde (ölü) kalpler diri olur. Sen, sana vahyetmeden evvel **kitap,** Kur'an **nedir, iman,** yani onun şeriatleri ve fıkhî bilgileri **nedir bilmiyordun. Lâkin biz onu** yani Ruhu, yahut kitabı **bir nur yaptık. Onunla kullarımızdan dilediklerimize hidayet veriyoruz. Ve muhakkak ki sen,** sana vahyetmemiz ile **doğru bir yola,** İslâm dinine **hidayet ediyorsun,** davet ediyorsun.[235]

صِرَاطِ اللّٰهِ الَّذِى لَهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِۜ اَلَآ اِلَى اللّٰهِ تَصِيرُ الْاُمُورُ ﴿٥٣﴾

53. (O yol) göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın yoludur. Dikkat edin, bütün işler sonunda Allah'a döner.

Açıklaması:

53- O Allah'ın yoluna ki, göklerde ve yerde ne varsa mülk, yaratık ve kullar bakımından **hepsi O'nundur. Dikkat edin! Bütün işler sonunda ancak Allah'a döner.**

235 Ayet-i kerimede yer alan nefy cümlesi, "tedrî" fiilini amelden ta'lik etmiştir. Mabâdi ise iki mefulu yerine kaimdir.

سُورَةُ الزُّخْرُوفِ

ZUHRUF SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 89 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

حٰمٓ ﴿١﴾

1. Hâ. Mîm.

Açıklaması:

1- Ha mim. Bununla neyi kasdettiğini Allah daha iyi bilir.

وَالْكِتَابِ الْمُبِينِۙ ﴿٢﴾

2. Apaçık Kitab'a andolsun ki ,

Açıklaması:

2- Hidayet yolunu ve kendisine ihtiyaç duyulan (insanlığın muhtaç olduğu) şeriatı **açıklayan** (bu) **kitaba** Kur'an'a **yemin olsun.**

اِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَۚ ﴿٣﴾

3. Biz, anlayıp düşünmeniz için onu Arapça bir Kur'an kıldık.

Açıklaması:

3- Ey Mekke halkı **Biz onu**(n) mânâlarını **anlayasınız diye** Arap diliyle **Arapça bir Kur'an kıldık.** Bu kitabı Arap diline göre bir Kur'an olarak icad ettik.

وَاِنَّهٗ فِیْۤ اُمِّ الْكِتٰبِ لَدَیْنَا لَعَلِیٌّ حَكِیْمٌ ﴿٤﴾

4. O, katımızda bulunan Ana Kitap'ta (Levh-i Mahfuz'da) mevcut, yüce ve hikmetle dolu bir kitaptır.

Açıklaması:

4- Gerçekten O, bizim katımızdaki ana kitapta kitapların aslı olan yanımızda mahfuz bulunan levhada sabit olup kendinden önceki kitaplara göre **çok yüce,** son derece **hikmetli** (bir kitab)dir.[236]

اَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا اَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِیْنَ ﴿٥﴾

5. Siz, haddi aşan kimseler oldunuz diye, sizi Kur'an'la uyarmaktan vaz mı geçelim?

Açıklaması:

5- Siz haddi aşan şirk koşan **bir kavim oldunuz diye size Kur'an'ı indirmekten** tamamen **vaz mı geçelim?** Böylece emir ve yasaklardan kurtulmuş olursunuz. Hayır Böyle bir şey yok.

وَكَمْ اَرْسَلْنَا مِنْ نَّبِیٍّ فِی الْاَوَّلِیْنَ ﴿٦﴾ وَمَا یَاْتِیْهِمْ مِّنْ نَّبِیٍّ اِلَّا كَانُوْا بِهٖ یَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٧﴾ فَاَهْلَكْنَاۤ اَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَّمَضٰی مَثَلُ الْاَوَّلِیْنَ ﴿٨﴾

6. Daha önceki milletlere nice peygamberler göndermiştik.

7. Onlar, kendilerine gelen her peygamberi mutlaka alaya alırlardı.

8. Biz bunlardan daha zorba olanları da helâk ettik. Nitekim öncekilerde örneği geçmiştir.

Açıklaması:

6- Halbuki evvelkiler içinde de biz nice Peygamberler gönderdik.

7- Onlar, kendilerine gelen bir peygamberi senin kavmin seni alaya aldığı gibi **mutlaka alaya alırlardı.** Bu Peygamber'i (s.a.v.) teselli etmek içindir.

8- Onun için biz, kuvvetçe onlardan senin kavminden **daha şiddetlilerini helak ettik. Evvelkilerin** yok edilmeleriyle ilgili **misali** durumu Kur'an ayetlerinde **geçti.** Buna göre kavminin akıbeti de budur.

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ لَیَقُوْلُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِیْزُ الْعَلِیْمُ ﴿٩﴾

236 Ayet-i kerimede yer alan "ledeyna" (car ve mecrurdan) bedeldir.

9. Andolsun ki, onlara gökleri ve yeri kim yarattı? diye sorsan; "Onları şüphesiz güçlü olan, her şeyi bilen Allah yarattı" derler.

Açıklaması:

9- Yemin olsun ki, onlara «Gökleri ve yeri kim yarattı?» diye sorsan, neticede cevapları **mutlaka «Onları, güçlü, hakkıyla bilen** yani ilim ve izzet sahibi Allah **yarattı» derler.**[237]

اَلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾

l0. O, size yeri beşik kılmış ve doğru gidesiniz diye yeryüzünde size yollar yaratmıştır.

Açıklaması:

10- Allahü teâlâ ilâveten «(O Allah ki) **yeri size bir beşik** çocuğun beşiği gibi bir döşek **yaptı.** Yolculuklarınızda da gideceğiniz yerlere **ulaşasınız diye, onda size yollar yapmıştır.»** buyurdu.

وَالَّذِى نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَاَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾

11. Gökten bir ölçüye göre suyu indiren O'dur. Biz onunla (kupkuru), ölü memlekete hayat veririz. İşte siz de böylece (mezarlarınızdan) çıkarılacaksınız.

Açıklaması:

11- (O Allah ki) **Gökten bir ölçü ile** yani ihtiyacınıza göre **su indirmiştir.** O'nu bir tufan olarak indirmedi. **Biz onunla ölü bir beldeye hayat verdik. İşte siz de böylece** yani buna benzer dirilmekle kabirlerinizden diriler olarak **çıkarılacaksınız.**

وَالَّذِى خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْاَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾

12. Bütün çiftleri O yaratmıştır. Ve size bineceğiniz gemiler ve hayvanlar vâr etti.

Açıklaması:

12- (O Allah ki) **bütün çiftleri** türleri **yaratmış; sizin için gemilerden ve** deve gibi **hayvanlardan bineceğiniz şeyleri meydana getirmiştir.**[238]

---

237 Ayet-i kerimede yer alan "leyekulunne" fiilinden nunlar peş peşe geldiği için ref (irab) nun'u ile iki sakin bir araya geldiği için zamir vav'ı hazfedilmiştir.

238 Ayet-i kerimede yer alan "terkebune" cümlesinden ihtisar (kısaltma) için zamir hazfedilmiştir. Bu zamir birincisinde mecrurdur. Yani fili, ikincisinde ise mansubdur. (Yani terkebunehu)

لِتَسْتَوُۥا عَلٰى ظُهُوْرِهٖ ثُمَّ تَذْكُرُوْا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ اِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُوْلُوْا سُبْحَانَ الَّذِىْ سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهٗ مُقْرِنِيْنَۙ ﴿١٣﴾

13. Ki, böylece onların sırtına binip üzerlerine yerleşince, Rabbinizin nimetini anarak: Bunu bizim hizmetimize vereni tesbih ve takdis ederiz, yoksa biz bunlara güç yetiremezdik, diyesiniz.

Açıklaması:

13- Ki, sırtlarına binin yerleşin **de sonra üzerlerine yerleşince Rabbinizin nimetini hatırlayarak, «Bunları bizim emrimize veren Allah'ı tenzih ederiz. Yoksa biz buna güç yetiremezdik.**

وَاِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُوْنَ ﴿١٤﴾

14. Biz şüphesiz Rabbimize döneceğiz (demelisiniz).

Açıklaması:

14- Ve herhalde biz, dönüp Rabbimize gidicileriz.» deyin.[239]

وَجَعَلُوْا لَهٗ مِنْ عِبَادِهٖ جُزْءًاۗ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُوْرٌ مُّبِيْنٌۗ ﴿١٥﴾

15. Ama onlar, kullarından bir kısmını, O'nun bir cüzü kıldılar. Gerçekten insan apaçık bir nankördür.

Açıklaması:

15- Öyle iken, tuttular "melekler Allah'ın kızlarıdır" diyerek **kullarından O'na bir cüz isnat ettiler.** Çünkü çocuk babanın bir cüzü, parçasıdır. Oysa ki melekler Allah'ın kullarıdır. **Gerçekten** bu inançta olan insan, küfrü **apaçık nankördür.** Apaçık bir kâfirdir.

اَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَّاَصْفٰىكُمْ بِالْبَنِيْنَۚ ﴿١٦﴾

16. Yoksa Allah, yarattıklarından kızları kendisine aldı da oğulları size mi ayırdı?

Açıklaması:

16- Yoksa O, yarattığı varlıklardan kendisine **kızlar edindi de, oğulları size mi** tahsis edip **ayırdı?** Öyle ki önceki sözünüz bunu icab etmektedir.

239 Ayet-i kerimede yer alan "ala zuhurihi" kelimesinde "ma" kelimesinin lafzına itibarla zamir (müfred) müzekker, mânâsına itibarla da "zahr" kelimesi çoğul kılınmıştır.

Bu da münker olan sözlerdendir.[240]

وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمٰنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهٗ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيْمٌ ﴿١٧﴾

17. Onlardan biri, Rahmân'a isnat ettiği kız çocuğuyla müjdelenince, hiddetlenerek yüzü simsiyah kesilir.

Açıklaması:

17- Hâlbuki onlardan biri Rahman'a kızlar isnat etmek suretiyle **isnat ettiği benzer ile** -(benzer denildi) çünkü çocuk babaya benzer- **kendisi müjdelense,** yani kendi adına doğan kız çocuğu onlardan birine haber verilince, **yüzü** üzüntüsünden değişerek **simsiyah kesilir de** gam ve öfke dolu bir şekilde **yutkunup kalır,** öyleyse kızları ona isnat etmesi nasıl olur? Allahü teâlâ bundan yücedir, münezzehtir.

اَوَمَنْ يُّنَشَّؤُا فِى الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِى الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِيْنٍ ﴿١٨﴾

18. Süs içinde yetiştirilip savaş edemeyecek olanı mı istemiyorlar? (Onları Allah'ın parçası mı sayıyorlar?)

Açıklaması:

18- Yoksa zinet içinde yetiştirilen, hâlbuki davada delilini **açıklayamayanı mı?** (Allah'a benzer kılıyorlar?) Çünkü o, kadın olması sebebiyle delinini açıklamaktan zayıftır.[241]

وَجَعَلُوا الْمَلٰٓئِكَةَ الَّذِيْنَ هُمْ عِبٰدُ الرَّحْمٰنِ اِنَاثًا ؕ اَشَهِدُوْا خَلْقَهُمْ ؕ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُوْنَ ﴿١٩﴾

19. Onlar, Rahmân'ın kulları olan melekleri de dişi saydılar. Acaba meleklerin yaratılışlarını mı görmüşler? Onların bu şahitlikleri yazılacak ve sorguya çekileceklerdir.

Açıklaması:

19- Rahman'ın kulları olan melekleri dişi yaptılar. Yaratılışlarına şahit mi hazır mı **idiler? Onların** meleklerin kızlar olduğuna dair **bu şahitlikleri yazılacak ve** ahirette **kendilerine** bunun hesabı **sorulacak** ve bu şehadetlerine azap tertip edilecektir.

---

240 Ayet-i kerimede yer alan "em" inkâr ifade eden hemze mânâsını taşımaktadır. Burada kavi mukaddeder. Yani etekulune (yani böyle mi diyorsunuz?)

241 Ayet-i kerimede yer alan "eve" terkibindeki hemze inkâr içindir. "Vav" ise cümle için atıf görevi yapmaktadır. Yani onlar Allah'a mı (benzer) kılıyorlar?

وَقَالُوا لَوْ شَآءَ الرَّحْمٰنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ ۗ مَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ اِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾

20. Ve dediler ki: Rahmân dileseydi biz onlara tapmazdık. Onların bu hususta bir bilgileri yoktur. Onlar sadece yalan söylüyorlar.

Açıklaması:

20- Bir de: «Eğer Rahman dileseydi biz onlara yani meleklere **tapmazdık.** Demek ki bizim onlara tapmamız Allahü teâlânın dilemesiyle olmuştur. O da bu işten razıdır» **dediler. Onların** meleklere tapılmasına, Allahü teâlânın rıza göstermesine dair söylemiş oldukları **bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Onlar ancak** bu hususta **yalan söylüyorlar.** Bu konuda kendilerine azap tertip edilecektir.

اَمْ اٰتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهٖ فَهُمْ بِهٖ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾

21. Yoksa bundan önce onlara bir kitap verdik de ona mı tutunuyorlar?

Açıklaması:

21- Yoksa biz, onlara bundan evvel yani Kur'an'dan önce, Allah'tan başkasına ibadet edileceğine dair **bir kitap vermişiz de ona mı tunuyorlar?** Hayır! Böyle bir şey vuku bulmuş değildir.

بَلْ قَالُٓوا اِنَّا وَجَدْنَآ اٰبَآءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾

22. Hayır! "Sadece, biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izinde gidiyoruz" derler.

Açıklaması:

22- Hayır! Onlar şöyle demişler: «Biz atalarımızı bir din üzerinde bulduk. Biz de onların izinden yürüyoruz ve onlara **uyanlarız** ki onlar da Allah'tan başkasına tapıyorlardı»

وَكَذٰلِكَ مَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِى قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ ۙ اِنَّا وَجَدْنَآ اٰبَآءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾

23. Senden önce de hangi memlekete uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıklıları: Babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uyarız, derlerdi.

Açıklaması:

23- Yine böyle! Biz senden önce hiçbir memlekete bir uyarıcı gönder-

medik ki, oranın refah sahibi varlıklı kimseleri senin kavminin dediği gibi **«Biz, atalarımızı bir din üzerinde bulduk. Biz de onların izlerine uyarız» demiş olmasınlar.**

قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِاَهْدٰى مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ اٰبَآءَكُمْ ؕ قَالُوْٓا اِنَّا بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كٰفِرُوْنَ ﴿٢٤﴾

24. Ben size, babalarınızı üzerinde bulduğunuz (din)den daha doğrusunu getirmişsem (yine mi bana uymazsınız)? deyince, dediler ki: Doğrusu biz sizinle gönderilen şeyi inkâr ediyoruz.

Açıklaması:

24- Onlara **de ki (dedi): «Ben size, babalarınızı üzerinde bulduğunuzdan daha doğrusunu getirmişsem de mi** ona uyacaksınız? **Onlar, «Biz hakikaten sizin gönderildiğiniz** sen ve senden öncekilerin gönderildikleri **şeylere küfrediyoruz» dediler.**

فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٢٥﴾

25. Biz de onlardan intikam aldık. Bak, yalanlayanların sonu nasıl oldu?

Açıklaması:

25- Allahü teâlâ onları korkutarak **«Bunun üzerine biz de onlardan** yani senden evvelki peygamberleri tekzip edenlerden **intikam aldık. Bak yalanlayanların sonu nasıl oldu?**

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيْمُ لِاَبِيْهِ وَقَوْمِهٖٓ اِنَّنِىْ بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُوْنَ ﴿٢٦﴾

26. Bir zaman İbrahim, babasına ve kavmine demişti ki: Ben sizin taptıklarınızdan uzağım.

Açıklaması:

26- Hatırla ki **bir vakitler İbrahim, babasına ve kavmine demişti ki «Ben, sizin taptıklarınızdan uzağım.»** yani beriyim.

اِلَّا الَّذِىْ فَطَرَنِىْ فَاِنَّهٗ سَيَهْدِيْنِ ﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِىْ عَقِبِهٖ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿٢٨﴾

27. Ben yalnız beni yaratana taparım. Çünkü O, beni doğru yola iletecektir.

28. Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı ki, insanlar (onun dinine) dönsünler.

Açıklaması:

27- Ancak beni yaratan müstesna! Çünkü O, beni doğru yola erdirecektir.»

28- Bu sözü yani, «Ben Rabbime gidiciyim. O, beni doğru yola eriştirecektir.» sözünden anlaşılan kelime-i tevhidi, **zürriyeti içinde baki kalan bir kelime yaptı.** Dolayısıyla onların içinde Allah'ı birleyenler daima bulunur. **Umulur ki onlar** yani Mekke halkı üzerinde bulundukları dinden ayrılıp İbrahim'in dinine **dönerler.**

بَلْ مَتَّعْتُ هٰٓؤُلَآءِ وَاٰبَآءَهُمْ حَتّٰى جَآءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ ﴿٢٩﴾

29. Doğrusu bunları da atalarını da kendilerine hak ve onu açıklayan bir peygamber gelinceye kadar geçindirdim.

Açıklaması:

29- Doğrusu ben, bunları bu müşrikleri **ve atalarını, kendilerine hak** Kur'an **ve** onlara şeriatla ilgili hükümleri **açıklayıcı bir peygamber** -ki o da Muhammed'dir (s.a.v.).- **gelinceye kadar faydalandırıp** cezalarını **vermedim.**

وَلَمَّا جَآءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ وَاِنَّا بِهٖ كَافِرُونَ ﴿٣٠﴾

30. Fakat kendilerine hak gelince: Bu bir büyüdür, biz onu tanımıyoruz, dediler.

Açıklaması:

30- Hak Kur'an **kendilerine geldiğinde ise, «Bu bir sihirdir. Biz buna inanmayız» dediler.**

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾

31. Ve dediler ki: Bu Kur'an iki şehirden bir büyük adama indirilse olmaz mıydı?

Açıklaması:

31- Şunu da söylediler: «Bu Kur'an, şu iki şehirden onlardan herhangi birinden **bir büyük adama** yani Mekke'de Velid b. Muğire veya Taif'te Urve b. Mes'ud es-Sakafi'ye **indirilseydi ya!...**

اَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ؕ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَّعِيشَتَهُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا ؕ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾

32. Rabbinin rahmetini onlar mı paylaştırıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır.

Açıklaması:

32- Rabbinin rahmetini peygamberliği **onlar mı paylaştırıyorlar? Onların bu dünya hayatındaki geçimlerini biz taksim ettik.** Buna göre bir kısmını zengin, bir kısmını ise fakir yaptık. **Bir kısmını da** zenginlik vermek suretiyle **derecelerle diğerlerinin üstüne çıkardık ki, bazısı** zengin, **bazısını** fakiri ücretle **çalıştırıp istihdam edebilsin. Rabbinin rahmeti** yani cenneti **ise, onların** dünyada **toplayıp durduklarından daha hayırlıdır.**[242]

وَلَوْلَآ اَنْ يَّكُونَ النَّاسُ اُمَّةً وَّاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَنْ يَّكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّنْ فِضَّةٍ وَّمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾

33. Şayet insanların küfürde birleşmiş bir tek ümmet olması (tehlikesi) bulunmasaydı, Rahmân'ı inkâr edenlerin evlerinin tavanlarını ve çıkacakları merdivenleri gümüşten yapardık.

Açıklaması:

33- Eğer insanlar küfre sapan **bir millet haline gelmeyecek olsalardı, biz O rahman'ı inkâr eden kimselerin evlerinin** tavanlarını**, üzerinden** yukarı tarafa **çıkacakları** basamak şeklinde **merdivenleri için gümüşten tavanlar kılardık.**

وَلِبُيُوتِهِمْ اَبْوَابًا وَّسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِـُٔونَ ﴿٣٤﴾

34. Evlerinin kapılarını ve üzerine yaslanacakları koltukları da (hep gümüşten yapardık).

وَزُخْرُفًا ؕ وَاِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ؕ وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾

242 Ayet-i kerimede yer alan "suhriyyen" kelimesindeki "ya" nisbet ya'sıdır. Ayet-i kerimede yer alan "suhriyyen" kelimesi sin'in kesresiyle de okunmuştur.

35. Ve onları zinetlere boğardık. Bütün bunlar sadece dünya hayatının geçimliğidir. Ahiret ise, Rabbinin katında, Allah'ın azabından sakınıp rahmetine sığınanlara mahsustur.

Açıklaması:

34-35- Odalarının kapılarını, üzerine yaslanacakları tahtları gümüşten ve altından yapardık. Bunun mânâsı şudur: Bu anlatılanları kâfire vermekle müminin küfre dönmesinden korkulmasaydı, elbette bunları kâfire verirdik. Çünkü dünyanın bizce kıymeti hiçtir. Ve ayrıca kâfirin ahiretteki nimetlerden hiçbir nasibi yoktur. **Bütün bunlar, dünya hayatının geçici metâ'ından başka bir şey değildir.** Bunlarla dünya hayatında istifade edilir. Sonra yok olup gider. **Rabbinin katında ahiret** cennet, **takva sahipleri içindir.**[243]

وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾

36. Kim Rahmân'ı zikretmekten gafil olursa, yanından ayrılmayan bir şeytanı ona musallat ederiz.

Açıklaması:

36- Her kim Rahman'ın zikrinden yani Kur'an'dan **göz yumar** yüz çevirirse **biz ona bir şeytan musallat eder** sebep kılarız. **Artık onun** kendisinden ayrılmaz **bir arkadaşıdır.**

وَاِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتّٰٓى اِذَا جَآءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِى وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ ﴿٣٨﴾

37. Şüphesiz bu şeytanlar onları doğru yoldan alıkoyarlar da onlar, kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar.

38. O şeytan dostu kimse, en sonunda bize gelince arkadaşına: Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı, ne kötü arkadaşmışsın! der.

Açıklaması:

37- Ve şüphesiz bunlar yani şeytanlar **onları** yani o Kur'an'dan yüz çevirenleri **yoldan** yani hidayet yolundan **çıkarırlar. Onlar da kendilerini hi-**

243 Ayet-i kerimede yer alan "sekfen" kelimesi "limen"den bedeldir. "Sekfen" kelimesi ise çoğul olarak sin'in ve , kaf'ın zammesiyle de okunmuştur. Yine ayet-i kerimede yer alan "sürür" kelimesi serer'in çoğuludur. "İn" ise şeddeli inne'den tahfifletilmiştir. Yine ayet-i kerimede er alan "lema" kelimesindeki "ma" şeddesiz okununca zaiddir. Şeddeli okununca "lemma" illa mânâsında olup "in" ise menfilik ifade eden bir edattır.

dayete ermiş sanırlar.[244]

38- Nihayet göz yuman arkadaşı ile birlikte kıyamet gününde **bize geldiği vakit,** şeytanına, **«Keşke seninle benim aramda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı!..** Yani doğu ile batı arasındaki mesafe uzaklığı kadar olsaydı!.. Sen benim için **ne kötü arkadaşmışsın**.» der.

Âyet-i kerimede yer alan "Ya" tenbih içindir.

وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ اِذْ ظَلَمْتُمْ اَنَّكُمْ فِى الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾

39. Zulmettiğiniz için bugün (nedâmet) size hiçbir fayda vermeyecektir. Çünkü siz, azapta ortaksınız.

Açıklaması:

39- Bunun üerine Allahü teâlâ şöyle buyurur: «Bu temenniniz ve pişmanlığınız **bugün size** yani Kur'an'dan göz yumanlara **asla fayda vermez. Çünkü zulmettiniz,** yani dünyada şirk koşmak suretiyle yaptığınız zulüm (bugün) size aşikâr oldu. Arkadaşlarınızla birlikte **hepiniz azapta ortaksınız!»**[245]

اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ اَوْ تَهْدِى الْعُمْىَ وَمَنْ كَانَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٤٠﴾

40. (Resûlüm!) Sağırlara sen mi işittireceksin; yahut körleri ve apaçık sapıklıkta olanları doğru yola sen mi ileteceksin?

Açıklaması:

40- O halde sağırlara sen mi işittireceksin? Yahut körlere ve apaçık bir şaşkınlık içinde bulunanlara sen mi yol göstereceksin? yani neticede onlar iman etmezler.

فَاِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَاِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ ﴿٤١﴾

41. Biz seni onlardan alıp götürsek de yine onlardan intikam alırız.

Açıklaması:

41- Şayet onlara azap gelmeden önce senin canını almak suretiyle **seni alır götürürsek, hiç şüphesiz biz onlardan** ahirette **intikam alırız.**[246]

---

244 Ayet-i kerimede yer alan "men" kelimesinin (ihtiva ettiği geniş) mânâsı dikkate alınarak zamirlerin hepsi de çoğul olarak getirilmiştir.

245 Ayet-i kerimede yer alan "inneküm" cümlesi, lam harf-i cerrinin takdir edilmesiyle pişmanlığın fayda vermeyeceğini ifade eden bir illettir (gerekçedir). "İz" ise "el-yevm"den bedeldir.

246 Ayet-i kerimede yer alan "imma" terkibinde in-i şartiyyenin nun'u zaid olan "ma"ya idgam edilmiştir.

اَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِى وَعَدْنَاهُمْ فَاِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾

42. Yahut onlara vaad ettiğimiz azabı, sana gösteririz. Çünkü bizim onlara gücümüz yeter.

Açıklaması:

42- Yahut onlara vaad ettiğimiz azabı hayatında **sana mutlaka gösteririz. Biz elbette onlara** azap etmeye **kadiriz.**

فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِى اُوحِىَ اِلَيْكَ ۚ اِنَّكَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾

43. Sen, sana vahyedilene sımsıkı sarıl. Şüphesiz sen, dosdoğru yoldasın.

Açıklaması:

43- Onun için sen, sana vahyedilene yani Kur'an'a **sarıl. Çünkü sen, dosdoğru bir yol üzerindesin.**

وَاِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ ۚ وَسَوْفَ تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾

44. Doğrusu Kur'an, sana ve kavmine bir öğüttür. İleride ondan sorumlu tutulacaksınız.

Açıklaması:

44- Muhakkak ki O, (Kur'an) **hem senin için, hem kavmin için bir şereftir.** Çünkü Kur'an Kureyş diliyle inmiştir. **İleride** onun hakkını yerine getirmekten **sorulacaksınız...**

وَسْـَٔلْ مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا اَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ اٰلِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾

45. Senden önce gönderdiğimiz elçilerimize (ümmetlerine) sor! Rahmân'dan başka tapılacak tanrılar (edinin diye) emretmiş miyiz?

Açıklaması:

45- Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimize sor. Biz Rahman'dan başka ibadet edilecek ilâhlar yapmış mıyız? Bir görüşe göre bu ifadeler yorumsuzdur. Şöyle ki bütün peygamberler İsra gecesinde Peygamberimiz için bir araya gelmişlerdir. Bir görüşe göre ise, bundan maksat (Peygamberlerin kendilerine değil) onların ümmetlerine yani her iki Ehl-i kitaba sor! İki görüşten birine göre Peygamberimiz (s.a.v.) sormadı. Çünkü sual ile ilgili emirden maksat, Kureyş müşriklerine, Allah'tan gelen hiçbir peygamberin ve hiçbir kitabın Allah'tan başkasına tapılacağı inancını getirmediğini ikrar ettirmektir.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَآ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَاۡئِهٖ فَقَالَ اِنِّى رَسُوْلُ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمْ بِاٰيَاتِنَآ اِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُوْنَ ﴿٤٧﴾

46. Andolsun biz Musa'yı âyetlerimizle Firavun'a ve onun ileri gelen adamlarına göndermiştik de Musa: Ben âlemlerin Rabbinin elçisiyim, demişti.

47. Onlara âyetlerimizi getirince, bunlara gülüvermişlerdi.

Açıklaması:

46- Yemin olsun! Biz Musa'yı mucizelerimizle Firavun'a ve kavmine yani Kıptiler'e **gönderdik de O, «Ben, âlemlerin Rabbinin peygamberiyim!» dedi.**

47- Onlara peygamberliğini gösteren **mucizelerimizle varınca, bir de ne görsünler; onlar** (bu mucizelere) **gülüyorlar.**

وَمَا نُرِيْهِمْ مِنْ اٰيَةٍ اِلَّا هِىَ اَكْبَرُ مِنْ اُخْتِهَا ۡ وَاَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿٤٨﴾

48. Onlara gösterdiğimiz her bir âyet (mucize) diğerinden daha büyüktü. Doğru yola dönsünler diye onları azaba uğrattık.

Açıklaması:

48- Onlara gösterdiğimiz azap mucizelerinden her bir mucize, mutlaka diğerinden kendisinden öncekinden **daha büyüktü.** Örneğin çekirge ve tufan gibi ki, evlerini su basmış oturanların boğazına kadar ulaşmıştı. Yedi gün devam etti. **Belki** inkârlarından **dönerler diye, onları azap ile tuttuk.**

وَقَالُوْا يٰٓاَيُّهَ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ اِنَّنَا لَمُهْتَدُوْنَ ﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ اِذَا هُمْ يَنْكُثُوْنَ ﴿٥٠﴾

49. Bunun üzerine dediler ki: Ey büyücü! Sana verdiği ahde göre bizim için Rabbine dua et; çünkü biz artık doğru yola gireceğiz.

50. Fakat biz onlardan azabı kaldırınca, sözlerinden dönüverdiler.

Açıklaması:

49- Onlar azabı ne zaman ki gördüler, Musa'ya: «Ey **büyücü!** Ey mahir âlim! Çünkü onların nazarında sihirbazlık büyük bir ilimdi (onun için bu şekilde hitapta bulundular). Eğer iman edersek üzerimizden azabı kaldıracağına dair **sana olan vaadi gereğince bizim için Rabbine dua et.** (Azabı kaldırınca) **biz artık doğru yola kavuşturulmuş olacağız,** yani iman etmiş kimseler olacağız» **dediler.**

50- Fakat biz Musa'nın duası hürmetine **onlardan azabı kaldırınca hemen onlar sözlerinden dönüverdiler** ve inkârlarına ısrar eder oldular.

وَنَادٰى فِرْعَوْنُ فِى قَوْمِهٖ قَالَ يَا قَوْمِ اَلَيْسَ لِى مُلْكُ مِصْرَ وَهٰذِهِ الْاَنْهَارُ تَجْرِى مِنْ تَحْتِىۚ اَفَلَا تُبْصِرُونَۙ ﴿٥١﴾

51. Firavun kavmine seslendi ve şöyle dedi: "Ey kavmim! Mısır mülkü ve altımdan akıp giden şu ırmaklar benim değil mi? Hâlâ görmüyor musunuz?"

Açıklaması:

51- Firavun övünerek **kavmi içinde söyle seslendi:** «Ey **kavmim! Mısır'ın saltanatı ve altımdan** yani köşklerimin altından akıp giden şu ırmaklar **benim değil mi? Hâlâ** benim büyüklüğümü **görmüyor musunuz?**

اَمْ اَنَا خَيْرٌ مِنْ هٰذَا الَّذِى هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾

52. "Yoksa ben, kendisi zayıf ve neredeyse söz anlatamayacak durumda bulunan şu adamdan daha hayırlı değil miyim?"

Açıklaması:

52- Aksine görüyorsunuz buna göre **ben, nerede ise meramını anlatamayan şu hakir,** zayıf **adamdan** yani Musa'dan **daha hayırlıyım.** Musa (a.s.) küçüklüğünde ağzına bir kor aldığı için dilinde pelteklik kalmıştı, (işte Firavun buna işaret ediyordu).

فَلَوْلَآ اُلْقِىَ عَلَيْهِ اَسْوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ اَوْ جَآءَ مَعَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾

53. "Ona altın bilezikler verilmeli veya yanında ona yardımcı melekler gelmeli değil miydi?"

Açıklaması:

53- Eğer o dediğinde doğru ise **üzerine altın bilezikler atılmalı, yahut kendisiyle beraber birbiri ardınca** doğruluğuna şahitlik eden **melekler gelmeli değil miydi?»** Nitekim Kiptilerin reis yapacakları adama (reislik alâmeti olarak) altın bilezikler ve bir altın kolye takmaları adetleriymiş.[247]

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاَطَاعُوهُۚ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٤﴾

247 Ayet-i kerimede yer alan "esavir" kelimesi esvire'nin çoğuludur. Eğribe gibi. Esvire ise sivar'ın çoğuludur.

54. Firavun kavmini aldattı; onlar da kendisine boyun eğdiler. Onlar yoldan çıkmış bir kavimdir.

Açıklaması:

54- Böylece Firavun **kavmini küçümsedi** kavmini tahrik etti (kışkırttı). **Onlar da** Firavun'un istediği, Musa'yı yalanlama işinde **kendisine itaat ettiler. Çünkü onlar fasık bir kavim idiler.**

فَلَمَّآ اٰسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ اَجْمَعِينَۙ ﴿٥٥﴾

55. Böylece bizi öfkelendirince onlardan intikam aldık, hepsini suda boğduk.

Açıklaması:

55- Vakta ki bizi gazaplandırdılar, biz de kendilerinden intikam aldık. Ve hepsini birden boğduk.

فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِلْاٰخِرِينَۚ ﴿٥٦﴾

56. Onları, sonradan gelenlerin geçmişi ve bir ibret örneği kıldık.

Açıklaması:

56- Bu suretle onları sonrakilere onların durumlarını örnek alan kendilerinden sonra gelen kimselere ibret olmaları için **bir geçmiş ve örnek** kimseler **yaptık,** ki sonradan gelenler onların yaptıklarının aynısını yapmaya kalkışmasınlar.[248]

وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا اِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾

57. Meryem oğlu İsa, bir misal olarak anlatılınca senin kavmin hemen bağrışmaya başladılar.

Açıklaması:

57- Meryem'in oğlu misal verilince, «Siz ve Allah'ı bırakıp taptığınız putlar cehennem odunusunuz» ayeti inince, müşrikler, «Biz, ilâhlarımızın İsa ile beraber olmasına razıyız. Çünkü Allah'tan başka ona da tapılmıştır.» dediler. **Senin kavmin** yani müşrikler **bundan** duydukları bu misalden sevinip **gülüyorlar.**

وَقَالُٓوا ءَاٰلِهَتُنَا خَيْرٌ اَمْ هُوَۜ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ اِلَّا جَدَلًاۜ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾

248 Ayet-i kerimede yer alan "selef' kelimesi salif'in çoğuludur. Haldim ve hedim gibi. Selef geçmiş önderler demektir.

58. Bizim tanrılarımız mı hayırlı, yoksa o mu? dediler. Bunu sana ancak tartışmak için söylediler. Doğrusu onlar kavgacı bir toplumdur.

Açıklaması:

58- Ve «Bizim ilâhlarımız mı daha hayırlı yoksa O mu? Yani İsa mı? Biz, ilâhlarımızın onunla birlikte olmasına razıyız» **dediler. Bunu** yani bu meseli **sana sırf** bâtıl **bir mücadele olmak için misal verdiler.** Çünkü onlar pekâlâ biliyorlar ki, ayette yer alan "ma" kelimesi akıl sahibi olmayan nesneleri kapsamaktadır. Buna göre İsa'yı (a.s.) kapsamına (içine) almıyor. **Doğrusu onlar çok husumetçi bir kavimdirler.**

اِنْ هُوَ اِلَّا عَبْدٌ اَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِىٓ اِسْرَآءِيلَ ﴿٥٩﴾

59. O, sadece kendisine nimet verdiğimiz ve İsrailoğullarına örnek kıldığımız bir kuldur.

Açıklaması:

59- O İsa, ancak kendisine Peygamberlik **nimeti verdiğimiz ve** kendisini babasız yaratmakla **İsrailoğulları'na örnek** yani (babasız doğuşundaki) görülmemiş şey sebebiyle darb-i mesel şeklinde **kıldığımız bir kuldur.** Ki bununla Allahü teâlânın dilediği her şeye gücünün yeteceğine delil getirirler.

وَلَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلٰٓئِكَةً فِى الْاَرْضِ يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾

60. Eğer dileseydik, içinizden, yeryüzünde yerinize geçecek melekler yaratırdık.

Açıklaması:

60- Eğer dileseydik size bedel elbette yeryüzünde sizi yok etmek suretiyle **yerinize geçecek melekler yaratırdık.**

وَاِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ ۟ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾

61. Şüphesiz ki o (İsa), kıyametin (ne zaman kopacağının) bilgisidir. Ondan hiç şüphe etmeyin ve bana uyun; çünkü bu, dosdoğru yoldur.

Açıklaması:

61- Gerçekten o yani İsa gökten inişiyle **kıyametin** bilinen **bir alametidir. Onun için sakın kıyamet hakkında şüphe etmeyin!** Onlara de ki:" Tevhid üzere **bana tâbi olun!** Size emretmekte olduğum **bu** şey **doğru bir yoldur.**[249]

249 Ayet-i kerimede yer alan "temterune" fiilinde cezimden dolayı ref nun'u, iki sakinin bir araya gelmesinden dolayı da, zamir vav'ı hazfedilmiştir.

وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُ ۚ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ عِيْسٰى بِالْبَيِّنٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِاُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِيْ تَخْتَلِفُوْنَ فِيْهِ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْنِ ﴿٦٣﴾

62. Sakın şeytan sizi yoldan çevirmesin. Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır.

63. İsa, açık delillerle geldiği zaman demişti ki: Ben size hikmet getirdim ve ayrılığa düştüğünüz şeylerden bir kısmını size açıklamak için geldim. Öyleyse Allah'tan korkun ve bana itaat edin.

Açıklaması:

62- Sakın şeytan sizi Allah'ın dininden **çevirmesin. Muhakkak o, size apaçık bir düşmandır.** Düşmanlığı apaçık ortadadır.

63- İsa da mucizeleri ve İncil'in şeriatlarını **getirdiği zaman** (şöyle) **demişti:" Ben size hikmetle** (yani) peygamberlik ve İncil'in şeriatlarıyla ve din ve dünya işlerinden **ihtilafa düştüğünüz şeylerin bir kısmı** olan Tevrat'ın hükümlerini **açıklayayım diye geldim.** Ve onlara (dünya işlerini değil sadece) din işlerini açıklamıştır. **Binaenaleyh Allah'tan korkun ve bana itaat edin.**

اِنَّ اللّٰهَ هُوَ رَبِّيْ وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ ۗ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ ﴿٦٤﴾

64. Çünkü Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. O'na ibadet edin. İşte bu, doğru yoldur.

Açıklaması:

64- Şüphe yok ki Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. O halde O'na ibadet edin. Bu doğru bir yoldur.

فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ اَلِيْمٍ ﴿٦٥﴾

65. Ama aralarından çıkan gruplar, bir ihtilâfa düştüler. Acı bir günün azabı karşısında vay o zulmedenlerin haline!

Açıklaması:

65- Sonra İsa hakkında **aralarından partiler** (çıkıp) (Haşa) O Allah mıdır yoksa Allah'ın oğlu mudur ya da üçün üçüncüsü müdür? şeklinde **ihtilaf ettiler. Onun için acıklı** elem verici **bir günün azabından vay** İsa hakkında söyledikleri sözlerden dolayı küfre düşüp **zulmedenlerin haline** onlara azap olsun.[250]

250 Ayet-i kerimede yer alan "veyl" kelimesi azab ifade eden bir kelimedir.

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾

66. Onlar farkında değilken kıyamet gününün kendilerine ansızın gelmesinden başka bir şey mi bekliyorlar?

Açıklaması:

66- Onlar geliş vaktinin önceden **farkında değilken ansızın kendilerine geliversin diye kıyametin kopmasını mı bekliyorlar?** Yani Mekke kâfirleri ancak bunu bekliyorlar.[251]

اَلْاَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ اِلَّا الْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾

67. O gün, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar dışında, dost olanlar (bile) birbirlerine düşman kesilirler.

Açıklaması:

67- Dünyada ma'siyet üzerinde ahbaplaşan **dostlar, o** kıyamet gününde **birbirlerine düşmandırlar. Yalnız** Allah için sevişip O'na itaat uğrunda dost olan **takva sahipleri müstesnadır.** Çünkü onlar sadık dostlardır.[252]

يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَآ اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ اَلَّذِينَ اٰمَنُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾

68. Ey kullarım! Bugün size korku yoktur. Sizler üzülmeyeceksiniz de.

69. Onlar âyetlerimize inanan ve Müslüman olan (kullarım) idiler.

Açıklaması:

68-69- Kendilerine şöyle denilir: «Ey **benim Kur'an ayetlerime iman edip de Müslüman olan kullarım. Bugün size hiçbir korku yoktur. Siz mahzun da olmayacaksınız.**[253]

اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ اَنْتُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾

70. Siz ve eşleriniz, ağırlanmış olarak cennete giriniz!

Açıklaması:

70- Sevinç ve ikrama mustağrak olduğunuz halde siz ve zevceleriniz

251 Ayet-i kerimede yer alan "en-te'tiyehum" terkibi "essa't" kelimesinden bedeldir.
252 Ayet-i kerimede yer alan "yevmeiz" ayetin ilerisine tealluk etmektedir.
253 Ayet-i kerimede yer alan "ellezine-amenü" "ibad" kelimesinin sıfatıdır.

hanımlarınız **cennete girin.**[254]

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَاَكْوَابٍ ۚ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْاَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُ ۚ وَاَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۚ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِى اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

71. Onlara altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Orada canlarının istediği, gözlerinin hoşlandığı her şey vardır. Ve siz, orada ebedî kalacaksınız.

72 "İşte yaptıklarınıza karşılık size miras verilen cennet budur."

73." Orada sizin için bol bol meyveler vardır, onlardan yersiniz" denilir.

Açıklaması:

71-72-73- Onların etrafında altın tabaklar, tepsiler **ve kadehlerle,** sürahilerle **dolaşılır orada.** Zevk ve lezzet almak için **canlarının istediği,** bakmak için **gözlerinin hoşlandığı her şey vardır. Ve kendilerine: «Siz, içinde ebedî kalacaksınız. İşte yaptıklarınıza karşılık size miras verilen cennet budur. Burada sizin için bol bol meyveler vardır. Onlardan** yani onların bir kısmından **yersiniz» denilir.** Yenilen her meyvenin yerine, bir başkası getirilir.[255]

اِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِى عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ۚ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ۚ ﴿٧٥﴾

74. Şüphesiz suçlular cehennem azabında devamlı kalacaklar.

75. Azapları hafifletilmeyecektir. Onlar azap içinde kurtuluştan ümit kesmişlerdir.

Açıklaması:

74- Muhakkak ki kâfirler, cehennem azabından ebedî kalacaklardır.

75- Kendilerinden azap hafifletilmeyecektir. Onlar azap içinde ümitsiz bir şekilde **susacaklardır.**

وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾

76. Biz onlara zulmetmedik, fakat onlar kendileri zalim kimselerdir.

254 Ayet-i kerimede yer alan "entüm" kelimesi mübteda, "tuhberune" ise haberidir.

255 Yetmiş birinci ayet-i kerimede yer alan "ekvab" kelimesi kub'un çoğuludur. Kub ise; kulpsuz kap demektir ki, içen kimse dilediği yerden içebilsin.

Açıklaması:

76- Biz, onlara zulmetmedik. Lâkin onlar, zâlimlerin ta kendileriydiler.

وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ ۖ قَالَ اِنَّكُمْ مَاكِثُونَ ﴿٧٧﴾

77. Ey Mâlik! Rabbin bizim işimizi bitirsin! diye seslenirler. Mâlik de: Siz böyle kalacaksınız! der.

Açıklaması:

77- (Şöyle) **çağrışacaklardır: «Ey Malik!** -Malik cehennemin bekçisidir- **Rabbin bizi öldürsün.» O da** bin sene sonra: «Siz devamlı azapta **kalacaksınız» der.**

لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٨﴾

78. Andolsun biz size hakkı getirdik, fakat çoğunuz haktan hoşlanmıyorsunuz.

Açıklaması:

78- Allahü teâlâ buyurur ki: Ey Mekke halkı **Yemin olsun, biz size** peygamberin lisanı üzere **hakkı getirdik. Lakin çoğunuz haktan hoşlanmayanlardınız.»**

اَمْ اَبْرَمُوا اَمْرًا فَاِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾

79. Yoksa (müşrikler) bir işe kesin karar mı verdiler? Doğrusu biz de kararlıyız!

Açıklaması:

79- Yoksa onlar yani Mekke kâfirleri, Hazreti Peygamber Muhammed'e tuzak kurma hususunda **işi sağlam mı tutmuşlar?** İşte **biz de** onları helak etme hususundaki hilemizi **sağlam tutan** muhkem yapanlarız.

اَمْ يَحْسَبُونَ اَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰيهُمْ ۚ بَلٰى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾

80. Yoksa onlar, bizim kendilerinin sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmediğimizi mi sanıyorlar? Hayır, öyle değil; yanlarındaki elçilerimiz (hafaza melekleri de) yazmaktadırlar.

Açıklaması:

80- Yoksa biz, onların başkalarına verdikleri **sırlarını ve** aralarında yaptıkları **fısıltılarını işitmez miyiz sanıyorlar? Hayır!** Hepsini işitiyoruz. **Hem de elçilerimiz yanlarındadır.** Hepsini **yazıyorlar.**

قُلْ اِنْ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ وَلَدٌ فَاَنَا اَوَّلُ الْعَابِدِينَ ﴿٨١﴾

81. De ki : Eğer Rahmân'ın bir çocuğu olsaydı, elbette ben (ona) kulluk edenlerin ilki olurdum!

Açıklaması:

81- De ki: «Faraza **Rahman'ın çocuğu olsaydı ben** o çocuğa **tapanların ilki olurdum.** Lâkin Allahü teâlânın herhangi bir çocuğu yoktur ve o çocuğa tapmak da söz konusu değildir.

سُبْحَانَ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾

82. Göklerin ve yerin Rabbi, Arş'ın da Rabbi olan Allah onların vasıflandırmalarından yücedir, münezzehtir.

Açıklaması:

82- Göklerin ve yerin Rabbi, Arşın ve Kürs'ün de **Rabbi, onların söyledikleri** O'na nisbet ettikleri çocuk edinme yalanından **münezzehtir.**

فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾

83. Sen bırak onları, kendilerine söz verilen günlerine kavuşuncaya kadar bâtıla dalsınlar, oynaya dursunlar.

Açıklaması:

83- (Şimdilik) **Sen bırak onları. Ta** o günde azap ile **vaad olundukları günlerine kavuşturuluncaya kadar** -ki o da kıyamet günüdür- boş işlerine **dalsınlar,** dünyalar ile de **oynasınlar.**

وَهُوَ الَّذِى فِى السَّمَآءِ اِلٰهٌ وَفِى الْاَرْضِ اِلٰهٌ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾

84. Gökteki İlâh da, yerdeki İlâh da O'dur. O, hakîmdir, her şeyi bilendir.

Açıklaması:

84- O, gökte ilâh, yerde de ilâhtır, yani ibadet edilendir. O, yarattıklarının işlerini yönetmede **hikmet sahibi ve** onların faydalarına olan şeyleri **hak-**

kıyla bilendir.[256]

وَتَبَارَكَ الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۚ وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِۚ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾

85. Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin mülkü kendisine ait olan Allah ne yücedir! Kıyamet saatini bilmek de O'na mahsustur. Siz O'na döndürüleceksiniz.

Açıklaması:

85- Göklerle yerin ve aralarındakilerin mülkü kendine ait olan (Allah) **ne yücedir... Kıyametin** ne zaman kopacağı **ilmi de O'nun katındadır. Hepiniz ancak O'na döndürüleceksiniz.**

Ayette yer alan "Turce'un" fiili ya ile de okunmuştur.

وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ اِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

86. Allah'ı bırakıp da taptıkları putlar, şefaat edemezler. Ancak bilerek hakka şahitlik edenler bunun dışındadır.

Açıklaması:

86- O'nu yani Allah'ı **bırakıp da taptıkları** yani siz kâfirler **taptığınız şeyler,** hiç kimseye **şefaat etmeye sahip değillerdir.**

Ancak Hakka yani "Lâilâhe illellah" deyip de dilleriyle söyledikleri bu söze **bizzat** kalpleriyle **bilerek şehadet edenler müstesna.** Bunlar da, İsa, Uzeyr (a.s.) ile meleklerdir. Zira bunlar müminlere şefaat edeceklerdir.

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ فَاَنّٰى يُؤْفَكُونَۚ ﴿٨٧﴾

87. Andolsun onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan elbette "Allah" derler. O halde nasıl (Allah'a kulluktan) çeviriliyorlar?

Açıklaması:

87- Yemin olsun ki, onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan mutlaka "Allah" diyeceklerdir. Öyle ise, nasıl olup da Allah'a ibadet etmekten **çevriliyorlar?**[257]

256 Ayet-i kerimede yer alan "fissemai ilâh" Lafze-i celal, iki hemzenin tahkiki, birincisinin iskatı ve ya şeklinde teshil ile okunmuştur. Ayet-i kerimedeki her iki zarf (ma'budun mânâsını ifade eden) ma'badi (olan ilâh kelimesi)ne tealluk etmektedir.

257 Ayet-i kerimede yer alan "leye'kulunne" fiilinden ref nun'u ile zamir vav'ı hazfedilmiştir.

وَقِيلِهِۦ يَا رَبِّ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

88. (Resûlullah'ın:) "Yâ Rabbi! Bunlar, iman etmeyen bir kavimdir" demesini de (Allah biliyor)

Açıklaması:

88- Onun yani Peygamber'in (s.a.v.) «Ey **Rabbim» demesi hakkı için; muhakkak ki onlar, iman etmez bir kavimdirler.**[258]

فَٱصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَٰمٌ ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

89. Şimdilik sen onlardan yüz çevir ve size selam olsun de. Yakında bileceksiniz! buyurdu.

Açıklaması:

89- Allahü teâlâ buyurur ki; **«Şimdi sen onlardan yüz çevir»** size **Selam** olsun» de Bu emir cihad ayetiyle neshedilmiştir. **Onlar ileride bileceklerdir.** Bu onlara bir tehdittir.[259]

258 Ayet-i kerimede yer alan "kilihi" kelimesi mukadder bir fiil ile yani kale fiili ile mansub olmak üzere meful-u mutlaktır.

259 Ayette geçen "ye'lemune" fiili, "ta" ile de okunmuştur.

سُورَةُ الدُّخَانِ

DUHÂN SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 59 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

حٰمٓ ﴿١﴾

1. Hâ. Mîm.

Açıklaması:

1- Ha **Mim.** Bu harflerden muradının ne olduğunu Allah daha iyi bilir.

وَالْكِتَابِ الْمُبِينِۙ ﴿٢﴾ اِنَّآ اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ اِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ ﴿٣﴾

2. Apaçık olan Kitab'a andolsun ki,

3. Biz onu (Kur'an'ı) mübarek bir gecede indirdik. Kuşkusuz biz uyarıcıyızdır.

Açıklaması:

2- Bu Mübin, helali haramdan ayıran **kitaba, Kur'an'a yemin olsun ki,**

3- Biz onu mübarek bir gecede indirdik. Mübarek geceden maksat, Kadir gecesi yahut Şaban ayının on beşinci gecesi (Beraat gecesi)dir. Bu gece Levh-i Mahfuz'dan, yedinci kat semadan dünya semasına indirilmiştir. **Çünkü biz** onunla **uyarıcılarız,** korkutucularız.

فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍۗ ﴿٤﴾

4. Her hikmetli işe o gecede hükmedilir.

Açıklaması:

4- O gecede yani Kadir gecesinde yahut Şaban'ın **15**. gecesinde **her hakim** muhkem **olan iş** örneğin bu sene içersinde bir dahaki aynı geceye dek tahakkuk edecek rızıklar, eceller ve daha birçok işler **ayırt edilir.**

اَمْرًا مِنْ عِنْدِنَاۗ اِنَّا كُنَّا مُرْسِلِيْنَۚ ﴿٥﴾

5. (Yani)katımızdan (verilen her) emir. Çünkü biz, peygamberler göndermekteyiz.

Açıklaması:

5- Tarafımızdan bir emir, bir ayırım **olarak. Çünkü biz** peygamberleri Muhammed'i ve ondan evvelkilerini **göndericileriz.**

رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَۗ اِنَّهٗ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُۙ ﴿٦﴾ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۗ اِنْ كُنْتُمْ مُّوْقِنِيْنَ ﴿٧﴾

6. Senin Rabbinin acıması gereği olarak (gönderdiğimiz elçilere o gece emirlerimizi bir bir açıklar, vahiylerimizi bildiririz). Doğrusu o işitendir, bilendir.

7. Eğer kesin olarak inanıyorsanız (bilin ki Allah), göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir.

Açıklaması:

6- Rabbinden bir rahmet olarak, kendilerine bir şefkat olarak. **Muhakkak** onların söylediklerini **hakkıyla işiten** yaptıklarını **en iyi bilen ancak O'dur.**

7- Göklerle yerin ve ikisi arasındaki şeylerin Rabbidir. Ey Mekkelilir! **Eğer gerçekten kesin olarak** Allahü teâlânın göklerle yerin ve ikisi arasında bulunan şeylerin Rabbi olduğuna **inanıyorsanız,** o zaman Muhammed'in de O'nun elçisi olduğuna yakinen inanmalısınız.[260]

لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيٖ وَيُمِيْتُۗ رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَاۤىِٕكُمُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٨﴾

8. O'ndan başka ilâh yoktur. (Her şeyi O) diriltir ve öldürür. Sizin de Rabbiniz, önceki atalarınızın da Rabbidir.

Açıklaması:

8- O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Hem diriltir hem öldürür. Hem sizin hem de evvelki atalarınızın Rabbidir.

260 Ayet-i kerimede yer alan "Rabb" lafzı, üçüncü haber olmak üzere merfu olarak ve "Rabbike"den bedel olmak üzere mecrur olarak okunmuştur.

بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾

9. Fakat onlar, şüphe içinde eğlenip duruyorlar.

Açıklaması:

9- Fakat ey Muhammed! **Onlar** tekrar diriliş konusunda **bir şüphe içinde** sırf seninle dalga geçmek için **oynayıp duruyorlar.** Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.): «Allah'ım! Onlara, Yusuf'un yedi senesi gibi bir kıtlık vermek suretiyle bana yardım et» diyerek duada bulundu. Buna icabeten Yüce Allah şöyle buyurdu:

فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِى السَّمَآءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ ﴿١٠﴾ يَغْشَى النَّاسَ هٰذَا عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١١﴾

10. Şimdi sen, göğün, açık bir duman çıkaracağı günü gözetle.

11. Duman insanları bürüyecektir. Bu, elem verici bir azaptır.

Açıklaması:

10-11- «O halde onlar için, **gökyüzünün açık bir duman getireceği günü gözet.»** Derken yere yağmur inmedi ve kıtlık baş gösterdi. Kendilerine açlık o kadar ilerledi ki, açlığın etkisiyle yerle gök arasını duman gibi **insanları kaplamış bir vaziyette** gördüler ve: **«Bu acıklı bir azaptır.**

رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ اِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾

12. (İşte o zaman insanlar:) Rabbimiz! Bizden azabı kaldır. Doğrusu biz artık inanıyoruz (derler).

Açıklaması:

12- Ey Rabbimiz! Bizden bu acıklı azabı kaldır. Çünkü biz, müminleriz. Peygamberini tasdik edicileriz» dediler.

اَنّٰى لَهُمُ الذِّكْرٰى وَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ ﴿١٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ ﴿١٤﴾

13. Nerede onlarda öğüt almak? Oysa kendilerine gerçeği açıklayan bir elçi gelmişti.

14. Sonra ondan yüz çevirdiler ve: Bu, öğretilmiş bir deli! dediler.

Açıklaması:

13- Onlar için öğüt almak nerede? Yani azabın inmesi sırasındaki imanları onlara fayda vermez. **Hâlbuki kendilerine mübin,** peygamberliği ortada **bir peygamber geldi de,**

14- Sonra ondan yüz çevirdiler ve «Bu, öğretilmiştir, yani ona Kur'an'ı bir insan öğretmektedir, **delidir» dediler.**

اِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيلًا اِنَّكُمْ عَآئِدُونَ ﴿١٥﴾

15. Biz azabı birazcık kaldıracağız, ama siz yine (eski halinize) döneceksiniz.

Açıklaması:

15- Biz o azabı yani açlığı sizden **az** bir zaman **kaldıracağız;** -ve nitekim azap kendilerinden kaldırıldı- **Fakat siz, yine de** küfrünüze **döneceksiniz.** Gerçekten de küfre dönmüşlerdir.

يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرٰى ۚ اِنَّا مُنْتَقِمُونَ ﴿١٦﴾

16. Fakat biz büyük bir şiddetle yakalayacağımız gün, kesinlikle intikamımızı alırız.

Açıklaması:

16- (Habibim!) Hatırla ki, **büyük bir kuvvetle kıskıvrak yakalayacağımız gün** -ki o da Bedir harbi günüdür- **gerçekten** onlardan **intikam alacağız.** "Batş"; kuvvetle kıskıvrak yakalamak demektir.

وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَآءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾

17. Andolsun, kendilerinden önce biz, Firavun'un kavmini de imtihan etmiştik. Onlara şerefli bir elçi geldi. (Şöyle diyerek)

Açıklaması:

17- Andolsun! Biz, onlardan önce Firavun kavmini de kendisi ile birlikte **imtihan etmiştik. Onlara da** Allahü teâlâ katında **çok kıymetli bir peygamber gelmişti.** Ki o da Hz. Musa'dır (a.s.).

اَنْ اَدُّوا اِلَيَّ عِبَادَ اللّٰهِ اِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ اَمِينٌ ﴿١٨﴾ وَاَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللّٰهِ اِنِّي اٰتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ۚ ﴿١٩﴾

18."Allah'ın kulları! Bana gelin! Çünkü ben size (gönderilmiş) güvenilir bir resûlüm"

19. Allah'a karşı ululuk taslamayın. Çünkü ben size apaçık bir delil getiriyorum.

Açıklaması:

18- (Ve onlara şu söz ile gelmişti.) «Ey **Allah'ın kulları!** Sizi, kendisine davet ettiğim imanı **bana eda edin.** Yani bana itaat etmek suretiyle imanınızı ortaya koyun. **Çünkü ben, size** gönderildiğim risalet üzere **güvenilir bir Peygamberim.**

19- Allah'a karşı O'na itaati terketmek suretiyle **ululuk,** zorbalık da taslamayın.

وَاِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُمْ اَنْ تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾

20. Ben, beni taşlamanızdan, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a sığındım.

Açıklaması:

20- Çünkü ben size mübin bir sultan, peygamberliğimi belgeleyen apaçık bir delil **getiriyorum.»** Fakat onlar, kendisine taşlama tehditinde bulundular. Bunun üzerine O, şöyle dedi: **«Ben, sizin beni** taşlarla **recmetmenizden dolayı benim ve sizin Rabbinize sığındım.**

وَاِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِى فَاعْتَزِلُونِ ﴿٢١﴾

21. Eğer bana inanmazsanız, hiç değilse yanımdan uzaklaşın.

Açıklaması:

21- Eğer bana inanmaz iseniz, beni tasdik etmez iseniz **hemen yanımdan uzaklaşın,** bana eza etmeyi terkedin.» Ancak onlar, yine de yakasını bırakmadılar.

فَدَعَا رَبَّهٗٓ اَنَّ هٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ مُجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾

22. Bunun üzerine Musa: Bunlar suç işleyen bir toplumdur, diye Rabbine arzetti.

Açıklaması:

22- Bunun üzerine Musa; «Bunlar mücrim, müşrik **bir kavimdir» diye Rabbine seslendi.** Ayet-i kerimede yer alan "Enne" lafzı üzerinden Ba harf-i cerri hazfedilmiştir.

فَاَسْرِ بِعِبَادِى لَيْلًا اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَۙ ﴿٢٣﴾

23. Allah, O halde kullarımı geceleyin yola çıkar. Çünkü takip edileceksiniz, buyurdu.

Açıklaması:

23- Allahü teâlâ da, **«Hemen kullarımı,** İsrailoğulları'nı **geceleyin götür. Çünkü siz takip edileceksiniz,** Firavun ve kavmi sizleri takip edecekler.

Ayet-i kerimede yer alan "Fe esri" lafzı, kat'ı hemzesi ile de, vasıl hemzesi ile de okunmuştur.

وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًاۗ اِنَّهُمْ جُنْدٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾

24. Denizi açık halde bırak. Çünkü onlar boğulacak bir ordudur.

Açıklaması:

24- Sen ve ashabın, denizi yarıp karşıya geçtiğinizde **denizi açık,** sakin ve aralıklı olarak **bırak** ki, Kıptiler de (arkadan) oraya giriversinler. **Çünkü onlar, boğulacak bir ordudur»** buyurdu ve Hz. Musa bu ilâhi ifade ile rahatladı. Gerçekten de boğuldular.

كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍۙ ﴿٢٥﴾ وَّزُرُوْعٍ وَّمَقَامٍ كَرِيْمٍۙ ﴿٢٦﴾

25. Onlar geride nice şeyler bıraktılar; bahçeler, çeşmeler,

26. Ekinler, güzel konaklar,

Açıklaması:

25- Onlar geride neler bırakmışlardı: Nice bahçeler, akan **pınarlar...**

26- Ekinler, kerim makamlar, güzel konaklar,

وَّنَعْمَةٍ كَانُوْا فِيْهَا فٰكِهِيْنَۙ ﴿٢٧﴾ كَذٰلِكَ وَاَوْرَثْنٰهَا قَوْمًا اٰخَرِيْنَ ﴿٢٨﴾

27 Ve zevkü sefa sürdükleri nice nimetler!

28. İşte böylece biz de onları başka bir topluma miras bıraktık.

Açıklaması:

27- Zevku sefasını sürdükleri, bolluk içinde yaşadıkları **nice nice nimetler,** faydalanmalar.

28- Hadise **işte böyle idi. Ve hep onları** yani mallarını **başka bir kavme** yani İsrailoğulları'na **miras bıraktık.**[261]

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَآءُ وَالْاَرْضُ وَمَا كَانُوْا مُنْظَرِيْنَ ﴿٢٩﴾

261 Ayet-i kerimede yer alan "kezâlike" lafzı, mahzuf bir "el-emrü" mübtedasının haberidir.

29. Gök ve yer onların ardından ağlamadı; onlara mühlet de verilmedi.

Açıklaması:

29- Hasılı üzerlerine ne gök ağladı, ne de yer. Oysa müminlerin durumu böyle değildir. Onlar ölünce yerdeki namazgâhları ile gökteki amellerinin yükseltildiği yer, arkalarından ağlar. **Kendilerine mühlet tanınanlar,** tevbe etmeleri için geri bırakılanlar da olmadılar.

وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِٓى اِسْرَآءِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِۙ ﴿٣٠﴾ مِنْ فِرْعَوْنَۜ اِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾

30. Andolsun biz, İsrailoğullarını o alçaltıcı azaptan kurtardık.

31. Yani Firavun'dan. Çünkü o bir zorba idi, aşırı gidenlerdendi.

Açıklaması:

30- Andolsun ki biz, İsrailoğulları'nı aşağılayıcı azaptan, erkek çocuklarının öldürülüp kadınlarının hizmetçi olarak kullanılmasından **kurtardık.**

31- Firavun'dan. Çünkü o, müsriflerden bir zorba idi.[262]

وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلٰى عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَۚ ﴿٣٢﴾

32. Andolsun biz İsrailoğullarına, bilerek, (kendi zamanlarında) âlemlerin üstünde bir imtiyaz verdik.

Açıklaması:

32- Andolsun! Biz onları yani İsrailoğulları'nı tarafımızdan hallerine dair **bir bilgi dahilinde alemlerin,** zamanların âlemlerinin yani akıllıların **üzerine seçtik.**

وَاٰتَيْنَاهُمْ مِنَ الْاٰيَاتِ مَا فِيهِ بَلٰٓؤٌا مُبِينٌ ﴿٣٣﴾

33. Onlara, içinde açık bir imtihan bulunan işaretler verdik.

Açıklaması:

33- Ve onlara öyle ayetler verdik ki, bunlar da denizin açılması, bıldırcın kuşu, kudret helvası ve sair nimetler gibi **apaçık bir nimet bulunuyordu.**

اِنَّ هٰٓؤُلَآءِ لَيَقُولُونَۙ ﴿٣٤﴾ اِنْ هِىَ اِلَّا مَوْتَتُنَا الْاُولٰى وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِينَ ﴿٣٥﴾ فَأْتُوا

262 Ayet-i kerimede yer alan "min Firavune" lafzı, bir görüşe göre; bir muzaaf yani "azab" kelimesi takdir edilerek "el-azabi"den haldir.

بِاٰبَآئِنَآ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٦﴾

34. Onlar (müşrikler) diyorlar ki:

35. "İlk ölümümüzden sonra bir şey yoktur. Biz diriltilecek değiliz."

36. Doğru söylüyorsanız, atalarımızı getirin."

Açıklaması:

34- Hakikaten şunlar yani Mekke kâfirleri **diyorlar ki:**

35- «O, hayatımız tükendikten sonra karşılayacağımız ölüm, ilk ölümümüzden -meni halinde oldukları ânı kastediyorlar- başka **bir şey değildir. Biz,** ikinci ölümümüzden sonra birer canlılar olarak **yeniden diriltilecek değiliz.**

36- Eğer öldükten sonra tekrar kaldırılacağımız, yani diriltileceğimiz konusunda **doğru söylüyor iseniz, haydi** birer canlılar halinde **babalarımızı getirin!»** Allahü teâlâ buyurdu ki:

اَهُمْ خَيْرٌ اَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ ۙ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۛ اَهْلَكْنَاهُمْ ۫ اِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾

37. Bunlar mı daha hayırlı, yoksa Tübba' kavmi ile onlardan öncekiler mi? Onları yok ettik, çünkü onlar suçlu idiler.

Açıklaması:

37- Ya bunlar mı hayırlı, yoksa Tubba kavmi -Tubba: Bir Peygamber yahut salih bir adamdır- **ile onlardan evvelki** ümmetler **mi? Biz** küfürleri dolayısı ile **onları helak ettik.** Yani bunlar onlardan daha kuvvetli değillerdir. Hâlbuki onlar helak edilmişlerdir. (Şu halde biz, bunları da helak edebiliriz.)

وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿٣٨﴾ مَا خَلَقْنَاهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

38. Biz gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları, oyun ve eğlence olsun diye yaratmadık.

39. Onları sadece gerçek bir sebeple yarattık. Fakat onların çoğu bilmiyorlar.

Açıklaması:

38- Biz, göklerle yeri ve aralarındakileri onları yaratmakla **eğlenmiş olalım diye yaratmadık.**

Ayet-i kerimede yer alan "Lâibîne" lafzı, haldir.

39- Onları ve aralarındakileri **ancak hak ile** yani bu konuda hakkı vurgulayıcı olduğumuz halde **yarattık** ki, insanlar onlara bakarak kudretimize, birliğimize ve diğer kemalâtımıza delil bulsunlar. **Lâkin onların** yani Mekke kâfirlerinin **çoğu bilmezler.**

اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ اَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾

40. Şüphesiz (hakkı bâtıldan ayıran) hüküm günü, hepsinin bir arada buluşacağı gündür.

Açıklaması:

40- Hiç şüphe yok ki, ayırım günü, kıyamet günü -bugünde Allahü teâlâ, kulların arasını ayıracaktır (aralarında hükmedecektir)- sürekli bir azap için **hepsinin vaad olunmuş vakitleridir.**

يَوْمَ لَا يُغْنِى مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤١﴾ اِلَّا مَنْ رَحِمَ اللّٰهُ اِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾

41. O gün, dostun dosta hiçbir faydası olmaz, kendilerine yardım da edilmez.

42. Ancak Allah'ın merhamet ettiği kimseler böyle değildir. Şüphesiz O, üstündür, merhametlidir.

Açıklaması:

41- O gün dostun dosta -bu dostluk, ister akrabalık bağı ile, isterse arkadaşlık bağı ile olsun- **hiçbir şeyle faydası olmaz.** Yani ondan azabın bir kısmı bile uzaklaştıramaz. **Ve onlar yardım görecek de,** azaptan men edilecek de **değillerdir.**[263]

42- Ancak Allah'ın merhamet ettiği kimseler müstesna! Bunlar mü'min kullar olup Allah'ın izni ile birbirlerine şefaat edebileceklerdir. **Çünkü O, güçlünün,** kâfirler güruhundan intikam alma noktasında galip olanın, müminlere karşı **merhametli olanın tâ kendisidir.**

اِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْاَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَالْمُهْلِ يَغْلِى فِى الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾

43. Şüphesiz zakkum ağacı,

263 Ayet-i kerimede yer alan "yevme" lafzı, "yevme'y-fasl"den bedeldir.

44. Günahkârların yemeğidir.

45. O karınlarda maden eriğiyi kaynar.

46. Sıcak suyun kaynaması gibi .

Açıklaması:

43- Şüphesiz Zakkum ağacı: Bu ağaç, en acı ve en pis ağaçların başında gelir. Allahü teâlâ bu ağacı cehennemde bitirecektir.

44- Büyük suçluların, Ebu Cehil ve arkadaşlarından büyük günah sahiplerinin **yemeğidir.**

45- Tıpkı mühl gibidir, yani siyah zeytin yağının tortusu gibidir. **Karınlarda kaynar.**[264]

46- Hamimin, aşırı derecede sıcak suyun **kaynaması gibi...**

خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ اِلٰى سَوَآءِ الْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهٖ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾
ذُقْ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ اِنَّ هٰذَا مَا كُنْتُمْ بِهٖ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾

47. (Allah zebânilere emreder): Tutun onu! Cehennemin ortasına sürükleyin!

48. Sonra başına azap olarak kaynar su dökün!

49. (Ve deyin ki:) Tat bakalım. Hani sen kendince üstündün, şerefliydin!

50. İşte bu, şüphelenip durduğunuz şeydir.

Açıklaması:

47- "Yakalayın onu, (Allahü teâlâ tarafından) Cehennem zebanilerine emrolunacak: Yakalayın şu büyük suçluyu **da Cehennemin ortasına doğru sürükleyin,** olanca kabalıkla ve şiddetle çekin **götürün onu...**[265]

48- Sonra başının üstüne o kaynar su azabından yani azabın kendisinden hiç ayrılmadığı o kaynar sudan **dökün.** Şu halde bu ayetin mefhumu, "Başlarının üstüne kaynar sular dökülecek" ayetinin mefhumundan daha mübalağalıdır.

49- Sonra o günahkâra şöyle denilecek: **«Tat bakalım** azabı! **Çünkü sen,** zannınca ve "Mekke'nin iki dağı arasında benden daha güçlü ve daha şerefli kimse yoktur" sözünün muktezasınca **çok güçlü, yegâne şerefli idin.**

---

264 Ayet-i kerimede yer alan "ke'l-mühli" lafzı, ikinci haberdir. Ayet-i kerimede yer alan "tağlî" lafzı, ya'lı ve ta'li olarak okunmuştur. Ta'lı okununca üçüncü haber, ya'lı okununca "el-mühl" kelimesinden haldir.

265 Ayet-i kerimede yer alan "fâ'tilûhü" lafzı, ta'nın kesresi ile de zammesi ile de okunmuştur.

50- İşte sizin hakkında **şüphe edip durduğunuz şey bu** görmekte olduğunuz azaptır.

اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى مَقَامٍ اَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِى جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَاِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ اٰمِنِينَ ﴿٥٥﴾

51. Müttakîler ise hakikaten güvenilir bir makamdadırlar.

52. Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar.

53. İnce ipekten ve parlak atlastan giyerek karşılıklı otu-rurlar.

54. İşte böyle. Bunun yanı sıra biz onları, iri gözlü hûrilerle evlendiririz.

55. Orada, güven içinde (canlarının çektiği) her meyveyi isterler.

Açıklaması:

51- Şüphesiz takva sahipleri, emin, içinde korkudan emin oldukları **bir mevkide,** bir meclistedirler.

52- Bahçelerde ve pınar başlarında...

53- Sündüs ve istebraktan yani ince ve kalın ipekten **elbiseler giyerek karşılıklı olarak otururlar.** Yani oturdukları tahtları kendileri ile birlikte döndüğü için birbirlerinin enselerine bakmazlar.[266]

54- İşte hüküm böyle! Ve biz onları hûrilerle, ak tenli, iri güzel gözlü hanımlarla **evlendirdik.** Yahut onları bu kadınlarla beraber kıldık.[267]

55- Orada yani Cennette hizmetçilerden **her türlü meyvayı** getirmelerini; gerek tükenmelerine, gerek zararlı olmalarına ve gerekse her türlü endişelendirici gelişmelerine karşı **güvence içinde oldukları halde isterler.**[268]

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ اِلَّا الْمَوْتَةَ الْاُولٰى وَوَقٰيهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾

56. İlk tattıkları ölüm dışında, orada artık ölüm tatmazlar. Ve Allah onları cehennem azabından korumuştur (sürekli hayata kavuşmuşlardır).

57. (Bunlar) Rabbinden bir lütuf olarak (verilmiştir). İşte büyük kurtuluş budur.

---

266 Ayet-i kerimede yer alan "mütekâbiline" lafzı, haldir.
267 Ayet-i kerimede yer alan "kezâlike" lafzından evvel, "el-emru" kelimesi mukadderdir.
268 Ayet-i kerimede yer alan "aminine" lafzı haldir.

Açıklaması:

56- Orada ilk ölümden başka yani hayatları sona erdikten sonra dünyada iken tattıkları ölümden başka **ölüm tatmazlar. Allah onları cehennem azabından da korumuştur.**

Ayet-i kerimede yer alan "İllâ" lafzı, bazılarına göre "Ba'de" (sonra) mânâsındadır.

57- Rabbinden bir lütuf olarak (al bunları) **işte büyük saadet budur.**[269]

فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَارْتَقِبْ اِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

58. Biz onu (Kur'an'ı), öğüt alalar diye senin dilinde indirerek kolayca anlaşılmasını sağladık.

59. (Yine de inanmayanların başlarına gelecekleri) bekle; onlar da beklemektedirler.

Açıklaması:

58- Biz onu, Kur'an'ı, Araplar onu senden öğrenip anlasınlar diye **ancak senin dilinle,** lügatınla (indirip) **kolaylaştırdık. Olur ki öğüt alırlar** da iman ederler. Ancak buna rağmen onlar iman etmeyecekler. Şu halde;

59- Artık sen onların helakini **gözet,** bekle. Çünkü **onlar** senin hakkını **gözetlemektedirler.** Bu ayetin hükmü, kâfirlerle cihada emrolunmadan önce geçerli idi. (Daha sonra neshedilmiştir).

269 Ayet-i kerimede yer alan "fadlen" lazfı, "tefaddülen" mânâsında meful-u mutlak olup mukadder bir "tefaddal" fiili ile mansubdur.

سُورَةُ الْجَاثِيَةِ

CÂSİYE SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 37 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

حٰمٓ ﴿١﴾

1. Hâ. Mîm.

Açıklaması:

1- Ha-Mim. Bununla neyi kasdettiğini Allah daha iyi bilir.

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ اِنَّ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ وَفِى خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَآبَّةٍ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ رِزْقٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٥﴾

2. Kitap, azîz ve hakîm olan Allah tarafından indirilmiştir.

3. Şüphesiz göklerde ve yerde inananlar için birçok ayetler vardır.

4. Sizin yaratılışınızda ve (Allah'ın) yeryüzünde yaydığı canlılarda, kesin olarak inanan bir toplum için ibret verici işaretler vardır.

5. Gecenin ve gündüzün değişmesinde, Allah'ın gökten indirmiş olduğu rızıkta (yağmurda) ve ölümünden sonra yeri onunla diriltmesinde, rüzgârları değişik yönlerden estirmesinde, aklını kullanan toplum için dersler vardır.

Açıklaması:

2- Bu kitabın Kur'an'ın **indirilişi,** mülkünde galip ve **güçlü,** yaptıklarında

hikmet sahibi Allah'tandır.[270]

3- Muhakkak ki göklerde ve yerde yani bunların yaratılışında **müminler için** Allahü teâlânın kudretine ve birliğine delalet eden **ayetler** (ve ibretli) deliller **vardır.**

4- Sizi yaratmasında yani her birinizi nutfeden başlayarak, ardından kan pıhtısına, sonra bir çiğnem ete ve nihayet insan suretine varıncaya kadar ki yaratılışınız **da ve** yeryüzüne **yayıp üretmekte olduğu her bir canlıyı** yaratmasında da tekrar dirilmeye **kesin inanan bir kavim için birçok ayetler** (ibretler) **vardır.**

Dabbe: Yeryüzünde kımıldayan ve hareket eden insan ve diğer canlılara denir.

5- Gece ile gündüzün gidip gelerek **değişmesinde ve Allah'ın gökten bir rızık** yağmur **indirerek onunla ölümünden sonra yeri diriltmesinde ve rüzgârları** bazen güneyden sıcak bazen de kuzeyden soğuk olarak evirip çevirmesinde **estirmesinde de** delile **aklı eren bir kavim için birçok ayetler vardır.**[271]

تِلْكَ اٰيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۚ فَبِاَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللّٰهِ وَاٰيَاتِهٖ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

6. İşte sana gerçek olarak okuduğumuz bunlar Allah'ın ayetleridir. Artık Allah'tan ve O'nun âyetlerinden sonra hangi söze inanacaklar?

Açıklaması:

6- İşte bunlar anlatılan bu ayetler, **Allah'ın** birliğine delalet eden **ayet ve delillerdir. Sana onları hak olarak okuyoruz.** Anlatıyoruz **Artık, Allah'tan** yani Allah'ın sözünden ki, o da Kur'an'dır **ve ayetlerinden,** katı delillerinden **sonra hangi söze inanırlar?** Yani Mekke kâfirleri inanmazlar.[272]

وَيْلٌ لِكُلِّ اَفَّاكٍ اَثِيمٍ ﴿٧﴾

7. Vay haline, her yalancı ve günahkâr kişinin!

Açıklaması:

7- Yalana, aşırı **günaha dadanan her kimsenin vah haline!**

يَسْمَعُ اٰيَاتِ اللّٰهِ تُتْلٰى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا ۚ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٨﴾

270 Ayet-i kerimede yer alan "tenzilü'l-kitab" mübteda, "minellahi" ise haberidir.
271 Ayet-i kerimede Yüce Allah rızkın sebebi olduğu için yağmura rızık ismini verdi.
272 Ayet-i kerimede yer alan "bil-hakkı" "netlu" fiiline tealluk etmektedir. Ayet-i kerimede yer alan "yü'minûn" fiili bir kıraatta "ta" ile okunmuştur.

8. O, Allah'ın kendisine okunan ayetlerini işitir de sonra büyüklük taslayarak sanki hiç onları duymamış gibi (küfründe) direnir. İşte onu acı bir azap ile müjdele!

Açıklaması:

8- Ki kendisine karşı Allah'ın ayetleri Kur'an **okunurken işitir de sonra** iman etmekten **kibir ederek sanki onları hiç işitmemiş gibi** küfrüne **ısrar eder. İşte onu acıklı bir azapla müjdele.**

وَاِذَا عَلِمَ مِنْ اٰيَاتِنَا شَيْـًٔا اتَّخَذَهَا هُزُوًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩﴾

9. (O) ayetlerimizden bir şey öğrendiği zaman onlarla alay eder. Onlar için alçaltıcı bir azap vardır!

Açıklaması:

9- Ayetlerimizden yani Kur'an'dan **bir şey öğrendiği vakit onu eğlenceye alır. İşte bunlar** yani bu yalancılar (yok mu?) **onlar için aşağılayıcı bir azap vardır.**[273]

مِنْ وَّرَآئِهِمْ جَهَنَّمُ ۚ وَلَا يُغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَسَبُوْا شَيْـًٔا وَّلَا مَا اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَوْلِيَآءَ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠﴾

10. Ötelerinde de cehennem vardır. Kazandıkları şeyler de, Allah'ı bırakıp edindikleri dostlar da onlara hiçbir fayda vermez. Büyük azap onlaradır.

Açıklaması:

10- Önlerinde cehennem vardır. Ne kazandıkları mallar ile fiillerinin **kendilerine bir faydası olur; ne de Allah'ı bırakıp da dostlar edindikleri nesnelerin** yani putların. **Onlar için büyük bir azap vardır.**[274]

هٰذَا هُدًى ۚ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِّنْ رِّجْزٍ اَلِيمٌ ﴿١١﴾ اَللّٰهُ الَّذِىْ سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِىَ الْفُلْكُ فِيْهِ بِاَمْرِهٖ وَلِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۚ ﴿١٢﴾

11. İşte bu Kur'an bir hidayettir. Rablerinin âyetlerini inkâr edenlere gelince, onlara en kötüsünden, elem verici bir azap vardır.

12. Allah o (yüce) varlıktır ki, emri gereğince içinde gemilerin yüzmesi

273 Ayet-i kerimede yer alan "huzuven" kelimesi ism-i meful mânâsında kullanılmıştır.
274 Ayet-i kerimede yer alan "vera" kelimesini sarih, önlerinde şeklinde açıklamıştır. Zira onlar dünyada bulunmaktadır.

ve lütfedip verdiği rızkı aramanız için ve de şükredesiniz diye denizi size hazır hale getirmiştir.

Açıklaması:

11- Bu yani Kur'an sapıklıktan kurtaran **bir hidayettir. Rablerinin ayetlerini inkâr edenler var ya! En şiddetlisinden** yani şiddetli azabdan **acı verici bir azap** payı **vardır.**

12- Allah O'dur ki, denizi sizin enirinize vermiştir. Ta ki O'nun emriyle O'nun izniyle **denizde gemilerin yüzüp gitmesi ve O'nun lütfundan** ticaret yapmak suretiyle **rızık aramanız için! Umulur ki şükredersiniz.**

وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ ۚ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾

13. O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini, kendi katından (bir lütfu olmak üzere) size boyun eğdirmiştir. Elbette bunda düşünen bir toplum için ibretler vardır.

Açıklaması:

13- Bir de göklerdeki güneş, ay, yıldızlar, su ve daha başka şeyler **ve yerde** canlılar, ağaçlar, **kendi tarafından hizmetinize amade kılınmıştır,** yani bütün bunları sizin menfaatiniz için yaratmıştır. **Şüphesiz bunda** bunlar hakkında **düşünecek bir kavim için ibretler vardır.** Nihayet düşünüp de iman ederler.[275]

قُلْ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ اَيَّامَ اللّٰهِ لِيَجْزِىَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾

14. İman edenlere söyle: Allah'ın (ceza) günlerinin geleceğini ummayanları bağışlasınlar. Çünkü Allah her toplumu, yaptığına göre cezalandıracaktır.

Açıklaması:

14- İman edenlere söyle: «Allah'ın günlerini ümit etmeyen, göstereceği vakıalardan korkmayan **kimseleri bağışlasınlar.** Yani kâfirler tarafından sizlere yapılan eziyetleri bağışlayın, bu ayet kıtal ayeti ile neshedilmiştir. **Çünkü** Allah **her kavme** kâfirlerin eziyetlerini bağışlamasından dolayı **yaptıkları ile mukabelede bulunacaktır.**[276]

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۗ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾

275 Ayet-i kerimede yer alan "minhu" car-mecruru hal'dir. Yani kendinden olduğu halde bunları size amade kılmıştır.

276 Ayet-i kerimede yer alan "liyecziye" fiili bir kıraatta nun ile okunmuştur.

15. Kim iyi iş yaparsa faydası kendinedir, kim de kötülük yaparsa zararı yine kendinedir. Sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.

Açıklaması:

15- Kim iyi amel işlerse kendi lehine yapmış olur. **Kim de kötü iş yaparsa kendi aleyhine** yapmış **olur. Sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.** İyilik yapana da, kötülük yapana da karşılığını verecektir.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا بَنِىٓ اِسْرَآءِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَۚ ﴿١٦﴾

16. Andolsun ki biz, İsrailoğullarına Kitap, hüküm ve peygamberlik verdik. Onları güzel rızıklarla besledik ve onları dünyalara üstün kıldık.

Açıklaması:

16- Yemin olsun! Biz İsrailoğulları'na Kitap, Tevrat onunla insanlar arasında **hüküm** verme **ve** onların içinden Musa ve Harun'a **peygamberlik verdik. Kendilerine** kudret helvası ve bıldırcın kuşu gibi **tertemiz** helâl **rızıklardan verdik. Onları** kendi zamanlarındaki akıl sahibi **âlemlere üstün kıldık.**

وَاٰتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْاَمْرِۚ فَمَا اخْتَلَفُٓوا اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ الْعِلْمُۢ بَغْيًا بَيْنَهُمْۜ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾

17. Din konusunda onlara açık deliller verdik. Ama onlar kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki çekememezlik yüzünden ayrılığa düştüler. Şüphesiz Rabbin, ayrılığa düştükleri şeyler hakkında kıyamet günü aralarında hüküm verecektir.

Açıklaması:

17- Onlara helâl, haram ve Muhammed'in -Selât ve selâm'ın en güzeli onun üzerine olsun- gönderilmesiyle ilgili din **işinden açık deliller de vermiştik. Onların,** Hazret-i Muhammed'in (s.a.v.) gönderilmesi hususunda **ayrılığa düşmeleri, ancak kendilerine ilim geldikten sonra, azgınlık ve ihtirastan dolayı** yani onu kıskandıkları için aralarında meydana gelen azgınlıktan dolayı **olmuştur. Muhakkak ki Rabbin, onların ihtilaf ettikleri şeyde, kıyamet günü aralarında hükmünü verecektir.**

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلٰى شَرِيعَةٍ مِنَ الْاَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾

18. Sonra da seni din konusunda bir şeriat sahibi kıldık. Sen ona uy; bil-

meyenlerin isteklerine uyma.

Açıklaması:

18- Ey Muhammed! **Sonra seni din emrinden bir şeriat yol üzere memur kıldık. Sen O şeriata uy!** Allah'tan başkasına tapma hususunda bilgisi olmayan **bilmezlerin heveslerine uyma!**

اِنَّهُمْ لَنْ يُّغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا ؕ وَاِنَّ الظّٰلِمِيْنَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِيْنَ ﴿۱۹﴾

19. Çünkü onlar, Allah'a karşı sana hiçbir fayda vermezler. Doğrusu zalimler birbirlerinin dostlarıdır; Allah da takva sahiplerinin dostudur.

Açıklaması:

19- **Çünkü onlar Allah'tan gelecek** azaptan **hiçbir** şeyi **senden def edemezler. Çünkü kâfirler birbirlerinin dostlarıdır. Allah ise, takva sahibi** müminlerin **dostudur.**

هٰذَا بَصَآئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَّرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُّوْقِنُوْنَ ﴿۲۰﴾ اَمْ حَسِبَ الَّذِيْنَ اجْتَرَحُوا السَّيِّاٰتِ اَنْ نَّجْعَلَهُمْ كَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۙ سَوَآءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ؕ سَآءَ مَا يَحْكُمُوْنَ ﴿۲۱﴾

20. Bu (Kur'an), insanlar için basiret nurları, kesin olarak inanan bir toplum için hidayet ve rahmettir.

21. Yoksa kötülük işleyenler ölümlerinde ve sağlıklarında kendilerini, inanıp iyi ameller işleyen kimseler ile bir mi tutacağımızı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar!

Açıklaması:

20- Bu Kur'an **insanların kalp gözleri için bir nur** ahkâm ve had konuları hakkında iyice derinleşmeyi sağlayan prensipler, nizamlar ve tekrar dirilmeye **kesinlikle inanacak bir kavim için bir hidayet ve rahmettir.**

21- Yoksa o küfür ve masiyetler gibi **kötülükleri işleyip duranlar, kendilerini, iman edip salih ameller yapanlar gibi mi yapacağız; hayat ve ölümlerini bir tutacağız mı sandılar?**

Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "Em" inkâr hemzesi mânâsı taşımaktadır, yine ayet-i kerimedeki "Seva" kelimesi haber, "Mehyahum" ise mübteda, "memat" ise matuftur. Bu cümle ise kâf'dan bedeldir, mehya ve memat kelime-

lerindeki zamirler ise kâfirlere aittir.

Mânâ şudur: Ahirette onları müminler gibi hayır içinde yani dünyadaki yaşantılarına müsavi bir şekilde, bol bir yaşam içinde kendilerini kılacağımızı mı sandılar? Çünkü onlar müminlere: «Şayet biz tekrar diriltilirsek, size verilecek hayrın aynısı da bizlere verilecektir» demişlerdi. Bunun üzerine Allahü teâlâ da bu görüşü hemze ile reddetmesine uygun bir tarzda şöyle buyurdu: Ne **kötü hüküm veriyorlar!** Yani iş onların dediği gibi değildir. Onlar, dünyadaki yaşamlarının aksine ahirette azap içinde olacaklardır. Müminler ise dünyada namaz, zekât, oruç ve benzeri iyi amelleri mukabilinde ahirete mükâfata mazhar olacaklardır.

Ayet-i kerimedeki "ma" masdar ma'sıdır. Yani hüküm verme bakımından onların verdikleri bu hüküm ne fenadır.

وَخَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهٖ وَقَلْبِهٖ وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهٖ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾

22. Allah, gökleri ve yeri yerli yerince yaratmıştır. Böylece herkes kazancına göre karşılık görür. Onlara haksızlık edilmez.

23. Hevâ ve hevesini tanrı edinen ve Allah'ın (kendi katındaki) bir bilgiye göre saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözünün üstüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allah'tan başka kim doğru yola eriştirebilir? Hâla ibret almayacak mısınız?

Açıklaması:

22- Hâlbuki, Allah, göklerle yeri hak üzere yaratmıştır. Ki, kudretine ve birliğine delalet etsin. **Bir de herkes kazandığı** günah ve taatlerinin **karşılığını görsün.** Binaenaleyh müminle kâfir müsavi olamaz, **onlara haksızlık edilmez.**[277]

23- Şimdi bana haber ver! Bir kimse hevasını ilâh edinmiş, Heva: İnsanın taparcasına sevmiş olduğu şeydir. Örneğin sevdiği şeyi en güzel görerek taştan taşa tapar gider. **Allah da** tarafından **bir bilgi üzerinde** yani kendisini yaratmadan önce onun delalet ehlinden olduğunu bilerek **kendisini şaşırtmış, kulağını ve kalbini mühürlemiş,** artık hakkı duymaz ve onu anlamaz, **gözüne de perde,** karanlık **çekmiş** ki artık hakkı da göremez. **ise,** (söyle bana bu adam hidayet bulur mu?) **artık O'nu** Allah saptırdıktan **Allah'tan başka kim hidayete erdirebilir?** Yani o kimse hidayet bulamaz. **Hâlâ düşünüp öğüt alma-**

277 Ayet-i kerimede yer alan "bil-hakkı" "haleke" fiiline tealluk etmektedir.

yacak mısınız?[278]

وَقَالُوا مَا هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَآ اِلَّا الدَّهْرُۚ وَمَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍۚ اِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾

24. Dediler ki: Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helâk eder. Bu hususta onların hiçbir bilgisi de yoktur. Onlar sadece zanna göre hüküm veriyorlar.

Açıklaması:

24- Dirilmeye inanmayanlar, **«Hayat, ancak bizim** içinde bulunduğumuz **bu dünya hayatımızdır. Yaşarız ve ölürüz.** Yani bir kısım ölür, nesil devam ederek bir kısım ise yaşar. **Bizi ancak zaman helak eder** yani bizi ancak zamanın geçmesi helak eder.» **dediler.** Bunun üzerine Allahü teâlâ şöyle buyurdu: **«Hâlbuki onların buna dair** bu söylediklerine dair **hiçbir bilgisi yoktur. Sadece zan yürütürler.**

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ اِلَّآ اَنْ قَالُوا ائْتُوا بِاٰبَآئِنَآ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾

25. Onlara açıkça ayetlerimiz okunduğu zaman: Doğru sözlü iseniz atalarımızı getirin, demelerinden başka delilleri yoktur.

Açıklaması:

25- Kendilerine Kur'an'dan, tekrar diriltmeye kadir olduğunuzu gösteren **açık açık ayetlerimiz okunduğu vakit, delilleri, ancak** «Bizi tekrar dirileceğimize dair **«doğru söylüyorsanız** (ölmüş) **atalarımızı** diriltip **getirin» demekten ibaret kalır.**

Ayet-i kerimede yer alan "Beyyinatu" kelimesi hal'dir.

قُلِ اللّٰهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَۚ ﴿٢٦﴾

26. De ki: Allah sizi diriltir, sonra öldürür. Sonra sizi şüphe götürmeyen kıyamet gününde bir araya toplar. Fakat insanların çoğu bilmezler.

278 Ayet-i kerimede yer alan "rea" fiilinin ikinci mefulu olarak "eyehtedi" takdir edilmektedir. Ayet-i kerimede yer alan "tezzekkerun" fiilinde ta'ların biri "zal"a idgam edilmiştir.

Açıklaması:

26- De ki: «Siz bir damla meniler iken **sizi Allah diriltiyor. Sonra sizi öldürecek, sonra da hakkında hiç şüphe bulunmayan kıyamet gününde** diriltip **bir araya toplayacaktır.» Lâkin insanların çoğu bilmezler.** Bunlar da, geride zikredilen sözleri söyleyen kimselerdir.

وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَيَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ يَوْمَىِٕذٍ يَّخْسَرُ الْمُبْطِلُوْنَ ﴿٢٧﴾

27. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Kıyametin kopacağı gün var ya, işte o gün bâtıla sapanlar hüsrana uğrayacaklardır.

Açıklaması:

27- Göklerle yerin mülkü Allah'ındır. Kıyametin kopacağı o gün, kâfirler hüsrana uğrayacaklardır, yani cehenneme varmaları suretiyle hüsrana uğradıkları net bir şekilde ortaya çıkacaktır. Ayet-i kerimede yer alan "Yevmeiz" "Ve yevme"den bedeldir.

وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً ۚ كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعٰٓى اِلٰى كِتٰبِهَا ۭ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٢٨﴾

28. O gün her ümmeti, diz çökmüş görürsün. Her ümmet kendi kitabına çağırılır, (onlara şöyle denilir:) "Bugün, yaptıklarınızla cezalandırılacaksınız!"

Açıklaması:

28- Her ümmeti yani her din sahiplerini **diz çökmüş bir halde** veya cemaat halinde **göreceksiniz. Her ümmet** amel **kitabına çağrılacak** ve onlara **«bugün yapmış olduklarınızın karşılığı size verilecektir.**

هٰذَا كِتٰبُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ ۭ اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٢٩﴾

29. "Bu, yüzünüze karşı gerçeği söyleyen kitabımızdır. Çünkü biz, yaptıklarınızı kaydediyorduk."

Açıklaması:

29- İşte hafaza meleklerinin tescil etmiş olduğu **Kitabımız! Karşınızda hakkı söylüyor. Çünkü sizin yaptıklarınızı biz hep** tesbit edip **yazdırıyor** ve (meleklerle) muhafaza ediyorduk» denilecektir.

فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِيْ رَحْمَتِهٖ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِيْنُ ﴿٣٠﴾

30. İnanıp iyi işler yapanlara gelince, Rableri onları rahmetine kabul eder. İşte apaçık kurtuluş budur.

Açıklaması:

30- Fakat iman edip de iyi amel edenleri Rableri rahmetine cennetine **sokacaktır. İşte apaçık zafer** muradına erme **budur.**

وَاَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا اَفَلَمْ تَكُنْ اٰيَاتِى تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿٣١﴾

31. Ama inkâr edenlere gelince onlara: Ayetlerim size okunmuş, siz de büyüklenip suçlu bir toplum olmuştunuz, değil mi? denilir.

Açıklaması:

31- Kâfirlere gelince, onlara da şöyle denilir: **«Benim ayetlerim.** Yani Kur'an **size okunurken kibirlendiniz ve kâfirler grubu olanlar sizler değil miydiniz?»**

وَاِذَا قِيلَ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِى مَا السَّاعَةُ اِنْ نَظُنُّ اِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾

32. "Allah'ın vaadi gerçektir, kıyamet gününde şüphe yoktur" dendiği zaman: Kıyametin ne olduğunu bilmiyoruz. Onun bir tahminden ibaret olduğunu sanıyoruz, (onun hakkında) kesin bir bilgi elde etmiş değiliz, demiştiniz.

Açıklaması:

32- Ey kâfirler, sizlere tekrar dirilmeye dair **Allah'ın vaadi haktır, kıyametin kopacağında şüphe yoktur.» denildiği vakit, «Biz kıyamet nedir bilmiyoruz, tereddütten başka bir zanda bulunmuyoruz.** Kıyamet kopacaktır diye **kesin olarak inanmış değiliz» dediniz.**[279]

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٣٣﴾

33. Yaptıklarının kötülükleri onlara görünmüş, alay edip durdukları şey onları kuşatmıştır.

Açıklaması:

33- Derken dünyada **yaptıkları amellerin kötülükleri** yani cezaları ahirette **kendilerine** (ait olmak üzere) **meydana çıkmış ve alay edip durdukları şey** yani azap **kendilerini çepçevre kuşatmıştır.** Başlarına inmiştir.

279 Ayet-i kerimede yer alan "in-nezunnu-illâ-zannen" terkibinin aslı İmam Muberred'e göre in-nahnu illâ nezunnu zannen'dir.

وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسٰيكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا وَمَأْوٰيكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٤﴾

34. Denilir ki: Bu güne kavuşacağınızı unuttuğunuz gibi biz de bugün sizi unuturuz. Yeriniz ateştir, yardımcılarınız da yoktur!

Açıklaması:

34- Onlara, «Siz bu gününüze kavuşacağınızı nasıl unuttuysanız yani bugüne kavuşmak için amel etmeyi nasıl terkettiyseniz **biz de bugün sizi öylece** ateşte **unutacağız,** bırakacağız. **Sizin yeriniz ateştir. Ve size** sizi ateşten kurtaracak **yardımcılardan hiç kimse yoktur.**

ذٰلِكُمْ بِاَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۚ فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٥﴾

35. Bunun böyle olmasının sebebi şudur: Siz Allah'ın âyetlerini alaya aldınız, dünya hayatı sizi aldattı. Artık bugün ateşten çıkarılmayacaklardır ve onların (Allah'ı) hoşnut etmeleri de istenmeyecektir.

Açıklaması:

35- Bunun sebebi şu; Çünkü siz Allah'ın ayetlerini Kur'an'ı **eğlenceye aldınız. Ve sizi dünya hayatı aldattı.** Nihayet «ne dirilme var, ne de hesap var» dediniz. **Onun için bugün onlar ateşten çıkarılmayacaklar. Ve onların özür dilemeleri de kabul edilmeyecektir.** Yani tevbe ve taat etmek suretiyle, Rablerini razı etmeleri de onlardan istenmez. Çünkü o gün bunların bir faydası olmaz.[280]

فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾

36. Hamd, göklerin Rabbi, yerin Rabbi bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

Açıklaması:

36- Hasılı hamd; tekzip edenlere karşı vaadini yerine getirdiğinden dolayı güzel övgüler **göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve âlemlerin Rabbi** bütün bunların yaratanı **olan Allah'a mahsustur.**[281]

280 Ayet-i kerimede yer alan "yuhrecune" fiili malûm olarak da okunmuştur.

281 Allah'tan gayrı her şeye âlem ismi verilmektedir. Nevileri muhtelif olduğundan çoğul olarak getirilmiştir. Ayet-i kerimede yer almakta olan "Rab" kelimeleri bedel'dir.

وَلَهُ الْكِبْرِيَآءُ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

37. Göklerde ve yerde azamet yalnız O'nundur. O, azîzdir, hakîmdir.

Açıklaması:

37- Göklerde ve yerde büyüklük de O'na mahsustur. O, güçlü; hikmet sahibidir. Bunların izahı yapılmıştır.[282]

282 Ayet-i kerimede yer alan "fi's-semavati ve'l-erd" hâl'dir. Yani yer ve göklerdeki azamet O'na mahsustur.

سُورَةُ الْاَحْقَافِ

AHKÂF SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 35 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

حٰمٓ ﴿١﴾

1. Ha. Mîm.

Açıklaması:

1- Ha mim. Bununla ne kasdettiğini Allah daha iyi bilir.

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾

2. Bu Kitap aziz ve hakîm olan Allah tarafından indirilmiştir.

Açıklaması:

2- Bu Kitabın Kur'an'ın **indirilişi** mülkünde galip ve **güçlü ve** yaptıklarında **hikmet sahibi olan Allah'tandır.**[283]

مَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُسَمًّى ۜ وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّآ اُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾

3. Gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları biz, şüphesiz yerli yerince ve belli bir süre için yarattık. İnkâr edenler, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedirler.

283 Ayet-i kerimede yer alan "tenzilü'l-Kitab" mübteda, "minellahi" ise haberidir.

Açıklaması:

3- Biz, göklerle yeri ve aralarındakileri bizim kudretimize ve birliğimize delalet etsin diye **ancak hakla ve** onların kıyamet günü yok olmalarına kadar **muayyen bir süre için yarattık, küfredenler ise, uyarıldıkları şeyden** tehdit edildikleri azaptan **yüz çeviricidirler.**

قُلْ اَرَاَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى السَّمٰوَاتِ ائْتُونِى بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هٰذَآ اَوْ اَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤﴾

4. De ki: Söylesenize! Allah'ı bırakıp taptığınız şeyler yeryüzünde ne yaratmışlar; göstersenize bana! Yoksa onların göklere ortaklıkları mı vardır? Eğer doğru söyleyenlerden iseniz, bundan evvel (size indirilmiş) bir kitap yahut bir bilgi kalıntısı varsa onu bana getirin.

Açıklaması:

4- De ki: «Allah'ı bırakıp taptığınız şeyler yani putlar **yerden neyi yaratmışlardır. Bana haber verin. Yoksa onların göklerin** yaratılışında Allah ile birlikte **bir ortaklığı mı var?** Davanızda **sadık kimseler iseniz, bu Kur'an'dan önce** indirilmiş **bir kitap veya** putlara tapma konusunda onların sizi Allah'a yaklaştıracağına dair davanızın hak olduğunu evvelkilerden nakleden **ilimden bir eser** bir kalıntı **getirin bana!»**[284]

وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُٓ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَآئِهِمْ غَافِلُونَ ﴿٥﴾

5. Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek şeylere tapandan daha sapık kim olabilir? (Oysa) onlar, bunların tapmalarından habersizdirler.

Açıklaması:

5- Allah'ı bırakıp da, kendisine kıyamet gününe kadar cevap veremeyecek olan nesneye tapan ki bunlar da putlardır. Kendilerine tapan kimselerin sordukları şeyden hiçbirine asla cevap veremezler. (böyle bir nesneye tapan) **kimseden daha şaşkın kim olabilir?** Yani bundan daha şaşkın bir kimse yoktur, **onlarsa, bunların tapmalarından habersizdirler.** Çünkü bunlar aklı

284 Ayet-i kerimede yer alan "ma-ted'une" "rea" fiilinin birinci mefulu "ma za haleku" ise ikinci mefulü olup, "enini" cümlesi ise tekid ifade etmektedir. Mine'l-erdi"deki "min" "ma" kelimesini izah etmektedir. "Em" ise inkâr hemzesi mânâsını taşımaktadır.

olmayan cansız varlıklardır.[285]

وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ اَعْدَآءً وَّكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كٰفِرِيْنَ ﴿٦﴾

6. İnsanlar bir araya toplandıkları zaman (müşrikler) onlara (tapındıklarına) düşman kesilirler ve onlara kulluk ettiklerini inkâr ederler.

Açıklaması:

6- İnsanlar bir araya toplandığı vakit bunlar, yani putlar **onlara** tapanlarına **düşman olurlar ve** tapan kimselerin kendilerine **taptıklarını inkâr ederler.**

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنٰتٍ قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ ۙ هٰذَا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٧﴾

7. Ayetlerimiz onlara açıkça okunduğu zaman hakikat kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler: "Bu, apaçık bir büyüdür" dediler.

Açıklaması:

7- Karşılarında yani Mekke halkına Kur'an **ayetlerimiz açık açık okunurken** içlerinden **o küfredenler, kendilerine hak** yani Kur'an **geldiğinde, «Bu apaçık bir sihirdir» dediler.**[286]

اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ ۭ قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهٗ فَلَا تَمْلِكُوْنَ لِيْ مِنَ اللّٰهِ شَيْـــًٔا ۭ هُوَ اَعْلَمُ بِمَا تُفِيْضُوْنَ فِيْهِ ۭ كَفٰى بِهٖ شَهِيْدًۢا بَيْنِيْ وَبَيْنَكُمْ ۭ وَهُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿٨﴾

8. Yoksa "Onu uydurdu" mu diyorlar? De ki: Eğer ben onu uydurmuşsam, Allah tarafından bana gelecek şeyi savmaya gücünüz yetmez. O, sizin Kur'an hakkında yaptığınız taşkınlıkları çok daha iyi bilir. Benimle sizin aranızda şahit olarak O yeter. O, bağışlayan, esirgeyendir.

Açıklaması:

8- Yahut «O'nu yani Kur'an'ı **kendisi uydurdu» diyorlar. De ki: «Eğer onu ben** bilfarz **uydurdumsa, o halde siz Allah'tan bana** yani onun azabından **hiçbir şey ile güç yetiremezsiniz.** Yani Allah bana azap ettiğinde onu benden savmaya güç yetiremezsiniz. **O, sizin ona dair ne taşkınlıklar yapıp durduğunuzu** Kur'an hakkında ne lakırdılar söylediğinizi **çok iyi bilendir. Şahit olarak O** Allahü teâlâ **yeter.**

285 Ayet-i kerimede yer alan "men" menfi mânâda istifhamdır.
286 Ayet-i kerimede yer alan "beyyinat" kelimesi haldir.

O tevbe eden kimseleri **çok bağışlayan,** tevbe edeni **çok esirgeyen ancak O'dur.** Bu nedenle sizleri hemen cezalandırmadı.[287]

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَآ اَدْرِى مَا يُفْعَلُ بِى وَلَا بِكُمْ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى اِلَىَّ وَمَآ اَنَا اِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٩﴾

9. De ki: Ben peygamberlerin ilki değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmem. Ben sadece bana vahyedilene uyarım. Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım.

Açıklaması:

9- De ki: «Ben peygamberlerden ilk defa türeyen **değilim.** Yani ilk gönderilen Peygamber ben değilim. Benden evvel de birçok peygamberler gelmiştir. O halde beni nasıl tekzip ediyorsunuz. Dünyada **bana ve size ne yapılacağını da bilmiyorum.** Benden evvelki peygamberlere yapıldığı gibi ben de, memleketimden çıkarılacak mıyım? Yoksa öldürülecek miyim? Siz de, sizden önce geçen tekzipciler gibi taşlanacak mısınız? Yoksa yere mi batırılacaksınız? **Ben ancak bana vahyolunana** yani Kur'an'a **uyuyorum.** Kendimden hiçbir şey icat etmiyorum. **Ben apaçık bir uyarıcıdan başkası da değilim.**

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَكَفَرْتُمْ بِهٖ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِٓى اِسْرَآءِيلَ عَلٰى مِثْلِهٖ فَاٰمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾

10. De ki: Hiç düşündünüz mü; şayet bu, Allah katından ise ve siz onu inkâr etmişseniz, İsrailoğullarından bir şahit de bunun benzerini görüp inandığı halde siz yine de büyüklük taslamışsanız (haksızlık etmiş olmaz mısınız)? Şüphesiz Allah, zalimler topluluğunu doğru yola iletmez.

Açıklaması:

10- De ki: «Haliniz ne olacak **bana haber verin! Eğer** bu Kur'an **Allah tarafından** (gönderilmiş) **olup da siz onu inkâr ettiyseniz ve İsrailoğulları'ndan bir şahit** Abdullah b. Selam **onun benzerine** yani onun Allah'tan gönderilmiş olduğuna dair **şahitlik edip** o şahit **iman getirdi de, siz** ona iman etmekten **kibirlendiyseniz** siz zalimler değil de nesiniz? **Şüphesiz ki Allah, zalim bir kavme hidayet vermez.**[288]

287 Ayet-i kerimede yer alan "em" bel ve inkâr hemzesi mânâsını taşımaktadır.

288 Ayet-i kerimede yer alan "ve kefertum bihi" cümlesi hal cümlesidir. Yine ayet-i kerimede yer alan şart ve onun üzerine atfedilen sözlerin cevabı "siz zalimler değil de nesiniz?" sözüdür. Ayetin devamı da bunu göstermektedir.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَآ اِلَيْهِ ۭ وَاِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهٖ فَسَيَقُولُونَ هٰذَآ اِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾

11. İnkâr edenler, iman edenler hakkında dediler ki: "Bu iş bir hayır olsaydı, onlar bizi geçemezlerdi." Fakat onlar bununla doğru yola girmek arzusunda olmadıkları için "Bu eski bir yalandır" diyecekler.

Açıklaması:

11- O kâfirler iman edenlere yani onlar hakkında **«Eğer** iman etmek **hayır olsaydı, bizden evvel ona koşmazlardı.» dediler. Onlar** yani bu sözü söyleyenler **onunla** yani Kur'an'la **hidayeti kabul etmedikleri için de, «Bu** yani Kur'an **eski bir yalandır.» diyeceklerdir.**

وَمِنْ قَبْلِهٖ كِتَابُ مُوسٰٓى اِمَامًا وَّرَحْمَةً ۭ وَهٰذَا كِتَابٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا ۠ وَبُشْرٰى لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾

12. Ondan önce de bir rahmet ve rehber olarak Musa'nın kitabı vardır. Bu (Kur'an) da, zulmedenleri uyarmak ve iyilik yapanlara müjde olmak üzere Arap lisanıyla indirilmiş, doğrulayıcı bir kitaptır.

Açıklaması:

12- Ondan yani Kur'an'dan **önce de** kendisine iman edenlere **bir rehber ve rahmet olmak üzere Musa'nın kitabı** yani Tevrat **vardı. Bu yani Kur'an da zulmedenleri** Mekke müşriklerini **uyarmak ve o müminleri müjdelemek için Arapça bir dille** (gönderilen) kendinden önceki kitapları **tasdikleyici bir kitaptır.**[289]

اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾

13. "Rabbimiz Allah'tır" deyip sonra da dosdoğru yaşayanlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.

Açıklaması:

13- O kimseler ki, «Rabbimiz Allah'tır» deyip sonra taat üzere **doğruluğu iltizam ederler. Onlara hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır.**

اُولٰۗىِٕكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۚ جَزَاۗءًۢ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿١٤﴾

289 Ayet-i kerimede yer alan "İmam ve Rahmet" kelimeleri haldir.

14. Onlar cennet ehlidirler. Yapmakta olduklarına karşılık orada ebedî kalacaklardır.

Açıklaması:

14- Onlar cennetliklerdir. Yaptıklarına mükâfat olarak orada ebedî kalacaklardır.[290]

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ اِحْسَانًاۗ حَمَلَتْهُ اُمُّهٗ كُرْهًا وَّوَضَعَتْهُ كُرْهًاۗ وَحَمْلُهٗ وَفِصَالُهٗ ثَلٰثُوْنَ شَهْرًاۗ حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ اَشُدَّهٗ وَبَلَغَ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً ۙقَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِيْٓ اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰىهُ وَاَصْلِحْ لِيْ فِيْ ذُرِّيَّتِيْۚ اِنِّيْ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاِنِّيْ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ﴿١٥﴾

15. Biz insana, ana-babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu. Taşınması ile sütten kesilmesi, otuz ay sürer. Nihayet insan, güçlü çağına erip kırk yaşına varınca der ki: Rabbim! Bana ve ana-babama verdiğin nimete şükretmemi ve razı olacağın yararlı iş yapmamı temin et. Benim için de zürriyetim için de iyiliği devam ettir. Ben sana döndüm. Ve elbette ki ben Müslümanlardanım.

Açıklaması:

15- Biz insana ana ve babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Yani onlara iyi davranmasını kendisine emrettik. **Anası onu zahmetle** (karnında) **taşıdı. Ve zahmetle doğurdu.** Yani zahmet çekerek taşıyıp doğurdu. **Onun taşınması ve** sütten **kesilmesi otuz aydır.** Hamilelik müddeti asgari altı aydır. Geri kalan (iki yıl) da emzirme müddetinin en çoğudur. Eğer anne çocuğunu altı ay veya dokuz ay karnında taşımışsa (otuz aydan) geri kalan müddette onu emzirir. (Yirmi dört veya yirmi bir aydır) görüşünü benimseyen de vardır. **Nihayet o, olgunluk çağına ulaşıp,** ki bu da kuvveti, aklı ve görüşünün kemale ermesidir. Bunun da asgarî müddeti otuz üç veya otuz yaştır. **Kırk yaşına geldiğinde** yani tam kırk yaşa ayak bastığında ki Kemâlâtın en fazla olduğu anda bu yaştır. Bu ayet-i kerimenin sonuna kadar olan kısmı Ebu Bekir (r.a.) hakkında nazil olmuştur. Müşarünileyh Rasûlullah'ın (s.a.v.), bi'setinden iki sene sonra kırk yaşına ermiş, önce kendisi Rasûlullah'a iman etti, sonra ana-babası, daha sonra oğlu Abdurrahman ve Abdurrahman'ın oğlu (Muhammed) Ebu Atik iman etmişlerdi. **Der ki:** «Ey **Rabbim! Bana ve ana-babama ihsan ettiğin** tevhid **nimetine şükretmemi ve senin hoşnut olacağın salih amel işlememi ilham**

290 Ayet-i kerimede yer alan "halidine" haldir. "Cezaen" ise mukadder bir fiille yani "yuczevne" fiili ile mansup olmak üzere meful-u mutlaktır.

et! (Bunun üzerine Allahü teâlâ onun duasını kabul buyurdu da) Alah yolunda işkence gören mü'minlerden dokuz kişiyi azat etti. **Neslimde de benim için ıslah nasip et!** Bütün neslimi salih müminler yap. **Şüphesiz ben sana döndüm. Şüphesiz ben Müslümanlardanım.**[291]

أُولٰٓئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّـَٔاتِهِمْ فِى اَصْحَابِ الْجَنَّةِ ۖ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِى كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾

16. İşte, yaptıklarının iyisini kabul edeceğimiz ve günahlarını bağışlayacağımız bu kimseler cennetlikler arasındadırlar. Bu, kendilerine verilen doğru bir sözdür.

Açıklaması:

16- İşte bunlar yani bu sözleri söyleyen Ebu Bekir ile diğer Müslümanlar **-ki cennetlikler içindedirler- işlediklerinin güzellerini kabul edeceğimiz ve günahlarından geçeceğimiz kimselerdir.** (Bu) **onların,** «Allah, mümin erkek ve kadınlara cennetleri vaad etmiştir» sözünde **vaad olundukları dosdoğru bir söz vermedir.**[292]

وَالَّذِى قَالَ لِوَالِدَيْهِ اُفٍّ لَكُمَآ اَتَعِدَانِنِىٓ اَنْ اُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِى وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللّٰهَ وَيْلَكَ اٰمِنْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ ۖ فَيَقُولُ مَا هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٧﴾

17. Ana ve babasına: Öf be size! Benden önce nice nesiller gelip geçmişken, beni mi tekrar dirilmekle tehdit ediyorsunuz? diyen kimseye, ana ve babası Allah'ın yardımına sığınarak: Yazıklar olsun sana! İman et. Allah'ın vaadi gerçektir, dedikleri halde o: Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir, der.

Açıklaması:

17- Ana ve babasına: «Öf size sizden bıktım. **Benden evvel nice asırlar** nesiller **geçtiği** ve hiç kimse kabirlerinden çıkarılmadığı **halde beni** kabrimden **çıkarılacağımla mı tehdit ediyorsunuz?» diyen** (adam yok mu?) **Anası-babası** oğlunun bu işten vazgeçmesi için Allah'tan yardım isteyerek **Allah'a yalvarırlar,** (ona) eğer vazgeçmezsen **yazık sana** yani vay helakin. Yani sen

291 Ayet-i kerimede yer alan "husnen" bir kıraatta "ihsanen" şeklinde okunmuştur. Bunların her ikisi de meful-u mutlak olmak üzere mukadder bir fiile mansub kılınmıştır. Ayet-i kerimedeki "hattâ" mukadder bir cümleye gayedir. Yani "yaşadı ve nihayet..."

292 Ayet-i kerimede yer alan "ahsenu" hasune mânâsında kullanılmıştır. Ve yine ayet-i kerimede yer alan "fi eshabi'l-cennet" car-mecruru hal'dir, Yani "cennetlik kimselerin arasında oldukları halde...

mahvoldun. **Tekrar dirilmeye** iman et! **Allah'ın vaadi şüphesiz haktır.»** derler. O ise **«Bu** yani tekrar dirilmeyle ilgili bu söz **evvelkilerin masallarından** uydurmalarından **başkası değildir» der.**

Ayet-i kerimede yer alan "Kale-livalideyhi" bir kıraatta (kale'nin lami ile harf-i cer lamı) idgam ile okunmuştur.

Ayet-i kerimede yer alan "Vellezî" ile cins kastedilmiştir. Yine ayet-i kerimede yer alan "Eteidanini" bir kıraatta idgam yapılarak okunmuştur. "Yine ayet-i kerimede yer alan "Uffin" kelimesi tenvinsiz olarak fa'nın fethasıyla da okunmuş olup, masdar mânâsındadır.

اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِىٓ اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ ۭ اِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿١٨﴾

18. İşte onlar, kendilerinden önce cinlerden ve insanlardan gelip geçmiş topluluklar içinde, haklarında azabın gerçekleştiği kimselerdir. Gerçekten onlar ziyana uğrayanlardır.

Açıklaması:

18- İşte bunlar kendilerinden önce gelip geçmiş olan cin ve insan toplulukları içerisinde haklarında azapla ilgili **söz hak olmuş** vacib olmuş **kimselerdir. Onlar gerçekten hüsrana uğramışlardır.**

وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُوا ۚ وَلِيُوَفِّيَهُمْ اَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾

19. Herkesin yaptıklarına göre dereceleri vardır. Allah, onlara yaptıklarının karşılığını verir, asla kendilerine haksızlık yapılmaz.

Açıklaması:

19- Mümin ve kâfir türünden **herkesin yaptıklarına göre** yani müminlerin yaptıkları taatlar ve kâfirlerin işledikleri günahlara göre **dereceleri vardır.** Buna göre müminlerin cennette yüksek dereceleri kâfirlerin de cehennemde aşağı dereceleri vardır. (Bu da) müminlere eksiltme yapılıp kâfirlere ilâve edilecek hiçbir şeyle **kendilerine haksızlık edilmeyerek, amellerinin** karşılığını **onlara tamamen ödemek içindir.** Yani Allah yaptıklarının karşılığını kendilerine tamamen ödeyecektir.

Ayet-i kerimede yer alan "Liyuveffiyehum" bir kıraatta nun ile okunmuştur.

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ ۭ اَذْهَبْتُمْ طَيِّبٰتِكُمْ فِى حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ

بِهَآ ۚ فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ۚ ﴿٢٠﴾

20. İnkâr edenler ateşe arzolunacakları gün (onlara şöyle denir): Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız, onların zevkini sürdünüz. Bugün ise yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanızdan ve yoldan çıkmanızdan dolayı alçaltıcı bir azap göreceksiniz!

Açıklaması:

20- İnkâr edenler ateş kendilerine gösterilmek suretiyle **ateşe arzedildikleri gün** onlara denilir ki «Siz **dünya hayatınızda bütün güzel şeylerinizi** lezzetli gıdalarla iştigal etmek suretiyle **harcadınız. Bunlarla sefa sürdünüz. Artık bugün yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanız ve** kibir yüzünden **yoldan çıkmış olmanızdan dolayı aşağılayıcı bir azapla cezalandırılacaksınız.** Ve onlar ateşe arzedildikleri gün onunla azap göreceklerdir.[293]

وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍ ۗ اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْاَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖٓ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَ ۗ اِنِّٓى اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٢١﴾

21. Ad kavminin kardeşini (Hûd'u) an. Zira o, kendinden önce ve sonra uyarıcıların da gelip geçtiği Ahkâf bölgesindeki kavmine: Allah'tan başkasına kulluk etmeyin. Ben sizin büyük bir günün azabına uğramanızdan korkuyorum, demişti.

Açıklaması:

21- Bir de Ad'ın kardeşini hatırla O da Hud'dur (a.s.). **Hani bir vakitler Ahkâf'da** (ikâmet eden) **kavmini uyarmıştı.** Ahkâf, Yemen'de bir vadinin ismi olup bunlar orada oturmaktaydılar. **-Ki ondan evvel** yani Hud'dan önce **ve sonra** kavimlerine **birçok uyarıcılar** peygamberler **geçmiştir** (gönderilmiştir). -Şunları söyleyerek (onları uyarmıştır): **«Allah'tan başkasına tapmayın! Çünkü ben**

Allah'tan gayrısına ibadet ettiğiniz takdirde **size büyük bir günün azabının gelmesinden korkuyorum.»**[294]

قَالُٓوا اَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا ۚ فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٢﴾

293 Ayet-i kerimede yer alan "ezhebtum" fiili iki hemze, iki hemze ve med harfi ile, her ikisiyle (bir hemze ve med ile) ve ikinci hemzenin teshili ile okunmuştur.

294 Ayet-i kerimede yer alan "iz" bedel-i istimaldir. Yine ayet-i kerimede yer alan "vekad halet" cümlesi mu'terize cümlesidir.

22. "Sen bizi tanrılarımızdan çevirmek için mi bize geldin? Hadi, doğru söyleyenlerden isen, bizi tehdit ettiğin şeyi başımıza getir" dediler.

Açıklaması:

22- Onlar, «Sen bizi ilâhlarımıza tapmaktan çevirmek için mi geldin? Bizim başımıza geleceğini söylediğin şeyde **doğru söyleyenlerden isen, haydi** ilâhlarımıza tapmaya dair **bizi tehdit ettiğin şeyi** azabı **başımıza getir!» dediler.**

قَالَ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ ۖ وَاُبَلِّغُكُمْ مَّآ اُرْسِلْتُ بِهٖ وَلٰكِنِّيٓ اَرٰىكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾

23. Hûd da! Bilgi ancak Allah'ın katındadır. Ben size, bana gönderilen şeyi duyuruyorum. Fakat sizin cahil bir kavim olduğunuzu görüyorum, dedi.

Açıklaması:

23- Hud: «O ilim ancak Allah'ın nezdindedir. Size azabın ne zaman geleceğini bilen O'dur. **Ben size, gönderildiğim şeyi tebliğ ediyorum. Lakin ben,** azabın çabucak gelmesini istemenizden dolayı **sizi cahil bir kavim olarak görüyorum.» dedi.**

فَلَمَّا رَاَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ اَوْدِيَتِهِمْ ۙ قَالُوا هٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا ۭ بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهٖ ۭ رِيْحٌ فِيْهَا عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۙ ﴿٢٤﴾

24.Nihayet onu, vâdilerine doğru yayılan bir bulut şeklinde görünce: Bu bize yağmur yağdıracak yaygın bir buluttur, dediler. Hayır! O, sizin acele gelmesini istediğiniz şeydir. İçinde acı azap bulunan bir rüzgârdır!

Açıklaması:

24- Vaktâ ki onu yani azap olan şeyi göğün ufkunda gözüken ve **vadilerine doğru gelmekte olan bir bulut halinde gördüler. «Bu, ufukta bir bulut. Bize yağmur yağdıracak** yani bize yağmur getirecek bir buluttur.» **dediler.** Allahü teâlâ şöyle buyurdu: **«Hayır! O, sizin acele istediğiniz şeydir,** azaptır. Bir **rüzgârdır ki, içinde elem verici bir azap vardır.**[295]

تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍۭ بِاَمْرِ رَبِّهَا فَاَصْبَحُوْا لَا يُرٰٓى اِلَّا مَسٰكِنُهُمْ ۭ كَذٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِيْنَ ﴿٢٥﴾

25. O (rüzgâr), Rabbinin emriyle her şeyi yıkar, mahveder. Nitekim (o ka-

295 Ayet-i kerimede yer alan "rih" kelimesi "ma"dan bedeldir.

sırga gelince) onların evlerinden başka bir şey görülmez oldu. İşte biz suç işleyen toplumu böyle cezalandırırız.

Açıklaması:

25- Rabbinin emri iradesiyle uğradığı **her şeyi** yani etmesini murat ettiği her şeyi yok **edip tarumar eder.** Hakikaten o müthiş kasırga onların erkeklerini, kadınlarını, çocuklarını ve mallarını bunların tümünü yerle gök arasına savurmak suretiyle helak etti ve her şeyi paramparça etti. Geride yalnız Hud (a.s.) ile ona iman edenler kaldı. **Ve o hale geldiler ki, meskenlerinden başka bir şey görünmez oldu. İşte biz,** onlara verdiğimiz ceza gibi onların dışındaki başka **mücrim bir kavme** (de) **böyle ceza veririz.**

وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَآ اِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَاَبْصَارًا وَاَفْـِٕدَةً فَمَآ اَغْنٰى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَآ اَبْصَارُهُمْ وَلَآ اَفْـِٕدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ اِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٢٦﴾

26. Andolsun ki, onlara da size vermediğimiz kudret ve serveti vermiştik. Kendilerine kulaklar, gözler ve kalpler vermiştik. Fakat kulakları, gözleri ve kalpleri kendilerine bir fayda sağlamadı. Zira bile bile Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlardı. Alay edip durdukları şey, kendilerini kuşatıverdi.

Açıklaması:

26- Andolsun! Biz onlara öyle imkânlar vermiştik ki, Ey Mekke halkı **size o** kuvvet ve mal **imkânlarını vermemişizdir. Onlara kulak** yani kulaklar, **gözler ve kalpler vermiştik. Fakat ne kulakları ne gözleri ne de kalpleri kendilerine bir fayda sağlamadı,** yani fayda namına hiçbir şey sağlamadı. **Zira onlar Allah'ın ayetlerini** kesin delillerin i**nkâr ediyorlardı. O alay ettikleri** şey yani azap **kendilerini sarıp kaplayıverdi** başlarına indi.[296]

وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرٰى وَصَرَّفْنَا الْاٰيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾

27. Andolsun biz, çevrenizdeki memleketleri de yok ettik. Belki doğru yola dönerler diye ayetleri tekrar tekrar açıkladık.

Açıklaması:

27- Yemin olsun! Biz sizin etrafınızdaki memleketleri yani halkını örneğin Semud, Ad ve Lut kavmi gibilerini **helak etmişizdir. Olur ki dönerler diye** apaçık **delilleri tekrarlayıp durmuşuzdur.**

296 Ayet-i kerimede yer alan "in" nafiye veya zaiddir, "min" de zaid olup "iz" ise "eğna" fiilinin malûmudur. İllet mânâsına teşmil edilmiştir.

فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ قُرْبَانًا اٰلِهَةً ۜ بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ ۚ وَذٰلِكَ اِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

28. Allah'tan başka kendilerine yakınlık sağlamak için tanrı edindikleri şeyler, kendilerine yardım etselerdi ya! Hayır, onları bırakıp gittiler. Bu onların yalanı ve uydurup durdukları şeydir.

Açıklaması:

28- O vakit Allah'tan başka onlarla Allah'a **yakınlığı sağlamak için** Allah ile birlikte **edindikleri birtakım ilâhlar** -ki onlar da putlarıdır- **onlardan** azabı savmaya **yardım etseydiler ya!.. Bilakis** azabın inişi esnasında **kendilerinden kayboldular. İşte bu** yani yakınlığa vesile olması için putları tanrılar edinmeleri **onların yalanı ve uydurmakta oldukları şeydir.**[297]

وَاِذْ صَرَفْنَآ اِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْاٰنَ ۚ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُٓوا اَنْصِتُوا ۚ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا اِلٰى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ ﴿٢٩﴾

29. Hani cinlerden bir grubu, Kur'an'ı dinlemeleri için sana yöneltmiştik. Kur'an'ı dinlemeye hazır olunca (birbirlerine) "Susun" demişler, Kur'an'ın okunması bitince uyarıcılar olarak kavimlerine dönmüşlerdi.

Açıklaması:

29- Bir de hatırla ki, cinlerden birtakımını, Yemen'deki "Nusaybin" cinleri veya "Ninova" cinleri. Bunlar yedi veya dokuz kişiydiler. Buhari ve Müslim'in rivayetlerine göre Rasûlullah (s.a.v.) (Taiften dönerken) Nahle vadisinde ashabına sabah namazını kıldırıyordu. **-Kur'an dinlemek üzere sana yöneltmiştik. Vaktâ ki onlar bunun huzuruna vardılar,** birbirlerine «Susun Kur'an dinlemek için yanaşın» **dediler. Sonra** Kur'an okunması **bitirilince** iman etmedikleri takdirde azap ile **uyarmak için kavimlerine dönüp vardılar.** Bu gelenler Yahudi olup bu vakıada Müslüman olmuşlardır.

قَالُوا يَا قَوْمَنَآ اِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا اُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسٰى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِٓي اِلَى الْحَقِّ وَاِلٰى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾

297 Ayet-i kerimede yer alan "ittehezu" fiilinin birinci mefulu mevsule ait olan mahzuf zamirdir. Yani hum zamiridir. İkincisi ise "kurbanen"dir. "Alihetun" ise ondan bedeldir. Yine ayet-i kerimede yer alan "ma" masdar veya mevsul ma'sıdır. Mevsule ait zamir ise mahzuftur. Yani fihi.

30. Ey kavmimiz! dediler. Doğrusu biz Musa'dan sonra indirilen, kendinden öncekini doğrulayan, hakka ve doğru yola ileten bir kitap dinledik.

Açıklaması:

30- Dediler ki: «Ey kavmimiz! Biz bir kitap dinledik. O da Kur'an'dır. **Musa'dan sonra indirilmiş olup, önceki kitapları tasdik ediyor.** Kendinden önceki Tevrat gibi bir kitabı.. **Hakka** İslâm'a **ve doğru bir yola** İslâm yoluna **hidayet ediyor.**

يَا قَوْمَنَآ اَجِيبُوا دَاعِىَ اللّٰهِ وَاٰمِنُوا بِهٖ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٣١﴾

31. Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine uyun. Ona iman edin ki Allah da sizin günahlarınızı kısmen bağışlasın ve sizi acı bir azaptan korusun.

Açıklaması:

31- Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisi Muhammed'in (s.a.v.) iman davetine **icabet edin. Ve O'na iman getirin ki,** Allah **günahlarınızdan bazısını bağışlasın.** Çünkü günahlardan bir kısmı kul hakkına tealluk etmektedir, bunlar ise hak sahibinin rızası olmadıkça bağışlanmaz. **Ve sizi acıklı** elem verici **bir azaptan korusun.»**

وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِىَ اللّٰهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى الْاَرْضِ وَلَيْسَ لَهٗ مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَآءُ ۭ اُولٰۗىِٕكَ فِى ضَلٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾

32. Allah'ın dâvetçisine uymayan kimse yeryüzünde Allah'ı âciz bırakacak değildir. Kendisi için Allah'tan başka dostlar da bulunmaz. İşte onlar, apaçık bir sapıklık içindedirler.

Açıklaması:

32- Kim Allah'ın davetçisine uymazsa, yeryüzünde Allah'ı **aciz bırakıcı değildir.** Yani Allah'tan kaçmak suretiyle onu aciz bırakamaz ki ondan kurtulabilsin. O'na davete icabet etmeyen kimseye **ondan** yani Allah'tan **başka** ondan azabı savacak **yardımcıları da yoktur. Onlar** icabet etmeyen kimseler **apaçık bir sapıklık içindedirler.**

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَلَمْ يَعْىَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُّحْيِۦَ الْمَوْتٰى ۭ بَلٰٓى اِنَّهٗ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾

33. Gökleri ve yeri yaratan, bunları yaratmakla yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye de gücünün yeteceğini düşünmezler mi? Evet O, her şeye kadirdir.

Açıklaması:

33- Dirilmeyi inkâr edenler **hâlâ şu hakikati bilmediler mi ki gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmakla yorulmayan** yaratmaktan aciz olmayan **Allah, ölüleri diriltmeye de kadirdir.**

Evet O ölüleri diriltmeye kadirdir. **Hiç şüphe yok ki O, her şeye kadirdir.**[298]

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾

34. İnkâr edenlere, ateşe sunulacakları gün: Nasıl, bu gerçek değil miymiş? denildiğinde: Evet, Rabbimize andolsun ki gerçekmiş, derler. Allah: Öyleyse inkâr etmenizden dolayı azabı tadın! der.

Açıklaması:

34- O gün küfredenler, kendilerine ateşle azap edilerek **ateşe arz olunacak** ve kendilerine «Bu azaba tâbi tutulmak **gerçek değil miymiş?»** denilecek. **Onlar «Evet Rabbimize yemin ederiz** (ki gerçektir)» **diyecekler. «Öyle ise ettiğiniz küfürden dolayı tadın azabı bakalım!» buyuracak.**

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ اُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا اِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٣٥﴾

35. O halde (Resûlüm), peygamberlerden azim sahibi olanların sabrettiği gibi sen de sabret. Onlar hakkında acele etme. Onlar vaad edildikleri azabı gördükleri gün sanki dünyada sadece gündüzün bir saati kadar kaldıklarını sanırlar. Bu, bir tebliğdir. Yoldan çıkmış topluluklardan başkası helâk edilir mi hiç!

Açıklaması:

35- O halde senden önceki **peygamberlerden** sıkıntılara sabredip sebat eden **azim sahiplerinin sabrettikleri gibi sen de** kavminin eziyetlerine **sabret!** İşte o zaman azim sahibi olursun. **Onlar için** kavmin için onların başına azabın inmesine **acele etme.** Bir görüşe göre sanki Rasûlullah (s.a.v.) kavminden usandı da onların başına azabın gelmesini istedi. Bu yüzden azap için acele

298 Ayet-i kerimede yer alan "bi kadirin" "inne"nin haberi olup, haberdeki ba zaiddir. Çünkü bu söz "Allah kadir değil midir" kuvvetindedir.

etmeyip sabır göstermekle emrolundu. Zira hiç çare yoktur. Azap onların başına inecektir. **Onlar, vaad olundukları şeyi** azabı ahirette görecekleri gün, azabın uzun oluşundan dolayı zanlarınca **sanki** dünyada **günün bir saatinden başka durmamış gibi olacaklardır.** Bu Kur'an Allah tarafından sizlere **bir tebliğdir. Öyle ya,** azabı görme esnasında **fasıklar** yani **kâfirler güruhundan başkası helak edilir mi?** Yani ancak onlar helak edilir.[299]

299 Ayet-i kerimede yer alan "min" beyan içindir. Buna göre bütün peygamberler azim sahibi kimselerdi. Bir görüşe göre "min" (bir kısmı ifade eden) Teb'ız içindir. Buna göre Adem (a.s.) onlardan değildi. Zira Allahü teâlâ: «Biz onu azimli bulmadık» buyurmuştur. Ve yine Yunus (a.s.) da değildi. Onun hakkında da Allahü teâlâ «Balık sahibi gibi olma» buyurmaktadır.

سُورَةُ مُحَمَّدٍ

MUHAMMED SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 38 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ ﴿١﴾

1. İnkâr edenlerin ve Allah yolundan alıkoyanların işlerini Allah boşa çıkarmıştır.

Açıklaması:

1- Mekkeliler'den **küfredenlerin ve** başkalarını **Allah yolundan** yani iman etmekten **alıkoyanların** yemek yedirmek ve yakınlarını ziyaret etmek gibi **amellerini Allah boşa çıkarmıştır.** Dolayısıyla onlar, bu amellerinin sevabını ahirette bulamayacaklardır. Ancak dünyada Allahü teâlânın fazl-u keremi ile bu yaptıklarının karşılığını görmektedirler.

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاٰمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ ۙ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَاَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾

2. İman edip yararlı işler yapanların, Rableri tarafından hak olarak Muhammed'e indirilene inananların günahlarını Allah örtmüş ve hallerini düzeltmiştir.

Açıklaması:

2- İman edenlerin yani Ensar ve diğer müminlerin, **salih ameller işleyenlerin ve Muhammed'e indirilene,** yani Kur'an'a **-ki O Rableri tarafından gelen haktır- iman edenlerin, günahlarını Allah örtmüş,** bağışlamış **ve hallerini düzeltmiştir.** Dolayısıyla bunlar, Allah'a karşı gelmezler.

ذٰلِكَ بِاَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَاَنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَّبِّهِمْ ۗ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ اَمْثَالَهُمْ ﴿٣﴾

3. Bunun sebebi, inkâr edenlerin bâtıla uymaları, inananların da Rablerinden gelen hakka uymuş olmalarıdır. İşte böylece Allah, insanlara kendilerinden misallerini anlatır.

Açıklaması:

3- Bu, yani kâfirlerin amellerinin boşa çıkarılması ve müminlerin günahlarının bağışlanması **şundan** dolayıdır: **Çünkü küfredenler bâtıla,** Şeytan'a **uymuşlar; iman edenler ise Rablerinden gelen Hakka,** Kur'an'a **uymuşlardır. Allah insanlara misallerini böyle** yani tıpkı burada beyan edildiği gibi **tanıtır,** onların hallerini beyan eder. Yani eğer insan kâfir ise, ameli boşa çıkar. Mümin ise hataları bağışlanır.

فَاِذَا لَقِيْتُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَضَرْبَ الرِّقَابِ ۗ حَتّٰٓى اِذَآ اَثْخَنْتُمُوْهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ ۙ فَاِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَاِمَّا فِدَآءً حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ اَوْزَارَهَا ۚ ذٰلِكَ ۛ وَلَوْ يَشَآءُ اللّٰهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ ۙ وَلٰكِنْ لِّيَبْلُوَا بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ ۗ وَالَّذِيْنَ قُتِلُوْا فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَلَنْ يُّضِلَّ اَعْمَالَهُمْ ﴿٤﴾

4. (Savaşta) inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun. Nihayet onlara iyice vurup sindirince bağı sıkıca bağlayın (esir alın). Savaş sona erince de artık ya karşılıksız veya fidye karşılığı salıverin. Durum şu ki, Allah dileseydi, onlardan intikam alırdı. Fakat sizi birbirinizle denemek ister. Allah yolunda öldürülenlere gelince, Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmaz.

Açıklaması:

4- Onun için, kâfirlerle harpte karşılaştığınız vakit boyunlarını vurun. Yani onları öldürün. Öldürme işi genelde boyun vurmak suretiyle gerçekleştiği için boyun vurma ile tabir edilmiştir. **Nihayet onları iyice vurup sindirdiğiniz,** onların çoğunu öldürdüğünüz **vakit,** onları öldürmeyi durdurup kendilerini esir edin ve **bağı,** esirleri kendisi ile bağlandığı şeyi **sıkıca bağlayın. Sonra da ya iyilik edersiniz** yani onlara iyilik edip karşılıksız serbest bırakırsınız **ya da fidye** yani mal yahut müslüman esirler karşılığında onları serbest bırakırsınız. **Ta ki harp,** yani harp edenler ağırlıklarını, silah ve benzeri mühimmatlarını **bırakıncaya kadar.** Örneğin kâfirler Müslüman oluncaya, yahut boyunduruk altına girinceye kadar. Öldürmenin ve esir etmenin son noktası burasıdır. **Budur.** Yani haklarındaki hüküm, bu zikredildiği şekildedir. **Allah dileseydi** savaşa gerek kalmadan da **elbet onlardan intikam alırdı. Lâkin bir kısmınızı**

onların **bir kısmıyla imtihan etsin** ve böylece sizden öldürülenler cennete, onlardan öldürülenler de cehnenme gitsin **diye** size savaşı emretti. **Allah yolunda öldürülenlere gelince,** -bu ayet, Uhud gazvesi olduğu gün nazil olmuştur. O gün öldürülme ve yaralanma olayları Müslümanlar arasında iyice çoğalmıştı- **onların amellerini asla boşa çıkarmaz.**[300]

سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ﴿٥﴾

5. Allah onları muratlarına erdirecek, gönüllerini şâd edecek .

Açıklaması:

5- Onları dünya ve ahirette kendilerine faydalı olacak işlere **sevk edecek ve** iki cihanda **hallerini düzeltecektir.** Dünyadaki düzeltme işi, şehit edilmeyenler için söz konusudur. Bunlar tağlib kaidesi uyarınca "Öldürülenler" mefhumuna dahil edilmişlerdir.

وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿٦﴾

6. Onları, kendilerine tanıttığı cennete sokacaktır.

Açıklaması:

6- Onları, kendilerine tanıttığı, beyan buyurduğu **cennete koyacaktır.** Dolayısıyla onlar, kılavuza gerek kalmadan cennetteki makamlarına, eşlerine ve hizmetçilerine ulaşabileceklerdir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾

7. Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine) yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz.

Açıklaması:

7- Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a yani O'nun dinine ve Resûlü'ne **yardım ederseniz, O da** düşmanlarınıza karşı **size yardım eder ve ayaklarınızı sabit tutar,** harp meydanında sizlere sebat bahşeder.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٨﴾

300 Ayet-i kerimede yer alan "fe darbe..." lafz-ı fiilinin teleffuzu yerine zikredilmiş masdar (meful-u mutlak)dır. Ayetin devamındaki "mennen" lafzı da fiilinin telaffuzu yerine zikredilmiş masdardır. Ayrıca ayette yer alan "zâlike" lafzı, mukadder bir "el-emrü" mübtedasının haberidir. Ayet-i kerimede yer alan "kutilû" lafzı, bir kıraatta "kâtelû" şeklinde okunmuştur.

8. İnkâr edenlere gelince, onların hakkı yıkımdır. Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır.

Açıklaması:

8- Küfredenlere gelince, onlar yüzüstü yıkılsınlar, yani Allahü teâlâ tarafından gelen helâka ve hüsrana duçar olsunlar. **Ve Allah onların amellerini boşa çıkarmıştır.**[301]

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَرِهُوا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ﴿٩﴾

9. Bunun sebebi, Allah'ın indirdiğini beğenmemeleridir. Allah da onların amellerini boşa çıkarmıştır.

Açıklaması:

9- Bu, yani sürünmeleri ve amellerinin boşa çıkması **şundan dolayıdır: Çünkü onlar Allah'ın indirdiğinden** -ki o da birtakım sorumlulukları beraberinde getiren Kur'an'dır- **hoşlanmadılar. O da onların amellerini boşa çıkarmıştır.**

اَفَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ۫ وَلِلْكَافِرِينَ اَمْثَالُهَا ﴿١٠﴾

10. Yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görmezler mi? Allah onları yere batırmıştır. Kâfirlere de onların benzeri vardır.

Açıklaması:

10- Onlar yeryüzünde bir gezip dolaşmadılar mı? Baksalar ya! Kendilerinden öncekilerin akıbeti nice olmuş? Allah onların kökünü kazımıştır, hem kendilerini, hem çocuklarını, hem de mallarını helak etmiştir. **Bu kâfirler için de benzerleri** yani kendilerinden önceki kimselerin akıbetlerinin benzerleri **yaraşır.**

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ مَوْلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَاَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلٰى لَهُمْ ﴿١١﴾

11. Bu, Allah'ın, inananların yardımcısı olmasından dolayıdır. Kâfirlere gelince, onların yardımcıları yoktur.

301 Ayet-i kerimede yer alan "ellezine" lafzı mübteda, haberi ise ayetin devamındaki "fe ta'sen" lafzının delaleti ile mahzuf bir "ta'sû" kelimesidir. Ayrıca ayetin devamındaki "adalle" fiili de "ta'sû" fiili üzerine matuftur.

Açıklaması:

11- Bu, yani müminlere yardım edip kâfirleri kahr-u perişan etmesi **şundan dolayıdır? Çünkü Allah, iman edenlerin mevlâsıdır.** Velisi ve yardımcısıdır. **Kâfirlerin ise yardımcısı yoktur.**

اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۗ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا يَتَمَتَّعُوْنَ وَيَاْكُلُوْنَ كَمَا تَاْكُلُ الْاَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿١٢﴾

12. Muhakkak ki Allah, inanıp iyi işler yapanları, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar; inkâr edenler ise (dünyadan) faydalanırlar, hayvanların yediği gibi yerler. Onların yeri ateştir.

Açıklaması:

12- Muhakkak ki Allah, iman edip salih ameller işleyenleri, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Küfredenler ise dünyada **zevk etmeye bakarlar. Hayvanların yediği gibi yerler.** Yani bunların midelerinden ve şehvetlerinden başka bir gayeleri yoktur ve bunlar, ahirete yönelmezler. **Ama onların yeri,** yani mekânı makamı ve varacakları yer **ateştir.**

وَكَاَيِّنْ مِّنْ قَرْيَةٍ هِيَ اَشَدُّ قُوَّةً مِّنْ قَرْيَتِكَ الَّتِيْٓ اَخْرَجَتْكَ ۚ اَهْلَكْنٰهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾

13. Senin şehrinden ki ora (halkı) seni çıkardı daha kuvvetli nice şehirleri yok ettik; onlara bir yardım eden de çıkmadı.

Açıklaması:

13- Seni yurdundan çıkaran şehirden, Mekke'den yani halkından **daha kuvvetli nice şehirleri** -maksat bu şehirlerin halkıdır- **vardır ki, biz onları helak ettik de kendilerine** bizim helak edişimize karşı **hiçbir yardım eden olmadı.**[302]

اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّهٖ كَمَنْ زُيِّنَ لَهٗ سُوْۤءُ عَمَلِهٖ وَاتَّبَعُوْٓا اَهْوَاۤءَهُمْ ﴿١٤﴾

14. Rabbinden apaçık bir delil üzerinde bulunan kimse, kötü işi kendisine güzel görünen ve heveslerine uyan kimse gibi olur mu?

302 Ayet-i kerimede yer alan "elletî ahrecetke" lafzında "karye"nin lafzına, "ehleknâhüm" lafzında da birinci "karye"nin mânâsına riayet edilmiştir.

Açıklaması:

14- Şimdi Rabbinden bir beyyine, bir hüccet ve bir vesika **üzerinde bulunan kimse,** -burada müminler kastedilmektedir-**hiç kötü ameli kendisine süslü gösterilmiş** onu güzelmiş gibi görmüş de putlara tapma konusunda **heva ve heveslerine uymuş kimseler** -burada Mekkeli kâfirler kastedilmektedir-**gibi midir?** Yani bu iki grup arasında hiçbir benzerlik yoktur.

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِى وُعِدَ الْمُتَّقُونَ ۖ فِيهَآ اَنْهَارٌ مِنْ مَّآءٍ غَيْرِ اٰسِنٍ ۚ وَاَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهٗ ۚ وَاَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشّٰرِبِينَ ۚ وَاَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى ۗ وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ ۗ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِى النَّارِ وَسُقُوا مَآءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ اَمْعَآءَهُمْ ﴿١٥﴾

15. Müttakîlere vaad olunan cennetin durumu şöyledir: İçinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır. Rablerinden de bağışlama vardır. Hiç bu, ateşte ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?

Açıklaması:

15- Takva sahiplerine vaad olunan, ancak içine girenler arasında müşterek olarak kullanılan **cennetin temsili,** durumu **şudur: Orada bozulmayan sudan ırmaklar var.** Hâlbuki dünya suyu böyle değildir; herhangi bir katkı ile bozulur. **Tadı değişmemiş sütten ırmaklar var.** Dünya sütü ise memelerden çıktığı için böyle değildir. **İçenler için leziz şaraptan ırmaklar var.** Oysa dünya şarabı böyle değildir. Çünkü dünya şarabı içme anında nahoş bir tada sahiptir. **Saf, süzme baldan ırmaklar var.** Oysa dünya balı böyle değildir. Çünkü dünya balı arıların karınlarından çıktığı için bal mumu ve başka şeylerle karışır. **Hem orada onlara meyvelerin her türlüsünden** çeşitler **var. Bunlardan da öte Rablerinden bir bağışlama vardır.** Yani O, sözü geçen nimetleri onlara bahşetmesi yanında, bir de onlardan razıdır. Oysa dünyadaki kölelerin efendisinin hali farklıdır. Çünkü dünyadaki efendi, kölelerine iyilik yapması yanında onlara kızgın da olabilmektedir. Hiç bu nimetler içinde bulunanlar **o ateşte ebedî kalacak ve hamimden** yani kaynar sudan **sulanıp bağırsaklarını parça parça edecek** ve bu sebeple bağırsakları anüslerinden çıkacak **olan kimselere benzer mi?**[303]

303 Ayet-i kerimede yer alan "meselü" lafzı mübteda, "fî-hâ enhârün...." cümlesi de haberidir. Ayetin devamındaki "ke men" lafzı mukadder bir mübtedaya haberdir, takdiri: "Emen hüve fî hâzen-nâimi" şeklindedir. Ayrıca ayetin devamında yer alan "emâe" lafzı, "miân"

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَ ۚ حَتّٰٓى اِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ اٰنِفًا ۭ اُولٰۗىِٕكَ الَّذِيْنَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰي قُلُوْبِهِمْ وَاتَّبَعُوْٓا اَهْوَاۗءَهُمْ ﴿١٦﴾

16. Onların arasında, seni dinleyenler vardır. Fakat senin yanından çıkınca kendilerine bilgi verilmiş olanlara "Az önce ne demişti?" diye sorarlar. Bunlar, Allah'ın kalplerini mühürlediği, heva ve heveslerine uyan kimselerdir.

Açıklaması:

16- Onlardan yani kâfirlerden, Cuma hutbesinde **seni dinlemeye gelenler de var.** Ki onlar da münafıklardır. **Fakat sonunda senin yanından çıktıkları vakit kendilerine ilim verilmiş olanlara** sahabenin âlimlerine -ki İbni Mes'ud ve İbni Abbas bunların başında gelir- sırf alay ve eğlence gayesi ile **«Demin** yani az önce **ne söylemişti?»** Yani bizler onun sözüne (güvenip) müracaat edecek değiliz» **derler. Bunlar öyle kimselerdir ki, Allah kalplerini** küfür ile **mühürlemiştir. Onlar,** münafıklıkta **heva ve heveslerinin peşine düşmüşlerdir.**[304]

وَالَّذِيْنَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَّاٰتٰىهُمْ تَقْوٰىهُمْ ﴿١٧﴾

17. Doğru yolu bulanlara gelince, Allah onların hidayetlerini arttırır ve sakınmalarını sağlar.

Açıklaması:

17- Hidayeti kabul edenlere gelince -ki onlar da iman edenlerdir- Allahü teâlâ **onların hidayetini artırmakta ve takvalarını vermektedir,** onlara kendisi ile ateşten sakınacakları şeyi ilham etmektedir.

فَهَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَاْتِيَهُمْ بَغْتَةً ۚ فَقَدْ جَاۗءَ اَشْرَاطُهَا ۚ فَاَنّٰى لَهُمْ اِذَا جَاۗءَتْهُمْ ذِكْرٰىهُمْ ﴿١٨﴾

18. Onlar, kıyamet gününün ansızın gelip çatmasını mı bekliyorlar? Şüphesiz onun alâmetleri belirmiştir. Kendilerine gelip çatınca ibret almaları neye yarar!

Açıklaması:

18- Onlar yani Mekke kâfirleri **kıyametin ansızın gelip çatmasından**

-kasr ile- kelimesinin çoğuludur. Hemzesi ya'dan munkaliptir. Çünkü Araplar (bunun tesniyesinde) "miayâni" derler. Ayet-i kerimede yer alan "asîn" lafzı, "dârib" ve "hazîr" vezinlerinde- med ile de kasır ile de okunmuştur.

304 Ayet-i kerimede yer alan "anifen" lafzı med ile de kasr ile de okunmuştur.

başka bir şey mi bekliyorlar? Yani onların beklediği şey, ansızın kıyametin gelip çatmasından başka bir şey değildir. **İşte onun alâmetleri geldi,** (örneğin) Hz. Peygamber'in (s.a.v.)'in Peygamberliği, ayın yarılması ve duman hep bu alâmetlerdendir. **Fakat O,** kıyamet **başlarına geldiği vakit anlamaları,** hakikati idrake varmaları **neye yarar?** Yani bu, onlara hiçbir şey kazandırmaz.[305]

فَاعْلَمْ اَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْۢبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ ۭ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوٰىكُمْ ﴿١٩﴾

19. Bil ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. (Habibim!) Hem kendinin hem de mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarının bağışlanmasını dile! Allah, gezip dolaştığınız yeri de duracağınız yeri de bilir.

Açıklaması:

19- Şimdi şunu bil ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Yani, Ey Muhammed! Kıyamet günü esasen fayda verecek olan bu bilgin üzere olmaya devam et! **Hem kendi günahına,** günahın için **mağfiret dile!** Hz. Peygamber masum olmasına rağmen bu ilâhi emre muhatab oldu ki, ümmeti de bu konuda kendisine iktida etsin. Nitekim O, (Yüce Peygamber) bu emri aynen uygulamış ve: «Hakikat ben her gün yüz kere istiğfar etmekteyim» buyurmuştur. **Mümin erkekler ve mümin hanımlar için de...** Burada Peygamberlerine kendileri için mağfiret dilemesi emrolunmak suretiyle mümin erkeklere ve mümin hanımlara ikram edilmektedir. **Allah sizin gezip dolaşmanızı,** meşgaleleriniz için gündüzleyin koşuşturmanızı da **bilir barınmanızı da,** geceleyin döşeklerinize sığınmanızı da. Yani O, bütün hallerinizi bilir. Sizin hallerinizden hiçbir şey ona gizli kalmaz. Şu halde O'ndan sakının! Buradaki hitap, hem müminlere, hem de gayr-i müminleredir.

وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُوْرَةٌ ۚ فَاِذَآ اُنْزِلَتْ سُوْرَةٌ مُّحْكَمَةٌ وَّذُكِرَ فِيْهَا الْقِتَالُ ۙ رَاَيْتَ الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ يَّنْظُرُوْنَ اِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۭ فَاَوْلٰى لَهُمْ ۚ ﴿٢٠﴾

20. İman etmiş olanlar: Keşke cihad hakkında bir sûre indirilmiş olsaydı! derler. Ama hükmü açık bir sûre indirilip de onda savaştan söz edilince, kalplerinde hastalık olanların, ölüm baygınlığı geçiren kimsenin bakışı gibi sana baktıklarını görürsün. Onlara yakışan da budur!

305 Ayet-i kerimede yer alan "ente'tiyehüm" lafzı, "es-sâ'ate"den bedel-i iştimaldir.

Açıklaması:

20- İman edenler cihadı istemek gayesi ile «İçinde cihaddan bahsedilen **bir sûre indirilse ya!» diyorlar. Bir de muhkem bir sûre** yani içinden hiçbir hüküm neshedilmemiş **indirilip onda savaş** yani savaşın talebi **zikredilince, kalplerinde hastalık** yani şüphe **bulunanları** -ki onlar da münafıklardır- **görürsün ki, ölümden dolayı,** ölüm korkusuyla ve ona karşı bir tiksinti içerisinde, **baygınlık geçiren kimsenin bakışı gibi sana bakıyorlar.** Yani onlar savaştan korkarlar ve ondan hiç hoşlanmazlar. **Onlara en yaraşır olan.**[306]

طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ﴿٢١﴾

21. (Onların vazifesi) itaat ve güzel sözdür. İş ciddiye bindiği zaman Allah'a sadakat gösterselerdi, elbette kendileri için daha hayırlı olurdu.

Açıklaması:

21- İtaattir ve sana söyleyecekleri **maruf** yani güzel **bir sözdür. Sonra iş kesinleşince** yani savaş farz kılınınca, iman ve itaat hususunda **Allah'a sadakat gösterselerdi, elbette kendileri için daha hayırlı olurdu.**[307]

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾

22. Geri dönerseniz, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye dönmüş olmaz mısınız?

Açıklaması:

22- Demek siz yani belki de siz imandan **yüz çevirirseniz yeryüzünde fesat çıkaracak ve akrabalık bağlarını koparacaksınız,** yani cahiliyede olduğu gibi anarşiye ve birbirinizle çarpışmaya geri döneceksiniz. Öyle **mi?**[308]

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰ أَبْصَارَهُمْ ﴿٢٣﴾

23. İşte bunlar, Allah'ın kendilerini lânetlediği, sağır kıldığı ve gözlerini kör ettiği kimselerdir.

Açıklaması:

23- İşte bunlar yani fesat çıkaranlar **Allah'ın kendilerini lanetlediği, bu yüzden kendilerini** hakkı dinleyebilmekten **sağır ve gözlerini** hidayet yolunu

306 Ayet-i kerimede yer alan "fe evlâ" lafzı mübteda, bir sonraki ayette yer alan "tâatün" lafzı da haberidir.
307 Ayet-i kerimede yer alan "lev"in cevabı, aynı zamanda "izâ"nın da cevabıdır.
308 Ayet-i kerimede yer alan "aseytüm" lafzı, sin'in fethası ile de, kesresi ile de okunmuştur. Bu ayet-i kerimede, gaibden muhatab iltifat edilmiştir.

görebilmekten **kör ettiği kimselerdir.**

اَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَ اَمْ عَلٰى قُلُوبٍ اَقْفَالُهَا ﴿٢٤﴾

24. Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri kilitli mi?

Açıklaması:

24- Bunlar Kur'an'ı hiç düşünmezler mi ki, böylece gerçeği anlamış olsalar? **Yoksa,** hayır aksine onların **kalpleri üzerinde kilitler var** da bundan dolayı onu anlayamıyorlar!

اِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلٰٓى اَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىۙ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَاَمْلٰى لَهُمْ ﴿٢٥﴾

25. Şüphesiz ki, kendilerine doğru yol belli olduktan sonra, arkalarına dönenleri, şeytan sürüklemiş ve kendilerine ümit vermiştir.

Açıklaması:

25- Şüphesiz ki, kendilerine hak yol belli olduktan sonra nifakla **arkaları üzere irtidad edenler var ya! Onlara Şeytan fit vermiş** yani yaptıklarını güzel göstermiş **ve kendilerine mühlet verilmiştir.** Onlara mühlet veren Şeytandır. Şeytanın mühlet vermesi, Allahü teâlânın iradesi ile olduğundan; gerçekte onları dalalete düşüren Allahü teâlâdır.[309]

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ سَنُطِيعُكُمْ فِى بَعْضِ الْاَمْرِۚ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِسْرَارَهُمْ ﴿٢٦﴾

26. Bunun sebebi; onların, Allah'ın indirdiğinden hoşlanmayanlara: Bazı hususlarda size itaat edeceğiz, demeleridir. Oysa Allah, onların gizlediklerini biliyor.

Açıklaması:

26- Bu yani onların dalalete düşürülmeleri **şundan dolayıdır: Çünkü onlar Allah'ın indirdiğinden hoşlanmayanlara** yani müşriklere, **«Bazı işlerde** yani Hz. Peygamber'e (s.a.v.) düşmanlık besleme ve insanları onunla birlikte cihada çıkmaktan alıkoyma konularında yardımlaşmada **biz size itaat edeceğiz» demişlerdi.** Onlar bunu kendi kulislerinde gizlice konuşmuşlardı. Ancak Allahü teâlâ onların gizlice söylediklerini ortaya çıkardı. **Allah ise, onla-**

309 Ayet-i kerimede yer alan "ümliye" lafzı "ümla" şeklinde de okunmuştur.

rın gizli konuşmalarını biliyordu.[310]

فَكَيْفَ اِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَاَدْبَارَهُمْ ﴿٢٧﴾

27. Ya melekler onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken durumları nasıl olacak!

Açıklaması:

27- Acaba melekler onların yüzlerine ve arkalarına, sırtlarına demir kamçılarla **vura vura canlarını alırken** halleri **nice olacak?**

Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "Yedribûne" lafzı, el-Melâiketü"den haldir.

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَآ اَسْخَطَ اللّٰهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ﴿٢٨﴾ اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ اَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللّٰهُ اَضْغَانَهُمْ ﴿٢٩﴾

28. Bunun sebebi, onların Allah'ı gazaplandıran şeylerin ardınca gitmeleri ve O'nu razı edecek şeylerden hoşlanmamalarıdır. Bu yüzden Allah onların işlerini boşa çıkarmıştır.

29. Kalplerinde hastalık olanlar, yoksa Allah'ın kinlerini ortaya çıkarmayacağını mı sandılar?

Açıklaması:

28- Bu, yani sözü geçen halet üzere canlarının alınması şu sebepledir: Çünkü onlar, Allah'ın hışmına sebep olacak işlere uydular da, O'nun rızasından yani O'nun rızasına sebep olacak şeylerle amel etmekten hoşlanmadılar. Allah da onların amellerini boşa çıkardı.

29- Yoksa o kalplerinde hastalık bulunanlar, Allah onların Peygamber'e (s.a.v.) ve müminlere karşı besledikleri **kinlerini hiç ortaya çıkaramaz mı sandılar?**

وَلَوْ نَشَٓاءُ لَاَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمٰيهُمْ ۟ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِى لَحْنِ الْقَوْلِ ۟ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٠﴾

30. Biz dileseydik onları sana gösterirdik de, sen onları yüzlerinden tanırdın. Andolsun ki sen onları konuşma tarzlarından tanırsın. Allah işledikle-

310 Ayet-i kerimede yer alan "esrârehüm" lafzı, hemzenin fethası ile de -bu durumda "sirrün" kelimesinin çoğuludur- kesresi ile de -bu durumda masdardır- okunmuştur.

rinizi bilir.

Açıklaması:

30- Dilesek biz onları sana gösterirdik, tanıtırdık. **Sen de onları bütün simaları ile,** alâmetleri ile **tanırdın. And olsun ki, sen onları sözlerinin yanlışlığından** yani huzurunda konuştukları zaman sözlerinin mânâsının yanlışlığından, örneğin Müslümanların davalarını küçümseyecek tarzda üslûplar seçmelerinden **tanırsın. Allah ise bütün yaptıklarını bilir.**[311]

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتّٰى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ ۙ وَنَبْلُوَا اَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾

31. Andolsun ki içinizden cihad edenlerle sabredenleri belirleyinceye ve haberlerinizi açıklayıncaya kadar sizi imtihan edeceğiz.

Açıklaması:

31- Yemin olsun! Sizi imtihana çekeceğiz, cihad ve benzeri sorumluluklarla sizi deneyceğiz **ta ki içinizden cihad edenleri ve** gerek cihad esnasında, gerekse diğer ibadetlerde **sabredenleri** ortaya koyma anlamında **bilelim ve haberlerinizi,** cihad ve diğer ibadetler hususunda itaatinizi ve isyanınızı **açıklayalım,** ortaya çıkaralım.[312]

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدٰى ۙ لَنْ يَضُرُّوا اللّٰهَ شَيْـًٔا ۭ وَسَيُحْبِطُ اَعْمَالَهُمْ ﴿٣٢﴾

32. İnkâr edenler, Allah yolundan alıkoyanlar ve kendilerine doğru yol belli olduktan sonra Peygamber'e karşı gelenler, Allah'a hiçbir zarar veremezler. Allah onların yaptıklarını boşa çıkaracaktır.

Açıklaması:

32- Muhakkak ki, kâfirler ve Allah'ın yolundan, hak yoldan **çevirenler, hak** -"Allah yolu"ndan maksat budur **kendilerine belli olduktan sonra Peygambere karşı gelenler,** ona muhalefet edenler **Allah'a hiçbir zarar getirecek değillerdir. O, onların** sadaka ve benzeri **amellerini heder edecektir,** iptal edecektir. Dolayısıyla onlar ahirette yaptıklarının sevabını bulamayacaklardır. Bu ayet-i kerime, Bedir'e katılıp düşman birliklerine yemek yediren müşrikler, yahut Kurayza ve Nadir Yahudileri hakkında nazil olmuştur.

---

311 Ayet-i kerimede yer alan "le'eraynâkehüm" lafzı, üzerindeki lam, "fele areftehüm" cümlesinde tekrar edilmiştir. Ayrıca ayet-i kerimenin devamında yer alan "vele ta'rifennehüm" lafzı üzerindeki vav, mahzuf bir kaseme aittir. Ma'ba'di ona cevaptır.

312 Ayet-i kerimede yer alan üç fiil (le neblüvenneküm, na'leme, neblüve) ya'lı ve nun'lu olarak okunmuştur.

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُٓوا اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٣﴾

33. Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygambere itaat edin. İşlerinizi boşa çıkarmayın.

Açıklaması:

33- Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygambere de itaat edin. Ve amellerinizi -örneğin günahlarla- **boşa çıkarmasın.**

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾

34. İnkâr edip Allah yolundan alıkoyanları ve sonra da kâfir olarak ölenleri Allah asla bağışlamaz.

Açıklaması:

34- Şüphesiz küfredip Allah'ın yolundan -ki o da hak üzere olmaktır. **Çevirenleri ve sonra kâfir olarak ölenleri, Alah hiçbir zaman bağışlamayacaktır.** Bu ayet-i kerime, ashab-ı Kalib hakkında nazil olmuştur.

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُٓوا اِلَى السَّلْمِ وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ وَاللّٰهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٥﴾

35. Üstün durumda iken gevşeyip barışa çağırmayın. Allah sizinle beraberdir. O amellerinizi asla eksiltmeyecektir.

Açıklaması:

35- Binaenaleyh gevşeklik etmeyin, zaaflık göstermeyin **de, sizler daha üstün** daha galip ve daha güçlü **iken uzlaşmaya** yani onlarla karşılaştığınız vakit sulha **davet etmeyin. Allah** yardımıyla ve nusretiyle **sizinle beraberdir. Ve sizin amellerinizi** yani onların sevabını **asla azaltmaz,** noksanlaştırmaz.[313]

اِنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۖ وَاِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ اُجُورَكُمْ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ اَمْوَالَكُمْ ﴿٣٦﴾

36. Doğrusu dünya hayatı ancak bir oyun ve eğlencedir. Eğer iman eder ve sakınırsanız Allah size mükâfatınızı verir. Ve sizden mallarınızı (tamamen sarfetmenizi) istemez.

313 Ayet-i kerimede yer alan "es-selmi" lafzı, sin'in fethası ile de, kesresi ile de okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "el-a'levne" lafzından lame'l fiil vav'ı hazfedilmiştir.

Açıklaması:

36- Dünya hayatı yani dünyadaki iştigal **ancak oyun ve eğlenceden ibarettir. Eğer siz iman eder ve** Allah'tan **korkarsanız** -ki bu da ahiret işlerindendir- **size ecirlerinizi verir. Sizden mallarınızın** tamamını **da istemez,** aksine mallarınızda farz kılınmış olan zekâtı ister.

اِنْ يَسْـَٔلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا وَيُخْرِجْ اَضْغَانَكُمْ ﴿٣٧﴾

37. Eğer onları (tamamını) isteseydi ve sizi zorlasaydı, cimrilik ederdiniz ve bu da sizin kinlerinizi ortaya çıkarırdı.

Açıklaması:

37- Eğer sizden onları ister de sizi zorlasa, isteğinde biraz ileri gitse **cimrilik eder dayatırdınız ve** cimriliğiniz İslâm dini hakkındaki **bütün kinlerinizi de ortaya çıkarırdı.**

هَآ اَنْتُمْ هٰٓؤُلَآءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ ۚ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُ ۚ وَمَنْ يَبْخَلْ فَاِنَّمَا يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِهٖ ۗ وَاللّٰهُ الْغَنِىُّ وَاَنْتُمُ الْفُقَرَآءُ ۚ وَاِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ۙ ثُمَّ لَا يَكُونُٓوا اَمْثَالَكُمْ ﴿٣٨﴾

38. İşte sizler, Allah yolunda harcamaya çağırılıyorsunuz. İçinizden kiminiz cimrilik ediyor. Ama kim cimrilik ederse, ancak kendisine cimrilik etmiş olur. Allah zengindir, siz ise fakirsiniz. Eğer O'ndan yüz çevirirseniz, yerinize sizden başka bir toplum getirir, artık onlar sizin gibi de olmazlar.

Açıklaması:

38- İşte siz ey **şu iman etmiş olanlar!** Üzerinize farz kılınmış olanı **Allah yolunda harcamaya çağrılıyorsunuz. Öyle iken yine bazınız cimrilik ediyor. Ama kim cimrilik ederse, ancak kendi aleyhine cimrilik etmiş olur. Allah** sizin harcamanıza muhtaç olmayacak kadar **zengin, siz ise O'na muhtaçsınız. Eğer** O'na itaatten **yüz çevirirseniz, yerinize başka bir kavim getirir** yani sizin yerinize onları yaratır **ve sonra onlar** O'na itaat etmekten yüz çevirme konusunda **sizin gibi olmazlar.** Aksine izzet ve celal sahibi olan Allah'a itaatkâr olurlar.[314]

314 Ayet-i kerimede yer alan "buhl" maddesi "âlâ" ve "an" harf-i cerleri ile (aynı mânâda) kullanılmaktadır.

سُورَةُ الْفَتْحِ

FETİH SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 29 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًاۙ ﴿١﴾

1. Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik.

Açıklaması:

1- Muhakkak ki biz sana Mekke'nin fethini ve gelecekte diğer yerleri zorla ve kuvvet kullanarak cihad ile fethetmek suretiyle takdir buyurarak **aşikâr bir zafer açtık.**

لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْۢبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهٗ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًاۙ ﴿٢﴾

2. Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir.

Açıklaması:

2- Cihad etmen sebebiyle ümmetin de cihada rağbet etmesi için **geçmiş ve gelecek günahını Allah'ın bağışlaması, senin üzerindeki nimetini** ihsanım bahsedilen fetihle **tamamlaması, seni** bu sayede **doğru yola iletmesi** sabit ve daim kılması **içindir.** O yol da İslâm dinidir.

Bu ayette günahın Resûlullah'a (s.a.v.) isnad edilmesi yoruma tabi tutulmuştur. Çünkü Peygamberler -onlar üzerine selât-u selâm olsun- günahlardan masum oldukları kesin aklî delille sabittir. Buradaki lam illet-i gaiyedir. (İşin sonuna terettüp eden maslahat, netice, maksat demektir.) Bunun da medlulü

(mağfiret) sebep değil, müsebbiptir (sonuçtur).

وَيَنْصُرَكَ اللّٰهُ نَصْرًا عَزِيزًا ﴿٣﴾

3. Ve sana şanlı bir zaferle yardım eder.

Açıklaması:

3- Ve kendisinde hiçbir zillet olmayan **çok şerefli bir zaferle Allah'ın sana yardım etmesi** için(dir).

هُوَ الَّذِىٓ اَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُٓوا اِيمَانًا مَعَ اِيمَانِهِمْۗ وَلِلّٰهِ جُنُودُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًاۙ ﴿٤﴾

4. İmanlarını bir kat daha arttırsınlar diye müminlerin kalplerine güven indiren O'dur. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah bilendir, her şeyi hikmetle yapandır.

Açıklaması:

4 Dinin hükümleriyle **imanlarının kat kat artması için** her ne zaman onlardan birisi inince ona iman ederler. Bunlardan biri de cihaddır. **Müminlerin kalplerine huzur ve sükûnet indiren O'dur. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır.** Şayet O, sizden başkasıyla dinine yardım etmek isteseydi elbet bunu yapardı. **Allah** yarattıklarını **hakkıyla bilendir.** Yaptıklarında **yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.** Yani bu vasıflarla daima muttasıftır.

لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْۚ وَكَانَ ذٰلِكَ عِنْدَ اللّٰهِ فَوْزًا عَظِيمًاۙ ﴿٥﴾

5. Onları, içinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyması, onların günahlarını örtmesi içindir. İşte bu, Allah katında büyük bir kurtuluştur.

Açıklaması:

5- Erkek ve kadın bütün müminleri ebedî kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere koymak ve günahlarını örtmek için cihadı emretmiştir. **Bu Allah katında büyük bir zaferdir.**[315]

315 Ayet-i kerimede yer alan "liyedhule" fiili mahzuf bir fiile tealluk etmektedir. Yani bunun için cihadı emretmiştir.

وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ ۚ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾

6. (Bir de bunlar) Allah hakkında kötü zanda bulunan münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve ortak koşan kadınlara azap etmesi içindir. Müslümanlar için bekledikleri kötülük çemberi başlarına gelsin! Allah onlara gazap etmiş, lanetlemiş ve cehennemi kendilerine hazırlamıştır. Orası ne kötü bir yerdir!

Açıklaması:

6- Bir **de** Allah'ın, Muhammed'e (s.a.v.) ve müminlere yardım etmeyeceğini zannedip **Allah'a kötü zan besleyen erkek ve kadın münafıklarla, erkek ve kadın müşrikleri** zillet ve azap ile **o kötülük girdabı** zamanın belâsı **başlarına dönesilere- azap etmesi için ki, Allah onlara gazap etmiş,** rahmetinden uzaklaştırarak **lanet etmiş ve kendilerine cehennemi hazırlamıştır. O ne kötü dönüş yeridir!**[316]

وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٧﴾

7. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah Azîz'dir, Hakîm'dir.

Açıklaması:

7- Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah mülkünde **güçlüdür.** Yaptıklarında **hikmet sahibidir.** Daima bu sıfatlarla muttasıftır.

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٨﴾

8. Şüphesiz biz seni, şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.

Açıklaması:

8- Gerçekten biz seni kıyamet gününde ümmetine karşı **bir şahit,** dünyada cenneti **müjdeleyici ve** kötü amel işleyenleri dünyada cehennem ateşi ile **uyarıcı** korkutucu **olarak gönderdik.**

لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ ۚ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٩﴾

9. Ta ki (ey müminler!) Allah'a ve Resûlüne iman edesiniz, Resûlüne yardım edesiniz, O'na saygı gösteresiniz ve sabah akşam Allah'ı tesbih edesiniz.

316 Ayet-i kerimede yer alan "sev'" kelimesi üç yerde de sin'in fethe ve zammesiyle okunmuştur.

Açıklaması:

9- Ki, sizler Allah'a ve peygamberine iman edesiniz. O'na yardım ve ta'zimde bulunasınız. Akşam ve sabah sabah ve akşam onu yani Allah'ı **tesbih edesiniz.**[317]

اِنَّ الَّذِيْنَ يُبَايِعُوْنَكَ اِنَّمَا يُبَايِعُوْنَ اللّٰهَ ۗ يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيْهِمْ ۚ فَمَنْ نَّكَثَ فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰى نَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ اَوْفٰى بِمَا عٰهَدَ عَلَيْهُ اللّٰهَ فَسَيُؤْتِيْهِ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿١٠﴾

10. Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah ile olan ahdine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir.

Açıklaması:

10- Şüphesiz sana Hudeybiye'de Rıdvan bey'atında **bey'at edenler, ancak Allah'a bey'at etmiş olurlar.** Bu, yüce Allah'ın «Kim Resûle itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur» mealindeki sözüne benzer. **Allah'ın eli, onların** el vererek bey'at ettikleri **ellerinin üstündedir.** Yani Allahü teâlâ onların bey'atlerine muttalidir. Buna karşı onları mükâfatlandıracaklar. **Onun için kim** bey'atını **bozarsa kendi aleyhine bozmuş olur.** Onu bozmasının vebali kendine döner **Kim de Allah'a verdiği sözü yerine getirirse, Allah ona büyük ecir verecektir.** Kıraat: Ayet-i kerimede yer alan "Fese yu'tihi" bir kıaatta "nun" ile okunmuştur.

سَيَقُوْلُ لَكَ الْمُخَلَّفُوْنَ مِنَ الْاَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ اَمْوَالُنَا وَاَهْلُوْنَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ يَقُوْلُوْنَ بِاَلْسِنَتِهِمْ مَّا لَيْسَ فِىْ قُلُوْبِهِمْ ۗ قُلْ فَمَنْ يَّمْلِكُ لَكُمْ مِّنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا اِنْ اَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا ۗ بَلْ كَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا ﴿١١﴾

11. Bedevîlerden geri kalmış olanlar, sana diyecekler ki: "Mallarımız ve ailelerimiz bizi alıkoydu. Allah'tan bizim bağışlanmamızı dile." Onlar kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler. De ki: Allah size bir zarar gelmesini dilerse veya bir fayda elde etmenizi isterse O'na karşı kimin bir şeye gücü yetebilir? Kaldı ki, Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

Açıklaması:

11- Medine'nin çevresindeki **Bedevilerden geri bırakılanlar** yani Hu-

317 Ayet-i kerimede yer alan "litu'minu" fiili bir kıraatta ya ile bundan sonra gelen üç fiilde ta ve ya ile okunmuştur. Ve ayrıca ayet-i kerimedeki "yu'azzıru" fiili bir kıraatta ta ile birlikte iki za ile okunmuştur. Zamirlerin mercii hakkında ihtilaf edilmiştir. Allah veya Resûlüne ait olduğu müfessirler tarafından açıklanmıştır.

deybiye senesinde, Kureyş müşriklerinin sana taarruz etmelerinden endişelenerek, seninle birlikte Mekke'ye çıkmaları için kendilerine teklifte bulunup da Allahü teâlânın seninle birlikte olmalarından geri bıraktığı kimseler (var ya). Sen Hudeybiye'den döndüğün zaman **sana: «Bizi mallarımız ve ailelerimiz** seninle birlikte çıkmaktan **alıkoydu. Onun için** seninle birlikte çıkmayı terketmekten dolayı **bize** Allah'tan **mağfiret dile!» diyecekler.** Allahü teâlâ onları tekzip ederek şöyle buyurdu: **«Onlar kalplerinde olmayan şeyi dilleriyle söyleyeceklerdir.** Yani istiğfar dilemeleri ve ondan önce söyledikleri şeyleri dilleriyle söyleyeceklerdir. Aynı zamanda onlar özür dileme hususunda yalancıdırlar. **De ki: «Eğer Allah size bir zarar dilerse, yahut bir fayda murad ederse sizin için Allah'tan kim bir şeye engel olabilir?** Yani kimse mani olamaz. **Doğrusu Allah sizin yaptıklarınızdan haberdardır.** Yani Allah bu sıfatla daima muttasıftır.[318]

بَلْ ظَنَنْتُمْ اَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ اِلٰٓى اَهْلِيهِمْ اَبَدًا وَزُيِّنَ ذٰلِكَ فِى قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ ۚ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ﴿١٢﴾

12. Aslında siz Peygamberin ve müminlerin ailelerine bir daha dönmeyeceklerini sanmıştınız. Bu sizin gönüllerinize güzel göründü de kötü zanda bulundunuz ve helâkı hak etmiş bir topluluk oldunuz.

Açıklaması:

12- Doğrusu siz zannetiniz ki, Peygamber ve müminler bir daha hiç ailelerine dönmeyecekler. Bu kalplerinizde süslenildi, yani müminlerin öldürülmek suretiyle tamamen köklerinin kazınıp artık geri dönmeyeceklerini sandınız, **da** bu ve buna benzer konularda **kötü zanda bulundunuz, ve helâka düşen** yani bu zannınızla Allah nezdinde helak olan **bir kavim oldunuz.**

Ayet-i kerimede yer alan "Bur" kelimesi Bair'in çoğuludur.

وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ فَاِنَّٓا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾

13. Kim Allah'a ve Resûlüne iman etmezse bilsin ki biz, kâfirler için çılgın bir ateş hazırlamışızdır.

Açıklaması:

13- Kim Allah'a ve Peygamberine iman etmezse, bilsin ki biz, kâfirler için çılgın ve şiddetli **bir azap hazırlamışızdır.**

318 Ayet-i kerimede yer alan "men" menfi mânâsında olan bir istifhamdır. Ayet-i kerimede yer alan "derren" dat'ın zammesiyle de okunmuştur.

وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَآءُ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٤﴾

14. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. O, dilediğini bağışlar, dilediğine ceza verir. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

Açıklaması:

14- Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini bağışlar, dilediğine de azap eder. Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir. Bu vasıflarla daima muttasıftır.

سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ اِذَا انْطَلَقْتُمْ اِلٰى مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ اَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللّٰهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذٰلِكُمْ قَالَ اللّٰهُ مِنْ قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ اِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾

15. Siz ganimetleri almak için gittiğinizde seferden geri kalanlar: Bırakın, biz de arkanıza düşelim, diyeceklerdir. Onlar, Allah'ın sözünü değiştirmek isterler. De ki: "Siz asla bizim peşimize düşmeyeceksiniz! Allah daha önce sizin için böyle buyurmuştur." Onlar size: Hayır, bizi kıskanıyorsunuz, diyeceklerdir. Bilâkis onlar, pek az anlayan kimselerdir.

Açıklaması:

15- Siz almak için birtakım ganimetlere ki bunlar da Hayber ganimetleri idi **gittiğiniz vakit, geri bırakılan** mezkur adamlar **«Bırakın bizi** ganimetlerden almamız için **arkanızdan gelelim!...» diyecekler.** Bununla **Allah'ın kelâmını** yani Allah'ın Hudeybiye savaşına katılanlar hakkında yaptığı «Hayber ganimetlerinin sadece onlara verileceğine dair vaadini **değiştirmek isterler. De ki, «Siz bizim arkamızdan asla gelemeyeceksiniz, Allah, bundan** yani dönüşümüzden önce **hakkınızda böyle buyurdu.» Bu söze de «Hayır! Siz bizi** sizinle birlikte ganimetten pay almaktan **kıskanıyorsunuz** da bunları söylüyorsunuz» **diyecekler. Doğrusu** onlardan **pek azı müstesna,** dinden **anlamıyorlardı.**[319]

قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْاَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ اِلٰى قَوْمٍ اُولِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ اَوْ يُسْلِمُونَ فَاِنْ تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللّٰهُ اَجْرًا حَسَنًا وَاِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ

319 Ayet-i kerimede yer alan "kelamellah" bir kıraatta kelimellah şeklinde okunmuştur.

يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلِيمًا ﴿١٦﴾

16. Bedevîlerden (seferden) geri kalmış olanlara de ki: Siz yakında çok kuvvetli bir kavme karşı savaşmaya çağırılacaksınız. Onlarla, teslim oluncaya kadar savaşacaksınız. Eğer emre itaat ederseniz, Allah size güzel bir mükâfat verir. Ama önceden döndüğünüz gibi yine dönecek olursanız sizi acıklı bir azaba uğratır.

Açıklaması:

16- Geri bırakılan o söz konusu **Bedevilere** imtihan etmek için **de ki, siz ileride çok kuvvetli cengâver bir kavme çağrılacaksınız.** Bir görüşe göre bunlar Yemame ashabından Hanifoğulları'dır. Bir görüşe göre ise İran ve Bizanslılar'dır. **Onlarla savaşırsınız, yahut** onlar savaşmadan **Müslüman olurlar. Eğer** onlarla savaşa çıkarak **itaat ederseniz, Allah size güzel bir ecir verir. Şayet bundan önce döndüğünüz gibi yüz çevirir, dönerseniz, sizi** elem verici **acıklı bir azapla cezalandırır.**[320]

لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَّلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَّلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ ؕ وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهٗ يُدْخِلْهُ جَنّٰتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ وَمَنْ يَّتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلِيمًا ۚ ﴿١٧﴾

17. Köre vebal yoktur, topala da vebal yoktur, hastaya da vebal yoktur. (Bunlar savaşa katılmak zorunda değildirler.) Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu altından ırmaklar akan cennetlere sokar. Kim de geri kalırsa, onu acı bir azaba uğratır.

Açıklaması:

17- Cihadı terk hususunda **gözleri görmeyene günah yok. Aksağa günah yok. Hastaya günah yoktur. Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu altından ırmaklar akan cennetlere koyar. Kim de yüz çevirirse, onu acıklı bir azapla cezalandırır.**

Ayet-i kerimede yer alan "Yudhil" ile "Yu'azzib" fiilleri nun ile de okunmuşlardır.

لَقَدْ رَضِىَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ اِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَاَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ۙ ﴿١٨﴾

320 Ayet-i kerimede yer alan "tukatilunehum" hal-i mukaddederedir. Bu da mânâ itibariyle savaşa çağrılan kimselerdir.

18. Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir.

Açıklaması:

18- Andolsun ki Allah, Hudebiye'de **ağacın altında sana bey'at ettikleri vakit,** bu ağacın Muz ağacı olduğu söylenmiştir. Bey'at edenler bin üçyüz veya daha fazla kişiydiler. Daha sonra Peygamberimiz (s.a.v.) kendilerinden ölüm pahasına da olsa Kureyş ile savaşıp ölümden kaçmayacaklarına dair söz almıştır. **Allah müminlerden razı oldu. Onların kalplerinde olan** doğruluk ve sadakati Allah **bildi de üzerlerine huzur ve sekînet indirdi ve kendilerine** Hudeybiye'den döndükten sonra **yakın bir zafer bahşetti.** Bu zafer Hayber'in fethidir.

وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾

19. Yine onları elde edecekleri birçok ganimetlerle de mükâfalandırdı. Allah üstündür, hikmet sahibidir.

Açıklaması:

19- Bir de Hayber'den **alacakları birçok ganimetleri mükâfat verdi. Allah güçlüdür. Hikmet sahibidir.** Bunlarla daima muttasıftır.

وَعَدَكُمُ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾

20. Allah size, elde edeceğiniz birçok ganimet vaad etmiştir. (Bu ganimetlerden) işte şunları hemen vermiş ve insanların ellerini sizden çekmiştir ki bu, müminlere bir işaret olsun ve sizi dosdoğru yola iletsin.

Açıklaması:

20- Allah, size fetihlerden **alacağınız daha pek çok ganimetler vaad buyurmuştur. Şimdilik bunu** Hayber ganimetlerini **size peşin vermiş ve** siz savaşa çıkıp Yahudiler çoluk çocuğunuza yeltenince Allah onların kaplerine korku atarak sizin evlâd-ü **iyalinizden insanların ellerini çekmiştir ki,** bu peşin ganimetlere yardım etme noktasında **bir ibret olsun ve sizi doğru bir yola çıkarsın.** Yani Allah'a güvenip, bütün işleri ona havale etme yoluna, prensibine ulaştırsın.[321]

321 Ayet-i kerimede yer alan "litekune" mukadder bir fiil yani teşkuruhu fiiline atfedilmiştir.

وَاُخْرٰى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ اَحَاطَ اللّٰهُ بِهَا ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾

21. Henüz elde edemediğiniz başka ganimetler de vardır ki, onlar Allah'ın bilgi ve kudreti dahilindedir. Allah, her şeye kadirdir.

Açıklaması:

21- Bundan başka henüz elinize geçmemiş İran ve Romalılar'dan alınacak **olanların** ileride sizlerin olacağını **Allah bilmiştir. Allah her şeye kadirdir.** Allah daima bunlarla muttasıftır.[322]

وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوُا الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾

22. Eğer kâfirler sizinle savaşsalardı, arkalarına dönüp kaçarlardı. Sonra bir dost ve yardımcı da bulamazlardı.

Açıklaması:

22- Eğer o küfredenler Hudeybiye'de **sizinle harp etseydiler, mutlaka arkalarını dönerlerdi. Sonra da** kendilerini koruyacak **ne bir koruyucu, bulabilirlerdi, ne de bir yardımcı!**

سُنَّةَ اللّٰهِ الَّتِى قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ ۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

23. Allah'ın, ötedenberi süregelen kanunu budur. Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.

Açıklaması:

23- Allah'ın öteden beri süregelen sünneti (konu) böyledir. **Allah'ın sünnetinde asla** kendi tarafından yapılacak **bir değişiklik bulamazsın.**[323]

وَهُوَ الَّذِى كَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ اَنْ اَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾

24. O, sizi onlara karşı muzaffer kıldıktan sonra, Mekke'nin içinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendir. Allah, yaptıklarınızı görendir.

---

322 Ayet-i kerimede yer alan "uhra" kelimesi mukadder mübteda olan "meğanım" kelimesinin sıfatıdır.

323 Ayet-i kerimede yer alan "sünnetallahi" kâfirlerin hezimete uğrayıp, müminlerin zaferinden ibaret olan kendinden önce geçen cümlenin mânâsını kuvvetlendirme vazifesi gören meful-u mutlaktır. Yani Allah bunları değişmez bir kanun olarak koymuştur.

Açıklaması:

24- Mekke vadisinde Hudeybiye'de **kâfirlere karşı size zafer verdikten sonra, onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çeken O Allah'tır.** Zira onlardan seksen kişi sizi öldürmek için karargâhınızı kuşatmıştı. Fakat onlar yakalanarak Resûlullah'a getirildiler. O da kendilerini bağışlayıp serbest bıraktı. Bu af ise, barışa sebep olmuştur. **Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir.** O bu vasıfla daima muttasıftır.[324]

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ مَعْكُوفًا اَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهٗ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَآءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ اَنْ تَطَؤُهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ لِيُدْخِلَ اللّٰهُ فِى رَحْمَتِهٖ مَنْ يَشَآءُ ۚ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا ﴿٢٥﴾

25. Onlar, inkâr eden ve sizin Mescid-i Haram'ı ziyaretinizi ve bekletilen kurbanların yerlerine ulaşmasını men edenlerdir. Eğer (Mekke'de) kendilerini henüz tanımadığınız mümin erkeklerle mümin kadınları bilmeyerek çiğnemeniz sebebiyle üzüntüye kapılmanız ihtimali olmasaydı (Allah savaşı önlemezdi). Dilediklerine rahmet etmek için Allah böyle yapmıştır. Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı elbette onlardan inkâr edenleri elîm bir azaba çarptırırdık.

Açıklaması:

25- Onlar küfreden, sizi Mescid-i Haram'dan yani oraya varmaktan **ve bekletilmekte olan hediyyeleri yerine** yani genelde kesileceği yer olan Harem'e **ulaşmaktan men eden kimselerdir. Eğer** kâfirlerin arasında olup da Mekke'de iman sıfatıyla **tanımadığınız birtakım erkek ve kadın müminleri** şayet size fetih hususunda izin verilseydi, onları öldürdüğünüzü **bilmeyerek çiğneyip** yani kâfirlerle birlikte onları öldürüp **de bu yüzden size bir ayıp** yani günah **isabet edecek olmasaydı** elbette Mekke'nin fethi konusunda size izin verilirdi. Fakat buna o zaman da izin verilmedi. **Allah dilediğini** örneğin bahsedilen müminleri **rahmetine koyması içindir. Eğer onlar** kâfirlerden **ayrılabilselerdi, elbette** bu takdirde **içlerinden** Mekke halkından **küfredenleri** Mekke'nin fethi için size izin vermemiz suretiyle **acıklı bir azaba duçar ederdik.**[325]

---

324 Ayet-i kerimede yer alan "ye'melune" fiili ta ile de okunmuştur.

325 Ayet-i kerimede yer alan "hedy" kelimesi "kûm" zamiri üzerine atfedilmiştir. "Ma'kûfen" ise hal'dir. "En-yebluğe mehille" ise bedel-i istimaldir. Yine "en tedeuhum" "Hum" zamirinden bedel-i istimaldir. Ve yine ayeti kerimedeki gaib (üçüncü şahıs) zamirleri her iki sınıfa (erkek ve kadınlara) aittir. Tağlib yoluyla erkeklere ait zamir kullanılmıştır. Ayet-i kerimedeki "levla"nın cevabı ise mahzuftur.

اِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِى قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلٰى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَاَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُوٓا اَحَقَّ بِهَا وَاَهْلَهَاۜ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًاۚ ﴿٢٦﴾

26. O zaman inkâr edenler, kalplerine taassubu, cahiliye taassubunu yerleştirmişlerdi. Allah da elçisine ve müminlere sükûnet ve güvenini indirdi, onların takvâ sözünü tutmalarını sağladı. Zaten onlar buna lâyık ve ehil kimselerdi. Allah her şeyi bilendir.

Açıklaması:

26- O küfredenler kalplerine o taasubu, o cahillik taassubunu yerleştirdiği sırada Taassup: Bir şeyden burun bükmek, kibirlenmek demektir. Ki bu taassub da müşriklerin Peygamberimizi ve ashabını Mescid-i Haram'dan menetmeleridir, **hemen Allah, Peygamberinin ve müminlerin üzerine huzur ve sükûnetini indirmiş;** bu yüzden, gelecek sene dönmeleri şartıyla onlarla barış yapmışlar ve kâfirlere gelen cahiliyye duyguları kendilerine, onlara savaşıncaya kadar gelmedi. **Onlara** yani müminlere "Lailâhe illellah-Muhammedu'r-Resûlullah" olan **takva kelimesini ilzam buyurmuştu** (onları takva sözü üzerinde durdurdu). Burada kelime-i tevhid takvaya izafe edildi. Çünkü bu söz takvanın sebebidir, **onlar da buna** bu kelimeye kâfirlerden **daha layık ve ehil idiler. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.** Allah bu sıfatla daima muttasıftır. Allahü teâlânın bilgisi dahilinde olanlardan biri de onların buna ehil olmalarıdır.

لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّۚ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ اٰمِنِينَۙ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَۙ لَا تَخَافُونَۜ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾

27. Andolsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bundan önce size yakın bir fetih verdi.

Açıklaması:

27- Yemin olsun ki Allah, Peygamberine o rüyayı doğru gösterdi. Resûlullah (s.a.v.) Hudeybiye senesinde sefere çıkmadan evvel rüyasında kendisini de, ashabını da emniyet içinde, başlarını tıraş ederek Mekke'ye girer görmüş, bunu ashabına haber vermişti. Onlar da sevinmişlerdi. Vaktâ ki ma-

iyyetindekilerle birlikte çıktılar. Kâfirler, kendilerini "Hudeybiye"de men edip döndüklerinde, bu onlara çok ağır geldi. Bazı münafıklar ise şüpheye düştüler. Bu ayet o zaman inmiştir. **Yemin olsun ki inşaallah Mescid-i Haram'a emniyet içinde başlarınızın** saçlarının tümünü **kazıtarak,** (kiminiz) bir kısmını **kırkarak,** asla **korkusuzca gireceksiniz. Fakat Allah** sulh konusunda fayda yönünden **sizin bilmediğiniz şeyleri bildi de ondan önce** yani Mekke'ye girmeden önce **yakın bir fetih yaptı.** Bu da Hayber'in fethi idi. Ve rüya ertesi sene tahakkuk etti.

Ayet-i kerimede "inşaallah" sözü teberrük ve kullara böyle davranmayı talim etmek için zikredilmiştir.[326]

هُوَ الَّذِیٓ اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰی وَدِینِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ كُلِّهٖ ؕ وَكَفٰی بِاللّٰهِ شَهِیدًا ؕ ﴿۲۸﴾

28. Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter.

Açıklaması:

28- O, Peygamberini hidayetle ve hak din ile gönderendir. Ta ki O'nu yani hak dini **bütün dinlere** geri kalan bütün dinlere **üstün kılsın.** Senin bu suretle gönderildiğine **şahit olarak da Allah yeter.**

مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللّٰهِ ؕ وَالَّذِینَ مَعَهٗۤ اَشِدَّآءُ عَلَی الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَیْنَهُمْ تَرٰىهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا یَّبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا ۫ سِیمَاهُمْ فِی وُجُوهِهِمْ مِّنْ اَثَرِ السُّجُودِ ؕ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِی التَّوْرٰىةِ ۚۛ وَمَثَلُهُمْ فِی الْاِنْجِیلِ ۟ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْـَٔهٗ فَاٰزَرَهٗ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰی عَلٰی سُوقِهٖ یُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِیَغِیظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ ؕ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِینَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ مِنْهُمْ مَّغْفِرَةً وَّاَجْرًا عَظِیمًا ﴿۲۹﴾

29. Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûya varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üze-

326 Ayet-i kerimede yer alan "bil hakkı" "sedeke" fiiline müteallikti. Veya Rüya'dan hal'dir. Sonra gelen sözler ise Rüya'yı izah etmektedir. Yine ayeti kerimede yer alan "aminin" ile "muhallikin" mukadder (ileride meydana gelecek olan) haldirler.

rine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir. Allah onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükâfat vaad etmiştir.

Açıklaması:

29- Nitekim Allahü teâlâ şöyle buyurdu: **«Muhammed Allah'ın Resûlüdür. Onun beraberinde olan** iman etmiş arkadaşları **kâfirlere karşı çok şiddetli** sert, onlara acımayan **kendi aralarında gayet merhametlidirler.** Baba evlat gibi birbirlerine karşı çok nazik ve sevişenlerdir. **Onları görürsün ki rükû ederler, secdeye varırlar. Allah'tan sevap ve rıza isterler. Secde eserinden** olan **simaları** nişanları **yüzlerindedir.** Bu bir nur ve beyazlıktır ki onların dünyada secde etmiş oldukları, ahirette bununla tanınacaklardır. **Bu** anlatılan özellik **onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da** (şudur) **bir ekine benzerler ki; filizlerini çıkarmış ve kuvvetlendirmiş** ve ona destek vermiştir. **Sonra kalınlaşmış derken gövdesi üzerine doğrulup kalkmış** güzelliği **çiftçilerin hoşuna gider.** İşte Ashab-ı Kiram da böyle idiler. (Allah onlardan razı olsun.) Çünkü onlar azlık ve zayıflık içinde işe başlayıp daha sona çoğalıp kuvvetlenmişler. Hem de en güzel bir şekilde. Bu benzetme **kâfirleri onlarla kızdırmak içindir. Onlardan** yani Ashab'dan **iman edip de iyi amelde bulunanlara Allah hem mağfiret, hem büyük mükâfat** cennet **vaad etmiştir.** Ayetlerde ifade edildiği üzere bu iki şey, onların ardından gelen müminlere de vaad buyrulmuştur.[327]

327 Ayet-i kerimede yer alan "Muhammed" mübteda, "Resûlullah" ise haberidir. Yine "vellezine" mübteda "eşiddâ" ise haberidir. "Ruhema" ise ikinci haberdir. "Rukke'en" ile "sücceden" haldir. "Yebteğune" istinaf cümlesidir. "Simâhüm" mübteda, "fi vucuhihim" haberidir. "Min eseri's-sücûd" ise haberin tealluk etmiş olduğu şeye tealluk etmektedir. Yani kainetun"e müteallıktır. Müteallikten habere nakledilen zamirden hal olarak i'rablanmıştır. "Meseluhum" mübteda "fi't-Tevrat" ise haberidir. "Ve meseluhum fi'l-İncil" de irab aynıdır. "Liyeğize" ise mahzuf bir şeye tealluk etmektedir. Ona da ma'kabli delalet etmektedir. Yani bu şekilde benzetilmeleri... Ayetin son kısmındaki "min" teb'iz için olmayıp cinsi beyan etmek içindir. Çünkü ashabın tümü bu özelliklere sahipti. Ayet-i kerimede yer alan "şefe" kelimesi dat'ın fethesiyle de okunmuştur. Yine "azere" kelimesi medli ve medsiz de okunmuştur.

سُورَةُ الْحُجُرَاتِ

HUCURÂT SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 18 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾

1. Ey iman edenler! Allah'ın ve Resûlünün önüne geçmeyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah işitendir, bilendir.

Açıklaması:

1- Ey iman edenler! Gerek sözle ve gerekse davranışla **Allah'ın ve** O'nun tebliğcisi olan **Resûlü'nün,** onların izni olmadıkça **önüne geçmeyin! Allah'tan korkun. Çünkü Allah** söylediklerinizi **hakkıyla işitendir,** davranışlarınızı **en iyi bilendir.** Bu ayet-i kerime, Akra b. Habis'in mi, yahut Ka'ka b. Ma'bed'in mi emir tayin edileceği konusunda Hz. Peygamber'in (s.a.v.) huzurunda tartışan Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a.) hakkında nazil olmuştur.[328]

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَرْفَعُٓوا اَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهٗ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ اَنْ تَحْبَطَ اَعْمَالُكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾

2. Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir.

Açıklaması:

2- Bu ayet-i kerime, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) huzurunda sesini yükselten

328 Ayet-i kerimede yer alan "tükaddimü" lafzı, "tekaddeme" mânâsında olan "kaddeme" fiilinden müştaktır.

sahabiler hakkında nazil olmuştur: **Ey iman edenler!** Konuştuğunuz zaman **sesinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin. Ve** onunla konuştuğunuz zaman **birbirinize bağırır gibi çok bağırmayın.** Aksine ona saygı olsun diye, daha düşük sesle konuşun. **Haberiniz olmadan amelleriniz boşa gider.** Yani sözü geçen; sesi yükseltme ve Hz. Peygamberle yüksek sesle konuşma dolayısıyla, amellerinizin boşa çıkmasından korkulur.

اِنَّ الَّذِيْنَ يَغُضُّوْنَ اَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ امْتَحَنَ اللّٰهُ قُلُوْبَهُمْ لِلتَّقْوٰىۗ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّاَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴿٣﴾

3. Allah'ın elçisinin huzurunda seslerini kısanlar, şüphesiz Allah'ın kalplerini takvâ ile imtihan ettiği kimselerdir. Onlara mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır.

Açıklaması:

3- Bu ayet-i kerime, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve diğer sahabiler (r.a.) gibi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) huzurunda sesini kısan zevat hakkında nazil olmuştur: **Resûlullah'ın yanında seslerini kısanlar var ya! İşte onlar, Allah'ın takva için** yani kendilerinden takva ortaya çıksın diye **kalplerini imtihan ettiği kimselerdir. Onlara bir mağfiret ve büyük bir ecir,** cennet **vardır.**

اِنَّ الَّذِيْنَ يُنَادُوْنَكَ مِنْ وَّرَاۤءِ الْحُجُرٰتِ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿٤﴾

4. (Resûlüm!) Sana odaların arka tarafından bağıranların çoğu aklı ermez kimselerdir.

Açıklaması:

4- Bu ayet-i kerime, öğle vakti Hz. Peygamber (s.a.v.) hane-i saadetlerinde olduğu bir sırada gelip onu çağıran bir topluluk hakkında nazil olmuştur: **Sana hücrelerin,** Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hanımlarına ait hücrelerin **arkasından haykıranlar yok mu?** Onlardan her biri -Hz. Peygamber'in hangi hücrede olduğunu bilmediklerinden- bir odanın arkasından son derece galiz ve kaba bir üslûpla bedevilerin seslenişi tarzında ("Ya Muhammed" diye) nidada bulunmuştu. **Onların çoğu,** senin yüce konumuna karşı sergiledikleri davranış biçimlerinde ve buna yaraşır olan saygı gösterme noktasında **aklı ermeyen kimselerdir.**[329]

وَلَوْ اَنَّهُمْ صَبَرُوْا حَتّٰى تَخْرُجَ اِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْۗ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٥﴾

329 Ayet-i kerimede yer alan "hucurât" lafzı, "hücretün" kelimesinin çoğuludur. Hücre; etrafı bir duvar ve benzeri şeyle çevrilmiş yer demektir.

5. Eğer onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Açıklaması:

5- Eğer onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette haklarında hayırlı olurdu. Bununla beraber Allah onlar içinden tevbe edenlerin günahlarını **çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.**[330]

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِنْ جَآءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَاٍ فَتَبَيَّنُٓوا اَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلٰى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾

6. Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.

Açıklaması:

6- Bu ayet-i kerime Velid b. Ukbe hakkında nazil olmuştur. Şöyle ki: Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisini Benî Mustalik yurduna zekât memuru olarak göndermişti. Ancak Velid, cahiliyye devrinde kendisi ile bu kavim arasındaki bir düşmanlık sebebiyle onlardan korkup geri döndü ve: Mustalikoğulları'nın zekâtı vermedikleri gibi kendisini öldürmeye bile kalkıştıklarını söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) Mustalikoğulları'na bir ordu çıkararak kendileri ile savuşmaya karar verdi. Ne var ki onlar derhal Hz. Peygamber'e gelerek Velid b. Ukbe'nin haklarında söylediklerini inkâr ettiler. **Ey iman edenler! Eğer size bir fâsık bir haber getirir ise,** onun doğru olduğunu yalan olduğundan ayıracak bir biçimde **araştırın. Çünkü cehalet ile,** yani bilginiz olmadığı halde **bir kavme sataşırsınız da sonra yaptığınıza** -ki o da o kavme karşı yapılan yanlışlıktır- pişman **olursunuz.** Yani bundan korkulur. Mustalikoğulları, yurtlarına döndünkten sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) kendilerine kalıcı bir memur gönderdi. Gönderilen zat kendilerinden itaat ve hayırdan başka bir şey görmedi ve tüm bu gelişmeleri Hz. Peygamber'e (s.a.v.) bildirdi.[331]

وَاعْلَمُٓوا اَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللّٰهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِى كَثِيرٍ مِنَ الْاَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ حَبَّبَ اِلَيْكُمُ الْاِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِى قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ اِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ ۟ اُولٰٓئِكَ هُمُ

330 Ayet-i kerimede yer alan "ennehüm" lafzı, mübteda olmak üzere merfu'dur. Bir görüşe göre ise mukadder bir "sebete" fiilinin faili olmak üzere merfudur.

331 Ayet-i kerimede yer alan "fetebeyyenû" lafzı, bir kıraatta "fe tesebbetû" şeklinde okunmuştur. Buna göre "sebat" kökünden gelmektedir. Ayet-i kerimede yer alan "entüsîbû" lafzı meful-u leh, "bi cehaletin" de haldir.

الرَّاشِدُونَۙ ﴿٧﴾

7. Hem bilin ki, içinizde Allah'ın elçisi vardır. Şayet o, birçok işlerde size uysaydı, sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize sindirmiştir. Küfrü, fıskı ve isyanı da size çirkin göstermiştir. İşte doğru yolda olanlar bunlardır.

Açıklaması:

7- Bilin ki, aranızda Allah'ın Peygamberi vardır. Dolayısıyla yalan söylemeye kalkışmayın. Zira Allahü teâlâ kendisini anında haberdar eder. **Eğer O,** kendisine gerçeğe uygun olmayarak haber verdiğiniz **birçok işlerde size uysaydı** ve dolayısıyla verilen haberin gereğini yerine getirmiş olsaydı **muhakkak ki siz sıkıntıya girerdiniz** sizler neticeye zemin hazırlama günahıyla günahkâr olurdunuz, o **değil...Lâkin Allah, size imanı sevdirdi ve onu gönüllerinizde müzeyyen kıldı,** güzelleştirdi. **Küfrü, fıskı ve isyanı ise size iğrenç gösterdi.** Buradaki istidrak, mânâ bakımındandır. Lafız bakımından değil. Çünkü kendisine iman güzelleştirilip, küfür, fısk ve isyan iğrenç gösterilen kişinin sıfatı, yukarıda sözü geçen kişinin sıfatına muğayirdir. **İşte bu gibiler, kemâle erenlerin,** dinleri üzere sebat edenlerin **ta kendileridirler.**

Âyet-i kerimede muhatabdan gaybe iltifat edilmiştir.

فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَنِعْمَةً ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿٨﴾

8. Bu, Allah'tan bir lütuf ve nimettir. Allah alîmdir, hakîmdir.

Açıklaması:

8- Bu, Allah'tan bir lütuftur ve O'ndan **bir nimettir. Allah** onları **hakkıyla bilendir,** kendilerine inam buyurması hususunda **hikmet sahibidir.**[332]

وَاِنْ طَآئِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اقْتَتَلُوْا فَاَصْلِحُوْا بَيْنَهُمَا ۚ فَاِنْۢ بَغَتْ اِحْدٰىهُمَا عَلَى الْاُخْرٰى فَقَاتِلُوا الَّتِىْ تَبْغِىْ حَتّٰى تَفِيْٓءَ اِلٰٓى اَمْرِ اللّٰهِ ۚ فَاِنْ فَآءَتْ فَاَصْلِحُوْا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَاَقْسِطُوْا ؕ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ ﴿٩﴾

9. Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) ada-

332 Ayet-i kerimede yer alan "fadlen" lafzı, mukadder bir "efdale" fiili ile mansub meful-u mutlaktır.

letli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever.

Açıklaması:

9- Eğer müminlerden iki taife çatışırlarsa, bu ayet-i kerime bir olay hakkında nazil olmuştur. Şöyle ki: Hz. Peygamber (s.a.v.) bir merkebe binerek İbni Übeyy'in yanından geçti. Bu sırada merkeb bevletti ve İbni Übeyy burnunu tuttu. Bunun üzerine İbni Revaha, "Vallahi onun merkebinin bevli senin miskinden daha hoş kokuludur" dedi. Daha sonra İbni Übeyy ile İbni Revaha'nın yakınları arasında yumruklu, ayakkabılı ve sopalı çatışma oldu **hemen aralarını bulun. Şayet biri diğerine tecavüz ederse, Allah'ın emrine,** hakka **dönünceye kadar tecavüz edenle savaşın. Dönerse yine adaletle** insaf ölçüsüne bağlı olarak **aralarını bulun. Ve daima adil olmaya bakın. Çünkü Allah, adil olanları sever.**[333]

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ اِخْوَةٌ فَاَصْلِحُوا بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾

10. Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşleri-nizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz.

Açıklaması:

10- Müminler ancak dinde **kardeştirler. Şu halde iki kardeşinizin** çekiştikleri zaman **arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki, merhamet olunasınız**.[334]

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَآءٌ مِنْ نِسَآءٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ ۚ وَلَا تَلْمِزُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْاَلْقَابِ ۭ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْاِيمَانِ ۚ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُونَ ﴿١١﴾

11. Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerdir.

---

333 Ayet-i kerimede yer alan "iktetelû" lafzı, mânâya nazaran cemi sigası ile gelmiştir. Çünkü her taife, bir topluluktur. Ayetin devamındaki "hümâ" zamiri ise lafza nazaran tesniye olarak gelmiştir. Ayet-i kerimede yer alan "iktetelû" lafzı, bir kıraatta, "ikteteletâ" şeklinde okunmuştur.

334 Ayet-i kerimede yer alan "Ahaveyküm" lafzı, "ihvetiküm" şeklinde de okunmuştur.

Açıklaması:

11- Ey iman edenler! Hiçbir kavim yani sizlerden hiçbir erkek topluluğu **diğer bir kavimle alay etmesin.** Bu ayet-i kerime Temim elçilerinin, Ammar ve Suheyb gibi fakir durumundaki Müslümanlarla alay ettikleri vakit nazil olmuştur. Sühriyyet; dalga geçip hafife almak demektir. **Olur ki alay edilenler** Allah katında **kendilerinden daha hayırlıdırlar.** Sizden olan **birtakım kadınlar da diğer kadınlarla alay etmesinler. Olur ki alay edilenler, kendilerinden daha hayırlı bulunurlar. Hem kendi nefislerinizi ayıplamayın.** Başkalarını ayıplamayın ki, ayıplanmayasınız. Yani birbirlerinizi ayıplamayın. **Ve kötü lakaplarla atışmayın.** Birbirinizi istemediğiniz, örneğin "Ey fâsık, ey kâfir" gibi lakaplarla çağırmayın. **İmandan sonra ne kötü bir isimlendirmedir.** Yani sözü geçen alay etmek, ayıplamak ve kötü lakapla atışmak (ne kötü bir) fâsıklıktır. **Kim de** bundan **tevbe etmez ise işte onlar zalimlerin ta kendileridirler.**[335]

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ ۖ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا ۗ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَاْكُلَ لَحْمَ اَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۗ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾

12. Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.

Açıklaması:

12- Ey iman edenler! Zandan çok sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Yani günaha sokucudur. İşte zannın bu kısmı çoktur. Örneğin müminlerden hayır ehli hakkında su-i zanda bulunmak gibi ki, hayır ehli olan müminler de çoğunluktadır. Ancak yine müminlerden olup da fasık durumunda olan kimseler hakkındaki zannın hükmü böyle değildir. Bunların alânen yaptıkları işlerde haklarında yürütülen zanda hiçbir günah yoktur. **Tecessüs etmeyin,** Müslümanların gizli hallerinin ve ayıplarının -onları araştırmak suretiyle- ardına düşmeyin. **Birbirinizi gıybet de etmeyin,** birbirinizi karşı tarafın hoşlanmayacağı şekilde anmayın. Velev ki andığınız kişide bu vasıf bulunmuş olsun. **Hiç sizden biriniz ölü kardeşinin etini yemeyi sever mi?** Yani kardeşiniz etinin yenildiğini hissetmediği halde... **İşte bundan tiksindiniz.** Yani şu halde

335 Ayet-i kerimede yer alan "el-füsûkü" lafzı, "el-ismü"den bedeldir. Çünkü bu lafız, geride zikredilen davranışların -adeten tekrarlanacağından- fasıklık olduklarını ifade etmektedir.

hayatında iken onun gıybetini yapmak, ölümünden sonra etini yemek gibidir. Halbuki ikincisi size arz olundu ve siz bundan tiksindiniz. O halde birincisinden de tiksinin. **Ve Allah'tan** yani gıybet konusunda tevbe etmek suretiyle O'nun azabından **korkun. Çünkü Allah tevvabdır,** tevbe edenlerin tevbelerini kabul edicidir, onlara karşı **çok merhametlidir.**[336]

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوا۟ اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْ۟ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾

13. Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.

Açıklaması:

13- Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkekle bir kadından, Adem ile Havva'dan **yarattık. Hem de sizi milletlere** -milletler, neseb tabakalarının en büyüğüdür- **ve kabilelere** -kabileler, milletlerin bir altıdır. Bundan sonra imaretler, ondan sonra batınlar, daha sonra kollar ve daha sonra da son olarak aileler gelir. Örneğin Huzeyme bir millettir. Kinâne bir kabiledir. Kureyş bir imarettir. Kusayy bir batındır. Haşim bir koldur. Abbas bir ailedir- **ayırdık ki tanışasınız,** bazınız bazınızı tanısın. Yoksa neseb üstünlüğü ile birbirinize karşı övünesiniz diye değil... Zira övünmek, ancak takva iledir. **Hakikaten Allah katında en iyiniz, takvaca en ileride olanınızdır. Şüphe yok ki, Allah** bütün hallerinizi **en iyi bilendir,** iç yüzlerinizden **haberdardır.**[337]

قَالَتِ الْاَعْرَابُ اٰمَنَّا۟ قُلْ لَّمْ تُؤْمِنُوا وَلٰكِنْ قُولُٓوا اَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْاِيمَانُ فِى قُلُوبِكُمْ۟ وَاِنْ تُطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ اَعْمَالِكُمْ شَيْـًٔا۟ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾

14. Bedevîler "İnandık" dediler. De ki: Siz iman etmediniz, ama "Boyun eğdik" deyin. Henüz iman kalplerinize yerleşmedi. Eğer Allah'a ve elçisine itaat ederseniz, Allah işlerinizden hiçbir şeyi eksiltmez. Çünkü Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

336 Ayet-i kerimede yer alan "tecessesû" lafzından iki ta'dan biri hazfedilmiştir. Ayet-i kerimede yer alan "meyten" lafzı, şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.

337 Ayet-i kerimede yer alan "şu'ûben" lafzı, "şa'bün" kelimesinin çoğuludur. Ayrıca ayetin devamındaki "liteârefu" lafzından iki ta'dan biri hazfedilmiştir.

Açıklaması:

14- Bedeviler -bunlar, Esedoğulları'ndan bir topluluktur-**«İman ettik,** kalplerimizle tasdik ettik» **dediler.** Onlara **de ki:** «Siz **iman etmediniz, fakat İslâm olduk** yani zahiren teslim olduk **deyin.** Şu ana kadar **iman sizin kalplerinize hiç girmedi.** Lakin bu, sizden beklenmektedir. **Eğer** iman ve amel ile **Allah'a ve Peygamberine itaat ederseniz, sizin amellerinizden** yani amellerinizin sevaplarından **hiçbir** şey **eksiltmez. Çünkü Allah** müminlerin günahlarını **çok bağışlayıcı,** onlara karşı **çok esirgeyicidir.**[338]

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ ۭ اُولٰٓئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿١٥﴾

15. Müminler ancak Allah'a ve Resûlüne iman eden, ondan sonra asla şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşanlardır. İşte doğrular ancak onlardır.

Açıklaması:

15- Müminler yani -az sonra da açıkça beyan edileceği gibi-imanlarında sâdık olanlar **ancak o kimselerdir ki, Allah'a ve Peygamberine iman ettikten sonra,** imanlarında **şüpheye düşmemişler ve mallarıyla, canlarıyla Allah yolunda cihad etmişlerdir.** İşte onların cihad etmeleri, imanlarında sâdık olduklarını ortaya koymaktadır. **İşte bunlar,** imanlarında **sâdık olanların tâ kendileridirler,** zahiren teslim olmaktan gayri bir varlık gösteremedikleri halde «iman ettik» diyenler değil...

قُلْ اَتُعَلِّمُونَ اللّٰهَ بِدِينِكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۭ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾

16. De ki: Siz dininizi Allah'a mı öğretiyorsunuz? Oysa Allah göklerde olanları da bilir, yerde olanları da. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

Açıklaması:

16- Onlara **de ki:** «Siz **Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz.** Yani «İman ettik» sözünüzle O'na üzerinde bulunduğunuz hali mi haher veriyorsunuz? **Halbuki Allah, göklerde ve yerde ne varsa hepsini bilir. Allah her şeyi en iyi bilendir.**[339]

---

338 Ayet-i kerimede yer alan "ya'litküm" lafzı, hemzeli , hemzesiz ve hemzenin elif'e ibdali ile okunmuştur.

339 Ayet-i kerimede yer alan "etüallimûne" lafzı, "şeare" mânâsındaki "alime" fiilinin şedde-

يَمُنُّونَ عَلَيْكَ اَنْ اَسْلَمُوا ؕ قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ اِسْلَامَكُمْ ۚ بَلِ اللّٰهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ اَنْ هَدٰيكُمْ لِلْاِيمَانِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٧﴾

17. Onlar İslâm'a girdikleri için seni minnet altına sokuyorlar. De ki: Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın. Eğer doğru kimselerseniz bilesiniz ki, sizi imana erdirdiği için asıl Allah size lütufta bulunmuştur.

Açıklaması:

17- Kendileri ile çarpıştıktan sonra İslâm'ı kabul edenlerin aksine hiç çarpışma olmadan **İslâm'a girdiklerini senin başına kakıyorlar. De ki: Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın. Eğer** «İman ettik» sözünüzde **doğrucu kimselerseniz, bilakis sizi İslam'a hidayet buyurduğu için Allah size minnet eder.»**[340]

اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

18. Şüphesiz Allah, göklerin ve yerin gizliliklerini bilir. Allah yaptıklarınızı görendir.

Açıklaması:

18- Muhakkak Allah, göklerin ve yerin gaybını yani göklerde ve yerde bilinmeyenleri **bilir. Allah, onların bütün yaptıklarını görendir.** O'na bunlardan hiçbir şey gizli kalmaz.[341]

lenmiş şeklidir.

340 Ayet-i kerimede yer alan "islâmeküm" lafzı, "ba" harf-i cerrinin çekilmesi ile mansubdur. Ayet-i kerimenin iki ayrı yerinde bulunan "en"den önce de "ba" harf-i cerri mukaddердir.

341 Ayet-i kerimede yer alan "ya'melûne" lafzı, ya'lı ve ta'lı olarak okunmuştur.

﴿٥٠﴾ سُورَةُ قٓ

KÂF SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 45 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيدِۚ ﴿١﴾

1. Kaf. Şerefli Kur'an'a andolsun.

Açıklaması:

1- Kaf. Bununla neyi kastettiğini Allah daha iyi bilir. **Şanlı** Şerefli **Kur'an hakkı için!** Mekke kâfirleri Muhammed sallahu aleyhi ve sellem'e iman etmediler.

بَلْ عَجِبُٓوا اَنْ جَٓاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ ﴿٢﴾

2. Aralarından bir uyarıcının gelmesine şaştılar da, kâfirler şöyle dediler: "Bu şaşılacak bir şeydir."

Açıklaması:

2- Doğrusu onlara, kendilerinden bir uyarıcı ölümden sonra dirilişlerinin ardından cehennemle kendilerini korkutan içlerinden gelen bir peygamber **geldi diye, hayrete düştüler de kâfirler: "Bu korkutma acayip bir şey!**

ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًاۚ ذٰلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ ﴿٣﴾

3. "Biz öldüğümüz ve toprak olduğumuz zaman mı (dirileceğiz)? Bu, akla uzak bir dönüştür."

Açıklaması:

3- Biz ölüp toprak olduğumuz vakit mi tekrar hayata dönecekmişiz. **Bu** son derece **uzak bir dönüş!..” dediler.**[342]

قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْاَرْضُ مِنْهُمْۚ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَفِيظٌ ﴿٤﴾

4. Biz, toprağın onlardan neleri eksilttiğini kesinlikle bilmekteyiz. Yanımızda o bilgileri koruyan bir kitap vardır.

Açıklaması:

4- Muhakkak ki biz, toprağın onlardan neyi yeyip **eksilttiğini biliyoruz. Nezdimizde de hıfz eden** (tesbit eden) **bir kitap vardır.** O da takdir edilen her şeyin, içinde bulunduğu Levh-i Mahfuz'dur.

بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاۤءَهُمْ فَهُمْ فِيْٓ اَمْرٍ مَّرِيْجٍ ﴿٥﴾

5. Bilakis onlar, hak kendilerine gelince yalanladılar. Şimdi onlar şaşırmış bir haldedirler.

Açıklaması:

5- Doğrusu onlar hak Kur’an **kendilerine geldiği vakit yalanladılar. Şimdi onlar** Peygamber (s.a.v.) ve Kur’an hakkında, bazen büyücü ve büyü, bazen de şair ve şiir, bazen de kahin ve kehânet diyerek **karmakarışık bir ızdırap içindedirler.**

اَفَلَمْ يَنْظُرُوْٓا اِلَى السَّمَاۤءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنٰهَا وَزَيَّنّٰهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوْجٍ ﴿٦﴾

6. Üstlerindeki göğe bakmazlar mı ki, onu nasıl bina etmiş ve nasıl donatmışız! Onda hiçbir çatlak da yok.

Açıklaması:

6- Tekrar dirilmeyi inkar ettikleri vakit akıllarını kullanıp ibret gözüyle **üstlerindeki göğe bakmadılar mı? Biz onu** direksiz **nasıl bina etmişiz ve** yıldızlarla **süslemişiz! Onun hiçbir gediği** onu kusurlu gösterecek yarıkları **yoktur.**

وَالْاَرْضَ مَدَدْنٰهَا وَاَلْقَيْنَا فِيْهَا رَوَاسِيَ وَاَنْۢبَتْنَا فِيْهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍۢ بَهِيْجٍ ۙ ﴿٧﴾

342 Ayet-i kerimede yer alan “eiza” kelimesi, iki hemzenin tahkiki, aralarında elif getirmek ve getirmemekle birlikte iki vecih üzere ikinci hemzenin teshili ile okunmuştur.

7. Yeryüzünü de döşedik ve ona sabit dağlar koyduk. Orada gönül açan her türden (bitkiler) yetiştirdik.

Açıklaması:

7- Yere de (bakmadılar mı?) **Onu** nasıl su üzerinde yayıp döşedik. **Ona** yeri hareket ettirmeyen **sabit dağlar koyduk. Orada** güzelliğinden dolayı sevinç ve ferah veren **manzarası güzel her çeşit** her sınıf **nebattan bitirdik.**[343]

تَبْصِرَةً وَذِكْرٰى لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٨﴾

8. Allah'a yönelen her kula gönül gözünü açmak ve ibret vermek için (bütün bunları yaptık).

Açıklaması:

8- Bütün bunları taatımıza **yönelen her kulun kalp gözünü açmak** tarafımızdan gösterip talim etmek **ve ibret vermek için** yaptık.[344]

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً مُّبٰرَكًا فَاَنْۢبَتْنَا بِهٖ جَنّٰتٍ وَّحَبَّ الْحَصِيْدِ ﴿٩﴾

9. Gökten bereketli bir su indirdik, onunla bahçeler ve biçilecek daneler bitirdik.

Açıklaması:

9- Gökten de çok bereketli **mübarek bir su indirerek onunla bahçeler ve biçilecek ekinler bitirdik.**

وَالنَّخْلَ بَاسِقٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيْدٌ ﴿١٠﴾

10.Birbirine girmiş, kat kat tomurcukları olan uzun boylu hurma ağaçları yetiştirdik.

Açıklaması:

10- Bir de tomurcukları, birbiri üzerine yığılıp **dizilmiş, uzamış gitmiş** uzun boylu **hurma ağaçları** (yetiştirdik).[345]

رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ وَاَحْيَيْنَا بِهٖ بَلْدَةً مَّيْتًا كَذٰلِكَ الْخُرُوْجُ ﴿١١﴾

11. Kullara rızık olması için. Ve o su ile ölü toprağa can verdik. İşte hayata yeniden çıkış da böyledir.

343 Ayet-i kerimede yer alan "ve'l-rze" kelimesi "ile's-sema"nın mahalline atfetmiştir.
344 Ayet-i kerimede yer alan "tebşir" kelimesi mefulun lehdir.
345 Ayet-i kerimede yer alan "sabikat" kelimesi mukadder haldir.

Açıklaması:

11- Kullara rızık içindir. Biz onunla ölü bir beldeye hayat verdik. Kabirlerden **çıkışta böyledir.** Yani ölü toprağa hayat vermemize benzer. O halde tekrar dirilmeyi nasıl inkar edersiniz.[346]

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَاَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ ﴿١٢﴾ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَاِخْوَانُ لُوطٍ ﴿١٣﴾
وَاَصْحَابُ الْاَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ ﴿١٤﴾

12. Onlardan önce Nuh kavmi, Res halkı ve Semûd da yalanlamıştı.

13. Ad ve Firavun ile Lût'un kardeşleri de (yalanladılar).

14. Eyke halkı ve Tübba' kavmi de. Bütün bunlar peygamberleri yalanladılar da tehdidim gerçekleşti!

Açıklaması:

12- Onlardan evvel Nuh'un kavmi, Resliler ve Salih peygamberin kavmi **Semud tekzip ettiler.**

Ress: Bir kuyunun ismi olup kendileri davarları ile birlikte bu kuyunun civarında mukim olup putlara taparlardı. Bir görüşe göre peygamberleri "Hanzala b. Safvan" idi. Başkası olduğu da söylenmiştir.

Ayet-i kerimede yer alan "Kezzebe" fiili kavim manasından dolayı müennes olmuştur.

13- Hud'un kavmi **Ad, Firavun ile Lut'un yakınları**

14- Şuayb'ın kavmi **Eykeliler** yani bol ve girift ağaçların sahipleri **ve Tubba kavmi!..** Tubba Yemen kralı idi. Müslüman olup, kavmini İslam'a davet etti. Fakat kavmi onu yalanladı. Bu anlatılan kavimlerin **hepsi** Kureyş gibi **peygamberleri yalanladılar da benim azabımın** gelişi hepsinin üzerine **gerekli oldu.** Bu nedenle Kureyş'in seni inkarından dolayı göğsün daralmasın.

اَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْاَوَّلِ بَلْ هُمْ فِى لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٥﴾

15. İlk yaratmada âcizlik mi gösterdik? Hayır, onlar yeni bir yaratma hususunda şüphe içindedirler.

Açıklaması:

15- Ya biz ilk yaratışta aciz mi kaldık? Yani ilk yaratmada aciz kalmadık ki tekrar diriltmekten aciz olalım. **Doğrusu onlar yeni bir yaratıştan** tek-

346 Ayet-i kerimede yer alan "rızken" kelimesi mefulu-leh'dir. Yine ayet-i kerimede yer alan "meyt" kelimesinin müzekker ile müennesi aynıdır. Altıncı ayetteki istifham ikrar içindir. Mâna şudur: Onlar bakıp bu anlatılanları bildiler.

rar diriltmekten **şüphe içindedirler.**

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهٖ نَفْسُهٗ ۚ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيْدِ ﴿١٦﴾

16. Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız.

Açıklaması:

16- And olsun! İnsanı biz yarattık. Nefsinin ona ne vesveseler vermekte olduğunu içinden neler geçirdiğini **de biliriz. Biz ona** bilgi bakımından **şah damarından daha yakınız.**[347]

Veridan: Boynun iki tarafında bulunan (ve kalbe bağlı olan) iki damardır. Ayetteki "ma" masdar mânâsıdır.

اِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِيْنِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيْدٌ ﴿١٧﴾

17. İki melek (insanın) sağında ve solunda oturarak yaptıklarını yazmaktadırlar.

Açıklaması:

17- Hatırla ki, insanın **hem sağında hem solunda oturan** insanla görevlendirilmiş **iki yazıcı** melek onun işlediklerini **alıp tespit ederler.**[348]

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَقِيْبٌ عَتِيْدٌ ﴿١٨﴾ وَجَآءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ۗ ذٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيْدُ ﴿١٩﴾

18. İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın.

19. Ölüm sarhoşluğu gerçekten gelir de: İşte (ey insan) bu, senin öteden beri kaçtığın şeydir, denir.

Açıklaması:

18- Ağzından bir söz atmaz ki, yanında hazır bir gözcü gözetleyici **bulunmasın.**[349]

---

347 Ayet-i kerimede yer alan "ve na'lemü" cümlesi nahnu zamiri takdir edilerek hal düşmektedir. "Bihi"deki "ba" zaid veya müteaddi görevini yapmaktadır. Zamir ise insana aittir. "Min habli'l-verid" izafet beyan içindir.

348 Ayet-i kerimede yer alan "kâ'id" müfred olup tesniye yerinde kullanılmıştır. Yani "kâidan." Bu mübteda olup bunun makabli haberidir. Yine ayeti kerimedeki "iz" kelimesini nasbeden mukadder bir uzkur fiilidir.

349 Ayet-i kerimede yer alan "rakıb" ile "atid" kelimeleri tesniye mânâsındadır.

19- Ve ölüm sarhoşluğu ölüm şiddeti ve acısı ahiret işlerinden olan **hakkı getirdi** (ortaya çıkardı) ki, ahireti inkar eden kimse onu apaçık görecek. Bu da sıkıntının kendisidir. **İşte** yani bu ölüm **senin** korkarak **kaçıp durduğun şey** (denilmiş)tir.»

وَنُفِخَ فِى الصُّورِ ۟ ذٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾

20. Sûr'a üfürülür; işte bu, geleceği vaad edilen gündür.

Açıklaması:

20- Dirilmek için **Sur'a da üfürülmüştür. İşte bu** yani Sur'a üfürülme günü kâfirleri azapla **tehditin günüdür.**

وَجَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَآئِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾

21. Herkes, yanında bir sürücü ve bir de şahitle beraber gelir.

Açıklaması:

21- O gün herkes, beraberinde kendisini mahşere sevkeden **sürücü** bir melek **ve** yaptıklarına şahitlik eden eller, ayaklar vesaire **şahit olduğu halde** mahşere **gelmişlerdir.**

لَقَدْ كُنْتَ فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾

22. Andolsun sen bundan gaflette idin; derhal biz senin perdeni kaldırdık. Bugün artık gözün keskindir (denir).

Açıklaması:

22- Kafire denilir ki: **«Yemin olsun! Sen** dünyada **bundan** bugün başına gelecek belâdan **gaflette idin. İşte senden** bugün müşahede etmiş olduğun şekilde gaflet **perdeni** kaldırıp **açtık. Artık bugün** dünyada inkâr etmiş olduğun şeyleri idrak edecek şekilde **gözün keskindir.»**

وَقَالَ قَرِينُهُ هٰذَا مَا لَدَىَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾

23. Yanındaki arkadaşı: "İşte yanımdaki hazır" dedi.

Açıklaması:

23- Kendisiyle görevli olan **beraberindeki** Melek **«Yanımda olan şey** yani kişi **hazırdır.» der.**

اَلْقِيَا فِى جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾

24.(İki meleğe şu emir verilir:) “Haydi ikiniz her inatçı kâfiri, cehenneme atın!”

Açıklaması:

24- Cehennem bekçisine **«Atın cehenneme** hakka karşı inat eden **her inkarcı kâfiri.**[350]

مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٍ ﴿٢٥﴾

25.”Hayra bütün gücüyle engel olanı, azgın şüpheciyi”

Açıklaması:

25- Zekât gibi **hayra engel olan, zalim** dininde **şüpheci olanı.**

اَلَّذِى جَعَلَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَاَلْقِيَاهُ فِى الْعَذَابِ الشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾

26.”O ki Allah ile beraber başka ilâh edindi, bundan dolayı onu şiddetli azaba birlikte atın!”

Açıklaması:

26- Allah ile beraber başka bir ilâh edinen kimse var ya onu en çetin azabın içine atıver» denir.[351]

قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَآ اَطْغَيْتُهُ وَلٰكِنْ كَانَ فِى ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾

27. Müşrikin arkadaşı (şeytan) der ki: Rabbimiz! Ben onu azdırmadım. Fakat kendisi derin bir sapıklık içindeydi.

Açıklaması:

27- Arkadaşı olan Şeytan «Ey **Rabbimiz! Onu ben** saptırıp **azdırmadım. Lakin kendisi şaşkınlık içinde idi.** Ben onu sadece davet ettim. O da bana icabet etti. Ve “beni çağırmakla o beni saptırdı” dedi. der.

قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَىَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ اِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾

28. O esnada (Allah) buyurur: Huzurumda çekişmeyin! Ben size daha önce uyarı göndermiştim!

---

350 Ayet-i kerimede yer alan “elkıya” fiili tesniye değildir. Zira sarih burada cehennem bekçisi Malik’e söylenir takdirini yapmıştır. Buna göre bunun iki izahı vardır. Birincisi fiil tekrarlanmıştır, yani at at! demek olur. İkinci görüş aslında “elkıyen” (kesinkes at) idi. Burada nun elif’e tebdil edilmiştir. Hasan-ı Basri (r.a.) bunu bu şekilde okumuştur.

351 Ayet-i kerimede yer alan “ellezi” mübteda olup şart mânâsını tazmin etmektedir. Haberi ise “fe elkiyahu”dur. Bu fiilin de açıklanması öncekinin aynısıdır.

Açıklaması:

28- Allahü teâlâ **«Benim huzurumda çekişmeyin!** Yani burada tartışma fayda vermez. **Ben size önceden** şayet iman etmezseniz ahirette çekeceğiniz **azap** (haberini) dünyada **göndermiştim.**

مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَآ اَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾

29. Benim huzurumda söz değiştirilmez ve ben kullara asla zulmedici değilim.

Açıklaması:

29- Bu mutlaka olacaktır. **Benim katımda** bu konudaki söz **değiştirilmez. Ve ben kullara zulümkâr da değilim** ki suçsuz yere onlara azap edeyim! buyurur. Zira Cenab-ı Hak mealen bu gün asla haksızlık yoktur, buyurmaktadır.[352]

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ﴿٣٠﴾

30. O gün cehenneme "Doldun mu?" deriz. O da "Daha var mı?" der.

Açıklaması:

30- O gün cehenneme «Doldun mu?» diyeceğiz. O, da sorudaki gibi istifham suretiyle (cevap verecek) **«Daha var mı?» diye soracak.** Yani dolduklarımdan başkasını içime alamam. Yani artık ben doldum.[353]

وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾

31. Cennet de takvâ sahiplerine yaklaştırılır; (onlardan) uzakta olmayacaktır.

Açıklaması:

31- Cennet de takva sahiplerine kendilerinden **uzak olmayarak** yakın bir yere **yaklaştırılmış** olup onu göreceklerdir.

هٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ اَوَّابٍ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾

32. İşte size vaad edilen cennet! Ki o, daima Allah'a yönelen, (O'nun buyruklarını) koruyan,

352 Ayet-i kerimede yer alan "zellam" kelimesi siga-i nisbi-ye olup zulümkâr mânâsındadır.

353 Ayet-i kerimede yer alan "yevme" kelimesini nasbeden "zallam" kelimesidir. Ayeti kerimedeki istifham, cehennemi dolduğuracağına dair Allahü teâlânın vaadinin yerine getirilmesini ifade eden bir sorudur. Ayet-i kerimede yer alan "nekulu" kelimesi ya ile de okunmuştur.

Açıklaması:

32- Ve onlara şöyle denilir: «İşte bu görülen dünyada **size vaad olunan şeydir.** Allah'a itaata **her yönelen** hudud ve hükümlerini **koruyan için.**[354]

مَنْ خَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَآءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ ﴿٣٣﴾

33. Görmeden Rahmân'a saygı gösteren ve(Allah'a) dönük bir kalp getiren herkesin (mükâfatı budur).

Açıklaması:

33- Onu görmediği halde **gıyaben Rahman'dan korkan** O'nun taatine **yönelmiş bir kalple gelen kimselere hastır.**

اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ ﴿٣٤﴾

34. Oraya selâmetle girin. İşte bu, ebedî yaşamanın başladığı gündür.

Açıklaması:

34- Aynı şekilde muttakilere: **«Selametle girin oraya!** Yani korku veren her şeyden selamette kalmış olarak veya selâmla birlikte girin! Yani selâm vererek giriniz! **İşte** giriş yaptığınız **bu** gün **ebedilik günüdür.** Cennette devamlı kalma günüdür.» buyrulacak.

لَهُمْ مَا يَشَآؤُنَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾

35. Orada kendileri için diledikleri her şey vardır. Katımızda dahası da vardır.

Açıklaması:

35- Orada onlara her istedikleri var. Katımızda işledikleri ve istediklerine karşılık **daha ziyadesi de vardır.**

وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ اَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِى الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٣٦﴾

36. Biz, onlardan önce kendilerinden daha güçlü olan, diyar diyar dolaşan nice nesilleri helâk etmişizdir. Kurtuluş var mı!

Açıklaması:

36- Biz, bunlardan evvel nice nesilleri helak ettik. Yani Kureyş kâfirlerinden önce kâfirlerden birçok nesilleri helak etmişiz. **Ki onlar daha kuvvetli idiler,**

354 Ayet-i kerimede yer alan "tu'edun" fiili ya ile de okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "li külli evvabin" sözü el-muttekin" sözünden bedeldir.

ve ölümden kurtulmak için kendileri veya başkaları için **kaçacak bir yer var mı diye memleketlerde delikler aramışlar** da bulamamışlardı.

اِنَّ فِی ذٰلِكَ لَذِكْرٰی لِمَنْ كَانَ لَهٗ قَلْبٌ اَوْ اَلْقَی السَّمْعَ وَهُوَ شَهِیدٌ ﴿۳۷﴾

37. Şüphesiz ki bunda aklı olan veya hazır bulunup kulak veren kimseler için bir öğüt vardır.

Açıklaması:

37- Şüphesiz ki bunda burada anlatılanlarda **aklı olan yahut huzurlu bir kalple nasihat dinleyen kimse için bir ibret** ve öğüt **vardır.**

وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا فِی سِتَّةِ اَیَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ ﴿۳۸﴾

38. Andolsun biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde yarattık. Bize hiçbir yorgunluk çökmedi.

Açıklaması:

38- Andolsun! Biz göklerle yeri ve aralarındakileri ilk günü Pazar, son günü de Cuma olmak üzere **altı günde yarattık. Bize bir yorgunluk da dokunmadı.** Bu, «Allah, (yoruldu da) Cumartesi günü dinlendi» diyen Yahudileri reddetmek için nazil olmuştur. Allahü teâlâda yorgunluk bulunmaz. Çünkü O, mahlukata ait özelliklerden münezzeh ve ayrıca onunla mevcudat arasında temas yoktur. Onun işi ancak bir şeyi murat etmek istediği zaman ona «Ol» deyip derhal oluvermesidir.

فَاصْبِرْ عَلٰی مَا یَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴿۳۹﴾

39. (Resûlüm!) Onların dediklerine sabret. Güneşin doğuşundan önce de, batışından önce de Rabbini hamd ile tesbih et.

Açıklaması:

39- O halde onların yani Yahudilerin ve başkalarının benzetme ve yalandan oluşan **laflarına karşı sabret.** Bu hitap Peygamber'e (s.a.v.) aittir. **Güneş doğmadan önce** sabah namazını **ve batmadan önce** öğle ve ikindi namazlarını kılarak **Rabbin'i hamd ile tesbih et!** Hamd ederek namaz kıl!

وَمِنَ الَّیْلِ فَسَبِّحْهُ وَاَدْبَارَ السُّجُودِ ﴿۴۰﴾

40. Gecenin bir bölümünde ve secdelerin ardından da O'nu tesbih et.

Açıklaması:

40- Bir de gecenin bir kısmında akşam ve yatsı namazlarını **ve secdelerin ardında** yani farz namazların ardında mesnun olan nafile namazları **da** kılarak **onu tesbih eyle.** Bir görüşe göre bundan maksat bu vakitlerde hamd ile birlikte hakikaten tesbihde bulunmaktır.[355]

وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤١﴾

41. Seslenenin yakın bir yerden sesleneceği güne kulak ver.

Açıklaması:

41- Ey Muhatab! Sözlerimi **dinle! O gün münadi** İsrafil (a.s.) **yakın bir yerden** semadan **çağıracaktır.** Yerden semaya en yakın yer olan Beyt-i Makdis'deki kayadan «Ey çürümüş kemikler! Ey kopmuş mafsallar! Ey parçalanmış etler! Ey dağılmış saçlar! Allah size, hüküm günü için bir araya gelip toplanmanızı emrediyor.» diye seslenecektir.

يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾

42. O gün insanlar bu sesi gerçekten işiteceklerdir. İşte bu, çıkış günüdür.

Açıklaması:

42- O gün bütün halk dirilmeyle ilgili **o hak sayhayı işiteceklerdir.** Bu da İsrafil tarafından üfürülecek olan ikinci nefhadır. Bunun nidadan önce ve sonra olması da muhtemeldir. **İşte bu** seslenme ve işitme günü kabirlerden **çıkış günüdür.**[356]

اِنَّا نَحْنُ نُحْيٖ وَنُمِيتُ وَاِلَيْنَا الْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾

43. Şüphesiz biz diriltir ve öldürürüz. Dönüş de ancak bizedir.

Açıklaması:

43- Elbette biz, hem diriltir, hem de öldürürüz. Dönüş de ancak bizedir.

355 Ayet-i kerimede yer alan "edbar" kelimesi dubur'un çoğuludur. Hemzenin kesresi ile okunduğunda ise edbere fiilinin masdarıdır.

356 Ayet-i kerimede yer alan "yevm" kendinden önce geçen yevm'den bedeldir. "Yevme yunadi"yi nasbeden ise mukadderdir. Yani (O gün) yalanlamalarının akıbetini bileceklerdir.

يَوْمَ تَشَقَّقُ الْاَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًاۗ ذٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾

44. O gün yer yarılır, onların üzerinden süratle yarılıp açılır. Bu, bize göre kolay olan bir haşirdir.

Açıklaması:

44- O gün yer onlara yarılıp süratle çıkarlar. **İşte bu, bize göre kolay olan bir haşirdir.**[357]

نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْاٰنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾

45. Biz onların dediklerini çok iyi biliriz. Sen onların üzerinde bir zorlayıcı değilsin. Tehdidimden korkanlara Kur'an'la öğüt ver.

Açıklaması:

45- Biz, onların yani Kureyş kâfirlerinin **ne söylediklerini pekâlâ biliyoruz. Sen onların üstünde** onları iman etmeye zorlayan **bir zorba değilsin.** Bu cihad emriyle neshedilmiştir. **O halde benim tehdidimden korkanlara** onlar da müminlerdir **Kur'an'la öğüt ver!**

357 Ayet-i kerimede yer alan "yevm" bir önceki yevm'den bedel olup aralarındaki mu'terize cümlesidir. Ayet-i kerimede yer alan "teşekkeku" fiili şın'ın şeddesiyle de okunmuştur. Şöyle ki (babda) asıl olan ikinci ta şın'a idgam yapılmıştır. Ayet-i kerimede yer alan "sıra" kelimesi mukadder bir fiilden hal olup seri'in çoğuludur. Yani süratli bir şekilde çıkarlar. Yine ayetin son kısmında mevsufla sıfat arası ihtisastan dolayı sıfatın müteallikiyle açılmıştır. Bunda bir sakınca yoktur. "Zalike" kendisinden haber verilen hasrın mânâsına işaret etmektedir. Hasrın manası; yok olduktan sonra tekrar dirilip arz ve hesap için toplanmaktır.

سُورَةُ الذَّارِيَاتِ

ZÂRİYAT SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 60 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالذّٰرِيَاتِ ذَرْوًا ﴿١﴾ فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا ﴿٢﴾ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا ﴿٣﴾ فَالْمُقَسِّمَاتِ اَمْرًا ﴿٤﴾

1. Tozdurup savuranlara,
2. Yükünü yüklenenlere,
3. Kolayca süzülenlere,
4. İşleri ayıranlara and olsun ki,

Açıklaması:

1- Esip savuranlara, toprak ve başka şeyleri savuran rüzgârlara,[358]

2- Yükünü yüklenenlere, yağmur yüklü bulutlara, Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "Vikran" lafzı, "el-Hâmilâtı"nin mefuludur.

3- Kolayca akıp gidenlere, su yüzünde kolaylıkla akıp giden gemilere,[359]

4- İşi ayıranlara, kullar ve şehirler arasında rızıkları ve yağmurları taksim eden meleklere **yemin olsun ki,**

اِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ﴿٥﴾ وَاِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ﴿٦﴾ وَالسَّمَآءِ ذَاتِ الْحُبُكِ ﴿٧﴾ اِنَّكُمْ لَفِى قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ ﴿٨﴾ يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ اُفِكَ ﴿٩﴾ قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ ﴿١٠﴾ اَلَّذِينَ هُمْ فِى غَمْرَةٍ

358 Ayet-i kerimede yer alan "zerven" lafzı masdar (meful-ü mutlak)dır. Estirmek mânâsında, ikinci babdan "tezrîhi zeryen" şeklinde de kullanılmaktadır.

359 Ayet-i kerimede yer alan "yüsren" lafzı masdar olup hal tevilindedir. Takdiri "müyessereten" şeklindedir.

سَاهُونَۙ ﴿١١﴾

5. Size vaad edilen, kesinlikle doğrudur.

6. Ve ceza mutlaka vuku bulacaktır.

7. İçinde yörüngeleri olan göğe andolsun ki,

8. Siz ihtilaflı sözler söylüyorsunuz.

9. Ondan (Kur'an'dan veya imandan) dönen döndürülür (engellenmez).

10. Kahrolsun o koyu yalancılar!

11. Onlar koyu bir cehalet içerisinde kalmış gafillerdir.

Açıklaması:

5- Sizin vaadiniz yani onların öldükten sonra tekrara dirilme ve diğer konulardaki vaad olunmaları **hakikaten doğrudur,** doğru bir vaaddir.

Ayet-i kerimede yer alan "İnne ma..." lafzındaki "Ma" masdariyyedir.

6- Ve **din,** hesabın ardından ceza, başka çaresi yok, **mutlaka gerçekleşecektir.**

7- O düzgün hâreli yollara sahip semaya, yani tıpkı kumdaki yollar gibi bizzat yaratılış itibariyle yollara sahip gökyüzüne **yemin olsun ki,**[360]

8- Muhakkak siz ey Mekkeliler! Peygamber (s.a.v.) ve Kur'an konusunda **ihtilaflı bir sözde bulunuyorsunuz.** (Hz. Peygamber için): «Şairdir, sihirbazdır, kâhindir.» (Kur'an için): «Şiirdir, sihirdir, kehanettir» yorumları yapıldı.

9- Ondan, Peygamber'den (s.a.v.) ve Kur'an'dan, yani ona iman etmekten, Allahü teâlânın ilminde hidayetten **döndürülen kimseler döndürülür.**

10- Kahrolsun o koyu yalancılar, lanet olsun o ihtilaflı sözleri sarfeden yalancılara!

11- Onlar koyu bir cehalet içindedirler, kendilerini çevreleyen bir cehalet içindedirler, **sehiv halindedirler,** ahiret hallerinden gafildirler.

يَسْـَٔلُونَ اَيَّانَ يَوْمُ الدِّينِۗ ﴿١٢﴾ يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ﴿١٣﴾ ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْۗ هٰذَا الَّذِى كُنْتُمْ بِهٖ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٤﴾

12. Ceza gününün ne zaman olduğunu sorarlar.

13. O gün onlar ateşe sokulacaklardır.

14. Azabınızı tadın! Acele gelmesini beklediğiniz şey budur işte! (denir.)

360 Ayet-i kerimede yer alan "el-hubük" lafzı, "habîketün" kelimesinin çoğuludur. Tıpkı, "tarikatün" ve "turukun" gibi.

Açıklaması:

12- «O ceza günü ne zaman?» Yani ne zaman gelecekmiş?» **diye** alayvâri bir tavırla Peygambere **soruyorlar.**

13- Onlara verilecek cevap şudur: **O, onların ateş üzerine meftun olacakları** yani ateşte azap görecekleri gün gelecektir. Ve azap gördükleri bir sırada kendilerine:

14- «Tadın bakalım fitnenizi, azaplandırılmanızı! **Sizin** dünyada iken istihza gayesi ile **acele istediğiniz işte bu** azaplandırılmanızdır.» denilecek.

اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۙ ﴿١٥﴾ اٰخِذِينَ مَآ اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُحْسِنِينَۜ ﴿١٦﴾ كَانُوا قَلِيلًا مِنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِالْاَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ وَفِى اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّآئِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾ وَفِى الْاَرْضِ اٰيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَۙ ﴿٢٠﴾ وَفِى اَنْفُسِكُمْۜ اَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾ وَفِى السَّمَآءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ اِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَآ اَنَّكُمْ تَنْطِقُونَۧ ﴿٢٣﴾

15. Şüphesiz ki Allah'a isyandan sakınanlar, cennetlerde ve pınar başlarında bulunacaklar.

16. Rablerinin kendilerine verdiğini alarak. Kuşkusuz onlar, bundan önce dünyada güzel davrananlardı.

17. Geceleri pek az uyurlardı.

18. Seher vakitlerinde de istiğfar ederlerdi.

19. Mallarında, muhtaç ve yoksullar için bir hak vardı.

20. Kesin olarak inananlar için yeryüzünde âyetler vardır.

21. Kendi nefislerinizde de öyle. Görmüyor musunuz?

22. Semada da rızkınız ve size vaad edilen başka şeyler vardır.

23. Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki bu vaad, sizin konuşmanız gibi kesin ve gerçektir.

Açıklaması:

15- Şüphesiz ki, takva sahipleri cennetlerde, bahçelerde **ve** bu bahçelerde akan **pınarlarda olacaklardır.**

16- Rablerinin sevap olarak **kendilerine bahşettiğini almış oldukları halde... Çünkü onlar, bundan** yani Cennete girmelerinden **önce** dünyada **ih-**

san sahibi idiler.[361]

17- Onlar gecenin pek azında uyurlardı. Yani gecenin pek az bir bölümünü uykuyla, çoğunu ise namaz kılarak geçirirlerdi.[362]

18- Seher vakitlerinde de onlar istiğfar ederlerdi. «Allah'ım! Günahlarımızı bağışla!» derlerdi.

19- Onların mallarında dilenen ile iffetli olmayı tercih edip dilenmeyen **mahrum için bir hak vardır.**

20- Yerde de kesin inananlar için dağlar, denizler, ağaçlar, meyvalar, bitkiler vs. şeyler gibi **ayetler,** noksan sıfatlardan münezzeh Allahü teâlânın kudretini ve O'nun birliğini gösteren deliller **vardır.**

21- Kendi nefislerinizde de aynı şekilde daha ilk yaratılışınızdan kemal bulduğu noktaya kadar ve fiziksel yapınızın oluşumunda yer alan fevkalâdeliklere uzanan birçok ayetler vardır. **Görmüyor musunuz** bütün bunları ki, bu sayede bunların yaratıcısına ve O'nun kudretine delil bulmuş olasınız?

22- Gökyüzünde de rızkınız yani neticesi rızıktan ibaret olan yağmur **ve vaad olunduğunuz şey,** ahiret, sevap ve ceza **vardır.** Yani bütün bunlar gökyüzünde yazılıdır.

23- İşte o gökyüzünün ve yerin Rabbine yemin olsun ki, o yani size vaad olunan şey, **sizin konuşmanız gibi bir hakikattir.**

Yani Hak olması itibariyle tıpkı sizin konuşmanız gibidir. Yani sizden sadır olması zorunluluğu karşısında nezdinizde malûm oluşu ile aynıdır.[363]

هَلْ اَتٰىكَ حَدِيْثُ ضَيْفِ اِبْرٰهِيْمَ الْمُكْرَمِيْنَۘ ﴿٢٤﴾ اِذْ دَخَلُوْا عَلَيْهِ فَقَالُوْا سَلٰمًاۗ قَالَ سَلٰمٌۚ قَوْمٌ مُّنْكَرُوْنَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ اِلٰٓى اَهْلِهٖ فَجَاۤءَ بِعِجْلٍ سَمِيْنٍۙ ﴿٢٦﴾

24. İbrahim'in ağırlanan misafirlerinin haberi sana geldi mi? (Bunlar meleklerdi.)

25. Onlar İbrahim'in yanına girmişler, selam vermişlerdi. İbrahim de selamı almış, içinden, "Bunlar, yabancılar" demişti.

26. Hemen ailesinin yanına giderek semiz bir dana (kebabını) getirmiş,

Açıklaması:

24- Sana -buradaki hitab Hz. Peygamber'edir (s.a.v.).- **ibrahim'in şerefli**

361 Ayet-i kerimede yer alan "ahizîne" lafzı, "inen"nin haberindeki zamirden haldir.
362 Ayet-i kerimede yer alan "ma", zaide, "yehcaûne", "kâne"nin haberi, "kalîlen" de zarftır.
363 Ayet-i kerimede yer alan "mislü" lafzı, merfu ve meftuh olarak okunmuştur. Merfu okununca kendisi sıfat, ma da zaidedir. Meftuh okununca ise ma ile beraber mürekkeb olarak okunmuştur.

misafirlerinin kıssası geldi mi? Bunlar; on iki, on veya üç melekten ibaret olup biri Cibril idi.

25- O vakit İbrahim'in yanına girmişler de "Selam" yani bu sözü **demişlerdi. İbrahim de "Selam"** yani bu sözü **demişti. «Bunlar yabancı bir topluluk,** biz onları tanımıyoruz.» Hz. İbrahim bunu içinden söylemişti.[364]

26- Hemen gizlice **ailesine giderek semiz bir dana kebabı getirdi.** Hud suresinde "İclin Hanizin" yani kızartılmış dana eti getirdi" şeklinde gelmiştir.

فَقَرَّبَهٗٓ اِلَيْهِمْ قَالَ اَلَا تَاْكُلُوْنَ ﴿۲۷﴾ فَاَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ﴿۲۸﴾ فَاَقْبَلَتِ امْرَاَتُهٗ فِى صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿۲۹﴾ قَالُوا كَذٰلِكِۙ قَالَ رَبُّكِۗ اِنَّهٗ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿۳۰﴾

27. Onların önüne koyup "Yemez misiniz?" demişti.

28. Derken onlardan korkmaya başladı. "Korkma" dediler ve ona bilgin bir oğlan çocuğu müjdelediler.

29. Karısı çığlık atarak geldi. Elini yüzüne çarparak: "Ben kısır bir kocakarıyım!" dedi.

30. Onlar: "Bu böyledir. Rabbin söylemiştir. O, hikmet sahibidir, bilendir" dediler.

Açıklaması:

27- Onu önlerine koyarak «Buyurmaz mısınız?» dedi. Hz. İbrahim kendilerine nazik bir üslûpla yemelerini teklif etti, ancak onlar yemeğe icabet etmediler.

28- O vakit endişe duydu, içine bir korku peydah oldu. **«Korkma!** Biz, Rabbinin elçileriyiz» **dediler ve onu bilgin,** büyük ilim sahibi **bir oğul ile müjdelediler.** Bu oğul, Hud sûresinde de zikredildiği gibi Hz. İshak'dır.

29- Derken karısı Sâre **bir çığlık içerisinde yöneldi** yani bir sayha atar olduğu halde geldi **ve yüzüne vurarak «Ben kısır,** şu ana kadar hiç çocuk doğuramamış **bir kocakarıyım!» dedi.** O sırada Hz. Sâre **99** yaşında Hz. İbrahim **100** yaşında idi. Yahut (diğer bir rivayete göre) Hz. İbrahim **120** yaşında, Hz. Sâre ise **90** yaşında idi.

30- Onlar, «İşte **böyle** yani tıpkı müjdeleme sırasında söylediğimiz gibi **buyurdu Rabbin. Şüphesiz O,** tasarrufunda **yegâne hikmet sahibidir,** yarat-

364 Ayet-i kerimede yer alan "iz" lafzı, "şerefli misafirler" kıssasına zarftır. Ayrıca ayetin devamındaki "kavmün" lafzı, mukadder bir mübtedanın haberidir. Takdiri: "Hâülâi" şeklindedir.

tıklarını **hakkıyla bilendir.**

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ اَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوا اِنَّآ اُرْسِلْنَآ اِلٰى قَوْمٍ مُجْرِمِينَۙ ﴿٣٢﴾
لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ طِينٍۙ ﴿٣٣﴾ مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ فَاَخْرَجْنَا
مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَۚ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَۚ ﴿٣٦﴾
وَتَرَكْنَا فِيهَآ اٰيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْاَلِيمَ ﴿٣٧﴾

31. (İbrahim:) O halde işiniz nedir, ey elçiler? dedi.

32. "Biz, dediler, suçlu bir kavme gönderildik."

33. "Üzerlerine çamurdan taş yağdırmaya (geldik)."

34. (Bu taşlar,) aşırı gidenler için Rabbinin katında işaretlenmiş (taşlardır).

35. Bunun üzerine orada bulunan müminleri çıkardık.

36. Zaten orada Müslümanlardan, bir ev halkından başka kimse bulmadık.

37. Acı azaptan korkanlar için orada bir işaret bıraktık.

Açıklaması:

31- İbrahim, «O halde vazifeniz nedir ey elçiler!» dedi.

32- Elçiler «Biz mücrim, kâfir **bir kavme** yani Lut'un kavmine **gönderildik.**

33- Ki üzerlerine ateşle pişmiş **çamurdan taşlar yağdıralım diye** (gönderildik).

34- Bu taşlar Rabbin katında, kâfir olmakla beraber erkeklere cinsî yaklaşımda bulunmak suretiyle **ileri giden topluluk için damgalanmıştır,** her taşın üzerine kime atılacağı işaretlenmiştir.[365]

35- Neticede kâfirleri helâk edip **oradaki,** Lut kavminin karyelerindeki **müminleri çıkardık.**

36- Fakat orada bir evden başka Müslümanlar da bulamadık. Bunlar da, Hz. Lut ile iki kızıydılar. Bunlar hem iman ile, hem de İslâm ile mevsufturlar. Yani onlar, gönülleri ile tasdik eden, azaları ile de hayır ameller işleyen kimselerdi.

37- Ve orada kâfirleri helak ettikten sonra **acıklı azaptan korkan** ve dolayısıyla onların yaptıkları işi yapmayan **kimseler için bir ayet,** onların helak

365 Ayet-i kerimede yer alan "inde Rabbike" lafzı, "müsevvemeten"e zarftır.

edildiklerine dair bir ibret nişanesi **bıraktık.**

وَفِى مُوسٰٓى اِذْ اَرْسَلْنَاهُ اِلٰى فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلّٰى بِرُكْنِهٖ وَقَالَ سَاحِرٌ اَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ فَاَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِى الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾

38. Musa'da da (ibretler vardır). Onu apaçık bir delil ile Firavun'a göndermiştik.

39. Firavun ordusuyla birlikte yüz çevirmiş: "O bir büyücüdür veya bir delidir" demişti.

40. Nihayet onu da ordularını da yakalayıp denize attık, bu sırada kendini kınayıp duruyordu.

Açıklaması:

38- Musa'da da yani Musa'nın kıssasında da bi ibret nişanesi kıldık. **Hani onu sultan-i mübin ile,** apaçık bir delile bürünmüş olarak **Firavun'a göndermiştik!**

39- O ise bütün direkleri ile, bütün orduları ile beraber -çünkü ordular, Firavun nazarında bir evin direkleri gibiydiler- **sırtını döndü,** imandan yüz çevirdi ve Musa için, «O **bir sihirbaz, yahut bir delidir» dedi.**

40- Bunun üzerine biz de onu orduları ile birlikte yakaladık ve onları denize atıverdik de orada boğuldular. **Bu esnada O** yani Firavun **kınanacak bir tavır içindeydi,** elçilerimizi yalanlayıp ilâhlık iddia etmek gibi kınanmasını gerektirecek bir yaklaşım sergilemekte idi.

وَفِى عَادٍ اِذْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ ﴿٤١﴾ مَا تَذَرُ مِنْ شَىْءٍ اَتَتْ عَلَيْهِ اِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾ وَفِى ثَمُودَ اِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتّٰى حِينٍ ﴿٤٣﴾ فَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنْتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٤٦﴾

41. Ad kavminde de (ibretler vardır). Onlara kasıp kavuran rüzgârı göndermiştik.

42. Üzerinden geçtiği şeyi canlı bırakmıyor, onu kül edip savuruyordu.

43. Semûd kavminde de (ibretler vardır). Onlara: Bir süreye kadar faydalanın, denmişti.

44. Rablerinin emrine karşı geldiler. Bu yüzden, bakıp dururlarken onları yıldırım çarpıverdi.

45. Ayağa kalkacak güçleri kalmamış, yardım edenleri de olmamıştı.

46. Bunlardan önce de Nuh kavmini helâk etmiştik. Çünkü onlar yoldan çıkmış bir toplum idiler.

Açıklaması:

41- Ad kavminin helak edilmesinde de bir ibret nişanesi kıldık. **Hani onların üzerine o kısır rüzgârı göndermiştik.** Kısır rüzgâr; bereketsiz rüzgârdır. Çünkü bu rüzgâr yağmur taşımaz, ağaçları aşılamaz. Ad kavmini helak eden rüzgâr, batı rüzgârı idi.

42- Öyle bir rüzgâr ki, üzerine uğradığı bir şeyi, canı veya malı **mutlaka ufalanmış toz gibi savuruyordu.**

43- Semud kavminin helak edilmesinde de bir ibret nişanesi kıldık. **O vakit onlara,** deveyi boğazladıktan sonra, **«Bir zamana kadar,** yaşam süreleriniz tükeninceye kadar **faydalanın» denilmişti.** Tıpkı: «Yurdunuzda üç gün daha yaşayın» mealindeki ayette olduğu gibi...

44- Onlarsa Rablerinin emrine, yani bu emri yerine getirmeye **karşı kibirlenmişlerdi. Bu yüzden** üç gün geçtikten sonra **bakıp dururlarken** yani gündüzün ortasında **kendilerini sa'ıka** yani öldürücü sayha **yakalayıverdi.**

45- Ne **ayağa kalkabildiler,** yani azabın inişi sırasında ne kalkıp doğrulmaya güçleri yetebildi **ne de** kendilerini helak eden zata karşı **bir yardım gördüler.**

46- Daha önce yani bu sözü geçen kavimleri helak etmeden önce **Nuh kavminde de...** Yani gökte ve yerde bulunan şeylerle onların helâk edilmelerinde de bir ibret nişanesi kılmıştık. **Çünkü onlar fâsık bir kavim idiler.**[366]

وَالسَّمَآءَ بَنَيْنَاهَا بِاَيْدٍ وَّاِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَالْاَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾
وَمِنْ كُلِّ شَىْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾ فَفِرُّوٓا اِلَى اللّٰهِ ؕ اِنّى لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ
مُبِينٌ ۚ ﴿٥٠﴾ وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ ؕ اِنّى لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥١﴾

47. Göğü kendi ellerimizle biz kurduk ve biz (onu) elbette genişleticiyiz.

48. Yeri de döşedik. (Bak) ne güzel döşeyiciyiz!

49. Her şeyden de çift çift yarattık ki, düşünüp öğüt alasınız.

50. O halde Allah'a koşun. Çünkü ben, size O'nun katından (gelmiş) açık bir uyarıcıyım.

366 Ayet-i kerimede yer alan "ve kavmi" lafzı, "semûde" üzerine atfen mecrur, okunmakla beraber mansub da okunmuştur. Buna göre mânâ «Biz Nuh kavmini de helak etmiştik» şeklindedir.

51. Allah ile beraber başka bir tanrı edinmeyin. Zira ben size O'nun tarafından (gelmiş) açık bir uyarıcıyım.

Açıklaması:

47- Göğü kuvvetle biz kurduk. Ve muhakkak bizler güç ve kudret sahibiyiz.[367]

48- Yeri de döşedik. Bak biz ne güzel döşeyicileriz!

49- Her şeyden çift çift, sınıf sınıf yarattık. Örneğin; erkek-dişi, gökyüzü-yeryüzü, güneş-ay, ova-dağ, yaz-kış, tatlı-ekşi, aydınlık-karanlık gibi. **Olur ki düşünürsünüz** de bu çiftleri yaratan zatın tek olduğunu beller ve O'na kulluk edersiniz.[368]

50- «O halde hemen Allah'a kaçın. Yani O'na itaat edip karşı gelmemek suretiyle azabından sevabına kaçın. **Gerçekten ben size O'nun tarafından gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım,** uyarısı açık bir kimseyim.

51- Ve Allah ile beraber başka bir ilâh uydurmayın! Gerçekten ben size, O'nun tarafından gönderilmiş bir uyarıcıyım.» "Allah'a kaçın" cümlesinden önce "Onlara söyle" emri gizlidir.

كَذٰلِكَ مَآ اَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ اَوْ مَجْنُونٌ ﴿٥٢﴾ اَتَوَاصَوْا بِهٖۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾

52. İşte böylece, onlardan öncekilere herhangi bir peygamber geldiğinde hemen: O bir büyücüdür veya delidir, dediler.

53. Bunu (nesilden nesile) birbirlerine vasiyet mi ettiler? Doğrusu onlar azgın bir topluluktur.

Açıklaması:

52- Bunun gibi, bunlardan öncekilere de hiçbir Peygamber gelmemişti ki, «O bir sihirbazdır, yahut bir delidir» demesinler. Yani o kâfirlerin senin hakkında «Şüphe yok ki, sen bir sihirbazsın, yahut bir delisin» deyip de seni tekzip etmeleri, onlardan evvelki ümmetlerin bu sözlerle peygamberlerini tekzip etmeler ile aynı şeylerdir.

53- Bu sözü onların tamamı **birbirlerine vasiyet mi ettiler?** Buradaki istifham olumsuzluk içindir. **Hayır! Onlar azgın bir kavimdirler.** Onları bu sözlerinde birleştiren tek şey, azgınlakları olmuştur.

---

367 Ayet-i kerimede yer alan "eydin" lafzı, güçlü ve kuvvetli mânâsına gelen "ade'r-racülüyaîdü" kökünden, "Mûsiûne" lafzı da; kudret ve kuvvet sahibi oldu, mânâsına gelen "evsea'r-racülü" kökünden gelmektedir.

368 Ayet-i kerimede yer alan "min külli", "halakna'"ya tealluk etmektedir. Ayrıca ayetin devamındaki "tezekkerune" lafzının asıl sigasındaki iki ta'dan biri hazfedilmiştir.

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَآ اَنْتَ بِمَلُومٍ ﴿٥٤﴾ وَذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٥﴾ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَآ اُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَآ اُرِيدُ اَنْ يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ فَاِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذَنُوبًا مِثْلَ ذَنُوبِ اَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ ﴿٥٩﴾ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

54. Artık onlara aldırma. (Davete uymamalarından dolayı) sen kınanacak değilsin.

55. Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt müminlere fayda verir.

56. Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.

57. Ben onlardan rızık istemiyorum. Beni doyurmalarını da istemiyorum.

58. Şüphesiz rızık veren, güç ve kuvvet sahibi olan ancak Allah'tır.

59. Muhakkak ki bu zulmedenlerin de, geçmişlerinin payı gibi (azaptan) bir payları vardır! O halde acele etmesinler!

60. Başlarına gelecek (acı) günlerinden dolayı vay o kâfirlerin haline!

Açıklaması:

54- Onun için sen onlardan yüz çevir. Artık sen kınanacak değilsin. Çünkü sen onlara peygamberliğini tebliğ ettin.

55- Sen hatırlat, Kur'an'la öğüt ver. **Çünkü öğüt müminlere,** Allahü teâlânın iman edeceklerini bildiği kimselere **fayda verir.**

56- Ben, insanları ve cinleri, ancak bana ibadet etsinler diye yarattım. Buna rağmen kâfirlerin ibadet etmemeleri, bu gayeye zıt değildir. Çünkü gayenin illâki bulunması gerekmez. Bu, tıpkı senin «Bu kalemi, onunla yazmak için açtım» sözüne benzer. Nitekim sen o kalemle bazen yazmayabiliyorsun da...

57- Ben onlardan ne kendim için, ne onların kendileri için ne de başkaları için **bir rızık istemiyorum. Beni,** kendilerini ve başkalarını **doyurmalarını da istemiyorum.**

58- Şüphesiz ki rızık veren, güçlü, metin, kuvvet sahibi **olan ancak Allah'tır.**

59- Hiç şüphe yok ki, gerek Mekkeliler'den ve gerekse diğer insanlardan küfrederek kendi nefislerine **zulmedenlere** kendilerinden önce helak olmuş **arkadaşlarının payı gibi** azaptan **bir pay vardır. Şimdi** şayet ben onları kıyamet gününe bırakır isem, **benden acele (azabı) istemesinler.**

60- O tehdit edildikleri gün, kıyamet günü **veyl olsun,** en çetin azap olsun **o kâfirlere!**

سُورَةُ الطُّورِ

TÛR SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 49 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالطُّورِ ﴿١﴾ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ ﴿٢﴾ فِى رَقٍّ مَنْشُورٍ ﴿٣﴾

1. Tûr'a, and olsun ki,
2. Satır satır yazılmış Kitab'a,
3. Yayılmış ince deri üzerine,

Açıklaması:

1- Allahü teâlânın üzerinde Musa ile konuştuğu **Tûr dağına**

2-3- Yayılmış ince deri üzerine (kâğıtlara) **yazılmış kitab'a** yani Tevrat veya Kur'an'a,

وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ ﴿٤﴾ وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ ﴿٥﴾ وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ ﴿٦﴾ اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ﴿٧﴾ مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ ﴿٨﴾ يَوْمَ تَمُورُ السَّمَآءُ مَوْرًا ﴿٩﴾ وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا ﴿١٠﴾ فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ اَلَّذِينَ هُمْ فِى خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يُدَعُّونَ اِلٰى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ﴿١٣﴾ هٰذِهِ النَّارُ الَّتِى كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾ اَفَسِحْرٌ هٰذَآ اَمْ اَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾ اِصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا اَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

4. Beyt-i Ma'mûr'a,

5. Yükseltilmiş tavana (göğe),

6. Kaynatılmış denize (bunlara and olsun ki),

7. Rabbinin azabı mutlaka vuku bulacaktır.

8. Ona engel olacak hiçbir şey yoktur.

9. O gün gök sallanıp çalkalanır.

10. Dağlar yürüdükçe yürür.

11. Yalanlayanların vay haline o gün!

12. Ki onlar daldıkları bâtıl içinde oyalanıp duranlardır.

13. O gün cehennem ateşine itilip atılırlar:

14. "İşte yalanlayıp durduğunuz ateş budur!" denilir.

15. Bir büyü müdür bu, yoksa görmüyor musunuz?

16. Girin oraya, sabretseniz de sabretmeseniz de artık sizin için birdir. Siz ancak yaptıklarınızın karşılığına çarptırılacaksınız.

Açıklaması:

4- Beyt-i Mamur'a, Beyt-i Mamur, Kabe'nin hizasında, üçüncü kat veya altıncı veyahutta yedinci kat semada bulunan bir yerdir. Onu her gün yetmiş bin melek tavaf edip namaz kılarak ziyaret eder. Bir daha oraya dönmezler.

5- Yüksek tavana yani gökyüzüne

6- Dolu denize yemin ederim ki,

7- Rabbinin azabı muhakkak vâki olacak hak edenin başına elbette inecektir.

8- Onu kendisinden **geri çevirecek bir şey yoktur.**

9- O gün gök sallanıp çalkalanır. Hareket edip sallanır. Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "Veyevme" Le-vaki kelimesinin mamulüdür.

10- Dağlar da bir yürüyüş yürür. Yayılmış toz haline gelir. Bunlar kıyamet gününde olacaktır.

11- Şiddetli azap o gün peygamberleri (önceden) **yalanlayan kimseler içindir.**

12- Ki onlar, daldıkları bâtıl içinde oynayıp duranlardır. Yani vakitlerini inkârla geçirenlerdir.

13- O gün, onlar cehennem ateşine zorla **itilip kakılırlar,** atılırlar.

Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "Yevm" kelimesi "Yevme-Temurru"dan bedeldir.

14- Azarlama maksadıyla onlara şöyle denilecektir. **«İşte yalan saymakta olduğunuz ateş budur!»**

15- Vahiy (Kur'an) hakkında «Bu bir sihirdir» deyip durduğunuz gibi **bu** görmüş olduğunuz azap **da mı sihir?** (dir) **Yoksa siz mi görmüyor musunuz?**

16- Girin oraya! Artık ister ateşe **sabredin. İster sabretmeyin.** Sabrınız da sabırsızlığınız da **sizin için birdir.** Çünkü sabrınız size fayda vermeyecektir. Siz **ancak yaptıklarınızın cezasını çekeceksiniz.**

اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَاكِهِينَ بِمَآ اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْ ۚ وَوَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيٓـًٔا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۙ ﴿١٩﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلٰى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ ۚ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾

17. Şüphesiz (kötülüklerden) korunanlar cennetlerde ve nimet içindedirler.

18. Rablerinin kendilerine verdikleriyle sefâ sürerler. (Zira) Rableri onları, cehennem azabından korumuştur.

19. Onlara: Yaptıklarınıza karşılık âfiyetle yeyin, için (denilir).

20."Sıra sıra dizilmiş koltuklara yaslanarak" Onları, ceylan gözlü hûrilerle evlendirmişizdir:

Açıklaması:

17- Muhakkak ki takva sahipleri, cennetler ve nimetler içindedirler.

18- Onlar Rablerinin kendilerine verdiği şeylerle zevk ederler. Rableri de onları cehenem azabından korumuştur.[369]

19- Kendilerine **«Amel etmiş olduğunuz için afiyetle yeyin, için!»** denilir.[370]

20- Sıra sıra dizilmiş yan yana dizilmiş **koltuklara yaslanırlar. Biz onlara, iri gözlü** gözleri iri, güzel gözlü **hurileri eş yaptık.**[371]

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِاِيمَانٍ اَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَآ اَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَىْءٍ ۭ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾ وَاَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ

369 Ayet-i kerimede yer alan "ma" masdar ma'sıdır. Yine ayet-i kerimedeki "vekahum" fiili "ata-hum" fiiline atfedilerek masdara tevil edilmiştir, yani "Rablerinin onlara vermesi ve koruması ile zevklenirler."

370 Ayet-i kerimede yer alan "henien" hal'dır. Yani "mûhenniine." "ba" ise sebep içindir.

371 Ayet-i kerimede yer alan "muttekiin" Allahü teâlânın "cennettedirler" mealindeki sözünde bulunan zamirden haldir. "Zevvecnahum" ise "fi-cennatin" üzerine atfedilmiştir. Yani "biz onları müminlere yaklaştırdık."

كَاَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُوْنٌ ﴿٢٤﴾ وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَّتَسَآءَلُوْنَ ﴿٢٥﴾ قَالُوْٓا اِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِىْٓ اَهْلِنَا مُشْفِقِيْنَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَوَقٰىنَا عَذَابَ السَّمُوْمِ ﴿٢٧﴾ اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوْهُ اِنَّهٗ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيْمُ ﴿٢٨﴾

21. İman eden ve soylarından gelenlerde, imanda kendilerine tâbi olanlar (var ya)! İşte biz, onların nesillerini de kendilerine kattık. Onların amellerinden de bir şey eksiltmedik. Herkes kazandıklarına karşı bir rehindir.

22. Onlara canlarının istediği meyve ve etten bol bol verdik.

23. Orada karşılıklı kadeh tokuştururlar, ama burada (içki yüzünden) ne saçmalama vardır ne de günaha girme.

24. Hizmetlerine verilmiş, (kabuğunda) saklı inci gibi gençler etraflarında dönüp dolaşırlar.

25. Cennettekiler birbirlerine dönüp sorarlar:

26. Derler ki: "Daha önce biz, aile çevremiz içinde bile (ilâhî azaptan) korkardık."

27. "Allah bize lütfetti de bizi vücudun içine işleyen azaptan korudu."

28. "Gerçekten biz bundan önce O'na yalvarıyorduk. Çünkü iyilik eden, esirgeyen ancak O'dur."

Açıklaması:

21- O kimseler ki iman etmişler, küçük ve büyük **zürriyetle**ri de büyükleri ve küçükler hakkında babaları (çünkü imanda küçükler babalarına tabidir) **iman ederek onların ardından gitmiştir.** (İşte) **Biz onların** bahsedilen kişilerin **zürriyetlerini de** cennette **kendilerine katmışızdır.** Onların derecelerinde olacaklardır. Her ne kadar çocuklar, babalarının amelini işlememiş olsalar da, çocuklarının kendileriyle birlikte bulunmaları sebebiyle babalarına ikram olsun diye (katmışız). **Hem onların amellerinden** çocuklarının ameline ilâve edilerek **hiçbir şey eksiltmeyeceğiz. Herkesin** iyi veya kötü **kazancı** ameli mukabilinde **bir rehindir,** rehin alınmıştır (ipotektir). Şer ile hesaba çekilir, hayır ile mükâfatlanır.[372]

22- Onlara isteklerini açıkça belirtmeseler de **canlarının çektiğinden** (asıl nimetlerden) fazla olarak zaman zaman **meyve ve et verdik.**

23- Orada yani cennette aralarında **birbirleriyle** şarap dolu **kadeh çekişirler,** atışırlar. **Onda** içki içilmesi sebebiyle aralarında meydana gelecek **ne bir**

372 Ayet-i kerimede yer alan "vellezine" mübteda, "vette-be'ethum" "amenu" üzerine ma'tuf, "elhekna" ise haberdir, "min" ise zaittir. Ayet-i kerimede yer alan "eletna" fiili lam'ın kesresi ile de okunmuştur.

saçmalama vardır, ne de içki yüzünden onları **günaha sokma vardır!** Dünya şarapları ise bunun aksinedir.

24- Hizmetçileri köleler gibi hizmet için **etraflarında döner. Bunlar** güzellik ve parlaklıkta **sedefte korunmuş inci gibidirler.** Zira sedefteki inci diğerlerinden daha güzeldir.

25- Ve birbirlerine dönüp soruştururlar. Eğlenmek ve nimeti itiraf etmek için birbirlerine dünyadaki işlerinden ve kavuştukları şeylerden sorarlar.

26- Nimetlere ne ile kavuştuklarına işareten **derler ki. «Biz, bundan önce** dünyada **ailelerimiz içinde** Allah'ın azabından **korkuyorduk!**

27- Şimdi Allah bize bağışlanmayı **ihsan buyurdu ve bizleri sam yeli** yani ateşin **azabından korudu.** Ateş, ter deliklerine nüfuz ettiği için bu adı almıştır.

28- Yine ima yoluyla şöyle derler: **«Biz, bundan önce** yani dünyada **O'na ibadet ediyorduk.** Yani O'nu birleyerek ona ibadet ediyorduk. **Gerçekten kerem sahibi** vaadinde sadık ihsanı bol **çok esirgeyicidir.**[373]

فَذَكِّرْ فَمَآ اَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَّلَا مَجْنُوْنٍ ﴿٢٩﴾ اَمْ يَقُوْلُوْنَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهٖ رَيْبَ الْمَنُوْنِ ﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُوْا فَاِنِّيْ مَعَكُمْ مِّنَ الْمُتَرَبِّصِيْنَ ﴿٣١﴾ اَمْ تَأْمُرُهُمْ اَحْلَامُهُمْ بِهٰذَآ اَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُوْنَ ﴿٣٢﴾ اَمْ يَقُوْلُوْنَ تَقَوَّلَهٗ بَلْ لَّا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٣٣﴾

29. (Resûlüm!) Sen öğüt ver. Rabbinin lütfuyla sen ne bir kâhinsin, ne de bir deli.

30. Yoksa onlar: (O) bir şairdir; onun, zamanın felâketlerine uğramasını bekliyoruz mu diyorlar?

31. De ki: Bekleyin. Ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim.

32. Onlara akılları mı bunu emreder, yoksa onlar, azgın bir topluluk mudur?

33. Yahut "Onu kendisi uydurdu!" mu diyorlar? Hayır, onlar iman etmezler.

Açıklaması:

29- O halde sen nasihata müşriklere öğüt vermeye **devam et.** Onların sana «Sen kahinsin, mecnunsun» sözlerinden dolayı bundan vazgeçme. **Sen Rabbinin nimeti sayesinde** yani Rabbinin nimeti sana ihsan etmesi sayesinde

373 Ayet-i kerimede yer alan "inne" manen illet olursa istinaf olarak kesre, lafzen illet olursa fethe ile okunur.

ne kahinsin, ne de mecnun![374]

30- Yoksa, «O bir şairdir, biz onun zamanın felaketli hadiseleri (ne çarpılması)nı **gözetliyoruz,** diğer şairler gibi o da yok olup gidecek» **mi diyorlar.** Doğrusu böyle söylüyorlar.

31- De ki: «Ölümümü **bekleyin! Çünkü ben de sizinle beraber** sizin yok olmanızı **bekleyenlerdenim.** Nitekim Bedir günü kılıçla cezalarını çektiler. Terebbus-beklemek gözetlemek demektir.

32- Yoksa, onlara bunu yani Peygambere «Şair, kahin, mecnun» demelerini **akılları mı emrediyor,** yani akılları bunu kendilerine emretmez. **Yoksa onlar** inatları yüzünden **azgın bir kavim midirler?** Doğrusu onlar azgın bir kavimdir.

33- Yoksa, «Onu O Kur'an'ı **kendisi mi uydurup söyledi»** onu uydurmadı. **Hayır onlar** kibirlerinden **inanmazlar.**

فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهٖٓ اِنْ كَانُوا صَادِقِينَۗ ﴿٣٤﴾

34. Eğer doğru iseler onun benzeri bir söz getirsinler.

Açıklaması:

34- «Onu kendisi uydurdu» diyorlarsa: **«Öyleyse onlar da** söylediklerinde **doğru söyleyenlerse onun gibi** (velev) uydurma **bir söz getirsinler.**

اَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ اَمْ هُمُ الْخَالِقُونَۗ ﴿٣٥﴾ اَمْ خَلَقُوا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَۚ بَلْ لَا يُوقِنُونَۗ ﴿٣٦﴾ اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ اَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَۗ ﴿٣٧﴾ اَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِۚ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍۗ ﴿٣٨﴾ اَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَۗ ﴿٣٩﴾ اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَۗ ﴿٤٠﴾ اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَۗ ﴿٤١﴾ اَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًاۗ فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَۗ ﴿٤٢﴾ اَمْ لَهُمْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِۗ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾

35. Acaba onlar herhangi bir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yaratıcıdırlar?

36. Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır! Onlar bir türlü anlayıp inanmazlar.

374 Ayet-i kerimede yer alan "bi kahin" "ma"nın haberi, "vela mecnun" ise haber üzerine atfedilmiştir.

37. Yahut Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Ya da her şeye hakim olan kendileri midir?

38. Yoksa onların, üzerine çıkıp gizli sırları dinledikleri bir merdivenleri mi var? Öyleyse dinleyenleri, açık bir delil getirsinler.

39. Yoksa kızlar O'nun, oğullar da sizin mi?

40. Yoksa sen kendilerinden bir ücret istiyorsun da, bu yüzden onlar ağır bir borç altında eziliyorlar mı?

41. Yoksa gayba ait bilgiler kendi yanlarında da, onlar mı yazıyorlar?

42. Yahut bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Asıl tuzağa düşecek olanlar, inkâr edenlerdir.

43. Veya onların Allah'tan başka bir tanrısı mı var? Allah, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır.

Açıklaması:

35- Yoksa, kendileri bir şeysiz yani yaratansız **olarak mı yaratıldılar? Yoksa onlar mı** kendilerini **yaratandırlar?** Yaratansız yaratılanın olması ve ma'dum (evvelce yok) olanın da (kendi kendini icad ederek) yaratması anlaşılacak şey değildir. Akıl bunu kabullenmez. O halde onlar için bir yaratıcının olması kaçınılmazdır. O da bir olan Allah'tır. Hal böyle iken niçin O'nu birleyip Peygamberine ve Kitabına iman etmiyorlar?

Yoksa, gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? oysa onları yaratmaya Allah'tan başka kimsenin gücü yetmez. Durum böyle iken niçin O'na ibadet etmiyorlar? **Hayır! Onlar** bunu **iyi anlamazlar.** Yoksa Peygamberine kesinlikle iman ederlerdi.

37- Yoksa, Rabbinin Peygamberlik, rızık ve bunların dışındaki **hazineleri onların yanında mı?** ki dilediklerine dilediklerı şeyi tahsis edip veriyorlar. **Yoksa onlar mı** istediğini zorla ele geçiren, galip gelen **hakimlerdir?**[375]

38- Yoksa, onların göğe yükselen **bir merdiveni var da ondan mı** yani onun üstünden mi meleklerin kelâmını **dinliyorlar?** Bu zanları yüzünden peygamberle tartışma imkânı buluyorlar? Şayet bunu (dinlediklerini) iddia ediyorlarsa **öyleyse dinleyicileri** yani merdivenin üstünden meleklerin kelâmını dinlediğini iddia eden kişi **apaçık bir delil getirsin,** onların bu (faraza) zannı "Melekler Allah'ın kızlarıdır" zanlarına benzemektedir.

39- Allahü teâlâ şöyle buyurdu: **«Yoksa iddianıza göre, kızlar Allah'ın, oğullar sizin mi?** Allahü teâlâ onların bu bâtıl iddialarından yücedir, münezzehtir.

375 Ayet-i kerimede yer alan "museydir" kelimesi "eytere" fiilinden gelmektedir. Beytere ve beykere gibi.

40- Yoksa, onlara getirmiş olduğun dine karşı **onlardan bir ücret istiyorsun da onlar,** bu cereme **borçtan dolayı ağır bir yük altına mı girmişlerdir?** de İslâm'a girmiyorlar.

41- Yoksa, gayb yani gayb ilmi **onların yanında da** bunu **onlar mı yazıyorlar?** da tekrar dirilme ve ahiret işleri konusunda zanlarınca Peygamberle tartışma imkânını elde ediyorlar?

42- Yoksa, seni ortadan kaldırmaları için Dâru'n Nedve'de sana **bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat o küfredenler tuzağa kendileri düşüp** yok olup **mağlup olmuşlardır** (olacaklardır). Nitekim Allahü teâlâ Peygamberini onlardan koruyup daha sonra kendilerini Bedir'de helak etmiştir.

43- Yoksa, onların Allah'tan başka bir ilâhları mı var? Allah, onların koştukları şeylerden ilâhlardan **münezzehtir.**[376]

وَاِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَآءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ فَذَرْهُمْ حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِى فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤٦﴾

44. Gökten düşen bir kütle görseler "Üst üste yığılmış bulutlardır" derler.

45. Artık çarpılacakları günlerine kavuşuncaya kadar onları kendi hallerine bırak.

46. O gün planları kendilerine hiçbir fayda vermez ve yardım da görmezler.

Açıklaması:

44- Kendilerine azap edilmesi için «Üzerimize gökten parçalar düşür» dedikleri gibi **eğer gökten bir parça** üzerlerine **düşerken görseler, «Bu birbiri üzerine yığılmış bir bulut** onunla sulanacağız» **derler** de iman etmezler.

45- O halde bırak onları, tepelenecekleri ölecekleri **güne kavuşsunlar.**

46- O gün, tuzakları hiçbir şeyle kendilerine fayda vermeyecek, ahirette azaptan kurtulmaları için **onlara yardım da edilmeyecektir.**[377]

وَاِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَاصْبِرْ لِحُكْمِ

376 On beş yerde geçen "em" edatıyla sorulan sorular kötüleme ve kınama ifade etmektedir.

377 Ayet-i kerimede yer alan "yevm" kelimesi "yevmehum"dan bedeldir.

رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ ﴿٤٩﴾

47. Şüphesiz zulmedenlere, ondan başka da azap vardır. Fakat çokları bilmezler.

48. Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözlerimizin önündesin. Kalktığın zaman da Rabbini hamd ile tesbih et.

49. Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışından sonra da O'nu tesbih et.

Açıklaması:

47- Şüphesiz ki, inkârları sebebiyle **o zulmedenlere bundan evvel** yani ölmelerinden önce dünyada **da bir azap var.** Nitekim yedi sene açlık ve kıtlıkla bir de Bedir günü öldürülmeleriyle azaba duçar olmuşlardır. **Lâkin onların çoğu** azabın başlarına ineceğini **bilmezler.**

48- Rabbinin onlara mühlet tanıması **hükmüne sabret** göğsün daralmasın. **Çünkü sen, bizim nezaretimizdesin** bizim gözetimimiz altındasın. Biz seni görüp koruyoruz. Uykundan veya oturduğun yerden **kalktığın vakit Rabbini hamd ile tesbih et.** Yani "Subhanellahi ve bihamdihi" de.

49- Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışından sonra yani yıldızların batışının ardından **dahi O'nu** yine bizzat **tesbih et.** Veya birincisinde akşam ve yatsı namazını, ikincisinde ise Fecir namazını (Sabah namazının ilk iki rekat sünnetini) (Bir görüşe göre ise Sabah namazını) kıl.

﴿٥٣﴾ سُورَةُ النَّجْمِ

NECM SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 62 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالنَّجْمِ اِذَا هَوٰىۙ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوٰىۚ ﴿٢﴾ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰىؕ ﴿٣﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰىۙ ﴿٤﴾ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰىۙ ﴿٥﴾ ذُو مِرَّةٍؕ فَاسْتَوٰىۙ ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰىؕ ﴿٧﴾ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلّٰىۙ ﴿٨﴾ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰىۚ ﴿٩﴾

1. Battığı zaman yıldıza andolsun ki;
2. Arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve bâtıla inanmadı.
3. O, arzusuna göre de konuşmaz.
4. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir.
5. Çünkü onu güçlü kuvvetli biri (Cebrail) öğretti.
6. Ve üstün yaratılışlı(melek), doğruldu:
7. Kendisi en yüksek ufukta iken.
8. Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, (yere doğru) sarktı.
9. O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.

Açıklaması:

1- Battığı, kaybolduğu **zaman yıldıza,** Süreyya'ya **yemin olsun ki,**

2- Arkadaşınız, Muhammed (s.a.v.) hak yolundan **sapmadı, bâtıla inanmadı da,** bâtıl inanca bürünmedi de. Gayy: Bâtıl inançtan kaynaklanan cehalet demektir.

3- O, hevadan, nefsinin hevasından **söylemiyor.**

4- Söylediği şey, kendisine **vahyolunan bir vahiyden başkası değildir.**

5- Ona o vahyi, **kuvvetleri pek büyük olan** bir melek **öğretti.**

6-7- Güçlü ve sağlam bir yapıya, yahut güzel bir görünüme **sahiptir.** Yani (onu öğreten melek) Cibril'dir (a.s). **Kendisi, en yüksek ufukta,** güneşin ufkunda yani doğduğu yerde **olduğu halde** üzerinde yaratıldığı hakiki sureti ile **hemen istiva etti,** mekânına yerleşti. İşte o vakit Hz. Peygamber (s.a.v.) Hira'da bulunduğu bir sırada kendisini (aslî suretinde) batıya kadar bütün ufku kaplar bir vaziyette gördü ve bayılıp yere düştü. Hz. Peygamber daha önce Cibril'den kendisine üzerinde yaratıldığı aslî suretinde görünmesini istemiş, o da Hira'da bu isteğini yerine getireceğine dair söz vermişti. Ancak daha sonra Cibril Hz. Peygamber'e bir insan suretinde indi.

8- Sonra kendisine **yaklaştı ve iyice yakınlaştı.**

9- Öyle ki, ona olan yakınlığı **iki yay arası kadar yahut** bundan **daha da yakın oldu.** Nihayet ayıldı ve korkusu dindi.

فَاَوْحٰٓى اِلٰى عَبْدِهٖ مَآ اَوْحٰىؕ ﴿١٠﴾ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاٰى ﴿١١﴾ اَفَتُمَارُوْنَهٗ عَلٰى
مَا يَرٰى ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً اُخْرٰىۙ ﴿١٣﴾ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى ﴿١٤﴾ عِنْدَهَا جَنَّةُ
الْمَاْوٰىؕ ﴿١٥﴾ اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰىۙ ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى ﴿١٧﴾ لَقَدْ
رَاٰى مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى ﴿١٨﴾

10. Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi.

11. (Gözleriyle) gördüğünü kalbi yalanlamadı.

12. Onun gördükleri hakkında şimdi kendisi ile tartışacak mısınız?

13. And olsun onu, önceden bir defa daha görmüştü,

14. Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında.

15. Cennetü'l-Me'vâ da onun yanındadır.

16. Sidre'yi kaplayan kaplamıştı.

17. Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı.

18. And olsun o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını gördü.

Açıklaması:

10- Ve Allahü teâlâ, Cibril'in Hz. Peygamber'e (s.a.v.) **vahyettiğini kuluna,** Cibril'e vahyetti. Yüce Allah, şanını tazim için vahyedilen şeyi zikretmemiştir.

11- Kalp, Hz. Peygamber'in kalbi, gözü ile **gördüğü şeyi** -ki Cibril'in sure-

tidir- yalanlamadı, tanımazlık etmedi.[378]

12- Şimdi siz onun gördükleri hakkında kendisi ile tartışacak mısınız? kendisi ile mücedele edecek ve onu ezecek misiniz? Bu hitap, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Cibril'i gördüğünü inkâr eden müşrikleredir.

13-14- Yemin olsun onu kendi şekliyle, İsra sırasında göklere çıkartılınca **Sidre-i münteha'nın yanında bir kere daha görmüştü.** Sidre-i münteha: Arş'ın sağında bulunan bir çeşit sedir ağacı olup, ne meleklerden ne de diğer canlılardan kimse bu ağaçtan öteye geçemez.

15- Ki Cennetü'l-Me'va onun yanındadır. Buraya melekler ile şehitler yahut muttaki kulların ruhları sığınır.

16- O dem ki, o vakit ki, **sidreyi** kuşlardan ve başka şeylerden **kaplayan kaplamış idi.**[379]

17- Hz. Peygamber'in (s.a.v.) **gözü ne şaştı ne de haddini aştı.** Yani o gece onun gözü ne maksadının dışına kaydı ne de onu aşıp başka şeye gitti.

18- Yemin olsun o gece **Rabbinin en büyük ayetlerinden** yani onlardan bazılarını **gördü.** Örneğin melekût âleminin acayiplerinden olarak yeşil Refref'i, gökyüzünü bütünüyle kaplamış bir vaziyette gördü. Bir de altı yüz kanadıyla Cibril'i...

اَفَرَاَيْتُمُ اللّٰتَ وَالْعُزّٰىۙ ﴿١٩﴾ وَمَنٰوةَ الثَّالِثَةَ الْاُخْرٰى ﴿٢٠﴾ اَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْاُنْثٰى ﴿٢١﴾ تِلْكَ اِذًا قِسْمَةٌ ضِيزٰى ﴿٢٢﴾ اِنْ هِىَ اِلَّآ اَسْمَآءٌ سَمَّيْتُمُوهَآ اَنْتُمْ وَاٰبَآؤُكُمْ مَّآ اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍۜ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْاَنْفُسُۚ وَلَقَدْ جَآءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدٰىۜ ﴿٢٣﴾ اَمْ لِلْاِنْسَانِ مَا تَمَنّٰىۖ ﴿٢٤﴾ فَلِلّٰهِ الْاٰخِرَةُ وَالْاُولٰىۧ ﴿٢٥﴾ وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِى السَّمٰوَاتِ لَا تُغْنِى شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا اِلَّا مِنْ بَعْدِ اَنْ يَأْذَنَ اللّٰهُ لِمَنْ يَشَآءُ وَيَرْضٰى ﴿٢٦﴾

19. Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ'yı?

20. Ve üçüncüleri olan ötekini, Menât'ı.

21. Demek erkek size, dişi O'na öyle mi?

22. O zaman bu, insafsızca bir taksim!

23. Bunlar (putlar), sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Onlar ancak zanna

378 Ayet-i kerimede yer alan "kezebe" lafzı şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.
379 Ayette yer alan "iz" lafzı, "ra'âhü" fiilinin mamulüdür.

ve nefislerinin arzusuna uyuyorlar. Hâlbuki kendilerine Rableri tarafından yol gösterici gelmiştir.

24. Yoksa insan, her arzu ettiği şeye sahip mi olacaktır?

25. Ahiret de dünya da Allah'ındır.

26. Göklerde nice melek var ki onların şefaatleri, dilediği ve hoşnut olduğu kimse için Allah'ın izin vermesi dışında bir işe yaramaz.

Açıklaması:

19- Gördünüz mü o Lat ile Uzza'yı?

20- Ve kendinden önceki iki puta itibarla **üçüncü durumda olan öbür Menat'ı.** Bunlar, taşlardan yapılmış putlardır. Müşrikler bu putlara tapar ve onların Allah katında kendilerine şefaatçi olacaklarını iddia ederlerdi. Yani söyleyin bakalım; Bu putların herhangi bir şeye güçleri var mı ki, yukarıda zikredilen şeylere gücü yeten Allah'ı bırakıyor da bunlara kulluk ediyorsunuz?[380]

21- Müşrikler bunun yanında bir de; kızları istememekle beraber meleklerin Allah'ın kızları oldukları iddiasında bulununca bu ayet-i kerime nazil oldu: **Erkek sizin de dişi O'nun öyle mi?**

22- Öyle ise, bu çok insafsız, zulme dayalı **bir taksim!**[381]

23- Onlar, sözü geçen şeyler, **ancak birtakım isimlerdir ki, onları siz ve atalarınız isimlendirdiniz.** Yani siz ve atalarınız onları putlar olarak isimlendirdiniz ve onlara tapmaktasınız **Allah onlar hakkında** yani onlara tapma konusunda **hiçbir hüccet** ve delil **indirmemiştir. Kâfirler** onlara tapma konusunda **ancak zanna ve nefislerinin arzusuna,** Şeytan'ın kendileri için tezyin ettiği; putların Allahü teâlâ katında kendileri için şefaatçi olacakları düşüncesine **tâbi oluyorlar. Halbuki kendilerine Rableri tarafından** Peygamber'in (s.a.v.) dili üzere kesin bir delil ile **yol gösterici gelmiştir.** Ancak onlar buna rağmen gidişatlarından vazgeçmediler.

24- Yoksa insan için yani onlardan her bir fert için **arzu ettiği** putların kendilerine şefaatçi olacakları düşüncesi mi **vardır?** Yani hakikat böyle değildir.

25- Oysa ahiret ve ilk yurt, yani dünya **Allah'ındır.** Dolayısıyla bu iki yurtta da yalnızca Allahü teâlânın irâdesi geçerlidir.

26- Göklerde nice melek vardır. Yani birçok melekler bulunmaktadır -hem onlar Allah katında ne kadar yüce mertebelere sahiptirler- **ki, şefaatleri hiçbir işe yaramaz. Meğer ki Allah,** kullarından **dilediği ve** kendisinden **razı ol-**

380 Ayet-i kerimede yer alan "el-uhrâ" lafzı, "es-salise-te"nin zem ifade eden sıfatıdır. Ayrıca ayette yer alan "ra'aytüm" fiilinin birinci mefulü, "ellâte" ve bu kelime üzerine atfedilen isimler olup, ikinci mefulü mahzuftur.

381 Ayet-i kerimede yer alan "dîzâ" lafzı, "dâze-yadîzü" kökünden gelip zulüm ve haksızlık etmek mânâsındadır.

duğu kimse için şefaat konusunda o meleklere **izin vermiş ola.** Çünkü Allahü teâlâ «Onlar, ancak Allah'ın rıza gösterdiği kimseye şefaatçi olabilirler» (Enbiya: 28) buyurmaktadır. Meleklerin bu şefatlerinin ancak bu konuda kendilerine izin verildikten sonra söz konusu olabileceği de şu ayet-i kerime ile bilinmektedir. «O'nun izni olmaksızın huzurunda kim şefaat edebilir?» (Bakara: 255)

اِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ الْاُنْثٰى ﴿٢٧﴾ وَمَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ ۚ وَاِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ الْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾ فَاَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلّٰى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ اِلَّا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ذٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ ۚ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهٖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدٰى ﴿٣٠﴾

27. Ahirete inanmayanlar, meleklere dişilerin adlarını takıyorlar.

28. Halbuki onların bu hususta hiç bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Zan ise hiç şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez.

29. Onun için sen bizi anmaktan yüz çeviren ve dünya hayatından başka bir şey istemeyen kimselere yüz verme.

30. İşte onların erişebilecekleri bilgi budur. Şüphesiz ki senin Rabbin, evet O, yolundan sapanı daha iyi bilir; O, hidayette olanı da çok iyi bilir.

Açıklaması:

27- Ahirete iman etmeyenler, meleklere dişi ismi takıyorlar. Çünkü onlar, «Melekler Allah'ın kızlarıdır» iddiasında bulundular.

28- Hâlbuki onların buna, bu söyledikleri söze **dair bir bilgileri yok,** bu konuda **sırf** kafalarında canlandırdıkları **zanna tâbi oluyorlar. Zan ise haktan** yani kesin bilginin istendiği bir noktada kesin bilgiden **hiçbir şey karşılamaz.**

29- O halde sen bizim zikrimizden yani Kur'an'dan **yüz çevirip yalnız dünya hayatını isteyen kimselerden yüz çevir!** Bu, cihad ile emrolunmadan önce idi.

30- İşte bu, yani dünyayı istemeleri **ilimden varabilecekleri noktadır.** Yani onların en son bilgileri, dünyayı ahirete tercih etmeleridir. **Şüphesiz ki Rabbin, yolundan sapanı en iyi bilendir. Hidayete ereni en iyi bilen de O'dur.** Yani her ikisini de Allah bilmektedir ve onlara yaptıklarının karşılığını verecektir.

وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۙ لِيَجْزِىَ الَّذِينَ اَسَٓاؤُا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِىَ الَّذِينَ

اَحْسَنُوا بِالْحُسْنٰىۚ ﴿٣١﴾ اَلَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ كَبٰٓئِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ اِلَّا اللَّمَمَۗ اِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِۗ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذْ اَنْشَاَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ وَاِذْ اَنْتُمْ اَجِنَّةٌ فِيْ بُطُوْنِ اُمَّهٰتِكُمْۚ فَلَا تُزَكُّوْٓا اَنْفُسَكُمْۗ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى ﴿٣٢﴾

31. Göklerde ve yerde bulunanlar hep Allah'ındır. Bu, Allah'ın, kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırması, güzel davrananları da daha güzeliyle mükâfatlandırması içindir.

32. Ufak tefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince, bil ki Rabbin, affı bol olandır. O, sizi daha topraktan yarattığı zaman ve siz annelerinizin karınlarında bulunduğunuz sırada (bile), sizi en iyi bilendir. Bunun için kendinizi temize çıkarmayın. Çünkü O, kötülükten sakınanı daha iyi bilir.

Açıklaması:

31- Göklerde ve yerdeki her şey Allah'ındır. Yani Allah, onların sahibidir. Yolundan sapan da, hidayete eren de O'nun malik olduğu şeyler arasındadır. Dilediğini delalete sürükler, dilediğini hidayete erdirir. **Bu, Allah'ın kötülük edenleri işledikleri** şirk ve benzeri kötü davranışları **ile cezalandırması,** tevhid ve benzeri ibadetlerle **güzel davranışta bulunanları da güzellikle** yani cennetle **mükâfatlandırması içindir.** Allahü teâlâ, güzel davranışta bulunanları, şu sözüyle beyan buyurmaktadır:

32- Onlar ki, günahların büyüklerinden ve fuhşiyattan kaçınırlar. Ancak ufak tefek kusurları müstesna! "Lemem"; bakmak, öpmek ve dokunmak gibi (zinaya nisbetle) küçük günahlardır. Buna göre istisna, munkatidir. Yani, lakin büyük günahlardan ictinab etmekle küçük günahları bağışlanır. **Muhakkak Rabbin** küçük günahları bağışlamakla ve tevbeyi kabul buyurmakla **geniş mağfiretlidir.**

Bu ayet-i kerime; «Namazımız, orucumuz, haccımız» diyen müminler hakkında nazil olmuştur: **O sizi daha topraktan yarattığı zaman,** yani atanız Adem'i topraktan yarattığı zaman **ve sizler annelerinizin karınlarında ceninler halinde bulunduğunuz sırada en iyi bilendir. O halde nefislerinizi tezkiye etmeyin,** onları yaptıklarını beğenir bir tarzda övmeyin. Ancak nimeti itiraf kabilinden ise bu, güzel bir davranıştır. **O, takva sahiplerini en iyi bilendir.**[382]

382 Ayet-i kerime(nin iki ayrı yerin)de bulunan "alemü" lafzı, "alimün" mânâsındadır. Ayrıca ayette yer alan "ecinnetün" lafzı, "cenin" kelimesinin çoğuludur.

اَفَرَاَيْتَ الَّذِى تَوَلّٰىۙ ﴿٣٣﴾ وَاَعْطٰى قَلِيلًا وَاَكْدٰى ﴿٣٤﴾ اَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرٰى ﴿٣٥﴾ اَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسٰىۙ ﴿٣٦﴾ وَاِبْرٰهِيمَ الَّذِى وَفّٰىۙ ﴿٣٧﴾ اَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۙ ﴿٣٨﴾ وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰىۙ ﴿٣٩﴾ وَاَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرٰىۖ ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزٰيهُ الْجَزَآءَ الْاَوْفٰىۙ ﴿٤١﴾

33. Gördün mü arkasını döneni?

34. Azıcık verip sonra vermemekte direneni?

35. Acaba gaybın bilgisi kendi yanındadır da o görüyor mu?

36. Yoksa kendisine haber verilmedi mi? Musa'nın sahifelerinde bulunan,

37. Ve ahdine vefa gösteren İbrahim'in (sahifelerinde bulunan şu gerçekler):

38. Gerçekten hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenemez.

39. Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.

40. Ve çalışması da ileride görülecektir.

41. Sonra ona karşılığı tastamam verilecektir.

Açıklaması:

33- Şimdi imandan **yüz çevireni** yani iman ettiği için ayıplanınca mürted olanı **gördün mü?** Bu kişi, «Allah'ın azabından korktum» dedi. Bunun üzerine onu ayıplayan kimse, tekrar şirke dönmesi ve malının bir kısmını kendisine bağışlaması şartıyla (güya) günahlarını üzerine almış ve o da şirke geri dönmüştür.

34- Hem belirlenen maldan **pek azını verip diretti,** kalanını vermedi.[383]

35- Gaybın ilmi onun yanında mı ki bu bilgi dahilinde (kendişi dışında) bir başkasının ahiret azabını kendisinden yüklenebileceğini **görüyor,** biliyor. Hayır böyle bir şey yoktur. Sözü geçen şahıs; Velid b. Muğire yahut bir başkasıdır.[384]

36-37- Hayır, aksine! Musa'nın sahifelerindeki, Tevrat'ın bölümlerindeki, -yahut ondan önceki sahifelerdeki- **ile, tastamam yerine getiren,** emrolunduğu şeyi tamamıyla eda eden -"Hani bir zamanlar İbrahim'i Rabbi bir takım kelimelerle imtihan etmiş; o da onları tamamen yerine getirmişti» (Bakara: 124) mealindeki ayet-i kerimede de ifade buyurulduğu gibi- **İbrahim'in sahifelerinde bulunanlar ona haber verilmedi.**

383 Ayet-i kerimede yer alan "ekdâ" lafzı, "küdyet" kökünden gelir. Küdyet, kaya gibi çok sert olan ve kuyu kazıcı buraya ulaşınca onu kazmaktan alıkoyan toprak demektir.

384 Ayet-i kerimede yer alan "e'indehû" lafzı, "ahbirnî" mânâsında "reayte" fiilinin ikinci mefulu durumundadır.

38- Sahifelerde bulunanlar şunlardı: **Şüphesiz hiçbir kimse başkasının vebalini yüklenmez,** yani hiçbir nefis, bir başkasının günahını yüklenemez.[385]

39- Ve insan için hayır olarak **kendi çalıştığından başkası yoktur.** Başkasının elde ettiği hayırdan ona hiçbir fayda gelmez.[386]

40- Ve onun çalıştığı ileride görülecektir yani ahirette gözükecektir.

41- Sonra ona mükâfatı tastamam; en kâmil bir şekilde **ödenecektir.**[387]

وَاَنَّ اِلٰى رَبِّكَ الْمُنْتَهٰىۙ ﴿٤٢﴾ وَاَنَّهٗ هُوَ اَضْحَكَ وَاَبْكٰىۙ ﴿٤٣﴾ وَاَنَّهٗ هُوَ اَمَاتَ وَاَحْيَاۙ ﴿٤٤﴾ وَاَنَّهٗ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰىۙ ﴿٤٥﴾ مِنْ نُّطْفَةٍ اِذَا تُمْنٰىۙ ﴿٤٦﴾ وَاَنَّ عَلَيْهِ النَّشْاَةَ الْاُخْرٰىۙ ﴿٤٧﴾ وَاَنَّهٗ هُوَ اَغْنٰى وَاَقْنٰىۙ ﴿٤٨﴾ وَاَنَّهٗ هُوَ رَبُّ الشِّعْرٰىۙ ﴿٤٩﴾ وَاَنَّهٗۤ اَهْلَكَ عَادًا الْاُوْلٰىۙ ﴿٥٠﴾ وَثَمُوْدَا۟ فَمَاۤ اَبْقٰىۙ ﴿٥١﴾ وَقَوْمَ نُوْحٍ مِّنْ قَبْلُ اِنَّهُمْ كَانُوْا هُمْ اَظْلَمَ وَاَطْغٰىۗ ﴿٥٢﴾

42. Ve şüphesiz en son varış Rabbinedir.

43. Doğrusu güldüren de ağlatan da O'dur.

44. Öldüren de dirilten de O'dur.

45. Şurası muhakkak ki erkek ve dişiden ibaret olan iki çifti O yarattı.

46. (Rahime) atıldığı zaman nutfeden.

47. Şüphesiz tekrar diriltmek de O'na aittir.

48. Zengin eden de yoksul kılan da O'dur.

49. Doğrusu Şi'râ yıldızının Rabbi de O'dur.

50. Ve şüphesiz ki önceki Âd kavmini O helâk etti.

51. Semûd'u da (O helâk etti) ve geriye hiçbir şey bırakmadı.

52. Daha önce de çok zalim ve pek azgın olan Nuh kavmini (helâk etmişti).

Açıklaması:

42- Şüphesiz ki, en son varış, öldükten sonra dönüş ve varış **Rabbinedir** ve Rabbin onlara yaptıklarının karşılığını verecektir.[388]

---

385 Ayet-i kerimede yer alan "en", "enne"den hafifletilmiş olup "ennehü" takdirindedir.
386 Ayet-i kerimede yer alan "en" "ennehü" takdirindedir.
387 Ayet-i kerimede yer alan "yüczâ" maddesi "ezeytühü sa'yehû-bi sa'yihi" şeklinde (tek başına ve harf-i cer ile) kullanılır.
388 Ayet-i kerimede yer alan "ve enne..." lafzı, makabli üzerine atfedilerek metfuh okunur. Cümle-i istinâfiye olmak üzere meksur olarak da okunmuştur. Mabâdindekiler için de hüküm aynıdır. Bu ikinci kıraate göre cümlelerin mazmunu sahifeler içine dahil olmaz.

43- Güldüren de O'dur, dilediğini sevindirir, **ağlatan da O,** dilediğini mahzun eder.

44- Dünyada iken **öldüren de O'dur, sermaye lütfeden de,** ticari sermaye edilecek malı veren de O.

45- Ve muhakkak ki, iki çifti, erkek ile dişiyi O yarattı.

46- Bir nutfeden rahimlere döküldüğü zaman.

47- Ve muhakkak ki O'na aittir, ölenlerin bilâhare diriltilmeleri.

48- Ve şüphe yok ki, O'dur zengin eden ve fakir düşüren O'dur.

49- Şi'ra yıldızının Rabbi de O... Şi'râ; İkizler burcunun arkasında bulunan ve cahiliye devrinde kendisine tapınılan bir yıldızın adıdır.

50- Evvelki Ad'ı o helak etti. Evvelki Ad'dan maksat Hz. Hûd'un kavmidir. Sonraki Ad ise, Hz. Salih'in kavmidir.

Ayet-i kerimede yer alan "Adeni'l-Ulâ" lafzı, bir kıraatte tenvinin Lam'a idgamı ve hemzesiz olarak; Lam'ın zammesi ile okunmuştur.

51- Semud'u da helak etti. Onlardan **hiç kimseyi bırakmadı.**[389]

52- Daha önce, yani Ad ve Semûd'dan önce **Nuh'un kavmini de...** Onları biz helak ettik. **Çünkü onlar** Ad ve Semûd kavimlerinden **daha zalim ve daha azgın idiler.** Çünkü Hz. Nuh aralarında uzun bir zaman kalmıştı. Nitekim Hz. Nuh, aralarında tam dokuz yüz elli sene kalmasına rağmen iman etmeleri şöyle dursun, ona eziyet ediyor ve kendisini dövüyorlardı.

وَالْمُؤْتَفِكَةَ اَهْوٰىۙ ﴿٥٣﴾ فَغَشّٰىهَا مَا غَشّٰىۚ ﴿٥٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكَ تَتَمَارٰى ﴿٥٥﴾

53. Altüst olan şehirleri de o böyle yaptı.

54. Onların başına getireceğini getirdi!

55. Şimdi Rabbinin nimetlerinin hangisinde şüpheye düşersin.

Açıklaması:

53- Mü'tefike'ninde -Mü'tefike; Lût'un (a.s.) kavminin yerleşim bölgeleridir- **üstünü altına getirdi,** Cibril'e emrederek orayı semaya yükselttikten sonra ters çevrilmiş olarak yere bıraktı.

54- Ve orayı daha sonra taşlardan **ne ile örttü, örttü!** Dehşete düşürmek için ne ile örtüldüğü, müphem bırakılmıştır. Hud sûresinde ise şöyle gelmiştir: «O beldenin üstünü altına getirdik ve üzerine pişmiş çamurdan yapılmış taşlar yağdırdık» Hud (82)

389 Ayet-i kerimede yer alan "semûd" lafzı, munsarif ve gayr-i munsarif olarak okunmuştur. Munsarif olunca atalarının ismi, gayr-i munsarif olunca da kabilenin ismidir. Ayet-i kerimede yer alan "Semûd" lafzı, "Ad" üzerine ma'tuftur.

55- Artık ey insan! **Rabbinin** O'nun vahdaniyetine ve kudretine delâlet eden **nimetlerinden hangisine şüphe edersin** yahut tekzip edersin?

هٰذَا نَذِيرٌ مِنَ النُّذُرِ الْأُولٰى ﴿٥٦﴾ اَزِفَتِ الْاٰزِفَةُ ﴿٥٧﴾ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللّٰهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ اَفَمِنْ هٰذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾ وَاَنْتُمْ سَامِدُونَ ﴿٦١﴾ فَاسْجُدُوا لِلّٰهِ وَاعْبُدُوا ﴿٦٢﴾

56. İşte bu ilk uyarıcılardan bir uyarıcıdır.

57. Yaklaşan yaklaştı.

58. Onu (vaktini) Allah'tan başka açığa çıkaracak yoktur.

59. Şimdi siz bu söze (Kur'an'a) mı şaşıyorsunuz?

60. Gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz!

61. Ve siz gaflet içinde oyalanmaktasınız!

62. Haydi Allah'a secde edip O'na kulluk edin!

Açıklaması:

56- Bu, Muhammed, **evvelki uyarıcılardan,** onların cinsinden **bir uyarıcıdır.** Yani kendinden önceki peygamberler gibi bir Peygamberdir. Nasıl onlar kendi kavimlerine gönderildilerse bu da sizlere gönderilmiştir.

57- Yaklaşmakta olan yaklaştı, kıyamet yakın oldu.

58- Onun vaktini Allah'tan başka açıklayacak hiçbir kimse **yoktur.** Yani onu keşfedip ortaya koyacak olan ancak O'dur. Tıpkı Yüce Allah'ın, «O kıyameti tam vaktinde, ancak O tecelli ettirecektir. (A'raf: 187) mealindeki ayetinde olduğu gibi.

59- Şimdi siz bu kelâma yani Kur'an'a mı yalanlama şaşkınlığıyla **şaşıyorsunuz?**

60- Ve alaya alıp **gülüyorsunuz da** vaadini ve tehdidini duymanız dolayısı ile **ağlamıyorsunuz?**

61- Hâlbuki siz oyun eğlenceye dalmış gidiyorsunuz, eğlenceyle meşgulsünüz ve sizlerden istenen şeyden gaflet içerisindesiniz.

62- Haydi sizleri yaratan **Allah'a secde edin, ibadet edin.** Putlara secde etmeyin ve onlara tapmayın.

سُورَةُ الْقَمَرِ

KAMER SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 55 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ﴿١﴾ وَاِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ ﴿٢﴾ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوٓا اَهْوَٓاءَهُمْ وَكُلُّ اَمْرٍ مُسْتَقِرٌّ ﴿٣﴾

1. Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı.

2. Onlar bir mucize görürlerse hemen yüz çevirirler ve: Eskiden beri devam edegelen bir büyüdür, derler.

3. Yalanladılar ve kendi heveslerine uydular. Hâlbuki her işin ulaşacağı yeri vardır.

Açıklaması:

1- Kıyamet yaklaştı ve ay Peygamberimiz'in (s.a.v.) bir mucizesi olarak bir parçası Ebu Kubeys diğeri de Kaykaân tepesine düşmek üzere iki parçaya **ayrıldı.** Ki müşrikler bunu Peygamberimiz'den istemişlerdi. Bunun üzerine onlara: «(Benim Peygamber olduğuma) şahit olunuz» buyurdu. Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir.

2- Onlar yani Kureyş kâfirleri Peygamber'in (s.a.v.) elinden sudur eden **bir mucize görürlerse yüz çevirip,** «Bu kuvvetli veya **devam edegelen bir büyüdür.» derler.**

Ayet-i kerimede yer alan "Müstemmir" kelimesinin mânâsında iki görüş vardır. Kuvvet mânâsında olan el-mirre'den veya istimrar (devam)dan gelmektedir.

3- Peygamber'i (s.a.v.) **yalanladılar ve hevalarına** batıla **uydular. Halbuki** iyi ve kötü **her bir iş için** ehli olana, cennet veya cehennemde **bir yer var.**

وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْاَنْۢبَآءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ۙ﴿٤﴾ حِكْمَةٌۢ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ ۙ﴿٥﴾

4. Andolsun onlara, kötülükten önleyecek nice önemli haberler gelmiştir.

5. Bu büyük bir hikmettir. Fakat (yüz çevirene) uyarılar ne fayda verir!

Açıklaması:

4- Andolsun! Onlara kendilerini **kötülükten önleyecek** Peygamberlerini yalanlayan ümmetlerin helak edilme haberlerinden **nice önemli haberler gelmiştir.**[390]

5- Tam bir hikmet. Fakat onlara **uyarıcı** yani kendilerini uyarıcı nitelikte olan işler **fayda vermiyor.**[391]

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ ۘ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ اِلٰى شَىْءٍ نُّكُرٍ ۙ﴿٦﴾ خُشَّعًا اَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْاَجْدَاثِ كَاَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنْتَشِرٌ ۙ﴿٧﴾ مُّهْطِعِينَ اِلَى الدَّاعِ ؕ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿٨﴾

6. Çağıranın görülmemiş bir şeye çağırdığı gün, sen de onlardan yüz çevir.

7. Sanki etrafa yayılmış çekirge sürüsü gibi bakışları perişan (utançtan yere bakar) bir halde kabirlerden çıkarlar.

8. Davetçiye koşarlarken o esnada kâfirler: Bu, çok çetin bir gündür! derler.

Açıklaması:

6- O halde onlardan yüz çevir! Bu söz önceki sözün neticesidir ve bununla kelâm tamamlanmıştır. **O çağırıcı** İsrafil **tanınmayan bir şeye** yani şiddeti ve korkunçluğun yüzünden nefislerin tanımadığı, görülmemiş bir şeye **çağıracaktır.** O da hesap görmedir.[392]

7- Gözleri korkmuş zelil olarak, korku ve şaşkınlıktan nereye gideceklerini bilmeyen **dağılmış çekirgeler gibi** insanlar kabirlerinden **çıkarlar.**[393]

---

390 Ayet-i kerimede yer alan "Muzdezer" kelimesi ism-i masdar veya ism-i mekândır, "ma" ise ism-i mevsul veya mevsufedir. Ayet-i kerimede yer alan "muzdecer" kelimesindeki dal iftial babındaki ta'dan bedeldir. İzdecertuhu ve zecertuhu "sert bir şekilde onu uyardım." şeklinde kullanılmaktadır.

391 Ayet-i kerimede yer alan "hikmet" kelimesi mahzuf mübtedanın haberi veya ma'dan veya muzdecer'den bedeldir. "Nüzür" kelimesi ise uyarıcı mânâsında olup nezir'in çoğuludur. "Ma" nefî vey istifham edatıdır. Ma ikincisine binaen mukaddem meful olur.

392 Ayet-i kerimede yer alan "yevm" kelimesi nasbeden kendinden sonra gelen "yahrucune" fiilidir. Ayet-i kerimede yer alan "nukur" kelimesi kâf'ın sükûnu ile de okunmuştur.

393 Ayet-i kerimede yer alan "keenne" cümlesi "yehrucune"deki fail'den haldir. "Muhtiin" de aynı şekilde haldir.

8- Çağırana doğru boyunlarını uzatarak hızlıca **koşarlar.** İçlerinden **kâfir olanlar: «Bu çok zorlu bir gün** yani kâfirler için çok zor» **derler.** Nitekim Yüce Allah Müddessir sûresinde meâlen: «Kâfirler için çok zor bir gündür» buyurmuştur.

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ ﴿٩﴾ فَدَعَا رَبَّهٗٓ اَنِّى
مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ ﴿١٠﴾ فَفَتَحْنَآ اَبْوَابَ السَّمَآءِ بِمَآءٍ مُنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا الْاَرْضَ
عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَآءُ عَلٰٓى اَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾ وَحَمَلْنَاهُ عَلٰى ذَاتِ اَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾
تَجْرِى بِاَعْيُنِنَا جَزَآءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَآ اٰيَةً فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٥﴾
فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٧﴾

9. Onlardan önce Nuh'un kavmi de yalanladı, hem de kulumuzun yalancı olduğunda ısrar ederek: O, delirdi, dediler. Ve (Nuh, davetten vazgeçmeye) zorlandı.

10. Bunun üzerine, Rabbine: Ben yenik düştüm, bana yardım et! diyerek yalvardı.

11. Biz de derhal nehir gibi devamlı akan bir su ile göğün kapılarını açtık.

12. Yeryüzünde kaynaklar fışkırttık. (Her iki) su, takdir edilmiş bir işin olması için birleşmişti.

13. Nuh'u da tahtalardan yapılmış, çivilerle çakılmış gemiye bindirdik.

14. İnkâr edilmiş olana (Nuh'a) bir mükâfat olmak üzere gemi, gözlerimizin önünde akıp gidiyordu.

15. And olsun ki onu bir ibret olarak bıraktık, ibret alan yok mudur?

16. Benim azabım ve uyarılarım nasılmış!

17. Andolsun biz Kur'an'ı öğüt alınsın diye kolaylaştırdık. (Ondan) öğüt alan yok mu?

Açıklaması:

9- Onlardan Kureyş'ten **önce Nuh kavmi de yalanladı, kulumuz** Nuh'u **yalandılar da, "Deli" dediler ve men edildi,** yani sövmek ve buna benzer şeylerle onu azarladılar.[394]

10- Nihayet o da, Rabbine niyaz ederek, «Ben mağlubum; Artık

394 Ayet-i kerimede yer alan "kezzebet" fiili "kavm" kelimesinin mânâsına binaen müennes olmuştur.

intikam(ını) al.»[395]

11- Bunun üzerine biz de bardaktan boşanırcasına bol ve şiddetli **bir** tarzda **yağmurla gök kapılarını açtık.**[396]

12- Yerden de fışkıran **kaynaklar fışkırttık. Derken** gök ve yer suyu ezelde **takdir edilmiş bir işe binaen birleşti,** ki bu da Nuh kavminin boğularak helâk olma işidir.[397]

13- Biz, onu yani Nuh'u **tahtalardan yapılmış, çivilerle çakılmış** gemiye **bindirdik.**

Dusur: Tahtalara çakılan çivi ve benzeri şeylere denir. Müfredi disar'dır. Kitap vezni gibi.

14- Akar giderdi. İnkâr edilen Nuh'a (a.s.) **bir mükâfat olmak üzere bizim gözlerimiz önünde,** yani bizim nezaretimiz yani muhafazamız altında **akıp gidiyordu.**[398]

15- Yemin olsun! Biz bunu bu tufan olayını onunla ibret alacaklar için **bir ibret olarak bıraktık,** yani bu haber yaygınlaşıp devam edegeldi. Ama bunu **düşünen,** ibret alan, bununla öğütlenen **mi var?**[399]

16- (Bak) **Benim azabım ve uyarım nasılmış.**[400]

17- Yemin olsun ki; Kur'an'ı düşünmek (ve) ezberlenmesi **için kolaylaştırdık.** Ve onu düşünmek ve ibret almak için hazırladık. **Fakat onu düşünen** onunla öğütlenip onu ezberleyen **var mı?**

Ayet-i kerimede yer alan istifham emir mânâsını taşımaktadır. Yani onu ezberleyip onunla öğütlenin (öğütlerini dinleyin) Allah'ın kitaplarından Kur'an'dan başkası, ezberden hıfzedilir (özelliğe sahip) değildi.

كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ اِنَّآ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِى يَوْمِ
نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَنْزِعُ النَّاسَ كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى

395 Ayet-i kerimede yer alan "enni" kelimesi mahzuf harf-i cerre binaen fetha okunmuştur.
396 Ayet-i kerimede yer alan "fetehna" fiili şeddeli olarak da okunmuştur.
397 Ayet-i kerimede yer alan "alâ emrin" haldir.
398 Ayet-i kerimede yer alan "cezaen" kelimesi mukadder bir fiil ile mansubdur. Yani intikam için boğuldular. Ayet-i kerimede yer alan "kufire" fiili malûm olarak da okunmuştur. Yani onlara ceza olması için boğuldular.
399 Ayet-i kerimede yer alan "muddekir" kelimesini aslı müztekir idi. "Ta" dal harfine ibdal edildi. Aynı şekilde zal da dal'a ibdal edildi ve dal da dala idgam edilmiştir.
400 Ayet-i kerimede yer alan istifham takrir içindir. "Keyfe" ise "kane"nin haberidir. Keyfe ise hal ve vaziyeti sormak için kullanılan bir edattır. Buradaki mânâ şudur: Nuh'u yalanlayan kimselere Allahü teâlânın azabının yerinde vuku bulacağına, muhatapları ikrar etmeye sevketmektir.

وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾

18. Ad kavmi (Peygamberleri Hûd'u) yalanladı da azabım ve tehdidim nasılmış (gördüler).

19. Biz onların üstüne, uğursuzluğu devamlı bir günde dondurucu bir rüzgâr gönderdik.

20. O rüzgâr, insanları, sökülmüş hurma kütükleri gibi yere seriyordu.

21. Nasılmış benim azabım ve uyarılarım!

22. And olsun biz Kur'an'ı düşünüp öğüt alınsın diye kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mu?

Açıklaması:

18- Ad kavmi de peygamberleri Hud'u tekzip etti de bu yüzden azaba duçar oldular. **İşte benim azabım ve uyarım** yani başlarına gelmeden önce onlara yaptığım azapla ilgili uyarım **nasıl olmuş?** Yani tam yerinde oldu.

19- Başlarına gelen azabı Yüce Allah meâlen şöyle açıkladı. **Gerçekten biz, üzerlerine** uğursuz(luğu) **sürekli** veya uğursuzluğu çok kuvvetli **bir günde** -ki bu da o ayın son günü olan Çarşamba günü idi- **çok gürültülü bir fırtına gönderdik.**

20- İnsanların anlatılan bu durumları **sanki onlar köklerinden sökülüp** yere düşmüş **hurma kütükleri** kökleri **imiş gibi** yıkıldıkları yer çukurundan onları **söküp atıyordu.** Rüzgâr onları baş aşağı atıyor, boyunlarını kırıp başlarını bedenlerinden ayırıyordu.[401]

21- Bak nasıl oldu azabım ve tehditlerim?

22- Yemin olsun ki biz Kur'an'ı (ezberlenmek ve) **düşünmek için kolaylaştırdık. Ama düşünen var mı?**

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوٓا اَبَشَرًا مِنَّا وَاحِدًا نَتَّبِعُهٗٓ اِنَّآ اِذًا لَفِى ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ ءَاُلْقِىَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ اَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَنِ الْكَذَّابُ الْاَشِرُ ﴿٢٦﴾ اِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾ وَنَبِّئْهُمْ اَنَّ الْمَآءَ قِسْمَةٌۢ بَيْنَهُمْ ۚ كُلُّ شِرْبٍ مُحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطٰى فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ اِنَّآ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ

401 Boyunlarının uzunluğundan dolayı hurma ağacına benzetildiler. Her iki yerde de ayet sonları dikkate alınarak bu surede "nahl" kelimesi müzekker, el-Hakke sûresinde "nahlun-haviye" ise müennes olarak zikredilmiştir.

الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾

23. Semûd kavmi de uyarıcıları yalanladı.

24. "Aramızdan bir beşere mi uyacağız? O takdirde biz apaçık bir sapıklık ve çılgınlık etmiş oluruz" dediler.

25. "Vahiy, aramızda ona mı verildi? Hayır o, yalancı ve şımarığın biridir" (dediler).

26. Yarın onlar, yalancı ve şımarığın kim olduğunu bileceklerdir.

27. Gerçekten onları imtihan etmek için dişi deveyi gönderen biziz. Sen onları gözetle ve sabret.

28. Onlara, suyun aralarında paylaştırıldığını haber ver. Her biri kendi içme sırasında gelsin.

29. Arkadaşlarını çağırdılar, o da (bundan cür'et alarak) kılıcını kaptı ve deveyi kesti.

30. (Bu azgınlara) azabım ve uyarılarım nasıl oldu!

31. Biz onların üzerlerine korkunç bir ses gönderdik. Hemen hayvan ağılına konan kuru ot gibi oluverdiler.

Açıklaması:

23- Semûd (kavmi) **uyarıcıları** yani kendisine iman edip ona uymadıkları takdirde peygamberleri Salih'in kendilerini uyarmış olduğu emirleri **tekzip ettiler.**[402]

24- «İçimizden bir insana mı uyacağız? O takdirde biz, yani ona uyduğumuz takdirde **mutlaka sapıklık** doğrudan uzaklaşma **ve delilik içinde oluruz.**[403]

25- Bizim aramızdan vahiy ona mı verildi? Yani ona vahyedilmemiştir. **Hayır!** O, bu anlatılan şeylerin kendine vahyedildiğine dair sözünde **aşırı yalancı** kibirli **bir şımarıktır.» dediler.**[404]

26- Bunun üzerine Allahü teâlâ şöyle buyurdu: **«Yarın** ahirette **bilecekler, yalancı şımarık kimmiş!** O mu yoksa onlar mı? Şöyle ki Peygamberleri Salih'i tekzib etmeleri yüzünden azab göreceklerdir.

---

402 Ayet-i kerimede yer alan "nüzür" kelimesi uyarıcı mânâsında olup nezir'in çoğuludur.

403 Ayet-i kerimede yer alan "beşer" kelimesi iştigal (kuralı) üzere mansubdur. "Minna" ve "vahiden" kelimeleri "beşer"in sıfatıdırlar. "Nettebi'u" ise beşeren'i nasbeden fiili açıklayandır. İstifham ise menfi mânâda kullanılmıştır. Yani ona nasıl uyabiliriz. Oysa bizler kalabalık bir cemaatız. O ise aramızda tek amirlik yapamaz. Yani biz ona uyamayız.

404 Ayet-i kerimede yer alan "eulkiye" iki hemzenin tahkiki, aralarında elif getirmek ve getirmemekle birlikte iki vecih üzere ikinci hemzenin teshili ile okunmuştur.

27- Hakikaten biz, onları sınamak **imtihan etmek için o dişi deveyi** onları imtihana tabi tutmamız için istedikleri şekilde tümsek kayadan çıkarıp **gönderenleriz.** Ey Salih **şimdi sen onları gözet** yani ne yapacaklarını ve de kendilerine neyin yapılacağını bekle gör **ve** onların eziyetlerine **sabret.**

Âyet-i kerimede yer alan "İstebir" fiilindeki ti harfi iftial babındaki ta'nın yerine gelmiştir.

28- Hem onlara haber ver ki, su deve ile **aralarında taksim edilmiştir.** Buna göre (su) bir gün onlara bir gün deveye **Her su nöbetinde** sudaki her pay (sahibi) **hazır bulunmuş olsun** o kavim kendi günlerinde, deve de kendi gününde suya gelecek» (dedik).

29- Bir müddet böyle devam ettiler. Sonra bıktılar ve deveyi öldürmeye karar verdiler. **Nihayet** onu öldürmesi için Kudar namındaki **arkadaşlarını çağırdılar. O da** kılıcını **alarak** onunla deveyi **kesti,** yani onların görüşüne uyarak deveyi kesti.

30- Ama bak azabım ve tehditlerim nasıl oldu? Yani başlarına gelmeden önce onları azap ile uyarmam nasıl oldu? Yani yerinde oldu.

31- Bunu Allahü teâlâ meâlen şöyle açıkladı: **«Biz onların üzerine bir nara gönderdik. Neticede kuru ot ve ağıl çırpısı gibi oluverdiler.** Muhtezir, davarlarını kurt ve yırtıcı hayvanlardan korumak maksadıyla, kuru ağaç ve dikenlerden ağıl yapan kimseye denir. Bu ağaç ve dikenlerden yere dökülüp ayakların ufaladığı şeylere de haşim denir.

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ اِنَّآ
اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا اِلَّآ اٰلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا كَذٰلِكَ
نَجْزِى مَنْ شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ اَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ
ضَيْفِهٖ فَطَمَسْنَآ اَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّ
﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾

32. Andolsun biz Kur'an'ı, anlaşılıp öğüt alınması için kolaylaştırdık. O halde düşünüp öğüt alan yok mu?

33. Lût'un kavmi de uyarıcı peygamberleri yalanladı.

34. Biz de üstlerine taş (yağdıran bir fırtına) gönderdik. Ancak Lût ailesini seher vakti kurtardık.

35. Katımızdan bir nimet olarak. Biz şükredeni işte böyle mükâfatlandırırız.

36. Andolsun ki, Lût onları bizim şiddetli azabımızla uyardı. Fakat onlar bu tehditleri kuşkuyla karşıladılar.

37. Onlar Lût'un misafirlerine karşı kötülük yapmayı planlamışlardı. Hemen biz onların gözlerini silme kör ettik. "Haydi azabımı ve uyarılarımı tadın!" (dedik).

38. Bir sabah kendilerine, yakalarını bir daha bırakmayacak olan bir azap gelip çattı.

39. İşte azabımı ve uyanlarımı tadın! (denildi).

40. Andolsun biz Kur'an'ı, öğüt almak için kolaylaştırdık. O halde düşünüp ibret alan yok mu?

Açıklaması:

32- Andolsun! Biz Kur'an'ı düşünmek için kolaylaştırdık. Ama düşünen var mı?

33- Lut kavmi uyarıları yani Lut'un lisanı üzere kendilerini uyaran emirleri **yalan saydılar.**

34- Biz onların üzerine taşlar yağdıran bir rüzgâr **gönderdik,** de helak oldular. Hasib, bir tanesi avucu dolduracak kadar olmayan ufak taş demektir. **Yalnız Lut ailesini** bunlar da iki kızı olup kendisi ile birlikte seherlerden **bir seher vakti** yani belirli olmayan bir günün sabah vakti **kurtardık.**[405]

35- Tarafımızdan bir nimet olarak yani bir ihsan ve ikram olarak! **İşte biz** mümin olduğu halde nimetlerimize **şükredenleri** veya Allah'a ve Resulüne iman edip de onlara itaat edenleri böyle yani bu şekil bir mükâfatla **mükâfatlandırırız.** Ayet-i kerimede yer alan "Ni'met" kelimesi meful-u mutlaktır.

36- And olsun! Lut onları şiddetli azabımızla kendilerini **yakalayacağımızla da uyarmıştı,** korkutmuştu. **Fakat** O'nun ihtarını **cidal ile karşılayıp** yalanladılar.

37- Ve and olsun! Onlar misafirlerine kötülük yapmaya kasdetmişlerdi. Yani kendileriyle, misafirler suretinde gelen kavmin arasını serbest bırakmasını istediler ki gelenlere o pis işi işleyecekler. Misafir suretinde gelenler ise meleklerdi. **Biz de onların gözlerini silme kör ediverdik** ve Cibril kanadıyla gözlerine bir silme vurmak suretiyle gözlerini çukursuz bir şekilde yüzün geri kalan kısmı gibi yapıverdik. Onlara «İşte **azabımı ve tehditlerimi** yani ihtarımı ve tehditimi yani netice ve sonucunu **tadın»** dedik.

---

405 Ayet-i kerimede yer alan "seher" kelimesinden belirli bir gün kastedilmiş olsaydı o zaman gayr-i munsarıf olurdu. Çünkü marife ve es-seher'den ma'dul'dur. Zira bu kelimenin marifelikteki durumu el takısı ile kullanılmasıdır. Bu çakıl taşlarının Lut ailesi üzerine gönderilip gönderilmediği konusunda iki ayrı görüş vardır. Buna göre birinci görüşe göre istisna muttasıl, ikinci görüşe göre de her ne kadar aynı cinsten de olsalar ibaredeki cevazdan dolayı munkatı olarak ifade edilmiştir.

38- And olsun! Belirli olmayan bir günün bir sabah vakti onları ahiret azabına bitişik **devamlı bir azap bastırıverdi.**

39- «İşte tadın benim azabımı ve tehditlerimin akıbetini.»

40- Yemin olsun ki biz Kur'an'ı düşünmek için kolaylaştırmışızdır. Ama düşünen mi var?

وَلَقَدْ جَآءَ اٰلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُۚ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا كُلِّهَا فَاَخَذْنَاهُمْ اَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ اَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ اُولٰٓئِكُمْ اَمْ لَكُمْ بَرَآءَةٌ فِى الزُّبُرِۚ ﴿٤٣﴾ اَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنْتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ اَدْهٰى وَاَمَرُّ ﴿٤٦﴾

41. Şüphesiz Firavun'un kavmine de uyarıcılar gelmişti.

42. Lâkin onlar bütün âyetlerimizi yalanladılar. Biz de onları güç ve kudretimize lâyık bir şekilde yakaladık.

43. Şimdi sizin kâfirleriniz, onlardan daha mı iyidirler? Yoksa kitaplarda sizin için bir beraat mı var?

44. Yoksa "Biz, intikam almağa gücü yeten bir topluluğuz" mu diyorlar?

45. O topluluk yakında bozulacak ve onlar arkalarını dönüp kaçacaklardır.

46. Bilakis kıyamet onlara vaad edilen asıl saattir ve o saat daha belâlı ve daha acıdır.

Açıklaması:

41- Yemin olsun! Firavun hanedanına kendisiyle birlikte kavmine de Musa ve Harun'un lisani üzere ihtar ve **tehditler geldi.** Ama ne yazık iman etmediler.

42- Doğrusu **onlar, bütün mucizelerimizi** yani Musa'ya verilen dokuz mucizeyi **yalanladılar. Biz de onları** kendisini hiçbir şeyin acze düşüremeyeceği **çok kuvvetli ve kudretli bir zatın yakalayışıyla** azap ile **yakalayıverdik.**

43- Ey Kureyş! **Sizin kâfirleriniz** ta Nuh kavminden başlayıp Firavun'a kadar süregelen bütün **bunlardan daha mı hayırlıdır da** bu sebeple azap olunmayacaklar? Ey Kureyş kâfirleri **yoksa sizin için** (ilâhi) **kitaplarda** azaptan kurtulduğunuza dair **bir beraat mi var?**

44- Yoksa onlar yani Kureyş kâfirleri, **«Biz** Muhammed'den **intikam almaya muktedir bir cemaatız** yani topluluğuz» **mu diyorlar?**

45- Ebu Cehil Bedir gününde, «Biz intikam almaya muktedir bir cemaatiz»

deyince şu ayet indi: **Yakında o ordu bozulacak ve arkalarını dönüp kaçacaklar.** Nitekim Bedir'de bozguna uğrayıp Rasûlullah (s.a.v.) onlara karşı muzaffer oldu.

46- Daha doğrusu onların asıl vaad olundukları azap **vakti kıyamettir. Kıyamet** yani kıyametin azabı dünya azabından **daha belâlı, daha** şiddetli **acıdır.**

اِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِى ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِى النَّارِ عَلٰى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ اِنَّا كُلَّ شَىْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ وَمَآ اَمْرُنَآ اِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ اَهْلَكْنَآ اَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ وَكُلُّ شَىْءٍ فَعَلُوهُ فِى الزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ فِى مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ ﴿٥٥﴾

47. Şüphesiz suçlular sapıklık ve çılgınlık içindedirler.

48. O gün yüzüstü ateşe sürüklendiklerinde "Cehennemin elemini tadın!" denir.

49. Biz, her şeyi bir ölçüye göre yarattık.

50. Bizim buyruğumuz, bir anlık bakış gibi, bir tek sözden başka bir şey değildir.

51. And olsun biz, sizin benzerlerinizi hep helâk ettik. Düşünüp ibret alan yok mu?

52. Yaptıkları her şey kitaplarda (amel defterlerinde) mevcuttur.

53. Küçük büyük her şey satır satır yazılmıştır.

54. Takvâ sahipleri cennetlerde ve ırmakların kenarlarındadır.

55 Güçlü ve Yüce Allah'ın huzurunda hak meclisindedirler.

Açıklaması:

47- Muhakkak ki mücrimler dünyada öldürülmeleri suretiyle **helak ve** ahirette şiddetli bir şekilde tutuşturulmuş yani kızıştırılmış **ateş içindedirler.**

48- O gün onlar, yani ahirette **yüzleri üstü ateşte sürünecekler.** Kendilerine, **«Tadın bakalım cehennemin** size **dokunuşunu»** denilir.

49- Gerçekten biz, bir takdir ile yaratmışızdır.[406]

406 Ayet-i kerimede yer alan "külleşey'in" mukadder bir fiil ile mansubdur ki onu da "heleknâ" fiili açıklamaktadır. Ayrıca "bi kader" car-mecrur'u kûl'den hal'dir. Yani her şeyi takdir edilmiş olarak yarattık. Ayet-i kerimede yer alan "külle" bir kıraatta mübteda olarak ref

50- Varlığını murad ettiğimiz bir şey için **bizim emrimiz ancak bir** kezdir. **Bir göz kırpması gibi** hızlıdır. O da "Ol" demekten ibarettir. O da derhal oluverir, onun emri, bir şeyin olmasını dilediği vakit, ona sadece "Ol" demektir. O da oluverir (Yasin: 82)

51- And olsun! Biz sizin geçmiş ümmetler içinde küfürde **benzerlerini zi helâk etmişizdir. Ama düşünen mi var?**[407]

52- Bununla beraber onların yani kulların **yaptıkları** hafaza meleklerinin **defterlerinde** yazılmıştır.

53- Ve küçük büyük günahın veya amelin **hepsi** Levh-i Mahfuz'da **yazılıdır.**

54- Muhakkak takva sahipleri cennetler bahçeler **de ve ırmaklar** (başın)da...[408]

55- Hak meclisinde... O mecliste ne boş lakırdı, ne günaha sokan bir şey yoktur. Mânâ: Onlar lakırdı ve günaha sokan şeyden kurtulmuş olarak cennet meclislerinde bulunacaklardır, dünya meclisleri ise bunun aksinedir. Zira dünya meclislerinde bu gibi şeylerden kurtulmak çok azdır. Hiçbir şeyin kendini aciz bırakamayacağı **muktedir bir Melik** yani mülkü çok yüce, geniş olanın **huzurunda olacaklardır.** O da Allahü teâlâdır. Buradaki "inde" (maddi yakınlık olmayıp) Allahü teâlânın fazl-u keremi olan rütbe ve manevî yakınlığa işarettir.[409]

ile okunmuştur. Haberi ise "heleknahu"dur.

407 Ayet-i kerimede yer alan istifham emir mânâsındadır. Yani hatırlayın ve öğüt alın!

408 Ayet-i kerimede yer alan "neher" kelimesinden cins kastedilmiştir. (Ve böylece "cennat" kelimesine münasebeti sağlanmış oldu) Ayet-i kerimede yer alan "neher" kelimesi nun ve ha'nın zammesiyle de okunmuştur. Esed ve usud gibi. Mânâ şudur: Onlar cennet ırmaklarından su, süt, bal ve şarap içerler.

409 Ayet-i kerimede yer alan "mek'ad" ile cins isim kastedilmiştir. Çoğul olarak da "mekaide" şeklinde okunmuştur. "Fi mek'edi sıdkın" ikinci haber ve bedel olarak da i'rablanmıştır. Bedel olunca bedel-i ba'z ve gayrısına (iştimal'e) de şamildir. Yine ayet-i kerimede yer alan "melik" mübalağa sigasıdır.

سُورَةُ الرَّحْمٰنِ

RAHMÂN SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 78 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اَلرَّحْمٰنُۙ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَۜ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَۙ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾

1. Çok merhametli (Allah)
2. Kur'an'ı öğretti.
3. İnsanı yarattı.
4. Ona açıklamayı öğretti.

Açıklaması:

1- Rahman (olan Allah),

2- Dilediğine **Kur'an'ı öğretti.**

3- İnsanı, yani insan cinsini **yarattı.**

4- Ona beyanı, konuşmayı öğretti.

اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍۙ ﴿٥﴾ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ﴿٦﴾ وَالسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَۙ ﴿٧﴾ اَلَّا تَطْغَوْا فِى الْمِيزَانِ ﴿٨﴾ وَاَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ﴿٩﴾ وَالْاَرْضَ وَضَعَهَا لِلْاَنَامِۙ ﴿١٠﴾ فِيهَا فَاكِهَةٌۙ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْاَكْمَامِ ﴿١١﴾ وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُۚ ﴿١٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

5. Güneş ve ay bir hesaba göre (hareket etmekte) dir.
6. Bitkiler ve ağaçlar secde ederler.

7. Göğü Allah yükseltti ve mîzanı (dengeyi) O koydu.

8. Sakın dengeyi bozmayın.

9. Ölçüyü adaletle tutun ve eksik tartmayın.

10. Allah, yeri canlılar için yaratmıştır.

11. Orada meyveler ve salkımlı hurma ağaçları vardır.

12. Yapraklı daneler ve hoş kokulu bitkiler vardır.

13. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

Açıklaması:

5- Güneş ve Ay bir hesap içinde hareket etmektedirler, (yörüngelerinde) akıp gitmektedirler.

6- Nebat da, gövdesiz bitkiler de **ağaç da,** gövdeli bitkiler de **secde ederler,** onlardan beklenene boyun eğerler.

7- Göğü yükseltti ve mizanı koydu, adaleti meşru ve me'mur kıldı.

8- Ki mizanda, kendisi ile tartılan alette **haddi aşmayın,** yani haksızlık etmeyesiniz diye...

9- Ve tartıyı adaletle doğru yapın. Terazide eksiklik yapmayın, tartılanı noksan etmeyin.

10- Yeryüzünü de bütün canlılar için, mahlûkat için, yani insanlar, cinler ve diğer yaratıklar için **koydu,** döşedi.

11- Orada çeşit çeşit meyveler salkındı, yemişleri kaplarla (kabuklarla) örtülü, bilinen **hurma ağaçları vardır.**

12- Buğday ve arpa gibi **samanlı hububat ve Reyhan,** yaprak yahut koklanan şey **vardır.**

13- O halde ey insanlar ve cinler! **Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?** Bu ayet (sûre içerisinde) **31** defa zikredilmiştir. Buradaki istifham, takrir içindir. Çünkü Hakim'in Hz. Câbir'den rivayetine göre Câbir (r.a.) şöyle anlatmıştır: «Resûlullah (s.a.v.) bizlere Rahman sûresini okudu. Nihayet onu hatmettikten sonra şöyle buyurdu: «Ne oluyor? Görüyorum ki cinlerden daha suskunsunuz. Onlar sizden daha güzel karşılık verdiler. Ben onlara hangi kez «Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?» ayetini okudumsa illâ ki, «Rabbimiz! Nimetlerinden hiçbirini yalanlamıyoruz. Hamd sana mahsustur» dediler.»

خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ﴿١٤﴾ وَخَلَقَ الْجَآنَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ ﴿١٥﴾
فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾ رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ

رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِۙ ﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِۚ ﴿٢٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُۚ ﴿٢٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾

14. Allah insanı, pişmiş çamura benzeyen bir balçıktan yarattı.

15. Cinleri öz ateşten yarattı.

16. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

17. (O,) iki doğunun ve iki batının Rabbidir.

18. Öyleyse Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

19. İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir.

20. Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmazlar.

21. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

22. İkisinden de inci ve mercan çıkar.

23. Şimdi Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

Açıklaması:

14- İnsanı, Adem'i **Fahhar gibi** -Fahhar; pişirilmiş çamur demektir- **bir salsalden yarattı.** Salsal; çıtçıtı işitilen, yani tıklatılınca ses çıkaran çamur demektir.

15- Cânnı, cinlerin atasını -ki o da İblis'tir- **da ateşin mâricinden yarattı.** Mâric; dumandan temizlenmiş; ateşin lavı demektir.

16- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

17- O, iki doğunun, yaz ve kış doğularının **ve iki batının,** yaz ve kış batılarının **Rabbidir.**

18- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

19- Tatlı ve tuzlu olmak üzere **iki deryayı salıvermiş.** Görünürde **birbirlerine kavuşurlar.**

20- Fakat aralarında bir berzah, kudret-i ilâhiden kaynaklanan bir perde **vardır; birbirine geçmezler,** onlardan herhangi biri, diğerine geçip de onunla karışmaz.

21- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

22- Onlardan, onların bir tanesine şamil ikisinin toplamından -ki Mercan kırmızı renkli bir çeşit mücevher, yahut küçük çapta inciler demektir- **çıkartılır.**[410]

410 Ayet-i kerimede yer alan "yuhracü" lafzı, meçhul ve malûm sigaları ile okunmuştur.

23- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَاٰتُ فِى الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِۚ ﴿٢٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ ﴿٢٥﴾

24. Denizde yüce dağlar gibi yükselen gemiler de O'nundur.

25. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

Açıklaması:

24- Denizde inşa edilen, icad edilen **koca dağlar gibi,** büyük ve yükseklik bakımından dağları andıran **akıp gidiciler,** gemiler **O'nundur.**

25- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍۚ ﴿٢٦﴾ وَيَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِۚ ﴿٢٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾ يَسْـَٔلُهُ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۗ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍۚ ﴿٢٩﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾

26. Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacak.

27. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacak.

28. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

29. Göklerde ve yerde bulunan herkes, O'ndan ister. O, her an yaratma halindedir.

30. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Açıklaması:

26- Orada bulunan herkes yani yeryüzünde bulunan her canlı **fanidir,** yok olmaya mahkûmdur.[411]

27- Yalnız Celâl, azamet **ve** türlü türlü nimetleri ile mü'minlere **ikram sahibi olan Rabbinin vechi,** O'nun zâtı **bakidir.**

28- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

29- Göklerde ve yerde kim varsa yani konuşarak yahut lisan-ı hâl ile muhtaç oldukları; ibadete kuvvet, rızık, günahlarının bağışlanması ve diğer ihtiyaçlarını **O'ndan ister. O her gün,** her an **bir iştedir** ezelde takdir ettiğine uygun olarak ortaya koyduğu bir iştedir. Örneğin diriltmek, öldürmek, yükseltmek, alçaltmak, zenginleştirmek, yoksullaştırmak, dua edenin duasına icabet etmek, isteyene vermek vs. şeyler.

30- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

411 Ayet-i kerimede akıllılar tağlib edilerek "men" ile tabir edilmiştir.

سَنَفْرُغُ لَكُمْ اَيُّهَ الثَّقَلَانِۚ ﴿٣١﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنِ اسْتَطَعْتُمْ اَنْ تَنْفُذُوا مِنْ اَقْطَارِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ اِلَّا بِسُلْطَانٍۚ ﴿٣٣﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِۚ ﴿٣٥﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ فَاِذَا انْشَقَّتِ السَّمَآءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِۚ ﴿٣٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾

31. Ey insan ve cin! Sizin de hesabınızı ele alacağız.

32. Hal bu iken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

33. Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çerçevesinden çıkıp gitmeye gücünüz yetiyorsa geçin. Ancak büyük bir güçle çıkıp gidebilirsiniz.

34. Öyleyse Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

35. Üzerinize ateşten alev ve duman gönderilir de birbirinizi kurtaramaz ve yardımlaşamazsınız.

36. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

37. Gök yarılıp da kızarmış yağ renginde gül gibi olduğu zaman,

38. Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Açıklaması:

31- Ey Sekaleyn, insan ve cin! **Yakında sizin için işe başlayacağız,** sizin hesabınıza bakacağız.

32- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

33- Ey cinler ve insanlar cemaati! Eğer göklerin ve yerin çevrelerinden geçmeye, çıkmaya **gücünüz yetiyorsa yapın.** Bu bir taciz emridir. **Ama Allah'ın verdiği bir güç,** bir kuvvet **olmadan geçemezsiniz.** Hâlbuki bunun için kuvvetiniz de yoktur.[412]

34- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

35- Üzerinize ateşten bir şuvaz -Şuvaz; ateşin dumandan süzülmüş sade lavı, yahut dumanlı ateş demektir- **ve bir nuhas,** yani lavsız duman **gönderilir de kurtulamazsınız,** bundan kaçamazsınız. Aksine o sizi mahşer yerine kadar itip götürür.

36- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

412 Yahut sınırlıdır. Çünkü ayetin bu gücü küllen nefyetmeyip Allahü teâlânın vereceği kudrete bağladığı açık olmakla beraber, bu kudreti kısmen de olsa günümüz insanına bahşettiği açıktır. (Çeviren)

37- Gök yarılıp da, meleklerin inişi için kapı kapı açılıp da **dihan gibi,** alışılmışın tersine kızıl bir ten gibi **bir gül** yani bir gül gibi kıpkızıl **olduğu zaman** ne dehşetli olacaktır.[413]

38- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْـَٔلُ عَنْ ذَنْۢبِهٖٓ اِنْسٌ وَلَا جَاۤنٌّ ﴿٣٩﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٤٠﴾ يُعْرَفُ الْمُجْرِمُوْنَ بِسِيْمٰهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِيْ وَالْاَقْدَامِ ﴿٤١﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٤٢﴾ هٰذِهٖ جَهَنَّمُ الَّتِيْ يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُوْنَ ﴿٤٣﴾ يَطُوْفُوْنَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيْمٍ اٰنٍ ﴿٤٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٤٥﴾

39. İşte o gün insana da cine de günahı sorulmaz.

40. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

41. Suçlular, simalarından tanınır, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar.

42. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

43. İşte bu, suçluların yalanladıkları cehennemdir.

44. Onlar, cehennemle kaynar su arasında dolaşır dururlar.

45. Şimdi Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

Açıklaması:

39- O gün ne bir insana günahından sorulacak, ne de bir cine günahından sorulacak. Başka bir zaman sorulacaklar. «Rabbine yemin olsun, biz onların tamamını sorguya çekeceğiz.» Gerek burada zikredilen ve gerekse daha sonra gelecek olan "el-Canne" lafzı, cinni mânâsındadır. Bu iki noktada zikredilen "el-İnsü" lafzı da insan mânâsındadır.

40- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

41- Mücrimler simalarından, yani yüzlerinin siyahlığından ve gözlerinin maviliğinden **tanınır, alın saçlarından ve ayaklarından yakalanırlar.**

42- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz? Yani, onlardan her birinin perçemi arkasından yahut önünden ayakları ile bağlanır ve böylece ateşe atılır.

43- Ve onlara şöyle denilir: **İşte bu, mücrimlerin yalan saydıkları cehennemdir!»**

44- Onlar bununla kaynar su arasında dolaşıp, koşup **dururlar,** Ate-

413 Ayet-i kerimede yer alan "iza"nın cevabı "femâ a'zame'l-hevle" cümlesidir.

şin harareti karşısında imdad talebinde bulundukları zaman, bu sudan sulanırlar.

Ayet-i kerimede yer alan "Anin" lafzı, "Kadın" gibi ism-i mankustur.

45- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ جَنَّتَانِۚ ﴿٤٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۙ ﴿٤٧﴾ ذَوَاتَآ اَفْنَانٍۚ ﴿٤٨﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِۚ ﴿٥٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِۚ ﴿٥٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ مُتَّكِـِٕينَ عَلٰى فُرُشٍ بَطَآئِنُهَا مِنْ اِسْتَبْرَقٍۜ وَجَنَا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍۚ ﴿٥٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾

46. Rabbinin huzurunda durmaktan korkan kimselere iki cennet vardır.

47. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

48. İki cennet de çeşit çeşit ağaçlarla doludur.

49. Öyleyse Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

50. İkisinde de akıp giden iki kaynak vardır.

51. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

52. İkisinde de her türlü meyveden çift çift vardır.

53. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

54. Hepsi de örtüleri atlastan minderlere yaslanırlar. İki cennetin de meyvesinin devşirilmesi yakındır.

55. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Açıklaması:

46- Rabbinin makamından, O'nun huzurunda hesap vermek için dikilmekten **korkanlar** ve bu sebeple O'na karşı gelmeyi terk edenler **için** yani onlardan her biri için yahut onların yekûnu için **iki cennet vardır.**

47- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

48- İki cennet de dallı ağaçlarla doludur.[414]

49- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

50- O iki cennette iki akar kaynak var.

414 Ayet-i kerimede yer alan "zevata" lafzı, asıl sığası üzere bina edilmiş olarak "zevat" kelimesinin tesniyesidir. Lamel fiili aslında ya'dır. Ayrıca ayetin devamındaki "efnan" lafzı da, "talel" vezninde olan "fenen" kelimesinin çoğulu olup ağaçlar demektir.

51- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

52- O iki cennette dünyadaki **her meyveden** -yahut kendisi ile lezzetlenilen her çeşit nimetten- **çifter çifter,** yaş ve kuru olmak üzere iki çeşit **vardır.** Bu iki meyvadan örneğin Ebu Cehil karpuzu gibi; dünyada acı olan, ahirette tatlıdır.

53- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

54- Hepsi de astarları istebraktan, kalın ve haşin ipekten **döşekler üzerinde yaslandıkları halde** zevk ederler. Döşeklerin dış kısımları ince ipekten mamuldür. **Her iki cennetin meyvalarının erişilmesi de yakındır.** Ayakta olan da, oturan da, yaslanan da rahatça onlara uzanabilir.[415]

55- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿٥٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ
جَزَآءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُ ﴿٦٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾

56. Oralarda gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş güzeller var ki, bunlardan önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur.

57. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

58. Sanki onlar yakut ve mercandırlar.

59. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

60. İyiliğin karşılığı iyilikten başka bir şey midir?

61. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Açıklaması:

56- Oralarda, o iki cennette ve o iki cennetin kapsamı dahilinde bulunan saray ve köşklerde **gözlerini** insanlardan ve cinlerden yaslanmakta olan kocaları üzerinden **ayırmayan kadınlar vardır ki, onlara** o cennet hurilerine yahut orada yaratılan dünya kadınlarına **kocalarından önce ne bir insan dokunmuştur,** cinsî ilişkide bulunmuştur **ne de cinnî.**

57- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

58- O kadınlar berraklıkları itibariyle **sanki yakut ve** beyaz tenli olmaları itibariyle de **mercan** yani incidirler.

59- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

415 Ayet-i kerimede yer alan "müttekiîne" lafzı hal olup amili mahzuftur. Takdiri, "yeteneaamûne" şeklindedir.

60- İtaat etmek suretiyle yapılan **iyiliğin karşılığı ancak** nimet bahşederek yapılan **iyiliktir.**

61- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِۚ ﴿٦٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۙ ﴿٦٣﴾ مُدْهَآمَّتَانِۚ ﴿٦٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ ﴿٦٥﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِۚ ﴿٦٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ ﴿٦٧﴾ فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌۚ ﴿٦٨﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ ﴿٦٩﴾ فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌۚ ﴿٧٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ ﴿٧١﴾ حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِى الْخِيَامِۚ ﴿٧٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ ﴿٧٣﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّۚ ﴿٧٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ ﴿٧٥﴾

62. Bu ikisinden başka iki cennet daha vardır.
63. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
64. Bu cennetler koyu yeşildirler.
65. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
66. İkisinde de durmadan fışkıran iki kaynak vardır.
67. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
68. İkisinde de her türlü meyveler, hurma ve nar vardır.
69. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
70. İçlerinde huyu güzel yüzü güzel kadınlar vardır.
71. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
72. Otağlar içinde sahiplerine tahsis edilmiş hûriler vardır.
73. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
74. Bunlara onlardan önce ne bir insan ne bir cin dokunmuştur.
75. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Açıklaması:

62- Bu ikisinden yani sözü geçen bu iki cennetten **başka** aynı şekilde Rabbinin huzurunda durmaktan korkan kimseler için **iki cennet daha vardır.**

63- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

64- Her ikisi koyu yeşildir, yeşilliklerinin şiddetinden siyaha çalmaktadır **onlar.**

65- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

66- Her iki cennette fışkıran, suyla dolup taşan ve hiç tükenmek bilmeyen **iki pınar var.**

67- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

68- O iki cennette; çeşitli meyveler, hurmalar ve nar var. Hurmalar ile nar, "Meyveler" mefhumuna dahildirler. Dahil olmadıkları da söylenmiştir.

69- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

70- Oralarda yani o iki cennette ve o iki cennette yer alan şeylerde (saray ve köşklerde) ahlâk bakımından **hayırlı ve** yüzleri **güzel kadınlar vardır.**

71- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

72- İçi, oyulmuş inciden mamul, köşklere bitişik, köşkler içindeki kabinlere benzer **çadırlarda kasredilmiş,** örtülmüş huriler, gözlerinin siyahı çok siyah, beyazı çok beyaz kadınlar var.

73- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

74- Onlara, onlardan önce, kocalarından önce **ne bir insan dokunmuştur, ne de bir cinnî.**

75- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

مُتَّكِـِٔينَ عَلٰى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍۚ ﴿٧٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾
تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِى الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

76. Yeşil yastıklara ve hârikulâde güzel döşemelere yaslanırlar.

77. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

78. Büyüklük ve ikram sahibi Rabbinin adı yücelerden yücedir.

Açıklaması:

76- Onlar yani kocaları **yeşil yaygalara** yahut yastıklara **ve güzel halılara yaslanarak** zevk ederler.[416]

77- O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

78- Azamet ve ikram sahibi olan Rabbinin ismi ne yücedir! İzahı yukarıda geçmiştir. "İsim" lafz-ı zaiddir.

416 Ayet-i kerimede yer alan "müttekiine" lafzının irabı yukarıda geçmişti. (54. ayet.) Ayrıca ayetin devamındaki "raf raf lafzı, "rafrafetün" kelimesinin, "abkariyyin" lafzı da "abkariyyetün" kelimesinin çoğuludur.

سُورَةُ الْوَاقِعَةِ

VÂKIA SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 96 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُۙ ﴿١﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌۘ ﴿٢﴾ خَافِضَةٌ رَافِعَةٌۙ ﴿٣﴾ اِذَا رُجَّتِ
الْاَرْضُ رَجًّاۙ ﴿٤﴾ وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّاۙ ﴿٥﴾ فَكَانَتْ هَبَآءً مُنْبَثًّاۙ ﴿٦﴾ وَكُنْتُمْ اَزْوَاجًا
ثَلٰثَةً ﴿٧﴾ فَاَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَآ اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِۜ ﴿٨﴾ وَاَصْحَابُ الْمَشْـَٔمَةِ مَآ
اَصْحَابُ الْمَشْـَٔمَةِۜ ﴿٩﴾ وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَۙ ﴿١٠﴾ اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُونَۚ ﴿١١﴾ فِى
جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿١٢﴾

1. Kıyamet koptuğu zaman,
2. Ki onun oluşunu yalanlayacak hiçbir kimse yoktur;
3. O, alçaltıcı, yükselticidir.
4. Yer şiddetle sarsıldığı,
5. Dağlar parçalandığı,
6. Dağılıp toz duman haline geldiği,
7. Ve sizler de üç sınıf olduğunuz zaman,
8. Sağdakiler, ne mutlu o sağdakilere!
9. Soldakiler, ne bahtsızdırlar onlar!
10. (Hayırda) önde olanlar, (ecirde de) öndedirler.
11. İşte bunlar, (Allah'a) en yakın olanlardır,
12. Naîm cennetlerinde .

Açıklaması:

1- Kıyamet koptuğu vakit,

2- Dünyada **onun kopmasını** reddettiği gibi onu reddetmek suretiyle **yalanlayacak** hiçbir nefis **yoktur.**

3- O alçaltıcı, yükselticidir, yani O, cehenneme girmeleri suretiyle birtakım kavimlerin alçaldığını, diğerlerinin de cennete girmeleriyle yükseldiğini ortaya koyan, gösterendir.

4- Yer şiddetle hareket edip **sarsıldığı,**

5- Dağlar didik didik ufalanıp **parçalandığı vakit,**

Ayet-i kerimede yer alan "İza" birincisinden bedeldir.

6- Derken dağılmış toz haline gelmiştir.

7- Siz de kıyamette **üç sınıf olmuşsunuzdur,** (olacaksınız)

8- Sağcılar bunlar amel defterleri sağ taraflarından verilecek olanlardır. **Hem de ne sağcılar!** Buradaki soru, onların cennete girmeleri hususunda şanlarının yüceliğini ifade etmektedir.

9- Solcular yani onlardan her birine amel defteri sol taraftan verilecektir. **Hem de ne solcular!** Bu ifade, onların cehenneme girmeleri hususundaki durumlarını tahkir etmektedir.

10- Hayır yarısında **önde olanlar,** bunlar peygamberlerdir. **Onlar öncüdürler.**[417]

11- **İşte yakınlık mertebesine ulaştırılanlar bunlardır.**

Bu cümle mübtedanın haberidir.

12- **Ki, Naim cennetlerindedirler.**

ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَۙ ﴿١٣﴾ وَقَلِيلٌ مِنَ الْاٰخِرِينَۜ ﴿١٤﴾ عَلٰى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍۙ ﴿١٥﴾ مُتَّكِـِٕينَ
عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ ﴿١٦﴾ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَۙ ﴿١٧﴾ بِاَكْوَابٍ وَاَبَارِيقَ وَكَأْسٍ
مِنْ مَعِينٍۙ ﴿١٨﴾ لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَۙ ﴿١٩﴾ وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَۙ ﴿٢٠﴾
وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَۜ ﴿٢١﴾ وَحُورٌ عِينٌۙ ﴿٢٢﴾ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِۚ ﴿٢٣﴾ جَزَٓاءً
بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًاۙ ﴿٢٥﴾ اِلَّا قِيلًا سَلَامًا
سَلَامًا ﴿٢٦﴾

417 Ayet-i kerimede yer alan "e,,,,,,,,,,,,,,,,s-sabıkun" mübteda olup ikincisi tekiddir. Şanlarının yüceliğini ifade etmektedir.

13. (Onların) çoğu önceki ümmetlerden,

14. Birazı da sonrakilerdendir.

15. Cevherlerle işlenmiş tahtlar üzerindedirler,

16. Onların üzerlerinde karşılıklı olarak oturup yaslanırlar.

17. Çevrelerinde, (hizmet için) ölümsüz gençler dolaşır;

18. Maîn çeşmesinden doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle.

19. Bu şaraptan ne başları ağrıtılır, ne de akılları giderilir.

20. (Onlara) beğendikleri meyveler,

21. Canlarının çektiği kuş etleri,

22. İri gözlü hûriler,

23. Saklı inciler gibi.

24. Yaptıklarına karşılık olarak (verilir).

25. Orada boş bir söz ve günaha sokan bir laf işitmezler.

26. Söylenen, yalnızca "selâm, selâm" dır.

Açıklaması:

13- Evvelkilerden yani geçmiş ümmetlerden bir cemaat.

Ayet-i kerimedeki "Sulletün" mübtedadır.

14- Sonrakilerden Ümmet-i Muhammed'den (s.a.v.) **de biraz!** İşte geçmiş ümmetlerden ve bu ümmetten öncüler bunlardır.

15- Altın parçaları ve **mücevheratla** dokunup **işlenmiş tahtlar üzerindedirler.** Bu ayet mübtedanın haberidir.

16- Üzerlerinde yaslanarak karşı karşıya olacaklar.

Bu iki kelime haberdeki zamirden haldir.

17- Çocuklar suretinde, hiç ihtiyarlamayan **ebedî(taze)liğe mazhar edilmiş evlatlar** hizmet için **etraflarında dolanırlar.**

18- Main yani asla bitmeyen, eksilmeyen bir kaynaktan akan şaraptan kulpsuz kadehler **sürahilerle,** kulpu ve hortumu olan **ibriklerle ve** şarap içkisi **dolu kadehlerle...**

19- Ondan başları ağrımaz, akılları da giderilmez yani dünya şarabının aksine orada onlar için ne bir baş ağrısı olur ne de aklın gitmesi.

Ayet-i kerimede yer alan "Yunzefun" kelimesi za'nın kesresi ile de okunmuştur. "Nezefe'ş-Şaribu, Ve-Enzefe" (içenin aklı giti) sözünden alınmıştır.

20- Beğendiklerinden meyveler.

21- Canlarının istediğinden kuş eti...

22- Bir de faydalanmak için onlara **iri gözlü** gözleri kalın, gözlerinin siyah ve beyazlığı pek ziyade olan **huri** kadınlar da vardır.[418]

23- Saklı inciler misali.

24- Yaptıkları amellere mükâfat içindir.[419]

25- Onlar orada yani cennette **ne fahiş bir söz, ne de günaha sokacak bir şey işitmezler.**

26- Lâkin bir söz (işitirler ki o da) **"Selam, Selam"dır.** Gerçek şu ki onlar bu sözü işitirler.

Ayet-i kerimede yer alan "Selam" kelimesi "Kıylen"den bedeldir.

وَاَصْحَابُ الْيَمِينِ مَآ اَصْحَابُ الْيَمِينِ ﴿٢٧﴾ فِى سِدْرٍ مَخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ وَمَآءٍ مَسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾

27. Sağdakiler, ne mutlu o sağdakilere!

28. Düzgün kiraz ağacı,

29. Meyveleri salkım salkım dizili muz ağaçları,

30. Uzamış gölgeler,

31. Çağlayarak akan sular,

32. Sayısız meyveler içindedirler;

33. Tükenmeyen ve yasaklanmayan.

34. Ve kabartılmış döşekler üstündedirler.

Açıklaması:

27- Sağcılar; onlar ne sağcılardır!

28- Dikensiz kiraz. Sidr: Arabistan kirazı denilen meşhur nabk ağacının ismidir.

29- Meyveleri aşağıdan yukarı istifli **tıklım tıklım muz ağacı**

30- Yayılmış daimi gölge(ler)

31- Daima akan su(lar)

418 Ayet-i kerimede yer alan "in" kelimesinde ya'nın cinsinden olması dolayısıyla zamme yerine "ayn" kesre kılınmıştır. Müfredi ise "Aynae" gelir. Hamrae gibi. Bir kıraatta "Hur" ve "in" mecrur okunmuştur.

419 Ayet-i kerimede yer alan "cezaen" kelimesi meful-u leh veya meful-u mutlaktır. Amili ise mukadderdir. Yani bütün bu anlatılan şeyleri onlara mükâfat olması için yaptık. Veya onları mükâfatla mükâfatlandırdık.

32-33- Hiçbir zaman **bitip tükenmeyen ve** parayla (vesaire şeylerle) **yasaklanmayan birçok** meyve(ler) **arasında.**

34- Ve divanlar üzerinde **yükseltilmiş döşektedirler.**

اِنَّآ اَنْشَأْنَاهُنَّ اِنْشَآءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَاهُنَّ اَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا اَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ لِاَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِنَ الْاٰخِرِينَ ﴿٤٠﴾

35. Gerçekten biz hûrileri apayrı biçimde yeni yarattık.

36. Onları, bâkireler kıldık.

37. Eşlerine düşkün ve yaşıt.

38. Bütün bunlar sağdakiler içindir.

39. Bunların birçoğu önceki ümmetlerdendir.

40. Birçoğu da sonrakilerdendir.

Açıklaması:

35- Biz onları yani iri gözlü hurileri doğumsuz olarak **yepyeni bir yaratılışta yarattık.**

36- Onları bakireler kıldık. Kocaları onlara her geldiğinde, onları bakire bulurlar. Ve bekaretlerinin izale olmasından dolayı da hiçbir ağrı da hissetmezler.

37- Eşlerine düşkün ve yaşıttırlar.[420]

38- Sağcılar için.[421]

39- Bunlardan **birçoğu önceki ümmetlerden.**

40- Birçoğu da sonrakilerden.

وَاَصْحَابُ الشِّمَالِ مَآ اَصْحَابُ الشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِى سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾ اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوا يَقُولُونَ اَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾ اَوَاٰبَآؤُنَا الْاَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾ قُلْ اِنَّ الْاَوَّلِينَ وَالْاٰخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ

420 Ayet-i kerimede yer alan “urub” arubun çoğulu olup eşine aşık olduğu için eşini çok seven kadına denir. “Etrab” ise tır-bun çoğuludur. Yani yaşça eşit olan eşler demektir. Ayet-i kerimede yer alan “urub” bir kıraatta ra’nın sükûnu ile okunmuştur.

421 Ayet-i kerimedeki “lam” “enşe’na” fiiline taalluk etmektedir. Veya bunları sağcılar için yarattık.

اِلٰى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿٥٠﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ اَيُّهَا الضَّآلُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَاٰكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ
مِنْ زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَارِبُونَ
شُرْبَ الْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٥٦﴾

41. Soldakiler; ne yazık o soldakilere!

42. İçlerine işleyen bir ateş ve kaynar su içinde,

43. Kapkara dumandan bir gölge altındadırlar;

44. Serin ve hoş olmayan.

45. Çünkü onlar bundan önce varlık içinde sefahete dalmışlardı.

46. Büyük günahı işlemekte direnir dururlardı.

47. Ve diyorlardı ki: Biz öldükten, toprak ve kemik yığını haline geldikten sonra, biz mi bir daha diriltileceğiz?

48. Önceki atalarımız da mı?

49. De ki: Hem öncekiler hem de sonrakiler,

50. Belli bir günün belli vaktinde mutlaka toplanacaklardır!

51. Sonra siz ey sapıklar, yalancılar!

52. Elbette bir ağaçtan, zakkum ağacından yiyeceksiniz.

53. Karınlarınızı ondan dolduracaksınız.

54. Üstüne de kaynar sudan içeceksiniz.

55. Susamış develerin suya saldırışı gibi içeceksiniz.

56. İşte ceza gününde onlara sunulacak ziyafet budur!

Açıklaması:

41- **Solcular;** Ne **solculardır.**

42- İçlerine işleyen bir alev ve çok sıcak **kaynar bir su içinde** Semum: Vücut deliklerine işleyen ateşten sıcak bir rüzgâr demektir.

43- Kapkara bir dumandan gölge içindeler.

44- Ki diğer gölgeler gibi **ne serindir, ne de manzarası güzeldir.**

45- Çünkü onlar, bundan önce dünyada nimet içinde yüzüp taatta kendilerini yormayan **keyiflerine düşkün idiler.**

46- Ve o büyük günah (olan) şirk **üzerinde ısrar ediyorlardı.**

47- «Biz öldüğümüz, bir toprak ve bir yığın kemik olduğumuz vakit mi? Hakikaten biz mi dirilecekmişiz?[422]

422 Ayet-i kerimede iki yerde yer alan “eiza ve einne” kelimeleri iki hemzenin tahkiki, iki

48- Evvelki atalarımız da mı?» diyorlardı.[423]

49- De ki: «Hiç şüphesiz hem evvelkiler, hem sonrakiler!...

50- Belirli bir günün yani kıyamet gününün **muayyen vaktinde toplanacaklardır.»**

51- Sonra siz, ey sapkınlar, yalancılar!

52- Muhakkak ki zakkum ağacından yiyeceksiniz.

Ayet-i kerimede yer alan ikinci "min" ağacın cinsini açıklamaktadır.

53- Ve ondan o ağaçtan **karınlarınızı dolduracaksınız.**

54- Yenilen zakkumun **üstüne de o kaynar sudan içeceksiniz.**

55- Hem de susamış develerin içişi gibi içeceksiniz.[424]

56- İşte ceza günü (olan) kıyamet günü, **onlara** hazırlanan **ziyafet budur!**

نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ ءَاَنْتُمْ تَخْلُقُونَهٗٓ اَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلٰٓى اَنْ نُبَدِّلَ اَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْاَةَ الْاُولٰى فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

57. Sizi biz yarattık. Tasdik etmeniz gerekmez mi?

58. Söyleyin öyleyse, (rahimlere) döktüğünüz meni nedir?

59. Onu siz mi yaratıyorsunuz yoksa yaratan biz miyiz?

60. Aranızda ölümü takdir eden biziz. Ve biz, önüne geçilebileceklerden değiliz.

61. Böylece sizin yerinize benzerlerinizi getirelim ve sizi bilmediğiniz bir âlemde tekrar var edelim diye (ölümü takdir ettik).

62. Andolsun, ilk yaratılışı bildiniz. Düşünüp ibret almanız gerekmez mi?

---

vecih üzere aralarına elif getirmek (ve terketmek)le birlikte ikincisinin teshili ile okunmuştur.

423 Ayet-i kerimede yer alan "eve"deki vav atıf vav'ı olup hemze de istifham içindir. Buradaki ve bundan önceki sorular, onlar tarafından işin uzak görüldüğünü ifade eder. Bir kıraatta vav'ın sükûnu ile okunup "ev" edatı ile atıf yapılmış olur. Ma'tuf-un aleyh ise "inne" ile birlikte inne'nin isminin mahallidir.

424 Ayet-i kerimede yer alan "şurb" kelimesi masdar olup "Şın"ın fethası ile de okunmuştur. Yine ayet-i kerimede yer alan "him" kelimesi müzekker için kullanılan heymane'nin çoğulu olup müennesi heyma gelmektedir. Atşane-atşa gibi.

Açıklaması:

57- Sizi, biz yoktan var edip **yarattık! Hâlâ** dirilmeyi **tasdik etmeyecek misiniz?** Çünkü ilk başta yaratmaya kadir olan tekrar yaratmaya da kadirdir.

58- Söyleyin bakayım, kadınların rahimlerine **dökmekte olduğunuz meni nedir?**

59- Onu yani o meniyi bir beşer olarak **siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan biz miyiz?**[425]

60-61- Aranızda ölümü biz takdir ettik ve biz sizin yerinize **benzerlerini değiştirmekten** yani yaratmaktan **ve sizin bilemeyeceğiniz** maymun ve domuzlar gibi **suretlerde sizi yaratmaktan aciz kalanlardan da değiliz** (veya biz buna kadiriz)[426]

62- And olsun ki birinci yaratılışı(nızı) **bildiniz. O halde düşünsenize.**[427]

اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَحْرُثُوْنَ ﴿٦٣﴾ ءَاَنْتُمْ تَزْرَعُوْنَهٗٓ اَمْ نَحْنُ الزّٰرِعُوْنَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَٓاءُ لَجَعَلْنٰهُ
حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُوْنَ ﴿٦٥﴾ اِنَّا لَمُغْرَمُوْنَۙ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُوْمُوْنَ ﴿٦٧﴾ اَفَرَاَيْتُمُ
الْمَٓاءَ الَّذِىْ تَشْرَبُوْنَ ﴿٦٨﴾ ءَاَنْتُمْ اَنْزَلْتُمُوْهُ مِنَ الْمُزْنِ اَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُوْنَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَٓاءُ
جَعَلْنٰهُ اُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُوْنَ ﴿٧٠﴾ اَفَرَاَيْتُمُ النَّارَ الَّتِىْ تُوْرُوْنَ ﴿٧١﴾ ءَاَنْتُمْ اَنْشَاْتُمْ
شَجَرَتَهَٓا اَمْ نَحْنُ الْمُنْشِـُٔوْنَ ﴿٧٢﴾

63. Şimdi bana, ektiğinizi haber verin.

64. Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren biz miyiz?

65. Dileseydik onu kuru bir çöp yapardık da şaşar kalırdınız.

66. “Doğrusu borç altına girdik.

67. Daha doğrusu, biz yoksul kaldık” (derdiniz).

68. Ya içtiğiniz suya ne dersiniz?

69. Buluttan onu siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz?

70. Dileseydik onu tuzlu yapardık. Şükretmeniz gerekmez mi?

---

425 Ayet-i kerimede yer alan “eentum” kelimesi dört yerde de iki hemzenin tahkiki, ikincisinin elife ibdali ve teshil edilen hemze ile diğeri arasına elif getirmek ve getirmemekle birlikte ikinci hemzenin teshili ile okunmuştur.

426 Ayet-i kerimede yer alan “kedderna” fiili şeddesiz olarak da okunmuştur.

427 Ayet-i kerimede yer alan “neşa’e” kelimesi bir kıraatta “sın” sükûnu ile okunmuştur. Yine ayet-i kerimede yer alan “tezekkerun” fiilinde (babın) aslındaki ikinci ta zal’a idgam edilmiştir.

71. Söyleyin şimdi bana, tutuşturmakta olduğunuz ateşi,

72. Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratan biz miyiz?

Açıklaması:

63- Şimdi bana ekmekte olduğunuz, toprağı sürüp o toprağa attığınız tohumu **haber verin,**

64- O'nu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitirenler biz miyiz?

65- Eğer dileseydik muhakkak ki onu çer-çöp tanesiz kuru ot **haline getirirdik de** gündüzleyin bu işe şaşırıp **şaşar kalırdınız.**[428]

66- Şöyle derdiniz: **«Biz hakikaten** ekinimizin masrafıyla **borca uğratılmışızdır.»**

67- Daha doğrusu, biz rızkımızdan men edilip **mahrum kalmışlarız.**

68- Şimdi içmekte olduğunuz suyu söyleyin bana.

69- O'nu buluttan siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz?

Ayette yer alan "Muzn" kelimesi muzne'nin çoğuludur.

70- Eğer dileseydik onu içilmeyecek **tuzlu bir su yapardık. O halde şükretsenize!**

71- Söyleyin bakalım yeşil bir ağaçtan çıkarıp **tutuşturmakta olduğunuz ateşi.**

72- Onun Merh, afar, kelh gibi **ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratan biz miyiz?**

نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾

73. Biz onu bir ibret ve çölden gelip geçenlerin istifadesi için yarattık.

74. Öyleyse ulu Rabbinin adını tesbih et.

Açıklaması:

73- Biz onu cehennem ateşi için **bir ibret ve ovadaki yolculara** yeterli **bir menfaat yaptık.**[429]

74- O halde Yüce Rabbini tesbih ve tenzih et. Yani Allah'ı tenzih et! Ayet-i kerimedeki "İsim" kelimesi zaiddir.

---

428 Ayet-i kerimede yer alan "zeltum" kelimesinin aslı "zeliltum" idi. Hafiflik ifade etmesi için lam hazfedilmiştir. Yine ayet-i kerimede yer alan "tefekkehûn" fiilinden, (babın) aslındaki ta'lardan biri hazfedilmiştir.

429 Ayet-i kerimede yer alan "Mukviyn" kelimesi "ek ve'l-Kavm" yani "kavim ıssız çöle yerleşti" sözünden alınmadır. "Kıva" med ve medsiz okunup çöl demektir. Çöl ise bitkisi ve suyu olmayan yer demektir.

فَلَآ اُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَاِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ اِنَّهُ لَقُرْاٰنٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِى كِتَابٍ مَكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُٓ اِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾ اَفَبِهٰذَا الْحَدِيثِ اَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ اَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾

75. Hayır! Yıldızların yerlerine yemin ederim ki,

76. Bilirseniz, gerçekten bu, büyük bir yemindir.

77. Şüphesiz bu, değerli bir Kur'an'dır,

78. Korunmuş bir kitaptır.

79. Ona ancak temizlenenler dokunabilir.

80. O, âlemlerin Rabbinden indirilmiştir.

81. Şimdi siz, bu sözü mü küçümsüyorsunuz?

82. Allah'ın verdiği rızka karşı şükrü, onu yalanlamakla mı yerine getiriyorsunuz?

Açıklaması:

75- Yıldızların batma vaktinde **düştüğü yerlere yemin ederim.**

Ayeti kerimedeki "Lam" zaiddir.

76- Ki hakikaten bu kendisiyle yemin edilen şey **eğer bilirseniz büyük bir yemindir,** yani eğer ilim sahiplerinden iseniz bu yeminin büyüklüğünü elbette bilirsiniz.

77- Muhakkak ki O, yani size okunan **elbette çok şerefli bir Kur'an'dır.**

78- Ki korunmuş bir kitapta yazılıdır. O da mushafdır.

79- Ona tertemiz "yani necaseti hakikî ve hükmî pisliklerden kendilerini temizlemiş **olanlardan başkası el süremez** (el sürmesin).

Buradaki ihbarî cümle nehiy (men etmek) mânâsmdadır.

80- Alemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

81- Şimdi siz bu Kur'an'ı mı yalanlayıp **hor görücülersiniz?**

82- Ve rızkınızı yani onun şükrünü, Allah'ın yağdırmasını **yalanlamaya mı kalkışırsınız?** Çünkü sizler "Şu veya bu yıldızın batmasıyla bize yağmur verildi" dediniz.

فَلَوْلَآ اِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَاَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلٰكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَآ اِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَآ اِنْ كُنْتُمْ

صَادِقِينَ ﴿٨٧﴾

83. Hele can boğaza dayandığı zaman,

84. O vakit siz bakar durursunuz.

85. (O anda) biz ona sizden daha yakınız, ama göremezsiniz.

86. Madem ki ceza görmeyecekmişsiniz,

87. Onu (canı) geri çevirsenize, şayet iddianızda doğru iseniz!

Açıklaması:

83- Hele çıkma vaktinde can **boğaza gelince,** "Hulkum" yemek borusudur.

84- Ey ölmek üzere olanın yanında bulunanlar **o vakit sizler** ona **bakar durursunuz.**

85- Halbuki biz ilmimizle **o kişiye, sizden daha yakınız. Lâkin siz göremezsiniz.** Tubsırun fiili basiretten gelmektedir. Buna göre mânâ sizler bunu bilemezsiniz.

86- Hadi görelim sizi! Tekrar dirilerek **ceza çekmeyecekseniz,** yani iddianıza göre tekar dirilmeyecekseniz.

87- Can gırtlağa vardığında **onu** bedeninize **geri döndürseniz ya! Eğer** iddianızda **doğru iseniz!**[430]

فَاَمَّآ اِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَۙ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَاَمَّآ اِنْ كَانَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَمِينِۙ ﴿٩٠﴾ فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَاَمَّآ اِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّآلِّينَۙ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍۙ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍۙ ﴿٩٤﴾ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِۚ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

88. Fakat (ölen kişi Allah'a) yakın olanlardan ise,

89. Ona rahatlık, güzel rızık ve Naîm cenneti vardır.

90. Eğer o sağdakilerden ise,

91. "Ey sağdaki! Sana selam olsun!"

92. Ama yalanlayıcı sapıklardan ise,

430 Ayet-i kerimede yer alan ikinci "levla" birincisini te'kid etmektedir, "iza" ise iki şartın taalluk etmiş olduğu (ikisinin de cezası olan) "terci'un" fiilinin zarfıdır. Buna göre ayetin mânâsı şöyle olur: Eğer tekrar dirilmeyi reddediyor ve onu reddetme hususunda da sadıklardansanız, haydi o ruhu geri çevirin bakalım. Yani çevirin ki canın mahalli olan (beden)de ölüm, tekrar dirilmek gibi meydana gelmemiş olsun.

93. İşte ona da kaynar sudan bir ziyafet vardır!

94. Ve (onun sonu) cehenneme atılmaktır.

95. Şüphesiz ki bu, kesin gerçektir.

96. Öyleyse ulu Rabbinin adını tenzih ile an.

Açıklaması:

88- Ölen kimse **eğer o mukarreblerden ise**

89- Artık ona rahatlık yani ona istirahat **güzel bir rızık ve Naim cenneti vardır.**[431]

90- Eğer sağcılardan ise,

91- Sana sağcılar tarafından selam **olsun,** yani azaptan kurtulmak ona olsun.

92- Amma eğer tekzipcilerden, sapıklardansa

93- İşte (ona da) **kaynar sudan bir ziyafet.**

94- Bir de cehenneme atılış!...

95- İşte kesin gerçek budur. Ayet-i kerimede mevsuf, sıfatına izafe edilmiştir.

96- O halde Yüce Rabbini tesbih et. Ayet-i kerimedeki izahat önceden ifade edilmiştir.

431 Ayet-i kerimede yer alan "ferevhun" kelimesi "emma"nın mı yoksa, "in"in mi yoksa her ikisinin mi cevabıdır? şeklinde görüşler ileri sürülmüştür.

سُورَةُ الْحَدِيدِ

HADÎD SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 29 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾

1. Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih etmektedir. O, azîzdir, hakîmdir.

Açıklaması:

1- Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi Allah'ı tesbih etmektedir. Yani her şey O'nu tenzih etmektedir. O mülkünde **azizdir,** tasarrufunda **hikmet sahibidir.**[432]

لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۚ يُحْىِ وَيُمِيتُ ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾

2. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. O, diriltir, öldürür. O, her şeye gücü yetendir.

Açıklaması:

2- Göklerin ve yerin mülkü O'nundur, (canlıları) daha ilk yaratışında **diriltir ve** bundan sonra **öldürür. O, her şeye kadirdir.**

هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

3. O ilktir, sondur, zâhirdir, bâtındır. O, her şeyi bilendir.

---

432 Ayet-i kerimede yer alan "lillahi" lafzındaki lam, zaidedir. Çoğunluğu tağliben "men" yerine "ma" getirilmiştir.

Açıklaması:

3- O hem evveldir, varlığının başlangıcı olmaksızın her şeyden öncedir, **hem âhirdir,** varlığının sonu olmaksızın her şeyden sonradır, hem O'nu gösteren delillerle **zâhirdir, hem** duyu organlarının idrakinden uzak olup **bâtındır. O, her şeyi hakkıyla bilendir.**

هُوَ الَّذِی خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِی سِتَّةِ اَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰی عَلَی الْعَرْشِ یَعْلَمُ مَا یَلِجُ فِی الْاَرْضِ وَمَا یَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا یَنْزِلُ مِنَ السَّمَآءِ وَمَا یَعْرُجُ فِیهَا وَهُوَ مَعَكُمْ اَیْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِیرٌ ﴿٤﴾

4. O, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'ın üzerine istivâ edendir. Yere gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya yükseleni bilir. Nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür.

Açıklaması:

4- Gökleri ve yeri dünya günlerinden **altı günde yaratan O'dur.** Bu altı günün ilki pazar, sonu da cuma günüdür. Sonra Arş, Kürsü **üzerine** şanına yakışır bir istiva ile **istiva buyurdu.** Yağmur ve ölüler gibi **yere gireni de,** bitkiler ve madenler gibi **yerden çıkanı da,** rahmet ve azap gibi **gökten ineni de** iyi ve kötü ameller gibi **göğe çıkanı da hep bilir. Nerede olsanız O,** ilmiyle **sizinle beraberdir. Allah, bütün yaptıklarınızı görendir.**

لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاِلَی اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٥﴾

5. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Bütün işler ancak O'na döndürülür.

Açıklaması:

5- Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Ve bütün işler, mevcudatın tamamı **ancak Allah'a döndürülür.**

یُولِجُ الَّیْلَ فِی النَّهَارِ وَیُولِجُ النَّهَارَ فِی الَّیْلِ وَهُوَ عَلِیمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٦﴾

6. Geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katar. O, kalplerde olanı bilir.

Açıklaması:

6- Geceyi gündüze katar, girdirir ve böylece gündüz büyüyüp gece kısalır. **Gündüzü de geceye katar** ve böylece gece büyüyüp gündüz kısalır. **Hem O, bütün göğüslerdekileri,** göğüslerde bulunan her türlü sırları ve inanç şe-

killerini **en iyi bilendir.**

اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَاَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ؕ فَالَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَاَنْفَقُوا لَهُمْ اَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾

7. Allah'a ve Resûlü'ne iman edin. Sizi, üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı şeylerden harcayın. Sizden iman edip de (Allah rızası için) harcayan kimselere büyük mükâfat vardır.

Açıklaması:

7- Allah'a ve Peygamberine iman edin, iman üzere olmaya devam edin ve Allah yolunda, **sizi halife kıldığı şeylerden,** sizden öncekilerin malından **harcayın.** Zira yakında sizin mallarınıza da sizden sonra gelenleri halife kılacaktır. Bu ayet-i kerime "Zorluk gazvesi" hakkında nazil olmuştur. Zorluk gazvesi; Tebük gazvesidir. **Sizden iman edip infak edenler var ya!** -Burada Hz. Osman'a (r.a.) işaret edilmektedir.- **Onlar için büyük bir ecir vardır.**

وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ اَخَذَ مِيثَاقَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

8. Peygamber sizi, Rabbinize iman etmeye çağırdığı halde niçin Allah'a inanmıyorsunuz? Halbuki O, sizden kesin söz de almıştı. Eğer inanırsanız.

Açıklaması:

8- Size ne oluyor ki -Burada kâfirlere hitap edilmektedir. **Peygamber sizi Rabbinize imana davet edip dururken Allah'a iman etmiyorsunuz?** Yani iman etmenize hiçbir mani yoktur. **Hâlbuki** bu uğurda **sizden kesin söz de alınmıştır.** Yani Allahü teâlâ âlem-i ervahta olanları kendi kendilerine şahit tutup, «Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» diye sorduğu ve onların "Evet! Sen bizim Rabbimizsin" dedikleri zaman, o sözü almıştı. **Eğer müminler iseniz** yani O'na iman etme arzusunda iseniz, o halde davranın imanınıza![433]

هُوَ الَّذِى يُنَزِّلُ عَلٰى عَبْدِهٖٓ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ ؕ وَاِنَّ اللّٰهَ بِكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٩﴾

9. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna apaçık ayetler indi-

433 Ayet-i kerimede yer alan "uhize" lafzı, hemzenin zammesi ve hı'nın kesresi ile okunduğu gibi, bu iki harfin fethası ve mâbâdinin nasbi ile de okunmuştur.

ren O'dur. Şüphesiz Allah, size karşı çok şefkatli, çok merhametlidir.

Açıklaması:

9- Sizi karanlıklardan, küfürden **aydınlığa, imana çıkarmak için kuluna açık ayetleri,** Kur'an ayetlerini **indiren O'dur. Muhakkak ki Allah** sizleri küfürden imana çıkarmak hususunda **size çok şefkatli, çok esirgeyicidir.**

وَمَا لَكُمْ اَلَّا تُنْفِقُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَلِلّٰهِ مِيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ؕ لَا يَسْتَوِى مِنْكُمْ مَنْ اَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ ؕ اُولٰٓئِكَ اَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ اَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا ؕ وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى ؕ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾

10. Ne oluyor size ki, Allah yolunda harcamıyorsunuz? Hâlbuki göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Elbette içinizden, fetihten önce harcayan ve savaşanlar, daha sonra harcayıp savaşanlara eşit değildir. Onların derecesi, sonradan infak eden ve savaşanlardan daha yüksektir. Bununla beraber Allah hepsine de en güzel olanı vaad etmiştir. Allah'ın yaptıklarınızdan haberi vardır.

Açıklaması:

10- Hem Allah yolunda niye harcamayasınız ki, göklerin ve yerin mirası içindekilerle birlikte **zaten Allah'ındır.** Dolayısıyla hiç infak ecri vermese de o mallar hep O'na ulaşacaktır. Ne var ki infak etseniz, bu takdirde O'nun ecrine nail olmuş olursunuz. Mekke'nin **fethinden evvel infakta bulunup savaşanlarınız, başkaları ile bir olmaz. Onlar, derece itibariyle sonradan harcayıp savaşanlardan daha büyüktür. Bununla beraber Allah,** bu iki gruptan **her birine güzeli,** cenneti **vaad etmiştir. Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.** Dolayısıyla sizlere yaptıklarınızın karşılığını verecektir.[434]

مَنْ ذَا الَّذِى يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهٗٓ اَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾

11. Kim Allah'a güzel bir ödünç verecek olursa, Allah da onun karşılığını kat kat verir ve ayrıca onun çok değerli bir mükâfatı da vardır.

Açıklaması:

11- Kim malını Allah yolunda infak ederek **Allah'a güzel bir ödünçle** -örneğin onu yalnız Allah rızası için infak etmek suretiyle-**ödünç verecek ki, Allah o verdiğini ona** Bakara sûresinde de zikredildiği üzere; on katından yediyüzün daha da üzerine **katlayıversin. Hem onun için** bu katlamanın yanı sıra rıza-i ilâhiyye ve ilâhi bir iltifat ile beraber kılınmış **güzel bir ecir vardır.**

434 Ayet-i kerimede yer alan "ella" lafzında; "en"in nun'u, "la"ya idgam edilmiştir. Ayet-i kerimede yer alan "küllen" lafzı, bir kıraatte mübteda olmak üzere merfu okunmuştur.

Ayet-i kerimede yer alan "Yudâifehü" lafzı, bir kıraatte "Yudaiifehû" şeklinde şeddeli olarak okunmuştur.

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعٰى نُورُهُمْ بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ بُشْرٰيكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۟ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

12. Mümin erkeklerle mümin kadınları, önlerinden ve sağlarından, (amellerinin) nurları aydınlatıp giderken gördüğün günde, (onlara): Bugün müjdeniz, zemininden ırmaklar akan ve içlerinde ebedî kalacağınız cennetlerdir, denilir. İşte büyük kurtuluş budur.

Açıklaması:

12- Mümin erkekleri ve mümin kadınları, nurları önlerinde koşarken ve sağlarında olduğu halde **göreceğin günü** hatırla! Kendilerine, **«Bugün sizin müjdeniz, altlarından ırmaklar akan cennetlerdir.** Yani bu cennetlere girmenizdir. **İçlerinde ebedî kalacaksınız. İşte büyük kurtuluş, budur.»** denilecek.

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَٓاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا ۟ فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ ۟ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ۟ ﴿١٣﴾

13. Münafık erkeklerle münafık kadınların, müminlere: Bizi bekleyin, nurunuzdan bir parça ışık alalım, diyeceği günde kendilerine: Arkanıza dönün de bir ışık arayın! denilir. Nihayet onların arasına, içinde rahmet, dışında azap bulunan kapılı bir sur çekilir.

Açıklaması:

13- O gün münafık erkekler ve münafık kadınlar, iman edenlere, «Bize bakın da nurunuzdan istifade edelim, ışık ve aydınlık alalım» **diyecekler.** Kendilerine alay yoluyla **«Arkanıza dönün de nur arayın!» denilecek.** Onlar da dönecekler **ve hemen** müminlerle **aralarında bir duvar çekilecek.** Bir görüşe göre bu, A'raf duvarıdır. **Duvarın iç kısmında;** müminlerin tarafında **rahmet, dış kısmında** münafıklar tarafında ***azap*** **vardır.**

Ayet-i kerimede yer alan "ünzurûnâ" lafzı, bir kıraatte; hemzenin fethası ve "zî"nin kesresi ile okunmuştur, bu takdirde, "bize mühlet tanıyın" mânâsında olur.

يُنَادُونَهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ ؕ قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْاَمَانِيُّ حَتّٰى جَآءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾

14. Münafıklar onlara: Biz sizinle beraber değil miydik? diye seslenirler. (Müminler de) derler ki: Evet ama, siz kendi başınızı belaya soktunuz; fırsat beklediniz; şüpheye düştünüz ve kuruntular sizi aldattı. O çok aldatan (şeytan) sizi, Allah hakkında bile aldattı. Nihayet Allah'ın emri gelip çattı!

Açıklaması:

14- Müminlere bağırırlar, «Biz, sizinle beraber itaat üzere **değil mi idik?» Müminler, «Evet, beraberdiniz. Lâkin siz,** nifakla **kendi kendinize kıydınız,** mü'minlerin başlarına felaketlerin gelmesini **gözettiniz,** İslâm dini hakkında **şüpheye düştüğünüz nice kuruntular,** dünyevî hırslar **sizi aldattı. Nihayet Allah'ın emri,** ölüm **geldi çattı. Bir de o çok aldatıcı,** şeytan **sizi Allah'a karşı bile aldattı.**

فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا ؕ مَأْوٰيكُمُ النَّارُ ؕ هِيَ مَوْلٰيكُمْ ؕ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

15. Bugün artık ne sizden ne de inkâr edenlerden bedel kabul edilir, varacağınız yer ateştir. Size yaraşan odur. Ne kötü bir dönüş yeridir!

Açıklaması:

15- Artık bugün ne sizden fidye alınır, ne de küfredenlerden. Yeriniz ateştir. Size yaraşan, size en uygun olan **odur. O, ne kötü bir yerdir!..**

Âyet-i kerimede yer alan "Yu'hazü" lafzı, ya'lı ve tâ'lı olarak okunmuştur.

اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ ۙ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ؕ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾

16. İman edenlerin Allah'ı anma ve O'ndan inen Kur'an sebebiyle kalplerinin ürpermesi zamanı daha gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar. Onların üzerinden uzun zaman geçti de kalpleri katılaştı. Onlardan birçoğu yoldan çıkmış kimselerdir.

Açıklaması:

16- İman edenlere vakti gelmedi mi ki, -bu ayet-i kerime şakalaşmayı çoğaltan sahabe hakkında nazil olmuştur- **kalpleri Allah'ın zikrine ve inen**

hakka, Kur'an'a **coşsun; ve bundan önce kendilerine kitap verilmiş, sonra zaman kendilerine** kendileri ile peygamberleri arasında **uzamış da kalpleri katılaşmış,** Allah'ın zikrine yumuşamamış **ve çoğu fasık olmuş kimseler** -ki onlar da Yahudiler ve Hıristiyanlardır- **gibi olmasınlar.**[435]

اِعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۗ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿١٧﴾

17. Bilin ki Allah, ölümünden sonra yeryüzünü canlandırıyor. Düşünesiniz diye gerçekten, size ayetleri açıkladık.

Açıklaması:

17- Bilmiş olun ki, -sözü geçen müminlere hitaptır- **yeri ölümünden sonra** bitkilerle **diriltir.** Kalplerinize de böyle yapıp onları huşuya geri döndürecektir. **Biz size** kudretimizi gösteren **ayetleri** gerek bu misal ile, gerek başka misaller ile **apaçık ortaya koyduk. Umulur ki akıl edersiniz.**

اِنَّ الْمُصَّدِّقِيْنَ وَالْمُصَّدِّقٰتِ وَاَقْرَضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضٰعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ اَجْرٌ كَرِيْمٌ ﴿١٨﴾

18. Sadaka veren erkeklere ve sadaka veren kadınlara ve Allah'a güzel bir ödünç verenlere, verdiklerinin karşılığı kat kat ödenir ve onlara değerli bir mükâfat vardır.

Açıklaması:

18- Hiç şüphe yok ki, tasadduk eden erkekler ile tasadduk eden kadınlar ve Allah'a karz-ı hasen verenler için karz-ı hasenleri **katlanır. Ve kendilerine güzel bir ecir vardır.**[436]

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖٓ اُولٰۤىِٕكَ هُمُ الصِّدِّيْقُوْنَ وَالشُّهَدَاۤءُ عِنْدَ رَبِّهِمْۗ لَهُمْ اَجْرُهُمْ

435 Ayet-i kerimede yer alan "nezele" lafzı, şeddeli ve şeddesiz olarak okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "velâ yekûnu" lafzı, "Tahşe'a" üzerine ma'tuftur.

436 Ayet-i kerimede yer alan "el-müssaddikîne" ve "el-müssaddikât" lafzı, tasadduk kökünden gelmektedir. Ta, sad'a idgam edilmiştir. Bu kelimeler (deki lam, mevsule olup) "ellezine tasaddekû" ve "ellâtî tasaddakne" takdirindedirler. Ayrıca ayetin devamındaki "akrazû" lafzı, tağlib kaidesi ile erkeklere de kadınlara da şamildir. Burada fiil cümlesi "el" takısının sılasında vaki olan isim üzerine atfedilmiştir. Çünkü bu durumdaki bir isim, fiil mertebesindedir. Tasaddukun ardından bir sıfat ile ayrıca "karz"ın zikredilmesi, tasadduku takyid niteliğindedir.
Ayet-i kerimede yer alan "el-Mussaddikîne" ve "el-Mussaddikât" lafızları, bir kıraatte sad'ın tahfifi ile okunmuşlardır. Bu takdirde "İman" mânâsına gelen "tasdik" kökünden gelmektedirler. Ayrıca ayetin devamındaki "yüda'afü" lafzı, bir kıraatte şeddeli olarak okunmuştur.

وَنُورُهُمْ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٩﴾

19. Allah'a ve peygamberlerine iman edenler, (evet) işte onlar, Rableri yanında sözü özü doğru olanlar ve şehitlik mertebesine erenlerdir. Onların mükâfatları ve nûrları vardır. İnkâr edip de âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar da cehennemin adamlarıdır.

Açıklaması:

19- Allah'a ve Peygamberlerine iman edenler yok mu? İşte onlar sıddîkların tasdik de ileride onların **ve Rableri huzurunda** tekzip eden ümmetler aleyhine **şehadet edenlerin tâ kendileridirler. Onların hem sevapları, hem nurları vardır. Küfredip de** birliğimize delalet eden **ayetlerimizi tekzip edenlere gelince, işte onlar cehennem,** ateş ashabıdır.

اِعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِى الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ ۖ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرٰيهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا ۖ وَفِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۙ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ ۚ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾

20. Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlât sahibi olma isteğinden ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibidir ki, bitirdiği ziraatçilerin hoşuna gider. Sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün; sonra da çer çöp olur. Ahirette ise çetin bir azap vardır. Yine orada Allah'ın mağfireti ve rızası vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir geçimlikten başka bir şey değildir.

Açıklaması:

20- Bilmiş olun ki, dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlence, bir zinet, bir tezyin **ve aranızda bir övünme, mal ve evlatta bir üreme yarışından** yani bütün bunlarla iştigal etmekten **ibarettir.** Ancak ibadetler ve ibadetlere katkıda bulunan şeyler, ahirete tealluk eden işlerdendir. **Bir yağmur gibi ki,** yani bütün bunlar sizleri hoşlandırıp daha sonra yok olmaları itibariyle bir yağmura benzer ki, kendisinden türeyen **bitkisi çiftçilerin,** ziraatçıların **hoşuna gider. Sonra ise kurur. Onu sararmış görürsün. Sonra da çer çöp olur,** rüzgârların etkisi ile kaybolup giden bir ot kırıntısı olur. **Ahirette ise** dünyayı ona tercih edenler için **pek şiddetli bir azap ve** dünyayı ona tercih etmeyenler için **Allah'tan bir mağfiret, bir rıza vardır. Dünya hayatı** oradaki nimetlerden faydalanmak itibariyle **ancak bir aldanış metaından ibarettir.**

سَابِقُوٓا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ ۙ اُعِدَّتْ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ ۭ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿٢١﴾

21. Rabbinizden bir mağfirete; Allah'a ve peygamberlerine inananlar için hazırlanmış olup genişliği gökle yerin genişliği kadar olan cennete koşuşun. İşte bu, Allah'ın lütfudur ki onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.

Açıklaması:

21- Rabbinizden bir mağfirete ve genişliği -biri diğerine eklenmiş olsa- **yerle göğün genişliği gibi olan bir cennete doğru yarış edin.** Arz; genişlik demektir. **Ki o cennet, Allah'a ve Peygamberine iman edenler için hazırlanmıştır. Bu, Allah'ın bir lütfudur ki, onu dilediklerine verir. Allah büyük ihsan sahibidir.**

مَآ اَصَابَ مِنْ مُّصِيْبَةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِيْٓ اَنْفُسِكُمْ اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ مِّنْ قَبْلِ اَنْ نَّبْرَاَهَا ۭ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَي اللّٰهِ يَسِيْرٌ ۚ ﴿٢٢﴾

22. Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır.

Açıklaması:

22- Yerde -Kıtlık baş göstermekle- **ve kendi nefislerinizde** -hastalık ve çocuğunu kaybetmek gibi- **hiçbir musibet vuku bulmaz ki bizim onu vücuda getirmemizden,** yaratmamızdan **önce bir kitapta** yani Levh-i Mahfuzda **yazılı olmasın.** Nimet için de aynı şey söz konusudur. **Şüphesiz ki bu, Allah'a göre kolaydır.**

لِكَيْلَا تَاْسَوْا عَلٰي مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوْا بِمَآ اٰتٰىكُمْ ۭ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُوْرِۨ ﴿٢٣﴾

23. (Allah bunu) elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız diye açıklamaktadır. Çünkü Allah, kendini beğenip böbürlenen kimseleri sevmez.

Açıklaması:

23- Allahü teâlâ bunu haber verdi ki, **elden yitirdiklerinize yanmayasmız,** mahzun olmayasınız, **size verdikleri ile de** şımarıklık sevinci ile **sevinmeyesiniz.** Aksine nimete şükür sevinci ile sevinesiniz **Allah böbürlenen,** nail olunduğu nimetler karşısında kibirlenen, onunla insanlara karşı **çok övünen**

hiç kimseyi sevmez.[437]

اَلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ ۗ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

24. Onlar cimrilik edip insanlara da cimriliği emrederler. Kim yüz çevirirse şüphesiz ki Allah zengindir, hamde lâyıktır.

Açıklaması:

24- Hem üzerlerine vacib olanı vermekte **cimrice davrananlar hem de insanlara** bu konuda **cimriliği emredenler yok mu?** İşte onlar için pek şiddetli bir azap vaadi vardır. **Her kim de** üzerine vacib olanı vermekten **yüz çevirir ise bilsin ki, Allah,** gayrısından **gani ve** dostlarını **övenin ta kendisidir.**[438]

لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۚ وَاَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ ۚ اِنَّ اللهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾

25. Andolsun biz peygamberlerimizi açık delillerle gönderdik ve insanların adaleti yerine getirmeleri için beraberlerinde kitabı ve mizanı indirdik. Biz demiri de indirdik ki onda büyük bir kuvvet ve insanlar için faydalar vardır. Bu, Allah'ın, dinine ve peygamberlerine gayba inanarak yardım edenleri belirlemesi içindir. Şüphesiz Allah kuvvetlidir, daima üstündür.

Açıklaması:

25- And olsun ki biz, elçilerimizi, melekleri peygamberlere **beyyinelerle,** kesin delillerle **gönderdik. Hem onlarla birlikte kitabı** yani kitapları **ve mizanı,** adaleti **indirdik ki insanlar adaleti ayakta tutsunlar. Bir de demiri indirdik,** onu madenlerden çıkardık. **Onda** savaş aleti olması itibariyle **hem aşırı bir kuvvet, hem de insanlara birçok faydalar vardır. Ve çünkü Allah gaybî olarak** yani dünyada insanların gözlerinden ırak olarak -İbni Abbas der ki: «O'na yardım ederler, fakat O'nu görmezler»- demirden ve diğer şeylerden yapılan harp aletleri ile O'nun dinine yardım etmek suretiyle **kendisine ve peygamberlerine kimlerin yardım edeceğini** müşahade etmek anlamında **bilecektir. Şüphesiz Allah, kuvvetlidir, güçlüdür.** O'nun sizin yapacağınız yardıma

437 Ayet-i kerimede yer alan "key" lafzı, fiili nasb eden âmil olup "en" mânâsındadır. Ayet-i kerimede yer alan "atâküm" lafzı, medli ve kasırlı olarak okunmuştur. Medli okununca "size verdikleri..." mânâsında, kasırlı okununca da "size getirdikleri..." mânâsındadır.

438 Ayet-i kerimede yer alan "hüve" lafzı, zamir-i fasıl olup bir kıraatte buna yer verilmemiştir.

ihtiyacı yoktur. Ne var ki bundan, onu yerine getirenler kârlı çıkacaktır.[439]

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا وَاِبْرٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍۚ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِى قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً ۟ وَرَهْبَانِيَّةً ۟ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَٓاءَ رِضْوَانِ اللّٰهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَاۚ فَاٰتَيْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْۚ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾

26. And olsun ki biz, Nuh'u ve İbrahim'i gönderdik, peygamberliği de kitabı da onların soyuna verdik. Onlardan (insanlardan) kimi doğru yoldadır; içlerinden birçoğu da yoldan çıkmışlardır.

27. Sonra bunların izinden ard arda peygamberlerimizi gönderdik. Meryem oğlu İsa'yı da arkalarından gönderdik, ona İncil'i verdik; ona uyanların kalplerine şefkat ve merhamet vermiştik. Uydurdukları ruhbanlığa gelince, onu biz yazmadık. Fakat kendileri Allah rızasını kazanmak için yaptılar. Ama buna da gereği gibi uymadılar. Biz de onlardan iman edenlere mükâfatlarını verdik. İçlerinden çoğu da yoldan çıkmışlardır.

Açıklaması:

26- Yemin olsun ki, biz Nuh'u ve İbrahim'i peygamber gönderdik. Zürriyetlerine de peygamberliği ve kitabı verdik.

Yani Tevrat, İncil, Zebur ve Furkan (Kur'an) olmak üzere dört kitabı verdik. Çünkü bu kitaplar hep Hz. İbrahim'in zürriyeti içindedir. **İçlerinden bazıları hidayete erdi. Çokları ise fâsıklardır.**[440]

27- Sonra onların izlerinden peygamberlerimizi ard arda gönderdik. Bir de arkalarından Meryem oğlu İsa'yı gönderdik ve ona İncil'i verdik. Kendisine tâbi olanların kalplerine bir şefkat ve bir merhamet ihsan ettik. Bir de Ruhbanlık -Ruhbanlık; kadınlarla evlenmeyi terkedip manastırlara çekilmek, demektir-**ki, bunu onlar** kendi düşünceleri ile **icad ettiler. Biz onu üzerlerine farz kılmamıştık,** onlara bunu emretmemiştik. **Ancak,** lâkin **Allah'ın rızasını,** O'nu hoşnut edecek davranışları **aramak gayesi ile** bunu yapmışlardı, **sonra da gereği gibi riayet etmediler.** Zira onların birçoğu bu anlayışı terk ettiler ve Hz. İsa'nın dinini inkâr edip kurallarının dinine girdiler. Birçoğu da Hz. İsa'nın dini üzere kaldı ve bizim Peygamberimize iman ettiler.

439 Ayet-i kerimede yer alan "li ya'leme" lafzı, "liyakûme..." üzerine atfedilmiştir.
440 Ayet-i kerimede yer alan "bi'l-gaybi" lafzı, "yensuruhû"nun "hu"sundan haldir.

Biz de içlerinden bizim Peygamberimize **iman etmiş olanlara mükâfatlarını verdik. Çokları ise yoldan çıkmış fâsıklardır.**

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَاٰمِنُوا بِرَسُولِهٖ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهٖ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهٖ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۟ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۟ ﴿٢٨﴾

28. Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve Peygamberine inanın ki O, size rahmetinden iki kat versin ve size ışığında yürüyeceğiniz bir nûr lütfetsin; sizi bağışlasın. Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Açıklaması:

28- Ey İsa'ya **iman edenler! Allah'tan korkun ve peygamberine,** Muhammed'e (s.a.v.) ve İsa'ya **iman edin ki,** iki peygambere iman etmeniz sebebiyle **size rahmetinden iki kat nasip,** iki hisse **versin. Ve size bir nur ihsan buyursun ki,** hak yol üzere **onunla yürürsünüz. Hem de sizi bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.**

لِئَلَّا يَعْلَمَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَلَّا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَىْءٍ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَآءُ ۟ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

29. Böylece kitap ehli, Allah'ın lütfundan hiçbir şey elde edemeyeceklerini bilsinler. Lütuf bütünüyle Allah'ın elindedir, onu dilediğine bahşeder. Allah, büyük lütuf sahibidir.

Açıklaması:

29- Bütün bunları sizlere bildirdi ki, **böylece ehl-i kitap,** Muhammed'e (s.a.v.) iman etmeyen Ehl-i Tevrat, "Allah'ın dostlarıdırlar ve O'nun rızasına nail olmuşlardır", iddialarının aksine, **Allah'ın lütfundan hiçbir şey elde edemeyeceklerini ve muhakkak fazl-ü ihsanın Allah'ın elinde olduğunu; onu dilediklerine vereceğini bilsinler.** Ve nitekim -yukarıda da geçtiği üzere- onlardan iman etmiş olanlara ecirlerini iki kat vermiştir. **Allah, çok büyük lütuf sahibidir.**[441]

441 Ayet-i kerimede yer alan "en" lafzı, şeddeli "enne"den hafifletilmiş olup ismi zamir-i şan'dır. Takdiri "ennehüm" şeklindedir.

سُورَةُ الْمُجَادَلَةِ

MÜCÂDELE SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 22 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِى تُجَادِلُكَ فِى زَوْجِهَا وَتَشْتَكِى اِلَى اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ۚ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿١﴾

1. Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Allah, sizin konuşmanızı işitir. Çünkü Allah işitendir, bilendir.

Açıklaması:

1- (Rivayete göre) Adam hanımına «Sen bana annemin sırtı gibisin» diyerek zihar yapmıştı. Kadınsa Resûlullah'e (s.a.v.) gelip bu durumun hükmünü sordu. Bunun üzerine Resûlullah kadına «Sen ona haram kılındın» diyerek cevap vermiştir. Ki cahiliyye Arapları yanında bilinen şey şuydu. Zihar, ebedî ayrılığı gerektirmektedir. Kadın Havle Binti Sa'lebe, kocası ise Evs b. Sâmit idi. Ey Nebi, kendisine ziharda bulunan **kocası hakkında** sana tekrar tekrar müracaat edip **seninle mücadele eden ve** yalnızlığından, fakir düştüğünden, küçük kız çocuklarını zevcine bırakırsa perişan olacaklarından, kendisi alırsa aç kalacaklarından **Allah'a şikayette bulunan** (kadın)ın **sözünü Allah işitmiştir. Allah sizin** tekrar tekrar **konuşmanızı** (zaten) **dinliyordu. Çünkü Allah, hakkıyla işitici, kemâliyle** bilip **görücüdür.**

اَلَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَآئِهِمْ مَا هُنَّ اُمَّهَاتِهِمْ ۖ اِنْ اُمَّهَاتُهُمْ اِلَّا الّٰٓئِى وَلَدْنَهُمْ ۗ وَاِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا ۗ وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾

2. İçinizden zıhâr yapanların kadınları, onların anaları değildir. Onların anaları ancak kendilerini doğuran kadınlardır. Şüphesiz onlar çirkin bir laf ve yalan söylüyorlar. Kuşkusuz Allah, affedicidir, bağışlayıcıdır.

Açıklaması:

2- İçinizden zihar yapan kimselerin karıları onların anaları değildir. Anaları kendilerini doğuranlardan başkası değildir. Şüphe yok ki onlar zihar yaparken **gerçekten çirkin ve yalan bir laf söylüyorlar. Muhakkak Allah** zihar yapan kimseyi keffaretle **çok affeden, çok bağışlayandır.**[442]

وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَآئِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَآسَّاۗ ذٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهٖۗ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾

3. Kadınlardan zıhâr ile ayrılmak isteyip de sonra söylediklerinden dönenlerin karılarıyla temas etmeden önce bir köleyi hürriyete kavuşturmaları gerekir. Size öğütlenen budur. Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır.

Açıklaması:

3- Karılarından zihar ile ayrılmak isteyip de sonra dediklerini geri alacaklar yani zihar'dan kastedilen kadını kendine haram kılmakla nitelendirme mânâsına aykırı olarak, böyle kadınları yanlarında tutmak suretiyle bu hususta aykırı davrananlar cima ederek **birbirleriyle temas etmezden evvel, bir köle azat etmek** yani köle azat etmek o kişi üzerine vaciptir. **İşte size bununla öğüt veriliyor. Allah, sizin yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.**

فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَآسَّاۚ فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًاۗ ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖۗ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِۗ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٤﴾

4. (Buna imkân) bulamayan kimse, hanımıyla temas etmeden önce ard arda iki ay oruç tutar. Buna da gücü yetmeyen, altmış fakiri doyurur. Bu (hafifletme), Allah'a ve Resûlüne inanmanızdan dolayıdır. Bunlar Allah'ın hükümleridir. Kâfirler için acı bir azap vardır.

442 Ayet-i kerimede yer alan "yezzehherun" fiili aslında "yetezehherun" idi. "Ta" zı harfine idgam edilmiştir. Bir kıraatta zı ile şeddesiz ha arasına elif getirilerek yezzahherune okunmuştur. Diğer bir kıraatte yuzahirune okunmuştur. Yukatilune gibi. İkinci yerde de aynı şekilde okunmuştur. Yine aynı ayet-i kerimede yer alan ellâi" kelimesi "ya'lı ve ya'sız olarak hemze ile okunmuştur.

Açıklaması:

4- Fakat kim köle **bulamazsa, cinsi münasebette bulunmadan, arka arkaya iki ay oruç** (tutsun). **Buna da** yani oruca da **gücü yetmeyen** kişiye yine birbirleriyle temas etmeden önce **altmış yoksulu doyurması** gerekir. Her bir yoksula o beldede ekseriyetle kullanılan gıda maddesinden bir mud (ölçek) vermesi gerekir. Burada mutlak (emir) mukayyed üzerine hamledilerek bu yönde bir açıklama yapılmıştır. **Bu** yani keffaret konsundaki bu hafifletme **Allah'a ve Peygamberine iman etmeniz** (imanda sebat etmeniz) **içindir.** Anlatılan **bu** hükümler **Allah'ın ahdleridir.** Bunları inkâr eden **kâfirler için ise acıklı** elem verici **bir azap vardır.**

اِنَّ الَّذِينَ يُحَآدُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ اَنْزَلْنَآ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ ؕ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ۚ ﴿٥﴾

5. Allah'a ve Resûlüne karşı gelenler, kendilerinden öncekilerin alçaltıldığı gibi alçaltılacaklardır. Biz apaçık âyetler indirmişizdir. Kâfirler için küçük düşürücü bir azap vardır.

Açıklaması:

5- Şüphesiz ki, Allah'a ve peygamberine muhalefet edenler, kendilerinden öncekilerin peygamberlerine muhalefette bulunmalarından dolayı zillete uğratıldıkları gibi zillete uğratılmışlardır. Hâlbuki biz Peygamberin doğruluğuna delalet eden açık açık ayetler de indirmişizdir. Bu ayetleri inkâr eden kâfirlere aşağılayıcı bir azap vardır.

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا ؕ اَحْصٰيهُ اللّٰهُ وَنَسُوهُ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ۚ ﴿٦﴾

6. O gün Allah onların hepsini diriltecek ve yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Allah onları bir bir saymıştır. Onlar ise unutmuşlardır. Allah her şeye şahittir.

Açıklaması:

6- O gün Allah onları toptan diriltecek de, yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Allah onları bir bir saymıştır. Onlar ise bunu unutmuşlardır. Allah her şeye şahittir.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ؕ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوٰى ثَلٰثَةٍ اِلَّا هُوَ

رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ اِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَآ اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ اَكْثَرَ اِلَّا هُوَ مَعَهُمْ اَيْنَ مَا كَانُوا ۚ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿٧﴾

7. Göklerde ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüsü mutlaka O'dur. Beş kişinin gizli konuştuğu yerde altıncısı mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar mutlaka O, onlarla beraberdir. Sonra kıyamet günü onlara yaptıklarını haber verecektir. Doğrusu Allah, her şeyi bilendir.

Açıklaması:

7- Bilmedin mi ki göklerde ne var, yerde ne varsa şüphesiz Allah bilir. Herhangi bir üç (kişi) den bir fısıltı vaki olmaya dursun muhakkak ki o, bunların dördüncüsüdür. Beş kişinin fısıldaşması mı, daha çok mu oluyor, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, mutlaka o bunların yanındadır. Sonra bütün yaptıklarını kıyamet günü kendilerine haber verecektir. Çünkü Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ نُهُوْا عَنِ النَّجْوٰى ثُمَّ يَعُوْدُوْنَ لِمَا نُهُوْا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُوْلِ ۡ وَاِذَا جَاۗءُوْكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللّٰهُ ۙ وَيَقُوْلُوْنَ فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللّٰهُ بِمَا نَقُوْلُ ۭ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ ۚ يَصْلَوْنَهَا ۚ فَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿٨﴾

8. Gizli konuşmaktan menedildikten sonra yine o yasaklananı yapmaya kalkışarak günah, düşmanlık ve Peygamber'e karşı gelmek hususunda gizlice konuşanları görmedin mi? Onlar sana geldikleri zaman seni, Allah'ın selamlamadığı bir şekilde selamlıyorlar. Kendi içlerinden de: Bu söylediklerimiz yüzünden Allah'ın bize azap etmesi gerekmez miydi? derler. Cehennem onlara yeter. Oraya gireceklerdir. Ne kötü dönüş yeridir orası!

Açıklaması:

8- Gizli konuşmaktan men edildikten sonra yine o men edildikleri şeyi yapmaya kalkışarak günah, düşmanlık ve peygambere karşı gelmek hususunda gizlice konuşanları görmedin mi?

Bunlar Yahudilerdi. Peygamberimiz sallahu aleyhi ve sellem onları yapa geldikleri bu fısıldaşmadan men etmiştir. Yani müminlerin kalplerine şüphe düşürmek için onlara bakarak gizlice konuşmalarını yasaklamıştır. Ey Nebi **onlar senin yanına geldikleri vakit, seni Allah'ın selamlamadığı bir şeyle selamlıyorlar.** O da "Es-Sâmü aleyk" yani sana ölüm olsun sözleridir.

Kendi içlerinden de "O bir peygamber değildir. Eğer peygamber ise **bu söylediklerimiz** (Yahudice) selamlama **yüzünden Allah bizi azaplandırsa ya! diyorlar. Onlara cehennem yeter. Oraya gireceklerdir. O ne kötü dönüş yeridir.**

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوٰىۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِٓى اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾

9. Ey iman edenler! Aranızda gizli konuşacağınız zaman günahı, düşmanlığı ve Peygamber'e karşı gelmeyi fısıldamayın. İyilik ve takvâyı konuşun. Huzuruna toplanacağınız Allah'tan korkun.

Açıklaması:

9- Ey iman edenler! Fısıldaştığınız vakit günahı, düşmanlığı ve peygambere isyanı fısıldaşmayın. İyiliği ve takvayı fısıldaşın. Ve ancak huzurunda toplanacağınız Allah'tan korkun!

اِنَّمَا النَّجْوٰى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْـًٔا اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

10. Gizli konuşmalar şeytandandır. Bu, iman edenleri üzmek içindir. Oysa şeytan, Allah'ın izni olmadıkça, müminlere hiçbir zarar veremez. Müminler Allah'a dayanıp güvensinler.

Açıklaması:

10- Günah ve benzerini **fısıltı yapmak ancak şeytan'ın** güzel gösterdiği **şeylerdendir. İman edenleri tasaya düşürmek içindir. Hâlbuki bu, Allah'ın izni** yani dilemesi **olmaksızın, onlara hiçbir şeyle zarar verici değildir. O halde müminler ancak Allah'a güvenip dayansın(lar).**

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِى الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللّٰهُ لَكُمْۚ وَاِذَا قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْۙ وَالَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

11. Ey iman edenler! Size "Meclislerde yer açın" denilince yer açın ki Allah da size genişlik versin. Size "Kalkın" denilince de kalkın ki Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah yaptıkları-

nızdan haberdardır.

Açıklaması:

11- Ey iman edenler! Size peygamber sallahu aleyhi ve sellem'in veya zikir **meclislerinde** "genişleyiverin **yer açın** ki size gelenler oturabilsin" **denildiği vakit hemen yer açın ki Allah da size** cennette **genişlik versin.** Namaz ve benzeri hayırlar yapmaya **"kalkın" denilince de kalkıverin ki Allah içinizden iman etmiş olanları** bu konudaki itaatları sebebiyle **yükseltsin. Kendilerine ilim verilenlerin de** cennette **derecelerini** yükseltsin. **Allah yaptıklarımızdan haberdardır.**[443]

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَىْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَةٌ ذٰلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَاَطْهَرُ فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾

12. Ey iman edenler! Peygamber ile gizli bir şey konuşacağınız zaman bu konuşmanızdan önce bir sadaka veriniz. Bu sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Şayet bir şey bulamazsanız, bilin ki Allah bağışlayandır, esirgeyendir.

Açıklaması:

12- Ey iman edenler! Peygambere gizli ma'ruzatta bulunmak istediğiniz vakit, ma'ruzatınızdan önce bir sadaka verin. Bu sizin için daha hayırlı ve günahlarınız için **daha temizdir. Fakat** sadaka verecek bir şey **bulamazsanız, şüphe yok ki Allah** bu ma'ruzatınızdan dolayı sizleri **çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.** Yani sadakasız yaptığınız mahrem konuşmadan dolayı sizlere bir günah yoktur.

ءَاَشْفَقْتُمْ اَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَىْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَاتٍ فَاِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۥ وَاللّٰهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

13. Gizli bir şey konuşmanızdan önce sadakalar vermekten çekindiniz mi? Bunu yapmadığınıza ve Allah da sizi affettiğine göre artık namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

Açıklaması:

13- Sonra bu hüküm şu ayetle neshedilmiştir. **Fısıldaşmanızdan önce sadakalar vermekten** fakirlikten mi **korktunuz? Çünkü, işte** sadaka vermeyi **yapmadınız.** (Bununla beraber) **Allah sizin tevbelerinizi kabul etti.** Bu teklifi üzerinizden kaldırdı. **O halde namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah ve**

443 Ayet-i kerimede yer alan "meclis" kelimesi bir kıraatta mecalis şeklinde okunmuştur. Yine ayetteki "fenşizu" fiili bir kıraatta ikisinde de şın'ın zammesiyle okunmuştur.

Peygamberine itaat edin. Yani bu işlere devam ediniz. **Allah yaptıklarınızdan haberdardır.**[444]

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ؕ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ ۙ وَيَحْلِفُوْنَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿١٤﴾

14. Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmedin mi? Onlar ne sizdendirler ne de onlardan. Bilerek yalan yere yemin ediyorlar.

Açıklaması:

14- Allah'ın, kendilerine *gazap* ettiği bir kavmi -ki bunlar Yahudilerdir- **dost edinen** münafıkları **görmedin mi? Bunlar** yani münafıklar **ne siz mü'minlerdendir, ne de onlardan** yani ne de Yahudilerden. Bilakis onlar bu arada bocalayıp durmaktalar. **Kendileri de** bu konuda yalancı olduklarını **bilip dururlarken, onlar yalan yere** yani mü'min olduklarına dair sözleri üzerine **yemin ederler.**

اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيْدًا ؕ اِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿١٥﴾

15. Allah onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Gerçekten onların yaptıkları şey çok kötüdür!

Açıklaması:

15- Allah onlar için şiddetli bir azap hazırladı. Gerçekten onların yaptıkları günahlar ne kötüdür!

اِتَّخَذُوْٓا اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ﴿١٦﴾

16. Onlar yeminlerini kalkan yapıp Allah'ın yolundan alıkoydular. Bu yüzden onlara küçük düşürücü bir azap vardır.

Açıklaması:

16- Yeminlerini canlarına ve mallarına karşı **bir kalkan,** siper **yaptılar da,** bununla mü'minleri **Allah'ın yolundan** yani onları öldürüp mallarını alarak kendileriyle cihad yapmaktan **çevirdiler. Onun için onlara aşağılayıcı bir azap vardır.**

444 Ayet-i kerimede yer alan "eeşfektum" kelimesi iki hemzenin tahkiki, ikincisinin elif'e ibdali ve teshil edilenle diğeri arasında elif getirmek ve getirmemekle birlikte ikinci hemzenin teshili ile okunmuştur.

لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَآ اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا ۭ اُولٰۗىِٕكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿١٧﴾

17. Onların malları da oğulları da Allah'a karşı kendilerine bir fayda vermez. Onlar cehennem ehlidirler. Orada ebedî kalacaklardır.

Açıklaması:

17- Onları ne malları, ne de evlatları kurtarma cihetinden **hiçbir suretle Allah'ın** azabından **kurtaramaz. Onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedi kalacaklardır.**

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِيْعًا فَيَحْلِفُوْنَ لَهٗ كَمَا يَحْلِفُوْنَ لَكُمْ وَيَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ عَلٰي شَيْءٍ ۭ اَلَآ اِنَّهُمْ هُمُ الْكٰذِبُوْنَ ﴿١٨﴾

18. O gün Allah onların hepsini yeniden diriltecek, onlar da dünyada size yemin ettikleri gibi, O'na yemin edeceklerdir. Kendilerinin bir şey (hakikat) üzerinde olduklarını sanırlar. İyi bilin ki onlar gerçekten yalancıdırlar.

Açıklaması:

18- Hatırla! **O gün Allah, onları toptan diriltecek, size yemin ettikleri gibi** mümin olduklarına dair **ona da yemin edeceklerdir. Onlar bir şey üzerinde olduklarını,** dünyada olduğu gibi ahirette de yeminlerinin kendilerine fayda vereceğini **sanırlar. Gözünüzü açın ki onlar yalancıların ta kendileridir.**

اِسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطٰنُ فَاَنْسٰىهُمْ ذِكْرَ اللّٰهِ ۭ اُولٰۗىِٕكَ حِزْبُ الشَّيْطٰنِ ۭ اَلَآ اِنَّ حِزْبَ الشَّيْطٰنِ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿١٩﴾

19. Şeytan onları etkisi altına aldı da kendilerine Allah'ı anmayı unutturdu. İşte onlar şeytanın yandaşlarıdır. İyi bilin ki şeytanın yandaşları hep kayıptadırlar.

Açıklaması:

19- Şeytana itaat etmeleri sebebiyle **bunları şeytan istila etmiş, artık o, bunlara Allah'ı hatırlamayı bile unutturmuştur. Bunlar şeytanın taraftarıdırlar.** Ona uyanlardır. **Dikkat edin! Hiç şüphe yok ki şeytanın fırkası, hüsrana uğrayanların ta kendileridir.**

اِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهٗٓ اُولٰٓئِكَ فِى الْاَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾

20. Allah'a ve Peygamberine düşman olanlar, işte onlar en aşağıların arasındadırlar.

Açıklaması:

20- Allah'a ve peygamberine muhalefet edenler var ya! Onlar en alçak mağluplar **arasındadırlar.**

كَتَبَ اللّٰهُ لَاَغْلِبَنَّ اَنَا۠ وَرُسُلِىۜ اِنَّ اللّٰهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

21. Allah: Elbette ben ve elçilerim galip geleceğiz, diye yazmıştır. Şüphesiz Allah güçlüdür, galiptir.

Açıklaması:

21- Allah Levh-i Mahfuz'da (şöyle) **yazmış** veya (şöyle) hükmetmiştir: **«Yemin olsun! Elbette ben ve elçilerim** hüccet veya kılıçla **galip geleceğiz! Çünkü Allah yegâne kuvvet sahibidir, mutlak galiptir.**

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهٗ وَلَوْ كَانُٓوا اٰبَآءَهُمْ اَوْ اَبْنَآءَهُمْ اَوْ اِخْوَانَهُمْ اَوْ عَشِيرَتَهُمْۜ اُولٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ الْاِيمَانَ وَاَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُۜ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَاۜ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُۜ اُولٰٓئِكَ حِزْبُ اللّٰهِۜ اَلَآ اِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

22. Allah'a ve ahiret gününe inanan bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri, yahut akrabaları da olsa- Allah'a ve Resûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, kurtuluşa erecekler de sadece Allah'ın tarafında olanlardır.

Açıklaması:

22- Allah'a ve ahiret gününe inanan bir toplumun babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa Allah'a ve Resûlüne muhalefet eden kimselerle dostluk ettiğini görmezsin. Bilakis onları kötülükle gözlerine kestirip, iman davası uğrunda onlarla savaşırlar. Nitekim sahabiden bir cemaat için bu hadise vuku bulmuştur. Allah onlardan razı olsun. **Onlar** dostluk kurmayan

o kimselerdir ki (Allah) **imanı kalplerine** yerleştirip **yazmış ve kendilerini, tarafından** taraf-ı ilâhiden **bir ruh,** bir nur **ile desteklemiştir. Onları, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacak; orada ebedî olarak kalacaklardır. Allah onlardan** itaatları sebebiyle **razı olmuştur. Onlar da Allah'ın** mükâfatından **hoşnut olmuşlardır. İşte bunlar Allah'ın** emrine uyup yasağından kaçınan **fırkasıdır. Dikkat edin! Hiç şüphesiz Allah'ın ordusu zafer bulanların** umduklarına erenlerin **ta kendileridir.**

سُورَةُ الْحَشْرِ

HAŞR SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 24 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih etmektedir. O, üstündür, hikmet sahibidir.

Açıklaması:

1- Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi Allah'ı tesbih etmektedir yani O'nu tenzih etmektedir. O, mülkünde **azizdir,** tasarrufunda **hikmet sahibidir.**[445]

هُوَ الَّذِى اَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ الْحَشْرِ ۟ مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا اَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَاَتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِاَيْدِيهِمْ وَاَيْدِى الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَآ اُولِى الْاَبْصَارِ ﴿٢﴾

2. Ehl-i kitaptan inkâr edenleri, ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah (O'nun azabı), onlara beklemedikleri yerden geliverdi. O, yüreklerine korku düşürdü; öyle ki evlerini hem kendi elleriyle, hem de müminlerin elleriyle harap ediyorlardı. Ey akıl sahipleri! İbret alın.

445 Ayet-i kerimede yer alan "lillahi" lafzındaki "lam" zaiddir. Ayette; çoğunluğu tağlib dolayısıyla "ma" lafzı zikredilmiştir.

Açıklaması:

2- Ehl-i kitaptan küfredenleri -Bunlar, Yahudilerden Beni Nadir kabilesidir- **ilk sürgünde yurtlarından,** Medine'deki barklarından **çıkaran O'dur.** İlk sürgünleri Şam tarafına sürgün edilmeleridir. İkinci sürgünleri de Hz. Ömer'in, hilafeti döneminde onları Hayber'e sürgün etmesidir. Ey müminler! Siz **onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan,** O'nun azabından **koruyacağını sanmışlardı. Fakat Allah,** O'nun emri ve azabı, **hiç hesaba katmadıkları taraftan,** hiç akıllarına almadıkları müminlerin tarafından **onları bastırıverdi. Ve** efendileri Ka'b b. El-Eşref'in ölümü ile **kalplerine korku düşürdü,** ilka eyledi. **Öyle ki evlerini** hoşlarına giden kereste ve benzeri malzemelerini gidecekleri yere götürmek için **hem kendi elleri ile hem de müminlerin elleri ile tahrip ediyorlardı. Artık siz ibret alın akıl sahipleri!**[446]

وَلَوْلَآ اَنْ كَتَبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِى الدُّنْيَاۗ وَلَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾

3. Eğer Allah onlara sürgünü yazmamış olsaydı, elbette onları dünyada (başka şekilde) cezalandıracaktı. Ahirette de onlar için cehennem azabı vardır.

Açıklaması:

3- Eğer Allah onlara sürgünü, vatanlarından çıkmalarını **yazmamış,** hükmetmemiş **olsaydı, kendilerini mutlaka** katledilmek ve esir edilmek suretiyle **dünyada azaplandırırdı.** Tıpkı Yahudilerden Kurayza'ya yapıldığı gibi. **Ahirette ise, onlara ateş azabı vardır.**

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَاۤقُّوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗۚ وَمَنْ يُّشَاۤقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾

4. Bu, onların Allah'a ve Peygamberine karşı gelmelerinden dolayıdır. Kim Allah'a karşı gelirse bilsin ki Allah'ın cezalandırması çetindir.

Açıklaması:

4- Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar Allah'a ve Peygamberine yan çizdiler, muhalefet ettiler. **Kim Allah'a muhalefette bulunursa bilsin ki Allah'ın** kendisine olan **azabı pek çetindir.**

مَا قَطَعْتُمْ مِّنْ لِّيْنَةٍ اَوْ تَرَكْتُمُوْهَا قَاۤىِٕمَةً عَلٰٓى اُصُوْلِهَا فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيُخْزِيَ الْفٰسِقِيْنَ ﴿٥﴾

446 Ayette yer alan "maniatühüm" lafzı, "enne"nin haberi, "husûnuhüm" lafzı da lil'dir. Bununla haber tamam olmuştur.
Ayet-i kerimede yer alan "er-ru'b" lafzı, ayn'ın sükûnu ile de, zammesi ile de okunmuştur. Ayrıca ayetin devamında "yüharrıbûne" lafzı da şeddeli ve "ahrebe"den şeddesiz olarak okunmuştur.

5. Hurma ağaçlarından, herhangi birini kesmeniz veya olduğu gibi bırakmanız hep Allah'ın izniyledir ve O'nun yoldan çıkanları rezil etmesi içindir.

Açıklaması:

5- Ey Müslümanlar! **Herhangi bir hurma ağacını kestinizse veya kökleri üzerinde dikili halde bıraktınızsa, hep Allah'ın izni iledir,** yani bu konuda O, sizi serbest bırakmıştır. Ve ağaç kesmenize izin vermekle **o fasıkları,** Yahudileri, meyva veren ağaçları kesmek bozgunculuktur, doğrultusundaki itirazlarında **perişan edeceği içindir.**

وَمَآ اَفَآءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُوْلِهٖ مِنْهُمْ فَمَآ اَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَّلَا رِكَابٍ وَّلٰكِنَّ اللّٰهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهٗ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٦﴾

6. Allah'ın, onlardan (mallarından) Peygamberine verdiği ganimetler için siz at ve deve koşturmuş değilsiniz. Fakat Allah, peygamberlerini dilediği kimselere karşı üstün kılar. Allah her şeye kadirdir.

Açıklaması:

6- Allah'ın onlardan peygamberine vereceği, döndüreceği **ganimete gelince,** ey müminler! **Siz ona ne at koşturdunuz, ne de deve...!** Yani bu uğurda bir meşakkate göğüs germediniz. **Lakin Allah elçilerini dilediği kimselere musallat eder. Allah, her şeye kadirdir.** Dolayısıyla sizin o ganimette bir hakkınız yoktur. Ve O, sadece Peygamber'e (s.a.v.) ve bir sonraki ayette peygamberle birlikte zikredilen dört sınıf insana aittir. Peygamber onu her zamanki gibi taksim eder. Yani onlardan herbirine 25/1 verir. Kalanı ise Peygamber'e (s.a.v.) aittir. Peygamber onda dilediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir. Ve nitekim Hz. Peygamber bu paydan muhacirlere ve fakir oldukları için ensardan üç kişiye de vermiştir.

مَآ اَفَآءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُوْلِهٖ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى فَلِلّٰهِ وَلِلرَّسُوْلِ وَلِذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَابْنِ السَّبِيْلِ ۙ كَيْ لَا يَكُوْنَ دُوْلَةً ۢ بَيْنَ الْاَغْنِيَآءِ مِنْكُمْ ۗ وَمَآ اٰتٰىكُمُ الرَّسُوْلُ فَخُذُوْهُ ۗ وَمَا نَهٰىكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوْا ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۗ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿٧﴾

7. Allah'ın, (fethedilen) ülkeler halkından Peygamberine verdiği ganimetler, Allah, Peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Böylece o mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir devlet olmaz. Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir.

Açıklaması:

7- Allah'ın (fethedilen) beldelerden -örneğin Safra, Vâdi'l-Kura ve Yenbu' gibi **peygamberine verdiği ganimet Allah'ındır,** onda dilediğini emir buyurur, **peygamberindir, akrabanındır,** Peygamber'in yakınlarınındır. -Ki onlar da, Benî Hâşim ve Benî Muttalib kabileleridir- **yetimlerindir,** babaları vefat eden, Müslümanların fakir durumundaki çocuklarınındır, miskinlerindir, Müslümanlardan muhtaç olanlarındır **ve yolda kalmış kimselerin,** Müslümanlardan yolculuğunda çaresiz kalanlarındır. Yani söz konusu ganimet, Peygamber'in (s.a.v.) ve bu dört sınıf Müslümanın hakkıdır. Peygamber onu, her zamanki gibi, yani bu dört sınıfın her birine taksim eder. Kalanı ise kendine kalır. **Ta** ki, o ganimet, **sizden zenginler arasında elden ele dolaşan bir** şey, bir tedavül aracı **olmasın.** Bu, ganimetin bu şekilde taksim edilmesinin illetidir. **Bir de Peygamber size** ganimet mallarından ve başka şeylerden **ne verir ise, onu alın.** Neyi **yasak etti ise, ondan sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah, şiddetli azap sahibidir.**

Ayet-i kerimede yer alan "Key" lafzı, Lam mânâsında olup, kendisinden sonra bir "En" mukadderdir.

لِلْفُقَرَآءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُۥٓ اُولٰٓئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَۚ ﴿٨﴾

8. (Allah'ın verdiği bu ganimet malları,) yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve Peygamberine yardım eden fakir muhacirlerindir. İşte doğru olanlar bunlardır.

Açıklaması:

8- İmrenin **O fakir muhacirlere ki, yurtlarından ve mallarından çıkarılmışlardır. Onlar Allah'tan bir fazl-u ihsan ve bir rıza ararlar. Allah'a ve Peygamberine yardım ederler. İşte bunlar,** imanlarında **sadık olanların ta kendileridir.**

وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْاِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّآ اُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌۜ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَۚ ﴿٩﴾

9. Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden

dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

Açıklaması:

9- Daha önceden o diyarı, yani Medine'yi **yurt edinmiş ve imana** kavuşmuş **olanlar** -ki onlar da **Ensar'dır- kendilerine hicret edip gelenleri severler. Onlara verilen ganimetten dolayı** yani peygamberin kendine has Benî Nadir kabilesinin mallarından muhacirlere vermesinden dolayı **nefislerinde bir kıskançlık,** bir haset **duymazlar, onları kendi nefislerine tercih ederler. Velev ki kendilerinde** muhacirleri kendilerine tercih ettikleri şeylere **ihtiyaç olsa bile! Kim de nefsinin cimriliğinden,** mala olan düşkünlüğünden **korunur ise, işte onlar, felaha erenlerin ta kendileridirler.**

وَالَّذِينَ جَآؤُ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْاِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِى قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا رَبَّنَآ اِنَّكَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿١٠﴾

10. Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!

Açıklaması:

10- Onlardan sonra kıyamet gününe kadar muhacirlerden ve Ensar'dan **gelenler, "Ey Rabbimiz! Bizi ve imanda bizi geçmiş olan kardeşlerimizi bağışla! İman etmiş olanlar için kalbimizde bir kin bırakma! Ey Rabbimiz! Muhakkak ki sen çok şefkatli, çok esirgeyicisin!» derler.**

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِاِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ اُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ اَحَدًا اَبَدًاۙ وَاِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْۜ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١١﴾

11. Münafıkların, kitap ehlinden inkâr eden dostlarına: Eğer siz yurdunuzdan çıkarılırsanız, mutlaka biz de sizinle beraber çıkarız; sizin aleyhinizde kimseye asla uymayız. Eğer savaşa tutuşursanız, mutlaka yardım ederiz, dediklerini görmedin mi? Allah, onların yalancı olduklarına şahitlik eder.

Açıklaması:

11- Münafıklık yapanları görmedin mi (onlara) bakmadın mı? **Ehl-i kitaptan küfreden kardeşlerine,** bunlar, Benî Nadir kabilesi olup küfürde münafıkların kardeşleridirler- **«Yemin ederiz ki, eğer siz** Medine'den **çıkarılırsanız, muhakkak biz de sizinle beraber çıkarız ve hakkınızda,** perişan edilmeniz konusunda **ebediyyen kimseye itaat etmeyiz. Yemin olsun! Size savaş açılacak olursa, mutlaka size yardım ederiz.» diyorlar. Hâlbuki Allah şehadet ediyor ki, onlar muhakak yalancılardırlar.** Ayet-i kerimede yer alan "Lein" lafzı üzerindeki Lam dört yerde de kasem lamı'dır. Ayrıca "Vein kutiltüm" lafzından lam-ı tevtı'a hazfedilmiştir.

لَئِنْ اُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْۚ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْۚ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٢﴾

12. Andolsun, eğer onlar çıkarılsalar, onlarla beraber çıkmazlar; savaşa tutuşmuş olsalar, onlara yardım etmezler; yardım etseler bile arkalarını dönüp kaçarlar, sonra kendilerine de yardım edilmez.

Açıklaması:

12- Yemin olsun! Onlar çıkarılırlarsa, onlarla beraber çıkmazlar. Ve yemin olsun! Onlara savaş açılırsa yardım etmezler. Yemin olsun yardım etmiş olsalar yani yardım için gelmiş olsalar, **mutlaka arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra onlar,** yani Yahudiler **yardım da olunmazlar.**

Beş noktada mukadder olan kasemin cevabı zikredilerek şartın cevabından istiğna edilmiştir.

لَاَنْتُمْ اَشَدُّ رَهْبَةً فِى صُدُورِهِمْ مِنَ اللّٰهِۗ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾

13. Onların içlerinde size karşı duydukları korku, Allah'a olan korkularından daha şiddetlidir. Böyledir, çünkü onlar anlamayan bir topluluktur.

Açıklaması:

13- Muhakkak onların yani münafıkların **yüreklerindeki sizin korkunuz, Allah korkusundan daha ziyadedir.** Çünkü Allah azabını tehir etmiştir. **Bu, onların anlayışsız bir kavim olmalarındandır.**

لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا اِلَّا فِى قُرًى مُحَصَّنَةٍ اَوْ مِنْ وَرَآءِ جُدُرٍۗ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌۗ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتّٰىۗ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَۚ ﴿١٤﴾

14. Onlar müstahkem şehirlerde veya siperler arkasında bulunmaksızın sizinle toplu halde savaşamazlar. Kendi aralarındaki savaşları ise çetindir. Sen onları derli toplu sanırsın, hâlbuki kalpleri darmadağınıktır. Böyledir, çünkü onlar aklını kullanmayan bir topluluktur.

Açıklaması:

14- Onlar yani Yahudiler, **toplu bir halde size karşı savaşmazlar. Ancak tahkim edilmiş yerlerde veya duvar, sur arkasından harp ederler. Kendi aralarında çarpışmaları,** harbetmeleri **ise şiddetlidir. Sen onları toplu,** bir arada oldukları halde **sanırsın. Hâlbuki kalpleri** zannının hilafına **dağınıktır. Bu, onların akılları ermez bir kavim olmalarındandır.**

Ayet-i kerimede yer alan "cidar" lafzı, bir kıraatta "cüdür" şeklinde gelmiştir.

كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ اَمْرِهِمْۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌۚ ﴿١٥﴾

15. (Onların durumu) kendilerinden az önce geçmiş ve yaptıklarının cezasını tatmış olanların durumu gibidir. Onlara acıklı bir azap vardır.

Açıklaması:

15- İmanı terketme konusunda onların hali, **yakın geçmişte,** yakın bir zamanda **kendilerinden öncekilerin hali gibidir. Bunlar,** müşriklerden Bedir halkıdır **ki, işlerinin vebalini,** dünyadaki cezasını -ki o da öldürülmek ve esir edilmektir- **tattılar. Onlara** ahirette elîm, elem verici **bir azap da vardır.**

كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ اِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْۚ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ اِنِّى بَرِىٓءٌ مِنْكَ اِنِّٓى اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾

16. Münafıkların durumu tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan insana "İnkâr et" der. İnsan inkâr edince de: Ben senden uzağım, çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım, der.

Açıklaması:

16- Bir de onların münafıkları dinleyip de münafıkların kendilerinden geri durmaları konusundaki halleri, **Şeytanın hali gibidir. Hani insana "inkâr et" demişti. Küfredince de** tarafından bir palavra ve gösteriş olarak, **«Ben senden berîyim. Çünkü ben, âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım» demişti.**

فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَآ اَنَّهُمَا فِى النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيهَاۜ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظَّالِمِينَۚ ﴿١٧﴾

17. Nihayet ikisinin de sonu, içinde ebedî kalacakları ateş olacaktır. İşte bu, zalimlerin cezasıdır.

Açıklaması:

17- Sonra ikisinin de yani yoldan çıkanın da, çıkaranın da **akıbeti ebedî olarak cehennemde kalmak olmuştu. İşte zalimlerin,** kâfirlerin **cezası budur.**[447]

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

18. Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

Açıklaması:

18- Ey **iman edenler! Allah'tan korkun! Ve herkes yarın için,** kıyamet günü için **önden ne götürdüğüne baksın. Hem Allah'tan korkun. Çünkü Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.**

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰىهُمْ اَنْفُسَهُمْ ۭ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْفٰسِقُونَ ﴿١٩﴾

19. Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar yoldan çıkan kimselerdir.

Açıklaması:

19- Ve o kimseler gibi olmayın ki, Allah'ı unuttular da, O'na itaati terkettiler de **onlara kendilerini** kendileri için hayır amel takdim etmelerini **unutturdu. İşte bunlar, fâsıkların ta kendileridirler.**

لَا يَسْتَوِيْٓ اَصْحٰبُ النَّارِ وَاَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۭ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَاۗىِٕزُونَ ﴿٢٠﴾

20. Cehennem ehliyle cennet ehli bir olmaz. Cennet ehli, isteklerine erişenlerdir.

Açıklaması:

20- Cehennemliklerle cennetlikler bir değildir. Cennetlikler, murada erenlerdir.

لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰي جَبَلٍ لَّرَاَيْتَهٗ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ ۭ وَتِلْكَ

447 Ayet-i kerimede yer alan "akibetehüma" lafzı, bir kıraatte, "kane"nin ismi olmak üzere merfu olarak okunmuştur

الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

21. Eğer biz bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, muhakkak ki onu, Allah korkusundan baş eğerek, parça parça olmuş görürdün. Bu misalleri insanlara düşünsünler diye veriyoruz.

Açıklaması:

21- Biz bu Kur'an'ı bir dağın üzerine indirseydik ve o dağa insanda olduğu gibi bir de seçebilme kabiliyeti vermiş olsaydık, **mutlaka onu Allah korkusundan baş eğmiş, paramparça olmuş görürdün. Bu** zikredilen **temsiller var ya! Biz onları insanlara getiriyoruz. Olur ki düşünürler** de imana gelirler.

هُوَ اللّٰهُ الَّذِى لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِۚ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾

22. O, öyle Allah'tır ki, O'ndan başka tanrı yoktur. Görülmeyeni ve görüleni bilendir. O, esirgeyendir, bağışlayandır.

Açıklaması:

22- O, öyle Allah'dır ki, O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Gaybı da şehadeti de, gizliyi de aşikârı da **bilendir. O, Rahman'dır, Rahimdir.**

هُوَ اللّٰهُ الَّذِى لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُۚ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾

23. O, öyle Allah'tır ki, kendisinden başka hiçbir tanrı yoktur. O, mülkün sahibidir, eksiklikten münezzehtir, selâmet verendir, emniyete kavuşturandır, gözetip koruyandır, üstündür, istediğini zorla yaptıran, büyüklükte eşi olmayandır. Allah, müşriklerin ortak koştukları şeylerden münezzehtir.

Açıklaması:

23- O, öyle Allah'tır ki, O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Melik'tir, Kuddüs'dür, şanına layık olmayan her şeyden berîdir, **Selam'dır,** bütün noksanlıklardan salimdir, **mümin'dir,** Peygamberlerini onlar için mucize yaratmak suretiyle tasdik edicidir, **Müheymin'dir,** yani kullarına bütün amelleri ile birlikte şahittir, **Aziz'dir.** Güçlüdür, **Cebbar'dır,** kullarını kendi iradesi doğrultusunda mecbur kılar. Şanına layık olmayan şeylerden **yücedir. Allah, o müşriklerin** kendisine **koştukları ortaklardan münezzehtir,** zâtını tenzih etmiştir.[448]

448 Ayet-i kerimede yer alan "el-Müheymin" lafzı, bir şey üzerinde gözetici olmak mânâsına gelen, "heymene-yüheyminü" kökünden gelir.

هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰىؕ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٢٤﴾

24. O, yaratan, var eden, şekil veren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde olanlar O'nun şânını yüceltmektedirler. O, galiptir, hikmet sahibidir.

Açıklaması:

24- O, öyle Allah'tır ki, Hâlik'dır, Bâridir, yoktan var edendir, **Musavvir'dir,** (bütün mahlûkata şekil verendir) hakkında Hadis-i şerif varid olan doksan dokuz **en güzel isimler O'nundur. Bütün göklerde ve yerde olanlar, hep O'nu tesbih eder. O, güçlü, hikmet sahibidir.** Tefsiri surenin başında geçmiştir.[449]

449 Ayet-i kerimede yer alan "el-Hüsnâ" lafzı, "el-Ahsen" kelimesinin müennesidir.

سُورَةُ الْمُمْتَحِنَةِ

MÜMTEHİNE SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 13 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوّٖى وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَآءَكُمْ مِنَ الْحَقِّۚ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَاِيَّاكُمْ اَنْ تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْۜ اِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِى سَبِيلِى وَابْتِغَآءَ مَرْضَاتِى تُسِرُّونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَاَنَا۠ اَعْلَمُ بِمَآ اَخْفَيْتُمْ وَمَآ اَعْلَنْتُمْۜ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيلِ﴿١﴾

1. Ey iman edenler! Eğer benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin. Oysa onlar, size gelen gerçeği inkâr etmişlerdir. Rabbiniz Allah'a inandığınızdan dolayı Peygamber'i de sizi de yurdunuzdan çıkarıyorlar. Ben, sizin saklı tuttuğunuzu da, açığa vurduğunuzu da en iyi bilenim. Sizden kim bunu yaparsa (onları dost edinirse) doğru yoldan sapmış olur.

Açıklaması:

1- Ey iman edenler! Düşmanlarımı ve düşmanlarınızı yani Mekke kafirlerini dostlar edinmeyin. Kendileriyle aranızdaki **sevgi yüzünden onlara** Peygamber'in (s.a.v.) Huneyn ile (taktik icabı) niyetini gizli tutup sizlere sır olarak verdiği Mekkelilerle savaş yapma maksadını **ulaştırıyorsunuz.** Hatib b. Ebi Beltea bunu haber vermek üzere Mekkelilere bir mektup yazdı. Çünkü kendisinin müşrik olan çocukları ve ailesi onların yanında bulunuyordu. Allah teâlânın bu durumu (vahiyle) kendisine bildirmesi üzerine Resulullah (s.a.v.) derhal mektubun Hatib'in beraberinde göndermiş olduğu kişiden geri alınmasını

istedi. (Mektup alındı) ve bu konuda Peygamberimiz Sallahu Aleyhi ve Sellem Hatib'in özrünü kabul buyurdu. **Hâlbuki onlar haktan size gelen** yani islam dinini ve Kur'anı **inkar ettiler. Rabbiniz Allah'a iman ediyorsunuz diye** yani iman etmiş olmanızdan dolayı **Peygamberi ve sizi** size baskı yaparak Mekke'den **çıkarıyorlardı. Eğer sizler, benim yolumda ve rızam uğrunda cihad için çıktınızsa** onları dost edinmeyin, **sevgi yüzünden onlara sır veriyorsunuz. Hâlbuki ben, sizin gizlediklerinizi de, açıkladıklarınızı da bilirim. Sizden kim bunu** yani Peygamberin haber sırlarını onlara ifşa **yaparsa, muhakkak ki hak yolun ortasından sapmış olur.** "Seva" aslında orta demektir.[450]

اِنْ يَّثْقَفُوْكُمْ يَكُوْنُوْا لَكُمْ اَعْدَآءً وَّيَبْسُطُوْٓا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ وَاَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّوْۤءِ وَوَدُّوْا لَوْ تَكْفُرُوْنَ ۚ﴿٢﴾

2. Şayet onlar sizi ele geçirirlerse, size düşman kesilecekler, size ellerini ve dillerini kötülükle uzatacaklardır. Zaten inkâr edivermenizi istemektedirler.

Açıklaması:

2- Eğer onlar sizi ele geçirirlerse, size düşman kesilecekler. Öldürmek ve dövmek suretiyle **size ellerini ve** sövüp saymakla da **dillerini kötülükle uzatacaklardır. Küfretmenizi arzu edivermektedirler.**

لَنْ تَنْفَعَكُمْ اَرْحَامُكُمْ وَلَاۤ اَوْلَادُكُمْ ۚ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۚ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿٣﴾

3. Kıyamet günü yakınlarınız ve çocuklarınız size fayda vermezler. Çünkü Allah aranızı ayırır. Allah, yaptıklarınızı görendir.

Açıklaması:

3- Kendilerinden dolayı gizli haberi ulaştırdığınız ne müşrik olan **yakınlarınız, ne de evlatlarınız** ahiret azabına karşı **size asla fayda vermez. Kıyamet gününde** onlarla **aranız ayrılacaktır.**

Sizler cennette olacaksınız, onlarsa kâfirlerle birlikte cehennemde olacaklar. **Allah yaptıklarınızı görendir.**

Ayet-i kerimede yer alan "Yufselu" fiili bir kıraatta malûm olarak yefsilu şeklinde okunmuştur.

450 Ayet-i kerimede yer alan şart cümlesinin cevabı mahzuf olup ondan önceki cümle ona delalet etmektedir. Yani onları dost edinmeyiniz!

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىْٓ اِبْرٰهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهٗۚ اِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ اِنَّا بُرَءٰٓؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۖ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَٓاءُ اَبَدًا حَتّٰى تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَحْدَهٗٓ اِلَّا قَوْلَ اِبْرٰهِيمَ لِاَبِيهِ لَاَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَٓا اَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَىْءٍۜ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَاِلَيْكَ اَنَبْنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾

4. İbrahim'de ve onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki: "Biz sizden ve Allah'ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah'a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirmiştir." Şu kadar var ki, İbrahim babasına: "Andolsun senin için mağfiret dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez" demişti. (O müminler şöyle dediler:) Rabbimiz! Ancak sana dayandık, sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır.

Açıklaması:

4- Gerçekten sizin için İbrahim'de ve beraberindeki müminlerde söz ve hareketlerinde **güzel bir örnek vardır,** yani kendisinde güzel bir önderlik vasfı vardır. **Hani kavimlerine** (şöyle) **demişlerdi: «Biz sizlerden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan berîyiz. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah'a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda devamlı bir düşmanlık ve öfke belirmiştir. Ancak İbrahim'in babasına «And olsun ki senin için mağfiret dileyeceğim.** (Fakat) **Allah'tan** yani Allah'ın azab ve sevabından **herhangi bir şeye gücüm yetmez» demesi hariç.** İbrahim ve beraberindekiler «Ey **Rabbimiz! Biz ancak sana tevekkül ettik. Ve ancak sana yöneldik. Dönüş yalnız sanadır»** dediler.[451]

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَآۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾

451 Ayet-i kerimede yer alan "Beğzau-ebeda" terkibi iki hemzenin tahkiki ve ikincisinin vav'a ibdali ile okunmuştur.
Ayet-i kerimede yer alan "Bera" Beri kelimesinin çoğuludur. Zerif gibi. Yine ayet-i kerimede yer alan "Kevle İbrahim" "Usve" kelimesinden istisna edilmiştir. Yani kâfirler için istiğfarda bulunmak suretiyle bu konuda sizin İbrahim'i örnek almanız doğru değildir. Babası için mağfirette bulunması onun Allah'ın düşmanı olduğunu bilmeden önce olmuştur. Nitekim "Berae" suresinde Allahü teâlâ bunu zikretmiştir. "Allah'tan herhangi bir şeye gücüm yetmez" sözüyle babası için istiğfardan başka bir şeye gücü yetmeyeceğini kinaye yoluyla (üstü kapalı olarak) ifade etmiştir. İşte bu sözü, kasdetmiş olduğu mânâ yönüyle "elbette senin için istiğfar edeceğim" sözüne atfedilmiştir. (Yani bu mânâya göre bu sözünde örnek alınması doğru değildir). Her ne kadar bu söz, zahir yönüyle örnek alınacak bir ifade olsa bile, Ayet: Habibim de ki: «Allah'tan gelecek herhangi bir şeyde sizi kim kurtarabilir.

5. Rabbimiz! Bizi, inkâr edenler için deneme konusu kılma, bizi bağışla! Ey Rabbimiz! Yegâne galip ve hikmet sahibi, ancak sensin.

Açıklaması:

5- Ey Rabbimiz! Bizi o küfredenlere fitne yapma. Yani onları bize galip kılma. Ki hak üzere olduklarını sanıp çılgınlığa uğrarlar. Yani bizim yüzümüzden akılları gider, (yani doğruya meyletmekten kayar). **Bizi bağışla Ey Rabbimiz! Çünkü Sen** mülkünde **yegâne güçlü,** yaptıklarında **hikmet sahibisin»**

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ ۭ وَمَنْ يَّتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيْدُ ۝٦

6. And olsun, onlar sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü arzu edenler için güzel bir örnektir. Kim yüz çevirirse şüphesiz Allah, zengindir, hamde lâyık olandır.

Açıklaması:

6- Ey Ümmet-i Muhammed! **And olsun ki onlar da sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü umanlar** yani Allah'tan ve ahiret gününden korkan veya sevap ve azaba inanan kimseler **için güzel bir örnek vardır.** Kâfirlerle dostluk kurmak suretiyle **kim yüz çevirirse şüphesiz ki Allah,** yarattıklarından **ganidir,** (kimseye muhtaç değildir) **övülmeye layıktır,** itaat ehlini övendir.[452]

عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَّجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِيْنَ عَادَيْتُمْ مِّنْهُمْ مَّوَدَّةً ۭ وَاللّٰهُ قَدِيْرٌ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝٧

7. Olur ki Allah sizinle düşman olduklarınız arasında yakında bir dostluk meydana getirir. Allah gücü yetendir. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Açıklaması:

7- Olur ki Allah, sizinle içlerinden Allah'a itaat etmek için **birbirinize düşman olduğunuz** Mekke kâfirleri **arasında** onları imana kavuşturmak suretiyle **yakında bir dostluk peydah eder** de sizlere dost olurlar. Allah bunu yapmaya **kadirdir** ki Allahü teâlâ Mekke'nin fethinden sonra bunu gerçekleştirmiştir. **Allah** onların geçmişte yaptıklarını **bağışlayıcı,** onları **çok esirgeyicidir.**

لَا يَنْهٰىكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِيْنَ لَمْ يُقَاتِلُوْكُمْ فِي الدِّيْنِ وَلَمْ يُخْرِجُوْكُمْ مِّنْ دِيَارِكُمْ اَنْ

452 Ayet-i kerimede yer alan "Lekad" mukadder kasemin cevabıdır. "Limen-kane" ise harf-i cerrin tekrarlanması ile birlikte kum" zamirinden bedel-i istimaldir.

تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوٓا اِلَيْهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾

8. Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever.

Açıklaması:

8- Allah, din hususunda sizinle savaşmamış kâfirlere **ve sizi yurtlarınızdan çıkarmamış olanlara iyilik etmenizdan, onlara adalet göstermenizden sizi men etmez. Çünkü Allah, adil olanları sever.** Bu hüküm kılıç ayeti ile neshedilmiştir.[453]

اِنَّمَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِى الدِّينِ وَاَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلٰٓى اِخْرَاجِكُمْ اَنْ تَوَلَّوْهُمْۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾

9. Allah, yalnız sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanız için onlara yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onlarla dost olursa işte zalimler onlardır.

Açıklaması:

9- Allah,sizi ancak din hususunda, sizinle savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkaran ve çıkarılmanıza yardım eden kimseler ile dost olmanızı yani onları dostlar edinmenizi **yasaklamaktadır. Kim de onlarla dost olursa, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.**[454]

يٰٓاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِذَا جَٓاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّۜ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيمَانِهِنَّۚ فَاِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ اِلَى الْكُفَّارِۜ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّۜ وَاٰتُوهُمْ مَٓا اَنْفَقُواۜ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ اِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّۜ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقُواۜ ذٰلِكُمْ حُكْمُ اللّٰهِۜ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْۜ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

10. Ey iman edenler! Mümin kadınlar hicret ederek size geldiği zaman, onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz de onların inan-

453 Âyet-i kerimede yer alan “En-teberruhum” “Ellezine”den bedel-i istimaldir. Yine ayet-i kerimede yer alan “Tuksitu” fiili ila harf-i cerri ile ifza mânâsını tazmin edip böylece müteaddi olmuştur.

454 Ayet-i kerimede yer alan “En tevellevhum” Ellezine’den bedel-i istimaldir.

mış kadınlar olduklarını öğrenirseniz onları kâfirlere geri göndermeyin. Bunlar onlara helâl değildir. Onlar da bunlara helâl olmazlar. Onların (kocalarının) sarfettiklerini (mehirleri) geri verin. Mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmenizde size bir günah yoktur. Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın, sarfettiğinizi isteyin. Onlar da sarfettiklerini istesinler. Allah'ın hükmü budur. Aranızda O hükmeder. Allah bilendir, hikmet sahibidir.

Açıklaması:

10- "Hudeybiye" anlaşmasına göre kâfirlerin içinden müminlere gelecek olanlar iade edileceklerdi. **Ey iman edenler!** Kâfirlerle Hudeybiye'de barış yaptıktan sonra onların içinden kendi ifadelerince **mümin kadınlar muhacir olarak gelirlerse** ne kâfir olan kocalarına buğzlarından, ne de Müslüman erkeklerden birine aşkından dolayı değil, sadece İslâm'a arzu ve isteklerinden çıkıp geldiklerine dair yemin vermek suretiyle **onları imtihan edin.** Peygamberimiz (s.a.v.) de onları bu şekilde yemine tâbi tutardı. **Allah onların imanlarını pekâlâ bilir,** yemin vermek suretiyle **onların mümin olduklarını** zan üzere **anlarsanız, kendilerini kâfirlere geri vermeyin. Onlar kâfirlere helâl değildir. Kâfirler de onlara helâl değildir. Bununla beraber** onlara **sarfettikleri** mehirleri **onlara** yani kâfir olan kocalarına **verin. Mehirlerini verdiğiniz takdirde, o kadınları** şartlarını yerine getirmek suretiyle **nikâh etmenizde size bir günah yoktur. Kâfir kadınlarınızı nikâhınızda tutmayın.** Çünkü evliliği kesen şarta göre sizin Müslüman oluşunuz nikâh akdini (ismeti) kesmektedir. Veya mürted olarak müşriklere katılan zevcelerinizi nikâhınızda tutmayın. Çünkü onların mürted olması evliliğinizi kesmektedir. Bunu kesen şartda riddetin bulunmasıdır. İrtidat durumunda (ise) siz onlara **verdiğiniz** mehirleri onların evlendikleri kâfir kocalarından **isteyin. Onlar da** hicret eden kadınlara **harcadıklarını istesinler.** Önceden de ifade edildiği üzere verdikleri mehirleri (sizden) istesinler. **İşte size Allah'ın hükmü budur. Aranızda O** böyle **hükmeder. Allah hakkıyla bilen, hikmet sahibi olandır.**

Âyet-i kerimede yer alan "Temesseku" fiili şeddesiz de okunmuştur.

وَاِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ اِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَاٰتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ اَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَآ اَنْفَقُوا۟ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِٓى اَنْتُمْ بِهٖ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

11. Eğer eşlerinizden biri, sizi bırakıp kâfirlere kaçar, siz de (onlarla savaşıp) galip gelirseniz, eşleri gitmiş olanlara (ganimetten), harcadıkları kadar verin. İnandığınız Allah'a karşı gelmekten sakının.

Açıklaması:

11- Eğer zevcelerinizden yani zevcelerinizden biri ve daha fazlası veya me-

hirlerinden bir şey ile dinden çıkarak **kâfirlere** gidip **kaçar da, siz de savaşıp ganimet alırsanız, zevceleri gitmiş olanlara** ganimetten **sarfettikleri mehir kadar verin.** Çünkü onların elinden çıkan şey kâfirler tarafına geçmiştir. **Ve O Allah'tan korkun ki siz ona inananlardansınız.** Ve müminler emrolundukları, kâfirlere ve (hanımı mürted olup kâfirlere kaçmış olan) müminlere sarfettiklerini verme işini yerine getirmişler. Daha sonra bu hüküm kaldırılmıştır.

يَآ اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا جَآءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰٓى اَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْـًٔا وَّلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِيْنَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِيْنَ بِبُهْتَانٍ يَّفْتَرِيْنَهٗ بَيْنَ اَيْدِيْهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيْنَكَ فِيْ مَعْرُوْفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٢﴾

12. Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işi işlemekte sana karşı gelmemek hususunda sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.

Açıklaması:

12- Ey **peygamber! Mümin kadınlar sana gelerek, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, zina etmemek,** cahiliyye döneminde utanma ve fakirlik korkusuyla yapılan kız çocukları diri diri toprağa gömme gibi **evlatlarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir bühtan uydurup getirmemek** yani buluntu bir çocuğu kocaya nisbet etmemeleri, buluntu çocuk, hakiki doğum sıfatıyla ifade edilmiştir. Çünkü anne, çocuğu doğurduğunda, çocuk onun elleri ve ayakları arasına düşer, **bir iyilik** işlemek **te sana isyan etmemek** iyilikten maksat, Allah'a itaata tevafuk eden şeydir. Örneğin ölünün ardından feryadı basmamak, elbisesini yırtmamak, saçlarına asılmamak, elbisesinin yakasını yırtmamak ve yüzünü tırmalamamak **şartıyla sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlarını kabul et.** Peygamber (s.a.v.) kadınlardan hiçbirinin eline dokunmayıp bu konuda bey'atını sözle yapmıştır. **Ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Çünkü Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.**

يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوْا مِنَ الْاٰخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحٰبِ الْقُبُوْرِ ﴿١٣﴾

13. Ey iman edenler! Kendilerine Allah'ın gazap ettiği bir kavmi dost edinmeyin. Zira onlar, kâfirlerin kabirlerdekilerden (onların dirilmesinden) ümit kestikleri gibi ahiretten ümit kesmişlerdir.

Açıklaması:

13- Ey iman edenler! Allah'ın gazap ettiği bir kavim olan Yahudilerle **dost olmayın ki, kabirler yaranından olan kâfirler** yani kabre girmiş olan kâfirler ahiretin iyiliğinden **nasıl ümitlerini kestilerse** çünkü onlara, varacakları cehennem, şayet mümin olsalardı cennetteki makamları gösterilir, **onlar da öylece ahiretten** yani ahireti kesin bilmelerine rağmen sevabından **ümitlerini kesmişlerdir.** Çünkü Peygambere inat etmişlerdir. Hem de onun doğruluğunu bilmelerine rağmen.

سُورَةُ الصَّفِّ

SAFF SÛRESİ

Medine'de nâzil olup, 14 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾

1. Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder. O, üstündür, hikmet sahibidir.

2. Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?

Açıklaması:

1- Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi Allah'ı tesbih etmektedir, yani O'nu tenzih etmektedir. O, mülkünde **güçlüdür,** tasarrufunda **hikmet sahibidir.**[455]

2- Ey iman edenler! Cihadı talep hususunda **yapmayacağınız şeyi niçin söylersiniz?** Çünkü Uhud'da bozguna uğradınız!

كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾

3. Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır.

Açıklaması:

3- Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah indinde gazap bakımından

455 Ayet-i kerimede yer alan "Lillahi" lafzı üzerindeki Lam, zaidedir. Ayrıca çoğunluğu tağliben "men" yerine "ma" getirilmiştir.

büyüdü.[456]

اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الَّذِيْنَ يُقَاتِلُوْنَ فِىْ سَبِيْلِهٖ صَفًّا كَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوْصٌ ﴿٤﴾

4. Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever.

Açıklaması:

4- Muhakkak ki Allah, kendi yolunda kenetlenmiş birbirine girdirilmiş muhkem **bir bina gibi, saf tutmuş olarak savaşanları sever,** nusretine ve ikramına erdirir.[457]

وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُوْنَنِىْ وَقَدْ تَّعْلَمُوْنَ اَنِّىْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ ؕ فَلَمَّا زَاغُوْٓا اَزَاغَ اللّٰهُ قُلُوْبَهُمْ ؕ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَاسِقِيْنَ ﴿٥﴾

5. Bir zaman Musa kavmine: Ey kavmim! Benim, Allah'ın size gönderdiği elçisi olduğumu bildiğiniz halde niçin beni incitiyorsunuz? demişti. Onlar yoldan sapınca, Allah da kalplerini saptırmıştı. Allah, fâsıklar topluluğunu doğru yola iletmez.

Açıklaması:

5- Hatırla ki, **bir vakitler Musa kavmine, «Ey kavmim! Bana niçin eziyet ediyorsunuz?** -İsrailoğulları Hz. Musa için "Ader'dir, yani husyeleri şişiktir" dediler. Oysa onda böyle bir hastalık yoktu. Ayrıca Hz. Musa'yı tekzip ettiler- **Pekâlâ biliyorsunuz ki, ben size Allah'ın elçisiyim.** Elçiye ise saygı duyulur!» **demişti. Vaktâ ki meylettiler.** Musa'ya eziyet edip haktan saptılar, **Allah da kalplerini saptırdı,** onları, ezelde takdir buyurduğuna muvafık bir şekilde hak yol üzere olmaktan alıkoydu. **Allah fasık,** kendi (ezelî) ilminde kâfir **bir kavme hidayet vermez.**[458]

وَاِذْ قَالَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِىْٓ اِسْرَآءِيْلَ اِنِّىْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ التَّوْرٰىةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُوْلٍ يَّأْتِىْ مِنْ بَعْدِى اسْمُهٗٓ اَحْمَدُ ؕ فَلَمَّا جَآءَهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ قَالُوْا هٰذَا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٦﴾

6. Hatırla ki, Meryem oğlu İsa: Ey İsrailoğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim,

456 Ayet-i kerimede yer alan "Makten" lafzı, temyiz, "Ente-kûlû" da "Kebura"nın failidir.
457 Ayet-i kerimede yer alan "Saffen" lafzı, hal olup "Sâffîne" tevilindedir.
458 Ayet-i kerimede yer alan "Kad" tahkik içindir. "Ve kad ta'lamûne..." cümlesi, haldir.

benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti. Fakat o, kendilerine açık deliller getirince: Bu apaçık bir büyüdür, dediler.

Açıklaması:

6- Yine hatırla ki, **bir zamanlar Meryem'in oğlu İsa,** «Ey **İsrailoğulları!** -Hz. İsa aralarında akrabalık bağı bulunmadığı için, "Ey Kavmim" dememiştir- **Ben size Allah'ın Peygamberiyim. Benden önce gelen Tevrat'ı tasdik edici ve benden sonra gelecek Ahmed isimli bir Peygamberi müjdeleyici olarak (geldim)» demişti.** Allahü teâlâ buyurdu ki: **Fakat o kendilerine,** Ahmed kâfirlere **beyyinelerle,** delillerle ve alâmetlerle **gelince, «Bu** yani bu getirilen şeyler **apaçık bir sihirdir» dediler.**[459]

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعٰٓى اِلَى الْاِسْلَامِۗ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٧﴾

7. İslâm'a çağırıldığı halde Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir! Allah, zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez.

Açıklaması:

7- İslâm'a çağırıldığı halde Allah'a karşı O'na şerik ve çocuk nisbet edip O'nun ayetlerini sihir diye nitelendirmek suretiyle **yalan uyduran kimseden daha zalim,** zulüm bakımından daha ileride **kim olabilir?** Yani (bu kimseden daha zalim) hiç kimse yoktur.

يُرِيْدُوْنَ لِيُطْفِـُٔوْا نُوْرَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُوْرِهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْكٰفِرُوْنَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِيْٓ اَرْسَلَ رَسُوْلَهٗ بِالْهُدٰى وَدِيْنِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهٗ عَلَى الدِّيْنِ كُلِّهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُوْنَ ﴿٩﴾

8. Onlar ağızlarıyla Allah'ın nûrunu söndürmek istiyorlar. Halbuki kâfirler istemeseler de Allah nûrunu tamamlayacaktır.

9. Müşrikler istemeseler de dinini bütün dinlere üstün kılmak için Peygamberini hidayet ve hak ile gönderen O'dur.

Açıklaması:

8- Allah'ın nurunu, O'nun şeriatım ve muhkem delillerini **ağızlarıyla,** "sihirdir, şiirdir, kehanettir" gibi çeşit çeşit sözleriyle **söndürmek istiyorlar. Allah ise nurunu tamamlayacaktır,** galip kılacaktır. **İsterse kâfirler** bundan

459 Ayet-i kerimede yer alan "sihrun" lafzı, bir kıraatte "sahirun" -yani bu alametleri getiren şahıs- şeklinde okunmuştur.

hoşlanmasınlar.[460]

9- O, o-Mâbûd-u Kerîm'dir ki Peygamberini Kur'ân ile ve hak din ile gönderdi. Onu her din üzerine yükseltmek için. Velev ki müşriklerin hoşuna gitmesin.

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿١٠﴾

10. Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak ticareti size göstereyim mi?

Açıklaması:

10- Ey imân etmiş olanlar! Size bir ticâret üzerine rehberlik edeyim ki, sizi pek acılı bir azaptan kurtarır.

تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَتُجَاهِدُونَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾

11. Allah'a ve Resûlüne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.

Açıklaması:

11- Allâh'a ve O'nun peygamberine imân edersiniz ve Allâh'ın yolunda mallarınız ile ve nefisleriniz ile mücahedede bulunursunuz. İşte bu, sizin için çok hayırlıdır. Eğer bilirseniz.

يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّاتِ عَدْنٍ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

12. İşte bu takdirde O, sizin günahlarınızı bağışlar, sizi zemininden ırmaklar akan cennetlere, Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koyar. İşte en büyük kutruluş budur.

Açıklaması:

12- Ki günahlarınızı bağışlasın ve sizi, altlarından ırmaklar akan cennetlere, Adn, ikamet **cennetlerindeki güzel meskenlere koysun. İşte büyük saadet budur.**[461]

460 Ayet-i kerimede yer alan "Yütfiû" lafzı, mukadder bir "En" ile mansub olup üzerindeki Lam, zaidedir. Ayet-i kerimede yer alan "Nûrehû" lafzı, bir kıraatte "Mütimmu"nun muzaaf-ı ileyhi olarak okunmuştur.

461 Ayet-i kerimede yer alan "Yağfîr" lafzı, mukadder bir şartın cevabıdır, takdiri "İn tefalûhu

وَاُخْرٰى تُحِبُّوْنَهَاۗ نَصْرٌ مِّنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِيْبٌۗ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٣﴾

13. Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele.

Açıklaması:

13- Ve size **başka bir nimet daha** versin **ki siz onu seveceksiniz. Allah'tan bir zafer ve yakın bir fetih! Sen müminleri** zafer ve fetih ile **müjdele!**

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُوْنُوْٓا اَنْصَارَ اللّٰهِ كَمَا قَالَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيّٖنَ مَنْ اَنْصَارِيْٓ اِلَى اللّٰهِۗ قَالَ الْحَوَارِيُّوْنَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاٰمَنَتْ طَّاۤىِٕفَةٌ مِّنْۢ بَنِيْٓ اِسْرَاۤءِيْلَ وَكَفَرَتْ طَّاۤىِٕفَةٌۚ فَاَيَّدْنَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاَصْبَحُوْا ظٰهِرِيْنَ ﴿١٤﴾

14. Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun. Nitekim Meryem oğlu İsa havârîlere: Allah'a (giden yolda) benim yardımcılarım kimdir? demişti. Havârîler de: Allah (yolunun) yardımcıları biziz, demişlerdi. İsrailoğullarından bir zümre inanmış, bir zümre de inkâr etmişti. Nihayet biz inananları, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece üstün geldiler.

Açıklaması:

14- Ey iman edenler! Allah'ın O'nun dinin **yardımcıları olun. Tıpkı Meryem oğlu İsa'nın, Havarilere, «Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kim olacak** yani benimle beraber Allah'ın zaferine teveccüh edecek yardımcılar kimler olacak?» **dediği gibi. Havariler, «Biz Allah'ın yardımcılarıyız» demişlerdi.** Yani (Ey müminler!) tıpkı Havarilerin Allah'ın yardımcıları olduğu gibi (sizler de O'nun yardımcıları olun). Ayetin devamındaki Hz. İsa'nın sözü (ve aldığı cevap) mânânın bu şekilde olduğunu göstermektedir. Havariler Hz. İsa'nın seçkin dostları olup ona herkesten önce iman etmişlerdi. Bunlar on iki kişi idiler, kelime olarak, "Saf beyazlık" mânâsına gelen "Havr" kökünden gelir. Bunların çamaşırcı olup elbiseleri beyazlattıkları da söylenir. **Daha sonra İsrailoğulları'ndan bir taife** İsa'ya **iman etti.** Bunlar, «İsa Allah'ın kulu olup semaya yükseltilmiştir» dediler. **Bir taife de,** «İsa Allah'ın oğlu olup Allah, onu kendine yükseltmiştir» dedikleri için **kâfir oldu.** Derken iki taife birbirleri ile çatıştı. **Biz de** bu iki taifeden **iman edenleri düşmanlarına karşı,** kâfir olan taifeye karşı **te'yid ettik,** güçlü kıldık. **Bu suretle onlara üstün,** galip **geldiler.**[462]

yağfir" şeklindedir.

462 Ayet-i kerimede yer alan "Ensâren" lafzı, bir kıraatte "Lillahi"ye izafetle okunmuştur.

سُورَةُ الْجُمُعَةِ

CUMA SÛRESİ

Medine'de nâzil olup, 11 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi, mülkün sahibi, eksiklikten münezzeh, azîz ve hakîm olan Allah'ı tesbih eder.

Açıklaması:

1- Göklerde ve yerde ne varsa mülkün sahibi şanına yakışmayan şeylerden **münezzeh,** O mülkünde **yegâne güçlü ve** yaptıklarında **hikmet sahibi olan Allah'ı tesbih** ve tenzih **eder.**[463]

هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْاُمِّيّٖنَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهٖ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِى ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢﴾

2. Çünkü ümmîlere içlerinden, kendilerine âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur. Kuşkusuz onlar önceden apaçık bir sapıklık içindeydiler.

Açıklaması:

2- Okuma yazma bilmeyen Araplar **içinde kendilerinden bir peygamber gönderen O'dur.** O Peygamber de Muhammed'dir (s.a.v.). Ümmi: Okuma yazma bilmeyene denir. **Onlara Allah'ın ayetlerini okuyor; onları** şirkten

463 Ayet-i kerimede yer alan "Lillahi"deki Lam zaittir. Ayrıca ayet-i kerimede tağlib sanatına göre çoğunluk esas alınarak akıl sahibi olmayan varlıkları ifade eden "ma" lafzı zikredilmiştir.

temizliyor; onlara kitabı -Kur'an'ı **ve hikmeti** Kur'an'daki hükümleri **öğretiyor. Hâlbuki** onlar **bundan evvel** -peygamberin teşrifinden evvel- **açık bir sapkınlık içindeydiler.**[464]

وَاٰخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾

3. (Peygamberi) müminlerden henüz kendilerine katılmamış bulunan diğer insanlara da göndermiştir. O, azîzdir, hakîmdir.

Açıklaması:

3- Ve daha onlardan başkalarına yani peygamberin zamanında mevcut olanlardan başkalarına ki, mevcut olanlardan sonra gelen o diğerleri İslâm'a önce girmede ve şerefte **onlara yetişmemişlerdir. O** mülkünde **güçlü ve** yaptıklarında **hikmet sahibidir.** Bunlar da ashabdan sonra gelen tabiindir. İçlerinden Peygamber'in (s.a.v.) gönderilmiş olduğu sahabenin, Hz. Peygamber'in kendilerine gönderilip de ona iman etmiş olan kıyamete kadar ki diğer bütün ins ve cinne karşı faziletini izah etme noktasında sadece tabiini zikretmek yeterlidir. Çünkü her asır kendinden sonra gelenden daha hayırlıdır, (o halde sahabe, kendilerinden sonra gelen hayırlı nesil olan tabiinden fazilet ve şeref bakamından üstün olursa öteki nesillerden evveliyetle daha hayırlı olmuş olur.)[465]

ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاۤءُ ۚ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٤﴾

4. Bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.

Açıklaması:

4- Bu Allah'ın bir lutfudur. O'nu dilediğine peygamberine ve onunla birlikte mezkur kimselere **verir. Allah, büyük fazl(u-**kerem) **sahibidir.**

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرٰيةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًا ۭ بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ ۭ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِينَ ﴿٥﴾

5. Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerce kitap taşıyan merkebin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlamış olan kavmin durumu ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu doğru yola iletmez.

---

464 Ayet-i kerimede yer alan "İn" şeddeli inne'den tahfiflenmiştir. İsmi ise hazfedilmiştir. Yani "Ve innehüm".

465 Ayet-i kerimede yer alan "Aherin" kelimesi "Ummiyyin" üzerine atfedilmiştir. Yani mevcut olan ümmilerden başkaları.

Açıklaması:

5- Kendilerine Tevrat yükletilip de onun içindekileri yapmakla mükellef kılınan, **sonra onu taşımayan** onun içinde, Peygamber'e (s.a.v.) ait bulunan vasıflar ile amel etmeyip onlara inanmayan **kimselerin hali ciltlerle kitap taşıyan** onlarla faydalanmaması bakımından **eşeğin haline benzer.** Hz. Peygamber Muhammed'i (s.a.v.) tasdik eden **Allah'ın ayetlerini yalan sayan kavmin durumu ne kötüdür!.. Allah zalim,** kâfir **kavme hidayet vermez.**[466]

قُلْ يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوٓا اِنْ زَعَمْتُمْ اَنَّكُمْ اَوْلِيَآءُ لِلّٰهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦﴾

6. De ki: Ey Yahudiler! Bütün insanlar değil de, yalnız, kendinizin Allah'ın dostları olduğunuzu iddia ediyorsanız, bunda da samimi iseniz, haydi ölümü temenni edin (bakalım)!

Açıklaması:

Ey Yahudiler, siz, kendinizi hidayet üzerinde, Muhammed ve ashabının ise dalâlette olduğunu iddia ediyorsunuz ve eğer bunda samimi iseniz, bu iki gruptan dalâlette olanın ölmesi için beddua edin.

وَلَا يَتَمَنَّوْنَهٗٓ اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ ۗ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٧﴾

7. Ama onlar, önceden yaptıklarından dolayı ölümü asla temenni etmezler. Allah, zalimleri çok iyi bilir.

Açıklaması:

7- Hâlbuki onlar, yaptıkları yalanlarını icab eden peygamberi inkâr etmeleri **yüzünden, ölümü hiçbir zaman istemezler. Allah kâfirleri çok iyi bilir.**

قُلْ اِنَّ الْمَوْتَ الَّذِى تَفِرُّونَ مِنْهُ فَاِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

8. De ki: Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm, muhakkak sizi bulacaktır. Sonra da görüleni ve görülmeyeni bilen Allah'a döndürüleceksiniz de O size bütün yap-

466 Ayet-i kerimede, birincisi ikincisi hakkında şart olmasına binaen, temenni ediniz sözüne iki şart taalluk etmiştir. Yani Allah dostu olduğunuza dair iddianızda doğru iseniz -ki onun dostu ahireti tercih eder, onun başlangıcı da ölümdür- hemen ölümü temenni ediniz.

tıklarınızı haber verecektir.

Açıklaması:

8- De ki: «Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm, muhakkak sizin başınıza gelecektir. Sonra gizliyi, aşikârı bilen Allah'a döndürüleceksiniz de O, size neler yapar olduğunuzu haber verecektir. Amellerinizin karşılığını verecektir.»

Âyet-i kerimede yer alan "Feinnehu"daki "fa" zaiddir.

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نُودِىَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾

9. Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır.

Açıklaması:

9- Ey iman edenler! «Cuma günü namaz için çağrıldığınız vakit, hemen Allah'ın zikrine koşun. Yani hemen namaza gidin. **Alışverişi bırakın,** yani alışveriş akdini terkedin. **Eğer** bunun daha hayırlı olduğunu **bilirseniz,** bunu yapınız. **Bu sizin için daha hayırlıdır.**

Ayet-i kerimede yer alan "Min" zarf mânâsındadır.

فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِى الْاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾

10. Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin. Allah'ı çok zikredin; umulur ki kurtuluşa erersiniz.

Açıklaması:

10- Namaz bitince yeryüzüne dağılın. Bu dağılma emri, ibâha içindir. **Allah'ın fazlından** rızık **arayın. Allah'ı çok zikredin ki, felah bulasınız.** Umduğunuza kavuşasınız.

وَاِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوًا انْفَضُّٓوا اِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمًاۜ قُلْ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِۜ وَاللّٰهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١﴾

11. Onlar bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona gider-

ler ve seni ayakta bırakırlar. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden ve ticaretten daha yararlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

Açıklaması:

11- Resûlullah (s.a.v.) bir cuma günü hutbe irad buyururken (dışardan) bir erzak kervanı geliverdi. Onun gelişinden dolayı, adet üzere davul çalınıp da on iki adamdan başka, cemaat kervana doğru yönelip mescidden dışan çıkınca bu ayet nazil oldu. **Onlar bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona** yani ticarete gittiler de çünkü onların maksadı eğlence değil ticarettir, **seni** hutbede **ayakta bıraktılar. De ki: «Allah'ın yanındaki** sevap, inanan kimseler için **eğlenceden de, ticaretten de daha hayırlıdır. Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır.** «Her insan evlad-ü iyalini rızıklar» denilmektedir. Bunun mânâsı şudur: Allahü teâlânın verdiği rızıktan rızıklar. Hakikaten rızık veren yalnız Allah'dır.

سُورَةُ الْمُنَافِقُونَ

MÜNÂFİKUN SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 11 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِذَا جَآءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ اِنَّكَ لَرَسُولُ اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّكَ لَرَسُولُهٗ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾

1. Münafıklar sana geldiklerinde: Şahitlik ederiz ki sen Allah'ın Peygamberisin, derler. Allah da bilir ki sen elbette, O'nun Peygamberisin. Allah, münafıkların kesinlikle yalancı olduklarını bilmektedir.

Açıklaması:

1- Münafıklar sana geldiği vakit dilleri ile; kalplerinde bulunan inanca ters bir şekilde, **«Şehadet ederiz ki, sen hakikaten Allah'ın Peygamberisin!» derler. Allah da biliyor ki sen hakikaten O'nun Peygamberisin. Ama Allah şahit ki,** bilmektedir ki, **hakikaten münafıklar** dilleri ile söylediklerine muhalif olarak kalplerinde sakladıkları inançlarında **yalancıdırlar.**

اِتَّخَذُوا اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾

2. Yeminlerini kalkan yapıp Allah yolundan yan çizdiler. Gerçekten onların yaptıkları ne kötüdür!

Açıklaması:

2- Yeminlerini malları ve canları üzerinde **bir kalkan,** bir perde **yaptılar da** bununla **Allah'ın yolundan** yani müminler içinde cihad etmekten **alıkoydular. Gerçekten onlar ne fena yapıyorlar!...**

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾

3. Bunun sebebi, onların önce iman edip sonra inkâr etmeleridir. Bu yüzden kalpleri mühürlenmiştir. Artık onlar hiç anlamazlar.

Açıklaması:

3- Bu, yani onların yaptıkları fenalık **şundandır. Çünkü onlar** dil ile **iman ettiler, sonra** kalp ile **küfrettiler.** Yani kalp ile küfürleri üzere daim oldular. **Bu yüzden kalpleri** küfürle **mühürlendi. Artık onlar anlamazlar.**

وَاِذَا رَاَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ اَجْسَامُهُمْ ۖ وَاِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ ۖ كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ ۖ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ۖ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ ۖ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ ۖ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾

4. Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider, konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar sanki duvara dayanmış kütükler gibidir. Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar. Düşman onlardır. Onlardan sakın. Allah onların canlarını alsın. Nasıl bu hale geliyorlar?

Açıklaması:

4- Onları gördüğün vakit güzel görünümleri dolayısıyla **kalıpları hoşlarına gider. Konuşurlarsa** edebi olduğu için **sözlerini dinlersin. Sanki onlar** kalıplarının büyük olması dolayısıyla anlayışı terk etmeleri hususunda **dayandırılmış,** duvara yaslanmış **keresteler gibidirler.** Kalplerinde sürekli haklarında kanlarını mübah kılacak bir ayetin inme korkusu yattığı için, asker içinde nida etmek ve kayıp ilanı yapmak gibi çıkarılan **her bağırışı, kendi aleyhlerine sanırlar. Onlar düşmandır. Onlardan sakın.** Zira onlar, senin sırrını kâfirlere ifşa etmektedirler. **Allah kahretsin onları,** helak etsin onları! **Nasıl da döndürülüyorlar!** Delilin varlığının ardından imandan sarfediliyorlar?[467]

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللّٰهِ لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ وَرَاَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾

5. Onlara: Gelin, Allah'ın Peygamberi sizin için mağfiret dilesin, denildiği zaman başlarını çevirirler ve sen onların, büyüklük taslayarak uzaklaştıklarını görürsün.

467 Ayet-i kerimede yer alan "Huşub" lafzı, şın'ın sükûnu ile de, zammesi ile de okunmuştur.

Açıklaması:

5- Onlara, «Gelin özür dileyin de Allah'ın Resulü sizin için mağfiret dilesin!» denildiği zaman başlarını çevirirler ve gö**rürsün ki, kibirlenerek yan çizerler,** bundan yüz çevirirler.[468]

سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾

6. Onlara mağfiret dilesen de, dilemesen de birdir. Allah onları kesinlikle bağışlamayacaktır. Çünkü Allah, yoldan çıkmış topluluğu doğru yola iletmez.

Açıklaması:

6- Onlar için mağfiret dilesen de dilemesen de hep birdir. Allah onları asla bağışlayacak değildir. Çünkü Allah, fasık bir kavme hidayet vermez.[469]

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلٰى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ حَتّٰى يَنْفَضُّوا وَلِلّٰهِ خَزَآئِنُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَآ اِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْاَعَزُّ مِنْهَا الْاَذَلَّ وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهٖ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

7. Onlar: Allah'ın elçisinin yanında bulunanlar için hiçbir şey harcamayın ki dağılıp gitsinler, diyenlerdir. Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar bunu anlamazlar.

8. Onlar: Andolsun, eğer Medine'ye dönersek, üstün olan, zayıf olanı oradan mutlaka çıkaracaktır, diyorlardı. Hâlbuki asıl üstünlük, ancak Allah'ın, Peygamberinin ve müminlerindir. Fakat münafıklar bunu bilmezler.

Açıklaması:

7- Onlar öyle kimselerdir ki, Ensar'dan olan arkadaşlarına, «Muhacirlerden **Resûlullah'ın yanında bulunanlara bir şey harcamayın ki, dağılıp gitsinler,** ondan ayrılsınlar» **diyorlar. Hâlbuki göklerin ve yerin** rızıkla dolu **hazineleri Allah'ındır.** Muhacirleri de başkalarını da rızıklandıran O'dur. **Lâkin münafıklar anlamazlar.**

---

468 Ayet-i kerimede yer alan "Levvev" lafzı, şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.

469 Ayet-i kerimede yer alan "Estağferte" lafzında, istifham hemzesi zikredilerek hemze-i vasıldan istiğna edilmiştir.

8- Onlar, «Eğer Beni Mustalik gazvesinden **Medine'ye dönersek yemin olsun, en güçlü olan** -bununla kendilerini kastetmişlerdir- **en zayıfı** -bununla da müminleri kastetmişlerdir- **mutlaka oradan çıkaracaktır» diyorlar. Hâlbuki izzet,** üstünlük **Allah'ın, Peygamberinin ve müminlerindir. Lâkin münafıklar** bunu **bilmezler.**

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَآ اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ ۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾

9. Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar ziyana uğrayanlardır.

Açıklaması:

9- Ey iman edenler! Sizi mallarınız ve çocuklarınız Allah'ı zikretmekten, beş vakit namazdan **alıkoymasın,** meşgul etmesin. **Her kim bunu yaparsa işte onlar, hüsrana uğrayanların ta kendileridirler.**

وَاَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِىَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَآ اَخَّرْتَنِى اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيبٍ ۙ فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِنَ الصّٰلِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفْسًا اِذَا جَآءَ اَجَلُهَا ۗ وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

10. Herhangi birinize ölüm gelip de: Rabbim! Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam! demesinden önce, size verdiğimiz rızıktan harcayın.

11. Allah, eceli geldiğinde hiç kimseyi (ölümünü) ertelemez. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

Açıklaması:

10- Sizden birinize ölüm gelip de, «Ey Rabbim! Beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de sadaka versem, zekât ile tasaddukta bulunsam **ve** haccedip **sâlihlerden olsam a!...» demeden önce, size verdiğimiz rızıklardan** zekâtınıza **infakta bulunun!** İbni Abbas (r.a.) der ki: «Zekât ve hac konularında kusur eden herkes, ölüm anında (dünyaya) geri dönmeyi arzu edecektir.»[470]

11- Hâlbuki bir kimseyi, eceli gelince, Allah asla geciktirmez. Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.[471]

470 Ayet-i kerimede yer alan "Levlâ" lafzı "Hellâ" mânâsındadır. Yahut "La" zaide olup "Lev" temenni içindir. Ayrıca ayetin devamındaki "Essaddaka" lafzında asıl sigada bulunan ta, sad'a idgam edilmiştir.

471 Ayet-i kerimede yer alan "Ta'melûne" lafzı ya'lı ve tâ'lı olarak okunmuştur.

سُورَةُ التَّغَابُنِ

TEĞÂBUN SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 18 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۚ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾

1. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder. Mülk O'nundur, hamd O'nadır. O her şeye kadirdir.

Açıklaması:

1- Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih (ve) tenzih **eder. Mülk O'nundur. Hamd O'nundur. O, her şeye kadirdir.**[472]

هُوَ الَّذِى خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ ۗ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾

2. Sizi yaratan O'dur. Böyle iken kiminiz kâfir, kiminiz mümindir. Allah yaptıklarınızı görendir.

Açıklaması:

2- O, sizi yaratandır. Öyle iken kiminiz asıl yaratılış itibarıyla **kâfir, kiminiz mümindir.** Sonra onları öldürüp bu hal üzere kendilerini tekrar diriltecektir. **Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir.**

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۚ وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾

472 Ayet-i kerimede yer alan "Lam" zaiddir. Yine ayet-i kerimede, gökler ve yerdeki varlıklar, tağlib sanatınca çoğunluğa göre men ile değil de "ma" lafzıyla zikredilmişlerdir.

3. Gökleri ve yeri yerli yerince yarattı. Sizi şekillendirdi ve şekillerinizi de güzel yaptı. Dönüş ancak O'nadır.

Açıklaması:

3- Gökleri ve yeri hak ile yaratmış, size şekil vermiş, şekillerinize de güzellik bahsetmiştir. Çünkü şekillerin en güzeli olarak insanın şeklini yapmıştır. **Nihayet dönüşünüz de ancak O'nadır.**

يَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَۜ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾

4. Göklerde ve yerde olanları bilir. Gizlediklerinizi ve açığa vur-duklarınızı da bilir. Allah kalplerde olanı bilendir.

Açıklaması:

4- Göklerde ve yerde olan şeyi bilir. Sizin gizlediklerinizi ve aşikâre yaptıklarınızı da bilir. Allah göğüslerin içindeki sırları ve inançları **hakkıyla bilendir.**

اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُۖ فَذَاقُوا وَبَالَ اَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٥﴾

5. Daha önce inkâr edenlerin haberi size ulaşmadı mı? İşte onlar (dünyada) yaptıklarının cezasını tattılar. Onlar için acı bir azap da vardır.

Açıklaması:

5- Ey Mekke kâfirleri! **Bundan önce küfredenlerin haberi gelmedi mi size? Onlar** dünyada **yaptıkları** inkârlarının **cezasını tattılar. Onlara** ahirette de **elem verici azap vardır.**

ذٰلِكَ بِاَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُٓوا اَبَشَرٌ يَهْدُونَنَاۡ فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى اللّٰهُۚ وَاللّٰهُ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿٦﴾

6. (O azabın sebebi) şu ki, onlara peygamberleri apaçık deliller getirmişlerdi, fakat onlar: Bir beşer mi bizi doğru yola götürecekmiş? dediler, inkâr ettiler ve yüz çevirdiler. Allah da hiçbir şeye muhtaç olmadığını gösterdi. Allah zengindir, hamde lâyıktır.

Açıklaması:

6- Bu yani dünya azabının **sebebi şu ki, onlara peygamberleri** iman etmeye dair **apaçık deliller getiriyorlardı da onlar, «Bizi insan mı doğru yola**

getirecekmiş» demişlerdi. Bu yüzden küfretmişler ve iman etmekten **yüz çevirmişlerdir. Allah da** onların iman etmesinden **müstağni olduğunu göstermiştir. Allah** yarattıklarından **müstağnidir,** yaptıklarında **övülmüştür.**

زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اَنْ لَنْ يُبْعَثُواۜ قُلْ بَلٰى وَرَبِّى لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْۜ وَذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾

7. İnkâr edenler, kesinlikle diriltilmeyeceklerini ileri sürdüler. De ki: Hayır! Rabbime andolsun ki mutlaka diriltileceksiniz, sonra yaptıklarınız size haber verilecektir. Bu, Allah'a göre kolaydır.

Açıklaması:

7- Kâfirler, öldükten sonra diriltilmeyeceklerini sandılar. De ki: «Hayır! (öyle değil) **Rabbime yemin ederim ki, mutlaka diriltileceksiniz. Sonra da yaptığınız şeyler behemehal size haber verilecektir. Bu da Allah'a göre çok kolaydır.»**

Ayet-i kerimede yer alan "En" tahfiflenmiş olup ismi hazfedilmiştir. Yani "Ennehum"

فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَالنُّورِ الَّذِٓى اَنْزَلْنَاۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾

8. Onun için Allah'a, Peygamberine ve indirdiğimiz o nûra (Kur'an'a) inanın. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

Açıklaması:

8- Onun için siz, Allah'a, Peygamberine ve indirdiğimiz nur'a Kur'an'a **iman edin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.**

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهٖ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَآ اَبَدًاۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾

9. Mahşer vaktinde sizi toplayacağı gün, işte o zarar günüdür. (Ancak) kim Allah'a inanır ve yararlı iş yaparsa, Allah onun kötülüklerini örter, onu (ve benzerlerini), içinde ebedî kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. İşte büyük kurtuluş budur.

Açıklaması:

9- O günde ki, O dernek günü kıyamet günü **için sizi bir araya getirecek. İşte bu aldanma günüdür.** Müminler, -kâfirler iman etseydiler- cennetteki yerlerini ve ailelerini alarak onları aldatırlar. **Kim Allah'a iman eder de salih amel işlerse, onun günahlarını örter ve onu altından ırmaklar akan cennetlere koyar. Artık ebedî olarak orada kalırlar. İşte büyük saadet budur.**

Âyet-i kerimede yer alan "Yükeffir" ve "Yubdil" fiileri bir kıraatta nün ile okunmuşlardır.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَاۜ وَبِئْسَ الْمَصِيرُۚ ﴿١٠﴾ مَآ اَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهُۥۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾

10. İnkâr eden ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar cehennem ehlidirler. Orada ebedî kalacaklardır. Ne kötü gidilecek yerdir orası!

11. Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet isabet etmez. Kim Allah'a inanırsa, Allah onun kalbini doğruya götürür. Allah her şeyi bilendir.

Açıklaması:

10- Küfredip ayetlerimizi Kur'an'ı yalanlayanlar (yok mu?), işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalacaklardır. O ne fena varılacak yerdir.

11- Allah'ın izni kazası, olmadıkça hiçbir musibet başa gelmez. Kim de "Musibet Allah'ın kazasıyla gelir" sözünde Allah'a iman ederse, musibete sabredip göğüs gerebilmesi için Allah onun kalbini doğruya götürür. Allah herşeyi hakkıyla bilendir.

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاِنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾

12. Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin. Yüz çevirirseniz bilin ki, elçimize düşen apaçık bir duyurmadır.

Açıklaması:

12- Allah'a itaat edin. Peygambere de itaat edin. Eğer yüz çevirirseniz, (bilin ki) Peygamberimize düşen, sadece açık bir tebliğdir.

اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾

13. Allah; O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Müminler yalnız Allah'a dayanıp güvensinler.

Açıklaması:

13- Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Müminler ancak Allah'a tevekkül etmelidirler.

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِنَّ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ وَاَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ ۚ وَاِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾

14. Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, kusurlarını başlarına kakmaz, kusurlarını örterseniz, bilin ki, Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Açıklaması:

14- Ey iman edenler! (Haberiniz olsun), **eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman** (olanlar) **vardır. Onun için** cihad ve hicret gibi hayır işlerinden geri kalma hususunda onlara itaat etmekten **onlardan sakının.** Çünkü bu ayetin iniş sebebi bu konuda itaat etmek olmuştur. (Bununla beraber) sizin onlardan ayrı kalmanızın meşakkatini bahane ederek sizi bu gibi hayırdan alıkoymaları hususunda onları **affeder, kusurlarına bakmaz ve bağışlarsanız, hiç şüphe yok ki, Allah da çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.**

اِنَّمَآ اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَاللّٰهُ عِنْدَهٗٓ اَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾

15. Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır: Büyük mükâfat ise Allah'ın yanındadır.

Açıklaması:

15- Mallarınız ve evlatlarınız ancak ve ancak sizi ahiret işlerinden alıkoyan **bir fitnedir. Allah ise, büyük ecir onun katındadır.** Öyleyse mal ve evlat ile meşgul olmanız sebebiyle o ecri kaçırmayınız.

فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَاَطِيعُوا وَاَنْفِقُوا خَيْرًا لِاَنْفُسِكُمْ ۗ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾

16. O halde gücünüz yettiğince Allah'a isyandan kaçının. Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğinize olarak harcayın. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

Açıklaması:

16- O halde gücünüzün yettiği kadar Allah'tan korkun! Bu ayet «Allah'tan hakkıyla korkun» kavl-i şerifini neshetmektedir. Emrolunduğunuz şeyi kabul kulağı ile **dinleyin. İtaat edin, kendi iyiliğiniz için** itaat yolunda **harcayın. Kim nefsinin cimriliğinden kurtarılırsa, işte onlar felaha erenlerin** umduklarına nail olanların **ta kendileridir.**

Âyet-i kerimede yer alan "Hayren" mukadder "Yekûnu" fiilinin haberi olup, bu cümle (infak ediniz) emrin(in) cevabıdır.

اِنْ تُقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ شَكُوْرٌ حَلِيْمٌ ﴿١٧﴾
عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿١٨﴾

17. Eğer Allah'a (rızası uğruna) ödünç verirseniz, Allah onu sizin için kat kat arttırır ve sizi bağışlar. Allah çok mükâfat verendir, ceza vermekte acele etmeyendir.

18. Görülmeyeni ve görüleni bilendir. Üstündür, hikmet sahibidir.

Açıklaması:

17- Gönül hoşluğuyla sadaka vermek suretiyle **Allah'a karz-ı hasenle ödünç verirseniz, Allah onu size** birden ona kadar, yedi yüze kadar ve daha fazlasına kadar **kat kat artırır. Hem de günahlarınızın** dilediğini **bağışlar, Allah** taata **mükâfat verendir.** Günaha azap etmede **halimdir.** (Azabı acele vermede acele etmez.)

Âyet-i kerimede yer alan "Yuda'if" bir kıraatta şeddeli olarak okunmuştur.

18- Gizliyi ve aşikârı bilen; mülkünde **güçlü,** yaptıklarında **hikmet sahibidir.**

سُورَةُ الطَّلَاقِ

TALAK SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 12 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

يَآ اَيُّهَا النَّبِىُّ اِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَاَحْصُوا الْعِدَّةَۚ وَاتَّقُوا اللهَ رَبَّكُمْۚ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ اِلَّآ اَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍۗ وَتِلْكَ حُدُودُ اللهِۜ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۜ لَا تَدْرِى لَعَلَّ اللهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا ﴿١﴾

1. Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınızda, onları iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti de sayın. Rabbiniz Allah'tan korkun. Apaçık bir hayasızlık yapmaları hali bir yana, onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilemezsin, olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarıverir.

Açıklaması:

1- Ey Peygamber! Ayetin devamının karinesi ile burada Hz. Peygamber'in ümmeti kastedilmiştir. Yani onlara de ki: Kadınları boşattığınız, yani boşamak istediğiniz **zaman iddetlerinde,** iddetlerinin başında -Örneğin talak, içinde cinsî ilişki olmayan bir temizlik içinde verilmiş olarak. Çünkü Buhari ve Müslim'in rivayetlerinde Hz. Peygamber (s.a.v.) bu şekilde tefsir buyurmuşlardır- **boşayın. Ve o iddeti sayın,** onu hafızanızda tutun ki iddet bitmeden ricatte bulunabilesiniz. **Rabbiniz Allah'tan korkun, emrinde** ve nehyinde O'na itaat edin. **Onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de** iddetleri bitinceye dek evlerinden çıkmasınlar. **Meğer ki belgelenmiş bir edepsizlik,** zina **yapmış olsunlar.** Bu taktirde üzerlerine haddi infaz için çıkarlar. **Bunlar,** yani bu zikredilen hususlar **Allah'ın hudududur. Kim Allah'ın hududunu aşarsa, muhakkak nefsine**

zulmetmiş olur. Bilemezsin. Belki Allah onun, talakınının arkasından **bir iş,** talak, bir yahut iki olduğu vakit geri dönebilme hükmünü **peydah eder.**

Ayet-i kerimede yer alan "Mübeyyenetin" lafzı, ya'nın fethası ile de, kesresi ile de okunmuştur. Birinci takdirde "Belgelenmiş" mânâsında, ikinci takdirde "apaçık" mânâsındadır.

فَاِذَا بَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَاَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ اَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَاَشْهِدُوا ذَوَىْ عَدْلٍ مِنْكُمْ وَاَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلّٰهِ ذٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهٖ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ اِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِهٖ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَىْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾

2. İddet müddetlerini doldurduklarında onları ya meşru ölçüler içerisinde (nikâhınız altında) tutun veya onlardan meşru ölçülere göre ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahit tutun. Şahitliği Allah için yapın. İşte bu, Allah'a ve ahiret gününe inananlara verilen öğüttür. Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder.

3. Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter. Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü koymuştur.

Açıklaması:

2- Kadınlar vakitlerine vardıklarında, iddetlerinin sonuna yaklaştıklarında **onları ya** onlara geri dönmeniz suretiyle **güzellikle,** herhangi bir zarar vermeksizin **tutun, yahut güzellikle onlardan ayrılın,** iddetleri bitinceye kadar onları bırakın ve müracaat etmek suretiyle onlara zarar vermeyin. **İçinizden adalet sahibi iki erkeği de** müracaat ettiğinize, yahut ayrıldığınıza dair **şahit tutun. Şahitliği Allah için yapın.** Aleyhine yahut lehine şahitlik edilen kimse için değil. **Bu söylenenler var ya! Bununla Allah'a ve ahiret gününe iman edenlere nasihat verilir. Kim de Allah'tan korkarsa ona** dünyevi ve uhrevi sıkıntılardan **bir çıkış yolu ihsan eder.**

3- Ve ona, ummadığı hatırına gelmediği **bir yerden rızık verir. Her kim** işlerinde **Allah'a tevekkül ederse O, ona yeter,** kâfi gelir. **Muhakkak ki Allah emrini,** muradını **yerine getirir. Allah** bolluk ve darlık gibi **her şey için bir miktar,** bir zaman zarfı **tayin buyurmuştur.**

Ayet-i kerimede yer alan "Bâliğün" lafzı, bir kıraatte mabadine izafe edilerek okunmuştur.

وَالّٰٓـِٔي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَآئِكُمْ اِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلٰثَةُ اَشْهُرٍۙ وَالّٰٓـِٔي لَمْ يَحِضْنَۜ وَاُولَاتُ الْاَحْمَالِ اَجَلُهُنَّ اَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّۜ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ اَمْرِهٖ يُسْرًا ﴿٤﴾

4. Kadınlarınız içinden âdetten kesilmiş olanlarla, âdet görmeyenler hususunda tereddüt ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır. Gebe olanların bekleme süresi ise, yüklerini bırakmaları (doğum yapmaları)dır. Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona işinde bir kolaylık verir.

Açıklaması:

4- Kadınlarınızdan hayızdan kesilenler hakkında iddetlerinin ne olacağı hususunda **şüphelendinizse, onların iddeti üç aydır.** Küçüklükleri dolayısıyla **henüz hayız görmeyenlerin de** yine iddetleri üç aydır. Bu iki mesele kocaları ölmüş olan kadınları bağlamaz. Kocaları ölen kadınlara gelince. Onların iddeti, "Sizden vefat edenlerin geride bıraktığı zevceleri, bizzat kendileri dört ay on gün beklerler..." (Bakara: 234) mealindeki ayet-i kerimeyle hükme bağlanmıştır. **Gebe kadınların süreleri,** iddetlerinin tamamlanması ise bunlar ister boşanmış, isterse kocaları ölen kadınlar olsun **çocuklarını doğurmalarıdır. Her kim Allah'tan korkarsa, Allah** dünyada ve ahirette **onun işine bir kolaylık bahşeder.**

Ayet-i kerimenin iki yerinde yer alan "el-Lâi" lafzı hemze ile, ya ile ve yâ'sız olarak okunmuştur.

ذٰلِكَ اَمْرُ اللّٰهِ اَنْزَلَهٗٓ اِلَيْكُمْۜ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهٖ وَيُعْظِمْ لَهٗٓ اَجْرًا ﴿٥﴾

5. İşte bu, Allah'ın size indirdiği buyruğudur. Kim Allah'tan korkarsa Allah onun kötülüklerini örter ve onun mükâfatını arttırır.

Açıklaması:

5- İşte bu yani iddet konusunda zikredilen, **Allah'ın size indirdiği emridir,** hükmüdür. **Kim Allah'tan korkarsa, Allah onun günahlarını örter ve sevabını büyütür.**

اَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّۜ وَاِنْ كُنَّ اُولَاتِ حَمْلٍ فَاَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتّٰى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّۚ فَاِنْ اَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّۚ وَاْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍۚ وَاِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهٗٓ اُخْرٰىۘ ﴿٦﴾

6. Onları gücünüz ölçüsünde oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun, onları sıkıştırıp (gitmelerini sağlamak için) kendilerine zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler, doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin. Sizin için çocuğu emzirirlerse onlara ücretlerini verin, aranızda uygun bir şekilde anlaşın. Eğer anlaşamazsanız çocuğu, başka bir kadın emzirecektir.

Açıklaması:

6- Onları yani boşanan kadınları **gücünüz** yani maddi imkânınız **ölçüsünde kendi oturduğunuz yerde** yani oturduğunuz yerin bir bölümünde **oturtun.** Yani onları gücünüz nisbetindeki mekânlarda oturtun. Bunun altındaki mekânlarda değil. **Onlara,** oturdukları yerleri **daraltıp** evden çıkmalarına yahut nafakaya muhtaç olmalarına sebep olmak ve böylece size fidye vermelerini sağlamak **için zarar vermeye kalkışmayın. Eğer gebe iseler, çocuklarını doğuruncaya kadar nafakalarını verin. Sonra sizin hesabınıza** sizin onlardan olan çocuklarınızı **emzirirlerse, o vakit de onlara** emzirme **ücretlerini verin. Ve aranızda** karı-koca kendi aranızda **iyilikle,** emzirme konusunda belli bir ücret üzerinde mutabakata varmak suretiyle çocuklarınız hakkında güzel olacak şekilde **müşavere edin. Eğer çıkmaza girerseniz,** emzirme konusunda işi dara sürüklerseniz de, baba ücretten, anne de emzirme işinden imtina ederse, **o vakit onun,** babanın **hesabına çocuğu başka bir kadın emzirecektir** ve anne emzirmeye zorlanmayacaktır.[473]

لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهٖ ۭ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهٗ فَلْيُنْفِقْ مِمَّآ اٰتٰىهُ اللّٰهُ ۭ لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا مَآ اٰتٰىهَا ۭ سَيَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُّسْرًا ۝۷

7. İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin; rızkı daralmış bulunan da Allah'ın kendisine verdiği kadarından nafaka ödesin. Allah hiç kimseyi verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.

Açıklaması:

7- İmkânı geniş olan imkânına göre boşanan ve emziren kadınlara **infakta bulunsun. Rızkı daralmış bulunan da nafakayı Allah'ın kendine verdiğinden** darlığı nisbetinde **ayırsın. Allah hiçbir kimseyi, verdiğinden fazlası ile mükellef kılmaz. Allah, güçlükten sonra bir kolaylık ihsan edecektir.** Ve nitekim çeşitli fetihlerle bu ihsanını yerine getirmiştir.

473 Ayet-i kerimede yer alan "Min vücdiküm" lafzı, harf-i cerrin iadesi ve bir muzaafın takdiri ile, makablinden atf-ı beyan, veya bedeldir. Takdiri "Emkineti se'atiküm" şeklindedir.

وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ اَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهٖ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨﴾

8. Rabbinin ve O'nun elçilerinin emrinden uzaklaşıp azmış nice memleketler vardır ki, biz onları (ahalisini) çetin bir hesaba çekmiş ve onları görülmemiş azaba çarptırmışızdır.

Açıklaması:

8- Nice memleketler yani memleketlerin birçoğu **Rablerinin ve peygamberlerinin emrine asi oldu da** -burada memleketlerin halkı kastedilmiştir- **biz onları** ahirette -her ne kadar ahiret henüz gelmemiş olsa da mutlak suretle geleceğine binaen gelmiş sayılır-**şiddetli bir hesaba çektik ve görülmedik,** feci **bir azapla** -ki o da cehennem ateşinin azabıdır- **azaplandırdık.**

Ayet-i kerimede yer alan "Ke eyyin" lafzı üzerindeki kâf, harf-i cer olup "Eyyin" lafzı üzerine dahil olmuştur ve "kem" mânâsındadır.

Ayet-i kerimede yer alan "Nükren" lafzı, kâf'ın sükûnu ile de, zammesi ile de okunmuştur.

فَذَاقَتْ وَبَالَ اَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ اَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَآ اُولِى الْاَلْبَابِ ۚ اَلَّذِينَ اٰمَنُوا ۚ قَدْ اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكُمْ ذِكْرًا ۙ ﴿١٠﴾

9. Böylece onlar da yaptıklarının karşılığını tatmışlar ve işlerinin sonu tam bir hüsran olmuştur.

10. Allah onlara şiddetli bir azap hazırlamıştır. Ey inanan akıl sahipleri! Allah'tan korkun. Allah size gerçekten bir uyarıcı (kitap) indirmiştir.

Açıklaması:

9- Böylece yaptıklarının vebalini, cezasını **tattılar ve işlerinin sonu, hüsran,** ziyan ve helak **oldu.**

10- Allah onlara şiddetli bir azap hazırladı. Burada tehditin tekrar edilişi te'kid içindir. **O halde ey iman eden akıl sahipleri! Allah'tan korkun. İşte Allah, size bir zikir indirdi.** Zikirden maksat Kur'an'dır.

Ayet-i kerimede yer alan "Ellezine" lafzı, münadaya sıfat yahut ona atf-ı beyandır.

رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ ۟ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا

الْاَنْهٰرُ خٰالِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًاۗ قَدْ اَحْسَنَ اللّٰهُ لَهٗ رِزْقًا ﴿١١﴾

11. İman edip sâlih amel işleyenleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın apaçık âyetlerini okuyan bir Peygamber göndermiştir. Kim Allah'a inanır ve faydalı iş yaparsa Allah onu, altlarından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere sokar. Allah o kimse için gerçekten güzel bir rızık vermiştir.

Açıklaması:

11- Bir peygamberi yani Muhammed'i (s.a.v.) gönderdi ki, zikir ve peygamber geldikten sonra **iman edip salih ameller işleyenleri karanlıklardan,** üzerinde bulundukları küfürden **nura,** küfürden sonra kendileri ile kaim olan imana **çıkarsın diye size Allah'ın beyan edilmiş ayetlerini okumaktadır. Kim Allah'a iman edip salih amel işlerse, Alah onu, altlarından ırmaklar akan cennetlere, içlerinde ebedî kalmak üzere koyacaktır. Muhakkak ki, Allah, ona güzel bir rızık ihsan etmiştir. Ki o da** nimetleri tükenmek bilmeyen cennettir.

Ayet-i kerimede yer alan "Resûlen" lafzı, mukadder bir "Ersele" fiili ile mansuptur.

Ayet-i kerimede yer alan "Mübeyyenâtin" lafzı geride de izah edildiği üzere ya'nın fethası ile de, kesresi ile de okunmuştur. Ayrıca ayetin devamındaki "Yüdhilhü" lafzı, bir kıraatte nun ile okunmuştur.

اَللّٰهُ الَّذِيْ خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ وَّمِنَ الْاَرْضِ مِثْلَهُنَّۗ يَتَنَزَّلُ الْاَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌۙ وَّاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

12. Allah, yedi kat göğü ve yerden bir o kadarını yaratandır. Ferman bunlar arasından inip durmaktadır ki, böylece Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz.

Açıklaması:

12- O Allah'tır ki, yedi kat gök yaratmış; yerden de onların mislini yani yedi kat yer **yaratmıştır. Allah'ın emri,** vahiy **bunların,** göklerle yerin **arasında inip duruyor.** Cibril onu yedinci kat semadan yedinci kat yere kadar indiriyor. **Şunu bilesiniz diye** yani bu yaratışını ve indirişini sizlere (şunu bilesiniz diye) bildirdi, **ki, Allah her şeye kadirdir ve Allah her şeyi ilmiyle kuşatmıştır.**

Ayet-i kerimede yer alan "Li ta'lemû" lafzı, mahzuf bir "A'lemeküm" fiiline tealluk etmektedir.

سُورَةُ التَّحْرِيمِ

TAHRÎM SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 12 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

يَآ اَيُّهَا النَّبِىُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ اَحَلَّ اللّٰهُ لَكَ ۚ تَبْتَغِى مَرْضَاتَ اَزْوَاجِكَ ۗ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ اللّٰهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ اَيْمَانِكُمْ ۚ وَاللّٰهُ مَوْلٰيكُمْ ۚ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ وَاِذْ اَسَرَّ النَّبِىُّ اِلٰى بَعْضِ اَزْوَاجِهٖ حَدِيثًا ۚ فَلَمَّا نَبَّاَتْ بِهٖ وَاَظْهَرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَاَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ ۚ فَلَمَّا نَبَّاَهَا بِهٖ قَالَتْ مَنْ اَنْبَاَكَ هٰذَا ۖ قَالَ نَبَّاَنِىَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٣﴾

1. Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

2. Allah, (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmanızı size meşru kılmıştır. Sizin yardımcınız Allah'tır. O, bilendir, hikmet sahibidir.

3. Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi, o sözü başkalarına haber verip Allah da bunu Peygamber'e açıklayınca, Peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona haber verince eşi: Bunu sana kim bildirdi? dedi. Peygamber: Bilen, her şeyden haberdar olan Allah bana haber verdi, dedi.

Açıklaması:

1- Ey Peygamber! Resûlullah (s.a.v.) Hz. Hafsa (r.a.) yokken onun evinde Mariye ile birlikte iken Hz. Hafsa çıkageldi de bu durumun kendi evinde ve yatağında olması ona çok dokununca «O, (Mariye) bana haramdır» demiştin. O'nu haram kılmakla **niçin zevcelerinin rızasını arayarak Allah'ın sana helâl kıldığı** cariyen Mariye el-Kıbtiy'i **haram ediyorsun? Bununla beraber Allah** bu haram kılmayı sana bağışlayarak **çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.**

2- Allah, yeminlerinizin Maide sûresinde zikredilen keffaretle çözmek suretiyle **çözülmesini size farz kılmıştır.** Cariyeyi haram kılmak yeminin kısımlarındandır. (Acaba) Rasûlullah (s.a.v.) keffaret ödedi mi? Mukatil, «Mariye'yi haram kılmada bir köle azat etmiştir» derken Hasan-i Basri ise «Keffaret ödemediğini.» söylemiştir. Çünkü Peygamberimizin günahları bağışlanmıştır. **Allah sizin yardımcınızdır. Ve O, hakkıyla bilendir ve hikmet sahibidir.**

3- Hatırla **hani Peygamber, zevcelerinden birine** o da Hafsa'dır **gizli bir söz söylemişti.** O da Mariye'yi haram kumaşıydı ve Hafsa'ya «Bunu ifşa etme" demişti. **Vaktâ ki o, bunu** ifşa etmede bir mahzur yok zannederek Aişe'ye **haber verdi. Allah da onu** haber verilen şeyi **peygambere** haber verip **açıklayınca peygamber de bunun bir kısmını** Hafsa'ya **bildirmiş;** haya ve lütfundan dolayı **bir kısmından bahsetmemişti. Artık bunu kendisine haber verince: «Bunu sana kim haber verdi?» O da: «Bana, her şeyi bilen, her şeyden haberdar olan** yani Allah **haber verdi.» dedi.**

اِنْ تَتُوبَآ اِلَى اللّٰهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَاۚ وَاِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾

4. Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz (yerinde olur). Çünkü kalpleriniz sapmıştı. Ve eğer Peygamber'e karşı birbirinize arka verirseniz bilesiniz ki onun dostu ve yardımcısı Allah, Cebrail ve müminlerin iyileridir. Bunların ardından melekler de (ona) yardımcıdır.

Açıklaması:

4- Eğer Allah'a tevbe ederseniz (ne âlâ çünkü) **hakikaten sizin kalpleriniz** Mariye'nin haram olmasına yani Peygamber'in (s.a.v.) bu işi kerih görmesine rağmen bu konuyu gizlice görüşmeye **meyletmiştir.** İşte bu günahtır, (tevbe ederseniz, tevbeniz kabul edilir). **Yok eğer onun** yani Peygamber'in hoşlanmadığı bir şey hususunda **aleyhinde birbirinize yardımlaşırsanız,** (bilin ki) **hiç şüphesiz Allah bizzat onun yardımcısıdır. Cebrail de, müminlerin salih olanları** Ebu Bekir ile Ömer (r.a.) **da** ona yardımcı olurlar. **Bunların** Allah'ın yardımı ile mezkur zevatın yardımlarının **ardından melekler de** size karşı ona yardım etme hususunda ona **yardımcıdırlar.**[474]

474 Ayet-i kerimede yer alan "Tezzahere" fiilinde babın aslındaki ikinci ta "zı" harfine idgam edilmiştir. Bir kıraatta da idgamsız olarak "Tezahera" şeklinde okunmuştur.
Ayet-i kerimede yer alan şartın cevabı hazfedilmiştir. Yani tevbeniz kabul edilir. Yine ayet-i kerimede iki kalp yerine kalpler kelimesi kullanılıp "kalbeyni" şeklinde tesniye olarak ifade edilmiştir. Çünkü bir tek kelime gibi olan yerde iki tesniyeyi bir araya getirmekte ağırlık olacaktır. Ayet-i kerimede yer alan "Hüve" fasıl zamiridir. "Cibril" kelimesi ise inne'nin isminin mahalline atfedilmiştir.

عَسٰى رَبُّهٗٓ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُّبْدِلَهٗٓ اَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكُنَّ مُسْلِمٰتٍ مُّؤْمِنٰتٍ قٰنِتٰتٍ تٰۤىِٕبٰتٍ عٰبِدٰتٍ سٰۤىِٕحٰتٍ ثَيِّبٰتٍ وَّاَبْكَارًا ﴿٥﴾

5. Eğer o sizi boşarsa Rabbi ona, sizden daha iyi kendini Allah'a veren, inanan, sebatla itaat eden, tevbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bâkire eşler verebilir.

Açıklaması:

5- Eğer O, sizi boşarsa, yani Peygamber hanımlarını boşarsa, **umulur ki Rabbi yerinize sizden daha hayırlı zevceler verir. Öyle ki,** İslâm'ı ikrar eden **Müslüman, halis mümin, itaatkâr, tevbekâr, ibadet eden, oruç tutan** veya hicret eden, **dul ve bekâr kadınlar olabilirler.**

Ayette yer alan "Yubeddile" fiili şeddesiz de okunmuştur. Ayet-i kerimede yer alan "En yubeddilehu" "Asa"nın haberidir. Asa cümlesi ise şartın cevabıdır. Şart tahakkuk etmediğinden dolayı tebdil de (değiştirmek) olmamıştır.

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قُوْٓا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا وَّقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُوْنَ اللّٰهَ مَآ اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ﴿٦﴾

6. Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır.

Açıklaması:

6- Ey iman edenler! Gerek kendilerinizi, gerek ailelerinizi Allah'a ibadet ve taatta bulunmaya sevketmek suretiyle **öyle bir ateşten koruyun ki onun yakacağı insanlarla** kâfirlerle taştan olan putları gibi **taşlardır,** yani cehennem bu anlatılanlar ile yakılıp, bunlar onun ısısını artıracaktır. Odun ve benzeri şeylerle yanan dünya ateşine benzemez, **üzerinde** katı kalplilikten dolayı çok sert, tutup yakalamada **çok şiddetli** ileride gelecek olan "Müddessir" suresinde de ifade edildiği gibi sayıları on dokuz tane olan cehennem bekçiliği yapan **melekler vardır. Allah'ın kendilerine emrettiği şeylere asla isyan etmezler. Emredildikleri şeyi yaparlar.** Bu ayet kalpleriyle değil de sadece dilleriyle inandığını söyleyen münafıkları ve müminleri dinden dönmekten tehdit etmekte uyarmaktadır.[475]

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ ۗ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٧﴾

475 Ayet-i kerimede yer alan "Ma-emerehum" lazfa-i celal'den bedel olmaktadır. Yani Allah'ın emrine karşı gelmezler. Ayetin son kısmı ise önceki cümleyi te'kid etmektedir.

7. Ey kâfirler! Bugün özür dilemeyin! Siz ancak işlediklerinizin cezasını çekeceksiniz, (denilir).

Açıklaması:

7- Cehenneme girerlerken kâfirlere şöyle denilir: «Ey **küfredenler! Bugün özür dilemeyin.** Çünkü size faydası yoktur. **Siz ancak yapmakta olduğunuz şeylerin cezasını çekeceksiniz.»**

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا تُوبُٓوا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًاۜ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ يَوْمَ لَا يُخْزِى اللّٰهُ النَّبِىَّ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهٗۚ نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَاۚ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾

8. Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve Onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların önlerinden ve sağlarından (amellerinin) nûrları aydınlatıp gider de, "Ey Rabbimiz! Nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü sen her şeye kadirsin" derler.

Açıklaması:

8- Ey iman edenler! Allah'a samimi, bir daha günaha dönmemek, buna dönmeyi arzu etmemek şartıyla ve doğru **olarak tevbe edin!** Tahakkuku kesin olan bir ümitle **olur ki Rabbiniz kötülüklerinizi örter de sizleri altlarından ırmaklar akan cennetlere** bahçelere **koyar. O gün Allah,** cehenneme sokmak suretiyle **Peygamberini ve onunla beraber iman edenleri rüsvay etmeyecek, utandırmayacaktır. Nurları önlerinde ve sağlarında** olup **koşacak, «Ey Rabbimiz! Bize Nurumuzu** cennete kadar **tamamla!** Münafıkların nuru ise sönecektir. Rabbimiz! **bizi bağışla. Çünkü sen her şeye kadirsin.» diyecekler.** Diyecekler sözü istinaf (başlangıç) cümlesidir. Kıraat: Ayet-i kerimede yer alan "Nesuh" kelimesi Nun'un zammesiyle de okunmuştur.

يَآ اَيُّهَا النَّبِىُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْۜ وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُۜ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٩﴾

9. Ey Peygamber! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihad et, onlara karşı sert davran. Onların varacağı yer cehennemdir. O gidilecek yer ne de kötüdür!

Açıklaması:

9- Ey Peygamber! Kâfirlerle kılıçla **ve münafıklarla** lisan ve hüccetle **cihad et.** Çıkışarak ve öfkelenerek **onlara karşı sert davran. Onların barınakları cehennemdir. O ne fena yerdir!...**

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَاَتَ نُوحٍ وَامْرَاَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ ﴿١٠﴾

10. Allah, inkâr edenlere, Nuh'un karısı ile Lût'un karısını misal verdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında iken onlara hainlik ettiler. Kocaları Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara: Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin! denildi.

Açıklaması:

10- Allah, küfredenlere Nuh'un karısı ile Lut'un karısını misal verdi: Bu iki kadın, kullarımızdan salih iki zatın (nikâhları) **altında idiler. Böyle iken** din hususunda **onlara hainlik ettiler.** Çünkü kâfir oldular. Vahile adındaki Nuh'un hanımı kavmine, kocası hakkında, «O mecnundur» derdi. Lut'un hanımının adı da Va'ile idi. O da kocasına gelen misafirleri -gece ateş yakmak, gündüz de duman çıkarmak suretiyle- kavmine haber verirdi. **Onun için onlar** yani Nuh ile Lut **da onları Allah'ın** azabından **hiçbir şeyle kurtaramadılar.** Kendilerine, **«Ateşe giren** Nuh ve Lut'un kavminden kâfir **olanlarla beraber siz de girin» denildi.**

وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ اٰمَنُوا امْرَاَتَ فِرْعَوْنَ اِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِى عِنْدَكَ بَيْتًا فِى الْجَنَّةِ وَنَجِّنِى مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهٖ وَنَجِّنِى مِنَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِينَ ﴿١١﴾

11. Allah, inananlara da Firavun'un karısını misal gösterdi. O: Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun (kötü) işinden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar! demişti.

Açıklaması:

11- Allah, iman edenlere de ismi Asiye olup Musa'ya inanan **Firavun'un karısını misal verdi.** Musa'ya iman ettiğinden dolayı Firavun onu ellerinden ve ayaklarından dört kazığa bağlamış, göğsüne kacaman bir taş koymuş, öylece yakıcı güneşe karşı bırakmıştı. Asiye'nin yanından onunla görevlendirilen şahıs ayrılınca melekler ona gölgelik yapıyorlardı. **O kadın** işkence edilirken

«Ey **Rabbim! Bana nezdinde cennetin içinde bir ev yap.** Bunun üzerine Allahü teâlâ onun keşfini açıp cennetteki köşkünü görünce işkence kendisine kolay geldi. **Beni Firavun'dan ve yaptığı** işkence **işinden kurtar. Beni bu zalim kavim** ve onun dininden olanlardan **kurtar!., demişti.** Bu niyaz üzerine Allahü teâlâ onun ruhunu kabzetti. İbni Keysan der ki: «Diri olarak cennete kaldırıldı. Orada yiyor ve içiyor.

وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرٰنَ الَّتِىٓ اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهٖ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ ﴿١٢﴾

12. İffetini korumuş olan, İmran kızı Meryem'i de (Allah örnek gösterdi). Biz, ona ruhumuzdan üfledik ve Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti. O gönülden itaat edenlerdendi.

Açıklaması:

12- Bir de İmran'ın kızı Meryem'i de (misal verdi) **ki, ırzını korumuştu. Biz de ona ruhumuzdan** yani Cibril yakasının açık yerinden üfleyip, Allahü teâlânın, Meryem'in rahmine ulaşan Cibril'in üflemesinin etkisini yaratması ile (yani yaratmamız ile) **üfledik** de İsa'ya hamile kaldı. **O Rabbinin kelimelerini** şeriatlarını ve indirilen **kitaplarını tasdik etti. Hem O itaatkârlardandı.** Yani itaat eden kavimden idi.

سُورَةُ الْمُلْكِ

MÜLK SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 30 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

تَبَارَكَ الَّذِى بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾

1. Mutlak hükümranlık elinde olan Allah, yüceler yücesidir ve O'nun her şeye gücü yeter.

Açıklaması:

1- Bütün mülk, hakimiyet ve kudret **yed-i kudretinde,** tasarrufunda **olan zat, ne yücedir,** yaratılmışların sıfatlarından münezzehtir. **O, her şeye kadirdir.**

اَلَّذِى خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾

2. O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır.

Açıklaması:

2- O Allah ki, amelce hanginiz daha güzeldir, Allah'a daha itaatkârdır **diye, sizi imtihan etmek için,** hayatınızda sizi denemek için; dünyada **ölümü ve** ahirette **hayatı yarattı.** Yahut her ikisini de dünya da yarattı. Zira meniye sonradan hayat verilmektedir. Hayat; duyu organlarını harekete geçiren bir kuvvettir. Ölüm ise bunun zıddı yahut yok oluşudur. Bu konuda iki ayrı görüş bulunmaktadır. İkinci görüşe göre ayette geçen "Yaratmak", takdir etmek mânâsındadır. O, kendisine karşı gelenlerden intikam almada **güçlüdür,** kendisine tevbe edenlerin günahlarını ise **çok bağışlayıcıdır.**

اَلَّذِی خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًاؕ مَا تَرٰی فِی خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍؕ فَارْجِعِ الْبَصَرَۙ هَلْ تَرٰی مِنْ فُطُورٍ ﴿۳﴾

3. O ki, birbiri ile âhenktar yedi göğü yaratmıştır. Rahmân olan Allah'ın yaratışında hiçbir uygunsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun?

Açıklaması:

3- O ki, kat kat olan, hiçbirbirlerine değmeden biri, diğerinin üstünde bulunan **yedi göğü yarattı. O Rahman'ın;** ister gökleri olsun ister başka şeyleri olsun **yarattıklarında bir düzensizlik,** bir çelişki ve uyumsuzluk **göremezsin. Haydi çevir gözünü,** döndür onu semaya (da bak bakalım) **bir fütur,** bir çatlak, bir yarık **görebilir misin?**

ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿۴﴾

4. Sonra gözünü, tekrar tekrar çevir bak; göz (aradığı bozukluğu bulmaktan) âciz ve bitkin halde sana dönecektir.

Açıklaması:

4- Sonra gözü iki defa daha, tekrar tekrar **çevir. O göz sana** hiçbir düzensizlik idrak edemediği için **zelil ve bitkin,** araştırıp göremediği bir aksaklığın peşinde kesilmiş **olarak dönecektir.**

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَاَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ ﴿۵﴾

5. Andolsun ki biz, (dünyaya) en yakın olan göğü kandillerle donattık. Bunları şeytanlara atış taneleri yaptık ve onlara alevli ateş azabını hazırladık.

Açıklaması:

5- Yemin olsun ki, biz, yere **en yakın olan semayı kandillerle,** yıldızlarla **süsledik ve onları şeytanlar için** (meleklerin yazdıklarından) dinleme hırsızlığına kalkıştıkları zaman **atış taneleri yaptık.** Şöyle ki; yıldızdan, ateşten alınan kor parçasına benzer bir ateş parçası ayrılıp cinniyi katleder yahut akli dengesini bozar. Yoksa, yıldız bizatihi yerinden ayrılmaz. **Ve o şeytanlar için alevli bir ateş,** tutuşturulmuş bir ateş **hazırladık.**

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَؕ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿۶﴾

6. Rablerini inkâr edenler için cehennem azabı vardır. O, ne kötü dönüştür!

Açıklaması:

6- Rablerini inkâr edenlere de cehennem azabı vardır. O, ne fena bir yerdir.

اِذَآ اُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ﴿٧﴾

7. Oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı uğultuyu işitirler.

Açıklaması:

7- Oraya atıldıklarında, onun kaynayıp lav fışkırtırken çıkardığı uğultuyu, merkep sesine benzer korkunç sesi **işitirler.**

تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَآ اُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾

8. Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir topluluk atılsa, onun bekçileri onlara: Size, (bu azap ile) korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi? diye sorarlar.

Açıklaması:

8- Nerede ise öfkesinden, kâfirlere karşı gazabından **çatlayacaktır,** parça parça olacaktır. **Her ne zaman içine bir bölük,** kâfirlerden bir topluluk **atılsa, cehennemin bekçileri onlara** azarlayıcı bir üslûpla, «Size **uyarıcı,** sizi Allahü teâlânın azabına karşı uyaran bir peygamber **gelmedi mi?» diye sorarlar.**

Ayet-i kerimede yer alan “Temeyyezü” lafzı, sığanın aslı üzere “Tetemeyyezü” şeklinde de okunmuştur.

قَالُوا بَلٰى قَدْ جَآءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ ۚ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾

9. Onlar şöyle cevap verirler: Evet, doğrusu bize, (bu azap ile) korkutan bir peygamber gelmişti; fakat biz (onu) yalan saymış ve: Allah’ın bir şey gönderdiği yok; siz olsa olsa büyük bir sapıklık içindesiniz! demiştik.

Açıklaması:

9- Onlar şöyle cevap verirler: «Evet bize uyarıcı geldi. Ama biz onu yalanladık ve «Allah hiçbir şey indirmemiştir.

Siz olsa olsa bir şaşkınlık içindesiniz» dedik. Son cümlenin; yalanladıklarını haber verince; meleklerin kâfirlere olan sözlerinden olması da, kâfirlerin uya-

rıcı peygamberlere olan sözlerinden olması da ihtimal dahilindedir.

وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ اَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِىٓ اَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١٠﴾

10. Ve: Şayet kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, (şimdi) şu alevli cehennemin mahkûmları arasında olmazdık! diye ilâve ederler.

Açıklaması:

10- Bir de şöyle derler: «Biz anlayabilecek bir kulakla **işitir veya** düşünebilecek bir akılla **akıl eder kimseler olsaydık bu alevli ateşe atılanlar arasında olmazdık.**

فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْۚ فَسُحْقًا لِاَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾

11. Böylece günahlarını itiraf ederler. Artık (Allah'ın rahmetinden) uzak olsun, o alevli cehennemin mahkûmları!

Açıklaması:

11- İşte itirafın fayda vermediği bir mekânda **günahlarını** -ki, o da uyarıcıları tekzip etmeleridir- **itiraf ettiler. Öyle ise** Allah'ın rahmetinden **uzak olsun alevli cehennemin mahkûmları!**

Ayet-i kerimede yer alan "Suhkan" lafzı, ha'nın sükûnu ile de, zammesi ile de okunmuştur.

اِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾

12. Fakat daha görmeden Rablerinden (azabından) korkanlara gelince, onlar için gerçekten hem bağışlanma hem de büyük mükâfat vardır.

Açıklaması:

12- Doğrusu gıyaben, insanların görmedikleri yerlerde **Rablerinden korkanlar** ve gizlide bile O'na itaat edenler -buna göre aşikârde evleviyetle itaat ederler- **yok mu? Onlar için bir mağfiret ve büyük bir ecir,** yani cennet **vardır.**

وَاَسِرُّوا قَوْلَكُمْ اَوِ اجْهَرُوا بِهٖۜ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٣﴾ اَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَۜ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُۚ ﴿١٤﴾

13. Sözünüzü ister gizleyin, ister açığa vurun; bilin ki O, kalplerin içinde-

kini bilmektedir.

14. Hiç yaratan bilmez mi? O, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır.

Açıklaması:

13- Ey insanlar! **Sözünüzü ister gizli tutun, ister açığa vurun. Şüphe yok ki, Allahü sineleri,** sinelerde var olanları **bilmektedir** de telaffuz ettiklerinizi nasıl bilmez? Bu ayetin nüzul sebebi; müşriklerin birbirlerine, «Sözünüzü gizli tutun ki, Muhammed'in ilâhı sizi duymasın» demeleridir.

14- Hiç gizli tuttuklarınızı **yaratan bilmez mi,** yani hiç O'nun bunu bilmesi yok olabilir mi? **Hâlbuki O,** ilminde **latiftir ve** onlardan **her şeyden haberdardır.** Elbetteki Hayır!

هُوَ الَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهٖ ؕ وَاِلَيْهِ النُّشُورُ ﴿١٥﴾

15. Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur. Şu halde yerin omuzlarında (üzerinde) dolaşın ve Allah'ın rızkından yeyin. Dönüş ancak O'nadır.

Açıklaması:

15- O, ki sizin için yeri uysal, üzerinde yürümek için kolay **kıldı. O halde haydi onun omuzlarında,** taraflarında **yürüyün de** sizin için yaratılmış olan **Allah'ın rızkından yiyin! Fakat sonunda** yaptıklarınızın karşılığını görmek için kabirlerden **diriliş O'na doğrudur.**

ءَاَمِنْتُمْ مَنْ فِى السَّمَآءِ اَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْاَرْضَ فَاِذَا هِىَ تَمُورُ ﴿١٦﴾

16. Gökte olanın, sizi yere batırıvermeyeceğinden emin misiniz? O zaman yer sarsıldıkça sarsılır.

Açıklaması:

16- Sulta ve kudreti **gökte olanın; sizi yere geçirmesinden emin mi oldunuz? Bir de bakarsın ki yer çalkalanıp duruyor,** sizinle birlikte sallanıp tepenize çıkıyor.[476]

اَمْ اَمِنْتُمْ مَنْ فِى السَّمَآءِ اَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ؕ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾

476 Ayet-i kerimede yer alan "e,emintüm" lafzı; iki hemzenin tahkiki, ikincisinin teshili, ikincisi ile diğeri arasında (üçüncü) bir elif'in daha getirilmesi, bunun terki ve ikinci hemzenin elif'e ibdâli vecihlerinde okunmuştur.
Ayet-i kerimede yer alan "En yahsife" lafzı, "Men"den bedeldir.

17. Yahut gökte olanın üzerinize taş yağdıran (bir fırtına) göndermeyeceğinden emin misiniz? İşte (bu) tehdidimin ne demek olduğunu yakında bileceksiniz!

Açıklaması:

17- Yoksa (sulta ve kudreti) **gökte olanın, üzerinize taş yağdıran,** sizlere taşları savuran bir rüzgâr **göndermesinden emniyette mi oldunuz? Benim uyarım,** azap ile korkutuşum **nasıl olurmuş,** yani onun gerçek olduğunu **ilerde** azabı karşınızda görünce **bileceksiniz!**

Ayette yer alan "En yürsile" lafzı, "men"den bedeldir.

وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ اِلَّا الرَّحْمٰنُ اِنَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾

18. And olsun ki, onlardan öncekiler de (bunu) yalan saymışlardı; ama benim karşılık olarak verdiğim azap nasıl olmuştu!

19. Üstlerinde kanatlarını açа kapata uçan kuşları (hiç) görmediler mi? Onları (havada) rahmân olan Allah'tan başkası tutmuyor. Şüphesiz O her şeyi görmektedir.

Açıklaması:

18- Yemin olsun! Onlardan evvelki ümmetler **de yalanlamışlardı. Ama bak, benim** onlara karşı kendilerini helak ederken yalanlamalarım **inkârım nasılmış?** Yani şüphesiz O, haktır.

19- Onlar üzerlerinde, havada **gezen,** kanatlarını yayan, ve gerdikten sonra kanatlarını **toplayan kuşları görmediler mi,** (onlara) bakmadılar mı? Kanatlarını açıp kapama halinde yere çakılmaktan **onları** kudretiyle **tutan, ancak Rahman'dır. Şüphesiz O, her şeyi görendir.** Yani; Onlar, kuşların havada durmalarından; kendilerine, yukarıda zikredilen ve daha başka azap türlerini uygulayabilme kudretimizin varlığı sonucuna varmadılar mı?

Ayet-i kerimede yer alan "Ve yakbizne" lafzı, "Ve kâbizâtin" tevilindedir.

اَمَّنْ هٰذَا الَّذِى هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ اِنِ الْكَافِرُونَ اِلَّا فِى غُرُورٍ ﴿٢٠﴾

20. Rahmân olan Allah'a karşı şu size yardım edecek askerleriniz hani kimlerdir? İnkârcılar ancak derin bir gaflet içinde bulunmaktadırlar.

Açıklaması:

20- Rahman olan Allah'ın dışında, yani O'ndan başka **şu size yardım edecek askerleriniz** O'nun azabını sizden bertaraf edecek yardımcılarınız **hani,**

kimlerdir? Yani sizin yardımcılarınız yoktur. **Kâfirler ancak bir aldanış içindedirler,** kendilerine azap inmeyecekmiş diye, şeytan onları aldatmıştır.[477]

اَمَّنْ هٰذَا الَّذِی یَرْزُقُكُمْ اِنْ اَمْسَكَ رِزْقَهٗ ؕ بَلْ لَّجُّوْا فِی عُتُوٍّ وَّنُفُوْرٍ ﴿۲۱﴾

21. Allah size verdiği rızkı kesiverse, size rızık verebilecek olan kimdir? Hayır, onlar azgınlık ve nefrette direnip durmaktadırlar.

Açıklaması:

21- Yahut Rahman **rızkını,** yani yağmurunu sizden **keserse size kim rızık verir?** Yani O'ndan başka size rızık verecek yoktur.

Hayır! Onlar bir azgınlık, büyüklük **ve kaçış,** haktan uzaklaşma **içinde direnip durmaktadırlar.**[478]

اَفَمَنْ یَّمْشِیْ مُكِبًّا عَلٰی وَجْهِهٖۤ اَهْدٰۤی اَمَّنْ یَّمْشِیْ سَوِیًّا عَلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ ﴿۲۲﴾

22. Şimdi (düşünün bakalım), yüz üstü kapanarak yürüyen mi (varılacak) yere daha iyi erişir, yoksa doğru yolda düzgün yürüyen mi?

Açıklaması:

22- Şimdi yüz üstü kapanarak, düşmüş bir vaziyette **yürüyen mi daha doğrudur, yoksa dosdoğru bir yolda düpedüz,** dimdik bir vaziyette **yürüyen mi** daha doğrudur? Buradaki örnek mümin ile kâfirin hallerini beyan etmektedir. Yani hangileri hak ve hidayet üzeredir?

Ayet-i kerimede yer alan ikinci "Men"in haberi mahzuf olup birinci "men'in haberi ona delalet etmektedir.

قُلْ هُوَ الَّذِیْۤ اَنْشَاَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٕدَةَ ؕ قَلِیْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ ﴿۲۳﴾

23. (Resûlüm!) De ki: Sizi yaratan, size işitme duyusu, gözler ve kalpler veren O'dur. Ne az şükrediyorsunuz!

Açıklaması:

23- De ki: «Sizi yoktan var eden, sizi yaratan, **size kulak, gözler ve kalpler veren O'dur. Ne az şükrediyorsunuz!»**

Ayet-i kerimede yer alan "Ma", zaide olup cümle, istinâfiye olup müşriklerin bunca nimetlere gerçekten de pek az şükrettiklerini haber vermektedir.

---

477 Ayet-i kerimede yer alan "men" lafzı mübteda, "haza" haber, "ellezi" "hâza"dan bedel, "hüve cündün leküm" "ellezî'nin sılası, "Yenşürüküm" cümlesi de "cündün'un sıfatıdır.

478 Ayette yer alan şartın cevabı mahzuf olup, makabli ona delalet etmektedir. Takdiri, "femen yerzukuküm" şeklindedir.

قُلْ هُوَ الَّذِى ذَرَاَكُمْ فِى الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾

24. De ki: Sizi yeryüzünde çoğaltıp yayan O'dur; ancak O'nun huzuruna gelip toplanacaksınız.

Açıklaması:

24- De ki: «O, yeryüzünde sizi yaratandır ve nihayet yaptıklarınızın hesabını vermek için **hep O'na toplanacaksınız»**

وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾

25. "Doğru sözlü iseniz (söyleyin), bu tehdit hani ne zaman (gerçekleşecek)?" derler.

Açıklaması:

25- Onlar müminlere, «Eğer bu konuda **doğru söylüyorsanız bu vaad,** toplanacağımıza ilişkin vaad **ne zaman?» diyorlar.**

قُلْ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ وَاِنَّمَآ اَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢٦﴾

26. De ki: O bilgi, ancak Allah'a mahsustur. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım.

Açıklaması:

26- De ki: «Onun ne zaman geleceğine ilişkin **ilim, ancak Allah'ın indindedir. Ben, sadece apaçık bir uyarıcıyım,** uyarısı açık bir kimseyim»

فَلَمَّا رَاَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هٰذَا الَّذِى كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾

27. Ama onu (azabı) yakından gördükleri zaman, inkâr edenlerin yüzleri kararacak ve (kendilerine): İşte sizin isteyip durduğunuz budur! denecektir.

Açıklaması:

27- Nihayet Onu, yani azabı haşır sonrası **yakından gördükleri vakit, küfredenlerin yüzleri fenalaşacak,** simsiyah olacak **ve şöyle denilecek,** yani cehennem bekçileri onlara şöyle diyecek: «İşte bu, yani azap **kendisi ile,** kendisi ile korkutulmanız sebebi ile, öldükten sonra tekrar diriltilmeyeceğinizi **iddia edip durduğunuz şeydir.»** Burada, gelecek olan bir halin hikâyesi söz konusudur. Tahakkuk-u vuku'una binaen geçmiş kipiyle ifade edilmiştir.

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَهْلَكَنِىَ اللّٰهُ وَمَنْ مَعِىَ اَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ

اَلِيمٍ ﴿٢٨﴾

28. De ki: Allah beni ve beraberimdekileri (sizin istediğiniz üzere) yok etse veya (öyle olmayıp da) bizi esirgese, (söyleyin bakalım) inkârcıları yakıcı azaptan kurtaracak kimdir?

Açıklaması:

28- De ki: «Söyleyin bana! Sizin de arzu ettiğiniz gibi **eğer Allah beni ve** müminlerden **beraberimde bulunanları** azabı ile **helak ederse, yahut bize merhamet buyurursa** da bizi azaplandırmaz ise, **kâfirleri acıklı bir azaptan kim kurtarır?** Yani onları o azaptan kurtaracak kimse yoktur.»

قُلْ هُوَ الرَّحْمٰنُ اٰمَنَّا بِهٖ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَاۚ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٩﴾

29. De ki: (Sizi imana davet ettiğimiz) O (Allah) çok esirgeyicidir; biz O'na iman etmiş ve sırf O'na güvenip dayanmışızdır. Siz kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu yakında öğreneceksiniz!

Açıklaması:

29- De ki: «O, Rahman'dır. Biz O'na iman ettik ve ancak O'na tevekkül eyledik. Siz kimin, bizim mi, sizin mi, onların mı **apaçık bir delalette olduğunu yakında** azabı karşınızda görünce **bileceksiniz.»**

"Ta'lemûne" lafzı, ya'lı ve tâ'lı olarak okunmuştur.

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَآءٍ مَعِينٍ ﴿٣٠﴾

30. De ki: Suyunuz çekiliverse, söyleyin bakalım, size kim bir akar su getirebilir?

Açıklaması:

30- De ki: «Söyleyin bana! Suyunuz çekilecek olsa, yerin derinliğine çekilip gitse, Ma-i mâini, tıpkı sizin suyunuz gibi ellerin ve kovaların kavuşabildiği akarsuyu **size kim getirir.** Yani Allah'tan başka kimse onu getiremez. Şu halde O'nun sizi dirilteceğini nasıl da inkâr edebilirsiniz? Bir hadis-i şerifte de rivayet edildiği üzere; bu ayeti okuyan kimsenin, "Mâin" lafzından sonra "Alemlerin Rabbi olan Allah..." demesi, müstahabdır. Bu ayet zorbalık taslayanlardan birinin yanında okunmuş, Adam, «Onu, baltalar ile kazmalar geri getirir» diye cevap vermiş. Bunun üzerine gözünün suyu kurumuş ve adam kör kalmış. Allah'a ve O'nun ayetlerine karşı cüretkâr olmaktan Allah'a sığınırız.

سُورَةُ الْقَلَمِ

KALEM SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 52 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَۙ ﴿١﴾ مَآ اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍۚ ﴿٢﴾ وَاِنَّ لَكَ لَاَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍۚ ﴿٣﴾ وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَۙ ﴿٥﴾ بِاَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ ﴿٦﴾

1. Nûn. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına and olsun ki,
2. Sen -Rabbinin nimeti sayesinde- mecnun değilsin.
3. Hiç şüphesiz senin için bitip tükenmeyen bir mükâfat vardır.
4. Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.
5. (Sen de) göreceksin, onlar da görecekler,
6. Hanginizde delilik olduğunu yakında .

Açıklaması:

1- Nûn, Hecâ harflerinden biridir. Bununla neyi kasdettiğini ancak Allah bilir. (Kıyamete kadar) olacak olan işlerin Levh-i Mahfuz'da kendisiyle yazıldığı **Kalem'e** Meleklerin **yazmakta oldukları** hayır ve faydalı **şeylere yemin olsun ki.**

2- Ey Muhammed! **Sen Rabbinin nimeti ile deli değilsin.** Yani Rabbinin sana ihsan buyurduğu Peygamberlik ve benzeri şeyler sayesinde sen deli değilsin. Bu, kâfirlerin «O bir delidir» sözüne reddiyedir.

3- Ve muhakkak sana bitmez tükenmez bir ecir vardır.

4- Gerçekten sen, büyük bir ahlâk (ve) din **üzerindesin.**

5- Yakında göreceksin; onlar da görecekler.

6- Hanginizde imiş o delilik! Sende mi yoksa onlar da mı [479]

اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهٖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٧﴾

7. Doğrusu Rabbin, kendi yolundan sapan kişiyi en iyi bilendir, hidayete erenleri de en iyi bilen O'dur.

Açıklaması:

7- Hiç şüphe yok ki, Rabbin, O, yolundan sapanı bilendir. O yoluna **hidayete ermiş olanları da bilendir.**

Ayette yer alan "A'lemu-Alim (bilen)" mânâsındadır.

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ ﴿١٠﴾
هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ اَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾
اَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٥﴾ سَنَسِمُهُ
عَلَى الْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾

8. O halde, (hakikati) yalan sayanlara boyun eğme!

9. Onlar isterler ki, sen yumuşak davranasın da onlar da sana yumuşak davransınlar.

10. Şunların hiçbirine itâat etme, yemin edip duran, aşağılık,

11. (Herkesi) kötüleğen,söz götürüp getiren,

12. Hayra engel olan, mütecâviz ve saldırgan günahkar,

13. Kaba ve kötülükle damgalı,

14. Mal ve oğullar sahibi olmuş diye (böyle yolunu şaşırmış)

15. Ona ayetlerimiz okunduğu zaman o, "Öncekilerin masalları!" der.

16. Biz yakında onun burnuna damga vuracağız (kibirini kırıp rezil edeceğiz).

Açıklaması:

8- Şu halde sen, o yalanlayanlara uyma.

9- Onlar arzu ve temenni **ettiler ki sen** kendilerine **yumuşak davranasın da kendileri de** sana **yumuşaklık göstersinler.**[480]

---

479 Ayet-i kerimede yer alan "el-meftun" kelimesi ma'kul gibi masdardır. Yani cinnet mânâsında olan el-futun yerindedir.

480 Ayet-i kerimede yer alan "lev" lev-i masdariyedir. Yine ayet-i kerimedeki "fe yudhinun" fiili "tudhinu" üzerine atfedilmiştir. Şayet "veddu" kelimesinin mânâsından anlaşılan te-

10- Alabildiğine **bâtıl adına çokça** yemin edene, değersize.

11- Daima ayıplayana **yani gıybetçiye, insanlar arasını bozma gayesiyle halk arasında laf taşıyıp** koğuculuk peşinden gezene,

12- Haklardan malı engelleyen **cimriye,** aşırı zalim, günahkâra,

13- Kaba, haşin zorbaya.... Bunlarla beraber bir de **Kureyş arasında zenim (nesebi belli olmayan) diye çağrılan** soysuz olan yardakçıya sakın uyma. **Bu vasıfları kendinde toplayan Velid b. Muğire'dir. (Daha önce babası bilinmezken) on sekiz sene sonra, babası onu evlatlık edinmiştir. İbn-i Abbas (r.a.) der ki: «Allah'ın bu adamı tanıttığı ayıplarla daha başka birini tanıttığını bilmiyoruz. Allah ona öyle bir ar takmıştır ki artık ebedî olarak ondan ayrılmaz.»**

Âyet-i kerimede yer alan zarf "Zenim"e tealluk etmektedir.

14- Mal sahibi olmuş, oğulları var **yani var diye (ayetlerimizi yalanladı)**[481]

15- O'na ayetlerimiz Kur'an **okunduğu vakit**, ki **« O eskilerin masallarıdır» dedi.** Yani bu anlatılan şeyleri (mal ve evlatları) kendisine ihsan ettiğimizden dolayı ayetlerimizi yalanladı.

Bir kıraatta "Een" şeklinde meftun iki hemze ile okunmuştur.

16- Yakında onun burnuna nişan vuracağız. Burnu üzerinde, yaşadığı sürece onunla tanınacağı bir alâmet kılacağız. Nitekim Bedir gününde burnu kılıçla kırılmıştır.

اِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ اَصْحَابَ الْجَنَّةِۚ اِذْ اَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَۙ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا طَآئِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿١٩﴾ فَاَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَۙ ﴿٢١﴾

17. Biz, vaktiyle "bahçe sahipleri"ne belâ verdiğimiz gibi, onlara da belâ verdik. Hani onlar (bahçe sahipleri), sabah olurken (kimse görmeden) onu (mahsullerini) devşireceklerine yemin etmişlerdi.

18. Onlar istisna da etmiyorlardı.

19. Fakat onlar daha uykudayken Rabbinin katından (gönderilen) kuşatıcı bir âfet (ateş) bahçeyi sarıverdi de,

menninin cevabı kılınırsa yudhinun'dan önce fa'dan sonra hum takdir edilir. (Bu cümle temeninin cevabı olur. Yani fehum yudhinun

481 Ayet-i kerimede yer alan "en" kelimesinden harf-i cerr hazfedilmiştir. Aslı "lien" idi. Bu da sonra gelen ayetin delalet etmiş olduğu şeye tealluk etmektedir, yani "oğulları var diye ayetlerimizi yalanladı".

20. Bahçe kapkara kesildi.

21. Sabah olurken birbirlerine seslendiler.

Açıklaması:

17- Gerçekten biz, o bahçe sahiplerini imtihan ettiğimiz gibi, bunları **Mekke halkını** da **kıtlık ve açlıkla imtihana tabi tutarak** imtihana çektik. Hani **yoksullar kendilerini sezip de babalarının o bahçeden onlara sadaka olarak verdiği miktarı onlara vermemek için** sabah **vakti** olunca onun **meyvelerini** mutlaka devşireceklerine, biçeceklerine yemin etmişlerdi.

18- Yeminlerinde Allah'ın dilemesini istisna da yapmıyorlardı. **İnşaallah da demiyorlardı.**

Gramer: Bu cümle istinaf cümlesidir. Yani "durumları böyleydi".

19- Hâlbuki onlar uyurken, Rabbinin tarafından bir dolaşan onu **geceleyin** dolaşıverdi **bir ateş gelip bahçeyi yakıverdi.**

20- Bahçe **koyu karanlık bir gece gibi** simsiyah kesiliverdi.

21- Sabahleyin birbirlerine seslendiler.

اَنِ اغْدُوا عَلٰى حَرْثِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَافَتُونَۙ ﴿٢٣﴾ اَنْ لَا
يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدَوْا عَلٰى حَرْدٍ قَادِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَاَوْهَا قَالُٓوا
اِنَّا لَضَٓالُّونَۙ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ اَوْسَطُهُمْ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ
﴿٢٨﴾ قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَٓا اِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ
﴿٣٠﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَٓا اِنَّا كُنَّا طَاغِينَ ﴿٣١﴾ عَسٰى رَبُّنَٓا اَنْ يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِنْهَٓا اِنَّٓا اِلٰى
رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذٰلِكَ الْعَذَابُۜ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُۘ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَۧ ﴿٣٣﴾

22. "Madem devşireceksiniz, hadi erkenden mahsülünüzün başına gidin!" diye.

23. Derken yürüyorlardı; fısıldaşıyorlardı.

24. "Sakın bugün hiçbir yoksul bahçeye girip yanınıza sokulmasın"diye.

25. (Evet yoksullara yardıma) güçleri yettiği halde, onları yardımdan mahrum etmek niyet ve azmi ile erkenden yola düştüler.

26. Fakat bahçeyi gördüklerinde: Mutlaka yolumuzu şaşırmış olmalıyız! dediler.

27. Yok yok, doğrusu biz mahrum bırakılmışız!

28. İçlerinden en makul olanı şöyle dedi: Ben size "Rabbinizi tesbih etse-

nize" dememiş miydim?

29. Rabbimizi tesbih ederiz; doğrusu biz (kendi kendimize) yazık etmişiz, dediler.

30. Ardından, kabahati birbirlerine yüklemeye başladılar.

31. (Nihayet) şöyle dediler: Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz azgın kişilermişiz.

32. Belki Rabbimiz bize bunun yerine daha iyisini verir. Çünkü biz (artık) Rabbimizi (O'nun hoşnutluğunu) arzuluyoruz.

33. İşte azap böyledir. Ahiret azabı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!

Açıklaması:

22- «Haydin devşirecekseniz, **meyveleri toplayıp devşirmek istiyorsanız** mahsûlünüze erken girin!» dediler.[482]

23- Hemen gittiler. Aralarında **fısıldaşarak** mırıldanıyorlardı.

24- «Sakın bugün yanınıza hiçbir yoksul **(çıkıp)** bahçeye girmesin» diye.

Ayet-i kerimede yer alan "En" makablini izah eden en-i tefsiriye veya en-i masdariyfedir. Yani bien...

25- Zanlarınca fakirleri men ve mahrum etmeye kadir olarak erkenden yola çıktılar.

26- Fakat bahçeyi **simsiyah yanmış** gördüklerinde, «Herhalde biz **bahçenin yolunu şaşırmışız yani bu bizim bahçemiz değildir»** dediler.

27- Sonra oranın kendi bahçeleri olduğunu anlayınca «Hayır! Biz **fakirleri bahçeden men etmekle bahçenin meyvelerinden** mahrum olmuşuz!» **dediler.**

28- En insaflıları **en iyileri** «Ben size demedim mi? **tevbe ederek Allah'ı** tenzih etmeli değil miydiniz?» dedi.

29- Ey Rabbimiz. Seni tesbih ve tenzih ederiz. Doğrusu biz fakirlerin hakkını vermemekle **zalimlermişiz**» **dediler.**

30- Sonra birbirlerini suçlamaya başladılar.

31- Dediler ki: «Yazıklar olsun bizlere, **mahvolduk.** Biz gerçekten azgınlarmışız!»

32- Umulur ki, Rabbimiz bize, onun yerine daha hayırlısını verir. **Tevbemizi kabul edip, bize bahçemizden daha hayırlısını vermesi için** herhalde

482 Ayet-i kerimede yer alan "en" ne diye seslendiklerini izah etmektedir. Veya en-i masdariyedir. Yani bien... Ayet-i kerimede yer alan şartın cevabı hazfedilmiş olup makabli buna delalet etmektedir.

biz Rabbimize yöneliyoruz.» **Kendilerine ondan daha güzel bir bahçe verildiği rivayet olunmaktadır.**[483]

33- İşte **bizim emrimize aykırı davranan Mekke kâfirleri ve benzerlerinin** azabı böyledir, **yani bunların azabı gibidir.** Ahiret azabı ise elbet daha büyüktür. **Bunu** bilselerdi, **emrimize karşı gelmezlerdi.**

اِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ اَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾
مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ اَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾

34. Şu da muhakkak ki, takvâ sahipleri için Rableri katında nimetleri bol cennetler vardır.

35. Öyle ya, (Allah'a) teslimiyet gösterenleri, (o) günahkârlar gibi tutar mıyız hiç?

36. Size ne oluyor? Ne biçim hüküm veriyorsunuz?

37. Yoksa size ait bir kitap var da, (bu bâtıl inanışları) onda mı okuyorsunuz?

Açıklaması:

34- Müşrikler, «Şayet tekrar diriltilecek olursak, bize sizden daha güzeli verilecektir» deyince bu ayet nazil oldu: Muhakkak ki takva sahipleri için, Rableri katında Naim cennetleri vardır.

35- Hiç biz Müslümanları kâfirler gibi tutar mıyız? **Yani bağış ve ihsanda bulunmada Müslümanları kâfirlerin arkasından gelenler yapar mıyız?**

36- Ne oluyor size? Nasıl **bu şekilde saçma** hüküm veriyorsunuz?

37- Yoksa sizin **indirilmiş** bir kitabınız var da, onda mı okuyorsunuz?

اِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ اَمْ لَكُمْ اَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ اِنَّ لَكُمْ لَمَا
تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ اَيُّهُمْ بِذٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ اَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ اِنْ
كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٤١﴾

38. Onda, beğendiğiniz her şey sizin için mutlaka vardır (diye mi yazılı)?

39. Yoksa, "Ne hükmederseniz mutlaka sizindir" diye sizin lehinize olarak tarafımızdan verilmiş, kıyamet gününe kadar geçerli kesin sözler mi var?

40. Sor onlara: Bu iddiayı onların hangisi savunacak?

---

483 Ayet-i kerimede yer alan "yubeddile" fiili şeddesiz olarak da okunmuştur.

41. Yoksa ortakları mı var onların? Sözlerinde doğru iseler, hadi getirsinler ortaklarını!

Açıklaması:

38- «Siz her neyi arzu ederseniz, o muhakkak sizin **(olacaktır diye yazılıdır)**

39- Yoksa üzerimizde, sizin lehinize kıyamet gününe kadar sağlam yeminler **taahhütler** mi vardır ki **nefisleriniz için** ne hükmederseniz, mutlaka sizindir![484] **Onlara en münasip cevap olarak sarih şöyle demeliydi: Biz onları eşit tutar mıyız?**

40- Onlara sor! Buna **kendilerine ahirette müminlerden daha güzel mükâfat verilecek şeklinde kendileri için verdikleri hükme hangisi kendilerine** kefil olacak?

41- Yoksa onların **yani onların yanında bu sözde kendilerine muvafakat gösterip buna dair kendilerine kefillik edecek** ortakları mı var? **Eğer durum böyle ise öyleyse bu konuda kendilerine kefil olan** o ortaklarını da getirsinler. Eğer doğru söylüyorlarsa.

يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾ خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ
تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرْنِى وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهٰذَا
الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَاُمْلِى لَهُمْ اِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ اَمْ
تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾

42. O gün incikten açılır ve secdeye davet edilirler; fakat güç getiremezler.

43. Gözleri horluktan aşağı düşmüş bir halde kendilerini zillet bürür. Halbuki onlar, sapasağlam iken de secdeye davet ediliyorlardı (fakat yine secde etmiyorlardı).

44. (Resûlüm!) Sen bu sözü (Kur'an'ı) yalan sayanı bana bırak (kendini üzme). Biz onları, bilmedikleri bir yönden yavaş yavaş azaba yaklaştırıyoruz.

45. Onlara mühlet veriyorum. Doğrusu benim fendim çok sağlamdır!

46. Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da bu yüzden onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar?

484 Ayette yer alan "ila-yevmi'l-kıyame" "aleyna" zarfının mânâsına taalluk etmektedir. Ayrıca bu kelamda kasem mânâsı vardır. Yani "biz size yemin mi etmişiz", cevabı ise "innelekum"dur.

47. Yahut gaybın bilgisi onların nezdinde de, onlar mı (istedikleri gibi) yazıyorlar?

Açıklaması:

42- Hatırla O gün paçalar sıvanır. **Bu söz kıyamet gününde hesap ve cezadan dolayı işin çok sıkıntılı olacağını ifade etmektedir. Savaşta durum şiddetlendiği vakit «Keşefeti'l-harbu-an-sakın» denir. İmanlarını denemek için** secdeye davet olunurlar. Fakat güçleri yetmez, **sırtları tek bir kemik haline gelir.**

43- Gözleri zelil **(ve) düşük** olarak **gözlerini kaldıramazlar** kendilerini bir zillet kaplamıştır. Hâlbuki o secdeye **dünyada** onlar sağ salim iken davet olunuyorlardı **da namaz kılmamakla secde etmiyorlardı.**[485]

44- O halde bu sözü **Kur'an'ı** yalan sayanları bana bırak. Biz onları, bilmeyecekleri yönden derece derece azaba yaklaştıracağız, **onları azar azar yakalayacağız.**

45- Ben onlara mühlet veriyorum. Şüphe yok ki fendim sağlamdır. **Güç yetirilemez surette çetindir.**

46- Yoksa sen **peygamberlik görevini tebliğe karşılık** onlardan bir ücret istiyorsun da, **sana ödeyecekleri** borçtan **dolayı** mı eziliyorlar? **da bu yüzden iman etmiyorlar?**

47- Yoksa gayb **yani içinde gayba ait bilgiler bulunan Levh-i Mahfuz** yanlarında da, onlar **dedikleri şeyleri oradan** mı yazıyorlar?

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ اِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَوْلَآ اَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهٖ لَنُبِذَ بِالْعَرَآءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾

48. Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle. Balık sahibi (Yunus) gibi olma. Hani o, dertli dertli Rabbine niyaz etmişti.

49. Şayet Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı o, mutlaka, kınanacak bir halde ıssız bir diyara atılacaktı.

Açıklaması:

48- O halde Rabbinin **onlar hakkında dileyeceği** hükmüne sabret de **sızlanma ve acele etme yönünde** balığın sahibi **Yunus** (a.s.) gibi olma! Hani **balığın karnında** kederle dolu olduğu halde **Rabbine** dua etmişti.

49- Eğer Rabbinden ona bir rahmet yetişmeseydi, kınanmış bir şekilde **balığın karnında** boş bir sahaya atılacaktı. **Lâkin Rabbi ona acıdı da kınan-**

485 Ayetteki "haşie", "yed'une" fiilindeki zamirden haldir.

mamış olarak atıldı.

فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصّٰالِحِينَ ﴿٥٠﴾

50. Fakat ardından, Rabbi onu seçti (vahiy verdi) ve onu sâlihlerden kıldı.

Açıklaması:

50- Fakat Rabbi onu Peygamberliğe **seçti de, salihlerden** peygamberlerden **yaptı.**

وَاِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٥٢﴾

51. O inkâr edenler Zikr'i (Kur'an'ı) işittikleri zaman, neredeyse seni gözleriyle deviriveceklerdi. Hâlâ da (kin ve hasetlerinden:) "Hiç şüphe yok o bir delidir" derler.

52. Oysa o (Kur'an), âlemler için ancak bir öğüttür.

Açıklaması:

51- Hakikaten o küfredenler zikri Kur'an'ı **işittikleri zaman, az kalsın gözleriyle seni yıkacaklardı.** Yani sana öyle kötü bir bakışla bakıyorlar ki neredeyse seni devirip yere yıkacak ve kıskançlıktan **«o gerçekten** getirmiş olduğu Kur'an'dan dolayı **bir delidir» diyorlar.**

Kıraat: Ayet-i kerimede yer alan "Yuzliku" fiili ya'nın fethasıylı dı okunmuştur.

52- Hâlbuki O yani Kur'an, (bütün) **alemler için** ins-ü cin için **öğütten başka bir şey değildir.** Onun yüzünden delilik meydana gelmez.

سُورَةُ الْحَاقَّةِ

HAKKA SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 52 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اَلْحَاقَّةُ ﴿١﴾ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَاَمَّا ثَمُودُ فَاُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ وَاَمَّا عَادٌ فَاُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ اَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعٰى كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرٰى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾

1. Gerçekleşecek olan;

2. (Evet) nedir o gerçekleşecek olan?

3. Gerçekleşecek olanın (kıyametin) ne olduğunu sen nereden bileceksin?

4. Semûd ve Ad kavimleri, kapılarını çalacak felâketi (kıyameti) yalan saymışlardı.

5. Semûd'a gelince: Onlar pek zorlu (bir sarsıntı) ile helâk edildiler.

6. Ad kavmi ise, uğultulu, kasıp kavuran bir fırtına ile mahvedildiler.

7. Allah onu, ard arda yedi gece, sekiz gün onların üzerine musallat etti. Öyle ki (eğer orada olsaydın), o kavmi, içi boş hurma kütükleri gibi oracıkta yere serilmiş halde görürdün.

8. Şimdi onlardan arda kalan bir şey görüyor musun?

Açıklaması:

1- Gerçekleşecek olan, içinde (kâfirler tarafından) inkâr edilen; tekrar diriliş, hesap ve amellerin karşılığı tahakkuk edecek olan kıyamet. Yahut bütün bunları ortaya çıkaracak olan kıyamet!

2- O gerçekleşecek olan nedir? Kıyametin şanını, (kalplerde) büyütme ifadesidir.[486]

3- Gerçekleşecek olan nedir, sana hangi şey bildirdi? Kıyametin şanını (gönüllerde) biraz daha büyütme ifadesidir.[487]

4- Semûd ve Ad kavimleri çarpıcı felâketi, kıyameti -çünkü kıyamet dehşet verici manzaraları ile kalpleri hoplatacaktır- **yalanladılar.**

5- Semud'a gelince: Onlar pek zorlu bir bela ile, çetinlik itibariyle haddi aşan bir sayha ile **helak edildiler.**

6- Ad kavmi ise uğultulu, korkunç gürültülü, **azgın,** Ad kavmine karşı -kendilerinin kuvveti ve şiddeti yanında- pek kuvvetli ve çetin **bir fırtına ile helak edildiler.**

7- Allah o fırtınayı üzerlerine yedi gece, sekiz gün -başlangıcı; Şevval ayının son sekiz gününün Çarşamba sabahı idi. Ve hadise kış mevsiminin sonların doğru meydana gelmişti. -**ardarda,** peş peşe- olay, tedavi bitinceye kadar dağlama aletini yara üzerine ard arda gezdirmesi itibariyle yarayı dağlayarak tedavi eden kimsenin işine benzetilmiştir- **musahhar kıldı,** musallat edip salıverdi, **bir de görürsün ki, bu müddet içinde o kavim, içleri boş,** düşüp kalmış ve içleri koflaşmış **hurma kütükleri gibi yere serilmiş,** fırlatılmış ve helak olmuş **bir hale gelmiş.**

8- Şimdi onlardan hiç geri kalan birini görüyor musun? Elbetteki hayır!.[488]

وَجَآءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَاَخَذَهُمْ
اَخْذَةً رَابِيَةً ﴿١٠﴾ اِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَآءُ حَمَلْنَاكُمْ فِى الْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ
تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَآ اُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴿١٢﴾

9. Firavun, ondan öncekiler ve altı üstüne getirilen beldeler halkı (Lût kavmi) hep o günahı (şirki) işlediler.

10. Böylece Rablerinin peygamberlerine karşı geldiler. O da onları pek şiddetli bir şekilde yakalayıverdi.

11. Şüphesiz, su bastığı vakit sizi gemide biz taşıdık;

---

486 Ayet-i kerimede yer alan "ma" mübteda, "el-hâkkatü" haber, cümlesi ile "el-hâkkatü"nün haberidir.

487 Ayet-i kerimede yer alan birinci "ma" mübteda, mabadi haber, ikinci "ma" haberiyle birlikte "edrâ"nın ikinci mefulü mahallindedir.

488 Ayet-i kerimede yer alan "bâkıyetin" lafzı, mukadder bir "nefsin" kelimesinin sıfatıdır. Yahut ta, mübalağa için olup "bakın" tevilindedir.

12. Onu sizin için bir ibret ve öğüt yapalım ve belleyici kulaklar onu bellesin diye.

Açıklaması:

9- Firavun'da, Firavun'un taraftarları, etbaı **da, Mütefikeler de,** yani Mütefike halkı da -ki bunlar da Hz. Lut kavminin karyeleridir- **hep o suçu,** yani suç teşkil eden davranışları **işlediler.**[489]

10- Ve Rablerinin peygamberine yani Hz. Lût'a ve diğer peygamberlere **isyan ettiler, bunun üzerine Allah onları pek şiddetli bir şekilde,** şiddet itibariyle diğerlerinden daha fazla olarak **yakalayıverdi.**

11- Gerçekten biz, Tufan zamanında **su taştığı,** dağların ve diğer her şeyin üzerine yükseldiği **vakit sizi,** yani atalarınızı -çünkü siz, o vakit onların sulplerinde idiniz- Nuh'un yaptığı ve kendisinin yanı sıra, beraberindekilerin de kurtulup kalanların boğulduğu gemide **taşıdık.**

12- Bunu, yani bu işi -ki o da müminleri kurtarıp kâfirleri helak etmektir- **size bir ibret,** bir öğüt **olsun ve belleyen kulaklar,** işittiğini kavrayan kulaklar **bellesin,** kavrasın **diye yaptık.**

فَاِذَا نُفِخَ فِى الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ﴿١٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَانْشَقَّتِ السَّمَآءُ فَهِىَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾ وَالْمَلَكُ عَلٰٓى اَرْجَآئِهَا ۚ وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ ﴿١٧﴾ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفٰى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾

13. Artık Sûr'a bir tek defa üflendiği,

14. Yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine tek çarpışla çarpılıp darmadağın edildiği zaman,

15. İşte o gün olacak olur (kıyamet kopar).

16. Gök de yarılır ve artık o gün o, çökmeye yüz tutar.

17. Melekler onun (göğün) etrafındadır. O gün Rabbinin arşını, bunların da üstünde sekiz (melek) yüklenir.

18. (Ey insanlar!) O gün (hesap için) huzura alınırsınız; size ait hiçbir sır gizli kalmaz.

Açıklaması:

13- Sûra yaratılmışların arasında hükmetmek için **bir kere üfürüldü mü**

489 Ayet-i kerimede yer alan "kibelehû" lafzı bir kıraatte kaf'ın fethası ve bâ'nın sükûnu ile okunmuştur. Buna göre mânâ, "Firavun'dan önce kâfir olan ümmetler de" şeklindedir.

ki bu da, ikinci üfürüştür.

14- Ve yer ile dağlar kaldırılıp da bir çarpılış çarpıldığı, birbirlerine vurulduğu **ve darmadağın edildiği vakit,**

15- İşte o gün olacak olur, kıyamet kopar.

16- Gök de yarılır ve o gün O, çürümüştür, zayıflamıştır.

17- Melek de, yani melekler de **onun etrafında,** göğün kenarlarındadırlar. **O gün Rabbinin arşını bunların,** yani bu zikredilen meleklerin **da üzerinde** meleklerden, yahut onların saflarından **sekiz yüklenir.**

18- O gün **siz** hesap için **arz olunursunuz. Öyle ki, size ait** sırlardan **hiçbir şey gizli kalmaz.**[490]

فَاَمَّا مَنْ اُوْتِیَ كِتٰبَهٗ بِیَمِیْنِهٖ فَیَقُوْلُ هَآؤُمُ اقْرَءُوْا كِتٰبِیَهْۚ ﴿۱۹﴾ اِنِّیْ ظَنَنْتُ اَنِّیْ مُلٰقٍ
حِسَابِیَهْۚ ﴿۲۰﴾ فَهُوَ فِیْ عِیْشَةٍ رَّاضِیَةٍۙ ﴿۲۱﴾ فِیْ جَنَّةٍ عَالِیَةٍۙ ﴿۲۲﴾ قُطُوْفُهَا دَانِیَةٌ ﴿۲۳﴾
كُلُوْا وَاشْرَبُوْا هَنِیْٓـًٔا بِمَآ اَسْلَفْتُمْ فِی الْاَیَّامِ الْخَالِیَةِ ﴿۲۴﴾

19. Kitabı sağ tarafından verilen: "Alın, kitabımı okuyun" der.

20. "Doğrusu ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum."

21. Artık o, hoşnut kalacağı bir hayat içindedir,

22. Yüce bir cennette,

23. Meyveleri sarkmış halde.

24. (Onlara denir ki:) Geçmiş günlerde işlediklerinize (iyi amellerinize) karşılık, âfiyetle yeyin, için.

Açıklaması:

19- O vakit kitabı sağ tarafından verilen kimse, neş'e ve sürura kapıldığı hal dolayısıyla kendi milletine hitaben: **«Buyurun,** alın **kitabımı okuyun!**[491]

20- Çünkü ben, hesabıma kavuşacağımı zaten yakînen **biliyordum» der.**

21- Artık O, hoşnut, razı olunmuş **bir hayatta,**

22- Yüksek bir cennettedir.

23- Meyveleri sarkmıştır, yakındır. Ayakta olan da, oturan da, yaslanan da onlara erişebilir.

24- Kendilerine, "Geçmiş, dünyada geçen **günlerde yaptığınız amellere**

490 Ayet-i kerimede yer alan "la tahfâ" lafzı, ya'lı ve ta'lı olarak okunmuştur.
491 Ayet-i kerimede yer alan "kitâbiyeh" lafzında; "hâümü" ile "ikraû" fiilleri tenazu etmişlerdir.

karşılık olarak afiyetle, yani zevk-u safa içinde olduğunuz halde **yeyin için!»** denilir.[492]

وَاَمَّا مَنْ اُوْتِىَ كِتَابَهٗ بِشِمَالِهٖ فَيَقُوْلُ يٰا لَيْتَنِى لَمْ اُوْتَ كِتَابِيَهْۚ ﴿٢٥﴾ وَلَمْ اَدْرِ مَا حِسَابِيَهْۚ ﴿٢٦﴾ يٰا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَۚ ﴿٢٧﴾ مَآ اَغْنٰى عَنِّى مَالِيَهْۚ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّى سُلْطَانِيَهْۚ ﴿٢٩﴾ خُذُوْهُ فَغُلُّوْهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ الْجَحِيْمَ صَلُّوْهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِى سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُوْنَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوْهُ ﴿٣٢﴾ اِنَّهٗ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ الْعَظِيْمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِيْنِ ﴿٣٤﴾ فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هٰهُنَا حَمِيْمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ اِلَّا مِنْ غِسْلِيْنٍ ﴿٣٦﴾ لَا يَأْكُلُهٗٓ اِلَّا الْخَاطِئُوْنَ ﴿٣٧﴾

25. Kitabı sol tarafından verilene gelince, der ki: "Keşke, bana kitabım verilmeseydi!"

26. "Şu hesabımın ne olduğunu bilmeseydim!"

27. Keşke onunla (ölümümle) her iş olup bitseydi!

28. Malım bana hiç fayda sağlamadı;

29. Saltanatım da benden (koptu), yok olup gitti.

30. Onu yakalayın da, (ellerini boynuna) bağlayın;

31. Sonra alevli ateşe atın onu!

32. Sonra da onu yetmiş arşın uzunluğunda bir zincir içinde oraya sokun!

33. Çünkü o, ulu Allah'a iman etmezdi,

34. Yoksulu doyurmaya teşvik etmezdi.

35. Bu sebeple, bugün burada onun candan bir dostu yoktur.

36. İrinden başka yiyecek de yoktur.

37. Onu (bile bile) hata işleyenlerden başkası yemez.

Açıklaması:

25- Kitabı solundan verilene gelince o da, «Ah! Keşke bana kitabım verilmeseydi.[493]

26- Hesabım nedir bilmeseydim!

27- Ah! Keşke O, yani dünyadaki ölüm **iş bitiren,** tekrar diriltilmemem

492 Ayet-i kerimede yer alan "henîen" lafzı, haldir.
493 Ayet-i kerimede yer alan "ya" tenbih içindir.

sureti ile hayatımı noktalayan **bir şey olsaydı!**

28- Malım bana hiçbir fayda vermedi![494]

29- Bütün saltanatım, kuvvetim ve delilim **benden mahvoldu!**

30- «Tutun onu! -Cehennem bekçilerine hitaptır- **ve hemen bağlayın onu!** Ellerini boynuna aynı kelepçede birleştirin!

31- Sonra Cahime, yakıcı ateşe **atın,** sokun **onu!**

32- Sonra onu, boyu meleğin arşınıyla **yetmiş arşın bir zincire sürükleyin,** yani ateşe soktuktan sonra sokun onu o zincire![495]

33- Çünkü o, Yüce Allah'a iman etmiyordu.

34- Yoksulu doyurmaya da teşvik etmiyordu.

35- Bugün de onun burada candan dostu, kendisinden faydalanabileceği bir yakını yok!

36- Gıslîn'den, cehennemliklerin irininden, -yahut cehennemde yetişen bir ağaçtan- **başka bir yiyecek de yok!**

37- Onu ancak günahkârlar, kâfirler yer

فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾

38. Görebildikleriniz üzerine yemin ederim,

39. Ve göremediklerinize ki,

40. Hiç şüphesiz o (Kur'an), çok şerefli bir elçinin sözüdür.

41. Ve o, bir şair sözü değildir. Ne de az iman ediyorsunuz!

42. Bir kâhin sözü de değildir (o). Ne de az düşünüyorsunuz!

43. (O), âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

Açıklaması:

38- Yemin ederim yaratıklardan **gördükleriniz.**[496]

39- Ve onlardan **görmediklerinize!** Yani her türlü yaratılmışa!

---

494 Yukarıdaki ayetlerde yer alan, "kitâbiyeh, hisâbiyeh, mâliyeh ve sultâniyeh" lafızlarındaki "ha" sekte için olup mushafa ve nakli ittibâen; vâkıf halinde de vasıl halinde de sabittir. Kıraat alimlerinden vasıl halinde onu hazfedenler de vardır.

495 Ayet-i kerimede yer alan "feslükûhü" lafzı üzerindeki "fa", fiilin makablindeki zarfa taallüküne mani olmamıştır.

496 Ayet-i kerimede yer alan "la" zaidedir.

40- Ki o, yani Kur'an, **şerefli bir peygamberin kavlidir.** Yani onu, Allahü teâlâdan bir risalet olarak söylemiştir.

41- O, bir şair sözü değildir. Siz, pek az inanıyorsunuz.

42- Bir kâhin sözü de değildir. Siz, pek az düşünüyorsunuz. Ayet-i kerimelerde; müşriklerin Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından getirilen düstûrlardan hayır, sıla-i rahim ve iffetli olmak gibi pek az bir bölümüne iman edip düşündükleri ve bu kadarının onların hiçbir ihtiyacına cevap veremeyeceği ifade edilmektedir.[497]

43- Aksine O, **âlemlerin Rabbinden indirilmiştir.**

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْاَقَاوِيلِۙ ﴿٤٤﴾ لَاَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِۙ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ
الْوَتِينَۙ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴿٤٧﴾ وَاِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾
وَاِنَّا لَنَعْلَمُ اَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَاِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَاِنَّهُ لَحَقُّ
الْيَقِينِ ﴿٥١﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

44. Eğer (Peygamber) bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı,

45. Elbette onu kıskıvrak yakalardık.

46. Sonra onun can damarını koparırdık (onu yaşatmazdık).

47. Hiçbiriniz buna mâni de olamazdınız.

48. Doğrusu o (Kur'an), takvâ sahipleri için bir öğüttür.

49. İçinizde (onu) yalan sayanlar bulunduğunu şüphesiz bilmekteyiz.

50. Muhakkak o, kâfirler için bir iç yarasıdır.

51. Ve o, gerçekten kat'î bilginin ta kendisidir.

52. O halde, ulu Rabbinin adını yüceltip noksanlıklardan tenzih et.

Açıklaması:

44- Eğer O, yani peygamber **bazı sözler uydurup bize isnad etseydi,** örneğin bizim söylemediklerimizi bizden nakletseydi,

45- Elbette onu kuvvet ve kudretle **yakalar,** cezaya duçar eder,

46- Sonra da muhakkak onun can damarını, kalbi akciğere bağlayan damarını -bu, kalbe bitişik olan ve kopunca sahibi ölen bir damardır- **koparırdık.**

497 Ayet-i kerimede yer alan "tüminûne" ve "tezekkerune" fiilleri, ya'lı ve ta'lı olarak okunmuşlardır. Buradaki "ma", zaide olup te'kid ifade etmektedir.

47- Sizden hiçbiriniz ona siper de mani de **olamazdınız.** Buradaki zamir, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) râcidir. Yani hiç kimse, bizim onu cezalandırmamızın önüne geçemezdi.[498]

48- Gerçekten O, yani Kur'an, takva sahipleri için bir öğüttür.

49- Ey insanlar! Biz de pekâlâ biliyoruz ki, sizden Kur'an'ı tekzip edenler de vardır, tasdik edenler de...

50- Muhakkak ki O, yani Kur'an, kâfirler için; onu tasdik edenlerin sevabı ile tekzip edenlerin cezasını görünce bir pişmanlıktır

51- Ve muhakkak O, kat'i bilginin tam tamına bir gerçeğidir, yani gerçek bir kesin bilgiden ibarettir.

52- O halde, sen de yüce Rabbinin adını yüceltip noksanlıklardan tenzih et.[499]

498 Ayet-i kerimede yer alan "ahadin" lafzı, mâ'nın ismidir. Üzerindeki "men", zaide olup nefyi tekid için getirilmiştir. "Minküm" lafzı, "ahadin"den hal, "hâcizîne" de mânın haberidir. Nefyin siyakında gelen "Ahad" kelimesi, cemi mânâsında oluduğu için, cemi sığası ile getirilmiştir.

499 Ayet-i kerimede yer alan "bismi" lafzı zaidedir.

سُورَةُ الْمَعَارِجِ

MEÂRİC SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 44 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

سَاَلَ سَآئِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿١﴾ لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ ﴿٢﴾

1. Bir soran inecek azabı sordu:

2. İnkârcılar için; ki onu savacak yoktur,

Açıklaması:

1- İsteyen biri, inecek azabı istedi.

2- Kâfirlere mahsustur ki onu def edecek bulunmayacaktır. Bu isteyici Nadir bin Haris'dir. O şöyle demişti: «Allah'ım! Eğer bu, senin tarafından gelmiş bir gerçekse, üzerimize gökten bir taş yağdır veya bize elem verici bir azap getir.» (Enfal: 32)

مِنَ اللّٰهِ ذِى الْمَعَارِجِ ﴿٣﴾ تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ اِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ اَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا ﴿٥﴾ اِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ﴿٦﴾ وَنَرٰيهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾

3. Yükselme derecelerinin sahibi olan Allah katından.

4. Melekler ve Rûh (Cebrail), oraya, miktarı (dünya senesi ile) elli bin yıl olan bir günde yükselip çıkar.

5. (Resûlüm!) Şimdi sen güzelce sabret.

6. Doğrusu onlar, o azabı (ihtimalden) uzak görüyorlar.

7. Biz ise onu yakın görmekteyiz.

Açıklaması:

3- (O) Meleklerin **yükselme vasıtalarının** yani göklerin sahibi **olan Allah katından** (gelecek)dir.[500]

4- Melekler ve Ruh Cibril **oraya** Allahü teâlânın emrinin indiği mekan olan semaya **miktarı** o günde karşılaşacağı sıkıntılardan dolayı **kâfire mabetle elli bin yıl olan bir günde yükselip çıkar.** Mümine **gelince,** ona dünyada kıldığı bir vakit farz namazı müddetinden daha hafif gelecek. Nitekim bu bir hadis-i şerifte de böyle buyurulmuştur.[501]

5- O halde sen güzel güzel sabret, yani sızlanma. Bu emir, cihad ile emr olunmadan önce idi.

6- Çünkü onlar, onu yani azabı **uzak görüyorlar,** olmayacak görüyorlar.

7- Biz ise O'nu yakın görüyoruz. Hiç kuşkusuz olacağını görüyoruz.

يَوْمَ تَكُونُ السَّمَآءُ كَالْمُهْلِ ﴿٨﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ﴿٩﴾ وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾ يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِى مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَاَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِى تُـْٔوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّآ اِنَّهَا لَظَىٰ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِلشَّوَىٰ ﴿١٦﴾ تَدْعُوا مَنْ اَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَاَوْعَىٰ ﴿١٨﴾

8. O gün gökyüzü, erimiş maden gibi olur.

9. Dağlar da atılmış rengarenk yün gibi olacaktır.

10. Dost, dostu sormaz.

11. Birbirlerine gösterilirler (fakat herkes kendi derdindedir). Günahkâr kimse ister ki, o günün azabından (kurtuluş için), oğullarını,

12. Karısını ve kardeşini,

13. Kendisini koruyup barındıran tüm ailesini

14. Ve yeryüzünde kim varsa hepsini fidye olarak versin de, tek kendini kurtarsın.

15. Fakat ne mümkün! Bilinmeli ki, o (cehennem) alevlenen bir ateştir.

16. Derileri kavurup soyar.

17. Yüz çevirip geri döneni, (kendine) çağırır!

18. (Servet) toplayıp yığan kimseyi!

500 Ayet-i kerimede yer alan "minellahi" "vaki" kelimesine tealluk etmektedir.

501 Ayet-i kerimede yer alan "fi-yevm" mahzuf bir şeye tealluk etmektedir. Yani kıyamet gününde onlara azap vaki olacaktır.

Açıklaması:

8- O gün gökyüzü, eriyen gümüş **madeni gibi olacak.** Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "Yevm" zarfı mahzuf yeke'u fiiline tealluk etmektedir.

9- Dağlar da rüzgârla uçma ve hafiflik bakımından **yün gibi olacak.**

10- Hiçbir hısım, bir hısmı, hiçbir yakın, bir yakınını sormayacak. Çünkü her biri kendi derdiyle meşguldür.

11- Birbirine gösterilirler, yani hısımlar birbirlerini görür ve tanırlar. Fakat konuşmazlar. **Kâfir, o günün azabından** (kurtulmak için) **oğullarını.**[502]

12- Karısını, kardeşini,

13- Kendisini barındıran aşiretini, Fesile: aşiret demektir. Çünkü onlardan ayrılmış (kol haline gelmiş)tir.

14- Ve yeryüzünde ne varsa hepsini fidye vermeyi, sonra bu fidyenin **kendisini kurtarmasını isteyecek.**[503]

15- Hayır. Bu onların isteklerini reddeden bir sözdür. **Çünkü O,** yani ateş **halis alevdir.** Lezâ, cehennemin adıdır. Çünkü cehennem alev alev yandığı için, yani kâfirlere karşı alev alev yandığı için ona bu ad verilmiştir.

16- Başın derisini yüzer.[504]

17- Bana gel bana, diyerek iman'dan **sırt çevirip tersine gideni,**

18- Mal **biriktirip** o maldan Allah'ın hakkını ödemeyip kap **içinde** kasasında tutup **saklayanı çağırır.**

اِنَّ الْاِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًاۙ ﴿١٩﴾ اِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًاۙ ﴿٢٠﴾ وَاِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًاۙ ﴿٢١﴾ اِلَّا الْمُصَلِّيْنَۙ ﴿٢٢﴾ اَلَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَآئِمُوْنَۙ ﴿٢٣﴾

19. Gerçekten insan, pek hırslı (ve sabırsız) yaratılmıştır.

20. Kendisine fenalık dokunduğunda sızlanır, feryat eder.

21. Ona imkân verildiğinde ise pinti kesilir.

22. Ancak şunlar öyle değildir: Namaz kılanlar,

23. Ki, onlar namazlarında devamlıdırlar (ihmal göstermezler).

Açıklaması:

19- Gerçekten insan, cimri ve haris olarak yaratılmıştır.[505]

---

502 Ayet-i kerimede yer alan "yubesserunehum" cümlesi, istinaf cümlesidir.

503 Ayet-i kerimede yer alan "lev" en mânâsını taşımaktadır. "Yunci" fiili ise "yeftedi" üzerine atfedilmiştir. Ayet-i kerimede yer alan "yevmiiz" min'in fethasıyla da okunmuştur.

504 Ayet-i kerimede yer alan "Şeva", başın derisi mânâsına gelen "suvat" kelimesinin çoğuludur.

505 Ayet-i kerimede yer alan "helû"' kelimesi hal-i mukadderedir. Ayetin devamı bunu izah et-

20- Kendisine bir zarar dokundu mu o anda **feryadı basar.**

21- Kendisine hayır dokununca o zaman da ondan Allah'ın hakkını vermek için malı vermeyip **cimrileşir.**

22- Yalnız namaz kılanlar yani müminler **müstesnadır.**

23- Onlar ki namazlarına devam edenlerdir.

وَالَّذِينَ فِى اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ
الدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ اِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ
﴿٢٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ اِلَّا عَلٰى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ
فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَآءَ ذٰلِكَ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَالَّذِينَ
هُمْ لِاَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ
عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ اُولٰئِكَ فِى جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾

24. Mallarında, belli bir hak vardır,

25. Sâile ve mahrûma (vermek için).

26. Ceza (ve hesap) gününün doğruluğuna inananlar;

27. Rab'lerinin azabından korkanlar,

28. Ki Rab'lerinin azabı(na karşı) emin olunamaz;

29. Irzlarını koruyanlar

30. Ancak eşlerine ve cariyelerine karşı müstesna; çünkü onlar kınanmaz;

31. Bundan öteye (geçmek) isteyenler ise, onlar taşkınların ta kendileridir,

32. Emanetlerine ve ahitlerine riayet edenler;

33. Şahitliklerini (dosdoğru) yapanlar;

34. Namazlarını koruyanlar;

35. İşte bunlar, cennetlerde ağırlanırlar.

Açıklaması:

24-25- Onlar ki, mallarında, isteyene ve istemekten utanan dolayısıyla (zengin sayılarak) **mahrum kalana bir hak tanırlar.** O da zekâttır.

26- Onlar ki ceza gününü tasdik ederler.

27- Onlar ki, Rablerinin azabından korkarlar.

---

mektedir. (Çünkü mücmel bir kelimedir)

28- Çünkü Rablerinin azabının inmesinden **emin olunmaz.**

29- Onlar ki, avret yerlerini korurlar.

30- Yalnız zevcelerine ve sağ ellerinin malik olduklara cariyelerine **karşı müstesna. Çünkü onlar kınanmazlar.**

31- Fakat helaldan harama geçip **bundan ötesini arayanlar, haddi aşanların ta kendileridir.**

32- Onlar ki, kendilerine **emanet** edilen din ve dünya **işlerine ve** bu hususta onlardan alınmış **ahitlerine riayet ederler,** gözetirler.[506]

33- Onlar ki, şahitliklerini gizlemeyip **yerine getirirler.**

Kıraat: Ayet-i kerimede yer alan "Şehadet" kelimesi bir kıraatta çoğul olarak okunmuştur.

34- Onlar ki namazlarını vakitlerinde kılarak **devam ederler.**

35- İşte bunlar cennetlerde ikram olunurlar.

فَمَا لِالَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ اَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ اَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّا اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ فَلَآ اُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ اِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَى اَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾

36. (Resûlüm!) O kâfirlere ne oluyor ki, sana doğru koşuyorlar?

37. Bölük bölük sağından ve solundan(gelip etrafını sarıyorlar)

38. Onlardan her biri nimet cennetine sokulacağını mı umuyor?

39. Hayır (hiç ummasınlar!) Şüphesiz biz onları, kendilerinin de bildikleri şeyden yarattık (fakat ibret almadılar, imana gelmediler).

40. Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki, bizim gücümüz yeter:

41. Şüphesiz onların yerine daha iyilerini getirmeye bizim gücümüz yeter ve kimse bizim önümüze geçemez.

Açıklaması:

36-37- Küfredenlere ne oluyor ki, sağından ve solundan bölükler yani halka halka **halinde** gözlerini **sana doğru** dikerek **koşuyorlar?**[507]

38- Müşrikler Rasûlullah'ın (s.a.v.) etrafında halka halka oturup mümin-

506 Ayet-i kerimede yer alan "emanât" kelimesi bir kıraatta müfred olarak okunmuştur.
507 Ayet-i kerimede yer alan "muhtiin" kelimesi hal'dir.

lerle alay etme maksadıyla «Vallahi eğer bunlar cennete girerse biz mutlaka onlardan önce gireriz» diyorlardı. Bunun üzerine Allahü teâlâ: **«Onlardan herkes Naim cennetine sokulacağını mı ümit ediyor?**

39- Hayır Bu söz onları cennete girme ümidinden men etmektedir. **Hakikaten, biz onları** diğerleri gibi **bildikleri şeyden** meniden **yarattık.**» Bununla cennete girmek ümit edilmez. Cennete girmek ancak takva ile ümit edilebilir.

40-41- Doğuların ve batıların güneş, ay ve sair yıldızların doğduğu ve battığı yerlerin **Rabbine yemin olsun ki, biz gerçekten** onların yerine **kendilerinden daha hayırlısını getirmeye de elbette kadiriz ve biz,** bunu yapmaktan **aciz olanlardan da değiliz.**[508]

فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِى يُوعَدُونَۙ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْاَجْدَاثِ سِرَاعًا كَاَنَّهُمْ اِلٰى نُصُبٍ يُوفِضُونَۙ ﴿٤٣﴾ خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذِى كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

42. Ama sen onları (şimdilik) bırak da, tehdit edildikleri günlerine kavuşuncaya dek dalsınlar, oynayadursunlar.

43. O gün onlar, sanki dikili bir şeye koşuyorlar gibi, kabirlerinden fırlaya fırlaya çıkarlar.

44. Gözleri horluktan aşağı düşmüş ve kendileri zillete bürünmüş bir halde. İşte bu, onların tehdit edilegeldikleri gündür!

Açıklaması:

42- O halde (Şimdilik) **onları bırak,** azap ile **tehdit edilmekte oldukları günlerine kavuşuncaya** o güne kavuşuncaya **kadar** bâtıllarına **dalsınlar,** dünyaları ile **oynayadursunlar.**

43- O gün kabirlerinden mahşere doğru **süratle çıkarlar. Sanki onlar dikili bir şeye koşarlar.**[509]

44- Gözleri zelil bir halde, kendilerini bir horluk kaplar. İşte bu, onlara tehdit olunan gündür. Yani kıyamet günüdür.[510]

508 Ayet-i kerimede yer alan "lam" zaiddir.
509 Ayet-i kerimede yer alan "nesb" kelimesi bir kıraatta iki harfin zammesiyle de okunmuştur. Nesb kelimesi, alem veya bayrak gibi dikilmiş şeye denir.
510 Ayet-i kerimede yer alan "zalike" mübteda, mabadi haberidir.

سُورَةُ نُوحٍ

NÛH SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 28 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِنَّآ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖٓ اَنْ اَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّأْتِيَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ
اِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ وَاَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ
وَيُؤَخِّرْكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ۭ اِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ اِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾

1. Kendilerine yakıcı bir azap gelmeden önce kavmini uyar, diye Nuh'u kendi kavmine gönderdik.

2."Ey kavmim dedi, ben sizin için açık bir uyarıcıyım"

3. "Allah'a kulluk edin; O'na karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."

4. "Ki Allah bir kısım günahlarınızı bağışlasın ve sizi belli bir vadeye kadar tehir etsin (muahaze etmeden yaşatsın)." Bilinmeli ki Allah'ın tayin ettiği vade gelince, artık o ertelenmez. Keşke bilseydiniz!"

Açıklaması:

1- Gerçekten biz Nuh'u kavmine, Eğer iman etmeyecek olurlarsa «Dünyada ve ahirette **elîm,** elem verici **bir azap gelmeden önce kavmini uyar!» diye,** yani bu uyarı emriyle beraber **gönderdik.**

2- Dedi ki: «Ey **Kavmim! Gerçekten ben size apaçık bir uyarıcıyım,** uyarısı açık bir kimseyim.

3- Şöyle ki: Yani size şunu söylemek üzere (gönderildim) ki? **«Allah'a ibadet edin! O'ndan korkun ve bana itaat edin!**

4- Tâ ki Allah, günahlarınızı bağışlasın ve sizi azaplandırmadan **muayyen bir vakte,** ölüm vaktine **kadar geri bıraksın. Çünkü** iman etmezseniz

azabınız için **Allah'ın takdir buyurduğu ecel gelince geri bırakılmaz. Eğer** bunu **bilmiş olsaydınız** mutlaka iman ederdiniz.»[511]

قَالَ رَبِّ اِنِّی دَعَوْتُ قَوْمِی لَیْلًا وَنَهَارًاۙ ﴿٥﴾ فَلَمْ یَزِدْهُمْ دُعَآءِیْۤ اِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ وَاِنِّی كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوْۤا اَصَابِعَهُمْ فِیْۤ اٰذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِیَابَهُمْ وَاَصَرُّوْا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًاۚ ﴿٧﴾

5. (Sonra Nuh:) Rabbim! dedi, doğrusu ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim;

6. Fakat benim davetim, ancak kaçmalarını arttırdı.

7. Gerçekten de, (imana gelmeleri ve böylece) günahlarını bağışlaman için onları ne zaman davet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, (beni görmemek için) elbiselerine büründüler, ayak dirediler, kibirlendikçe kibirlendiler.

Açıklaması:

5- Nuh dedi ki: «Ey **Rabbim Ben kavmimi gece gündüz,** yani sürekli ve hiç aralıksız **davet ettim.**

6- Fakat benim davetim, ancak onların imandan **kaçışını artırdı.**

7- Ve ben, onları mağfiret buyurman için her davet ettiğimde, onlar söylediklerimi duymamak için **parmaklarını kulaklarına tıkadılar ve elbiselerine büründüler,** bana bakmamak için elbiseleri ile kafalarını örttüler. Küfürleri üzere **ısrar ettiler, kibirlendikçe kibirlendiler,** imana karşı büyüklük tasladılar.

ثُمَّ اِنِّی دَعَوْتُهُمْ جِهَارًاۙ ﴿٨﴾ ثُمَّ اِنِّیْۤ اَعْلَنْتُ لَهُمْ وَاَسْرَرْتُ لَهُمْ اِسْرَارًاۙ ﴿٩﴾

8. Sonra, ben kendilerine haykırarak davette bulundum.

9. Sonra, onlarla hem açıktan açığa hem de gizli gizli konuştum.

Açıklaması:

8- Sonra ben onları aşikâre olarak, yani sesimi yükselterek **davet ettim.**

9- Sonra ben onlara sesimi **ilan ettim ve** konuştuklarımı **gizlice konuştum.**

511 Ayet-i kerimede yer alan "min zünûbiküm" lafzı üzerindeki min, zaidedir. Çünkü İslam olmak, geçmiş günahların bağışlanmasına sebeptir. Yahut teb'ızıyye" olup kul haklarını çıkartmak içindir.

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ اِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾

10. Dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O çok bağışlayıcıdır.

Açıklaması:

10- Dedim ki, «Gelin işlediğiniz şirke karşı **Rabbinizden mağfiret dileyin! Çünkü O, çok bağışlayıcıdır.**

يُرْسِلِ السَّمَآءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١١﴾

11. (Mağfiret dileyin ki,) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin,

Açıklaması:

11- Üzerinize gökten bol bol, çok yağan **yağmur indirsin.** Yağmurdan mahrum edilmişlerdi.

وَيُمْدِدْكُمْ بِاَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ اَنْهَارًا ﴿١٢﴾

12. Mallarınızı ve oğularınızı çoğaltsın, size bahçeler ihsan etsin, sizin için ırmaklar akıtsın.

Açıklaması:

12- Ve size mallarla, oğullarla ihsanda bulunsun. Size bahçeler, bostanlar **versin. Size** akıcı **ırmaklar bahsetsin.**

مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلّٰهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾

13. Size ne oluyor ki, Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz?

Açıklaması:

13- Size ne oluyor ki, Allah için bir vakar ummazsınız. Yani iman etmeniz sureti ile Allah'ın sizi vakarlandırmasını gözünüzden geçirmezsiniz?..

وَقَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا ﴿١٤﴾

14. Oysa, sizi türlü merhalelerden geçirerek O yaratmıştır.

Açıklaması:

14- Halbuki O sizi merhalelerden geçirerek, bir merhale meni olarak, bir merhale; kan pıhtısı olarak, nihayet insanın tam mânâsı ile yaratılışına kadar **yaratmıştır.** İnsanın yaratılışını düşünmek, yaratıcısına imanı gerektirir.

اَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللّٰهُ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًاۙ ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾

15. Görmediniz mi, Allah yedi göğü birbiriyle ahenktar olarak nasıl yaratmış!

16. Onların içinde ayı bir nûr kılmış, güneşi de bir çerağ yapmıştır.

Açıklaması:

15- Görmediniz mi, bakmadınız mı; **Allah yedi göğü nasıl kat kat,** bir biri üzerinde **yaratmıştır?**

16- Onların içinde, dünya semasını da kapsayan toplamının içinde **ay'ı bir nur yapmış, güneşi de bir kandil,** ışık veren bir lamba **yapmıştır.** Onun nuru, ayın nurundan daha kuvvetlidir.

وَاللّٰهُ اَنْبَتَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ نَبَاتًاۙ ﴿١٧﴾

17. Allah, sizi de yerden ot (bitirir) gibi bitirmiştir.

Açıklaması:

17- Allah sizi büsbütün yerden bitirmiştir, yaratmıştır. Çünkü atanız Adem'i oradan yaratmıştır.

ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ اِخْرَاجًا ﴿١٨﴾

18. Sonra sizi yine oraya döndürecek ve sizi yeniden çıkaracaktır.

Açıklaması:

18- Sonra sizi defnedilmiş olarak **oraya döndürecek ve** tekrar diriliş için **geri çıkaracaktır.**

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ بِسَاطًاۙ ﴿١٩﴾

19. "Allah, yeryüzünü sizin için bir sergi yapmıştır."

Açıklaması:

19- Allah sizin için yeryüzünü bir yaygı, yayılmış bir halde **yapmıştır.**

لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًاۘ ﴿٢٠﴾

20. "Ki, onda geniş yollar edinip dolaşabilesiniz (diye).

Açıklaması:

20- Onun geniş yollarında yol alasınız diye...”

قَالَ نُوحٌ رَبِّ اِنَّهُمْ عَصَوْنِى وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهٗٓ اِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾

21. (Öğütlerinin fayda vermemesi üzerine) Nuh: Rabbim! dedi, doğrusu bunlar bana karşı geldiler de, malı ve çocuğu kendi ziyanını arttırmaktan başka işe yaramayan kimseye uydular.

Açıklaması:

21- Nuh dedi ki: «Ey **Rabbim! Onlar bana isyan ettiler ve onlar,** yani alt tabakadakiler ve fakirler, **malı ve çocuğu kendisine hüsrandan,** azgınlık ve küfürden **başka bir şey artırmayan kimselere** -ki onlar da bu konuda nimetlendirilen kodamanlarıdırlar- **uydular.**[512]

وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾

22. Bunlar da, büyük hileler, büyük desiseler kurdular!

Açıklaması:

22- Ve onlar yani kodamanları Hz. Nuh'u tekzip edip hem kendisine hem de ona tabi olanlara eziyet etmek suretiyle **çok büyük,** cidden fevkalâde **desiseler kurdular.**

وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ اٰلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا ۙ وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾

23. Ve dediler ki: Sakın ilâhlarınızı bırakmayın; hele Ved'den, Suvâ'dan, Yeğûs'tan, Ye'ûk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin!

Açıklaması:

23- Ve alt tabakadakilere **dediler ki: «Sakın ilâhlarınızı** bırakmayın! Sakın Vedd'i, Suvâ'ı, Yeğus'u, Yeûk'u ve Nesr'i bırakmayın.» Bunlar, putlarının isimleridir.[513]

وَقَدْ اَضَلُّوا كَثِيرًا ۚ وَلَا تَزِدِ الظّٰلِمِينَ اِلَّا ضَلٰلًا ﴿٢٤﴾

512 Ayet-i kerimede yer alan “veled” lafzı, vav'ın zammesi ve lam'ın sükûnu ile de, her ikisinin fethası ile de okunmuştur. Birinci okunuş; bir görüşe göre “veled” -vav'ın ve lam'ın fethası ile- kelimesinin çoğuludur. “Haşeb” ve “huşb” gibi. Diğer bir görüşe göre de “veled” mânâsındadır. “Buhl” ve “bahal” gibi.

513 Ayet-i kerimede yer alan “Vedden” lafzı, vav'ın fethası ile de, zammesi ile de okunmuştur.

24. (Böylece) onlar gerçekten birçoklarını saptırdılar. (Rabbim!) Sen de bu zalimlerin ancak şaşkınlıklarını arttır!

Açıklaması:

24- Gerçekten bunlar, bu putlar sebebiyle insanlardan birçoğunu -onlara, putlara tapmalarını emretmek suretiyle- yoldan çıkardılar. Sen de zalimlerin ancak şaşkınlığını artır!» Hz. Nuh, kendisine "kavminden iman etmiş olanlar dışında kimse iman etmeyecektir" diye vahyolununca, onlara beddua etmiştir.[514]

مِمَّا خَطِيٓـَٔاتِهِمْ اُغْرِقُوا فَاُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللهِ اَنْصَارًا ﴿٢٥﴾

25. Bunlar, günahları yüzünden suda boğuldular, ardından da ateşe sokuldular ve o zaman Allah'a karşı yardımcılar da bulamadılar.

Açıklaması:

25- Onlar, günahları yüzünden tufan ile boğuldular ve ateşe sokuldular, boğulmalarının hemen ardından suyun altında ateşle cezalandırıldılar. **Kendilerine Allah'ın dışında yani O'ndan başka, kendilerinden azabı bertaraf edecek yardımcılar da bulamadılar.**

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْاَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾

26. Nuh: "Rabbim! dedi, yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma!"

Açıklaması:

26- Nuh şöyle dedi: «Ey Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden hiçbir evli, barklı yani evinde konaklayan, yani hiç kimse bırakma!

اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُٓوا اِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾

27. "Çünkü sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar; yalnız ahlâksız, nankör (insanlar) doğururlar (yetiştirirler)."

Açıklaması:

27- Çünkü sen onları bırakırsan, kullarını saptırırlar. Hem de kâfirden, fecirden, isyan edip küfreden kimseden **başkasını doğurmazlar.** Hz. Nuh bu bedduayı, yukarıda zikrettiğimiz vahiy sebebiyle yapmıştır.

رَبِّ اغْفِرْ لِى وَلِوَالِدَىَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِىَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ

514 Ayet-i kerimede yer alan "velâ tezid...." cümlesi, "kad dallû" cümlesi üzerine atfedilmiştir.

الظَّٰلِمِينَ اِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

28. “Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla, zalimlerin de ancak helâkini arttır.”

Açıklaması:

28- Ey Rabbim! Beni, anamı, babamı -Anne ve babası iman etmiş idiler**- beytime,** evime yahut mescidime **mümin olarak gireni, kıyamete kadar mümin erkekleri ve mümin kadınları bağışla! Zalimlerin ise, ancak helakini artır.»** Ve bu bedduanın **ardından helâk edildiler.**

سُورَةُ الْجِنِّ

CİN SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 28 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

قُلْ اُوحِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا عَجَبًا ۙ ﴿١﴾

1. (Resûlüm!) De ki: Cinlerden bir topluluğun (benim okuduğum Kur'an'ı) dinleyip de şöyle söyledikleri bana vahyolunmuştur: Gerçekten biz, hârikulâde güzel bir Kur'an dinledik .

Açıklaması:

1- Ey Muhammed! İnsanlara **de ki: «Bana vahyolunduğuna göre** yani Allahü teâlâ tarafından vahiy yoluyla bana haber verildi ki **cinlerden bir taife** benim Kur'an okuyuşumu dinlemişler. Bunlar, Ahkâf suresi «Hatırla ki, cinlerden birtakımını Kur'an dinlemek üzere sana yöneltmiştik» ayetinde Allahü teâlânın kavl-i şerifinde zikredilen Nusaybin cinleridir. Mekke ile Taif arasında "Batn-ı Nahl" denilen yerde sabah namazı kılınırken bu hadise meydana gelmiş, kavimlerinin yanına döndüklerinde (şöyle) **demişler: «Gerçekten biz** fesahati, mânâlarının çokluğu ve daha başka hususlarda **hayranlık veren** harikulade **bir Kur'an dinledik.**[515]

يَهْدِيْ اِلَى الرُّشْدِ فَاٰمَنَّا بِهٖ ۭ وَلَنْ نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ اَحَدًا ۙ ﴿٢﴾

2. Doğru yola iletiyor, ona iman ettik. (Artık) kimseyi Rabbimize asla ortak koşmayacağız.

Açıklaması:

2- İmana ve **doğruya götürüyor. Bundan dolayı biz de ona iman ettik.**

515 Ayet-i kerimede yer alan "ennehu"deki zamir, zamir-i şandır (yani durum şu ki).

Bugünden sonra **Rabbimize asla bir kimseyi ortak koşmayacağız.**

وَاَنَّهٗ تَعَالٰى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَّلَا وَلَدًا ﴿٣﴾

3. Hakikat şu ki, Rabbimizin şânı çok yücedir. O, ne eş ne de çocuk edinmiştir.

Açıklaması:

3- Hakikat şudur ki: «Rabbimizin büyüklüğü ve azameti ona nisbet edilen şeyden **yücedir,** münezzehtir. **O ne bir** eş **edinmiş, ne de çocuk.**[516]

وَاَنَّهٗ كَانَ يَقُوْلُ سَفِيْهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًا ﴿٤﴾

4. Doğrusu bizim beyinsiz olanımız (iblis veya azgın cinler), Allah hakkında pek aşırı yalanlar uyduruyormuş.

Açıklaması:

4- «Hakikat şudur ki: Bizim avanak cahiller, Allah'ı eş ve çocukla nitelendirmek suretiyle **Allah'a karşı pek aşırı yalan uyduruyormuş.**

وَّاَنَّا ظَنَنَّآ اَنْ لَّنْ تَقُوْلَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ﴿٥﴾

5. Halbuki biz, gerek insanlar gerekse cinler Allah hakkında asla yalan söylemezler, sanmıştık.

Açıklaması:

5- Doğrusu biz de insanlar ve cinler Allah'a karşı onu bu şekilde nitelendirip **yalan söylemezler sanmıştık.** Nihayet onların yalanı bu Kur'an ile bize belirlenmiş oldu.[517]

وَّاَنَّهٗ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْاِنْسِ يَعُوْذُوْنَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوْهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾

6. Şu da gerçek ki, insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kimselere sığınırlardı da, onların taşkınlıklarını arttırırlardı.

Açıklaması:

6- Allahü teâlâ şöyle buyurdu **«Doğrusu insanlardan bazı adamlar,** yolculuklarında korkulu bir yerde konakladıkları zaman **cinlerden bazı adamlara sığınıyorlardı.** Her bir adam «Kavminin sefihlerinden bu yerin efendisine

516 Ayet-i kerimedeki zamir ile bundan sonra gelen iki yerdeki zamir, zamir-i şan içindir.
517 Ayet-i kerimede yer alan "en" "enne"den tahfiflenmiştir. Aslı ennehu idi.

sığınırım» derdi. **Demek** insanların cinlere sığınmaları **onların azgınlıklarını artırmışlar** da cinler, «cinlerin ve insanların efendisi olduk» demişlerdir.

وَاَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ اَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللّٰهُ اَحَدًا ۙ ﴿٧﴾

7. Onlar da sizin sandığınız gibi, Allah'ın hiç kimseyi tekrar diriltmeyeceğini sanmışlardı.

Açıklaması:

7- Ve ey insanlar **doğrusu onlar** yani cinler **sizin zannettiğiniz gibi, Allah'ın hiçbir kimseyi** ölümünden sonra **katiyyen diriltemeyeceğini sanmışlardı.**

وَاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَآءَ فَوَجَدْنٰهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيْدًا وَّشُهُبًا ۙ ﴿٨﴾

8. Doğrusu biz (cinler), göğü yokladık, fakat onu sert bekçilerle, alev huzmeleriyle doldurulmuş bulduk.

Açıklaması:

8- Cinler devamla **«Doğrusu biz** gök ehlinin sözlerini dinlemek için **semayı yokladık da, onu** meleklerden olan **kuvvetli bekçiler ve yakıcı yıldızlarla doldurulmuş bulduk.** Bu da Peygamber (s.a.v.) gönderildiği zaman olmuştur.

وَاَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ ۗ فَمَنْ يَّسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهٗ شِهَابًا رَّصَدًا ۙ ﴿٩﴾

9. Hâlbuki, (daha önce) biz onun bazı kısımlarında (haber) dinlemek için oturacak yerler (bulup) oturuyorduk; fakat şimdi kim dinlemek isterse, kendisini gözetleyen bir alev huzmesi buluyor.

Açıklaması:

9- Hâlbuki biz peygamberin gönderilmesinden önce **dinlemek için** yani dinlememiz için **gökyüzünün bazı kısımlarında** (bulunan) **oturacak yerlerde otururduk. Fakat şimdi kim dinleyecek olursa,** onu atmak için kendisini **gözetip duran bir yakıcı ateş buluyor.**

وَاَنَّا لَا نَدْرِيْٓ اَشَرٌّ اُرِيْدَ بِمَنْ فِى الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ۙ ﴿١٠﴾

10. Bilmiyoruz, yeryüzündekilere kötülük mü murat edildi, yoksa Rableri onlara bir hayır mı diledi?

Açıklaması:

10- Doğrusu biz bilmiyoruz: kulak verip dinlenilmemekle **yerdeki kim-**

selere bir fenalık mı istenmiştir, yoksa Rableri onlara bir iyilik mi dilemiştir.

وَاَنَّا مِنَّا الصّٰلِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذٰلِكَ ؕ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا ۙ ﴿١١﴾

11. Gerçekten biz, -kimimiz sâlih kişiler, kimimiz ise bunlardan aşağıda olmak üzere- türlü türlü yollar tutmuştuk.

Açıklaması:

11- Doğrusu biz, Kur'an' dinledikten sonra **kimimiz salih kimseleriz. Kimimiz ise bunlardan aşağıdır,** yani salih olmayan bir kavimdir. Müslüman ve kâfir olarak **ayrı ayrı yollar tutmuştuk.**

وَاَنَّا ظَنَنَّآ اَنْ لَّنْ نُّعْجِزَ اللّٰهَ فِى الْاَرْضِ وَلَنْ نُّعْجِزَهٗ هَرَبًا ۙ ﴿١٢﴾

12. (Artık) şu gerçeği şüphesiz anladık ki, biz yeryüzünde bulunsak da Allah'ı âciz bırakamayacağız, başka yere kaçmakla da elinden kurtulamayacağız.

Açıklaması:

12- Ve doğrusu biz anladık ki yeryüzünde Allah'ı acze düşürmemize imkân yoktur. Kaçmakla da hiçbir zaman onu aciz bırakamayız. Yani yerde de olsak veya yerden göğe doğru kaçsak da ondan kurtulamayız.

وَاَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدٰٓى اٰمَنَّا بِهٖ ؕ فَمَنْ يُّؤْمِنْ بِرَبِّهٖ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَّلَا رَهَقًا ۙ ﴿١٣﴾

13. Doğrusu biz, o hidayeti (Kur'an'ı) işitince ona iman ettik. Kim Rabbine iman ederse, artık ne bir (ecrinin) eksikliğe uğratılmasından ne de haksızlık edilmesinden korkar.

Açıklaması:

13- Doğrusu biz, o hidayeti Kur'an'ı **dinlediğimizde ona iman ettik. Her kim Rabbine iman ederse, artık o, ne bir** iyiliğinin **eksilteceğinden, ne de** günahlarına ilave edilmekle **bir haksızlığa uğrayacağından korkmaz.**[518]

وَاَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ ؕ فَمَنْ اَسْلَمَ فَاُولٰٓئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا ﴿١٤﴾

14. İçimizde, (Allah'a) teslimiyet gösterenler de var, hak yoldan sapanlar da var. Teslimiyet gösteren kimseler, doğru yolu arayanlardır.

518 Ayet-i kerimede yer alan "fela-yehafu" fiilinden önce fa'dan sonra hüve yani fehuve takdir edilerek bu cümle şart edatının cevabı olmaktadır.

Açıklaması:

14- Doğrusu içimizden Müslüman olanlar da var, inkârları yüzünden **zalimler de var. Kim Müslüman olduysa, işte onlar hidayeti aramışlardır.**

وَاَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾

15. Hak yoldan sapanlara gelince, onlar cehenneme odun olmuşlardır.

Açıklaması:

15- Zalimlere gelince, onlar cehenneme odun, yakıt **olmuşlardır.**[519]

وَاَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَاَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾

16. Şayet doğru yolda gitselerdi, onlara bol su verirdik.

17.Bu hususta kendilerini denememiz için, kim Rabbinin zikrinden yüz çevirirse, (Rabbin) onu git gide artan çetin bir azaba uğratır.

Açıklaması:

16- Allahü teâlâ Mekke kâfirleri hakkında şöyle buyurdu **«Eğer onlar o** İslâm **yolu üzerinde dosdoğru gitselerdi, elbette onlara** gökten **bol su içirirdik.** Bu ayetin nüzulü yağmur kendilerinden yedi yıl kaldırıldıktan sonra olmuştur.[520]

17- Ki bu hususta onları imtihana çekelim de şükürlerinin nasıl olacağını ortaya çıkaralım. **Kim de Rabbinin zikrinden** Kur'an'dan **yüz çevirirse, onu şiddetli** ve meşakkatli **bir azaba sokarız.**[521]

وَاَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلّٰهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللّٰهِ اَحَدًا ﴿١٨﴾

18. Mescidler şüphesiz Allah'ındır. O halde, Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın (ve kulluk etmeyin).

Açıklaması:

18- Ve gerçekten mescitler bütün namaz kılma yerleri **Allah'ındır. O**

519 Bu surede "ve inna, ve innehu" on iki yerde zikredilmekte olup bunlar da "ve innehu teâlâ ile "ve İnna minne'l-müslimune ve aralarındakilerden oluşmaktadır. İşte bu yerlerdeki elif-nun maddesi istinaf cümlesi olarak kesre ile ve izah edilen şeyle de fetha ile okunmuştur.

520 Ayet-i kerimede yer alan "en" şeddeli enne'den tahfiflenmiş olup ismi ise hazfedilmiştir. Aslında ve innehum idi. Bu da "ennehu's-teme'e" üzerine atfedilmiştir.

521 Ayet-i kerimede yer alan "nesluk" fiili bir kıraatte ya ile okunmuştur.

halde, oralarda şirk koşarak **Allah ile beraber başka birine ibadet etmeyin.** Nitekim Yahudi ve Hıristiyanlar kilise ve havralara girdiklerinde Allah'a ortak koşarlardı.

وَاَنَّهٗ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللّٰهِ يَدْعُوْهُ كَادُوْا يَكُوْنُوْنَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾

19. Allah'ın kulu, O'na yalvarmaya (namaza) kalkınca, neredeyse onun etrafında keçe gibi birbirlerine geçeceklerdi.

Açıklaması:

19- Şu da var ki, Allah'ın kulu Hz.Muhammed (s.a.v.) **kalkıp** Batn-ı Nahl'de **ona ibadet ettiği vakit, neredeyse onlar** yani Kur'an okuyuşunu dinleyen cinler Kur'an'ı dinleme hırsıyla izdihamdan birbirlerinin üstüne binmede **etrafında keçeler** gibi **oluyorlardı.**[522]

قُلْ اِنَّمَآ اَدْعُوْا رَبِّيْ وَلَآ اُشْرِكُ بِهٖٓ اَحَدًا ﴿٢٠﴾

20. (Resûlüm!) De ki: Ben ancak Rabbime yalvarırım ve O'na kimseyi ortak koşmam.

Açıklaması:

20- Üzerinde bulunduğun dinden vazgeçmeni söyleyen kâfirlere cevaben **de ki: «Ben ancak** ilâh olarak **Rabbime ibadet ederim. O'na hiçbir kimseyi ortak koşmam!»**[523]

قُلْ اِنِّيْ لَآ اَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَّلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾

21. De ki: Doğrusu ben (kendi başıma) size ne zarar verme ne de fayda sağlama gücüne sahibim.

Açıklaması:

21- De ki: «Ben size, kendiliğimden ne bir zarar, şer, **ne de bir hayır yapmaya malik değilim.»**

قُلْ اِنِّيْ لَنْ يُّجِيْرَنِيْ مِنَ اللّٰهِ اَحَدٌ وَّلَنْ اَجِدَ مِنْ دُوْنِهٖ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾

22. De ki: Gerçekten (bana bir kötülük dilerse) Allah'a karşı beni kimse himaye edemez, O'ndan başka sığınacak kimse de bulamam.

---

522 Ayet-i kerimede yer alan ve lam'ın kesre ve zammesiyle okunan "lubed" libde kelimesinin çoğuludur.

523 Ayet-i kerimede yer alan "kul" fiili bir kıraatta kale şeklinde okunmuştur.

Açıklaması:

22- De ki: «Kendisine asi olduğum takdirde **doğrusu beni, Allah'ın** azabından **hiç kimse kurtaramaz. Ve ondan başka bir sığınak da bulamam.»**

اِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللّٰهِ وَرِسَالَاتِهٖ ؕ وَمَنْ يَّعْصِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَاِنَّ لَهٗ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ؕ ﴿٢٣﴾

23. (Benim yaptığım) ancak Allah katından olanı, O'nun gönderdiklerini tebliğdir. Artık kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, bilsin ki ona, (kendi gi-bilerle birlikte) içinde ebedî kalacakları cehennem ateşi vardır.

Açıklaması:

23- (Benim elimden gelen) **Ancak Allah'tan olanı ve onun gönderdiklerini tebliğdir. Kim de** tevhid hususunda **Allah'a ve peygamberine isyan eder** de iman etmezse **şüphesiz onun için cehennem ateşi vardır, kendileri orada ebedî kalıcılar olmak üzere.**[524]

حَتّٰٓى اِذَا رَاَوْا مَا يُوْعَدُوْنَ فَسَيَعْلَمُوْنَ مَنْ اَضْعَفُ نَاصِرًا وَّاَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾

24. Sonunda, tehdit edilip durduklarını (azabı, kıyameti) gördükleri zaman, kim yardımcı olma bakımından daha güçsüz ve sayıca daha az imiş, bileceklerdir.

Açıklaması:

24- Nihayet tehdit olundukları azabı **gördükleri zaman kimin yardımcısı daha zayıf,** yardımcılar olarak **kimin sayısı daha azmış** Bedir gününde başlarına belâ gelince veya kıyamet gününde **bileceklerdir.** Birinci görüşe göre onlar mı yoksa müminler mi, ikinci görüşe göre yahut biz mi yoksa onlar mı bilecekler.[525]

قُلْ اِنْ اَدْرِىْٓ اَقَرِيْبٌ مَّا تُوْعَدُوْنَ اَمْ يَجْعَلُ لَهٗ رَبِّىْٓ اَمَدًا ﴿٢٥﴾

25. De ki: Tehdit edilegeldiğiniz (azap), yakın mıdır, yoksa Rabbim onun

524 Ayet-i kerimede yer alan "belağ" kelimesi "emliku" fiilinin mefulünden istisna edilmiştir. "Yani ben ancak size tebliğ etmeye malikim." "Risalât" kelimesi ise "belağ" üzerine atfedilmiştir. Müstesna minh ile istisna arasındakiler istitaatın olmayacağını pekiştirmektedir. "Halidin" kelimesi ise hal-i mukaddere olup mânâsına riayette "lehu"daki müstetir zamirden hal düşmektedir. Mânâ şudur: Kalmaları takdir edilmiş oldukları halde oraya gireceklerdir.

525 Ayet-i kerimede yer alan "hattâ" kendinden önce takdir edilene sonuç olma mânâsını taşıyan bir ibtidai kelimedir.

için uzun bir süre mi koyar, ben bilmem.

Açıklaması:

25- Onlardan kimisi "bu azap ne zaman" deyince bu ayet nazil oldu. **De ki: «Bilmiyorum tehdit olunduğunuz o azap yakın mı, yoksa Rabbim ona** kendinden başka kimsenin bilemeyeceği **uzun bir müddet mi tayin eder!...**

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلٰى غَيْبِهٖٓ اَحَدًاۙ ﴿٢٦﴾ اِلَّا مَنِ ارْتَضٰى مِنْ رَسُوْلٍ فَاِنَّهٗ يَسْلُكُ مِنْۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ رَصَدًاۙ ﴿٢٧﴾

26. O bütün görülmeyenleri bilir. Sırlarına kimseyi muttali kılmaz;

27. Ancak, (bildirmeyi) dilediği peygamber bunun dışındadır. Çünkü O, bunun önünden ve ardından gözcüler salar,

Açıklaması:

26- O kullarının bilmediği **gaybı bilendir. Öyle ki O, gaybına** insanlardan **kimseyi muttali etmez.**

27- Ancak peygamber olarak seçtiği müstesnadır. Çünkü O, onun bir mucizesi olsun diye gaybdan dilediği şeye muttali kılmakla birlikte **bunun** yani peygamberin **önünden, ardından gözetleyici** melekler yaratıp **salar** onu gayb bilgisi kısmına ulaştırıncaya kadar melekler onu (cinlerden) muhafaza ederler.

لِيَعْلَمَ اَنْ قَدْ اَبْلَغُوْا رِسٰلٰتِ رَبِّهِمْ وَاَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَاَحْصٰى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

28. Ki böylece onların (peygamberlerin), Rablerinin gönderdiklerini hakkıyla tebliğ ettiklerini bilsin. (Allah) onların nezdinde olup bitenleri çepeçevre kuşatmış ve her şeyi bir bir saymıştır (kaydetmiştir).

Açıklaması:

28- Ki Allah **onların** yani peygamberlerin **Rablerinden aldıkları risaletleri hakkıyla tebliğ ettiklerini meydana çıkarsın, O, onların yanındaki ilmi kuşatmış ve her şeyi sayı ile saymıştır.**[526]

526 Ayet-i kerimede yer alan "ebleğu" fiilinde zamir, "men" kelimesindeki mânâya riayetle çoğul olarak getirilmiştir. Ehaten fiili ise mukadder yani fe'alime zalike üzerine atfedilmiştir. Yine ayetteki "aded" kelimesi temyiz olup meful'den tahvil edilmiştir. Bunun aslı şudur: Her şeyin adedini saymış, zabtetmiştir.

سُورَةُ الْمُزَّمِّلِ

MÜZZEMMİL SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 20 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

يَآ اَيُّهَا الْمُزَّمِّلُۙ ﴿١﴾ قُمِ الَّيْلَ اِلَّا قَلِيلاًۙ ﴿٢﴾ نِصْفَهٗٓ اَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلاًۙ ﴿٣﴾ اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتِيلاًۜ ﴿٤﴾ اِنَّا سَنُلْقِى عَلَيْكَ قَوْلاً ثَقِيلاًۜ ﴿٥﴾ اِنَّ نَاشِئَةَ الَّيْلِ هِىَ اَشَدُّ وَطْـًٔا وَاَقْوَمُ قِيلاًۜ ﴿٦﴾ اِنَّ لَكَ فِى النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلاًۜ ﴿٧﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ اِلَيْهِ تَبْتِيلاًۜ ﴿٨﴾ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلاً ﴿٩﴾

1. Ey örtünüp bürünen (Resûlüm)!

2. Birazı hariç, geceleri kalk namaz kıl.

3. (Gecenin) yarısını (kıl). Yahut bunu biraz azalt.

4. Ya da bunu çoğalt ve Kur'an'ı tane tane oku.

5. Doğrusu biz sana (taşıması) ağır bir söz vahyedeceğiz.

6. Şüphesiz gece kalkışı, (kalp ve uzuvlar arasında) tam bir uyuma ve sağlam bir kıraata daha elverişlidir.

7. Zira gündüz vakti, sana uzun bir meşguliyet var.

8. Rabbinin adını an. Bütün varlığınla O'na yönel.

9. O, doğunun da batının da Rabbidir. O'ndan başka ilâh yoktur. Öyleyse yalnız O'nun himayesine sığın.

Açıklaması:

1- Ey elbisesine bürünen, Peygamber! Yani, kendisine vahiy gelince vahyin heybetinden korkuya kapılıp elbiselerine sarınan Peygamber!

2-3- Geceleyin kalk, namaz kıl. **Ancak birazı; yarısı müstesna!** Gecenin yarısının azlığı, tamamına oranladır. **Yahut ondan,** yarısından üçte birine kadar **biraz eksilt.**[527]

4- Yahut o yarının üzerine biraz, üçte ikiye kadar **ilâve et. Kur'an'ı da yavaş yavaş, tane tane oku,** onu okurken teenni ile hareket et ve acele etme![528]

5- Çünkü biz, sana ağır, heybet ve azametli, yahut içinde yer alan sorumluluklar dolayısıyla güç **bir söz,** Kur'an **vahy edeceğiz.**

6- Şüphesiz gece kalkışı, uykudan sonra kalkmak, **tam bir uyuma,** Kur'an'ı anlama noktasında, kulağın kalbe uyum sağlamasına **daha elverişlidir ve kıraat bakımından daha doğrudur,** söz bakımından daha açıktır.

7- Çünkü gündüzün senin uzun bir meşguliyetin, her türlü meşgalelerinde koşuşturman **vardır.** Bu sebeple gündüzün, Kur'an tilaveti için boş zamanın kalmamaktadır.

8- Hem Rabbinin ismini an, yani okumaya başlarken «Bismillahirrahmânirrahim» de. **Ve her şeyden kendini tecrid ederek,** kesilerek, ibadette **bir O'na yönel.**[529]

9- O, doğunun ve batının Rabbidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde yalnız O'nu vekil, bütün işlerinin havale edildiği zat **edin.**

وَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾

10. Onların (müşriklerin) söylediklerine katlan ve onlardan güzellikle ayrıl.

Açıklaması:

10- Onların söylediklerine yani Mekkeli kâfirlerin ezalarına **sabret ve onları güzellikle,** sabırsızlığa mahal vermeyecek bir davranışla **terket!** Bu hüküm, kıtal emrinden önce idi.

وَذَرْنِى وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِى النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾

11. Nimet içinde yüzen o yalancıları bana bırak ve onlara biraz mühlet ver.

Açıklaması:

11- Nimet içinde yüzen, müreffeh bir şekilde yaşayan **o yalan isnadçıla-**

527 Ayet-i kerimede yer alan "nisfehû" lafzı "kalîlen"den bedeldir.
528 Ayet-i kerimede yer alan "ev", tahyir içindir.
529 Ayet-i kerimede yer alan "tebtil" lafzı, "bettele" fiilinin masdarı olup, ayet sonlarına riayet için getirilmiştir. Aynı zamanda da tebettulün melzumi mânâsıdır (melzum olan "tebtil" zikredilip lazım olan "tebettül" kastedilmiştir).

rını -ki onlar da Kureyş'in önde gelenleridir- **bana bırak.** Yani ben senin için onların hakkından gelirim **ve onlara az** bir zaman mühlet ver! Nitekim bundan az bir müddet sonra Bedir'de katledilmişlerdir.[530]

اِنَّ لَدَيْنَآ اَنْكَالًا وَّجَحِيْمًاۙ ﴿١٢﴾

12. Hiç şüphesiz bizim nezdimizde (onlar için hazırlanmış) boyunduruklar, yakıcı bir ateş, var.

Açıklaması:

12- Zira bizim yanımızda (onlar için hazırlanmış) **bukağılar,** ağır ağır zincirler **ve bir cahim,** yakıcı bir ateş **var.**

وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَّعَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٣﴾

13. Boğazdan geçmez bir yiyecek ve elem verici bir azap var.

Açıklaması:

13- Bir de boğazda duran, boğazda tıkanıp kalan ve aşağı geçmeyen **bir yiyecek** -ki o da ya zakkumdur, ya dari dikenidir, ya cehennemliklerin irinidir, ya da ateşten bir diken türü olup ne yukarı çıkar ne de aşağı iner- ve Hz. Peygamber'i (s.a.v.) tekzip edenler hakkında zikredilenlere ilaveten bir de **elîm,** elem verici **bir azap var.**

يَوْمَ تَرْجُفُ الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيْبًا مَّهِيْلًا ﴿١٤﴾

14. O gün (kıyamet günü) yeryüzü ve dağlar sarsılır; dağlar çöküntü ile akıp giden kum yığınına döner.

Açıklaması:

14- O gün yer ve dağlar sarsılır; dağlar göçen, toplandıktan sonra akıp giden **bir kesib,** bir kum yığını **halini alır.**[531]

اِنَّآ اَرْسَلْنَآ اِلَيْكُمْ رَسُوْلًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَآ اَرْسَلْنَآ اِلٰى فِرْعَوْنَ رَسُوْلًاۗ ﴿١٥﴾

15. Nasıl Firavun'a bir elçi göndermiş idiysek doğrusu size de, hakkınızda

530 Ayet-i kerimede yer alan "el-mükezzibine" lafzı, meful üzerine atfedilmiş, veya meful-u meah'dır.

531 Ayet-i kerimede yer alan "mehîlen" lafzı; "hâle-yehîlü" kökünden olup aslen "mehyûlün" idi; zamme, ya üzerinde sakin olduğu için ha'ya nakledilmiş, zaid olması hasebiyle iki sakinin ikincisi olan vav hazfedilmiş ve ya ile hem cins olduğu için zamme, kesreye kalbedilmiştir.

şahitlik edecek bir peygamber gönderdik.

Açıklaması:

15- Ey Mekkeliler! **Biz Firavun'a bir peygamber gönderdiğimiz gibi** -ki o da Musa'dır (a.s.)- **size de** kıyamet günü, sizlerden sudur eden isyana karşı **hakkınızda şahitlik edecek bir peygamber** -ki o da Hz. Muhammed'dir (s.a.v.)- **gönderdik.**

فَعَصٰى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَاَخَذْنَاهُ اَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾

16. Ama Firavun o peygambere karşı gelmiş, biz de onu ağır ve çetin bir şekilde muaheze etmiştik.

Açıklaması:

16- Fakat Firavun o peygambere isyan etti. Biz de onu şiddetli bir azapla yakalayıverdik.

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ اِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا ﴿١٧﴾

17. Peki inkâr ederseniz, çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek o günden kendinizi nasıl koruyabileceksiniz?

Açıklaması:

17- Eğer siz dünyada iken **küfrederseniz,** son derece ürpertici manzaraları dolayısıyla **çocukları ihtiyarlatan bir günden** yani bu günün azabından **kendinizi nasıl koruyacaksınız,** yani hangi kaleye sığınarak bugünün azabından korunacaksınız? Bugün, kıyamet günüdür. Son derece çetin geçen bir gün için, "çocukların perçemlerini ağartan gün" diye tabir edilir. Bu, bir mecaz ifadesidir. Ancak ayet-i kerimede hakikat de kastedilmiş olabilir.[532]

اَلسَّمَآءُ مُنْفَطِرٌ بِهٖ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾

18. Gökyüzü bile onunla (o günün dehşetiyle) yarılacaktır. Allah'ın vaadi mutlaka yerine gelir.

Açıklaması:

18- Gökyüzü bile onunla, o günün şiddeti dolayısıyla **infitar edecektir,** yani çatlayacaktır. Bugünün geleceğine ilişkin **Allahü** teâlânın **vaadi, yerine**

532 Ayet-i kerimede yer alan "yevmen" lafzı, "tettekûne" fiilinin mefulüdür. Ayrıca ayetin devamındaki "şîben" lafzı, "eşyebü" kelimesinin çoğuludur. "Şîben" kelimesinin şın'ın da asıl olan zamme'dir. Ya ile hem cins olması dolayısıyla meksur kılınmıştır.

getirilecektir. Yani çaresi yok, gerçekleşecektir.[533]

اِنَّ هٰذِهٖ تَذْكِرَةٌۚ فَمَنْ شَآءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبِيلًا ﴿١٩﴾

19. İşte bu (anlatılanlar), şüphesiz bir öğüttür. Artık kim dilerse Rabbine (varan) bir yol tutar.

Açıklaması:

19- İşte bu korkutucu ayetler, **bir hatırlatmadır,** insanlık için bir öğüttür. **Artık isteyen,** iman ve itaatle **Rabbine doğru bir yol tutar.**

اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُومُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهٗ وَثُلُثَهٗ وَطَآئِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَۜ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَۜ عَلِمَ اَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِۜ عَلِمَ اَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضٰىۙ وَاٰخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِى الْاَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِۙ وَاٰخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِۖ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُۙ وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًاۜ وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا وَاَعْظَمَ اَجْرًاۜ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠﴾

20. (Resûlüm!) Senin, gecenin üçte ikisine yakın kısmını, (bazen) yarısını, (bazen de) üçte birini yatmadan (ibadetle) geçirdiğini ve beraberinde bulunanlardan bir topluluğun da (böyle yaptığını) Rabbin elbette biliyor. Gece ve gündüzü (içinde olup bitenleri iyiden iyiye) ölçüp biçen ancak Allah'tır. O sizin, bunu sayamayacağınızı bildiği için, sizi bağışladı. Artık, Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Allah bilmektedir ki, içinizde hastalar bulunacak, bir kısmınız Allah'ın lütfundan (rızık) aramak üzere yeryüzünde yol tepecekler, diğer bir kısmınız da Allah yolunda çarpışacaklardır. O halde Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a gönül hoşluğuyla ödünç verin. Kendiniz için önden (dünyada iken) ne iyilik hazırlarsanız Allah katında onu bulursunuz; hem de daha üstün ve mükâfatça daha büyük olmak üzere. Allah'tan mağfiret dileyin, şüphesiz Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.

Açıklaması:

20- Şüphesiz Rabbin biliyor ki, sen gecenin üçte ikisinden az, yarısında ve üçte birinde (namaz için) **kalkıyorsun.** Hz. Peygamber'in bu kal-

533 Ayet-i kerimede yer alan "münfatirün" lafzı, "zât-ü infitârin" tevilindedir. ("Semâ" kelimesi müennes olduğu için; haberin mübtedaya mutabakatını sağlamak amacıyla bu tevile ihtiyaç duyulmuştur.)

kışı, sûrenin başında emrolonduğu gibidir. **Beraberindekilerden bir taife de kalkıyorlar.** Ashabından bir taifenin kalkışı ise, ona uymak içindi. Hatta onlardan; gecenin ne kadarını namaz kılarak geçirdiklerini ve ne kadar kaldığını bilmediklerinden, ihtiyaten gecenin tamamını ibadet ederek geçirenler bile olmuştu. Bir yıl yahut daha çok, bu şekilde ibadet etmeye devam ettiler. Nihayet ayakları şişti ve daha sonra bu yükleri hafifletildi. Allahü teâlâ buyuruyor ki: **Geceyi de gündüzü de Allah takdir eder,** ölçüp biçer. **O bildi ki, siz** ibadetle geçirilmesi gereken zaman içinde kalkasınız diye onu yani geceyi **ölçüp biçemezsiniz.** Bunu ancak, gecenin tamamında ayakta durmakla başarabilirsiniz. Halbuki bu da size ağır gelmektedir, **onun için size rücûda bulundu,** yükünüzü hafifletme yoluna başvurdu. **Artık** geceleyin kolayınıza gelecek miktarda namaz kılmanız sureti ile, namazda **Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Allah bilmiştir ki, aranızdan hastalar olacak, bir kısmı Allah'ın fazlından aramak için,** ticaret ve başka yollarla O'nun rızkından talep etmek için **yol tepecekler,** sefere çıkacaklar. **Diğer bir kısmı da Allah yolunda çarpışacaklardır.** Gece namazı konusunda zikredilenler, bu üç grubun her birine de ağır geleceğinden, bu noktada kolay gelecek kadar ibadet etmeleri, kendilerinden hafifletilmeye gidilmiş, daha sonra beş vakit namazın farz kılınması ile, bu da neshedilmiştir. **O halde** -yukarıda da açıklandığı üzere- **ondan kolayınıza geleni okuyun.** Üzerinize farz kılınmış **namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin.** Farz olan zekâtın dışında malınızdan hayır yolunda harcayarak **Allah'a güzel,** gönül hoşluğuyla **ödünç verin. Kendiniz için, hayır namına ne takdim ederseniz, onu Allah katında** geride bıraktıklarınızdan **daha hayırlı ve ecri daha büyük bulursunuz. Hem de Allah'tan mağfiret dileyin. Çünkü Allah,** müminleri **çok bağışlayıcıdır, çok esirgeyicidir.**[534]

534 Ayet-i kerimede yer alan "sülüs" lafzı, cer ile okununca, "sülüsey" üzerine, nasb ile okununca da "ednâ" üzerine atfedilmiştir. Ayet-i kerimede yer alan "taifetün" lafzı, "tekûmü" fiilinin zamiri üzerine atfedilmiştir. Fasıla bulunduğu için te'kide ihtiyaç duyulmadan bu atıf caiz olmuştur. Ayrıca ayette yer alan "En len" lafzı üzerindeki "en", şeddeli "enne"den muhaffef olup ismi mahzuftur. Takdiri "ennehû" şeklindedir. Yine ayette geçen "en seyekünü" lafzı üzerindeki "en"de şeddeli "enne"den hafifletilmiş olup "ennehû" takdirindedir. Yine ayetin devamındaki "hüve" lafzı, zamir-i fasıldır. Evet, her ne kadar mabadi marife değilse de, tarif edatını kabulü mümteni olduğu için, marifeye benzemiştir.

سُورَةُ الْمُدَّثِّرِ

MÜDDESSİR SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 56 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

يَآ اَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ قُمْ فَاَنْذِرْ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾

1. Ey bürünüp sarınan (Resûlüm)!

2. Kalk, ve (insanları) uyar.

3. Sadece Rabbini büyük tanı.

Açıklaması:

1- Ey bürünüp sarınan yani kendisine vahiy gelirken elbisesine bürünüp sarınan Peygamber (s.a.v.).[535]

2- Kalk artık Mekke kâfirlerini iman etmeyeceklerse **korkut.**

3- Rabbini müşriklerin şirk koşmasından **büyükle.**

وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ﴿٥﴾ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ ﴿٦﴾ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ﴿٧﴾ فَاِذَا نُقِرَ فِى النَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾

4. Elbiseni tertemiz tut.

5. Kötü şeyleri terket.

6. Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma.

7. Rabbinin rızasına ermek için sabret.

8. O Sûr'a üfürüldüğü zaman var ya,

535 Ayet-i kerimede yer alan "Müddessir" kelimesi aslında mütedessir olup, "ta" "dal"a idgam edilmiştir.

9. İşte o gün zorlu bir gündür.

10. Kâfirler için (hiç de) kolay değildir.

Açıklaması:

4- Ve elbiseni pislikten **temizle.** Veya elbiseni Arapların çalım satarak elbiselerini yerden sürüklemelerinin aksine kısalt. Çünkü çoğu kere böyle bir elbiseye necaset bulaşmaktadır.

5- Ve o pislikleri -ki Peygamber (s.a.v.) bu kelimeyi putlar şeklinde açıklamıştır **artık temizle,** yani temizlemeye devam et.

6- Verdiğini çok görerek başa kakma, yani daha çoğunu beklemek için bir şey verme. Bu sadece Peygamber'e (s.a.v.) ait bir yasaktır. Çünkü O, en güzel ahlâk ve en üstün edep ile memurdur.

Ayette yer alan "Testeksiru" fiili hal cümlesidir.

7- Rabbin için emir ve yasaklara sabret.

8- İkinci **Sûr'a üfürüldüğü vakit,**

9- İşte o gün yani üfürülme vakti **pek zorlu bir gündür.** [536]

10- Kâfirlere hiç kolay değildir. Bu da göstermektedir ki o gün müminlere kolay olacaktır. Yani zorluk halinde iken onlara kolayca gelecektir.

ذَرْنِى وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾
وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ اَنْ اَزِيدَ ﴿١٥﴾ كَلَّا ۖ اِنَّهُ كَانَ لِاٰيَاتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾
سَاُرْهِقُهُ صَعُودًا ﴿١٧﴾ اِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ
﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ اَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ اِنْ هٰذَآ اِلَّا
سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ اِنْ هٰذَآ اِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ سَاُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا سَقَرُ
﴿٢٧﴾ لَا تُبْقِى وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿٣٠﴾

11. Tek olarak yarattığım kimseyi bana bırak,

12. Kendisine geniş servet verdim,

13. Göz önünde duran oğullar (verdim),

14. Kendisine bir döşeyiş döşedim.

536 Ayet-i kerimede yer alan "yevmeiz" mübteda olan makablinden bedeldir. Ve mütemekkin olmayan (mebniy)a izafeden dolayı (yevmeiz okunarak) mebni kılınmıştır. Mübtedanın haberi i "yevmun-asır'dır. "İza"nın amili ise cümlenin delalet etmiş olduğu fildir. Yani iştedde'l-emru.

15. Üstelik o (nimetlerimi) daha da arttırmamı umuyor.

16. Asla (ummasın)! Çünkü o, bizim âyetlerimize karşı alabildiğine inatçıdır.

17. Ben onu sarp bir yokuşa sardıracağım!

18. Zira o, düşündü taşındı, ölçtü biçti.

19. Canı çıkasıca, ne biçim ölçtü biçti!

20. Sonra, canı çıkasıca tekrar (ölçtü biçti); nasıl ölçtü biçtiyse!

21. Sonra baktı.

22. Sonra kaşlarını çattı, suratını astı.

23. En sonunda, kibirini yenemeyip sırt çevirdi.

24. "Bu (Kur'an) dedi, olsa olsa (sihirbazlardan öğrenilip) nakledilen bir sihirdir."

25. Bu, insan sözünden başka bir şey değil."

26. Ben onu sekara (cehenneme) sokacağım.

27. Sen biliyor musun sekar nedir?

28. Hem (bütün bedeni helâk eder, hiçbir şey) bırakmaz, hem (eski hale getirip tekrar azap etmekten) vazgeçmez o.

29. İnsanın derisini kavurur.

30. Üzerinde on dokuz (muhafız melek) vardır.

Açıklaması:

11- Tek olarak çoluk-çocuksuz ve malsız olarak **yarattığımı** ki bu Mahzum kabilesine mensup Velid b. Muğire'dir **bana bırak.**[537]

12- Hem ona ziraatlar, hayvanlar ve ticaretten oluşan **uzun uzadıya** çokça **mal verdim.**

13- Hem göz önünde duran on veya daha fazla **oğullar** oğulları toplantı yerlerinde bulunup sözleri dinlenirdi.

14- Yaşam, ömür ve evlat hususunda **ona döşedikçe döşedim.**

15- **Sonra da hırs ile daha da artırmamı ister.**

16- **Hayır** bundan daha fazla artırmayacağım. **Çünkü o, ayetlerimize** yani Kur'an'a **karşı inatçı idi.**

17- Ben onu sarp bir yokuşa çetin bir azaba sardıracağım. Mecbur edip süreceğim. Veya ateşten bir dağa sürükleyeceğim ki ona tırmanıp sonra da sonsuza kadar aşağı yuvarlanır.

---

537 Ayet-i kerimede yer alan "ve-men-halektu" meful üzerine atfedilmiş veya mefulu me'ah'dır. "Vehid" ise "men"den veya halektu fiilinin mahzuf olur.

18- Çünkü o, Peygamber'den (s.a.v.) dinlemiş olduğu Kur'an hakkında ne diyeceğini **bir düşündü ve** kendi kendine bunu **ölçtü biçti.**

19- Ölçüp biçtiği ne olursa olsun her halde **kahrolası nasıl biçti?**

20- Sonra yine kahrolası nasıl biçti?

21- Sonra kavminin ileri gelenlerine veya hakkında laf edeceği şey (Kur'an) hakkında ne diyeceğine **baktı.**

22- Sonra söylediklerinden sıkılarak **yüzünü ekşitti, kaşlarını çattı.**

23- Sonra imandan **yüz çevirdi.** Peygamber'e (s.a.v.) tâbi olmaktan **kibirlendi.**

24- Ve Peygamberin getirdiği şey hakkında **«Bu** sihirbazlardan **nakledilen bir sihirden başkası değil.**

25- Bu ancak bir insan sözüdür» dedi. Nitekim onlar, «Onu ancak bir beşer öğretiyor» demişlerdi.

26- Ben onu Sakar'a cehenneme **sokacağım.**

27- Sen biliyor musun Sakar nedir? Buradaki soru cehennemin şanına ta'zim ifade etmektedir.

28- O ne et bırakır, ne sinir kor. Bilakis hepsini yok edip sonra tekrar eski haline döner.

29- Derilerin dış kısmını (kabuğunu) **yakıp kavuran.**

30- Üzerinde cehennem bekçiliği yapan **on dokuz** melek var.

وَمَا جَعَلْنَآ اَصْحَابَ النَّارِ اِلَّا مَلٰٓئِكَةً ۙ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ اِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۙ لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ وَيَزْدَادَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِيْمَانًا وَّلَا يَرْتَابَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ وَالْمُؤْمِنُوْنَ ۙ وَلِيَقُوْلَ الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ وَّالْكٰفِرُوْنَ مَاذَآ اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا ۭ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَّشَاۗءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَمَا يَعْلَمُ جُنُوْدَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ ۭ وَمَا هِيَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ ۝۳۱ كَلَّا وَالْقَمَرِ ۝۳۲ وَالَّيْلِ اِذْ اَدْبَرَ ۝۳۳ وَالصُّبْحِ اِذَآ اَسْفَرَ ۝۳۴ اِنَّهَا لَاِحْدَى الْكُبَرِ ۝۳۵ نَذِيْرًا لِّلْبَشَرِ ۝۳۶ لِمَنْ شَاۗءَ مِنْكُمْ اَنْ يَّتَقَدَّمَ اَوْ يَتَاَخَّرَ ۝۳۷

31. Biz cehennemin işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirmişizdir. Onların sayısını da inkârcılar için sadece bir imtihan (vesilesi) yaptık ki, böylelikle, kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye öğrensin, iman edenlerin imanını artttırsın; hem kendilerine kitap verilenler hem müminler şüpheye düş-

mesinler, kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler de: "Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?" desinler. İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola eriştirir. Rabbinin ordularını, kendisinden başkası bilmez. Bu ise, insanlık için ancak bir öğüttür.

32. Hayır hayır (öğüt almazlar). Aya and olsun ki,

33. Dönüp gitmekte olan geceye,

34. Ağarmakta olan sabaha and olsun ki,

35. O (cehennem), büyük musibetlerden biridir.

36. İnsanlık için uyarıcıdır.

37. Sizden ileri gitmek ya da geri kalmak isteyen kimseler için (uyarıcıdır).

Açıklaması:

31- Kâfirlerden çok güçlü kuvvetli birisi, «Ben sizin için onlardan on yedisine yeterim. Siz de benim için onların ikisine yetin» dedi. Bunun üzerine yüce Allah şöyle buyurdu: **«Biz o ateşin bekçilerini ancak meleklerden yaptık.** Yani onların zannettikleri gibi güç yetiremezler. Bu şekilde **sayılarını da ancak** «onlar niçin on dokuz tanedir?» demeleri yüzünden **kâfir olanlar için** (onları) saptırmak için **bir fitne kıldık ki, kendilerine kitap verilmiş olanlar** yani kitaplarında bulunana denk olan meleklerin on dokuz tane olduklarına dair Peygamber'i (s.a.v.) tasdik eden Yahudiler **de yakînen inansınlar;** Ehl-i kitaptan **iman edenlerin** Peygamber'in (s.a.v.) getirmiş olduğu şeyin, kitaplarında olana tevafuk etmesine **imanı** ve tasdiki **artsın;** meleklerin sayısı hakkında onlardan (Yahudilerden) başka **Ehl-i kitap ile müminler şüpheye düşmesinler. Bir de** Medine'de **kalplerinde maraz** şüphe **bulunanlarla** Mekke'de bulunan **kâfirler «Allah bu** sayı **ile misal olarak neyi murad etmiş?» desinler,** onlar bunu garip karşıladıkları için onu bu şekilde adlandırmışlardır. **İşte Allah,** yani bu sayıyı inkâr edeni saptırıp onu tasdik edeni hidayete eriştirmesi gibi **dilediğini böyle saptırır, dilediğini de yola getirir. Rabbinin ordularını** yani kuvvetleri ve yardımcıları bakımından melekleri **ancak kendisi bilir. O da** yani Sakar cehennemi **ancak insanlar için bir öğüttür.**[538]

32- **Haberiniz olsun. Ay'a yemin olsun** "Kella" burada istiftah kelimesi olarak Ela mânâsında kullanılmıştır.

33- Gündüzden sonra **dönüp geldiği zaman geceye yemin olsun!**[539]

34- Açılıp **aydınlandığı zaman sabaha yemin ederim ki,**

35- O yani Sakar **büyük belalardan biridir.**

538 Ayet-i kerimede yer alan "Mesel" kelimesi hal olarak i'rablanmıştır.

539 Ayet-i kerimede yer alan "iza edber" bir kıraatta iz-edbera okunmuştur. Yani "geçip gitti."

36-37- İnsan(lar) **için, sizden** iman etmek suretiyle hayırda veya cennette **ileri gitmek, yahut** küfretmek suretiyle serde, yahut cehennemde **geri kalmak isteyenleri korkutmak için** (büyük bir beladır).[540]

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾

38. Her nefis, kazandığına karşılık bir rehindir;

39. Ancak sağdakiler başka.

40. Onlar cennetler içinde sorarlar.

41. Günahkârların durumunu:

42. "Sizi şu yakıcı ateşe sokan nedir?" diye

43. Onlar şöyle cevap verirler: Biz namaz kılanlardan değildik,

44. Yoksulu doyurmuyorduk,

Açıklaması:

38- Herkes kazandığı ameline **karşılık** cehennemde alınmış **bir rehindir.**

39- Yalnız sağcılar müstesna! Onlar da müminler olup cehennemde rehin alınmaktan kurtulmuşlardır.

40-41- Onlar cennetlerde olacaklardır. Aralarında **mücrimlerden** ve hallerinden **soruşup dururlar.**

42- Allah'a eş koşmayıp onu birleyenler cehennemden çıktıktan sonra mücrimlere şöyle derler: **«Sizi cehenneme sokan nedir?»**

43- «Biz namaz kılanlardan değildik.

44- Yoksulu doyurmazdık.

وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ ﴿٤٧﴾ فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى

540 Ayet-i kerimede yer alan "nezir" "ihda" kelimesinden hal olup müzekker kılınmıştır. Çünkü hal sahibi azap mânâsını taşımaktadır.

صُحُفًا مُنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا ۬ بَلْ لَا يَخَافُونَ الْاٰخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّآ اِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ۚ ﴿٥٤﴾ فَمَنْ شَآءَ ذَكَرَهُ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ اللّٰهُ ۗ هُوَ اَهْلُ التَّقْوٰى وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

45. (Bâtıla) dalanlarla birlikte dalıyorduk,

46. Ceza gününü de yalan sayıyorduk,

47. Sonunda bize ölüm geldi çattı.

48. Artık şefaatçilerin şefaati onlara fayda vermez.

49. Böyle iken onlara ne oluyor ki, öğütten yüz çeviriyorlar?

50. Kaçan yaban eşekleri gibi,

51. Âdeta arslandan ürkmüş.

52. Daha doğrusu onlardan her biri, kendisine, (önünde) açılmış sahifeler (ilâhî vahiy) verilmesini istiyor.

53. Hayır! Aslında onlar ahiretten korkmuyorlar.

54. Asla (düşündükleri gibi değil)! Bilsinler ki bu, gerçekten bir ikazdır!

55. Dileyen ondan (düşünüp) öğüt alır.

56. Bununla beraber, Allah dilemeksizin onlar öğüt alamazlar. Sakınılmaya lâyık olan da O'dur, mağfiret sahibi de O'dur.

Açıklaması:

45- Bâtıla **dalanlarla beraber olurduk.**

46- Tekrar dirilmeyi ve **ceza gününü yalan sayardık.**

47- Nihayet bize ölüm gelip çattı.

48- Artık onlara şefaatçi melekler, Peygamberler ve salih **kulların şefaati fayda vermeyecektir.** Bunun mânâsı şudur: Onlara asla şefaat yoktur.

49- Böyle iken şunlara ne oluyor ki nasihattan yüz çeviriyorlar? Yani nasihat dinlemekten yüz çevirmelerinden onların eline ne geçti?[541]

50-51- Sanki onlar, aslandan şiddetli korkudan dolayı **kaçan yaban eşşekleridir.**

52- Bilakis onlardan her biri Peygambere tâbi olma hususunda Allah'tan **kendisine açılmış sahifeler gelmesini istiyor** (ki ondan okuyarak iman etsin) Nitekim onlar: «Bize gökten okuyacağımız bir kitap indirmedikçe asla sana iman etmeyeceğiz» demişlerdi.

541 Ayet-i kerimede yer alan "ma" mübteda, "lehum" ise haberi olup mahzuf bir şeye taalluk etmektedir ve mahzuf olan fiilin zamiri cer-mecrur'a intikal etmiş, zarfı müstekar olmuştur.

53- Hayır! Bu onları isteklerinden sakındıran bir sözdür. **Doğrusu onlar ahiretten** yani azabından **korkmuyorlar.**

54- Hayır, hayır! Muhakkak o yani Kur'an **bir öğüttür.** Gramer: "Kella" istiftah (dikkat çekme) edatıdır.

55- Artık kim dilerse onu okuyup **ondan öğüt alır.**

56- Bununla beraber Allah dilemeksizin onlar öğüt alamazlar. Kendisinden sakınılmaya ehil olan O'dur, kendisinden sakınan kimseyi bağışlamak suretiyle **bağışlamaya ehil olan da O'dur.**

سُورَةُ الْقِيٰمَةِ

KIYÂMET SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 40 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

لَآ اُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيٰمَةِۙ ﴿١﴾ وَلَآ اُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾

1. Kıyamet gününe yemin ederim.

2. Kendini kınayan (pişmanlık duyan) nefse yemin ederim (diriltilip hesaba çekileceksiniz).

Açıklaması:

1- Kıyamet gününe yemin ederim!

Gramer: İki yerdeki (buradaki ve gelecek ayetteki) "La" zaidedir.

2- Nefs-i levvameye, her ne kadar iyilik etmede gayret göstermiş olsa bile kendini kınayan nefse **de yemin ederim** ki öldükten sonra elbette diriltileceksiniz![542]

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهٗ ﴿٣﴾ بَلٰى قَادِرِينَ عَلٰٓى اَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهٗ ﴿٤﴾ بَلْ يُرِيدُ الْاِنْسَانُ لِيَفْجُرَ اَمَامَهٗۚ ﴿٥﴾ يَسْـَٔلُ اَيَّانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِۜ ﴿٦﴾ فَاِذَا بَرِقَ الْبَصَرُۙ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُۙ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُۙ ﴿٩﴾ يَقُولُ الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ اَيْنَ الْمَفَرُّۚ ﴿١٠﴾ كَلَّا لَا وَزَرَۜ ﴿١١﴾ اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذِ الْمُسْتَقَرُّۜ ﴿١٢﴾ يُنَبَّؤُا الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَاَخَّرَۜ ﴿١٣﴾ بَلِ الْاِنْسَانُ عَلٰى نَفْسِهٖ بَصِيرَةٌۙ ﴿١٤﴾ وَلَوْ اَلْقٰى مَعَاذِيرَهٗۜ ﴿١٥﴾

542 Kasemin cevabı mahzuf olup "letüb'asünne" takdirindedir. Bir sonraki ayet buna delâlet etmektedir.

3. İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı mı sanır?

4. Evet, bizim, onun parmak uçlarını bile aynen eski haline getirmeye gücümüz yeter.

5. Fakat insan önündekini (kıyameti) yalanlamak ister.

6. "Kıyamet günü ne zamanmış?" diye sorar.

7. İşte, göz kamaştığı,

8. Ay tutulduğu,

9. Güneşle ay bir araya getirildiği zaman!

10. O gün insan, "Kaçacak yer neresi!" diyecektir.

11. Hayır, hayır! (Kaçıp) sığınacak yer yoktur!

12. O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur.

13. O gün insana, ileri götürdüğü ve geri bıraktığı ne varsa bildirilir.

14. Artık insan, kendi kendinin şahididir.

15. İsterse özürlerini sayıp döksün.

Açıklaması:

3- İnsan, yani inkarcı, kendisini öldükten sonra diriltmek ve ona hayat vermek için **asla kemiklerini toplayamayacağız mı sanıyor?**

4- Evet, biz onun kemiklerini toplarız! **Hatta** kemiklerini toplamanın yanında **onun parmaklarını düzeltmeye bile kadiriz.** Benân; parmaklar, demektir. Yani, biz; onca küçük olmalarına rağmen parmak kemiklerini eski haline döndüreceksek, büyük kemikleri nasıl döndüremeyiz?

5- Fakat insan önündekini, yani kıyamet gününü -bir sonraki ayet bu tefsirin doğru olduğuna delalet etmektedir- **yalanlamak ister.**[543]

6- Alay ve yalanlayıcı bir üslûpla **«Kıyamet günü ne zaman?» diye sorar.**

7- Ne vakit göz dehşet içinde kalır, dehşete kapılıp dünyada iken yalanladıklarını görmesi karşısında lal olup kalır.

8- Ay tutulur, karanlık içinde kalır ve ışığı gider.

9- Güneşle ay, bir araya toplanır da batıdan doğarlar, yahut ışıkları yok olursa -ki bunların hepsi kıyamet günü içinde olacak-

10- O gün insan, «kaçış, firar **nereye?» der.**

11- Hayır! Hayır! Kaçış istemelerine karşı bir tepki ifadesidir. **Hiçbir sığınak,** korunulacak hiçbir barınak **yoktur.**

---

543 Ayet-i kerimede yer alan "li yefcüra" lafzı üzerindeki lam, zaide olup fiil, mukadder bir "en" ile mansuptur. (Mânâ itibariyle) "en yükezzibe" takdirindedir.

12- O gün durak yeri, mahlûkatın durdurulup hesaba çekildikleri ve yaptıklarının karşılığının verildiği yer **ancak Rabbinedir.**

13- O gün insan önceden ve sonradan bütün yaptıklarından, ilk yaptığından ve son yaptığından **haberdar edilir.**

14- Doğrusu insan kendi kendinin şahididir. Uzuvları, bütün yaptıklarını dile getirir. Şu halde, mutlaka yaptıklarının karşılığını bulacaktır.

"Basiretün" lafzındaki "Ha" mübalağa içindir.

15- Bütün mazeretlerini ortaya atsa da yani her türlü mazereti getirse bile ondan kabul edilmez.

Ayet-i kerimede yer alan "Me'âzî" lafzı, "Ma'zeretun" kelimesinin kıyas dışı çoğuludur.

لَا تُحَرِّكْ بِهٖ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهٖۗ ﴿١٦﴾ اِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهٗ وَقُرْاٰنَهٗۚ ﴿١٧﴾ فَاِذَا قَرَأْنٰهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهٗۚ ﴿١٨﴾ ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهٗۗ ﴿١٩﴾ كَلَّا بَلْ تُحِبُّوْنَ الْعَاجِلَةَۙ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُوْنَ الْاٰخِرَةَۗ ﴿٢١﴾ وُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌۙ ﴿٢٢﴾ اِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌۚ ﴿٢٣﴾

16. (Resûlüm!) Onu (vahyi) çarçabuk almak için dilini kımıldatma.

17. Şüphesiz onu toplamak (senin kalbine yerleştirmek) ve onu okutmak bize aittir.

18. O halde, biz onu okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu takip et.

19. Sonra şüphen olmasın ki, onu açıklamak da bize aittir.

20. Hayır! Doğrusu siz, çarçabuk geçeni (dünya hayatını ve nimetlerini) seviyorsunuz da,

21. Ahireti bırakıyorsunuz.

22. Yüzler vardır ki, o gün ışıl ışıl parıldayacaktır.

23. Rablerine bakacaklardır (O'nu göreceklerdir).

Açıklaması:

16- Allahü teâlâ Peygamberine hitaben buyurdu ki: Cebrail okumasını bitirmeden, **onu** kaçırırsın korkusuyla **çarçabuk olmak için kıraati ile dilini kımıldatma.**

17- Çünkü onu kalbinde **toplamak ve onu okumak,** senin onu okuman, yani dilin üzere akıp gitmesi **bize aittir.**

18- Biz onu Cebrail'in okuması vasıtası ile sana **okuduk mu, sen de okunuşunu takip et,** Cibril'in okuyuşuna kulak ver. Hz. Peygamber (s.a.v.) önce güzelce dinler, sonra da Cibril'e okurdu.

19- Sonra onu sana güzelce belletmek suretiyle **açıklamak da muhakkak bize aittir.** Bu ayetlerle gerisi arasındaki münasebet şudur: Gerideki ayetler, Allah'ın ayetlerinden yüz çevirmeyi, bu ayetler ise (tam tersi) onları ezberlemek için çabuk davranmayı ihtiva etmektedir.

20- Dikkat edin! Onlar peşini, dünyayı **seviyorlar**[544]

21- Ve ahireti bırakıyorlar. Bu sebeple de ahiret için gereken gayreti sarf etmiyorlar.

22- Nice yüzler o gün yani kıyamet gününde **parlayacak,** güzel olacak ve ışık saçacak.

23- Rablerine bakacaklar, yani ahirette, Allahü sübhânehü ve teâlâyı görecekler.

وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ اَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾

24. Yüzler de vardır ki, o gün buruşacaktır;

25. Kendilerinin, bel kemiklerini kıran bir felâkete uğratılacağını sezeceklerdir.

Açıklaması:

24- Nice yüzler de o gün somurtup kararacak, yüzünü son derece ekşitip buruşturacak

25- Sezecek, yakînen anlayacak **ki, fakıraya,** bel kemiklerini kıran büyük bir belaya **uğratılacak.**

كَلَّآ اِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ اَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلّٰى ﴿٣١﴾ وَلٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ اِلٰى اَهْلِهٖ يَتَمَطّٰى ﴿٣٣﴾ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ﴿٣٤﴾ ثُمَّ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ﴿٣٥﴾ اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ اَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنٰى ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰى ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰى ﴿٣٩﴾ اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰى ﴿٤٠﴾

26. Artık gözünüzü açın! Ne zaman ki can köprücük kemiğine dayanır,

544 Ayet-i kerimede yer alan "kellâ" lafzı, bir uyarı edatı olup "ela" mânâsındadır. Ayet-i kerimede ve bir sonraki ayette yer alan iki fiil ("yühibûne" ve "yezerûne" fiilleri) ya'lı ve tâ'lı olarak okunmuşlardır.

27. "Tedavi edebilecek kimdir?" denir.

28. (Can çekişen) bunun gerçek bir ayrılış olduğunu anlar.

29. Ve bacak bacağa dolaşır.

30. İşte o gün sevkedilecek yer, sadece Rabbinin huzurudur.

31. İşte o, (Peygamber'in getirdiğini) doğru kabul etmemiş, namaz da kılmamıştı.

32. Aksine yalan saymış ve yüz çevirmişti.

33. Sonra da çalım sata sata yürüyerek kendi ehline (taraftarlarına) gitmişti.

34. Lâyıktır (o azap) sana, lâyık!

35. Evet, lâyıktır sana (o azap) lâyık!

36. İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır!

37. O, (döl yatağına) akıtılan meninin içinden bir nutfe (sperm) değil miydi?

38. Sonra bu, alaka (aşılanmış yumurta) olmuş, derken Allah onu (insan biçiminde) yaratıp şekillendirmişti.

39. Ondan da iki eşi, yani erkek ve dişiyi var etmişti.

40. Peki (bunları yapan) Allah'ın, ölüleri tekrar diriltmeye gücü yetmez mi?

Açıklaması:

26- Artık gözünüzü açın! Ne **zaman ki can köprücük kemiklerine,** boğaz kemiklerine **dayanır.**

Ayet-i kerimede yer alan "Kellâ", "Ela" mânâsındadır.

27- Ve, «Bir hasta okuyacak, şifa bulması için ona okuyabilecek **kim var?» denilir.**

28- O zaman sezer ki, canı bu noktaya ulaşan kimse yakînen anlar ki, **bu, ayrılıktır,** dünyadan ayrılıştır.

29- Bacak bacağa dolaşır, yani ölüm sırasında bacaklarının biri diğerine dolaşır, yahut dünyadan ayrılmanın zorluğu, ahirette doğru yol almanın zorluğu ile bütünleşir.

30- O gün mesak, yani sevkediliş **ancak Rabbinedir.** Yani can boğaza dayanınca, Rabbisinin hükmüne doğru sevkedilir.[545]

31- Fakat o insan **ne tasdik etti, ne de namaz kıldı.** Yani tasdik de etmedi, namaz da kılmadı.

545 Ayet-i kerimede yer alan "el-mesak" lafzı, "izâ"nın âmiline delalet etmektedir.

32- Ve Kur'an'ı **yalanladı ve** imandan **yüz çevirdi.**

33- Sonra da salına salına, kendini beğenerek böbürlü böbürlü yürüyüp **ehline gitti.**

34- Oh olsun sana, yani sevmediklerin başına gelsin. **Çünkü layıktır sana!** Yani başkasından çok bu iş sana layıktır.[546]

35- Evet oh olsun sana! Çünkü layıktır sana! Bu, bir te'kid ifade etmektedir.

36- İnsan başı boş, olursa ve birtakım vecibelerden sorumsuz bir halde **bırakılacağını mı sanıyor?** Yani böyle sanmasın!

37- Kendisi akıtılan, rahime dökülen **meniden bir nutfe değil miydi?**

38- Sonra o meni **bir kan pıhtısı oldu. Derken** Allah ondan insanı **yarattı da biçimine koydu,** uzuvlarını düzenledi.

39- Ve ondan, önce "alaka" yani kan pıhtısı, sonra da "muzğa" yani bir et parçası halini alan o meniden **erkek dişi iki çift,** iki tür **yarattı.** Bunlar bazen (rahimde) ikisi birden bir araya gelmekte, bazen de her biri diğerinden ayrı bulunmaktadır.

40- Peki bütün bunları yapan **bu zat, ölüleri diriltmeye kadir değil midir?** Hz. Peygamber (s.a.v.) «Hay hay! Elbetteki kadirdir» buyurdular.

546 Ayette yer alan "evlâ leke" lafzında gaibten muhataba iltifat edilmiştir. "Evlâ" kelimesi ism-i fiil olup lam, tebyin içindir.

سُورَةُ الْاِنْسَانِ

İNSAN SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 31 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْـًٔا مَذْكُورًا ﴿١﴾

1. İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?

Açıklaması:

1- İnsan Adem **üzerine uzun devirden** kırk sene (gibi) **bir zaman geçti ki** o vakit **o anılmaya değer bir şey değildi**. Bu zaman içinde Adem çamurdan yapılmış, hatırlanmayan bir şeydi. Veya insandan maksat cinstir. Müddetten maksat da anne karnında taşınma müddetidir.

اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾

2. Gerçek şu ki, biz insanı katışık bir nutfeden (erkek ve kadının dölünden) yarattık; onu imtihan edelim diye, kendisini işitir ve görür kıldık.

Açıklaması:

2- Hakikaten biz insan cinsini **karışık** yani erkek ve kadın suyunun karışıp bir araya gelmesinden oluşan **bir nutfeden yarattık. Onu** mükellef kılıp **deneyeceğiz, bu sebeple onu işitir, görür yaptık.**[547]

اِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ اِمَّا شَاكِرًا وَاِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾

547 "Nebtelihi" cümlesi istinaf veya mukadder hal cümlesidir. Yani teklif ehli olunca onu imtihan etmeyi murad ediciler olduğumuz halde...

3. Şüphesiz biz ona (doğru) yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör.

Açıklaması:

3- Biz ona yolu gösterdik. Peygamberler göndermek suretiyle biz ona hidayet yolunu beyan ettik. **İster şükreden** yani mümin **olsun, ister nankör** (kâfir).[548]

اِنَّآ اَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَا۠ وَاَغْلَالًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾

4. Doğrusu biz, kâfirler için zincirler; demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık.

Açıklaması:

4- Çünkü biz, kâfirler için onunla yüzükoyun cehenneme sürüklenecekleri **zincirler,** ellerinin zincirlerle boyunlarına bağlanacağı **bukağılar ve** onunla azap çekecekleri, tutuşturulmuş veya **bir kızgın ateş hazırladık.**

اِنَّ الْاَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَاْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾

5. İyiler ise, kâfûr katılmış bir kadehten (cennet şarabı) içerler

Açıklaması:

5- Muhakkak ki iyi insanlar bunlar da itaat eden kullardır. **Kâfur katılmış bir kadehten içerler.** Kase: içinde şarap içeceği bulunan kaba denir.[549]

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾

6. (Bu,) Allah'ın has kullarının içtikleri ve akıttıkça akıttıkları bir pınardır.

Açıklaması:

6- İçinde küfür kokusu bulunan **bir kaynaktır ki, ondan Allah'ın kulları** dostları **içerler, onu** köşklerinden istedikleri yere **akıtırlar,** sevk ederler. Ayet-i kerimede yer alan «Ayn» «Kâfur»dan bedeldir.

يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾

548 Ayet-i kerimede yer alan "şakir ve kefûr" kelimeleri meful'den hal'dir. Yani mukadder olan şükür veya küfür halinde biz ona hidayet yolunu açıkladık. "İmma" ise hal ve durumları tafsil etmek için kullanılan bir edattır.

549 Ayet-i kerimede yer alan kase'den maksat şaraptır. Hal, mahallin ismi ile adlandırılmıştır. "Min" ise ba'z içindir. Ayet-i kerimede yer alan "ebrar" berr kelimesinin çoğuludur.

7. O kullar, şiddeti her yere yayılmış olan bir günden korkarak verdikleri sözü yerine getirirler.

Açıklaması:

7- Allah'a itaat uğrundaki **adaklarını yerine getirirler ve şerri salgın** yaygın **olan bir günden korkarlar.**

وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلٰى حُبِّهٖ مِسْكِيْنًا وَّيَتِيْمًا وَّاَسِيْرًا ﴿٨﴾

8. Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler.

Açıklaması:

8- Yemeğe olan **sevgilerine** ve iştahlarına **rağmen yemeği** fakir olan **yoksula,** babası bulunmayan **yetime ve esire** yani hak uğrunda tutuklu bulunana **yedirirler.**

اِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا نُرِيْدُ مِنْكُمْ جَزَآءً وَّلَا شُكُوْرًا ﴿٩﴾

9. "Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz."

Açıklaması:

9- «Biz size ancak Allah rızası için onun mükâfatını kazanmak için **yemek yediriyoruz. Sizden ne bir karşılık isteriz, ne de teşekkür!** Bu ayet, yemek yedirmesinin sebebini bildirmektedir. Onlar bunu dilleriyle söylediler mi, yoksa Allahü teâlâ bunu onların kalplerinden biliyordu da bu sebeple onları övmüştür? şeklinde iki görüş belirtilmiştir.

اِنَّا نَخَافُ مِنْ رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوْسًا قَمْطَرِيْرًا ﴿١٠﴾

10. "Biz, çetin ve belâlı bir günde Rabbimizden (O'nun azabına uğramaktan) korkarız" (derler).

Açıklaması:

10- Çünkü biz Rabbimizden o günde yüzlerin asık olacağı, yani dehşetinden dolayı manzarası çirkin **bed çehreli,** bu yönde daha da **asık suratlı bir günün azabından korkarız»** (derler)

فَوَقٰىهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰىهُمْ نَضْرَةً وَّسُرُوْرًا ﴿١١﴾

11. İşte bu yüzden Allah onları o günün fenalığından esirger; (yüzlerine)

parlaklık, (gönüllerine) sevinç verir.

Açıklaması:

10- Çünkü biz Rabbimizden o günde yüzlerin asık olacağı, yani dehşetinden dolayı manzarası çirkin **bed çehreli,** bu yönde daha da **asık suratlı bir günün azabından korkarız»** (derler).

وَجَزٰىهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَّحَرِيرًا ﴿١٢﴾

12. Sabretmelerine karşılık onlara cenneti ve (cennetteki) ipekleri lütfeder.

Açıklaması:

12- Günahlardan geri durup **sabretmelerine karşılık da onlara** girecekleri **cennet ve** giyecekleri **ipek elbise ihsan eder.**

مُّتَّكِـِٕينَ فِيهَا عَلَى الْاَرَآئِكِ ۚ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَّلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾

13. Orada koltuklara kurulmuş olarak bulunurlar; ne yakıcı sıcak görülür orada, ne de dondurucu soğuk.

Açıklaması:

13- Orada zifafa hazırlanmış odalarda **koltuklar üzerine yaslanırlar. Orada ne güneş görürler, ne de soğuk.** Yani ne sıcak ne de soğuk görürler. "Zemherir"in ay olduğu da söylenmiştir. Çünkü oradaki ay güneşsiz ve aysız aydınlık verir.

Ayet-i kerimede yer alan "Mutteikin" mukadder olan "Udhiluha" fiilinin merfu olan zamirinden hal'dir. "La yerevne" ise ikinci haldir.

وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾

14. (Cennet ağaçlarının) gölgeleri üzerlerine sarkar; kolayca koparılabilen meyveleri istifadelerine sunulur.

Açıklaması:

14- Cennet ağaçları onlara yakın, meyveleri de adamakıllı yaklaştırılmıştır. Öyle ki ayakta olan, oturan ve yan üstü yatan onları kolayca alabilir. Ayet-i kerimede yer alan "Daniye" kelimesi "La yerevne" fiilinin mahalli üzerine atfedilmiştir. Yani görmeyiciler oldukları halde.

وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَّاَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا ﴿١٥﴾

15. Yanlarında gümüşten kaplar ve billûr kupalar dolaştırılır.

Açıklaması:

15- Onlara orada **gümüşten billur kaplar** kulpsuz **kupalar,** kadehler **dolaştırılır.**

قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا ﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾

16. Gümüşten öyle kadehler ki onları istedikleri ölçüde tayin ve takdir etmişlerdir.

17. Onlara orada bir kâseden içirilir ki (bu şarabın) karışımında zencefil vardır.

18. (Bu şarap) orada bir pınardandır ki adına Selsebîl denir.

Açıklaması:

16- Gümüşten billurlar ki yani onlar gümüşten olup cam gibi parlak içi dışından gözükecek niteliktedir. Su dağıtanlar içenlerin suya kanmalarına göre **miktarını tayin etmişlerdir,** ziyadesi, noksanı yoktur. Bu durum, daha çok lezzet verici bir içimdir.

17- Orada kendilerine, zencefil katılmış bir kadeh yani şarap **da içirilir.**

18- (Zencebil) **orada bir pınardır. "Selsebil" adı verilir,** yani onun suyu Arapların zevkle içtiği boğazdan geçişi kolay olan zencebil gibidir.

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا ﴿١٩﴾

19. O insanların etrafında öyle ölümsüz genç nedîmler dolaşır ki, onları gördüğünde, etrafa saçılıp dağılmış inciler sanırsın.

Açıklaması:

19- Etraflarında ebedî olarak taze kalan ihtiyarlamayan **çocuklar dolaşır. Onları gördüğün vakit** güzelliklerinden ve hizmete serpilmelerinden dolayı **onları** ipinde veya sedefinde **saçılmış inci sanırsın.** İncinin böylesi, böyle olmayana nazaran daha güzeldir.

وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾

20. Ne yana bakarsan bak, (yığınla) nimet ve ulu bir saltanat görürsün.

Açıklaması:

20- Orada her nereye baksan, yani cennette senin için görmek bulunsa anlatılmayacak **bir bolluk ve** sonu olmayan geniş ve **büyük bir mülk görürsün.**

Ayet-i kerimede yer alan "Reeyte" "İza"nın cevabıdır.

عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَاِسْتَبْرَقٌ ۫ وَحُلُّوْٓا اَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ ۚ وَسَقٰىهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُوْرًا ﴿٢١﴾

21. Üzerlerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır; gümüş bilezikler takınmışlardır. Rableri onlara tertemiz bir içki içirir.

Açıklaması:

21- Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır ve gümüşten bileziklerle süslenmişlerdir. Başka bir ayette altından bileziklerle süsleneceklerdir, buyurulmuştur. Bu şunu bildirmektedir ki onlar her iki çeşitten aynı anda ve ayrı ayrı olarak süsleneceklerdir. İstebrek, kalın ipek elbise olup astarlardır. "Sündüs" ise yaygılar demektir. **Rableri onlara** dünyadaki şarabın aksine temizlikte ve paklıkta son derece **tertemiz bir şarap sunmaktadır.**[550]

اِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاۗءً وَّكَانَ سَعْيُكُمْ مَّشْكُوْرًا ﴿٢٢﴾ اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ تَنْزِيْلًا ۚ ﴿٢٣﴾

22. (Onlara şöyle denir:) Bu, sizin için bir mükâfattır. Sizin gayretiniz karşılığını bulmuştur.

23. (Resûlüm!) Kur'an'ı sana biz, evet biz indirdik.

Açıklaması:

22- «İşte bu Naim cenneti **sizin mükâfatınızdır. Ameliniz makbul oldu.**

23- Gerçekten biz, Kur'an'ı sana ayet ayet biz indirdik.[551]

---

550 Ayet-i kerimede yer alan "aliyehum" zarfiyet üzere mansub olup kendinden sonra gelen mübteda'nın haberidir. Bir kıraatta ya'nın sükûnu ile okunup mübteda, maba'di ise haberi olur. Kendisine bitişen zamir ise ma'tufun aleyhim'e aittir. Ayet-i kerimede yer alan "hudrun" merfu "istebrek" ise mecrur okunmuştur. Bir kıraatta bunların aksine okunmuştur. Diğer bir kıraatta, her ikisi merfu, bir başka kıraatta ise her ikisi de mecrur okunmuştur.

551 Ayet-i kerimede yer alan "nehnu" "inne"nin ismini tekid etmektedir. Veya zamir-i fasıldır. "Nezzelna" cümlesi ise "inne"nin haberidir. Yani onu toptan indirmeyip fasıla fasıla indirdik.

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ اٰثِمًا اَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾

24. Artık Rabbinin hükmüne (boyun eğip) sabret; onlardan hiçbir günahkâra, yahut hiçbir nanköre boyun eğme.

Açıklaması:

24- O halde Rabbinin elçiliğini, tebliğle ilgili sana olan **hükmüne sabret, onlardan** yani kâfirlerden **hiçbir suçluya veya nanköre boyun eğme.** Yani Utbe b. Rabia ile Velid b. Muğire'ye boyun eğme. Onlar ki Peygamber'e (s.a.v.) «Bu işten vazgeç» demişlerdi. Bununla birlikte her günahkâr ve kâfir kastedilmiş olabilir. Yani seni günah veya küfüre çağıran kim olursa olsun onlardan hiçbirine boyun eğme. İtaat etme.

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَاَصِيلًا ﴿٢٥﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾

25.Sabah akşam Rabbinin ismini yâd et.

26. Gecenin bir kısmında O'na secde et; gecenin uzun bir bölümünde de O'nu tesbih et.

Açıklaması:

25- Sabah-akşam yani sabah, öğle ve ikindide namaz içinde **Rabbinin adını an.**

26- Ve gecenin bir kısmında yani akşam ve yatsı namazında **O'na secde et. Gecenin uzun bir bölümünde O'nu tesbih et.**

Geride de geçtiği gibi gecenin üçte ikisinde veya yarısında veya üçte birinde kalk, nafile namaz kıl.

اِنَّ هٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾

27. Şu insanlar, çarçabuk geçen dünyayı seviyorlar da önlerindeki çetin bir günü (ahireti) ihmal ediyorlar.

Açıklaması:

27- Şüphesiz bunlar dünyayı severler. Ve önlerindeki o çetin günü yani kıyamet gününü **bırakırlar.** O gün için amel etmezler.

نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَآ اَسْرَهُمْ وَاِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَآ اَمْثَالَهُمْ تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾

28. Onları biz yarattık; onların yaratılışını sapasağlam yaptık. Dilediğimizde (kendilerini yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz.

Açıklaması:

28- Onları biz yarattık. Mafsallarını uzuvlarını **da biz pekiştirdik. Dilediğimiz zaman** onları yok edip onların yerine yaratılışta **benzerlerini getiririz,** yaratırız.[552]

اِنَّ هٰذِهٖ تَذْكِرَةٌ ۚ فَمَنْ شَآءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبِيْلًا ﴿٢٩﴾

29. Şüphesiz ki bu bir öğüttür. Artık dileyen Rabbine bir yol tutar.

Açıklaması:

29- Muhakkak ki bu sûre halka **bir öğüttür. Artık dileyen Rabbine doğru** taatla **bir yol tutar.**

وَمَا تَشَآءُوْنَ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ اللّٰهُ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿٣٠﴾

30. Sizler ancak Rabbinizin dilemesi (izin vermesi) sayesinde (bir şeyi) dileyebilirsiniz. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir.

Açıklaması:

30- Mamafih Allah bunu **dilemedikçe siz** taat üzere yol tutmayı **dileyemezsiniz. Çünkü Allah** yarattıklarını **hakkıyla bilendir,** yaptıklarında **hikmet sahibidir.** Ayet-i kerimede yer alan «Teşaune» fiili ya ile de okunmuştur.

يُدْخِلُ مَنْ يَّشَآءُ فِىْ رَحْمَتِهٖ ۭ وَالظّٰلِمِيْنَ اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿٣١﴾

31. O, dilediğini rahmetine dahil eder. Zalimlere gelince, onlar için elem verici bir azap hazırlamıştır.

Açıklaması:

31- Dilediğini rahmetine cennetine **koyar** bunlar da müminlerdir. **Zalimlere ise elem verici bir azap hazırlamıştır.** Bunlar da kâfirlerdir. Ayet-i kerimede yer alan «Ez-zalimine» kelimesini nasbeden, mukadder olan «e'adde» fiilidir. Ayetin devamı bunu tefsir etmektedir.

552 Ayet-i kerimede yer alan "tebdil" kelimesi amiline tekid etmektedir. "İza" kelimesi ise in yerinde kullanılmıştır. Misal: Eğer o dilerse sizleri yok eder. Çünkü Allahü teâlâ bunu değiştirmedi. Bu takdirde tebdil de vuku bulmadı.

سُورَةُ الْمُرْسَلَاتِ

MÜRSELÂT SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 50 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ﴿١﴾ فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا ﴿٢﴾ وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا ﴿٣﴾ فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٥﴾ عُذْرًا اَوْ نُذْرًا ﴿٦﴾ اِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ ﴿٧﴾ فَاِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾ وَاِذَا السَّمَآءُ فُرِجَتْ ﴿٩﴾ وَاِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ وَاِذَا الرُّسُلُ اُقِّتَتْ ﴿١١﴾ لِاَيِّ يَوْمٍ اُجِّلَتْ ﴿١٢﴾ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ﴿١٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾

1. Yemin olsun, (iyiliklerle) birbiri peşinden gönderilenlere;
2. Şiddetle eserek (zararlıları) savurup atanlara;
3. (Hakikat ve hayırları) yaydıkça yayanlara;
4. (Hak ile bâtılı) birbirinden iyice ayıranlara;
5. Öğüt telkin edenlere;
6. (Allah'a yönelenleri) arıtmak, (kötüleri) sakındırmak için.
7. Bilin ki size vaad olunan şey gerçekleşecek!
8. Yıldızların ışığı söndürüldüğü zaman,
9. Gökkubbe yarıldığı zaman,
10. Dağlar ufalanıp savrulduğu zaman,
11. Peygamberlerin (ümmetleri hakkında şahitlik) vakti tayin edildiği zaman (artık kıyamet kopmuştur).

12. (Bu alâmetler) hangi vakte ertelenmiştir?

13. Ayırım gününe.

14. (Resûlüm!) Ayırım gününün ne olduğunu sen nereden bileceksin!

15. O gün (Peygamber'i ve ahireti) yalan sayanların vay haline!

Açıklaması:

1- Birbiri ardından gönderilenlere, yani at yelesi gibi birbirini takip eder bir halde, arka arkaya gönderilen rüzgârlara,[553]

2- Sonra estikçe esen savurup atanlara, şiddetle esen rüzgârlara,

3- Yaydıkça yayanlara, yağmuru yayan rüzgârlara,

4- Sonra ayırdıkça ayıranlara, yani hak ile bâtılı, helâl ile haramı birbirinden ayıran Kur'an ayetlerine,

5-6- Gerek özür için, gerekse uyarı için, yani Allahü teâlâ tarafından bahaneleri ortadan kaldırmak ve gerekli uyarıyı yapmak için **vahiy bırakanlara,** yani (Allah'tan aldıkları) vahiy ile nebi ve resullere inip vahyi, ümmetlere ulaştıran meleklere **yemin ederim ki,**

Bir kıraatte ayette yer alan "Uzren" lafzının zâl'i, diğer bir kıraatte de "Nüzren" lafzının zâl'i mazmum okunmuşlardır.

7- Size vaad olunan, yani Mekke kâfirlerine vaad olunan; öldükten sonra tekrar diriliş ve azap, **muhakkak vuku bulacaktır,** çaresi yok, gerçekleşecektir.

8- Yıldızlar söndürüldüğü, ışıkları yok edildiği **vakit,**

9- Gök yarıldığı, çatlayıp ayrıldığı **vakit,**

10- Dağlar savrulduğu, ufalanıp toz duman halinde yürütüldüğü **vakit,**

11- Peygamberler vakitlendirildiği, yani belirli bir vakit için toplandığı **vakit,**

Ayet-i kerimede yer alan "Vükkitet" lafzı, vav ile ve vav yerine hemze ile okunmuştur.

12- Bunlar, tebliğ ettiklerine dair ümmetlerine karşı şahitlik etmek için **hangi güne,** yani büyük bir güne **bırakılmışlardır!..**

13- Yaratıklar arasındaki **ayırım gününe!** (Evet) işte o vakit, yaratıklar arasında ayırım gerçekleşecektir.[554]

14- Bu ayarım gününün ne olduğunu sana bildiren nedir? Günün şanının ürpertici olduğu noktasında muhatabı korkutma ifadesidir.

---

553 Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "urfen" lafzı, hal olmak üzere mansuptur.

554 "İzâ"nın cevabının ne olduğu bu ayetten anlaşılmaktadır. Takdiri: «Veka'al fasl-ü beyne'l-halâiki" şeklindedir.

15- Vay o gün yalanlayanların haline; Bu, onlar için bir tehdittir.

اَلَمْ نُهْلِكِ الْاَوَّلِيْنَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْاٰخِرِيْنَ ﴿١٧﴾ كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِيْنَ ﴿١٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿١٩﴾

16. Biz, (bunlar gibi inkârcı olan) öncekileri helâk etmedik mi?

17. Sonra arkadakileri de onların ardına takacağız.

18. İşte biz suçlulara böyle yaparız!

19. O gün, (hakikatleri) yalan sayanların vay haline!

Açıklaması:

16- Biz evvelkileri yalanlamaları sebebiyle **helak etmedik mi?** Yani, onları helak ettik.

17- Sonra Mekkeli kâfirler gibi, yalanlayanlardan olup **arkadan gelenleri onlara ekleyeceğiz** ve onları helak edeceğiz.

18- Biz mücrimlere, ileride mücrim olacak herkese **böyle,** bu yalanlayanlara yaptığımız gibisini **yaparız** ve onları helak ederiz.

19- Vay o gün yalanlayanların haline!.. Te'kid ifadesidir.

اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَّآءٍ مَهِيْنٍ ۙ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنٰهُ فِىْ قَرَارٍ مَكِيْنٍ ۙ ﴿٢١﴾ اِلٰى قَدَرٍ مَعْلُوْمٍ ۙ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُوْنَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٢٤﴾ اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ كِفَاتًا ۙ ﴿٢٥﴾ اَحْيَآءً وَاَمْوَاتًا ۙ ﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا فِيْهَا رَوَاسِىَ شَامِخَاتٍ وَاَسْقَيْنَاكُمْ مَّآءً فُرَاتًا ؕ ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٢٨﴾

20. (Ey insanlar!) Biz sizi dayanıksız bir sudan yaratmadık mı?

21. İşte o suyu, sağlam bir yere yerleştirdik.

22. Belli bir süreye kadar.

23. Biz buna güç yetirmişizdir. Ve bizim gücümüz ne büyüktür!

24. O gün (hakikatleri) yalan sayanların vay haline!

25. Biz, yeryüzünü toplanma yeri yapmadık mı?

26. Dirilere ve ölülere.

27. Yeryüzünde haşmetli dağlar yarattık, sizlere tatlı sular içirdik.

28. O gün, (hakikatleri) yalan sayanların vay haline!

Açıklaması:

20- Biz sizi hakir, zayıf **bir sudan** -ki o da menidir- yaratmadık mı?

21- Sonra o suyu sağlam, muhafaza edilen **bir yerde ki** o yer de rahimdir **tutmadık mı?**

22- Belirli bir vakte kadar... O vakit de doğum zamanıdır.

23- İşte biz buna **güç yetirmişizdir. Biz ne mükemmel bir kudret sahibiyiz!**

24- Vay o gün yalanlayanların haline!

25-26- Biz yeryüzünü; dirileri üstünde, **ve ölüleri** içinde **devşirip toplayan,** yani kendinde birleştiren **kılmadık mı?**[555]

27- Ona da haşmetliler, yüksek dağlar **yerleştirip size tatlı bir su içirmedik mi?**

28- Vay o gün yalanlayanların haline!..

اِنْطَلِقُوٓا اِلٰى مَا كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَ ۚ﴿٢٩﴾ اِنْطَلِقُوٓا اِلٰى ظِلٍّ ذِى ثَلٰثِ شُعَبٍ ۙ﴿٣٠﴾ لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِى مِنَ اللَّهَبِ ۭ﴿٣١﴾ اِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ ۚ﴿٣٢﴾ كَاَنَّهٗ جِمَالَتٌ صُفْرٌ ۭ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾ هٰذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَ ۙ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ ۚ جَمَعْنَاكُمْ وَالْاَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۚ﴿٤٠﴾

29. (İnkârcılara o gün şöyle denilir:) yalan sayageldiğiniz azaba doğru gidin!

30. Üç kola ayrılmış, bir gölgeğe gidin.

31. Ki ne gölgelendiren ne de alevden koruyandır.

32. O, saray gibi kocaman kıvılcım saçar.

33. Her bir kıvılcım, sanki birer sarı deve gibidir.

34. O gün, (hakikatleri) yalan sayanların vay haline!

35. Bu, (kâfirlerin) konuşamayacağı bir gündür.

36. Onlara izin de verilmez ki (sözde) mazeretlerini beyan etsinler.

37. O gün, (hakikatleri) yalan sayanların vay haline!

38. (O zaman şöyle denir:) Bu, ayırım günüdür. Sizi ve sizden öncekileri

555 Ayet-i kerimede yer alan “Kifâten” lafzı; “zamme” mânâsında “Kefete” fiilinin masdarıdır.

bir araya getirdik.

39. (Azaptan kurtulmanız için) bir hileniz varsa, gösterin bana hilenizi!

40. O gün, (hakikatleri) yalan sayanların vay haline!

Açıklaması:

29- Ve kıyamet günü, yalanlayanlara şöyle denilir: **«Haydi! Yalanlamış olduğunuza doğru** -ki o da azaptır- **gidin bakalım!**

30- Haydi! Üç çatallı gölgeye buyurun! Üç çatallı gölgeden maksat; heybet ve azameti dolayısıyla yükseldikçe üç kola ayrılan cehennemin dumanıdır.

31- Ne **gölgelendiricidir,** onları bugünün aşırı sıcaklığına karşı gölgelendirecek nitelikte koruyucudur, **ne de aleve,** ateşe karşı onlardan bir şey **gideberebilir,** geri çevirebilir.

32- Şüphesiz O, yani ateş, büyüklük ve yükseklik itibariyle inşa edilen **saray gibi bir kıvılcım** -serer; ateşten çıkıp havada uçuşan kıvılcımlar demektir- **fırlatır.**

33- **Ki sanki o kıvılcım,** görünüm ve renk itibariyle **sarı deve sürüleridir.** Hadis-i şerifte, «Cehennem ateşinin kıvılcımları zift gibi siyahtır» şeklinde gelmiştir. Araplar, siyahlıkları sarıya çalan develeri, "san develer" diye adlandırırlardı. Yukarıda zikredilen sebeple bazı âlimler ayette yer alan "süfrün" (san) lafzının "sudun" (siyah) mânâsında olduğunu söylemişlerdir. Bazıları da "Bu mânâda değildir" demişlerdir.[556]

34- Vay o gün, yalanlayanların haline..

35- Bu, yani kıyamet günü, **onların**, hiçbir konuda **konuşamayacakları bir gündür.**

36- Kendilerine, özür dilemeleri konusunda **izin de verilmez, özür de dileyemezler.** Yani kendilerine ne izin verilir, ne de özür dileyebilirler.

Ayet-i kerimede yer alan "Ya'tezirûne" lafzı, herhangi bir sebep söz konusu olmaksızın; "Yü'zenü lehüm" cümlesi üzerine atfedilmiştir. Dolayısıyla bu lafız, nefyin kapsamı içine dahildir.

37- Vay o gün yalanlayanların haline!..

38- Bu, fasıl günüdür. Ey bu ümmet içindeki yalanlayanlar! Sizi ve sizden önce yalanlayanlardan olan **evvelkileri topladık** işte şimdi beraberce hesaba çekilecek ve azaba duçar edileceksiniz.

39- Eğer azabı kendinizden uzaklaştırmak için **bir hileniz varsa buyu-**

556 Ayet-i kerimede yer alan "cimâlâtün" lafzı, "cimâletun" kelimesinin çoğuludur. Ayrıca (bir önceki ayette yer alan) "eş-şerer" lafzı "şereretün" kelimesinin, (hadis-i şerifte yer alan) "eş-şirâr" lafzı da "şeraretün" kelimesinin çoğuludur. Yine (hadis-i şerifte yer alan) "el-kayr" lafzı, "el-kâr" mânâsındadır. Ayet-i kerimede yer alan "cimâlâtün" lafzı, bir kıraatte "cimâletün" şeklinde okunmuştur.

run, bana uygulayın, hilenizi yapın.

40- Vay o gün yalanlayanların haline!

اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيٓـًٔا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا اِنَّكُمْ مُجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِاَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

41. Şüphesiz (o gün) takvâ sahipleri, gölgeliklerde ve pınar başlarında,

42. Canlarının çektiği çeşit çeşit meyveler arasındadırlar.

43. (Kendilerine:) "İşlediklerinizin karşılığı olarak şimdi âfiyetle yeyin için" (denir).

44. İşte, biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız.

45. O gün, (hakikatleri) yalan sayanların vay haline!

46. (Ey inkârcılar!) Yeyiniz, (dünyadan) faydalanınız biraz! Gerçek şu ki, sizler suçlusunuz!

47. O gün, (hakikatleri) yalan sayanların vay haline!

48. Onlar, kendilerine: "Allah'ın huzurunda eğilin!" denildiği vakit eğilmezler:

49. O gün, (hakikatleri) yalan sayanların vay haline!

50. Onlar artık bundan (Kur'an'dan) sonra hangi söze inanacaklar.

Açıklaması:

41- Şüphesiz takva sahipleri gölgelerde, yani sıkça dikilmiş ağaçların altında, -çünkü cennette sıcağından gölgelenecek güneş yoktur- **ve pınar başlarında,** yerden fışkıran su başlarında.

42- Ve canlarının çektiği meyvelerin içindedirler. Ayet-i kerimede; cennetteki yiyecek ve içeceklerin, cennetliklerin iştah ve arzularına göre olduğuna işaret edilmektedir. Oysa dünyadakiler böyle değildir. Dünyada insanlar genelde bulabildiklerine göre yer ve içerler.

43- Kendilerine **«Dünyada yapmış olduğunuz iyiliklere karşılık afiyetle** yani huzur ve rahatlık içinde olduğunuz halde **yiyin, için!»** denilir.

Ayet-i kerimede yer alan "Henîen" lafzı, hal olup "Mütehenniîne" tevilindedir.

44- İşte biz güzel amel sahiplerini böylece, tıpkı takva sahiplerini mükâfatlandırdığımız gibi **mükâfatlandırırız.**

45- Vay o gün yalanlayanların haline...

46- Siz -kâfirlere hitaptır- dünyada **az** bir zaman **yiyin, zevk edin!** Bu zaman, ölümle son bulacaktır. -Bu, onlara bir tehdittir.- **Çünkü siz, mücrimlersiniz.**

47- Vay o gün yalanlayanların haline!..

48- Onlara, «Rükû edin, namaz kılın» **denildiği zaman, rükû etmezler,** namaz kılmazlar.

49- Vay o gün yalanlayanların haline!..

50- Artık bundan, yani Kur'an'dan **sonra hangi söze inanacaklar?** Yani Kur'an'ı yalanladıktan sonra Allah'ın indirdiği kitaplardan başka bir kitaba inanma imkânları yoktur. Çünkü Kur'an'ın içinde bulunan i'caz, (muhatabı mislini getirmekten aciz bırakmak) Kur'an'ın dışındaki kitaplarda yoktur.

سُورَةُ النَّبَإِ

NEBE SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 40 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ الَّذِى هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾

1. Birbirlerine neyi soruyorlar?
2. O büyük haberden mi?
3. (İnanıp inanmamakta) ayrılığa düşmektedirler.

Açıklaması:

1- Kureyşliler **birbirlerine hangi şeyden soruyorlar?**

2- O büyük haberi mi?

Bu ayet önceki ayette istifhamla ifade edilen şeyi izah etmektedir, soru şeklinde ifade edilmesinden maksat durumun büyüklüğünü ve önemini ifade etmektir. Bu büyük haber ise Hz. Peygamber'in (s.a.v.) getirmiş olduğu ve öldükten sonra tekrar dirilmeye vesaireye müştemil olan Kur'an'dır.

3- Ki onlar onda ihtilafa düşmüşlerdir. Müminler onu ispat, kâfirler ise inkâr etmektedirler.

كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ مِهَادًا ﴿٦﴾ وَالْجِبَالَ
اَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ اَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا الَّيْلَ لِبَاسًا
﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا
وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَاَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَآءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾

وَجَنَّاتٍ اَلْفَافًا ﴿١٦﴾

4. Hayır! Anlayacaklar!

5. Yine hayır! Onlar anlayacaklar!

6. Biz yeryüzünü bir döşek yapmadık mı?

7. Dağları da birer kazık .

8. Sizi çifter çifter yarattık.

9. Uykunuzu bir dinlenme kıldık.

10. Geceyi bir örtü yaptık.

11. Gündüzü de çalışıp kazanma zamanı kıldık.

12. Üstünüzde yedi kat sağlam göğü bina ettik.

13. (Orada) alev alev yanan bir kandil yarattık.

14. Sıkışan bulutlardan şarıl şarıl akan sular indirdik.

15. Size tohumlar, bitkiler, yetiştirmek için

16. Ve ağaçları (birbirine) sarmaş dolaş bahçeler.

Açıklaması:

4- Hayır! Bu bir tehdittir. İnkârları yüzünden başlarına gelecek olanı **ilerde bilecekler.**

Ayeti kerime te'kid ifade etmektedir, burada "summe" ile getirilmesi, ikinci tehdidin birincisinden daha şiddetli olduğunu bildirmektedir.

6- Bundan sonra Allahü teâlâ, öldükten sonra diriltmeye kudreti olduğuna işaret ederek şöyle buyurdu. **«Biz yeri bir beşik** gibi döşek **yapmadık mı?**

7- Çadırların direklerle sabit kılındığı gibi, yeryüzünü sabit tutacak **dağları da birer kazık?** (İstifham takrir içindir.)

8- Sizleri de erkek ve dişi olarak **çift çift yarattık.**

9- Uykunuzu da bedenleriniz için **bir dinlenme yaptık.**

10- Geceyi karanlığı ile **örten** (bir elbise gibi) **yaptık.**

11- Gündüzü ise, geçiminizi sağlamak için **geçim zamanı yaptık.**

12- Ve üstünüze, yedi sağlam yani asırların ve zamanların geçmesi kendisini etkilemeyen muhkem ve kuvvetli gökler **bina ettik.**

Ayeti kerimede yer alan "Şidad" Şedid kelimesinin çoğuludur.

13- Parıl parıl parıldayan yanıcı, aydınlık veren **bir kandil** yani güneş **yarattık** (astık).

14- Hayız görme zamanı yaklaşan kadın gibi yağmur yağdırma zamanı gelmiş olan **sıkıcı bulutlardan şarıl şarıl su indirdik.**

15-16- Ki onunla buğday gibi **daneler** saman gibi **otlar, sarmaş dolaş bahçeler çıkaralım diye.**

Ayet-i kerimede yer alan "Elfaf' lefif'in çoğuludur. Şerif ve Eşraf gibi.

اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًاۙ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ فِى الصُّورِ فَتَأْتُونَ اَفْوَاجًاۙ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَآءُ فَكَانَتْ اَبْوَابًاۙ ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًاۜ ﴿٢٠﴾ اِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًاۙ ﴿٢١﴾ لِلطَّاغِينَ مَاٰبًاۙ ﴿٢٢﴾ لَابِثِينَ فِيهَآ اَحْقَابًاۚ ﴿٢٣﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًاۙ ﴿٢٤﴾ اِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًاۙ ﴿٢٥﴾ جَزَآءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾

17. Şüphesiz hüküm günü vakit olarak belirlenmiştir.

18. Sûr'a üflendiği gün, bölük bölük Allah'a gelirsiniz.

19. Gökyüzü açılır ve orada pek çok kapılar oluşur;

20. Dağlar yürütülür, serap haline gelir.

21. Şüphesiz, cehennem pusuda beklemektedir.

22. Azgınların barınacağı yerdir (cehennem).

23. (Azgınlar) orada çağlar boyu kalacaklar,

24. Orada bir serinlik ya da (susuzluk gideren) bir içecek tatmazlar,

25. Kaynar su ve irin (tadarlar).

26. Ancak (dünyada yaptıklarına) uygun karşılık olarak.

Açıklaması:

17- Şüphesiz ki mahlûkat arasında **hüküm verme günü** mükâfat ve ceza için **tayin edilen bir vakit olmuştur.**

18- O gün Sûr'a üfürülecek. Üfüren ise İsrafil'dir, **siz de hemen** kabirlerinizden çıkıp mahşere **bölük bölük geleceksiniz.**

Ayeti kerimede yer alan "Yevm" "Yevme"l-fasl"dan bedel veya atf-ı beyandır.

19- Meleklerin inmesi için **gök açılmış** yarılmış **kapı kapı olmuş,**[557]

20- Dağlar yerlerinden **yürütülecek ve bir serap** yani dağların yürütülmesi hafiflikte toz gibi **olacak.**

21- Muhakkak ki cehennem, gözetleyici yani gözetleme yeridir.

22- Azgın kafirler için girecekleri **bir dönüş yeridir.** Ki orayı geçemezler.

557 Ayeti kerimede yer alan "futihet" şeddesiz olarak da okunmuştur.

23- Orada sonsuza kadar **devirler boyunca kalacaklardır.** [558]

24- **Orada ne bir serinlik** uyku **tadacaklar** onlar uykuyu tadamıyacaklardır **ne de** zevklenmek için içilen şeylerden içilecek **bir** şey!..

25- Sadece son derece kaynar **bir su ve** cehennemliklerin cerahatlarından akan irin. Onlar bunu tadacaklar.

26- Yaptıklarına **uygun** olan **bir ceza** olarak bununla cezalandırılmışlardır. Nitekim küfürden daha büyük bir günah olmadığı gibi ateşten de daha büyük bir ceza yoktur.

اِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَىْءٍ اَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ اِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾

27. Çünkü onlar hesap gününü (geleceğini) ummazlardı.

28. Bizim ayetlerimizi yalanladıkça yalanlamışlardı.

29. Biz ise her şeyi bir kitapta sayıp yazmışızdır.

30. Tadın! Bundan sonra yalnızca azabınızı arttıracağız.

Açıklaması:

27- Çünkü onlar hesaba çekileceklerini hiç ummuyorlardı. Çünkü onlar tekrar dirilmeyi inkar etmekteydiler.

28- Ayetlerimizi Kur'anı **alabildiklerine yalanlamışlardı.**

29- Biz ise yapılan **her şeyi** buna karşılık değerlendirmemiz için Levh-i Mahfuz'da **yazıp kaydetmişiz.** Bunlardan birisi de Kur'anı yalanlamalarıdır.

30- Ahirette üzerlerine azap tahakkuk edince onlara şöyle denilecek **"Artık** cezanızı **tadın! Artık size** azabınızın üzerine **azap artırmaktan başka bir şey yapacak değiliz!"**

اِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَآئِقَ وَاَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ اَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾ جَزَآءً مِنْ رَبِّكَ عَطَآءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾

31. Şüphesiz takvâ sahipleri için de başarı ödülü vardır.

32. Bahçeler, bağlar,

33. Göğüsleri tomurcuk gibi kabarmış yaşıt kızlar,

34. Ve içki dolu kase(ler).

---

558 Ayet-i kerimede yer alan "labisin" hal-i mukadderdir. Yani kalmaları takdir edilmiş olduğu halde... "Ahkab" ise hukb kelimesinin çoğuludur.

35. Onlar orada ne boş bir lâkırdı ne de yalan işitirler.

36. Bunlar Rabbinin yeterli bir bağışı, mükâfatıdır.

Açıklaması:

31- Şüphesiz ki takva sahiplerine cennette **korkulardan kurtulma yeri ve zafer vardır.**

32- Bahçeler, üzümler.[559]

33- Aynı yaşta göğüsleri tomurmuş genç kızlar.[560]

34- Hem içi şarap **dolu kadeh(ler).** Kıtal suresinde "şaraptan nehirler" buyrulmuştur.

35- Orada yani cennette şarap içme esnasında ve diğer vaziyet anlarında **ne boş bir laf işitirler, ne de yalanlama.** Fakat dünyada şarap içme esnasında meydana gelen hadiseler bunun aksinedir.[561]

36- Rabbinden bir mükafat ve tam yani bol **bir bağış olarak** Allah o muttakileri mükafat olarak bunlarla mükafatlandırmıştır. [562]

رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلٰٓئِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ اِلَّا مَنْ اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَآءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ مَاٰبًا ﴿٣٩﴾ اِنَّآ اَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِى كُنْتُ تُرَابًا ﴿٤٠﴾

37. O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir. O, rahmândır. O gün insanlar O'na karşı konuşmaya yetkili değillerdir.

38. Ruh (Cebrail) ve melekler saf saf olup durduğu gün, Rahmân'ın izin verdiklerinden başkaları konuşmazlar; konuşan da doğruyu söyler.

39. İşte o, kesin olarak gelecek gündür. O halde dileyen Rabbine varan bir yol tutsun.

40. Biz, yakın bir azap ile sizi uyardık. O gün kişi önceden yaptıklarına bakacak ve inkârcı kişi: "Keşke toprak olsaydım!" diyecektir.

---

559 Ayet-i kerimede yer alan "hedaika" mefazen'den bedel veya atf-ı beyandır. "A'nab" ise mefazen üzerine atfedilmiştir.

560 Ayet-i kerimede yer alan "kevaib" ka'b kelimesinin "etrab" ise "tırb" kelimesinin çoğuludur.

561 Ayet-i kerimede yer alan "kizaben" şeklinde okununca kizben yani yalan, şeddeli okununca tekziben yani biri diğerini yalanlamaz manasını ifade eder.

562 Ayet-i kerimede yer alan "hisab" kelimesi Arapların şu sözünden alınmıştır : "A'tani fe-ehsebeni" yani bana o kadar bol verdi ki nihayet "Bana yeter" dedim.

Açıklaması:

37- Göklerle yerin ve aralarındaki her şeyin Rabbinden. O Rahman'dan ki mahlukat **ona hitapta bulunmaya muktedir olamazlar.** Yani yüce Allah'tan korkarak hiç kimse ona hitapta bulunmaya güç yetiremez.[563]

38- O gün Cebrail veya Allah'ın orduları **ve bütün melekler saf olup dururlar.** Halk **konuşamazlar. Yalnız Rahman'ın** konuşmaya **izin verdiği ve** Allahü teâlânın razı olduğu kimselere şefaat etmeleri için **doğru söyleyen** melekler ve mü'min **kimseler müstesna.**[564]

39- İşte bugün haktır. Vukuu sabit ve gerçek olan gündür. Bu da kıyamet günüdür. **Artık dileyen Rabbine varacak bir yol tutsun.** Yani o günün azabından kurtulması için ibadet ve taatıyla Allah'a yönelir.

40- Ey Mekke kafirleri **Biz size yakın bir azabı haber verdik.** Yani gelecek olan kıyamet gününün azabını haber verdik. Her gelecek ise yakındır. O gün her kişi hayırsever **iki elinin önden ne gönderdiğine bakacak, kafirler "Ah keşke toprak olaydım"** yani azaba duçar olmayaydım. Allahü teâlâ hayvanların birbirlerinden haklarını alıp ödeştirdikten sonra onlara "Toprak olunuz" deyince işte o zaman kafir böyle olupda azap görmemeyi temenni eder.[565]

563 Ayet-i kerimede yer alan "Rab" kelimesi mecrur ve merfu olarak da okunmuştur. "Er-Rahman" kelimesi de aynı şekilde ve Rab kelimesinin mecrur okunmasıyla birlikte merfu olarak da okunmuştur.

564 Ayet-i kerimede yer alan "yevm" "la yemlikune" fiilinin zarfıdır. "Saf kelimesi ise haldir. Yani saf saf oldukları halde.

565 Ayet-i kerimede yer alan "yevm" sıfatı ile birlikte "azab" kelimesinin zarfıdır

سُورَةُ النَّازِعَاتِ

NÂZİÂT SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 42 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ﴿١﴾ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ﴿٢﴾ وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا ﴿٣﴾ فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُدَبِّرَاتِ اَمْرًا ﴿٥﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ اَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ﴿٩﴾ يَقُولُونَ ءَاِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِى الْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةً ﴿١١﴾ قَالُوا تِلْكَ اِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَاِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾

1. Söküp çıkaranlara, and olsun;
2. Yavaşça çekenlere,
3. Yüzdükçe yüzenlere,
4. Yarıştıkça yarışanlara,
5. Derken iş düzenleyenlere.
6. Birinci üflemenin (kâinatı) sarstığı,
7. Onu ikinci üflemenin takip ettiği gün,
8. İşte o gün yürekler kaygıdan oynar,
9. Gözler yorgun düşer.
10. Diyorlar ki, "Öldükten sonra biz, (dünyadaki) ilk halimize mi döndürüleceğiz,
11. (Hem de) çürümüş kemikler olduktan sonra ha?"

12. “O zaman bu, ziyanlı bir dönüş olur” dediler.

13. Bu dönüş, sadece bir seslenmeye bakar.

14. Birdenbire kendilerini mahşerde buluverirler.

Açıklaması:

1- And olsun boğarcasına şiddetle çekerek **söküp çıkaranlara** kafirlerin ruhlarını söküp çıkaran meleklere.

2- Usulcacık çekenlere de müminlerin ruhlarını usulcacık çeken yani yumuşak ve nazikçe çıkaran meleklere de.

3- Ve yüzüp, yüzüp gidenlere Allahü teâlânın emriyle semadan süzülüp giden, yani inen meleklere de .

4- Sonra yarıştıkça yarışanlara da müminlerin ruhlarını cennete götürmekle yarış eden meleklere de

5- Sonra işleri yönetenlere de dünya işlerini yöneten, yani yönetmek için yere inen meleklere de **and olsun** ki öldükten sonra elbette dirileceksiniz, ey Mekkeli kafirler![566]

6- O gün ilk sarsıntı birinci nefha **sarsacak.** Bununla her şey sarsılacak, yani yerinden hareket edecek. Şu halde nefha sayesinde meydana gelecek işlerle sıfatlanmıştır.

7- Onun peşinde olan da ikinci nefha da **ardından gelecek** iki nefhanın arası kırk yıldır. Bu cümle “er-Racife” den haldir. Şu halde bu gün iki nefhayı da, başka şeyleri de içine alacak kadar geniştir. Buna göre ikinci nefhanın ardından gerçekleşecek olan tekrar dirilişe zarf olması da mümkündür.

8- O gün ürperti içinde korku ve hoplama içinde **olan birtakım yürekler vardır ki**

9- Gözleri yere eğilecektir gördükleri dehşet verici şeyler sebebiyle zillete bürünecektir.

10- Bunlar yani bu yüreklerin ve gözlerin sahipleri, alayvâri bir ifade ve tekrar dirilişi inkar eden bir eda ile **“Biz mi gerçekten evvelki hale düşürülecekmişiz?** Yani biz mi öldükten sonra tekrar hayata döndürülecekmişiz? "Hafire" evvelki hale verilen isimdir. Bir kimse geldiği yöne geri döndüğünde denilen “Falanca hafiresine döndü” ifadesi de bu kabildendir.[567]

11- Ya ufalanmış çürüyüp toz haline gelmiş **kemikler olduğumuz vakit**

---

566 Yukarıda zikredilen bu kasemlerin cevabı mahzuf olup “le tübasünne” takdirindedir, yani “elbette dirileceksiniz.” Bir sonraki ayette yer alan “yevme” lafzının da amili durumundadır.

567 Ayet-i kerimede yer alan “einna” lafzı iki hemzenin tahkiki, ikincisinin teshili, tahkik ve teshil durumlarında aralarına elif'in dahil edilmesi ile okunmuştur. Bir sonraki ayette yer alan “ei-za” lafzı için de aynı kıraatlar geçerlidir.

mi diriltilecekmişiz? **diyorlar.** Kıraat: Ayet-i kerimede yer alan"Nehireten" lafzı bir kıraatte "Nâhiraten" şeklinde okunmuştur.

12- Derler ki:" O takdirde eğer doğruysa **bu** yani hayata dönüşümüz **zararlı** zarar ettiren **bir dönüştür."** Allahü teâlâ buyurdu ki:

13- Fakat o yani akabinde tekrar dirilişin gerçekleşeceği birinci nefhanın ardından gelen nefha **bir tek çığlıktır** nefhadır.

14- O bir üfürüldü mü **görürsün ki onlar** yani tüm yaratılmışlar **toprak üstündedirler** yer altında ölü olmalarının ardından bu defa yeryüzünde diri olmuşlar.

هَلْ اَتٰىكَ حَدِيْثُ مُوْسٰىۘ ﴿١٥﴾ اِذْ نَادٰىهُ رَبُّهٗ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًىۚ ﴿١٦﴾

15. (Habibim!) Sana Musa'nın haberi geldi mi?

l6. Kutsal vâdi Tuvâ'da Rabbi ona şöyle seslenmişti:

Açıklaması:

15- Ey Muhammed! **Sana Musa'nın haberi geldi mi?**

16- Bir vakitler Rabbi ona mukaddes vadide Tuva'da -Tuvâ: Mukaddes vadinin adıdır- **nida etmişti.**[568]

اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهٗ طَغٰىۖ ﴿١٧﴾ فَقُلْ هَلْ لَّكَ اِلٰٓى اَنْ تَزَكّٰىۙ ﴿١٨﴾ وَاَهْدِيَكَ اِلٰى
رَبِّكَ فَتَخْشٰىۚ ﴿١٩﴾ فَاَرٰىهُ الْاٰيَةَ الْكُبْرٰىۖ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصٰىۖ ﴿٢١﴾ ثُمَّ اَدْبَرَ يَسْعٰىۖ
﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ فَنَادٰىۖ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ اَنَا۠ رَبُّكُمُ الْاَعْلٰىۖ ﴿٢٤﴾ فَاَخَذَهُ اللّٰهُ نَكَالَ الْاٰخِرَةِ
وَالْاُوْلٰىۗ ﴿٢٥﴾ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَنْ يَّخْشٰىۗ ﴿٢٦﴾

17. Firavun'a git! Çünkü o çok azdı.

18. De ki: Nasıl arınmaya gönlün var mı?

19. Seni Rabbimin yoluna iletmemi ister misin? Böylece ondan korkarsın.

20. Ve ona en büyük mucizeyi gösterdi.

21. (O ise) hemen yalanladı ve isyan etti.

22. Sonra (inkâr için) olanca çabasını göstererek sırtını döndü.

23. Derhal (adamlarını) topladı ve (onlara) bağırdı:

24. Ben, sizin en yüce Rabbinizim! dedi.

---

568 Ayet-i kerimede yer alan "hadisu" lafzı "iz"in amili durumundadır.
Ayet-i kerimedeki "tuvâ" lafzı tenvinli ve tenvinsiz olarak okunmuştur.

25. Allah onu, (herkese ibret olarak) dünya ve ahiret azabıyla cezalandırdı.

26. Elbette bunda, korkan kimseler için büyük bir ibret vardır.

Açıklaması:

17- De şöyle buyurmuştu: **Firavun'a git. Çünkü o pek azdı.** Küfründe sınırı aştı.

18- De ki: Temizlenmeye Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şehadet etmek suretiyle şirkten pak olmaya **isteğin var mı?** Seni buna davet ediyorum!

Ayet-i kerimede yer alan "Tezekka" lafzı bir kıraate Za'nın şeddelenmesiyle okunmuştur. Bu takdirde siganın aslında bulunan ikinci ta, za'ya idgam edilmiştir.

19- Seni Rabbine irşad edeyim mi? Delil ile seni Rabbini tanımaya delalet edeyim mi **ki haşyet bulasın** ondan korkasın?

20- Bunun üzerine ona dokuz mucizesinden **en büyük mucizeyi gösterdi.** En büyük mucize de el yahut asadır.

21- Fakat o, Firavun Musa'yı **yalanladı ve** Allahü teâlâya **âsi oldu.**

22- Sonra imandan **yüz çevirerek** yeryüzünde fesat peşinde **koştu.**

23- Sonra haşredip sihirbazları ve ordusunu toplayıp **bağırdı.**

24- "Ben sizin en yüce Rabbinizim benim üzerimde Rab yoktur" **dedi.**

25- Allah onu, (herkese ibret olarak) **dünya ve ahiret azabıyla cezalandırdı.**

26- Muhakkak ki Allahü teâlâdan **korkanlar için bu** zikredilen **de bir ibret vardır.**

ءَاَنْتُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمِ السَّمَآءُ ۚ بَنٰيهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوّٰيهَا ۙ ﴿٢٨﴾ وَاَغْطَشَ لَيْلَهَا
وَاَخْرَجَ ضُحٰيهَا ۖ ﴿٢٩﴾ وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰيهَا ۗ ﴿٣٠﴾ اَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعٰيهَا ۖ
﴿٣١﴾ وَالْجِبَالَ اَرْسٰيهَا ۙ ﴿٣٢﴾ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ ۗ ﴿٣٣﴾

27. Sizi yaratmak mı daha güç, yoksa gökyüzünü yaratmak mı, ki onu Allah bina etti,

28. Onu yükseltti, düzene koydu ,

29. Gecesini kararttı, gündüzünü ağarttı.

30. Ondan sonra da yerküreyi döşedi,

31. Yerden suyunu ve otlağını çıkardı,

32. Dağları sağlam bir şekilde yerleştirdi.

33. Kendiniz ve hayvanlarınız için bir faydalanma olmak üzere.

Açıklaması:

27- Sizi yani öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkar edenleri **yaratmak mı daha çetin, yoksa gökyüzünü** yaratmak mı daha çetin? **Onu (Allah) bina etmiştir.** (Buradan) gökyüzünün yaratılış keyfiyeti beyan edilmektedir.[569]

28- Boyunu yükseltmiş -burada binanın keyfiyeti açıklanmaktadır- yani yukarıya dönük olan kısmını yüksek tutmuş -bazıları tavanını yükseltmiştir, manasında vermişlerdir- **ve onu düzenli kılmıştır,** onu nizami ve ayıpsız olarak yaratmıştır.

29- Gecesini karanlık yaptı, duhasını ortaya çıkardı güneşin ziyasını ibraz eyledi. Ayet-i kerimede gölgesi olduğu için gece, lambası olduğu için de güneş göğe izafe edilmiştir.

30- Ondan sonra yeri döşemiştir sermiştir. Yer gökten önce döşenmemiş bir halde yaratılmış idi.

31- Ondan kaynaklarından fışkırtmak suretiyle **suyunu ve otlağını** davarların otladığı; ağaç ve otlar ile, insanların yedikleri, katık ve meyvaları **çıkarmıştır.** "Otlak" kelimesinin bu manada kullanılması istiaredir.

32- Dağları oturtmuştur, sakin dursun diye onları yeryüzüne yerleştirmiştir.

33- Sizin ve davarlarınızın istifadesi için ki onlar da deve, sığır ve koyundur.[570]

فَإِذَا جَآءَتِ الطَّآمَّةُ الْكُبْرٰى ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعٰى ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِمَنْ يَرٰى ﴿٣٦﴾ فَأَمَّا مَنْ طَغٰى ﴿٣٧﴾ وَآثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوٰى ﴿٣٩﴾

34. Her şeyi alt üst eden o büyük felâket geldiği vakit,

35. İnsanın yapıp ettiklerini hatırlayacağı gün,

36. Ve görene cehennem açık bir şekilde gösterilmiştir.

37. Artık kim azmışsa ,

569 Ayet-i kerimede yer alan "eentüm" lafzı iki hemzenin tahkiki ikincisinin elif'e ibdali, teshil edilen elif ile diğeri arasında başka bir elif'in dahil edilmesi ve bunun terki ile okunmuştur.

570 Ayet-i kerimede yer alan "Metâan" lafzı ya mukadder bir fiilin mefulü lehidir -Buna göre mana "Bunu sizin ve davarlarınızın faydalanmaları için yapılmıştır" şeklinde olur -ya da mukadder bir fiile meful-ü mutlaktır. Buna göre mana "Sizin ve davarlarınızın istifadesine sunulmuştur" şeklinde olur. Ayrıca ayette yer alan "en'am" lafzı da "ne'am" kelimesinin çoğuludur.

38. Ve dünya hayatını ahirete tercih etmişse,

39. Şüphesiz cehennem(onun için) tek barınaktır.

Açıklaması:

34- Fakat o en büyük felaket ikinci nefha **geldiği vakit.**

35- İnsan dünyada iken **neye** hayra mı şerre mi **çalıştığını hatırlayacaktır.** (Ayette yer alan "Yevme" lafzı "iza" dan bedeldir.)

36- Bir de cahim yakıcı ateş **görenlere** gören herkese **gösterildiği** izhar edildiği gün;

37- Her kim tuğyanda bulunmuş kafir olmuş ("Fe emma..." cümlesi "İza"nın cevabıdır.)

38- Ve nefsani arzularına tâbi olup **dünya hayatını tercih etmiş ise,**

39- Muhakkak cehennemdir varılacak yer onun varacağı yer.

وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰىۙ ﴿٤٠﴾ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوٰىؕ ﴿٤١﴾
يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰىهَاؕ ﴿٤٢﴾ فِيْمَ اَنْتَ مِنْ ذِكْرٰىهَاؕ ﴿٤٣﴾ اِلٰى رَبِّكَ
مُنْتَهٰىهَاؕ ﴿٤٤﴾ اِنَّمَآ اَنْتَ مُنْذِرُ مَنْ يَّخْشٰىهَاؕ ﴿٤٥﴾ كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوْٓا اِلَّا
عَشِيَّةً اَوْ ضُحٰىهَا ﴿٤٦﴾

40. Rabbinin makamından korkan ve nefsini kötü arzulardan uzaklaştırmış kimse için,

41.Şüphesiz cennet (onun) yegâne barınağıdır.

42. Sana kıyameti sorarlar: Gelip çatması ne zamandır? (derler.)

43. Sen onu nereden bilip bildireceksin!

44. Onun nihaî ilmi yalnız Rabbine aittir.

45. Sen ancak ondan korkanları uyarırsın.

46. Kıyamet gününü gördüklerinde (dünyada) sadece bir akşam vakti ya da kuşluk zamanı kadar kaldıklarını sanırlar.

Açıklaması:

40- Kim de Rabbinin makamından Rabbinin huzurunda dikilip durmaktan **korkmuş ve nefs-i** emmaresini isteklerine tâbi olarak helake sürükleyen **hevadan men etmiş ise,**

41- Muhakkak cennet onun varacağı yerdir. Elhasıl: İsyankar olan cehenneme, itaatkar ise cennete girer.

42- Onlar yani Mekke kafirleri **sana kıyametin ne zaman gerçekleşeceğini** ne zaman vuku bulup kopacağını **soruyorlar.**

43- Nerede hangi şeyde **senden onu anlatması?** Yani senin yanında onun ilmi yok ki ondan bahsedesin!

44- Onun en son ilmi ancak Rabbinedir. Onu ondan başkası bilemez.

45- Sen ancak kıyametten korkanlara bir uyarıcısın senin uyarın ancak ondan korkanlara fayda verir.

46- Onlar kıyameti görecekleri gün, sanki bir akşamından veya kuşluğundan yani günün akşamından veya sabahından **başka** kabirlerinde **durmamışlardır.**[571]

571 Aralarındaki sıkı beraberliğe binaen "Duha"nın "aşiyye"ye izafesi sahihtir. Çünkü her ikisi de gündüzün iki tarafı durumundadırlar. Kelimenin ayetin sonunda düşmesi ise bu izafeti daha da güzelleştirmiştir.

سُورَةُ عَبَسَ

ABESE SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 42 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

عَبَسَ وَتَوَلّٰٓى ﴿١﴾ اَنْ جَٓاءَهُ الْاَعْمٰى ﴿٢﴾ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكّٰٓى ﴿٣﴾ اَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ
الذِّكْرٰى ﴿٤﴾ اَمَّا مَنِ اسْتَغْنٰى ﴿٥﴾ فَاَنْتَ لَهُ تَصَدّٰى ﴿٦﴾ وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا يَزَّكّٰى ﴿٧﴾

1 (Peygamber), yüzünü ekşitti ve geri döndü.

2. Âmânın kendisine gelmesinden ötürü

3. Belki o temizlenecek,

4. Yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecek.

5. Kendini (sana) muhtaç görmeyene gelince,

6. Sen ona yöneliyorsun,

7. Oysa ki onun temizlenip arınmasından sen sorumlu değilsin.

Açıklaması:

1-2- Peygamber âmâ Abdullah b. Ümm-i Mektum **kendisine geldi diye yüzünü ekşitip çevirdi.** Resûlullah sallahu aleyhi ve sellem Müslüman olmalarına çok düşkün olup, Müslüman olmalarını ümit ettiği Kureyşin ileri gelenlerinden bazıları ile meşgul iken Ümm-i Mektum gelip, bu işten haberi olmadan "Allah'ın sana öğrettiğinden bana öğret" diye seslenerek Resûlullahın sözünü kesince, Peygamber (s.a.v.) evine doğru yöneldi. Bunun üzerine, bu surede inen ayette, bu işten sebep azarlandı. Bu sitem ayetleri indikten sonra âmâ Resûlullah'a geldiğinde, ona "Kendisinden dolayı Rabbimin bana sitem ettiği kimseye merhaba" der ve ridasını ona yayardı.

3- Ne bilirsin belki o senden duyduğu şeyler ile günahlardan **temizle-**

necekti. Ayet-i kerimede yer alan "Yezzekka" fiilinde asıl ta za'ya idgam edilmiştir.

4- Yahut öğüt alacaktı da senden duymuş olduğu **bu öğüt kendisine fayda verecekti.**[572]

5- Ama malı ile **kendini müstağni gören adama gelince**

6- Sen onu karşına alıyor (sözüne kulak verip) ona yöneliyor**sun.** Ayet-i kerimede yer alan "Tesedda" filili bir kıraatta ikinci ta harfini sad'a idgam etmek suretiyle sadın şeddesiyle okunmuştur.

7- Onun temizlenmemesinden Müslüman olmamasından sana **ne?**

وَاَمَّا مَنْ جَاۤءَكَ يَسْعٰى ۙ﴿٨﴾ وَهُوَ يَخْشٰى ۙ﴿٩﴾ فَاَنْتَ عَنْهُ تَلَهّٰى ۚ﴿١٠﴾ كَلَّآ اِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۚ﴿١١﴾ فَمَنْ شَاۤءَ ذَكَرَهٗ ۚ﴿١٢﴾ فِىْ صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ۙ﴿١٣﴾ مَّرْفُوْعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ۙ﴿١٤﴾ بِاَيْدِىْ سَفَرَةٍ ۙ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ؕ﴿١٦﴾

8. Fakat koşarak sana gelen ,

9. Ve (Allah'tan) korkarak gelenle ,

10. Sen onunla ilgilenmiyorsun.

11. Hayır! Şüphesiz bunlar bir öğüttür,

12. Dileyen ondan (Kur'an'dan) öğüt alır,

13. O, değerli sahifelerdir,

14. Tertemiz kılınmış, yüce makamlara kaldırılmış mukaddes sahifelerde,

15. Kâtiplerin ellerindedir,

16. Değerli ve güvenilir katiplerin.

Açıklaması:

8- Amma sana koşarak gelen kimse ayet-i kerimede yer alan "Yes'a" "Cae" filinin failinden hal düşmektedir.

9- O Allah'tan **korktuğu halde** o da âmâ olan kimsedir. Ayet-i kerimede yer alan "Vehuve-Yehşa" Yes'a fiilindeki fail'den hal'dir.

10- Sen ondan (yüz çevirip başkası ile) **oyalanıyorsun.**[573]

11- Sakın bir daha böyle yapma. **Çünkü o** yani bu sûre veya bu ayetler insanlar için **bir öğüttür.**

572 Ayet-i kerimede yer alan "yezzekkeru" fiilinde aslında ta zal'a idgam edilmiştir. Bir kıraatta "tenfe'u" fiili tereccinin cevabı olarak mansub okunmuştur.

573 Ayet-i kerimede yer alan "telehha" fiilinde asıl olan diğer ta hazfedilmiştir.

12- İsteyen bunları belleyip **ondan öğüt alır.**

13-14- O Allah nezdinde **çok şerefli,** semada **yüksek tutulmuş,** şeytanların el sürmesinden tenzih edilmiş **tertemiz sahifelerdedir.**[574]

15-16- Kıymetli, yüce Allah'a **itaat eden,** Levh-i Mahfuz'dan alıp onları yazan **kâtiplerin elleriyle** (yazılmıştır. Bunlar da meleklerdir).

قُتِلَ الْاِنْسَانُ مَآ اَكْفَرَهٗ ﴿١٧﴾ مِنْ اَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهٗ ﴿١٨﴾ مِنْ نُّطْفَةٍ خَلَقَهٗ فَقَدَّرَهٗ ﴿١٩﴾
ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهٗ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ اَمَاتَهٗ فَاَقْبَرَهٗ ﴿٢١﴾ ثُمَّ اِذَا شَآءَ اَنْشَرَهٗ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا
يَقْضِ مَآ اَمَرَهٗ ﴿٢٣﴾ فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ اِلٰى طَعَامِهٖٓ ﴿٢٤﴾ اَنَّا صَبَبْنَا الْمَآءَ صَبًّا ﴿٢٥﴾
ثُمَّ شَقَقْنَا الْاَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَاَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا
وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَآئِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَاكِهَةً وَاَبًّا ﴿٣١﴾ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ ﴿٣٢﴾

17. Kahrolası insan! Ne inkârcıdır!
18. Allah onu neden yarattı?
19. Bir nutfeden (spermadan) yarattı da ona şekil verdi.
20. Sonra ona yolu kolaylaştırdı.
21. Sonra onun canını aldı ve kabre soktu.
22. Sonra dilediği bir vakitte onu yeniden diriltir.
23. Hayır! (İnsan) Allah'ın emrettiğini yapmadı.
24. İnsan, yediğine bir baksın!
25. Yağmurlar yağdırdık,
26. Sonra toprağı göz göz yardık,
27. Bu suretle orada ekinler bitirdik,
28. Üzümler, yoncalar ,
29. Zeytinlikler, hurmalıklar,
30. İri ve sık ağaçlı bahçeler,
31. Meyveler ve çayırlar bitirdik.
32. (Bütün bunlar) sizi ve hayvanlarınızı yararlandırmak içindir.

Açıklaması:

17- Kahrolası kâfir **insan! Ne nankör** şeymiş, yani onu küfre sevkeden nedir?

574 Ayet-i kerimede yer alan "fi suhuf' inne'nin ikinci haberi olup kendinden önce geçen cümle mu'terize cümlesidir.

Buradaki istifham azarlama ifade etmektedir.

18- Onu yaratan hangi şeyden yarattı?

Buradaki istifham takriri içindir.

19- Sonra neden yarattığını kendisi açıklayarak şöyle buyurdu: **«Bir nutfeden! Onu yarattı da onu** evvela kan pıhtısı, sonra bir çiğnem etten son yaratışına kadar **biçimine koydu.**

20- Sonra ana rahminden çıkması için **ona yolunu kolaylaştırdı.**

21- Sonra onu öldürüp kabre koydurdu, onu örtmek için kabre koydu.

22- Sonra dilediği vakit, onu öldükten sonra **tekrar diriltecek.**

23- Gerçek hakka ki Rabbi **ona emrettiği şeyleri yapmadı.**

24- Öyle ya, o insan (bir kere) ibret nazarıyla **yediğine baksın.** Kendisi için nasıl takdir edilmiş ve planlanıp tasarlanmıştır.

25- Hakikaten biz, o suyu buluttan **bol bol döktük.**

26- Sonra toprağı bitki ile **iyiden iyiye yardık.**

27- Bu suretle onda buğday ve arpa gibi **dane** (ler) **bitirdik.**

28- Üzümler, taze **yoncalar.**

29- Zeytinlikler, hurmalıklar.

30- Sık ve bol ağaçlı bahçeler.

31- Nice meyveler ve hayvanların otlamış olduğu **çayırlar. Bir** görüşe göre "Ebb" saman demektir.

32- (Bütün bunlar) **sizin ve davarlarınızın menfaati için** veya faydalanma olarak. Bundan önceki sûrede belirtildiği gibi. Yine "En'am"ın neler olduğu izahı önceki sûrede belirtilmiştir.

فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

33. Kulakları sağır eden o ses geldiğinde,

34. İşte o gün kişi kardeşinden kaçar.

35. Annesinden, babasından,

36. Eşinden ve çocuklarından.

37. O gün, herkesin kendine yetip artacak bir derdi vardır.

38. O gün birtakım yüzler parıl parıl,

39. Güler ve sevinir.

40. Yine o gün birtakım yüzleri de keder bürümüş,

41. Hüzünden kapkara kesilmiştir.

42. İşte bunlar kâfirlerdir, günahkârlardır.

Açıklaması:

33- Fakat kulakları sağır eden ikinci nefha **geldiğinde**

34- O gün kişi kardeşinden,

35- Anasından, babasından,

36- Karısından ve çocuklarından kaçacak.[575]

37- O gün bunlardan herkesin kendine yeter başkasının durumuyla ilgilenmekten onu alıkoyacak **bir işi vardır.** Yani her biri kendi işiyle meşgul olacak.

38- O gün yüzler vardır, parıldayıcıdır.

39- Gülücüdür, sevinicidir. Bunlar müminlerdir.

40- O gün yüzler de vardır, üzerleri tozlanmıştır.

41- Onları bir karanlık ve siyahlık kaplar.

42- İşte bunlar bu sıfat ve hallerde bulunacak olanlar **kâfirler, facirlerdir.** Yani küfür ile günahları bünyesinde toplamış olanlar bunlardır.

575 Ayet-i kerimede yer alan "yevm" "iza"dan bedeldir. Ayetin devamı iza'nın cevabına delalet etmektedir.

سُورَةُ التَّكْوِيرِ

TEKVİR SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 29 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْۙ ﴿١﴾ وَاِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْۙ ﴿٢﴾ وَاِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْۙ ﴿٣﴾ وَاِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْۙ ﴿٤﴾

1. Güneş katlanıp dürüldüğünde,
2. Yıldızlar (kararıp) döküldüğünde,
3. Dağlar (sallanıp) yürütüldüğünde,
4. Gebe develer salıverildiğinde,

Açıklaması:

1- Güneş durulduğu, katlanıp nuru söndürüldüğü **vakit,**

2- Yıldızlar döküldüğü, parçalanıp yeryüzünde saçıldığı vakit,

3- Dağlar yürütüldüğü yeryüzünden götürüldüğü ve dağılıp toz, duman haline geldiği **vakit,**

4- Doğuracak develer, doğurması yakın hamile develer **başıboş salıverildiği,** sahiplerine bunlardan daha sevimli dünya bulunmadığı halde; karşı karşıya bulundukları ortamın korkutucu boyutta olması sebebiyle (bu mallar) çobansız ve sağımsız olarak terkedildiği **vakit,**

وَاِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْۙ ﴿٥﴾ وَاِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْۙ ﴿٦﴾ وَاِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْۙ ﴿٧﴾ وَاِذَا الْمَوْءُدَةُ سُئِلَتْۙ ﴿٨﴾ بِاَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْۚ ﴿٩﴾ وَاِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْۙ ﴿١٠﴾ وَاِذَا السَّمَآءُ

كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾

5. Vahşî hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde,

6. Denizler kaynatıldığında,

7. Ruhlar (bedenlerle) birleştirildiğinde,

8. Diri diri toprağa gömülen kıza, sorulduğunda,

9. "Hangi günah sebebiyle öldürüldü? diye.

10. (Amellerin yazılı olduğu) defterler açıldığında,

11. Gökyüzü sıyrılıp alındığında,

12. Cehennem tutuşturulduğunda,

13. Ve cennet yaklaştırıldığında,

14. Kişi neler getirdiğini öğrenmiş olacaktır.

Açıklaması:

5- Bütün vahşi hayvanlar haşredildiği, tekrar diriltildikten sonra; bir takımları için birtakımlarından kısas alınsın diye toplatıldığı **vakit,** -daha sonra bu hayvanlar toprak olacaklardır-

6- Denizler kaynatıldığı, tutuşturulup ateş halini aldığı vakit,

Kıraat: Ayet-i kerimede yer alan "sücciret" lafzı, şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.

7- Ruhlar çiftleştirildiği, bedenleri ile bütünleştirildiği **vakit,**

8- Mevûdeye ayıplanma ve fakirlik korkusuyla diri diri toprağa gömülen kız çocuğuna,

9- Katilini susturup güç duruma sokmak için, **hangi günahtan dolayı öldürüldüğü sorulduğu vakit,** -kız çocuğunun cevabı, «Hiç günahsız yere öldürüldüm» şeklinde olacaktır.-[576]

10- Sahifeler, amel defterleri **neşredildiği,** açılıp yayıldığı vakit,[577]

11- Gökyüzü koparıldığı, derisi koyundan yüzülüp çıkartıldığı gibi, yerlerinden sökülüp çıkartıldığı **vakit,**

12- Cahim, ateş **kızıştırıldığı,** korlanıp tutuşturulduğu **vakit,**[578]

13- Cennet, içine girsinler diye ehline **yaklaştırıldığı vakit,**

576 Ayet-i kerimede yer alan "kutilet" lafzı; Çocuğun muhatab olduğu hali hikayeten; 'ta'nın kesresi ile ("kutilti" şeklinde) de okunmuştur.
577 Ayet-i kerimede yer alan "nüşiret" lafzı, şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.
578 Ayet-i kerimede yer alan "sü'iiret" lafzı, şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.

14- Bu zikredilen hadiselerin zamanı geldiğinde -ki o da kıyamet günüdür- **kişi,** yani herkes, iyi-kötü **ne hazırladığını anlar.**[579]

فَلَآ اُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿١٥﴾ اَلْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَالَّيْلِ اِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ وَالصُّبْحِ اِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ اِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِى قُوَّةٍ عِنْدَ ذِى الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُطَاعٍ ثَمَّ اَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَاٰهُ بِالْاُفُقِ الْمُبِينِ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿٢٥﴾ فَاَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ اَنْ يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَآؤُنَ اِلَّآ اَنْ يَشَآءَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

15. Şimdi yemin ederim o sinenlere,
16. O akıp akıp yuvasına gidenlere,
17. Kararmaya yüz tuttuğunda geceye and olsun,
18. Ağarmaya başladığında sabaha and olsun ki,
19. O (Kur'an), şüphesiz değerli bir elçinin (Cebrail'in) getirdiği sözdür.
20. O elçi güçlü, Arş'ın sahibi (Allah'ın) katında çok itibarlıdır.
21. O, orada sayılan, güvenilen (bir elçi) dir.
22. Arkadaşınız (Muhammed) de mecnun değildir.
23. And olsun ki, onu (Cebrail'i) apaçık ufukta görmüştür.
24. O, gaybın bilgilerini (sizden) esirgemez.
25. O lanetlenmiş şeytanın sözü de değildir.
26. Hal böyle iken nereye gidiyorsunuz?
27. O, herkes için bir öğüttür,
28. Sizden doğru yolda gitmek isteyenler için de.
29. Alemlerin Rabbi Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.

Açıklaması:

15- And olsun geri dönenlere,

16- Akıp akıp yuvalarına girenlere. Bunlar beş malûm gezegen; Zühal, Müşteri, Merih, Zühre ve Utarid adlı gezegenler olup hemen arkalarındaki yörüngelerine geri dönerler. -Tahnüsü, nun'un zammesi ile olup, "Terci'ü"

579 Ayet-i kerimede yer alan "alimet..." cümlesi, sûrenin başında zikredilen ve onun üzerine atfedilen "izâ"nın cevabıdır.

كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾

5. Vahşî hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde,

6. Denizler kaynatıldığında,

7. Ruhlar (bedenlerle) birleştirildiğinde,

8. Diri diri toprağa gömülen kıza, sorulduğunda,

9. "Hangi günah sebebiyle öldürüldü? diye.

10. (Amellerin yazılı olduğu) defterler açıldığında,

11. Gökyüzü sıyrılıp alındığında,

12. Cehennem tutuşturulduğunda,

13. Ve cennet yaklaştırıldığında,

14. Kişi neler getirdiğini öğrenmiş olacaktır.

Açıklaması:

5- Bütün vahşi hayvanlar haşredildiği, tekrar diriltildikten sonra; bir takımları için birtakımlarından kısas alınsın diye toplatıldığı **vakit,** -daha sonra bu hayvanlar toprak olacaklardır-

6- Denizler kaynatıldığı, tutuşturulup ateş halini aldığı vakit,

Kıraat: Ayet-i kerimede yer alan "sücciret" lafzı, şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.

7- Ruhlar çiftleştirildiği, bedenleri ile bütünleştirildiği **vakit,**

8- Mevûdeye ayıplanma ve fakirlik korkusuyla diri diri toprağa gömülen kız çocuğuna,

9- Katilini susturup güç duruma sokmak için, **hangi günahtan dolayı öldürüldüğü sorulduğu vakit,** -kız çocuğunun cevabı, «Hiç günahsız yere öldürüldüm» şeklinde olacaktır.-[576]

10- Sahifeler, amel defterleri **neşredildiği,** açılıp yayıldığı vakit,[577]

11- Gökyüzü koparıldığı, derisi koyundan yüzülüp çıkartıldığı gibi, yerlerinden sökülüp çıkartıldığı **vakit,**

12- Cahim, ateş **kızıştırıldığı,** korlanıp tutuşturulduğu **vakit,**[578]

13- Cennet, içine girsinler diye ehline **yaklaştırıldığı vakit,**

576 Ayet-i kerimede yer alan "kutilet" lafzı; Çocuğun muhatab olduğu hali hikayeten; 'ta'nın kesresi ile ("kutilti" şeklinde) de okunmuştur.
577 Ayet-i kerimede yer alan "nüşiret" lafzı, şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.
578 Ayet-i kerimede yer alan "sü'iiret" lafzı, şeddesiz ve şeddeli olarak okunmuştur.

14- Bu zikredilen hadiselerin zamanı geldiğinde -ki o da kıyamet günüdür- **kişi,** yani herkes, iyi-kötü **ne hazırladığını anlar.**[579]

فَلَآ اُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿١٥﴾ اَلْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَالَّيْلِ اِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ وَالصُّبْحِ اِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ اِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِى قُوَّةٍ عِنْدَ ذِى الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُطَاعٍ ثَمَّ اَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَاٰهُ بِالْاُفُقِ الْمُبِينِ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿٢٥﴾ فَاَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ اَنْ يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَآؤُنَ اِلَّآ اَنْ يَشَآءَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

15. Şimdi yemin ederim o sinenlere,
16. O akıp akıp yuvasına gidenlere,
17. Kararmaya yüz tuttuğunda geceye and olsun,
18. Ağarmaya başladığında sabaha and olsun ki,
19. O (Kur'an), şüphesiz değerli bir elçinin (Cebrail'in) getirdiği sözdür.
20. O elçi güçlü, Arş'ın sahibi (Allah'ın) katında çok itibarlıdır.
21. O, orada sayılan, güvenilen (bir elçi) dir.
22. Arkadaşınız (Muhammed) de mecnun değildir.
23. And olsun ki, onu (Cebrail'i) apaçık ufukta görmüştür.
24. O, gaybın bilgilerini (sizden) esirgemez.
25. O lanetlenmiş şeytanın sözü de değildir.
26. Hal böyle iken nereye gidiyorsunuz?
27. O, herkes için bir öğüttür,
28. Sizden doğru yolda gitmek isteyenler için de.
29. Alemlerin Rabbi Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.

Açıklaması:

15- And olsun geri dönenlere,

16- Akıp akıp yuvalarına girenlere. Bunlar beş malûm gezegen; Zühal, Müşteri, Merih, Zühre ve Utarid adlı gezegenler olup hemen arkalarındaki yörüngelerine geri dönerler. -Tahnüsü, nun'un zammesi ile olup, "Terci'ü"

579 Ayet-i kerimede yer alan "alimet..." cümlesi, sûrenin başında zikredilen ve onun üzerine atfedilen "izâ"nın cevabıdır.

mânâsındadır.- Söz konusu gezegenlerden biri, burcunun sonunda görülürken, birden başına geri döner ve yatağına giriverir. -"Teknisü" lafzı, nun'un kesresi ile olup "Tedhulü" mânâsındadır- Yani her zamanki gibi kaybolduğu yerlere girip kaybolur.

17- Karardığında, karanlığıyla yöneldiğinde yahut gerilediğinde **geceye,**

18- Ağardığında, apaçık bir gündüz oluncaya dek uzadığında **sabaha yemin olsun ki,**

19- Muhakkak O, yani Kur'an, Allahü teâlâ katında **şerefli bir elçinin sözüdür.** Elçiden maksat, Cibril'dir. Onu indirdiği için kendisine isnad edilmiştir.

20- Bir elçi ki, pek kuvvetlidir, yani son derece güçlüdür, **Arş'ın sahibinin,** yani Allahü teâlâ **katında mevkii vardır,** mevkii ve itibar sahibidir.[580]

21- Orada itaat olunur, yani göklerdeki melekler ona itaat ederler. Vahiy için de emindir.

22- Sizin arkadaşınız, Muhammed (s.a.v.) zannettiğiniz gibi **deli değildir.**

23- Yemin olsun ki, onu mübin, apaçık **ufukta,** güneşin doğuş tarafının en zirvesinde görmüştür. Muhammed (s.a.v.) Cibril'i, üzerinde yaratıldığı asıl suretiyle görmüştür.[581]

24- O, yani Muhammed (s.a.v.) **gayb,** insanların gözünden ırak olan vahiy ve semavi haber **üzerine zanlı,** töhmet altında **değildir.**[582]

25- Ve o da, yani Kur'an da semâdan bilgi dinleme hırsızlığında bulunan; **kovulmuş bir şeytan sözü değildir.**

26- O halde siz nereye gidiyorsunuz? Yani Kur'an'ı inkâr edip ondan yüz çevirmeniz noktasında hangi yola girmektesiniz?

27- O Kur'an, ancak bütün âlemlere, ins-ü cinne bir zikirdir, bir öğüttür.

28- Tabi içinizden hakka tabi olarak **müstakim olmak isteyenler için!...**[583]

29- Alemlerin yaratıkların **Rabbi olan Allah** sizin hak üzere istikamet bulmanızı **dilemedikçe, sizler** hak üzere istikamet bulmayı **dileyemezsiniz.**

---

580 Ayet-i kerimede yer alan "inde" lafzı, "mekînin" lafzına tealluk etmektedir.
581 Ayet-i kerimede yer alan "vema sahibüküm" lafzı, "innehu" üzerine atfedilmiştir.
582 Ayet-i kerimede yer alan "zanîn" lafzı bir kıraatte "dat" ile okunmuştur. Buna göre mânâ,"... Cimri değildir ki ondan bir şey eksiltsin" şeklindedir.
583 Ayet-i kerimede yer alan "limen" lafzı, harf-i cerrin iadesi ile bedeldir.

سُورَةُ الْاِنْفِطَارِ

İNFİTÂR SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 19 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِذَا السَّمَآءُ انْفَطَرَتْۙ ﴿١﴾ وَاِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْۙ ﴿٢﴾ وَاِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْۙ ﴿٣﴾ وَاِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْۙ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَاَخَّرَتْ ﴿٥﴾ يَآ اَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِۙ ﴿٦﴾ اَلَّذِى خَلَقَكَ فَسَوّٰيكَ فَعَدَلَكَۙ ﴿٧﴾ فِى اَيِّ صُورَةٍ مَا شَآءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِۙ ﴿٩﴾ وَاِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَۙ ﴿١٠﴾ كِرَامًا كَاتِبِينَۙ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾

1. Gökyüzü yarıldığı zaman,

2. Yıldızlar döküldüğü zaman,

3. Denizler birbirine katıldığı zaman,

4. Kabirlerin içindekiler dışarı çıkarıldığı zaman,

5. İnsanoğlu (yapıp) gönderdiklerini ve (yapamayıp) geride bıraktıklarını bir bir anlar.

6. Ey insan! İhsanı bol Rabbine karşı seni aldatan nedir?

7. O Allah ki seni yarattı, seni düzgün ve dengeli kılıp, ölçülü bir biçim verdi.

8. Seni istediği herhangi bir şekilde parçalardan oluşturdu.

9. Hayır! Siz yine de dini yalanlıyorsunuz.

10. Şunu iyi bilin ki üzerinizde bekçiler var,

11. Değerli yazıcılar var,

12. Onlar, yapmakta olduklarınızı bilirler.

Açıklaması:

1- Gökyüzü varıldığı vakit.

2- Yıldızlar dağılıp döküldüğü zaman.

3- Denizler birbirine açılıp tek deniz haline gelerek tatlı ile tuzlu karışıp **akıtıldığı zaman.**

4- Ve kabirlerin toprağı **alt üst edilip** ölüleri dışarı çıkarıldığı **zaman.**

5- Nefis yani bu anlatılanlar olduğu zaman -ki bu da kıyamet günüdür- her nefis **önden ne** ameller **yolladı** amellerden **geriye ne bırakıp** yapmadıysa **bilmiştir.**[584]

6- Ey kâfir **insan! O kerim Rabbine karşı seni ne aldattı** da ona isyan ettin.

7- O Rabbin ki, sen hiçbir şey değilken **seni yarattı,** yaratılışını dümdüz yapıp **sana salim uzuvlar verip** azaları birbirine münasip, yaratılışını mutedil kılarak **sana uygun bir biçim bahşetti.** Ne bir el ve ayak ötekinden daha uzun değildir.[585]

8-Senin organlarını dilediği şekilde birbirine ekledi.

9- Hayır. Bu söz, Allahü teâlânın keremine aldanmaktan sakındırmaktadır. Ey Mekke kâfirleri **doğrusu siz,** amellere karşılık verilecek **cezayı inkâr ediyorsunuz.**

10- Halbuki üzerinizde amellerinizi **gözetleyen** melekler var.

11- Amelleri yazan Allah katında **kıymetli kâtipler var.**

12- Bütün **yaptıklarınızı biliyorlar.**

اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِىْ نَعِيْمٍ ۚ﴿١٣﴾ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِىْ جَحِيْمٍ ۚ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّيْنِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَآئِبِيْنَ ؕ﴿١٦﴾ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا يَوْمُ الدِّيْنِ ۙ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَآ اَدْرٰىكَ مَا يَوْمُ الدِّيْنِ ؕ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْـًٔا ؕ وَالْاَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ ﴿١٩﴾

13. İyiler muhakkak cennettedirler,

14. Kötüler de cehennemdedirler.

15. Ceza gününde oraya girerler.

16. Onlar (kâfirler) oradan bir daha da ayrılmazlar.

584 Bu ayet önce geçen “ve iza" üzerine atfedilenlerin cevabıdır.
585 Ayet-i kerimede yer alan “ma” zaiddir

17. Ceza günü nedir bilir misin?

18. Evet, bilir misin? Nedir acaba o ceza günü?

19. O gün hiçbir kimse başkası için bir şey yapamaz. O gün iş Allah'a kalmıştır.

Açıklaması:

13- Muhakkak ki imanlarında sadık olan iyi müminler Naim cennetindedirler.

14- Muhakkak ki kâfirler, yakıcı bir ateş içindedirler.

15- Ceza günü oraya girecekler ve onun sıcaklığına göğüs germeye çalışacaklar.

16- Oradan bir daha çıkacak değillerdir.

17- Sana ne bildirdi, nedir o din günü?

18- Evet! Sana ne bildirdi, nedir o din günü? Buradaki soru o günün şanına tazim etmeyi ifade etmektedir.

19- O öyle bir gündür ki, menfaat namına **kimse kimseye hiçbir şeyle fayda vermeye muktedir olamaz. O gün emir yalnız Allah'ındır.** O günde ondan başka hiç kimsenin emri olamayacak. Yani dünyada olanın aksine, o gün hiç kimsenin aracılık etmesine imkan yoktur.

سُورَةُ الْمُطَفِّفِينَ

MUTAFFİFÎN SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 36 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ اَلَّذِينَ اِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾ وَاِذَا كَالُوهُمْ اَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ اَلَا يَظُنُّ اُولٰٓئِكَ اَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

1. Eksik ölçüp noksan yapan hilekârlara yazıklar olsun!

2. Onlar insanlardan alırken ölçüp tarttıklarında tam,

3. Onlara vermek için ölçüp tarttıklarında ise eksik ölçer ve tartarlar.

4. Onlar düşünmezler mi ki, tekrar diriltilecekler!

5. Büyük bir günde

6. Öyle bir gün ki, insanlar o günde alemlerin Rabbinin huzurunda divan duracaklardır.

Açıklaması:

1- Ölçü ve tartıyı eksik yapanların vay haline! Veyl; azap ifade eden bir kelime veya cehennemdeki bir vadinin ismidir.

2- Ki insanlardan ölçüp aldıklarında, ölçüyü **tam yaparak alırlar.**

3- Fakat onlara yani onlara vermek için **ölçtükleri veya onla**ra yani onlara vermek için **tarttıkları vakit** ölçüyü veya tartıyı **eksik yaparlar.**

4-5- Acaba bunlar öldükten sonra büyük bir gün için yani büyük bir

günde -ki o da kıyamet günüdür- **diriltileceklerini zannetmiyorlar mı?**[586]

6- O gün insanlar alemlerin bütün mahlûkatın **Rabbinin** emri, hesabı ve cezası **için** kabirlerinden kalkacaklardır.[587]

كَلَّآ اِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾ كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٩﴾
وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ اَلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ بِهٖٓ اِلَّا كُلُّ
مُعْتَدٍ اَثِيمٍ ﴿١٢﴾ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰى
قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّآ اِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ اِنَّهُمْ
لَصَالُوا الْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هٰذَا الَّذِى كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾

7. Doğrusu günahkârların yazısı, muhakkak Siccîn'de olmaktır.

8. Siccîn nedir, bilir misin?

9. (O günahkârların yazısı) Amellerin sayılıp yazıldığı bir kitaptır.

10. O gün vay haline yalancıların!

11. Ki onlar, ceza gününü yalan sayarlar.

12. Onu ancak hükümleri çiğneyen ve günaha dalan kimseler yalanlar.

13. Böyle birine ayetlerimiz okununca "Eskilerin masalları" derdi.

14. Hayır! Bilakis onların işlemekte oldukları (kötülükler) kalplerini kirletmiştir.

15. Hayır! Onlar şüphesiz o gün Rablerinden (O'nu görmekten) mahrum kalmışlardır.

16. Sonra onlar cehenneme girerler.

17. Sonra onlara: "İşte yalanlamış olduğunuz (cehennem) budur" denilir.

Açıklaması:

7- Gerçek ki kâfirlerin defteri yani amel defterleri **Siccin'dedir.** Bir görüşe göre siccin; kâfirlerin ve şeytanların amellerini bünyesinde barındıran bir kitaptır. Bir görüşe göre ise, bu yedinci kat yerin en alt kısmıdır. Burası da İblis ve askerlerinin bulunduğu yerdir.

8- Siccin kitabının **ne olduğunu sana ne bildirdi?**

9- Yazılmış mühürlenmiş **bir kitaptır.**

586 Ayet-i kerimede yer alan istifham azarlama ifade etmektedir.
587 Ayet-i kerimede yer alan "yevm" kelimesi önce geçen "liyevm" kelimesinin mahallinden bedeldir. Onu nasbeden amil ise "meb'usun"dur.

10- O gün vay haline yalancıların!

11- Ki **onlar, ceza gününü yalan sayarlar.**[588]

12- Onu ancak sınırı aşan ve günaha düşkün kimseler yalanlar.[589]

13- O'na ayetlerimiz, Kur'an **okununca, «eskilerin masalları** eskiden yazılmış hikâyeler» **der.**[590]

14- Hayır bu söz onları bu şekilde konuşmaktan men ve tehdit etmektedir. **Doğrusu onların kazandıkları** günahlar pas gibi olup **kalplerinin üzerine** galip gelip kaplamış ve **pas bağlamıştır.**

15- Gerçek ki onlar, o kıyamet **günü Rablerinden perde arkasında kalacaklar.** O'nu göremeyeceklerdir.

16- Sonra muhakkak onlar yakıcı **ateşe gireceklerdir.**

17- Sonra kendilerine, **«İşte o sizin yalanlayıp durduğunuz** azap **budur» denilecektir.**

كَلَّآ اِنَّ كِتَابَ الْاَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٢٠﴾
يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى الْاَرَآئِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٢٣﴾

18. Hayır! And olsun iyilerin kitabı İlliyyûn'dadır.

19. İlliyyûn nedir, bilir misin?

20. (O İlliyyûn'daki kitap) İçinde ameller kaydedilmiş bir kitaptır.

21. O kitabı, Allah'a yakın olanlar görür.

22. İyiler kesinkes cennettedir.

23. Onlar orada koltuklar üzerinde etrafa bakarlar.

Açıklaması:

18- Hiç şüphe yok ki iyilerin yani imanlarında sadık olan müminlerin amel **defterleri İlliyyun'dadır.** Bir görüşe göre bu, meleklerden; ins ve cinlerin iman etmiş olanlarından sudur eden hayır amellerinin bulunduğu bir kitaptır. Bir görüşe göre ise Arşın altında olan yedinci kat semada bir yerin adıdır.

19- İlliyyun'un ne olduğunu sana ne bildirdi?

20- O, yazılmış mühürlenmiş **bir kitaptır.**

21- Ki **ona, mukarrebun** melekleri **şahit olurlar.**

22- Şüphesiz ki iyiler, Naim cennetindedirler.

588 Ayet-i kerimede yer alan "ellezine" "mukezzibin" kelimesinden bedel veya atf-ı beyandır.
589 Ayet-i kerimede yer alan "esim" mübalağa sıgasıdır.
590 Ayet-i kerimede yer alan "esatir" usture veya istare kelimesinin çoğuludur.

23- Zifaf odalarında olan **koltuklar üzerinde** kendilerine verilen nimetlere **bakarlar.**

تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾

24. Onların yüzünde nimetlerin sevincini görürsün.

25. Kendilerine mühürlü hâlis bir içki sunulur.

26. Onun içiminin sonunda misk kokusu vardır. İşte yarışanlar ancak onda yarışsınlar.

27. Karışımı Tesnîm'dendir.

28. (O Tesnîm Allah'a) Yakın olanların içecekleri bir kaynaktır.

Açıklaması:

24- Yüzlerinde nimetin parıltısını ve güzelliğini tanırsın.

25- Onlara kalpleri üzerine **mühür vurulmuş** mührünü ancak kendilerinin açabileceği, kirlerden arındırılmış **halis bir şarap sunulur.**

26- O'nun sonu misk-ü anberdir. Yani içiminin sonunda ondan misk kokusu yayılır, **artık imrenenler buna imrensin** de Allah'a itaat etme uğrunda yarışmaya heveslensinler.

27- Katığı yani ona karıştırılan şey **"tesnim"dir.**

28- Yüce Allah "Tesnim"i şöyle açıkladı: **Bir çeşme ki, ondan mukarreb kullar içer** veya onunla mukarreb kullar keyiflenir.[591]

اِنَّ الَّذِينَ اَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَاِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَاِذَا انْقَلَبُوٓا اِلٰٓى اَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَاِذَا رَاَوْهُمْ قَالُٓوا اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ لَضَٓالُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَٓا اُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَالْيَوْمَ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى الْاَرَآئِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

29. Şüphesiz günahkârlar, (dünyada) iman edenlere gülerlerdi.

591 Ayet-i kerimede yer alan "ayn" kelimesi mukadder emdehu fiili ile mansubdur. Ayet-i kerimede yer alan "ba" ya, min mânâsındadır veya yeşrebu fiili yeltezzu mânâsını tazmin ederek "ba" kendi mânâsında kullanılmıştır.

30. Onlarla karşılaştıklarında kaş göz hareketiyle alay ederlerdi.

31. Ailelerine döndüklerinde, (alaylarından dolayı) keyiflenerek dönerlerdi.

32. Müminleri gördüklerinde: "Şüphesiz bunlar sapıtmış" derlerdi.

33. Hâlbuki onlar, müminleri denetleyici olarak gönderilmediler.

34. İşte o gün (ahirette) de iman edenler kâfirlere gülerler.

35. Koltuklar üzerinde etrafa bakarlar.

36. Kâfirler yaptıklarının cezasını buldular mı! (Elbette buldular.)

Açıklaması:

29- Gerçekten, Ebu Cehil ve benzeri gibi **o mücrim kâfirler, iman eden** Ammar, Bilal gibi ve diğer iman edenlerle onlarla alay ederek **gülüyorlardı.**

30- Onlar yani müminler **yanlarından geçtikleri vakit,** o günahkârlar müminleri gösterip alay etme maksadıyla kirpik ve kaşlarıyla **kaş göz işareti yaparlardı.**

31- Evlerine döndükleri vakit, müminleri anmaktan **zevk duyarak** hoşlanarak **dönerlerdi.**

Ayet-i kerimede yer alan "Fakihiyn" bir kıraatta Fekihiyn şeklinde okunmuştur.

32- Onları müminleri **gördüklerinde, «İşte bunlar,** Muhammed'e (s.a.v.) inandıkları için **hiç şüphesiz şaşkındırlar» diyorlardı.**

33- Bunun üzerine Allahü teâlâ: **«Hâlbuki, kendileri** yani kâfirler **onların** o müminlerin üzerine veya amellerine **gözcü olarak gönderilmemişlerdi.** Ki onlara, faydalarına olan şeyleri göstersinler.

34- **İşte bugün** yani kıyamet gününde **iman edenler de, kâfirlere gülecekler.**

35- Cennette **koltuklar üzerinde** makamlarından azap çekmekte olan kâfirlere **bakacaklar.** Dünyada kâfirler müminlere güldüğü gibi bugün de mü'minler onlara güleceklerdir.

36- **Nasıl, kâfirlere yaptıklarının cezası verildi mi?** Evet verildi.

سُورَةُ الْاِنْشِقَاقِ

İNŞİKÂK SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 25 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِذَا السَّمَآءُ انْشَقَّتْ ﴿١﴾ وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَاِذَا الْاَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَاَلْقَتْ
مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ يَآ اَيُّهَا الْاِنْسَانُ اِنَّكَ كَادِحٌ اِلٰى رَبِّكَ
كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦﴾ فَاَمَّا مَنْ اُوتِىَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنْقَلِبُ اِلٰٓى اَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَاَمَّا مَنْ اُوتِىَ كِتَابَهُ وَرَآءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ
يَدْعُو ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلٰى سَعِيرًا ﴿١٢﴾ اِنَّهُ كَانَ فِى اَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ اِنَّهُ ظَنَّ اَنْ لَنْ
يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلٰى اِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا ﴿١٥﴾

1. Gök yarıldığı,

2. Rabbine kulak verip boyun eğecek hale getirildiği zaman,

3. Yer dümdüz edildiği,

4. İçinde bulunanları atıp boşaldığı ,

5. Ve Rabbini dinleyip O'na hakkıyla itaata mecbur kılındığı vakit (insanoğlu yaptıkları ile karşılaşır).

6. Ey insan! Şüphe yok ki sen Rabbine karşı çaba üstüne çaba göstermektesin; sonunda O'na varacaksın.

7. Kimin kitabı sağından verilirse,

8. Kolay bir hesapla hesaba çekilecek;

9. Ve sevinçli olarak ailesine dönecektir.

10. Kimin de kitabı arkasından verilirse,

11. Derhal yok olmayı isteyecek,

12. Ve alevli ateşe girecektir.

13. Zira o, (dünyada) ailesi içinde (mal, mülk sebebiyle) şımarmıştı.

14. O hiçbir zaman Rabbine dönmeyeceğini sandı.

15. Oysa gerçekten Rabbi onu görüyordu.

Açıklaması:

1- Gök yarıldığı,

2- Rabbine boyun eğdiği, ayrılma konusunda dinleyip itaat ettiği **vakit ki, bu zaten bir görev kılınmıştır,** yani dinleyip itaat etmesi gökyüzü için bir vecibe kılınmıştır.

3- Yer uzatıldığı, tıpkı bir derinin yere serilip gerdirilmesi gibi; kapsamı artırıldığı ve üzerine ne bir bina, ne de bir dağ bırakılmadığı,

4- Ve içindeki ölüleri yüzü üstüne **atıp** onlardan **boşaldığı,**

5- Ve bu hususta **Rabbine boyun eğdiği,** dinleyip itaat ettiği **vakit ki bu ona bir görev kılınmıştır.** Bütün bunlar, kıyamet günü gerçekleşecektir. «İşte o vakit insan, yaptığıyla karşılaşacaktır.»[592]

6- Ey insan! Sen Rabbine kavuşuncaya **dek** -ki o da ölümdür-**çabaladıkça çabalarsın,** bir şeyler yapmaya gayret edersin. **Nihayet** kıyamet günü **ona,** yani sözü geçen ameline, hayır ya da şer olarak **kavuşursun!**

7- O vakit kitabı, amel defteri **sağından verilen,** -ki o da mümindir

8- Kolaycacık bir hesap ile sorguya çekilir onun hesaba çekilişi, *Sahihayn*'da yer alan bir hadis-i şerifte de tefsir buyurulduğu üzere, amelinin kendine sunulmasından ibarettir. Yine bu hadis-i şerifte, "Fakat kim hesap için huzura çekilirse helak olmuştur" diye buyurulmuştur. (Elhasıl ameli sağından verilen, ameli kendisine sunulduktan sonra affedilip serbest bırakılır.)

9- Ve bu sebeple **mesrur olarak** cennetteki **ailesine döner.**

10- Fakat kitabı arka tarafından verilen kimse. Bu da küfreden kimsedir. Sağ eli boynuna kelepçelenir. Sol eli de (yerinden koparılarak) arka tarafına çevrilir ve bu eliyle amel defterini alır.

11- O da içinde bulunduğu hali görünce "Yetiş helakım!" diyerek **helakını çağırır.**

12- Ve çılgın aleve girer, ateşe girer.

Ayet-i kerimede yer alan "yasla" lafzı, bir kıraatte "yusallâ" şeklinde ya'nın

592 "İza" ve üzerine atfedilenlerin cevabı mahzuf olup mâbâdi ona delalet etmektedir. Takdiri "lekıye'y insânü amelehü" şeklindedir.

zammesi, sad'ın fethası ve şeddeli lam ile okunmuştur.

13- Çünkü o, dünyadaki **ehlinde,** aşiretinde **sevinçli,** hevasına tabi olmak suretiyle şımarık **idi.**

14- Çünkü o, Rabbine **asla dönmeyeceğini sanmıştı.** Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "en", şeddeli "enne"den tahfiflenmiş olup, ism-i mahzuftur ve "ennehû" takdirindedir.

15- Hayır! O'na dönecektir. **Hiç şüphesiz Rabbi onu görüyordu,** kendisine döneceğini biliyordu.

فَلَآ اُقْسِمُ بِالشَّفَقِۙ ﴿١٦﴾ وَالَّيْلِ وَمَا وَسَقَۙ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ اِذَا اتَّسَقَۙ ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا
عَنْ طَبَقٍۜ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَۙ ﴿٢٠﴾ وَاِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْاٰنُ لَا يَسْجُدُونَۜ ﴿٢١﴾
بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَۙ ﴿٢٢﴾ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَۙ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيمٍۙ
﴿٢٤﴾ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

16. Hayır! Şafağa, yemin ederim ki,

17. Geceye ve onda basan karanlığa,

18. Dolunay olmuş aya,

19. Ki, siz elbette halden hale geçeceksiniz.

20. Böyleyken onlar acaba neden iman etmezler?

21. Onlar kendilerine Kur'an okununca secde de etmezler.

22. Aksine, kâfirler yalanlıyorlar.

23. Hâlbuki Allah onların gizlediği şeyleri çok iyi bilir.

24. (Resûlüm!) Onlara acı azabı müjdele!

25. İman edip sâlih amel işleyenler başkadır; onlar için arkası kesilmeyen bir mükâfat vardır.

Açıklaması:

16- İmdi, şafağa yemin ederim! Şafak; güneş battıktan sonra ufukta oluşan bir kırmızılıktır.

Ayet-i kerimede yer alan "La Üksimü" lafzı üzerindeki "La", zaiddir.

17- Geceye ve onun kapsadıklarına da, bünyesi içinde barındırdıklarından topladığı canlı ve cansız varlıklara da

18- Ve derlendiği, nuru ile bütünleşip dolunay halinde tamamlandığı **zaman** -ki bu da parlak gecelerde olur- **aya da yemin ederim ki,**

19- Ey insanlar! **Sizler, durumdan duruma,** bir halden sonra başka bir hale **bineceksiniz.** Ki o da ölüm, ardından hayat ve daha sonraki kıyamet halleridir.[593]

20- O halde bunlara, yani kâfirlere **ne oluyor ki, iman etmiyorlar?** Yani hangi şey onların iman etmelerine engel olmaktadır? Yahut; iman ile ilgili deliller ortada olmasının yanında, kâfirlerin bunu terk etmeye götürecek ne tür bir delilleri vardır?

21- Ve bunlara ne oluyor ki **karşılarında Kur'an okunduğu vakit secde etmiyorlar,** onun i'câzı karşısında ona iman edip boyun eğmiyorlar?

22- Hattâ o küfredenler, öldükten sonra tekrar dirilmeyi ve diğer hakikatleri **yalanlarlar.**

23- Ama Allah onların biriktirdiklerini, amel defterlerinde topladıkları küfür, yalanlama ve her türlü kötü amellerini **pekâlâ bilmektedir.**

24- Onun için, sen onları elim, elem verici **bir azapla müjdele!** Onlara (bu azabın varlığını) haber ver!

25- Ancak, lâkin **iman edip salih ameller işleyenler müstesna! Onlar için bitmeyen,** tükenmeyen, eksilmeyen ve neticesinde başa kakılmayan **bir ecir vardır.**

593 Ayet-i kerimede yer alan "le terkebünne" lafzı aslında "terkebûnenne" idi. Aynı emsaldeki üç harf peş peşe geldiği için ref alâmeti olan nun, iki sakin bir araya geldiği için de vav hazfedilmiştir.

سُورَةُ الْبُرُوجِ

BÜRÛC SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 22 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالسَّمَآءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾

1. Burçlara sahip gökyüzüne,
2. Geleceği bildirilmiş olan güne,
3. (O günde) tanıklık edene ve edilene and olsun ki,

Açıklaması:

1- And olsun o gezegenlerin menzilleri durumundaki **burçlara sahip göğe!** Bunlar on iki burç olup Furkan sûresinde beyanları geçmiştir.

2- Ve vaad olunan güne, kıyamet gününe!

3- Şehadet edene, Cuma gününe **ve şehadet edilene** Arefe gününe! Bu üç kelime hadis-i şerifte böyle tefsir buyurulmuşlardır. Yani birincisi kendisi ile vaad olunmuştur, ikincisi içinde amel işlendiğine şahittir. Üçüncüsüne de insanlar ve melekler hazır bulunurlar.

Yukarıdaki ayetlerde geçen kasemin cevabının sadrı (başı) hazfedilmiş olup "lekad" takdirindedir.

قُتِلَ اَصْحَابُ الْاُخْدُودِ ﴿٤﴾ اَلنَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ﴿٥﴾ اِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ اِلَّآ اَنْ يُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾ اَلَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾ اِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا

الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾

4. Kahroldu o hendeğin sahipleri,

5. O çıralı ateşin ,

6. Onlar (yakanlar) da başlarına oturmuşlar,

7. Müminlere yapmakta oldukları işkenceyi seyrediyorlardı.

8. Onlardan, sırf, azîz ve hamîd olan Allah'a iman ettikleri için intikam aldılar.

9. O Allah ki, göklerin ve yerin mülkü kendisine aittir, ve Allah her şeye şahittir.

10. Şüphesiz inanmış erkeklerle inanmış kadınlara işkence edip sonra tevbe de etmeyenlere cehennem azabı ve (orada) yanma cezası vardır.

Açıklaması:

4- Ki uhdud, yerdeki hendek **sahipleri lanetlenmiştir.**

5- Hendekleri çıralı ateşti. El-vekûd, ateşi tutuşturan şey, demektir.

Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "en-nârı" lafzı, "el-Uhdûd"den bedel-i istimaldir.

6- O vakit onlar ateş başında, yani ateşin etrafında; hendek tarafına yerleştirilmiş kürsüler üzerinde **oturmuşlardı.**

7- Ve Allah'a **iman edenlere yapacaklarına** -ki o da imanlarından dönmemeleri takdirde ateşe atarak onları işkenceye tâbi tutmaktır- **şahit oluyorlardı,** hazır bulunuyorlardı. Rivayete göre, Allahü teâlâ; ateşe atılan müminleri daha ateşe varmadan ruhlarını kabzetmek suretiyle kurtarmış ve yaktıkları ateş orada bulunanlara doğru genişleyerek onları yakıvermiştir.

8- Müminlerden kızdıkları şey de, yalnızca mülkünde **aziz ve hamid,** daima övülen **Allah'a iman ettikleri idi.**

9- O Allah ki, göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Allah, her şeye şahittir. Yani kâfirler; müminlerin, ancak iman etmelerini yadırgamışlardır.

10- **Hiç şüphe yok ki, mümin erkeklere ve mümin kadınlara** ateşte yakarak **işkence yapıp, sonra tevbe etmeyenler var ya! İşte onlar için** küfretmeleri sebebiyle **yakıcı bir azap vardır.** Yani ahirette, müminleri yakmış olmalarının azabı vardır. Bu azabın dünyada iken gerçekleştiği de söylenmiştir. Şöyle ki; -yukarıda da açıklandığı üzere yaktıkları ateş etrafa doğru genişlemiş ve kendilerini yakıvermiştir.

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ ذٰلِكَ الْفَوْزُ

الْكَبِيرُ ﴿١١﴾ اِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ اِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾

11. İman edip sâlih ameller işleyenlere ise, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş budur.

12. Şüphesiz Rabbinin yakalaması çok şiddetlidir.

13. Bilin ki O, (kâinat yokken) ilk olarak yaratan, (ölümden sonra tekrar hayatı) geri getirendir.

14. O, çok bağışlayan ve çok sevendir.

15. Şerefli Arş'ın sahibidir.

16. Dilediği şeyleri mutlaka yapandır.

17. Orduların haberi sana geldi mi?

18. Yani Firavun ve Semûd'un

Açıklaması:

11- İman edip de salih ameller işleyenler için ise, altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş da budur.

12- Gerçekten Rabbinin kâfirleri **yakalayışı** iradesinin muktezasınca **pek şiddetlidir.**

13- Çünkü O, yarattıklarını **hem yoktan var eder, hem de tekrar diriltir.** Dolayısıyla yarattıkları, O'nu iradesinde aciz bırakamaz!

14- Günahkârların günahlarını **çok bağışlayan, çok seven,** dostlarına lütfuyla çok sevecen yaklaşan **O'dur.**

15- Arş'ın sahibidir, uludur -merfu olarak- ululuk sıfatlarının kemâline müstahaktır.

16- Dilediğini yapar, hiçbir şey O'nu aciz bırakamaz.

17-18- Ey Muhammed! **Sana orduların, Firavun ve Semûd'un haberi geldi ya!** Etbaının yerine Firavun'un adı zikredilerek yetinilmiştir. Onların haberinden maksat; küfürleri sebebiyle helak edilmiş olmalarıdır. Bu, Hz. Peygamber'i (s.a.v.) ve Kur'an'ı inkar edenlere, ibret almaları için bir uyarıdır.[594]

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِى تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللّٰهُ مِنْ وَرَآئِهِمْ مُحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ

594 Ayet-i kerimede yer alan "Firavun" lafzı, "el-cünûd" lafzından bedeldir.

﴿٢١﴾ فِى لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

19. Doğrusu inkârcılar (gerçeği) yalanlayıp dururlar.

20. Allah onları arkalarından kuşatmıştır.

21. Hayır o şerefli bir Kur'an'dır.

22. Levh-i Mahfuz'dadır.

Açıklaması:

19- Fakat o küfredenler hâlâ bu sözü geçen hakikatleri **bir yalanlama içindedirler.**

20- Hâlbuki Allah, onları arkalarından kuşatıcıdır, O'ndan kurtulmaları mümkün değildir.

21- Doğrusu O, mecid, büyük **bir Kur'an'dır.**

22- Şeytanlardan ve ondan herhangi bir şeyin değiştirilmesinden **korunmuş olan** -mecrûr olarak- **bir levhadadır.** O levha da yedinci kat semanın üstünde bir boşluktadır. Boyu, gök ile yer arası kadar, genişliği doğu ile batı arası kadar olan bu levha, beyaz inciden işlemelidir. Bunu, İbni Abbas (r.a.) söylemiştir.

سُورَةُ الطَّارِقِ

TÂRIK SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 17 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالسَّمَآءِ وَالطَّارِقِ ﴿١﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا الطَّارِقُ ﴿٢﴾ اَلنَّجْمُ الثَّاقِبُ ﴿٣﴾ اِنْ كُلُّ نَفْسٍ
لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ﴿٤﴾ فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِنْ مَّآءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ
مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَآئِبِ ﴿٧﴾ اِنَّهُ عَلٰى رَجْعِهٖ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ تُبْلَى السَّرَآئِرُ ﴿٩﴾
فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ﴿١٠﴾

1. Gökyüzüne ve târıka (sabah yıldızına) yemin ederim.

2. Târıkın ne olduğunu nereden bileceksin?

3. (O, karanlığı) delen yıldızdır.

4. Hiç kimse yoktur ki üzerinde bir koruyucu, bir denetleyici bulunmasın.

5. İnsan neden yaratıldığına bir baksın!

6. Atılan bir sudan yaratıldı.

7. (O su) sırt ile göğüs kafesi arasından çıkar.

8. İşte Allah (başlangıçta bu şekilde yarattığı) insanı tekrar yaratmaya da kadirdir.

9. Gizlenenlerin ortaya döküldüğü gün

10. O gün insan için ne bir güç ne de bir yardımcı vardır.

Açıklaması:

1- Göğe ve Tarık'a yemin olsun. Aslında gece gelen her şeye Tarık denir.

Yıldızlara da, geceleyin zâhir oldukları için bu ad verilmiştir.

2- Tarık'ın ne olduğunu sana ne bildirdi?[595]

3- O aydınlığı ile karanlığı **delen** aydınlatan **yıldızdır.** Yani süreyya yıldızı veya her yıldızdır.

4- Hiçbir nefis yoktur ki, üzerinde iyi veya kötü amelini gözetleyen **bir gözetleyici** melek **bulunmasın.**[596]

5- İnsan ibret nazarıyla **bir baksın, neden** hangi şeyden **yaratılmıştır?**

6- Cevabı şudur: O, erkek ve kadından gelen, kadının rahmine **atılıp dökülen** atılgan **bir sudan yaratılmıştır.**

7- Ki erkeğin **bel kemiği ile** kadının **göğüs kemikleri arasından çıkıyor o.** Teraib, göğüs kemikleri demektir.

8- Şüphe **yok** ki O yüce Allah, onu, ölümünden sonra insanı tekrar diriltip **döndürmeye elbette kadirdir.** Buna göre insan, aslına ibret nazarıyla baktığında bilecek ki buna kadir olan, insanı tekrar diriltmeye de kadirdir.

9- O gün sırlar kalplerde bulunan gizli akideler ve niyetler **meydana çıkar.** İmtihana tâbi tutulur.

10- Artık tekrar dirilmeyi inkâr eden **insan için ne** kendisinden azabı savmaya **bir kuvveti vardır, ne de** azabı ondan savacak **bir yardımcı!**

وَالسَّمَآءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ﴿١١﴾ وَالْاَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ﴿١٢﴾ اِنَّهٗ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ﴿١٤﴾ اِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾ وَاَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ اَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ﴿١٧﴾

11. Dönüş sahibi olan (yağmur yağdıran) göğe, yemin ederim ki,
12. (Nebat ile) yarılan yere,
13. Şüphesiz Kur'an, (hak ile bâtılı) ayıran bir sözdür.
14. O, asla bir şaka değildir.
15. Onlar bir tuzak kurarlar,
16. Ben de bir tuzak kurarım.

---

595 Ayet-i kerimede yer alan "me'ttarık" mübteda ve haber olup "edra" fiilinin ikinci mefulu yerindedir. Birinci ma'nın mabadi ma'nın haberidir. Buradaki soru, ayetin devamı ile izah edilen Tarık'ın önem ve büyüklüğünü göstermektedir.

596 Bu ayet kasemin cevabıdır. Ayet-i kerimede yer alan "ma" şeddesiz okunduğunda zait olup "in" ise inne'den tahfiflenerek ism-i mahzuf olmuş olur. Yani innehu, lam ise lam-i farike olur. "Ma" şeddeli olarak okunur. Buna göre "in" ise nefi edatı olur. Lemma da illa mânâsında olur.

17. Onun için kâfirlere mühlet ver, onları biraz kendi hallerine bırak (pek yakında desteğimiz sana gelecek).

Açıklaması:

11- O yağmurlu semaya "rec" yağmur demektir. Yeryüzüne zaman zaman geri dönüp geldiği için yağmura bu isim verilmiştir.

12- Ve o nebat ile **yarılan yere yemin olsun ki,**

13- O, yani Kur'an **şüphesiz** hak ile bâtıl arasını **ayıran kesin bir sözdür.**

14- O, bir şaka oyun ve beyhude **değildir.**

15- Doğrusu onlar, yani kâfirler Peygamber'e (s.a.v.) **hileler kurmaya çalışıyorlar.**

16- Ben de hiç beklemedikleri yerden onları yavaş yavaş (istidrac yoluyla) helâka sürükleyerek **hilelerini** (ceza ile) **karşılarım.**

17- O halde Ey Muhammed! **Kâfirlere mühlet ver! Onlara biraz mühlet ver!**[597]

597 Ayet-i kerimede te'kidin güzelliği, lafzın farklı sigada (mehhil ile emhil) bulunmasıdır. "Ruveyda" ise mefulu mutlak olup amilinin mânâsını kuvvetlendirmektedir. Bu kelime Rud ve terhini (zaid harfleri hazfetmek) üzere ervad'ın tasgiridir. (Küçültülmüş şeklidir.) Nitekim Allahü teâlâ, onları Bedir'de yakalayıp ele aldı. Kılıç ayeti ile mühlet tanıma hükmü kaldırılmıştır. Yani savaş ve cihad ayeti ile neshedilmiştir.

سُورَةُ الْاَعْلٰى

A'LÂ SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 19 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلَى ﴿١﴾ اَلَّذِى خَلَقَ فَسَوّٰى ﴿٢﴾ وَالَّذِى قَدَّرَ فَهَدٰى ﴿٣﴾ وَالَّذِى
اَخْرَجَ الْمَرْعٰى ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُ غُثَآءً اَحْوٰى ﴿٥﴾ سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰى ﴿٦﴾ اِلَّا مَا شَآءَ
اللّٰهُ اِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفٰى ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرٰى ﴿٨﴾

1. Yüce Rabbinin adını,

2. Yaratıp düzene koyan,

3. Takdir edip yol gösteren,

4. (Topraktan) yeşil otu çıkaran,

5. Sonra da onu kapkara bir sel artığına çeviren yüce Rabbinin adını tesbih (ve takdis) et.

6. Sana (Kur an'ı) okutacağız; sen hiç unutmayacaksın.

7. Artık Allah'ın dilediği hariç şüphesiz Allah, açığı ve gizleneni bilir.

8. Seni en kolaya muvaffak kılacağız.

Açıklaması:

1- Yüce Rabbini tesbih et. Yani Rabbini ona layık olmayacak şeylerden tehzih et.[598]

2- Ki O, mahlûkatını **yaratmış da** uzuvlarını birbirine denk ve ahenkli kılıp **düzenine koymuştur.**

598 Ayet-i kerimede yer alan isim lafzı zaid olup, A'lâ ise Rabbike kelimesinin sıfatıdır.

3- Ve O Rabbin ki, dilediğini **takdir buyurmuş ve** takdir etmiş olduğu hayra ve şerre ulaşacak **yolu göstermiştir.**

4- O Rabbin ki, yeşil otu bitirip **çıkarmış.**

5- Sonra onu, yeşilliğinden sonra **kapkara kupkuru** kırılgan **bir hale getirendir.**

6- Sana Kur'an'ı **okutacağız da** okuduğunu **unutmayacaksın.**

7- Ancak tilaveti ve hükmünü nesh etmek suretiyle **Allah'ın** unutmanı **dilediği müstesna.** Peygamber (s.a.v.) unutma endişesiyle Cibril'in okuyuşu ile beraber açıktan okurdu. Sanki kendisine, "Kıraatte acele etme. Çünkü sen unutmayacaksın. Kendini cehren okuyuşla yorma" buyurulmuştur. **Çünkü O** yüce Allah **aşikâr** sözü ve işi **de bilir,** bunlardan **gizliyi de.**

8- Seni en kolay olan şeriata, şeriat ise İslâm'ın kendisidir **muvaffak kılacağız.**

فَذَكِّرْ اِنْ نَّفَعَتِ الذِّكْرٰى ﴿٩﴾ سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَّخْشٰى ﴿١٠﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا الْاَشْقَى ﴿١١﴾ اَلَّذِىْ
يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرٰى ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوْتُ فِيْهَا وَلَا يَحْيٰى ﴿١٣﴾

9. O halde eğer öğüt fayda verirse öğüt ver.

10. (Allah'tan) korkan öğütten yararlanacak.

11. Kötü kimse ise öğütten kaçınacaktır.

12. O ki, en büyük ateşe girecektir.

13. Sonra o, ateşte ne ölür ne de yaşar.

Açıklaması:

9- O halde kendisine öğüt vermekte olduğun, "Korkan kimse öğüt alacaktır" ayetinde bahsedilen kimseye **fayda verirse** yani fayda vermese de, öğüdün bir kısmına faydası olsa da, diğer bir kısmına faydası olmasa da sen Kur'an ile **öğüt ver.**

10- Yüce Allah'tan **korkan** onunla **öğüt alacaktır.** Yüce Allah'ın bu sözü, "Tehdidimden korkanlara Kur'an ile öğüt ver" meâlindeki ayetine benzemektir.

11- Bedbaht olan yani kâfir **ise ondan** yani öğütten **kaçınacaktır.** Yani öğüdü bir tarafa bırakıp ona iltifat etmeyecektir.

12- Ki o, en büyük ateşe atılacaktır. En büyük ateş, ahiret ateşi olup, en küçüğü ise dünya ateşidir.

13- Sonra orada ne ölecek ki rahat yüzü görebilsin **ne de** iyi bir yaşamla **dirilecektir.**

قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰى ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهٖ فَصَلّٰى ﴿١٥﴾ بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ وَاَبْقٰى ﴿١٧﴾ اِنَّ هٰذَا لَفِى الصُّحُفِ الْاُولٰى ﴿١٨﴾ صُحُفِ اِبْرٰهِيمَ وَمُوسٰى ﴿١٩﴾

14. Doğrusu feraha ermiştir temizlenen,

15 Rabbinin adını anıp O'na kulluk eden.

16. Fakat siz (ey insanlar) dünya hayatını tercih ediyorsunuz.

17. Oysa ahiret daha hayırlı, daha devamlıdır.

18. Şüphesiz bu (anlatılanlar), önceki kitaplarda vardır.

19. İbrahim ve Musa'nın kitaplarında.

Açıklaması:

14-15- Gerçekten iman etmek suretiyle **temizlenen ve** tekbir alarak **Rabbinin adını anıp** beş vakit **namaz kılan kimse kurtulmuştur.** Bunlar ahiret işlerinden olduğundan Mekke kâfirleri bunlardan yüz çevirmektedir.

16- **Oysa siz dünya hayatını** ahirete karşı **tercih ediyorsunuz.**

17- **Hâlbuki** cennete müştemil olan **ahiret, daha hayırlı ve devamlıdır.**

18- Şüphesiz bu yani temizlenenin kurtulması ve ahiretin daha hayırlı olması **evvelki** yani Kur'an'dan önce indirilmiş olan **sahifelerde.**

19- İbrahim ile Musa'nın sahifelerinde de vardır. İbrahim'ın (a.s.) on sahifesinde ve Musa'nın (a.s.) Tevrat'ında da vardı.

سُورَةُ الْغَاشِيَةِ

GÂŞİYE SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 26 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

هَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ ﴿١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ﴿٢﴾

1. (Resûlüm!) Dehşeti her şeyi kaplayan kıyametin haberi sana geldi mi?

2. O gün birtakım yüzler zelildir,

Açıklaması:

1- Sana gelmiştir. Her şeyi kaplayacak olanın, kıyametin -çünkü kıyamet ürpertici manzaraları ile mahlûkatı kaplayacaktır-**haberi!**

2- Birtakım yüzler, -iki yerde de yüzler, zatlardan tabir edilmiştir- **o gün zillete bürünmüştür.**

عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ ﴿٣﴾ تَصْلٰى نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾ تُسْقٰى مِنْ عَيْنٍ اٰنِيَةٍ ﴿٥﴾ لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ اِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ ﴿٦﴾ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِى مِنْ جُوعٍ ﴿٧﴾

3. Durmadan çalışır, (fakat boşuna) yorulur,

4. Kızgın ateşe girer.

5. Onlara kaynar su pınarından içirilir.

6. Onlar için kuru dikenden başka yemek yoktur,

7. O ise ne besler ne de açlığı giderir.

Açıklaması:

3- Çalışmış, yorgun düşmüşlerdir. Zincir ve kelepçelerle (sürüklenip) bitkin ve yorgun düşmüşlerdir.

4- Onlar, kızgın ateşe gireceklerdir.

Ayet-i kerimede yer alan "teslâ" lafzı, ta'nın zammesi ve fethası ile okunmuştur.

5- Kızgın, kaynak **bir kaynaktan sulanacaklardır.**

6- Darî'den başka yiyecekleri yoktur. Darî; tiksindiriciliği ve acılığı dolayısıyla hayvanın dahi otlamadığı bir tür dikendir.

7- O, ne besler, ne de açlıktan kurtarır.

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿١٠﴾ لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةً ﴿١١﴾ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَاَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِىُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾

8. O gün birtakım yüzler de vardır ki, mutludurlar,

9. (dünyadaki) çabalarından hoşnut olmuşlardır,

10. Yüce bir cennettedirler.

11. Orada boş bir söz işitmezler.

12. Orada (cennette) devamlı akan bir pınar,

13. Yükseltilmiş tahtlar,

14. Konulmuş kadehler,

15. Sıra sıra dizilmiş yastıklar,

16. Serilmiş halılar vardır.

Açıklaması:

8- Birtakım yüzler, o gün mutludur, güzeldir.

9- Dünyada iken itaat ile **çalışmış olmalarından;** ahirette, bunun sevabını görünce **memnun kalmışlardır.**

10- Hissen de manen de **yüksek bir cennettedirler.**

11- Orada boşuna konuşana, yani boşuna konuşan; kimseye, yani saçmaca sözler sarfedene **kulak verilmez.**

Ayet-i kerimede yer alan "yüsme'u" lafzı, ya'lı ve ta'lı olarak okunmuştur.

12- **Orada** suyla **akan bir kaynak,** yani kaynaklar **var!**

13- Orada; yapısı, kadri ve bulunduğu yer itibariyle **yüksek tahtlar...**

14- Pınarların kıyılarına **konulmuş** içmeye hazır kaseler, kulpsuz kadehler...

15- Sıra sıra edilmiş, birbirinin yanı sıra dizilmiş yaslanmaya hazır **yastıklar...**

16- Ve serilmiş püsküllü **halılar vardır.**

اَفَلَا يَنْظُرُونَ اِلَى الْاِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَاِلَى السَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَاِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَاِلَى الْاَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ اِنَّمَآ اَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ اِلَّا مَنْ تَوَلّٰى وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللّٰهُ الْعَذَابَ الْاَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ اِنَّ اِلَيْنَآ اِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾

17. (İnsanlar) devenin nasıl yaratıldığına bakmazlar mı?

18. Göğe bakmıyorlar mı nasıl yükseltilmiş?

19. Dağların nasıl dikildiğine bakmazlar mı?

20. Yeryüzünün nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı?

21. O halde (Resûlüm), öğüt ver. Çünkü sen ancak öğüt vericisin.

22. Onların üzerinde bir zorba değilsin.

23. Ancak yüz çevirir, inkâr ederse,

24. İşte öylesini Allah en büyük azap ile cezalandırır.

25. Şüphesiz onların dönüşü sadece bizedir.

26. Sonra onların sorguya çekilmesi de sadece bize aittir.

Açıklaması:

17- Onlar, yani Mekke kâfirleri, ibret nazarıyla **deveye bakmazlar mı, o, nasıl yaratılmış?**

18- O göğe baksalar ya! Nasıl yükseltilmiş?

19- O dağlara baksalar ya! Nasıl dikilmiş?

20- O yere baksalar ya! Nasıl yayılmış? Yani döşenmiş de, bununla Allahü teâlânın kudretine ve vahdaniyyetine delil bulsalar ya!" Öncelikle deve zikredildi, çünkü Araplar deve ile daha çok haşır neşir oluyorlardı. Yüce Allah'ın "yayılmış" sözünden öyle görünüyor ki, yeryüzü bir satıh halindedir. Ki şeriat âlimleri de bu görüştedirler. Astronomların dedikleri gibi, bir küre şeklinde değildir. Her ne kadar Astronomi ilminin bu görüşü, şeriatın düstûrlarından herhangi birini ihlâl eder nitelikte olmasa da!...

21- Sen onlara, Allahü teâlânın nimetlerini ve birliğinin delillerini **bol bol hatırlat! Sen ancak bir hatırlatıcısın.**

22- Sen onlar üzerine zor kullanıcı yani musallat kılınmış (bir zorba) **değilsin.** Bu, cihad ile emrolunmadan önce idi.

Kıraat: Ayet-i kerimede yer alan "müseytir" lafzı; bir kıraatte sin yerine sad ile okunmuştur.

23- Ancak, lâkin **kim** imandan **yüz çevirir ve** Kur'an'ı **inkâr eder ise,**

24- Allah onu en büyük azaba, ahiret azabına **uğratır.** En küçük azap ise öldürülmek ve esir edilmek suretiyle uğratıldıkları dünya azabıdır.

25- Muhakkak onların öldükten sonra **dönüşleri ancak bizedir.**

26- Sonra onların hesapları da, cezalandırılmaları da **bize aittir.** Biz asla onların yakasını bırakacak değiliz.

سُورَةُ الْفَجْرِ

FECR SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 30 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَالَّيْلِ اِذَا يَسْرِ ﴿٤﴾ هَلْ فِى ذٰلِكَ
قَسَمٌ لِذِى حِجْرٍ ﴿٥﴾ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ اِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ﴿٧﴾ اَلَّتِى
لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِى الْبِلَادِ ﴿٨﴾ وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِى
الْاَوْتَادِ ﴿١٠﴾ اَلَّذِينَ طَغَوْا فِى الْبِلَادِ ﴿١١﴾ فَاَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ
رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾

1. Andolsun Fecre,
2. On geceye,
3. Çifte ve teke,
4. (her şeyi karanlığı ile) örttüğü an geceye
5. Bunlarda akıl sahibi için elbette birer yemin (değeri) vardır.
6. Görmedin mi, Rabbin ne yaptı Âd kavmine?
7. Direkleri (yüksek binaları) olan İrem şehrine?
8. Ki ülkeler içinde onun benzeri yaratılmamıştı,
9. O vadide kayaları yontan Semûd kavmine?
10. Kazıklar (çadırlar, ordular) sahibi Firavun'a?
11. Ki onların hepsi ülkelerinde azgınlık ettiler.
12. Oralarda kötülüğü çoğalttılar.

13. Bu yüzden Rabbin onların üstüne azap kamçısı yağdırdı.

14. Çünkü Rabbin (her an) gözetlemededir.

Açıklaması:

1- Sabaha, yani her günün sabahına **yemin ederim!**

2- Ve on geceye, yani Zilhicce'nin on gecesine,

3- Çifte ve teke de

Kıraat: Ayet-i kerimede yer alan "el-vetr" lafzı, vav'ın fethası ile de, kesresi ile de okunmuştur. Fetha ve kesre bu kelimede iki ayrı lugattırlar.

4- Gelip geçici olarak **çöktüğü demde geceye de yemin ederim!**

5- Nasıl bu yeminde **izan,** akıl **sahibi için bir yemin** (değeri) **var, değil mi?** Kasemin cevabı hazfedilmiştir. Yani ey Mekke kâfirleri! Öldükten sonra elbette diriltileceksiniz!

6- Ey Muhammed! **Görmedin mi,** bilmedin mi **Rabbin nasıl yaptı Ad milletine?**

7- O direkli, yani uzunlu **İrem'e!** Bunlar, birinci Ad kavmidir. İçlerinden uzun olanların boyu dört yüz arşın idi.

Ayet-i kerimede yer alan "İrem" lafzı, atf-ı beyan yahut bedel olup alemiyyet ve tenis dolayısıyla gayr-i munsariftir.

8- Ki o beldeler içinde, onların yakalamalarında ve onların kuvvetlerinde **bir misli daha yaratılmamıştı.**

9- Ve Vâdi'de, Vâdi'l-kura'da **kayaları oyan** ve onları kendilerine evler edinen **Semûd kavmine!**

Ayet-i kerimede yer alan "es-sahr" lafzı, "sahratün" keilmesinin çoğuludur.

10- Ve kazıklı Firavun'a yere dört kazık çakar ve cezalandıracağı kimseyi ellerinden ve ayaklarından o kazıklara çakardı.

11- Ki **bunlar memleketlerde azgınlık etmişlerdi,** zorbaca davranmışlardı.

12- Böylece oralarda fesadı, adam öldürmeyi ve diğer bozgunculukları **çoğaltmışlardı.**

13- Bunun üzerine Rabbin de onların üstüne azabın türlüsünü döküverdi.

14- Şüphesiz senin Rabbin, sürekli gözetlemekdedir, kullarına yaptıklarının karşılığını vermek için, onların yaptıklarını sürekli gözetler ve onlardan hiçbir şey O'nun gözünden kaçmaz.

فَاَمَّا الْاِنْسَانُ اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ رَبُّهُ فَاَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّى اَكْرَمَنِۖ ﴿١٥﴾ وَاَمَّٓا اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّى اَهَانَنِۚ ﴿١٦﴾ كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَۙ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٰٓضُّونَ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِينِۙ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ اَكْلًا لَمًّاۙ ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّاۜ ﴿٢٠﴾

15. İnsan var ya, Rabbi kendisini imtihan edip de ikramda bulunduğunda ve bol nimet verdiğinde "Rabbim bana ikram etti" der.

16. Onu imtihan edip rızkını daralttığında ise "Rabbim beni önemsemedi" der.

17. Hayır! Doğrusu siz yetime ikram etmiyorsunuz,

18. Yoksulu yedirmeye birbirinizi teşvik etmiyorsunuz,

19. Haram helâl demeden mirası yiyorsunuz.

20. Malı aşırı biçimde seviyorsunuz.

Açıklaması:

15- Fakat insan, kâfir **ne zaman Rabbi kendisini imtihan edip,** sınayıp ona mal ve başka şeyle **ikramda bulunur ve nimetlendirir ise, «Rabbim bana ikram etti» der.**

16- Ama ne zaman Rabbi **onu imtihan edip de rızkını kendisine sıkarsa,** daraltırsa, **o vakit de «Rabbim bana ihanet etti» der.**

17- Hayır hayır! Muhatabı düşüncesinden men edatıdır. Yani ikram zenginlik ile, ihanet de fakirlik ile ölçülmez. Olsa olsa, itaat ve isyan ile ölçülebilir. Fakat Mekke kâfirleri buna uyanamazlar. **Aksine onlar, yetime ikram etmiyorlar,** zengin olmalarına rağmen ona iyilikte bulunmuyorlar. Yahut ona mirastaki hakkını vermiyorlar.

18- Yoksulu doyurmaya da ne kendilerini ve ne de başkalarını **teşvik etmiyorlar.**

19- Mirası da habire, yani aşırı bir şekilde **yiyorlar.** Çünkü onlar, mirastan payları olmasına rağmen, kadınların ve çocukların paylarını da kendilerine alıyorlardı.

20- Malı da bütün güçleriyle, yani pek çok **seviyorlar.** Bundan dolayı da onu infak etmiyorlar.

Bir kıraatte yukarıdaki dört fiil de muhatab sigasıyla okunmuştur.

كَلَّٓا اِذَا دُكَّتِ الْاَرْضُ دَكًّا دَكًّاۙ ﴿٢١﴾ وَجَٓاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّاۚ ﴿٢٢﴾ وَجِىٓءَ

يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ وَاَنّٰى لَهُ الذِّكْرٰى ﴿٢٣﴾ يَقُولُ يَا لَيْتَنِى قَدَّمْتُ لِحَيَاتِى ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ اَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ اَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَا اَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ اِرْجِعِى اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَادْخُلِى فِى عِبَادِى ﴿٢٩﴾ وَادْخُلِى جَنَّتِى ﴿٣٠﴾

21. Ama yeryüzü parça parça döküldüğü,

22. Rabbin(in emri) geldiği ve melekler saf saf dizildiği zaman (her şey ortaya çıkacaktır).

23. O gün cehennem getirilir, insan yaptıklarını birer birer hatırlar. Fakat bu hatırlamanın ne faydası var!

24. (İşte o zaman insan:) “Keşke bu hayatım için bir şeyler yapıp gönderseydim!” der.

25. Artık o gün, Allah’ın edeceği azabı kimse edemez.

26. O’nun vuracağı bağı kimse vuramaz.

27. Ey huzura kavuşmuş insan!

28. Sen O’ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön.

29. (Seçkin) kullarım arasına katıl,

30. Ve cennetime gir!

Açıklaması:

21- Hayır hayır! Onları bu davranışlarından vazgeçirme edatıdır. Ne **zaman ki yer parça parça dökülür,** üzerindeki her yapı yıkılıp ortadan kayboluncaya dek sallanır.

22- Rabbin yani O’nun emri **gelip melek,** yani melekler **saf saf olursa** yani hepsi bir sıraya dizilmiş olarak yahut birçok saf oluşturmuş olarak...

Ayet-i kerimede yer alan “saffen, saffâ” haldir.

23- O gün cehennemde yetmiş bin yular ile kumanda edilerek, her yular yetmiş bin meleğin ellerinde, uğultu ve fokurtu sesleri arasında **getirilir.**

O gün insan yani kâfir, içinde olduğu kusuru **hatırlar. Ama ona hatırlamak nerede?** Yani ona bu hatırlamanın hiçbir faydası olmaz.

Ayet-i kerimede yer alan “yevme” lafzı, “izâ” ve cevabından bedeldir. Ayrıca istifham da olumsuzluk mânâsındadır.

24- Bu hatırlamasıyla beraber **«Ah keşke** ahiretteki o güzel ve hoş **hayatım için** yahut dünyada hayatta olduğum vakit, hayır amel ve iman **takdim etseymişim!» der.**

Ayet-i kerimede yer alan "ya" tenbih içindir.

25- Artık o gün, onun yani Allah'ın **azabı gibi kimse azap edemez** Zal'ın kesresi ile.

26- Aynı şekilde **O'nun vurduğu bağ gibi** de **kimse bağ vuramaz.** -Sa'nın kesresi ile-[599]

27- «Ey **huzurlu** güvenlik içindeki nefis! -Ki o da iman etmiş olan nefistir.-

28- Dön Rabbine! Bu, ona ölüm esnasında söylenecektir. Yani, dön O'nun emrine ve iradesine doğru. Sevabından **razı olarak,** Allah katında amelinle **rızaya erdirilmiş olarak!** Yani bu iki vasfı bir araya toplamış olarak!»

Ayet-i kerimede yer alan "râdıyeten" ve "mardıyyeten" lafızları haldirler.

29- Ve kıyamet günü ona şöyle denilecek: **«Haydi! Benim** salih **kullarım** zümresi **içine gir!**

30- Onlarla beraber **gir cennetime!»**

599 "Yüazzibü" ve "yûsikü" lafızları, bir kıraatte zal'in ve sa'nın fethası ile okunmuşlardır. Bu durumda "azâbehü" ve "vesâkehû" lafızlarındaki zamir, kâfire râcidir. Buna göre mânâ şöyledir: «Ona edilen azap gibi kimseye azap edilmez ve ona vurulan bağ gibi kimseye bağ vurulmaz»

سُورَةُ الْبَلَدِ

BELED SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 20 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

لَآ اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَلَدِۙ ﴿١﴾ وَاَنْتَ حِلٌّۢ بِهٰذَا الْبَلَدِۙ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَۙ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا
الْاِنْسَانَ فِى كَبَدٍۜ ﴿٤﴾ اَيَحْسَبُ اَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ اَحَدٌۘ ﴿٥﴾ يَقُولُ اَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًاۜ ﴿٦﴾ اَيَحْسَبُ اَنْ لَمْ يَرَهٗٓ اَحَدٌۜ ﴿٧﴾ اَلَمْ نَجْعَلْ لَهٗ عَيْنَيْنِۙ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِۙ ﴿٩﴾
وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِۚ ﴿١٠﴾

1. And olsun bu beldeye ,
2. Ki sen bu beldedesin,
3. Ve and olsun babaya ve ondan meydana gelen çocuğa,
4. Biz, insanı (yüzyüze geleceği nice) zorluklar içinde yarattık.
5. İnsan, hiç kimsenin kendisine güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?
6. "Pek çok mal harcadım" diyor.
7. Kimse onu görmedi mi sanıyor?
8. Biz ona iki göz vermedik mi?
9. Bir dil ve iki dudak,
10. Ona iki yolu (doğru ve eğriyi) gösterdik.

Açıklaması:

1- Şu beldeye Mekke'ye **yemin ederim.**

Ayet-i kerimede yer alan "lam" zaiddir.

2- Ey Muhammed! **Sen bu beldeye helâlsin.** Şöyle ki bu belde sana helâl

kılınacak ve orada savaşacaksın. Nitekim Allahü teâlâ bu vaadini Mekke'nin fetih gününde yerine getirmiştir.

Bu cümle, üzerine kasem edilenle, üzerine atfedilen arasında bulunan muterize cümlesidir.

3- Babaya yani Adem'e **de, doğana** yani zürriyetine **de.** Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "ma" men mânâsında kullanılmıştır.

4- Biz insanı, yani insan cinsini **hakikaten** yorgunluk, sıkıntı **ve meşakkat içinde olacak şekilde yarattık.** Öyle ki dünya musibetleri ve ahiret zorluklarının sıkıntılarına katlanacaktır.

5- O, Kureyş'in kuvvet şampiyonu olan Ebu'l-Eşed b. Kilde kuvvetine güvenerek **kendisine kimsenin güç yetiremeyiceğini mi sanıyor?** Allah ona kadirdir.[600]

6- «Ben, Muhammed'e düşmanlık uğrunda **yığın yığın çok mal harcadım» diyor.**

7- O ne kadar harcama yaptığı hususunda **kendisini kimsenin görmediği** ve miktarını kendisinin bildiğini **mi sanıyor?** Allah onun miktarını bilendir. Oysa o, çokluğuyla övünülecek kısımdan değildir. Allah onu, bu kötü ameline karşı cezalandıracaktır.

8- Biz ona iki göz vermedik mi? Buradaki istifham ikrar içindir. Yani biz ona iki göz verdik.

9- Bir dil ile iki dudak.

10- Bir de ona, hayır ve şer olarak **iki yol göstermedik** açıklamadık mı?

فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ اَوْ اِطْعَامٌ فِى
يَوْمٍ ذِى مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ اَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ
الَّذِينَ اٰمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾

11. Fakat o, sarp yokuşu aşamadı.

12. O sarp yokuş nedir bilir misin?

13. Köle azat etmek,

14. Veya açlık gününde yemek yedirmektir,

15. Yakınlığı olan bir yetime

600 Ayet-i kerimede yer alan "en" enne'den tahfiflenmiş olup, ismi hazfedilmiştir. Yani ennehu.

16. Veya hiçbir şeyi olmayan yoksula.

17. Sonra iman edenlerden, birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve birbirlerine acımayı öğütleyenlerden olmaktır.

Açıklaması:

11- Ama o, sarp yokuşa saldıramadı. Onu aşıp geçemedi. O, sarp yokuşa hızlı bir şekilde girip onu aşsaydı ya!

12- O göğüs gereceği **sarp yokuşun ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?**[601]

13- Yüce Allah sarp geçidi aşmanın sebebini şu sözüyle açıkladı. (O) azat etmek suretiyle **bir köle azat etmektir.**

14- Yahut bir açlık gününde yemek yedirmektir.

15- Yakınlığı olan bir yetime,

16- Yahut topraklı yani fakirlikten dolayı toprağa sürünmüş bir yoksula.[602]

17- Bütün bunlardan sonra yani bu şahıs göğüs germe vaktinde, **iman edip** günahtan kaçınıp taat ve ibadet uğrunda **birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve** halka karşı **merhameti tavsiye edenlerden olmaktır.**[603]

أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿١٩﴾
عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

18. İşte bunlar sağdakilerdir.

19. Ayetlerimizi inkâr edenler ise işte onlar soldakilerdir,

20. Cezaları, kapıları üzerlerine sımsıkı kapatılmış bir ateştir.

Açıklaması:

18- İşte bu vasıflara sahip **olanlar sağcılardır.**

19- Ayetlerimize küfredenler ise, solcuların ta kendileridir.

20- Onların üzerinde kapıları sımsıkı kapalı bir ateş olacaktır.[604]

---

601 Ayetteki istifham sarp yokuşun şanının büyüklüğünü ifade etmektedir. Bu cümle ise mu'terize cümlesidir.

602 Ayet-i kerimede yer alan "fekke ile et'ame" fiilleri bir kıraatta iki fiil yerine masdar ve merfu olarak okunmuşlardır. Birincisi "rekebe"ye muzaaf, ikincisi ise tenvinlenmiştir. Buna göre "akabe" kelimesinden önce istiham takdir edilir. Bu şekildeki kıraat "akabe'yi açıklamaktadır.

603 Ayet-i kerimede yer alan "kane" "ikteheme" üzerine atfedilmiştir. "Sunime" ise sıralamayı hatırlatmak içindir. (Gecikme ifade etmemektedir).

604 Ayet-i kerimede yer alan "mu'sede" hemze ve hemzenin yerine vav ile okunmuştur.

سُورَةُ الشَّمْسِ

ŞEMS SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 15 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَاۚ ﴿١﴾ وَالْقَمَرِ اِذَا تَلٰيهَاۚ ﴿٢﴾ وَالنَّهَارِ اِذَا جَلّٰيهَاۚ ﴿٣﴾ وَالَّيْلِ اِذَا
يَغْشٰيهَاۚ ﴿٤﴾ وَالسَّمَآءِ وَمَا بَنٰيهَاۚ ﴿٥﴾ وَالْاَرْضِ وَمَا طَحٰيهَاۚ ﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَاۚ ﴿٧﴾
فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَاۚ ﴿٨﴾ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَاۚ ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَاۜ ﴿١٠﴾

1. Güneşe ve kuşluk vaktindeki aydınlığına
2. Güneşi takip ettiğinde Ay'a,
3. Onu açığa çıkarttığında gündüze,
4. Onu örttüğünde geceye,
5. Gökyüzüne ve onu bina edene,
6. Yere ve onu yapıp döşeyene,
7. Nefse ve ona birtakım kabiliyetler verene,
8. Sonra da ona iyilik ve kötülükleri ilham edene yemin ederim ki,
9. Nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiştir,
10. Onu kötülüklere gömen de ziyan etmiştir.

Açıklaması:

1- Güneşe ve onun aydınlığına.

2- Ve güneş battığı esnada, doğarak **onu takip ettiği zaman ay'a.**

3- Güneşin ışığı ufukta yükselip **açtığı vakit gündüze,**

4- Karanlığı ile **güneşi örttüğü vakit geceye,**[605]

5- Gökyüzüne ve onu bina edene. Yere ve onu döşeyene.

7- Nefislere ve yaratılışını **düzenleyene.**[606]

8- Sonra **da ona** hayır ve şer yollarını açıklayıp **fenalığı ve ondan sakınmayı ilham edene yemin ederim ki,**

Gramer: Ayet sonlarına riayet etmek için "takva" kelimesi sonradan zikredilmiştir. Gelecek ayet kasemin cevabıdır.[607]

9- Muhakkak onu günahlardan **temizleyen kişi felaha ermiştir.**

10- Onu günah kiriyle **örten ise, hüsrana uğramıştır.** Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "dessaha" fiilinin aslı "desseha" idi. Tahfiflik için ikinci sin elife ibdal edilmiştir.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوٰيهَآ ﴿١١﴾ اِذِ انْبَعَثَ اَشْقٰيهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوّٰيهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبٰيهَا ﴿١٥﴾

11. Semud kavmi azgınlığı yüzünden (Allah'ın elçisini) yalanladı.

12. Onların en bedbahtı (deveyi kesmek için) atıldığında,

13. Allah'ın Resûlü onlara: "Allah'ın devesine ve onun su hakkına dokunmayın!" dedi.

14. Ama onlar, onu yalanladılar ve deveyi kestiler. Bunun üzerine Rableri günahları sebebiyle onlara büyük bir felâket gönderdi de hepsini helâk etti.

15. (Allah, bu şekilde azap etmenin) âkıbetinden korkacak değil ya!

Açıklaması:

11- Semûd **azgınlığı yüzünden** peygamberleri Salih'i **tekzip etti.**

12- O vakit en azılısı adı Kudar olan şahıs onların rızasıyla deveyi boğazlamaya **fırlayınca,**

13- Allah'ın peygamberi Salih **onlara «Allah'ın dişi devesine ve** nöbetinde **onun su içmesine dikkat edin»** yani onu bırakın **demişti.** Su içme hakkı bir gün devenin bir gün de onlarındı.

14- Fakat onlar Salih'in (a.s.) Allah'tan aldığı emir ile söylediği bu sözü ki kendisine karşı geldikleri takdirde başlarına azabın ineceğine dair olan ika-

605 Ayet-i kerimelerde üç yerde zikredilen "iza" sadece zarf içindir (şart mânâsını taşımıyor). Amili ise kasem fiilidir.
606 Ayet-i kerimelerin üçünde de yer alan "ma" masdar veya men mânâsındadır.
607 Söz uzadığından dolayı "ked" kelimesinin başından lam hazfedilmiştir.

zında **onu yalanladılar da,** dişi devenin su içme nöbeti kendilerine kalsın diye **deveyi öldürdüler. Bunun üzerine Rablerinin** azabı **da onları günahları sebebiyle örtüverdi. Öyle ki hepsini bir yaptı.**

Yani hepsini yere sermeyi eşit yaptı. Yani onlardan hiç kimse kurtulamayacak şekilde azap hepsini kaplayıverdi.

15- Yüce Allah **bu işin sonundan** sorumluluğundan **korkmayarak.**[608]

608 Ayet-i kerimede yer alan "vela yehafu" fa ile de okunmuştur.

سُورَةُ الَّيْلِ

LEYL SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 21 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰىۙ ﴿١﴾ وَالنَّهَارِ اِذَا تَجَلّٰىۙ ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰىۙ ﴿٣﴾ اِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتّٰىؕ ﴿٤﴾ فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى وَاتَّقٰىۙ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰىۙ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهٗ لِلْيُسْرٰىؕ ﴿٧﴾ وَاَمَّا مَنْۢ بَخِلَ وَاسْتَغْنٰىۙ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنٰىۙ ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهٗ لِلْعُسْرٰىؕ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْنِىۤ عَنْهُ مَالُهٗۤ اِذَا تَرَدّٰىؕ ﴿١١﴾

1. (Karanlığı ile etrafı) bürüyüp örttüğü zaman geceye,
2. Açılıp ağardığı vakit gündüze,
3. Erkeği ve dişiyi yaratana yemin ederim ki,
4. Sizin işleriniz başka başkadır.
5. Artık kim verir ve sakınırsa,
6. Ve en güzeli de tasdik ederse,
7. Biz de onu en kolaya hazırlarız (onda başarılı kılarız).
8. Kim cimrilik eder, kendini müstağni sayar,
9. Ve en güzeli de yalanlarsa,
10. Biz de onu en zora hazırlarız.
11. Düştüğü zaman da malı kendisine hiç fayda vermez.

Açıklaması:

1- Gökle yer arasında bulunan her şeyi karanlığıyla **kaplayıp örttüğü zaman geceye yemin ederim,**

2- Tecelli ettiği, açılıp ortaya çıktığı **zaman gündüze de,**

Bu iki ayet-i kerimede yer alan "izâ" lafzı, sadece zarfiyet içindir. Amili ise kasem fiilidir.

3- Erkek ile dişiyi, Adem ile Havva'yı yahut her erkek ile dişiyi -bize göre hünsa-i müşkil olan herkes, Allahü teâlâ katında ya erkek, ya da dişidir. Dolayısıyla; erkek ve kadınla konuşmamaya yemin eden kimse, hünsa-i müşkil ile konuşmakla yeminini bozmuş olur- **yaratana da yemin ederim ki;**[609]

4- Sizin sa'yınız, ameliniz **çeşitlidir,** muhteliftir. Kiminiz itaat edip cennet için amel etmekte, kiminiz de isyan edip cehennem için amel etmektedir.

5- Ama kim Allah'ın hakkını **verir ve** Allah'tan **korkarsa,**

6- Ve o en güzeli, yani "Lâilâhe illallah" sözünü -iki yerde de bu mânâdadır- **tasdik ederse,**

7- Biz onu **en** kolayına, cennete **müyesser kılacağız.**

8- Fakat kim Allah'ın hakkına **cimrilik eder de kendini** O'nun sevabından **müstağni sayarsa,**

9- Ve o en güzeli yalanlarsa,

10- **Biz ona o en zoru,** ateşi **kolaylaştıracağız,** hazırlayacağız.

11- Cehennem ateşine **yuvarlandığı zaman o kimseye malı fayda vermez.**

Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "ma" lafzı, nafiyedir.

اِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدٰىۙ ﴿١٢﴾ وَاِنَّ لَنَا لَلْاٰخِرَةَ وَالْاُوْلٰى ﴿١٣﴾ فَاَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظّٰىۚ ﴿١٤﴾ لَا يَصْلٰيهَآ اِلَّا الْاَشْقَىۙ ﴿١٥﴾ اَلَّذِىْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰىۗ ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا الْاَتْقَىۙ ﴿١٧﴾ اَلَّذِىْ يُؤْتِىْ مَالَهٗ يَتَزَكّٰىۚ ﴿١٨﴾ وَمَا لِاَحَدٍ عِنْدَهٗ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزٰىۙ ﴿١٩﴾ اِلَّا ابْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْاَعْلٰىۚ ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضٰى ﴿٢١﴾

12. Doğru yolu göstermek bize aittir.

13. Şüphesiz ahiret de dünya da bizimdir.

14. (Ey insanlar!) Alev alev yanan bir ateşle sizi uyardım.

15. O ateşe, ancak kötü olan girer.

16. Öyle kötü ki, yalanlayıp ve yüz çevirmiştir.

17. En çok korunan ise ondan (ateşten) uzak tutulur.

18. O ki, Allah yolunda malını verir, temizlenir.

609 Ayet-i kerimede yer alan "ma" lafzı, "men" mânâsında ya da masdariyyedir.

19. Onun nezdinde hiçbir kimseye ait şükranla karşılanacak bir nimet yoktur.

20. O ancak Yüce Rabbinin rızasını aramak için verir.

21. Ve o (buna kavuşarak) hoşnut olacaktır.

Açıklaması:

12- Şüphesiz ki, bize düşen doğru yolu göstermektir, doğru yolu, delalet yolundan ayırıp ortaya koymaktır ki, birinci yola girilerek emrimize, ikinci yola irtikab etmekten kaçınarak da nehyimize uyulsun.

13- Ve hiç şüphesiz ahiret de birincisi de yani dünya da **bizimdir.** Dolayısıyla kim onları bizden başkasından isterse, mutlak suretle yanılmış olur.

14- İşte ey Mekkeliler! **Ben sizi köpüren,** yani alevler saçan **bir ateşle uyardım,** korkuttum.[610]

15- Oraya ancak en bedbaht olan, yani bedbaht olan girer.

16- Öyle ki, peygamberi **yalanlamış** imandan **yüz çevirmiştir!** Ayet-i kerimenin ifade ettiği bu sınırlama tevil edilmiştir. Çünkü Allahü teâlâ, «Bundan (şirkten) aşağısını dilediği kimse için bağışlar» (Nisa: 116) buyurmaktadır. Dolayısıyla maksat; ebedî olarak girmek şeklinde olmaktadır.

17- Ve en çok takvalı olan yani takvalı olan **ondan uzaklaştırılır.**

18- Ki O, malını temizlenmiş olarak, malı sayesinde Allahü teâlâ katında temizlenmiş olduğu halde **verir.** Şöyle ki; onu görsünler ve desinler düşüncesinden ırak; sırf Allahü teâlânın rızası için çıkartır ve böylece Allah katında temizlenmiş olur. Bu ayet-i kerime, Hz. Ebu Bekr es-Sıddîk (r.a.) hakkında nazil olmuştur. Kendisi iman ettiği için işkenceye maruz kalan Hz. Bilal'i satın alıp azad edince kâfirler, "Ebu Bekr bu işi, Bilal'in ona olan bir iyiliği dolayısıyla yapmıştır" dediler. Bunun üzerine de şu ayet-i kerime nazil olmuştur:

19- Onun yanında hiç kimsenin mükâfatlandırılacak bir nimeti yoktur.

20- Ancak, lâkin bu işi, **yüce Rabbinin rızası için,** yani Allah'ın sevabını arzuladığı için yapmıştır.

21- Ve ileride muhakkak cennette kendisine bahşedilecek olan sevaptan **razı olacaktır.** Ayet-i kerime, Hz. Ebu Bekir (r.a.) gibi davranan herkese şamildir. Yani bu kimse cehennem ateşinden uzaklaştırılır, sevaplandırılır.

610 Ayet-i kerimede yer alan "telezzâ" lafzında; siganın aslındaki iki ta'dan biri, hazfedilmiştir. Ta'nın subutü ile de okunmuştur.

سُورَةُ الضُّحٰى

DUHÂ SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 11 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالضُّحٰى ﴿١﴾ وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰى ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰى ﴿٣﴾

1. And olsun kuşluk vaktine
2. Ve sükûna erdiğinde geceye ki,
3. Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı.

Açıklaması:

Bu sûre nazil olunca, Hz. Peygamber (s.a.v.) sûrenin sonunda tekbir getirmişlerdir. Dolayısıyla sûrenin sonunda tekbir getirmek, sünnettir. Gerek bu sûre ve gerekse bundan sonraki sûreler bitirilince, tekbir getirmenin emrolunduğu da rivayet edilmiştir. Tekbirin sigası; "Allahü Ekber" ya da, "La ilahe illallahü vellahü Ekber" şeklindedir

1- Kuşluğa, gündüzün ilk saatlerine, yahut tamamına,

2- Ve karanlıkları ile **örttüğü,** yahut sükûna erdiği **zaman geceye yemin ederim ki,**

3- Ey Muhammed! **Rabbin seni ne terk etti ne de darıldı,** ne de sana buğz etti. Vahyin on beş gün gecikmesi sırasında kâfirler "Rabbi onu terketti ve ona darıldı" deyince, bu ayet-i kerime nazil olmuştur.

وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْاُولٰى ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضٰى ﴿٥﴾ اَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَاٰوٰى ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدٰى ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَآئِلًا فَاَغْنٰى ﴿٨﴾ فَاَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ﴿٩﴾ وَاَمَّا السَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

4. Gerçekten senin için ahiret dünyadan daha hayırlıdır.

5. Pek yakında Rabbin sana verecek de hoşnut olacaksın.

6. O, seni yetim bulup barındırmadı mı?

7. Şaşırmış bulup da yol göstermedi mi?

8. Seni fakir bulup zengin etmedi mi?

9. Öyleyse yetimi sakın ezme.

10. El açıp isteyeni de sakın azarlama.

11. Ve Rabbinin nimetini minnet ve şükranla an.

Açıklaması:

4- Muhakkak ahiret; orada sana tahsis edilmiş yüce değerler bulunduğundan, **senin için dünyadan daha hayırlıdır.**

5- Ve Rabbin sana ahirette; oradaki nimetlerden bol bol verdikçe **verecek, sen de** ondan **razı olacaksın.** Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.) «Öyleyse, ümmetimden bir kişi cehennemde kaldıkça, ben de razı olmam!» buyurmuştur.[611]

6- O, seni daha doğmadan, yahut doğduktan sonra babanı kaybetmen suretiyle **yetim bulup** amcan Ebu Talib'e katmak suretiyle **barındırmadı mı?** Buradaki istifham, takrir içindir. Yani bulmuş ve barındırmıştır.

7- Seni şu an üzerinde bulunduğun şeriatten **uzak bulup hidayet etmedi mi,** yani seni o şeriate ulaştırmadı mı?

8- Ve seni bir yoksul, fakir **bulup zengin etmedi mi,** seni, kanaate erdirecek ganimet malları ve diğer gelirler vasıtası ile zengin kılmadı mı? Hadis-i şerifte, «Zenginlik, mal çokluğu değildir, lâkin gerçek zenginlik; gönül zenginliğidir» diye buyurulmuştur.

9- Öyle ise malını almak veya başka bir suretle **yetime kahretme!**

10- Dilenciyi de fakirliği sebebiyle **azarlama!**

11- Rabbinin üzerindeki nübüvvet ve benzeri **nimetine gelince onu durmadan anlat,** haber ver! Sûre içindeki bazı fiillerde Hz. Peygamber'e (s.a.v.) raci zamir; ayet sonlarının birliğine riayet amacıyla hazfedilmiştir.

611 Buraya kadar iki menfi cümlenin ardından iki müsbet cümleyle kasemin cevabı tamam olmuştur.

سُورَةُ الْاِنْشِرَاحِ

İNŞİRÂH SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 8 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ اَلَّذِى اَنْقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ فَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾

1. Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?
2. Yükünü senden alıp atmadık mı?
3. O senin belini büken yükü.
4. Senin şânını ve ününü yüceltmedik mi?
5. Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır.
6. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır.

Açıklaması:

1- Ey Muhammed! **Biz senin için göğsünü** peygamberlik vesaire ile **açmadık mı?** Bu, istifham-i takriridir. Yani açtık.

2- Senden yükünü de indirdik.

3- Ki, o yük senin sırtına ağır gelmişti. Bu, yüce Allah'ın meâlen: «Böylece senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamak için» sözüne benzemektedir.

4- Senin ismini ezanda, ikamet de, teşehhüdde, hutbede vesairede benimle beraber andırmak suretiyle **namını da yükselttik.**

5- Demek ki, zorluk ve sıkıntıyla **beraber kolaylık var.**

6- Muhakkak (aynı) **güçlükle beraber** (başka bir) **kolaylık var.** Hz. Peygamber (s.a.v.) önceleri kâfirlerin sıkıntılarına göğüs gerdi. Daha sonra onlara karşı zaferyâb olup kolaylığa kavuşmuş oldu.

فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْۙ ﴿٧﴾ وَاِلٰى رَبِّكَ فَارْغَبْ ﴿٨﴾

7. Boş kaldın mı hemen (başka) işe koyul,
8. Yalnız Rabbine yönel.

Açıklaması:

7- O halde namazdan **boşaldın mı, hemen dua ile yorul.**

8- Ve ancak Rabbine rağbet et. Yalvar yakar.

سُورَةُ التِّينِ

TİN SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 8 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالتِّيْنِ وَالزَّيْتُوْنِۙ ﴿١﴾ وَطُوْرِ سِيْنِيْنَۙ ﴿٢﴾ وَهٰذَا الْبَلَدِ الْاَمِيْنِۙ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْٓ اَحْسَنِ تَقْوِيْمٍۖ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنٰهُ اَسْفَلَ سَافِلِيْنَۙ ﴿٥﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَلَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُوْنٍۗ ﴿٦﴾ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّيْنِۗ ﴿٧﴾ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَحْكَمِ الْحَاكِمِيْنَ ﴿٨﴾

1. İncire, zeytine,
2. Sina dağına,
3. Ve şu emîn beldeye yemin ederim ki,
4. Biz insanı en güzel biçimde yarattık.
5. Sonra da çevirdik, aşağıların aşağısına attık.

6. Fakat iman edip sâlih amel işleyenler için eksilmeyen devamlı bir ecir vardır.

7. Artık bundan sonra, ceza günü konusunda seni kim yalanlayabilir?

8. Allah, hüküm verenlerin en üstünü değil midir?

Açıklaması:

1- İncire, zeytine, yanı yenen bu iki yemişe veya bu iki yemişi bitiren Şam'daki iki dağa,

2- Üzerinde yüce Allah'ın Musa (a.s.) ile konuştuğu **Sina dağına,** Sinîn, bereketli veya meyveli ağaçlarla donanmış güzel olan şey demektir.

3- Bir de şu emin belde'ye Mekke'ye **yemin ederim ki,** Mekke'ye emin belde denilmiştir. Çünkü orada insanlar gerek cahiliye devrinde olsun, gerekse İslâm devrinde olsun emniyet ve selâmet içinde idiler.

4- Gerçekten biz, insanı, nevinin suretini **en güzel bir biçimde yarattık.**

5- Sonra onun bazı fertlerini **aşağıların en aşağısına çevirdik.** Bu, fazla ihtiyarlıktan ve zaaftan kinayedir. Bu zaman müminin ameli, gençlik zamanına nisbetle noksanlaşır. Bununla beraber ona yine gençliğindeki ibadet sevabı verilir.

6- Zira Cenab-ı Hak meâlen şöyle buyurmaktadır. **Ancak iman edip de salih ameller işleyenler müstesna! Onlar için bitip tükenmeyen** kesilmeyen **ecir vardır.** Hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur: «Mümin ihtiyarlık devrinde, amel yapmaktan aciz kalacak bir hale ulaştı mı ona evvelce yaptığı amelin sevabı kadar sevap yazılır.

7- O halde Ey kâfir! Bütün bu anlatılan şeylerden sonra yani Allahü teâlânın, insanı en güzel bir surette yaratıp, sonra onu, tekrar diriltmeye kudreti olduğunu gösteren en rezil kötü ömre çevirmesinden sonra, **sana** ba's ve hesaptan sonra olacak olan **cezayı inkâr ettiren nedir?** Yani bunları yalanlayıcı olmaya seni iten nedir? Oysa onu (seni) buna iten bir neden yoktur.

8- Allah hakimlerin hakimi değil mi? Yani O, hüküm verenlerin en doğru ve geçerli hüküm verenidir. Ceza hükmü de bu kısımdandır. Hadis-i şerif: «Kim ve't-tini'yi sonuna kadar okursa «Belâ ve ene âlâ zalike mine'ş-şahidin» Evet, ben de buna şahitlik edenlerdenim» desin.

سُورَةُ الْعَلَقِ

ALAK SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 19 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِى خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ ﴿٣﴾ اَلَّذِى عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾

1. Yaratan Rabbinin adıyla oku!
2. O, insanı bir aşılanmış yumurtadan yarattı.
3. Oku! Rabbin, en büyük kerem sahibidir.
4. O Rab ki kalemle (yazmayı) öğretti.
5. İnsana bilmedikleri şeyi öğretti.

Açıklaması:

1- Okumaya, bütün mahlûkatı **yaratan Rabbinin adıyla** başlayarak oku.

2- O, insan nevini **bir kan pıhtısından yarattı.**[612]

3- Oku ki, senin Rabbin hiçbir kerem sahibinin ona denk olamayacağı **sonsuz kerem sahibidir.**[613]

4- Ki O, kalemle yazı yazmayı **öğretendir.** Kalemle ilk yazı yazan İdris'dir (a.s.).

5- İnsan nevine, önce **bilmediği** hidayet, yazı yazma, sanat vesaire **şeyleri O öğretti.**

كَلَّٓا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰٓى ﴿٦﴾ اَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰى ﴿٧﴾ اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰى ﴿٨﴾ اَرَاَيْتَ

612 "Alak" donmuş kandan küçük bir parça mânâsına gelen "alaka" kelimesinin çoğuludur.
613 Bu emir birincisini te'kid etmektedir. "Ve Rabbuke'l-Ekrem" ise "İkra" kelimesindeki zamirden hal'dir.

الَّذِی یَنْهٰیۙ ﴿۹﴾ عَبْدًا اِذَا صَلّٰیؕ ﴿۱۰﴾ اَرَاَیْتَ اِنْ كَانَ عَلَی الْهُدٰۤیۙ ﴿۱۱﴾ اَوْ اَمَرَ بِالتَّقْوٰیؕ ﴿۱۲﴾ اَرَاَیْتَ اِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰیؕ ﴿۱۳﴾ اَلَمْ یَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ یَرٰیؕ ﴿۱۴﴾ كَلَّا لَئِنْ لَّمْ یَنْتَهِۙ لَنَسْفَعًۢا بِالنَّاصِیَةِۙ ﴿۱۵﴾ نَاصِیَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍۚ ﴿۱۶﴾

6. Gerçek şu ki, insan azar.

7. Kendini kendine yeterli gördüğü için.

8. Kuşkusuz dönüş Rabbinedir.

9. Gördün mü şu men edeni,

10. Namaz kılarken bir kulu (Peygamber'i namazdan)?

11. Gördün mü, ya o (Peygamber) doğru yolda olur,

12. Yahut takvâyı emrediyorsa?

13. Ne dersin o (meneden, Peygamber'i) yalanlıyor ve doğru yoldan yüz çeviriyorsa!

14. (Bu adam) Allah'ın, (yaptıklarını) gördüğünü bilmez mi!

15. Hayır, hayır! Eğer vazgeçmezse, derhal onu alnından (perçeminden) yakalarız (cehenneme atarız).

16. O yalancı, günahkâr alından (perçeminden),

Açıklaması:

6-7- Gerçek şu ki, insan malı ile kendini **zengin gördüğü için muhakkak azar.** Bu ayet, Ebu Cehil hakkında nazil olmuştur.

Ayet-i kerimede yer alan "Rea" bilmek mânâsındadır. "İsteğna" ikinci mefulu, "en-reahu" ise mefulu lehdir.

8- Ey insan **hiç şüphe yok ki dönüş(ün) ancak Rabbinedir.** O, azgınlık yapana layık olduğu cezayı verecektir. Bu ayet bu gibi insanı tehdit etmektedir.

9-10- Baksana! O kimseye Ebu Cehil'e **ki, bir kulu** Hazreti Peygamber'i (s.a.v.) **namaz kılarken men ediyor!**

Ayet-i kerimede yer alan istifham, bu surede geçen üç yerde de teaccüb ifade etmektedir.

11- Gördün mü? Ya o yani men edilmek istenen **doğru yol üzerinde ise,**

12- Yahut takvayı emrettiyse,

Ayet-i kerimede yer alan "Ev" taksim ifade etmektedir.

13- Gördün mü? Ya Peygamberi men eden **yalan saydı,** imandan **yüz çevirdi ise...**

14- Bilmedi mi ki, kendisinden sadır olan her şeyi **Allah görüyor,** yani biliyor. Yaptıklarının karşılığını verecektir. Yani ey muhatab! O kişinin namazdan men etmesine hayret et! Şuna da hayret et ki men edilen, hidayet üzere olup takvayı emreden bir kişidir. Yine şuna da hayret et ki mani olmak isteyen ise yalancı olup imandan yüz çeviren bir kişidir

15- Hayır! Hayır! Bu ona bir tehdittir. **Yemin olsun ki, bundan** üzerinde bulunduğu küfürden **vazgeçmezse, mutlaka alnından yakalayıp** cehenneme **sürükleyeceğiz.**

16- Yalancı günahkâr alnından,

Gramer: Ayet-i kerimede yer alan "Nasiye" marifeden nekre bir bedeldir. Perçemin, yalancılık ve günahkârlık sıfatı ile nitelenmesi mecazdır. Gerçekte yalancı olan ve günah işleyen onun sahibidir.

فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۥ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ﴿١٩﴾

17. O, hemen gidip meclisini (kendi taraftarlarını) çağırsın.

18. Biz de zebânîleri çağıracağız.

19. Hayır! Ona uyma! Allah'a secde et ve (yalnızca O'na) yaklaş!

Açıklaması:

17- O vakit çağırsın meclisini yani meclis arkadaşlarını çağırsın. "Nadi" bir kavmin, bir şey konuşmak üzere toplandıkları meclise denir. (Rivayete göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) İbrahim'in (a.s.) makamında[614] namaz kılarken, yanına Ebu Cehil geldi ve şöyle dedi: «Ey Muhammed! Ben sana o namazı kılma demedim mi?) Ebu Cehil Hazreti Peygamber'i namazdan men ettiği vakit Resûlullah (s.a.v.) onu sert bir şekilde azarlayınca, Ebu Cehil Peygamberimiz'e (s.a.v.), «Vallahi bu vadide (Mekke'de) benden daha çok taraftarı olan bir adamın olmadığını sen de bilmektesin. Muhakkak sana karşı dilersem bu vadiyi çıplak atlarla ve tüysüz delikanlılarla doldururum.» demişti.

18- Biz (de) onu helak etmek için **zebanileri** sert ve acımasız olan melekleri **çağırırız.** Hadis-i şerif meali: Eğer taraftarlarını çağırsaydı, azap melekleri onu hemen ayan beyan yakalayacaktı.»

19- Hayır! Bu ona bir tehdittir (yani o günahkâr bundan vazgeçsin) Ey Muhammed! Namazı terk etme hususunda **sen ona itaat etme. Secde et.** Allah için namaz kıl ve itaat ederek ona **yaklaş.**

614 Bugün buna, parlamento, kongre, kurultay gibi isimler verilmektedir.

سُورَةُ الْقَدْرِ

KADİR SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 5 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِنَّآ اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةِ الْقَدْرِ ۚ ﴿١﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ اَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْ ۚ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَامٌ هِىَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

1. Biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik.

2. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin?

3. Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır.

4. O gecede, Rablerinin izniyle melekler ve Ruh (Cebrail), her iş için iner dururlar.

5. O gece, esenlik doludur. Ta fecrin doğuşuna kadar.

Açıklaması:

1- Hakikaten biz onu, yani Kur'an'ı, Levh-i Mahfuz'dan dünya semâsına topyekûn olarak **Kadir,** yani şeref ve büyüklük **gecesinde indirdik.**

2- Kadir gecesinin ne olduğunu sana bildiren şey nedir, Ya Muhammed!» Bu gecenin şanına tazim ve ona karşı (muhatabı) hayrete sevk etme ifadesidir.

3- Kadir gecesi; içinde Kadir gecesi bulunmayan **bin aydan daha hayırlıdır.** Dolayısıyla bu gece içinde salih amel işlemek de, içinde bu gece olmayan diğer gecelerde işlenen salih amelden daha hayırlıdır.

4- Onda, o gece **melekler ve Ruh,** yani Cibril **Rablerinin izniyle** emriyle; Allah'ın o sene için gelecek seneye kadar o gece içinde hükme bağladığı **her iş**

için peyderpey inerler.[615]

5- O gece, tâ fecrin doğuşuna, doğma zamanına **kadar selâmdır.** Bu gece, melekler tarafından içinde çokça selam verildiği için selâm kılınmıştır. Zira melekler bu gece içinde erkek-kadın uğradıkları her mümin kimseye selam verirler.[616]

سُورَةُ الْبَيِّنَةِ

BEYYİNE SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 8 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾

1. Apaçık delil kendilerine gelinceye kadar Ehl-i kitaptan ve müşriklerden inkârcılar (küfürden) ayrılacak değillerdi.

Açıklaması:

1- O küfretmiş olan Ehl-i kitap ve müşrikler, yani putlara tapanlar, **kendilerine beyyine,** yani apaçık bir delil -ki o da Hz. Muhammed'dir (s.a.v.)- **gelinceye kadar,** üzerinde bulundukları dinden **koparacak,** yani ayrılacak **değillerdi.**[617]

رَسُولٌ مِنَ اللهِ يَتْلُوا صُحُفًا مُطَهَّرَةً ﴿٢﴾

615 Ayet-i kerimede yer alan "tenezzelü" lafzında, siganın aslında bulunan iki ta'dan biri hazfedilmiştir. Ayrıca ayetin devamındaki "min" sebebiyye olup "bâ" mânâsındadır.

616 Ayet-i kerimede yer alan "selamün hiye" lafızlar, mukaddem haber ve muahher mübtedadırlar. Ayet-i kerimede yer alan "matla" lafzı; lâm'ın fethası ile de, kesresi ile de okunmuştur.

617 Ayet-i kerimede yer alan "min ehli..." lafzındaki "min", beyaniyyedir. Ayrıca "münfekkîne" lafzı, "yekün"ün haberi, "tetiyehum" lafzı da "etethüm" mânâsındadır.

2. (İşte o apaçık delil,) Allah tarafından gönderilen ve tertemiz sahifeleri okuyan bir elçidir.

Açıklaması:

2- (Bu delil de) bâtıldan **temizlenmiş sahifeleri okuyan Allah katında bir Resûldür.** Bu Resûl de Peygamber; Hz. Muhammed'dir (s.a.v.).[618]

فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾

3. En doğru hükümler vardır şu sahifelerde.

Açıklaması:

3- O sahifelerde dosdoğru yazılar, yazılı hükümler **bulunmaktadır.** Yani işte bu sahifelerin mânâsını okuyan (bir Resûl)... Ki o da Kur'an'dır ve onların kimi ona iman etmiş, kimi de inkâr etmiştir.

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾

4. Kendilerine kitap verilenler ancak o açık delil (Peygamber) kendilerine geldikten sonra ayrılığa düştüler.

Açıklaması:

4- Böyle iken, Ehl-i kitap olanlar, ancak kendilerine kesin bir delil, yani O (Muhammed s.a.v.), yahut onun, kendisine mucize olarak getirdiği Kur'an **geldikten sonra tefrikaya düştüler.** Hz. Peygamber (s.a.v.) gelmeden evvel, gelince ona iman edeceklerine dair ittifak halinde idiler. Ne var ki daha sonra içlerinden onu inkâr edenler, zat-ı âlilerini çekememişlerdir.

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾

5. Hâlbuki onlara ancak, dini yalnız O'na has kılarak ve hanifler olarak Allah'a kulluk etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din de budur.

Açıklaması:

5- Hâlbuki onlar kitapları Tevrat ve İncil'de; **doğruya yönelerek,** yani İbrahim'in ve -gelince- Muhammed'in dini üzere dosdoğru olarak, dini şirkten (arındırıp) **yalnız Allah'a tahsis ederek O'na kulluk etmekle emrolunmuş-**

618 Ayet-i kerimede yer alan "Resûl" lafzı, "el-Beyyine"den bedeldir.

lardı. Peki şimdi nasıl oldu da onu inkâr ettiler? **Bir de namazı dosdoğru kılıp zekâtı vermekle... İşte dosdoğru din, budur.**[619]

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَالْمُشْرِكِيْنَ فِىْ نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِيْنَ فِيْهَا ۗ اُولٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ۗ ﴿٦﴾

6. Ehl-i kitap ve müşriklerden olan inkârcılar, içinde ebedî olarak kalacakları cehennem ateşindedirler. İşte halkın en şerlileri onlardır.

Açıklaması:

6- Hiç şüphe yok ki, o küfretmiş olan Ehl-i kitap ve müşrikler, ebedî kaldıkları halde, yani Allahü teâlâ tarafından ebedî kalacakları takdir edildiği halde **cehennem ateşindedirler. İşte bütün yaratıkların en kötüsü, bunlardır.**

Ayet-i kerimede yer alan "Hâlidîne" lafzı, hal-i mukadderedir.

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۙ اُولٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ۗ ﴿٧﴾

7. İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince, halkın en hayırlısı da onlardır.

Açıklaması:

7- Hiç şüphesiz, iman edip salih ameller işleyenler de, bütün mahlûkatın en hayırlısıdırlar.

جَزَآؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِىْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خَالِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ۗ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ ۗ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ رَبَّهٗ ﴿٨﴾

8. Onların Rableri katındaki mükâfatları, zemininden ırmaklar akan, içinde devamlı olarak kalacakları Adn cennetleridir. Allah kendilerinden hoşnut olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. Bu söylenenler hep Rabbinden korkan (O'na saygı gösterenler) içindir.

Açıklaması:

8- Rableri katında onların mükâfatı, altlarından ırmaklar akan Adn, ikâmet **cennetleridir. Orada ebedî olarak kalacaklardır. Allah** O'na itaat et-

619 Ayet-i kerimede yer alan "liya'büdû" lafzı, "en ya'büdû" takdirindedir. "En", hazfedilip, lam ziyade edilmiştir. Ayrıca ayetin devamındaki "din" lafzı, "millet" mânâsındadır. (Bu sebeple onun aslen sıfatı durumundaki "el-Kayyime" lafzı, müennes olmuştur.)

meleriyle **onlardan razı, onlar da** sevaplandırmasıyla **Allah'tan razıdırlar. İşte bu Rabbinden korkanlara,** Allahü teâlânın azabından korkup O'na asi olmaktan vazgeçenlere **mahsustur.**

سُورَةُ الزِّلْزَالِ

ZİLZÂL SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 8 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَاۙ ﴿١﴾ وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَاۙ ﴿٢﴾ وَقَالَ الْاِنْسَانُ مَا لَهَاۚ ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَاۙ ﴿٤﴾ بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَاؕ ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًاۙ لِيُرَوْا اَعْمَالَهُمْؕ ﴿٦﴾

1. Yerküre kendine has sarsıntısıyla sallandığı,

2. Toprak ağırlıklarını dışarı çıkardığı,

3. Ve insan "Ne oluyor buna!" dediği vakit,

4. İşte o gün (yer) haberlerini anlatır,

5. Rabbinin ona bildirmesiyle.

6. O gün insanlar amellerini görmeleri (karşılığını almaları) için darmadağınık geri dönüp gelirler.

Açıklaması:

1- Yer kıyametin kopması sebebiyle, O, büyüklüğüne münasip şiddetli **sarsıntısıyla sarsıldığı vakit,**

2- Yer bütün ağırlıklarını, definelerini ve ölülerini **çıkardığı** ve onları üstüne attığı **vakit,**

3- Ve insan, öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden kişi, o haleti inkâr edercesine **«Buna ne oluyor?» dediği vakit...**

4- O gün, yer bütün haberlerini anlatır, hayır ve şer olarak üstünde işlenenleri haber verir.[620]

5- Çünkü Rabbin ona vahyetmiştir. Ona bunu emir buyurmuştur. Hadis-i şerifte, "yeryüzü, her erkek ve kadının, üstünde yaptıklarına şehadet eder" diye buyurulmuştur.[621]

6- O gün insanlar yaptıklarının, yani yaptıklarının karşılığı olan cennetin yahut cehennemin **kendilerine gösterilmesi için bölük bölük dönerler,** hesap yerinden ayrılırlar. Kimileri sağ taraftaki yolu tutup cennete varırlar, kimileri de sol taraftaki yolu tutup cehenneme varırlar.

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۥ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ ﴿٨﴾

7. Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür.

8. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.

Açıklaması:

7- Kim zerre kadar, küçük bir karınca ağırlığında **bir hayır işlediyse, onu görecek,** onun sevabını görecek.

8- Kim de zerre kadar bir kötülük işlediyse, onu görecek, onun cezasını görecek.

620 Ayet-i kerimede yer alan "yevmeizin" lafzı "izâ"dan bedeldir. İza'nın cevabı ise "tühaddisü" lafzıdır.

621 Ayet-i kerimede yer alan "bi enne" lafzındaki bâ sebebiyyedir.

سُورَةُ الْعَادِيَاتِ

ÂDİYÂT SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 11 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ﴿٣﴾ فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا ﴿٥﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَاِنَّهٗ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾ وَاِنَّهٗ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِى الْقُبُورِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِى الصُّدُورِ ﴿١٠﴾ اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ ﴿١١﴾

1. Harıl harıl koşanlara,
2. (Nallarıyla) çakarak kıvılcım saçanlara,
3. (Ansızın) sabah baskını yapanlara,
4. Orada tozu dumana katanlara,
5. Derken orada bir topluluğun ta ortasına girenlere yemin ederim ki ,
6. Şüphesiz insan, Rabbine karşı pek nankördür.
7. Şüphesiz buna kendisi de şahittir ,
8. Ve o, mal sevgisine de aşırı derecede düşkündür.
9. Kabirlerde bulunanların diriltilip dışarı atıldığını düşünmez mi?
10. Ve kalplerde gizlenenler ortaya konduğu zaman,
11. Şüphesiz Rableri o gün onlardan tamamıyle haberdardır.

Açıklaması:

1- Gaza yolunda, **harıl harıl koşan atlara,** Dabh, atların koşarken çıkardıkları nefesin sesidir.

2- Geceleyin taşlı yerde yürürken tırnaklarıyla **ateş çakan atlara,**

3- Sonra at sahiplerinin baskın yapması sebebiyle **sabah vakti** düşmana karşı **baskın yapan atlara,**

4- Derken orada düşman mevziinde veya o vakitte hızlı koştukları için **tozu dumana katanlara,** orayı harekete geçirenlere,

5- Ve böylece bununla kopardığı o tozla düşmandan oluşan **topluluğun ortasına girenlere yemin ederim ki;**[622]

6- Muhakkak kâfir **insan Rabbine karşı çok nankördür.** Yüce Allah'ın nimetini inkâr eder.

7- Yaptığı işler sebebiyle kendisi de **buna** yani nankörlüğüne **şahittir.**

8- Gerçekten O, mal sevgisine aşırı derecede düşkündür. Malı aşırı sever. Bu yüzden malı vermek istemez. Mal da cimrilik eder.

9- Fakat bilmez mi ki, kabirlerin içindeki ölüler deşilip **çıkarıldığı** yani tekrar diriltildiği **zaman,**

10- Göğüslerde kalplerde küfür ve imandan **ne varsa toplanıp ortaya çıkarıldığı** açıklandığı **vakit,**

11- Rableri o gün, onlardan pekâlâ haberdardır. Onları bilir ve inkârlarından dolayı onları cezalandırır.[623]

622 Fiil cümlesi isim üzerine atfedilmiştir. Çünkü bu isimler fiil mânâsındadırlar. Yani "vellâti adevne, feevreyne, feeğerne."

623 Ayet-i kerimede yer alan zamir "insan" mânâsına itibarla çoğul olarak tekrarlanmıştır. Bu cümle ise "ya'lemu" fiilinin mefulüne delalet etmektedir. Yani bahsedilen vakitte benim onu cezalandıracağımı bilmedi mi? Yine ayet-i kerimede Yüce Allah'ın ilmini o güne tealluk (tahsis) etmesinin sebebi, o günün, amellerin karşılığının verileceği gün olmasıdır. Yoksa Yüce Allah daima haberdardır (onları o günde bilir, başka günlerde de bilir.)

سُورَةُ الْقَارِعَةِ

KÂRİ'A SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 11 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اَلْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ﴿٥﴾ فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِى عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَاَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ﴿٨﴾ فَاُمُّهُ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

1. Kapı çalan!
2. Nedir o kapı çalan?
3. O kapı çalanın ne olduğunu bilir misin?
4. İnsanlar ateşin etrafını sarmış pervaneler gibi olur,
5. Dağların da atılmış renkli yüne dönüştüğü gündür (o Kâria!)
6. O gün kimin tartılan ameli ağır gelirse.
7. İşte o, hoşnut edici bir yaşayış içinde olur.
8. Ameli yeğni olana gelince.
9. İşte onun anası (yeri, yurdu) Hâviye'dir.
10. Nedir o (Hâviye) bilir misin?
11. Kızgın ateş!

Açıklaması:

1- Kariâ yani korkunç ve dehşet verici halleri ile kalpleri vuracak olan kıyamet.

2- Nedir o Kariâ?[624]

3- Kariânın ne olduğunu, sana ne bildirdi?[625]

4- O gün insanlar hesaba davet zamanına kadar şaşkınlıktan dolayı **pervaneler gibi olacak.**[626]

5- Dağların yerle bir oluncaya kadar yürütülüp hafiflikteki durumu **atılmış renkli yünler gibi olacak.**

6- İşte kimin iyilikleri kötülüklerini üstün gelmek suretiyle **tartıları ağır gelirse,**

7- Artık o cennette **hoşnut bir yaşayıştadır,** yani cennetten memnun olması bakımından rıza sahibidir. Yani cennet kendisine hoşnut edilmiştir.

8- Fakat kimin de günahları sevaplarına ağır gelmek suretiyle **artıları hafif gelirse,**

9- Artık onun meskeni, yurdu "Haviye"dir.

10- Onun ne olduğunu sana ne bildirdi? Yani "Haviye" nedir?

11- O harareti çetin olan bir ateştir.[627]

624 Bu soru kıyametin durumunun dehşetini ifade etmektedir. Bu ikisi mübteda ve haber olup "el-Karia"nın haberidir.

625 İstifhamın ikinci kez tekrarlanması onun dehşetinin çok fazla olduğunu ifade etmektedir. Birinci "ma" mübteda, onun ma'badi haberidir. İkinci ma ve haberi, "edra" fiilinin ikinci mefulu yerindedir.

626 Ayet-i kerimede yer alan "yevm" kelimesini nasb eden amile "el-Kariâ"ya delalet etmektedir. Yani tekre'u.

627 "Hiyeh" kelimesindeki "ha" sekte için gelmiştir. Geçiş ve duruşta sabittir. Bir kıraatta geçiş halinde hazfedilir.

سُورَةُ التَّكَاثُرِ

TEKÂSÜR SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 8 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اَلْهٰيكُمُ التَّكَاثُرُۙ ﴿١﴾ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَۜ ﴿٢﴾ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَۙ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَۜ ﴿٤﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِۜ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَۙ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِۙ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

1. Çokluk kuruntusu sizi o derece oyaladı ki,

2. Nihayet kabirleri ziyaret ettiniz.

3. Hayır! Yakında bileceksiniz!

4. Elbette yakında bileceksiniz!

5. Gerçek öyle değil! Kesin bilgi ile bilmiş olsaydınız,

6. Mutlaka cehennem ateşini görürdünüz.

7. Sonra ahirette onu çıplak gözle göreceksiniz.

8. Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz.

Açıklaması:

1- Mal, evlat ve erkeklerden oluşan **çoklukla övünmek, sizi** Allah'a itaat yapmaktan **alıkoydu.**

2- Nihayet öldünüz de kabirlere gömüldünüz veya çoklukla övünmek maksadıyla ölülerinizi hesaba katmak için **kabirleri ziyaret ettiniz.**

3- Hayır! öyle değil **ileride bileceksiniz.**

4- Sonra yine hayır! İleride önce canınız çıkarken sonra da kabirde övünmenizin kötü neticesini **bileceksiniz.**

5- Gerçek şu ki kesin bilgi ile bu övünmenizin akıbetini **bilmiş olsaydınız,** bununla meşgul olmazdınız.

6- And olsun! Kızgın ateşi muhakkak göreceksiniz.[628]

7- Sonra yine and olsun! Onu, çıplak gözle göreceksiniz.[629]

8- Sonra mutlaka o görme günü sağlık, boş vakit, emniyet, yeme, içme ve dünyada zevk alınan diğer **nimetlerden sorulacaksınız.**[630]

سُورَةُ الْعَصْرِ

ASR SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 3 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَالْعَصْرِۙ ﴿١﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِى خُسْرٍۙ ﴿٢﴾ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

1. Asra yemin ederim ki

2. İnsan gerçekten ziyan içindedir.

3. Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır.

Açıklaması:

1- Asra zamana yahut, zeval vaktinden güneşin batış vaktine kadar olan zamana yahut da ikindi namazına **yemin ederim ki,**

628 Bu cümle mahzuf bir kasemin cevabıdır. Lamel ve aynel fiili kendisinden hazfedilip ayne'l fiilinin (hemzenin) harekesi "ra"ya verilmiştir.

629 Ayet-i kerimede yer alan "ayne'l-yakın" meful-u mutlakdır. Çünkü "rea" ile "ayene" aynı mânâyı taşımaktadır. Bu ayet birincisini tekid etmektedir.

630 Ayet-i kerimede yer alan "le tuselunne" fiilinde nun'lar peş peşe geldikleri için ref nun'u ile iki sakin bir araya geldiği için de çoğul zamiri olan vav hazfedilmiştir.

2- İnsan cinsi ticaretinde **muhakkak ziyandadır.**

3- Yalnız iman edip güzel amellerde bulunanlar; birbirlerine hakkı yani imanı **tavsiye edenler ve** itaat edip günahtan kaçınma hususunda **birbirlerine sabrı tavsiye edenler müstesnadır.** Bunlar ziyanda değillerdir.

سُورَةُ الْهُمَزَةِ

HÜMEZE SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 9 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ ﴿١﴾ اَلَّذِى جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهٗ ﴿٢﴾ يَحْسَبُ اَنَّ مَالَهٗٓ اَخْلَدَهٗ ﴿٣﴾ كَلَّا
لَيُنْۢبَذَنَّ فِى الْحُطَمَةِ ﴿٤﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا الْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ اللهِ الْمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ اَلَّتِى تَطَّلِعُ
عَلَى الْاَفْـِٕدَةِ ﴿٧﴾ اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ ﴿٨﴾ فِى عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾

1. Arkadan çekiştirmeyi, yüze karşı eğlenmeyi âdet edinen herkesin vay haline!

2. O ki, toplamış ve onu sayıp durmuştur.

3. (O), malının kendisini ebedî kılacağını zanneder.

4. Hayır! And olsun ki o, Hutame'ye atılacaktır.

5. Hutame'nin ne olduğunu bilir misin?

6. Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir.

7. (Yandıkça) tırmanıp kalplerin ta üstüne çıkar.

8. O, onların üzerine kapatılıp kilitlenecektir.

9. (Bu ateşin içinde) uzatılmış sütunlara bağlanmışlar.

Açıklaması:

1- Arkadan çekiştirmeyi, yüze karşı eğlenmeyi ve ayıplamayı çokça yapıp **alışkanlık haline getiren her kişinin vay haline.** Bu ayet, Peygamber'i (s.a.v.) ve müminleri arkadan çekiştiren Umeyye b. Halef, Velid b. Muğire vesair kimseler hakkında nazil olmuştur. "Veyl" azap ifade eden bir kelime yahut cehennemde bir vadinin ismidir.

2- Ki o, malı zamanın hadiselerine karşı hazırlık olarak **yığıp tekrar tekrar sayandır.**

3- Cehaleti yüzünden **zanneder ki malı, kendisini ebedî yaşatacak** ölmeyecektir.

4- Hayır! Yemin olsun içine atılan her şeyi kırıp geçiren, yiyen **Hutame'ye atılacaktır.**

Ayet-i kerimede yer alan "Leyunbezenne" mahzuf kasemin cevabıdır.

5- Hutame'nin ne olduğunu sana ne bildirdi?

6- O, Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir.

7- Ki, tâ kalplere ulaşır ve onları yakar. Kalpler çok nazik olduğundan ateşin kalplerdeki acısı diğer organlardan daha ağırdır.

8- Hiç şüphe yok ki o, onların üzerine kapatılmıştır.[631]

9- Uzatılmış sütunlarda (bağlı olarak).[632]

631 Ayet-i kerimede yer alan zamir "küll" mânâsı dikkate alınarak çoğul olarak zikredilmiştir. Ayet-i kerimedeki "mu'sede" hemze ve hemzenin yerinde vav ile okunmuştur.

632 Ayet-i kerimede yer alan "umud" kelimesi iki harfin fethasiyle de okunmuştur. "Mumeddede" makablinin sıfatıdır. Buna göre ateş sütunların iç kısmında bulunacaktır.

سُورَةُ الْفِيلِ

FÎL SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 5 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ اَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِى تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَاَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا اَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ﴿٥﴾

1. Rabbin fil sahiplerine neler etti, görmedin mi?
2. Onların kötü planlarını boşa çıkarmadı mı?
3. Onların üstüne ebâbil kuşlarını gönderdi.
4. O kuşlar, onların üzerlerine pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyordu.
5. Böylece Allah onları yenilip çiğnenmiş ekine çevirdi.

Açıklaması:

1- Görmedin mi, muhatabı hayrete düşürme istifhamıdır. Yani şaşmalısın ya! **Rabbin fil ashabına ne yaptı?** Fil; (ordu içinde yer alan on üç filden en büyüğü olan) Mahmud adındaki fildir. Ashabı ise, Yemen kralı Ebrehe ile ordusudur. Ebrehe, hacıların yönünü Mekke'den çevirmek gayesi ile San'a da bir kilise yapmış, Kinâne kabilesinden bir adam da kilise içinde pisleyip küçümsemek niyetiyle dışkısını kilisenin kıble duvarına sürmüştü. Bunun üzerine Ebrehe, mutlaka Kabe'yi yıkacağına yemin edip, önlerinde Mahmud adlı fil ile ordusuyla beraber filler üzerinde Mekke'ye gelmişti. Kabe'yi yıkmak üzere tam Mekke'ye yönelmişlerdi ki Allahü teâlâ üzerlerine şu kavlinde izah buyurduğu şeyler gönderdi:

2- Onların Kâbe'yi yıkma konusundaki **düzenlerini boşa,** zarara ve helake **çıkarmadı mı?** Yani çıkardı.

3- Üzerlerine sürü sürü, bölük bölük **kuşlar gönderdi.**[633]

4- Onlara siccilden, pişmiş çamurdan **taşlar atıyorlardı.**

5- Neticede Rabbin onları yenmiş hâsıl gibi, hayvanların yiyip ters haline getirdikleri ve sonra ezip kaybettikleri ekin yaprağı gibi **yapıverdi.** Yani Allahü teâlâ her birini kendisine ait, üzerine adı yazılı bir taşla helak eyledi. Taş, mercimekten büyük, nohuttan küçük bir hacimde olup bir anda hem tolgayı, hem adamı hem de fili delik deşik ederek yere saplanıyordu. Fil vak'ası, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) doğduğu yıl vuku bulmuştur.

سُورَةُ قُرَيْشٍ

KUREYŞ SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 4 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

لِاِيلٰفِ قُرَيْشٍۙ ﴿١﴾ اٖيلٰفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَآءِ وَالصَّيْفِۚ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هٰذَا الْبَيْتِۙ ﴿٣﴾ اَلَّذِىٓ اَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَّاٰمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

1. Kureyş'e kolaylaştırıldığı,
2. Evet, kış ve yaz seyahatleri onlara kolaylaştırıldığı için ,
3. Onlar, şu evin Rabbine kulluk etsinler ki,
4. Kendilerini açlıktan doyurdu ve her çeşit korkudan emin kıldı.

Açıklaması:

1- Kureyş'e kolaylaştırıldığı için,

2- Her sene kışın Yemen'e **ve** yazın Şam'a **yolculuk yapmaya alıştırıldıkları**

633 Ayette yer alan "ebabil" lafzı; bazılarına göre müfredi yoktur. Tıpkı "esatir" gibi. Bazılarına göre ise müfredi, "ebûl", yahut "ibbâl", yahut "ibbil"dir. Tıpkı, "acul", miftah ve "sikkîn" gibi.

için bu iki ticaret seferleri ile Mekke'de kalıp övünç kaynakları olan Beytullah'a hizmet etmeye katkı sağlıyorlardı. Bunlar, Nadr b. Kinâne'nin çocuklarıdır.

3- Bu Beyt'in Rabbine ibadet etsinler![634]

4- Ki O, kendilerini açlıktan, yani açlıktan ötürü **doyurmuş ve korkudan** yani korkudan ötürü **emin kılmıştır.** Mekke'de mahsul yetişmediği için açlık musibetine maruz kalıyorlardı. Ayrıca fil ordusundan da korkmuşlardı.

سُورَةُ الْمَاعُونِ

MÂÛN SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 7 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اَرَاَيْتَ الَّذِى يُكَذِّبُ بِالدِّينِ ﴿١﴾ فَذٰلِكَ الَّذِى يَدُعُّ الْيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ اَلَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾ اَلَّذِينَ هُمْ يُرَآؤُنَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٧﴾

1. Dini yalanlayanı gördün mü?
2. İşte o, yetimi itip kakar;
3. Yoksulu doyurmaya teşvik etmez;
4. Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki,
5. Onlar namazlarını ciddiye almazlar.
6. Onlar gösteriş yapanlardır,
7. Ve hayra da mâni olurlar.

634 "Li îlâfî" lafzı "felya'büdü" lafzına tealluk etmekte olup fa zaidedir.

Açıklaması:

1- Gördün mü o dini, *cezayı* ve hesabı **yalanlayanı?** Yani eğer tanımıyorduysan (şimdi) tanıdın mı onu?

2- İşte o yetimi itikleyen, yani şiddetle onu hakkından uzaklaştıran,[635]

3- Ve ne kendini ne de başkalarını yoksulu doyurmaya teşvik etmeyen kimsedir. Bu ayet, As b. Vâil ya da Velid b. Muğire hakkında nazil olmuştur.

4- Vay o namaz kılanların haline ki,

5- Onlar namazlarına aldırmazlar, ondan gafildirler, onu vaktinden sonraya bırakırlar.

6- Onlar ki, gerek namazda ve gerekse diğer ibadetlerinde gösteriş yaparlar.

7- Ve maunu da, iğne, balta, çömlek ve çanak gibi emanetleri de men ederler.

سُورَةُ الْكَوْثَرِ

KEVSER SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 3 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِنَّآ اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾ اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ ﴿٣﴾

1. (Resûlum!) Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik.

2. Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes.

3. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir.

635 Ayet-i kerimede yer alan "fe zâlike" lafzında, fa'dan sonra bir "hüve" zamiri takdir edilir.

Açıklaması:

1- Ey Muhammed! **Gerçekten biz sana Kevser'i verdik.** Kevser cennette bir nehirdir. Aynı zamanda Hz. Peygamber'in de havuzudur. Ümmeti onunla bu havuz başında buluşacaktır. Yahut Kevser'den murad; nübüvvet, Kur'an, şefaat vs. nimetler gibi, çok hayırdır.

2- O halde hemen Rabbin için namaz, kurban bayramı namazını **kıl ve** kurbanlığını **boğazla!**

3- Doğrusu sana düşmanlık eden, yani sana buğzeden **asıl kendisi ebterdir,** her türlü hayırdan kesilen, yahut nesli kesilecek olandır. Bu ayet-i kerime; mahdumları Kasım vefat edince Hz. Peygamber'i (s.a.v.) ebter (nesli kesik) diye isimlendiren el-As b. Vail hakkında nazil olmuştur.

سُورَةُ الْكَافِرُونَ

KÂFİRÛN SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 6 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

قُلْ يَآ اَيُّهَا الْكَافِرُونَۙ ﴿١﴾ لَآ اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَۙ ﴿٢﴾ وَلَآ اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَآ اَعْبُدُۚ ﴿٣﴾ وَلَآ
اَنَا۠ عَابِدٌ مَا عَبَدْتُّمْۙ ﴿٤﴾ وَلَآ اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَآ اَعْبُدُۜ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ﴿٦﴾

1. (Resûlüm!) De ki: Ey kâfirler!
2. Ben sizin tapmakta olduklarınıza tapmam.
3. Siz de benim taptığıma tapmıyorsunuz.
4. Ben de sizin taptıklarınıza asla tapacak değilim.
5. Evet, siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz.
6. Sizin dininiz size, benim dinim de banadır.

Açıklaması:

1- De ki: «Ey **kâfirler!**

2- Ben şu anda **sizin tapmakta olduğunuz** şeylere, putlara **tapmıyorum.**

3- Siz de şu anda **benim ibadet etmekte olduğuma** -ki o da tek olan Allahü teâlâdır- **ibadet ediciler değilsiniz.**

4- Ve ben ileride sizin taptıklarınıza tapacak değilim.

5- Sizler de ileride benim ibadet ettiğime ibadet ediciler değilsiniz. Allahü teâlâ, onların iman etmeyeceklerini biliyordu. "Ma" lafzının Allahü teâlâ üzerine kullanılması, "Mukabele" yolu üzeredir.

6- Sizin dininiz, şirkiniz size, benim dinim, İslâm, banadır.» Bu, onlarla harp etmekle emrolunmadan evveldi.[636]

سُورَةُ النَّصْرِ

NASR SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 3 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَاَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِى دِينِ اللّٰهِ اَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ اِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

1. Allah'ın yardımı ve zaferi geldiği,

2. Ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girmekte olduklarını gördüğün vakit,

3. Rabbine hamdederek O'nu tesbih et ve O'ndan mağfiret dile. Çünkü O, tevbeleri çok kabul edendir.

636 Ayet-i kerimede yer alan "dini" lafzındaki izafet ya'sını, Kurra-i seb'a vakıf ve vasıl hallerinde hazfetmişlerdir. Ancak Ya'kub, her iki halde de onu yerinde bırakmıştır.

Açıklaması:

1- Düşmanlarına karşı Peygamber'e (s.a.v.) Allah'ın zaferi ve Mekke'nin **fethi geldiğinde**

2- Ve insanları, bu dine teker teker girmelerinin ardından **bölük bölük Allah'ın dinine** yani İslâm'a **girerken gördüğünde** bu olay Mekke'nin fethinden sonra olmuş; Araplar her taraftan gönüllü olarak gelmeye başlamışlardı.

3- Artık Rabbini hamd ile tesbih et! Ve ondan mağfiret dile! Muhakkak O, tevbeleri çok kabul edendir. Bu ayetin inişinden sonra Peygamber (s.a.v.) «Subhanellahi ve bihamdihi esteğfirullahe ve etubu ileyh» demeyi çoğaltmıştır. Ve bundan anlaşıldı ki Resûlullah'ın (s.a.v.) eceli yaklaştı. Mekke'nin fethi, hicri yılın sekizinci senesi Ramazan ayında vaki olmuş, onuncu yılın Rebiul'evvel ayında Resûl-i Ekrem (s.a.v.) ahirete teşrif buyurmuşlardır.

سُورَةُ تَبَّتْ

TEBBET SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 5 âyet-i kerimedir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

تَبَّتْ يَدَآ اَبِى لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَآ اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلٰى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَامْرَاَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِى جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾

1. Ebu Leheb'in iki eli kurusun! Kurudu da.
2. Malı ve kazandıkları ona fayda vermedi.
3. O, alevli bir ateşte yanacak.
4. Odun taşıyıcı olarak karısı da (ateşe girecek).
5. Ve boynunda hurma lifinden bükülmüş bir ip olduğu halde.

Açıklaması:

1- Peygamber (s.a.v.) kavmini çağırıp şöyle der: «Ben sizi şiddetli bir azaptan önce uyaran biriyim.» Bunun üzerine amcası Ebu Leheb, «Yok olasın, bizi bunun için mi çağırdın?» deyince şu ayet nazil oldu. **Ebu Leheb'in elleri** yani kendisi hüsrana uğrayıp **kurusun. Ve** kendisi hüsrana uğrayıp **kurudu da.**[637]

2- Peygamber (s.a.v.) Ebu Leheb'i azap ile tehdit edince, Ebu Leheb şöyle dedi: «Eğer kardeşimin oğlunun dediği şey doğru ise, çoluk çocuğumu ve malımı fidye olarak verip azaptan kendimi kurtarırım» Bunun üzerine şu ayet indi. Ne **malı fayda verdi ona, ne kazancı** yani çocuğu.[638]

3- O, bir alevli ateşe yani alevlenmiş ve tutuşturulmuş bir ateşe **girecektir.** Bu isim neticede künyesi olmuştur. Çünkü yüzü kırmızı alevle ışıldayacak.

4- Karısı Ümmü Cemil de dikenli **odun hammalı olarak.** Ebu Leheb'in karısı, Peygamber'in (s.a.v.) yoluna hurma dikeni atardı.[639]

5- Boynunda lifden bükülmüş bir ip olduğu halde.[640]

637 Ayet-i kerimede mecaz yoluyla Ebu Leheb'in kendisi iki el ile ifade edildi. Çünkü birçok işler iki el ile yapılır. Birinci "Tebbet" (bed)dua cümlesidir. İkincisi ise haber cümlesidir. Nitekim "Allah onu yok etsin, zaten yok oldu da" denilir.

638 Ayet-i kerimede yer alan "eğna fiili" yuğni (fayda vermeyecek) mânâsındadır.

639 Ayet-i kerimede yer alan "vemreetuh" "yesla" fiilindeki zamir üzerine atfedilmiştir. Araya meful ve sıfatının girmesi bunu caiz kılmıştır.
Ayet-i kerimede yer alan "hemmale" kelimesi ref ve nasb olarak okunmuştur.

640 Bu cümle "imree" kelimesinin sıfatı olan "hemmalete'l hateb"den hal'dir. Veya mukadder mubteda'nın haberidir.

سُورَةُ الْاِخْلَاصِ

İHLÂS SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 4 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ﴿١﴾ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ ﴿٤﴾

1. De ki: O, Allah birdir.

2. Allah sameddir.

3. O, doğurmamış ve doğmamıştır.

4. Onun hiçbir dengi yoktur.

Açıklaması:

1- De ki, «O, Allah'tır, tektir.[641]

2- Allah Samed'dir. Yani bütün ihtiyaçlarda devamlı olarak kendisine başvurulan O'dur.[642]

3- Doğurmamıştır. Çünkü O'nun başkasıyla bir benzerliği yoktur. **Doğurulmamıştır.** Çünkü sonradan olma (hadis) değildir. (Kadimdir.)

4- Hiçbir şey onun dengi ve benzeri **değildir.**[643]

641 Ayet-i kerimede yer alan "Allah" lafza-ı celali, "huve"nin haberidir "Ehad" ise ondan bedel, yahut ikinci haberdir.

642 Ayet-i kerime mübteda ve haberden oluşmaktadır.

643 Ayet-i kerimede yer alan "lehu" "kufuven"e taalluk etmektedir Ondan önce zikredilmiştir. Çünkü O, menfilikte asıl kastedilen yerdir, (Yani sadece onun benzeri ve dengi yoktur.) Ayet sonlarına riayet etmek için "yekûn" fiilinin ismi olan "ehad" haberden sonra getirilmiştir.

سُورَةُ الْفَلَقِ

FELAK SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 5 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِۙ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَۙ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَۙ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِى الْعُقَدِۙ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

1. De ki:"Ben ağaran sabahın Rabbine sığınırım,

2. Yarattığı şeylerin şerrinden,

3. Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden,

4. Ve düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden ,

5. Ve kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım!

Açıklaması:

Lebid adındaki bir Yahudi Peygamber'e (s.a.v.) on bir düğümlü bir yay kirişi üzerinde büyü yapınca, bu ve bundan sonraki iki sûre inmiştir. Bunun üzerine Allahü teâlâ bu büyü olayını ve büyünün yerini Peygamberimize bildirir. Büyü huzuruna getirilince bu iki sureyi okumakla emredilir. Bunlardan her ayet okunduğunda bir düğüm çözüldü ve kendisinde bir hafiflik hissetti. Nihayet bütün düğümler çözülünce bir bağdan çözülmüş gibi ayağa kalktı.

1-5- De ki: «Yarattığı mükellef olan olmayan canlıların, zehir vesaire gibi cansız **şeylerin şerrinden, karanlığın bastığı vakit gecenin** yahut kaybolduğu zaman ay'ın **şerrinden,** uydurdukları bir şeyle tükürüksüz üfleyip iplere bağladıkları **düğümlere üfleyen** adı geçen Lebid'in kızları gibi büyücü ve üfürükçü **kadınların şerrinden,** Keşşaf sahibi Zemahşeri'ye göre, tükürükle üflemek sihirdir **bir de haset ettiği** hasedini belli edip, Peygamber'e (s.a.v.) haset eden Yahudilerenden bahsi geçen Lebid gibi hasedinin gereğini yaptığı **vakit,**

kıskancın şerrinden sabahın Rabbine sığınırım. Üçünü de içine alan "yarattıklarının şerrinden" ayetinden sonra bu üç ayetin zikredilmesi, bunların şerrinin çok kötü olmasından ileri gelmektedir.

سُورَةُ النَّاسِ

NÂS SÛRESİ

Medine devrinde nâzil olup, 6 âyet-i kerimedir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlarım.

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِۙ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِۙ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِۙ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِۙ ﴿٤﴾ اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِۙ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

1. De ki: Sığınırım ben insanların Rabbine,

2. İnsanların Melikine (mutlak sahip ve hakimine),

3. İnsanların İlâhına.

4. O sinsi vesvesenin şerrinden,

5. O ki insanların göğüslerine (kötü düşünceler) fısıldar.

6. Gerek cinlerden, gerek insanlardan olan bütün vesvesecilerin şerrinden Allah'a sığınırım!

Açıklaması:

1- De ki: «Ben, insanların Rabbine, onların hâlikine ve sahibine **sığınırım.** İnsanlara bir teşrif olsun ve onların kalplerine vesvese veren şeytandan sığınmayla bir münasebet olsun diye, bahusus insanlar zikredilmiştir.

2- İnsanların melikine,

3- İnsanların ilâhına,[644]

644 Gramer: Bu iki âyet; bedel, sıfat ya da atf-ı beyandırlar. Bu iki ayette fazlasıyla bir beyan

4- O geride duran -çünkü o, kalp her ne zaman Allah'ı zikretse onun gerisinde kalır- **vesvesenin,** yani şeytanın -vesvese ile çok yoğrulduğu için bu iş ile isimlendirilmiştir- **şerrinden**

5- Ki O, insanların göğüslerine, kalplerine Allah'ı zikretmekten gafil oldukları zaman **hep vesvese verir.**

6- Cinlerden de insanlardan da.

Vesvese veren şeytanın cinlerden de insanlardan da olabileceğinin beyanıdır. Tıpkı yüce Allah'ın «İnsan ve cin şeytanlarını» (En'am: 112) kavl-i şerifinde olduğu gibi. Yahut "mine'l-cinneti" lafzı şeytanın beyanı, "ve'n-nâsi" lafzı da "el-vesvâs" üzerine atfedilmiştir.

Her iki takdirde de, (bir önceki sûrede) sözleri geçen Lebid ve onun kızlarının serlerine şamil olmaktadır.

Birinci takdire, «İnsanlar insanların kalplerine vesvese sokamaz. Onların kalplerine ancak cinler vesvese sokabilir» diye itiraz edilmiştir. Ancak bu itiraz şu şekilde cevaplandırılmıştır: «İnsanlar da cinlerden olan şeytanlar gibi vesvese verirler. Onların vesveseleri (örneğin koğuculuk yapmak gibi) zahiren kendilerinden sudur edebilecek bir tarzda olur. Sonra bu vesveseleri kalbe ulaşır ve buna götüren bir yolla (örneğin duyma yoluyla) orada yerleşip kalır.» Daha iyisini, Allahü teâlâ bilir.

olması için muzafun ileyh zahir isim olarak getirilmiştir.

سُورَةُ الْفَاتِحَةِ

FÂTİHA SÛRESİ

Mekke devrinde nâzil olup, 7 âyet-i kerimedir.

Eûzübillâhimineşşeytânirracîm

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

1. Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla.

Açıklaması:

1- Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Fatiha'nın evveline "Kûlû=Deyiniz" fiili takdir edilir ki, iyyakena'büdü'nun makabline münasip olması için. Kulların sözlerinden olduğu için.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَۙ ﴿٢﴾

2. Hamd (övme ve övülme), âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

Açıklaması:

2- Hamd Allah'a mahsustur. Bu, bir haber-i cümle olup onunla, onun manâsıyla -ki o da, Allahü teâlânın yaratıklar tarafından yapılan hamdlerin tamamının sahibi oluşu, ya da onların hamdlerine müstahak oluşudur.- Allah'ı sena etmek kastedilmiştir. "Allah" lafzı, hak ile ibadet olunan zata bir âlemdir. **O ki, âlemlerin Rabbidir.** Yani mahlûkatın tamamının; insanların, cinlerin, meleklerin, hayvanların ve diğer yaratıkların sahibidir. Bu yaratıkların her birine "Alem" lafzı kullanılır. (Örneğin) «İnsanlar âlemi, cinler âlemi ve diger âlemler..» diye söylenir. "Alem" lafzının ya ve nun ile cemilenmesinde ilim sahipleri diğer âlemler üzerine tağlib edilmiştir. Kip olarak "alâmet" kökünden gelir. Çünkü her âlem, yaratanına alâmettir.

اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِۙ ﴿٣﴾

3. O, Rahmân'dır ve Rahîm'dir.

Açıklaması:

3- Rahman'dır, Rahim'dir. Yani merhamet sahibidir, merhamet; ehil olana hayır murad etmek demektir.

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤﴾

4. Ceza gününün mâlikidir.

Açıklaması:

4- Din gününün, yani ceza günün -ki o da kıyamet günüdür-**Melikidir.** Bahusus kıyamet günü zikredilmiştir. Çünkü o günde, zahiren de olsa Allahü teâlâdan başka kimsenin hiçbir saltanatı yoktur. Buna delil ise «Bugün mülk kimin? (diye soracak Allah ve yine kendisi) Bir ve Kahhâr olan Allah'ın (diye cevap verecektir)» ayetidir. (Mümin: 16)

Ayet-i kerimede yer alan "Melik" lafzını "Mâlik" okuyanlara göre mânâsı şöyledir: «Kıyamet gününde her şeyin sahibidir. Yani O, daima bu sıfatla mevsuftur. Aynı "ğafiri'z-zenbi" gibi. Şu halde ma'rifeye sıfat vâki olması da caizdir.

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾

5. (Rabbimiz!) Ancak sana kulluk ederiz ve yalnız senden medet umarız.

Açıklaması:

5- Ancak sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz. Yani hem ibadeti; Tevhidi ve diğer ibadetleri, hem de ibadete ve başka işlere karşı yardım talebini sana mahsus kılarız.

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾

6. Bize doğru yolu göster.

Açıklaması:

6- Bizi doğru yola hidayet et. Yani bizi ona eriştir.

صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾

7. Kendilerine lütuf ve ikramda bulunduğun kimselerin yolunu; gazaba uğramışların ve sapmışların yolunu değil!

Açıklaması:

7- Hidayete erdirerek **kendilerine lütuf ve ikramda bulunduğun kimselerin yoluna! Gazaba uğramışların** -ki onlar da Yahudilerdir- **ve sapmış-**

ların -ki onlar da Hıristiyanlardır- **yoluna değil!**[645]

En doğrusunu Allah daha iyi bilir. Dönüş ve varış ancak O'nadır.

Allah (celle celalühü); Efendimiz Hz. Muhammed'e, onun âl ve ashabına bol bol, sürekli ve ebedî olarak salât ve selâm eylesin. Allah bize kâfidir. Ve O, ne güzel vekildir. Güç ve kuvvet, ancak ulu ve azamet sahibi olan Allah iledir.

(İş bu Tefsir),
Allahü teâlânın yardımı ile tamamlandı.

645 Ayet-i kerimede yer alan "sıratallezine" lafzı, "es-sırata"dan bedeldir. "Ğayril-mağdûbi aleyhim" lafzı da, sılasıyla birlikte "ellezine"den bedeldir. Bedelin nüktesi, hak yola erdirilenlerin, Yahudi ve Hıristiyan olmadıklarını ifade etmektedir.

İÇİNDEKİLER

AHZÂB SÛRESİ 5
SEBE SÛRESİ 33
FÂTIR SÛRESİ 53
YÂSÎN SÛRESİ 69
SÂFFÂT SÛRESİ 92
SÂD SÛRESİ 118
ZÜMER SÛRESİ 140
MÜ'MİN SÛRESİ 164
FUSSİLET SÛRESİ 191
ŞÛRÂ SÛRESİ 209
ZUHRUF SÛRESİ 227
DUHÂN SÛRESİ 250
CÂSİYE SÛRESİ 262
AHKÂF SÛRESİ 274
MUHAMMED SÛRESİ 289
FETİH SÛRESİ 303
HUCURÂT SÛRESİ 316
KÂF SÛRESİ 325
ZÂRİYAT SÛRESİ 337
TÛR SÛRESİ 347
NECM SÛRESİ 356
KAMER SÛRESİ 366
RAHMÂN SÛRESİ 377
VÂKIA SÛRESİ 387
HADÎD SÛRESİ 399
MÜCÂDELE SÛRESİ 411
HAŞR SÛRESİ 421
MÜMTEHİNE SÛRESİ 431
SAFF SÛRESİ 439

CUMA SÛRESİ 444
MÜNÂFİKUN SÛRESİ 449
TEĞÂBUN SÛRESİ 453
TALAK SÛRESİ 459
TAHRÎM SÛRESİ 465
MÜLK SÛRESİ 471
KALEM SÛRESİ 480
HAKKA SÛRESİ 489
MEÂRİC SÛRESİ 497
NÛH SÛRESİ 503
CİN SÛRESİ 510
MÜZZEMMİL SÛRESİ 518
MÜDDESSİR SÛRESİ 524
KIYÂMET SÛRESİ 532
İNSAN SÛRESİ 538
MÜRSELÂT SÛRESİ 546
NEBE SÛRESİ 553
NÂZİÂT SÛRESİ 559
ABESE SÛRESİ 566
TEKVİR SÛRESİ 571
İNFİTÂR SÛRESİ 575
MUTAFFİFÎN SÛRESİ 578
İNŞİKÂK SÛRESİ 583
BÜRÛC SÛRESİ 587
TÂRIK SÛRESİ 591
A'LÂ SÛRESİ 594
GÂŞİYE SÛRESİ 597
FECR SÛRESİ 601
BELED SÛRESİ 606
ŞEMS SÛRESİ 609
LEYL SÛRESİ 612
DUHÂ SÛRESİ 615
İNŞİRÂH SÛRESİ 617
TİN SÛRESİ 618
ALAK SÛRESİ 620
KADİR SÛRESİ 623